A. M. BRASAVOLI

EXAMEN

MED SIMPLICIUM

LVGDVNI

M. D. XXXVII

DEBACQ LIBRARY

A. CLOSS

C 1/2 L x

1045 16/6

C 2/2

1631?

9

42419

ANTONII MVSAE BRASAVOLI Ferrarienſis, Examen omnium Simplicium medicamentorum, quorum in offi cinis uſus eſt.

Addita ſunt inſuper ARISTOTELIS *Problemata, quæ ad ſtirpium genus, & oleracea pertinent.*

Cum priuilegio.

LVGDVNI,
SVB SCVTO COLONIENSI,
APVD IOANNEM ET FRANCISCVM FRELLAEOS,
FRATRES.

M. D. XXXVII.

Reuerendiſsimo,

PRIMO ARCHIDIACONO Epiſcopi Ferrarienſis, ac Lugdunenſis Archiepiſcopi Vicario digniſsimo, ALPHONSO CISTARELLO, IOANNES ARGENTERIVS Haſtenſis, Medicus S. P. D.

CVM multa eſſent, aut potius omnia, in medicina ab antiquis autoribus Græcis & Latinis bene explicata, à nobis nõdum ſatis cognita: tum in primis perdifficile fuit noſtris temporibus accommodare quæ illi de alimentis medicamẽtisq́;, magno eorum labore, magnaq́; mortalium omniũ utilitate prodiderunt, ALPHONSE *Vicarie digniſsime. Siue enim quòd bonis in hac arte autoribus, ut in alijs omnibus hactenus contemptis, medici qui nos iam per multos annos præceſſerunt, ab incultis barbariſq́; quibuſdam ſcriptoribus ea mutuauerint: ſiue quòd illi etiam in quæſtiunculis ac nugis tractandis diligentiores, id quod eorum arti proprium erat omniumq́; utiliſsimum (nullo ut fortè putabant humani generis periculo) idiotis, ad ſummumq́; indoctis hominibus, uel plebi etiam curandum reliquerint: ſiue aliter factum fue*

rit (non enim in hoc magnopere laboro) ad tantam ob=
ſcuritatem,tantosq́; errores perueneramus, ut cũ omnia
confuſa eſſent & deprauata,nihil penè etiam ex ueterũ
remedijs amplius extaret, quod mortalibus magno uſui
eſſe poſſet. Quam ob rem plurimum illis debemus, non
minus certe quàm inuẽtoribus, qui huic rei propemodũ
deperditæ ſuppetias tulerunt, ac tanto uehemẽtius ei pa
trocinati ſunt,quanto negligentius ab alijs cõtempta fue
rat. Tanta enim fuit noſtro hoc ſeculo uirorum doctorũ
in hac parte reſtituenda honeſta contentio, ut dum alij
in uertendis Græcis,unde potißimum illa emanarũt, alij
in refellendis falſis opinionibus,alij in rei hiſtoria expli=
canda laborauerint,pauca iam ſuperſint quæ ſuos auto=
res non agnoſcant, noſq́; fallere poßint. Veruntamen in
tanta rerũ ueluti luce aliquid deſiderabatur, licebatq́; id
adhuc admirari,quòd omnes qui hanc medicinæ partem
illuſtrandam ſuſceperunt,ita rei herbariæ hactenus incu
buiſſent,ut reliqua quibus in officinis utimur,uel penitus
contempſerint,uel,quod nemo negare poteſt,negligẽtius
explicauerint. Neq; uero id ſolùm, ſed quòd etiam ea ita
tractauiſſent,ut medicos dũtaxat docere uoluiſſe uideã=
tur. Quanquã tamen & alia utilitate nõ carent.ac mihi
uidetur nũquam fieri poſſe ut res hæc nitorẽ ſuũ omnino
recipiat,niſi ſeplaſiarij & herbarij unà cũ medicis inue
teratos errores exuant,melioraq́; diſcãt. Quòd ſi doctio=
ribus bene admonentibus ſponte credere uellẽt, conarẽ=
turq́; bonos libros alijs reiectis intelligere,minori profe=
ctò labore id conſequerentur. At cũ eorum plurimi, pro
priæ ſcilicet ignorantiæ ſibi non conſcij (neq; enim aliud

exiſti

exiſtimare poſſum) nec doceri patiantur, neq; alios præ-
ter eos in quibus à principio male inſtituti fuerunt, aut
legere uelint, aut intelligere ualeant, hosq́; tanta pertina
cia tueantur, ut nihil apud eos reperiri quod reprehendi
poßit iam dudũ ſibi perſuaſerint: aliter profectò res tra
ctãda eſt, atq; ita ſanè, ut poſteaquã eos quos ſequebãtur
erraſſe cognouerint, priorem uitã deteſtentur, ac meliorẽ
tandem eligere cupiant. Itaq; non antè rem perfectã fore
ſperandum erat, quàm aliquis inter medicos, ad quos ſcili
cet res pertinebat, illorum ſectæ non ignarus, omnia quæ
ſub antiqua ſpecie falsò uenditant, quibusq́; abutũtur, ue
riusq́; utantur, ad antiquorũ rationes examinanda ſuſce-
piſſet, effeciſſetq́; ut uel inuiti demonſtrationibus uicti,
ueterem barbariem relinquerẽt, ueritatemq́; capeſſerẽt.
Ac mihi quidem uidetur id præſtitiſſe ANTONIVS
MVSA, medicus Ferrarienſis doctißimus, tãta profectò
felicitate, ut non minori admiratione à nobis legi poßit,
quàm olim à GALENO reliquisq́; Græcis medicis cele
bratus fuit antiquißimus ille medicus ANTONIVS
MVSA, ut certißima cõiectura ob ſtudiorũ animorumq́;
ſimilitudinem, hunc ab illo emanaſſe exiſtimandum ſit.
Nam ſi huius uiri & aliorum qui in eodem ferè argumẽ
to uerſati ſunt, monumenta cõparare inter ſe libeat, illos
pauca ſparſim, nulloq́; ſæpe ordine: hunc plurima, eaq́;
certo, antiquo, & iucũdo ſcribẽdi genere tradidiſſe cõpe
riemus: ut ſi propter utilitatẽ alios legimus, amamusq́;,
hũc iam uenerari & in ſinu geſtare oporteat. Et meher
cle multis alijs nominibus laudandus eſt. Etenim alij non
omnes ex æquo, ſed Germani Germanos, Galli Gallos, ac

tandem unuſquiſque ſuos potiſsimum iuuare ſtuduit: hic omnibus prodeſſe uoluit, ad omnesq; nationes ſua transferre laborauit, ut ita ab omnibus uehementer amari debeat. Alij præterea ita doctè ſcripſerunt, ut à ſolis doctis legantur: alij ineptè, ut nulla uoluptate lectores alliciāt. Hic etſi rem cū idiotis tractaret, tamen orationē ita temperauit, ut ab eruditis, quoniā eruditus, & à paulò rudioribus, propterea quòd à populari faciliorcq; ſtylo omnino non recedit, cum utilitate & iucunditate legi queat: ut poſthac neminē eſſe putē tā male in antiquos autores animatū, qui huius uiri lectione oblectatus, tandē nō reſipiſcat, cupiatq; in bonis ſtudijs uerſari: neminem tam doctum qui illius conatus uehementer non approbet, fateaturq; ſe multū cū eo profeciſſe. Quapropter cū ſuperiore menſe Lugdunum ab Vrbe unicū huius præſtātiſsimi operis exemplar delatū fuiſſet, utilitate eius maxima inſpecta, nō paſsi ſumus ut eo alij diu carerent. Itaq; imprimendū curauimus, tibiq; ALPHONSE Reuerēdiſs. dedicandum eſſe duximus, dignū eſſe rati, ut quemadmodum in Italia auſpicijs illuſtriſs. principis tui Ducis Ferrarienſis autor primam æditionē fecit, ita tuo fauore in uniuerſam noſtrā Galliam, Germaniam, aliasq; omnes gētes quæ ab huiuſcemodi literarū ſtudijs nō abhorrēt, prodiret. Acceſsit quòd te harum rerū maxime ſtudioſum cognoſco: ut quoniam etiā noui Archiepiſcopi noſtri uicēgeris, hac ratione fieret, ut opus hoc apud omnes hosq; præſertim generoſiſsimos comites noſtros qui omni diſciplinarū genere ſummopere delectantur fauentq; literatis omnibus, maiorem gratiam & autoritatē cōſequeretur. Vale, nosq; dilige. Lugduni III. Idus Ianuarij. 1537.

Ad Illuſtriſs. &

SERENISS. PRINCIPES HERCVLEM ESTENSEM, & RENATAM GALLAM *Ferrariæ duces,* ANTONII MVSAE BRASAVOLI *in Examen Simplicium medicamentorum Epiſtola nuncupatoria.*

LEGITVR, *Sereniſsimi Principes, Socratem ſummũ illum ſapientẽ Platonis præceptorem, qui nunquã Athenis niſi pro patria pugnaturus diſceſsit, eius diſcipulos ad ſpeculũ mittere ſolere, hortariq́; ut ſeſe preſsius intuerentur: qui ſi bonis corporis, id eſt, pulchritudine exornatos conſpexerint, animã pulcherrimis uirtutibus exornare conarentur. Quibus autẽ corporis liniamẽta diminuta, obtorta, mutilaq́; eſſent, extimularentur, excitarenturq́;, quod natura mutilum fecit, induſtria, & ſolicitudine exæquare, & in melius augere, eorũ animã copioſiſsimis, unà &*

perfectiſsimis uirtutibus ornantes. Nos, Illuſtriſs. principes, per Socraticum ſpeculum, non materiale, aut chalybeum intelligimus, ſed ſpeculũ quoddã myſticè, & philoſophicis inuolucris deſignatum. Quippe Socrates, eius diſcipulos animi mores, actionesq; cõtẽplari iubebat, quæ ſi proprijs lineamẽtis reſpondeãt, et uiuidè in eorũ animis inſerta ſint, totis uiribus perſeuerare conẽtur, & in dies melioribus optima addẽtes exaugere. Si è cõtrario prauis moribus, et quaſi ferinis ſe ipſos imbutos intueãtur, pudeat his maculis deturpari: ſed ueris, & exquiſitis animæ bonis indui tentẽt, nec deſiſtant, priuſquã ineptis moribus depoſitis, ueri præcipui, & quodãmodo diuini egregie introducti ſint. Hæc præfatus ſum, Illuſtriſsimi Principes, ne aſſentandi, palpandiq; uitio argui poſsim, ſi nonnihil ueſtrarum laudum, & probatorum morum enarrare incipiam. Nam uos potius tanquã in Socratico ſpeculo uobiſipſis commonſtrare tẽtabimus, ut quibus, qualibus'ue præſtãtiſsimis uirtutibus inſigniti ſitis agnoſcentes, in eiſdem perſeuerare conemini, & in dies exaugere. Sed alicui fortè ſtilus noſter humilis nimiũ, & penè depreſſus uidebitur, ineptusq; ad tantorum principum laudes enumerandas. Huic ſtatim reſpon

reſpondebimus: ſat nobis eſſe hac tenui, & ſerpente uena, Illuſtrißimos hos principes ſibi ipſis ueluti in Socratico ſpeculo oſtendere, quantũ præſertim nũcupatoria Epiſtola exigit, aliàs ubertim de ipſis (ut dignũ eſt) tractaturis. Viros, è bonis potißimũ laudauit antiquitas, quorũ tria genera apud probatißimos philoſophos inueniũtur, naturæ, fortunæ, & animæ. Naturæ bona corporis pulchritudinem amplectuntur, mẽbrorum ſymmetriam, concinnam totius, ſuo ordine reſpondentem compoſitionẽ, robur immenſum: quæ à Stoicis μέσα uocantur, & ignauißimis quibuſque contingere poſſunt, ad humanam perfectionem felicitatemq́; indifferentia, nullus, ex his culpa, uel laude dignus eſt. Sed rerũ effectrix natura, Seneca etiã omniũ moralißimo, & penè in uirtutibus tetrico, admonente, Egregiã mentẽ ſub quauis etiã pelle, & cute latêre. Cui nec illud Virgilianum aduerſatur, Gratior eſt pulchro ueniens in corpore uirtus. Nec poëtarũ mores, qui quũ uiros aliquos uirtutibus præſtantes adumbrãt, pulcherrima forma, & uenuſtißimos pingunt: ineptos uero & mendaces, turpi & indecora. Verumenimuero, et ſi hoc naturæ bonũ ſit, in quo ipſamet potius laude digna eſt, tamen ad felicitatẽ humanã

mire adiuuat: philoſophorum omnium ſapientiſſimo in Ethicis dicēte, Eum omnino felicē non eſſe, qui turpis ſit forma, & careat prole. Ad Chriſtianam uero felicitatē, & uerè philoſophicā, pulchritudo nihil facit, ſed inter externa bona numerāda, quæ nec meliorē aut inſigniorem hominē reddunt: quāuis, Gratior ſit pulchro ueniens in corpore uirtus. In hoc autē bono potiſſimum naturæ debetis, quæ uos, & pulcherrimos effecit, & pulcherrimis natis ANNA, & ALPHONSO *decorauit: Fortunæ bona diuitiæ ſunt, quæ & ipſe hominē meliorē non faciunt: ſed cuique etiā ſceleſtiſſimo contingere poſſunt, quāuis eorū uſus ad uirtutū culmina progredi adiuuet, atq; dirigat. Quid enim in ſe egregij habet, quod in infanda ſcelera cogit? in furta? homicidia? auaritias? bella? niſi eorū uſus tēperatiſſimus ſit. In hoc etiam fortuna ipſa encomio extollenda, quæ uos principes fecerit, antequam nati eſſetis, ditiores, quàm in tota Italia regnēt. Ex hoc autē uos Illuſtriſſ. principes laude digni eſtis, quòd his diuitijs perpulchre utimini, bonis, honeſtisq; uiris impartiendo, ut nullus indonatus à uobis recedat. Magnus ego ſum teſtis, quem (alijs pluribus omiſſis) nuper amplo prædio donaueritis. Teſtes*

ſunt

ſunt omnes alij domeſtici, quorum neminem abſque munere inuenire licet. Imò quis ex Ferrarienſi populo etiam abiectiſsimus, Mutinenſi, & Regienſi, HERCVLIS *illuſtriſsimi Ducis Ferrariæ hoc nomine ſecūdi immunitatibus non gaudet? Vt hinc colligere liceat, diuitias Herculem non perficere, ſed ipſum ad ſui perfectionem, & uirtutis cumulū diuitijs uti. Quibus, cur, quomodo, quando conuenit, elargiens, hoc eſt in ipſo principe egregiū, non quod diues ſit, quod omnes Italiæ principes non æquet quidē, ſed longe ſuperet gemmis, auro, urbibus, campis, mari. Potiſsimū uero laude digna ſunt, & encomio decantanda hæc duo fulgentia Italiæ lumina, & lucidi ſoles* HERCVLES & RENATA, *ex tertio bonorū genere: hæc uera bona ſunt, & unicuique propria, & peculiaria, non à natura, uel fortuna tributa, ſed à nobis ipſis acquiſita primo omniū motore adiuuāte & oſtendēte. Quæ animæ bona nuncupantur, hæc non ſunt, pulchritudo, aut membrorū Symmetria, non corporis dexteritas, non agilitas, non diuitiæ, non latæ urbes, maria, & montes, quæ à nobis ample poſsidētur, non genus Eſtenſe, aut Gallum, non genitores bellicæ rei egregij* LVDOVICVS *duodecimus Gallia-*

rum Rex, & ALPHONSVS *tertius* Ferrariæ *dux: ſed ea ſunt animi bona, quæ uos beatos, & in hoc ſtatu, & in futuro reddent.* Hæc ea ſunt bona, *quibus proceres, & antiquiſsimi heroës iere, hæc quibus* Chriſtianiſsimi, *& qui de fide bene meriti ſunt, inceſſere. Fides in primis, quæ decus eſt, & animi ornamentũ, adeò in uobis ſplendet, ut pro fidei ſpecimine* HERCVLES & RENATA *adducantur.* De prudẽtia, Magnanimitate, *fortitudine, munificẽtia, tẽperãtia, charitate quid referã? quũ plura paſsim nota ſint, quàm ego referre poſſim? nullus enim tam obliuioſus qui non meminerit, nullus tam uecors qui non nouerit, nullus tam inciuilis, qui diſsimulare poſsit. Iuſtitiã quoq; tranſigere decreui quum & ipſimet Rei, & crimine aliquo correpti iuſtiſsimos principes eſſe fateãtur, & prædicent.* De *liberalitate autẽ quid opus eſt referre, quum nullus ſit qui ab illuſtriſsimo* HERCVLE *& sereniſsima* RENATA *indonatus, aut ſuis uotis (modo honeſta ſint) inexpeditus recedat.* Hæc *ſunt uera bona, quibus laudandi, quibus extollẽdi, quibus in cœlũ rapiẽdi principes, quibus uita perenni uiuere datur: felices arbitror, & terq; quaterq; beatos noſtros ciues, quoties mihi in mentẽ ueniũt*

hi pro

hi proceres à ſummo rerũ opifice in hoc calamitatibus pleno æuo donatos, ut initiũ ſint remittendi aduerſa, populos in rectã uiam dirigendi. Hoc eſt Socraticũ ſpeculũ, Excellentiſs. principes, ſeipſum ſibi ipſi qualis ſit, oſtendere. Vobis autẽ uoſipſos commonſtraui, qui principis exquiſitiſsimi exẽplaria eſtis, ut continuò perſeueretis, & in dies exaugeatis: quanquam ad uirtutũ ueſtrarũ cumulũ nihil addi poſsit. Ne autẽ uidear potius aſſentandi gratia, quàm uera narrandi præfari, his finẽ faciemus, ad præcipuũ huius Epiſtolæ inſtitutũ accedentes. Superioribus menſibus omnia ſimplicia medicamẽta, quorũ in officinis uſus eſt, Ferrariæ, noſtra trutina, qualiſcunq; ſit, percenſere cœpimus Illuſtriſsimo genitore tuo ſuadẽte, fauente, & exorãte, imò & qui plerunque uarios apud pharmacopolas errores audire & uidere delectabatur, propterea hunc libellũ, eius excellẽtiæ inſcribere atque dicare inſtitueramus, ſed inopina morte præuentus eſt, & nobis ferè clanculũ ſubreptus. Tu mox Illuſtriſsime Princeps, & patrone ſereniſsime, totius ditionis, & imperij, & omnium bonorũ hæres euaſiſti. Vnde et huius libelli, ſicut cæterorũ aliorũ bonorũ hæres eſto, quem tibi inſcribimus, tibi dicamus,

atque deuouemus. Vt excellentiæ tuæ aura fretus, ubique aperta fronte incedere poßit, & eo tutius euagari, quo illuſtriß. RENATAM fautricem nactus erit. Iamq́; huic nuncupatoriæ epiſtolæ extremã manũ impoſuiſſem, niſi ea in mentẽ ueniſſent quæ ſuperioribus diebus de citris, Adami pomis, narantijs, ita à nobis appellatis, ab excellentia tua quærebantur, An apud antiquos inuenirentur, & quomodo à profunda hyeme ſeruari poſſent. Quippe hoc anno frigoris inclementia omnes ferè huius generis arbores periere, quæ in amœnißima Padana inſula Beluidere nuncupata, Alcinoi & Heſperidũ hortos delitijs excedente, uirebant. Nunc tuæ illuſtrißimæ excellentiæ ſatisfactũ iri ſtatuimus: quanquã ſuperioribus annis ad illuſtrißimũ & reuerẽdißimũ fratrem HIPPOLYTVM Mediolani archiepiſcopũ unam & alterã Epiſtolã ſupra hoc negotiũ ſcripſerimus. At nõnulla in tuæ excellentiæ gratiã repetere non grauabimur. Primo autem communis omnium error menti occurrit, eorum præſertim qui ſacras literas interpretantur, ex hac arbore ligna cedrina putantium: quibus Salomon Hieruſalem templum ſtrui præcepit. Et de hac etiã id intelligunt, quod in libris Regũ ſcriptũ

repe

reperitur, Salomonem à Cedro Libani uſque ad hyſſopum parietis diſſeruiſſe, id eſt à præſtantiſſima & maxime omnium arborum procera, ad infimam, humilem, & imbecillem plantam diſſeruiſſe. Legimus præterea cedrinas menſas apud antiquiores ingēti pretio emptas: uelut Ciceroniana mēſa, cuius decimoquinto capite decimitertij uoluminis Plinius & antiquiores meminere. Additq́; in Anchorano monte citerioris Mauritaniæ ingentiſſimas altiſſimasq́; enaſci, Theophraſti autoritate fretus. Paſſim deinde à poëtis incorruptibilē materiā eſſe decantatur, & cedrino unguēto, oleóue inunctas chartas perpetuo durare, ut poëtæ carmina digna cedro. id eſt perpetuò ſupereſſe dicantur, quæ ſummum apicem artis geſtiente natura attigere. Nunc uero præſcriptam arborem à uulgari citro alteram eſſe oſtendamus. Principio ſit nobis Dioſcoridis ſententia telū & aculeatus enſis primo rei herbariæ uolumine in hunc modum inquientis: Cedrus de magnis arboribus eſt, fructū fert ut Iuniperus, myrti magnitudine rotūdum. Quibus indicijs manifeſtiſſimum eſt alteram eſſe arborem cedrum in illuſtriſſimi principis noſtri delicijs receptam, neq; enim inter maiores arbores numerare oportet

quum ſit ferè arbuſcularum pomilio, fructus quoq; myrti magnitudinem longius excedit. Liceat prætere a Plinij uerbis præmonſtrato loco aures admo uere: Sunt autẽ, inquit, cupreſſo fœminæ etiamnũ ſyluestris ſimiles, folio, odore, caudice. Quod aper tiſsime Theophraſtus uel hoc indicio manifeſtat, nuſquam de cedro loquutus, quin cupreſſo, iunipero, altioribus'ue arbuſculis propinqua ſit. Imò & tertio de plantarum hiſtoria uolumine inquit, Eſt iunipero non abſimilis, ſed folio maxime diſtat. Quippe cedro durum, acutũ, ſpinoſumq;: iunipero mollius. Additq; fructum iunipero ſimilem. Ex his quantũ antiquior illa cedrus ab hac noſtra uulgari diſſentiat, cuiq; etiam mediocriter erudito manifeſtum eſſe arbitramur. Ex antiquiori etiã mẽſas, delubra, naues factas eſſe Plinius & Theophraſtus prodidere. Antiquam cedrum aliàs, nunc uulgarem proſequamur. At unum in primis ſubmonere inſtituimus, nominibus etiam in autorum communi uſu differre. Quippe illam ex qua naues, & templa, cedrum: noſtram uero, citrũ, atq; citriam apud Græcos appellatã legimus. Quin & Dion in Neronis uita non citreas, ſed cedrinas menſas nũcupare maluit. Quod adiectiuum in ſacris literis frequentius

animaduertimus. Quanquã nullo modo diſſimulandum ſit Phaniam Ereſſium quinto de plantis libro Cedrũ appellaſſe, atq; malum cedriũ: pro eo quod nos citrum uocamus, & citriũ. Præſtat igitur antiquum nomen exarare: quo fuit diu hæc arbor inſignita. Legitur apud Theophraſtũ quinto plantarũ uolumine ſub mali medicæ, aut perſicæ titulo, quã in hunc ferè modũ pingit: folium habet ſimile, & penè æquale portulacæ, aculeos, quales pirus, aut ſpina acuta, ſed leues acutosq́; uehementer, & ualidos: pomũ eius non manditur, ſed odore præcellit: necnon & foliũ arboris odoratiſſimũ eſt, & ſi inter ueſtes pomum ponatur, inoffenſa conſeruat. Vtile & cum medicinã mortiferã quis biberit, & ad oris ſuauẽ olentiã: quippe ſi quis interna pomi in iure aut aliquo humore concocta in os expreſſerit, digeſſeritq́;, ſuauem halitũ reddet: fert poma omnibus horis, alijs decidentibus, alijs ſubnaſcentibus, alijs matureſcentibus. Quæ noſtræ arboris imaginem repreſentant. Ambiges uero, dictũ eſſe pomũ eius non mãdi: ſed ambiguitas ceſſet. Quippe Theophraſti & Plinij tempore nondũ mandebatur, ſed tantũ odore commendabãt. Athenæus etiã autor eſt, neminẽ ex antiquis guſtaſſe. Mox poſt Palla-

dij tẽpora cœpit mire in conuiuijs, ac ganeam atq; gulæ irritamenta in ſapores, ac per ſeipſum expeti, ut nulla uideatur elegans, aut ſaliaris cœna, qua citrũ deſideremus. Lubeat deinde Dioſcoridi aurẽ accommodare hãc arborem mirum in modum uerbis effingẽti, Nota ſunt Medica quæ alij cedromela, alij perſica, Romani citria appellãt. Arbor hæc omnibus horis pomifera eſt, ita ut antecedentẽ fructum ſubnaſcens identidem occupet nouus. Pomũ ipſum oblongum, caperatumq́; rugis, colore in aurũ inclinato, ſuaui odore, alioqui graui. Semen habet piro ſimile. Contra uenenũ in uino bibuntur. Aluũ laxant: oris halitum & ſuauitatem commendant. In ueſtiarijs condita uidentur arcere animalium noxas. His quoq; Plinius grauis autor aſſentit, in hũc ferè modũ, tertio duodecimi uoluminis capite ſcribens: Malus Aßyria, quam alij uocant Medicam, uenenis medetur: folium eius eſt unedonis interuenientibus ſpinis. Pomum eius aliàs non manditur, odore præcellit, foliorũ quoque, qui tranſit in ueſtes unà conditus, arcetq́; animalium noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs uerò ſubnaſcẽtibus. hæc eſt, cuius grana Parthorũ proceres incoquere dixi-

mus eſculentis, cõmendandi halitus gratia. Ex his quiſque etiam ineptus, arborẽ, quam citrum appellamus, ab his autoribus adumbratã intueri poteſt. Eiuſdem generis omnino ſunt, quæ limonia, Adami poma, aut rancida nunc uulgò dicuntur. Quæ Rantia dicuntur, Hermolao *teſte, quaſi raudia, à colore æris, id eſt, fulua: uel à* Neratio *inuentore, Neratia dici potuere, niſi quis uelit* Araniũ *quaſi* Arianum, *id eſt, perſicum à gente appellatum. Eſt enim* Aria, *ut inquit* Hellanicus, Perſica *quædam regio. Quid item ſi malum* Arantium *ab* Arantia *oppido* Achaiæ, *Iuba autor eſt,* Heſperida, *& malũ heſpericum nuncupari, placetq́;* Herculẽ *in* Græciã *trãſportaſſe, & malum aureum eſſe uocatũ. Cuius in paſtoritia contentione* Virgilius *meminit,* Aurea mala decem miſi, cras altera mittam. *Quãuis* Pauſania *non aureum malũ, ſed* Heſperidum *ab* Hercule *primum in* Græciã *tranſportatum dixerit.* Ariſtophanes *etiã* Grãmaticus *oximala perſica uocari prodidit.* Galenus *quoque pomum ipſum non medicum, ſed citrinum appellatũ uoluit. Quanquam ſit apud* Theophraſtũ, *ſub medicæ mali dictione repertum.* Græci *quidam fabularum inuentores, nuptiale pomum eſſe putauerunt; à* Tellure *editum fa*

bulantes, nunciato Iouis, & Iunonis connubio. Supereſt illuſtriſsime princeps antiquiſsimam curam in plantando, & diligentiam in ſeruando edocere. Propagine ac ſeminibus ortum ducit. Semina, inquit Theophraſtus quarto plantarum hiſtoriæ libro, detracta Vere, terris ſeruntur diligentiſsime cultis. Rigantur deinde quarto, aut quinto die: quũ autem maiuſcula fuerint, transferuntur Vere iterũ ad molle, riguumq́; ſolũ, nec ualde tenue, tale enim deſiderat, opusq́; eſt pingui aqua, marcidá ue irrigari, non admodum frigida, qua etiã equorum ſtercora triduo macerata ſint. Additq́; ſeri fictilibus in uaſis perforatis. Proſunt, & columbinæ ſordes eadem aqua maceratæ. Quum hæ arbores in iuſtã molem creuere, flores pariunt, qui an ſpes ſint futuri partus, Theophraſtus primo plantarum libro his indicijs oſtendit: Inter flores, inquit, mali Medicæ, qui ueluti colum quandam, erectam in medio habeant, fœcundos hos fore affirmant: qui uero non habeant, hos fore infœcundos. Quod iterum uolumine quarto animaduertiſſe teſtatus eſt. Vnum uero ſubmonendum arbitramur, ſi hyemis inclemẽtia in Ferrariẽſibus hortis flores, aut ſubnaſcentia poma defuerint, cauſam à Theophraſto

primo

primo de plantarum cauſis aßignari. Quippe placidum aërem expetunt, medioq́; conflatum tempore, quo ſcilicet germinatio, & fructificatio aßidue factitari poteſt. Nec illud poſthabere dignum eſt, illa eſſe fœcunda ſemina, quæ in colo quadam prorumpant. Hic unus eſt naſcendi modus. Nonnulli ramuſculum ut ſubnaſcentia uirgulta radicibus euellunt: ac intorquēt Vere in molle ſolum, udum, & pingue magis, quàm gracile plantantes: quarto etiam aut quinto die prædictis aquis irrigant. Alij ramos non ab arbore euulſos, ſed adhuc illi infixos, fictili uaſe, teſtaceo, aut cucurbiteo uertice pingui terra pleno circundant, quod radices emittat; proinde ab arbore diuellitur, tranſplantaturq́; dato radicibus ſpiramento. Sæpius integras arbores è longinquis partibus transferre excogitauimus, ut antiquiori tempore ex Perſia & Media euehebantur. Nunc triuialis eſt ferè arbor: pluribus horum pomorum generibus Citreta Liguriæ, Campaniæ, Apuliæ, Benaco lacu, & tota ferè Italia, præſertim uero calidioribus locis felicius germinant, & quamcunque imaginem topiario opere reddunt. Nos Genuæ, & Sauonæ atria, Cubicula, Papiliones topiario opere ex his arboribus fictos

uidimus, quum excellẽtia tua Anno à CHRISTI ortu M. D. XXVIII. Galliam peteret. Sed qua arte ſine ullo diſcrimine transferri poſsint, Plinius tertio, duodecimi uoluminis capite oſtendit: Tentauere, inquit, gẽtes trãsferre ad ſe propter remedij præſtantiam fictilibus in uaſis, dato per cauernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia trãſitura longius ſeri arctiſsime, transferriq́; meminiſſe conueniet, ut ſemel quæque dicantur. Necnon eiuſmodi arbores antiquitus inſerebantur, quorum fructus Citromela nonnulli appellarunt. Denique huius arboris morbos, & remedia opus eſſet afferre, niſi ſatis ſuperq́; in noſtra arborum medicina oſtenderimus, Tamen illud unũ admonere non grauabimur, corticis ablationem eſſe huic arbori mortale nocumentum, hyeme præſertim. Tunc opem ferre, noua cera, reſina'ue obſtructo uulnere decet, ne frigus intimã arboris medullam ingreſſum perimat. Hyeme uero à temporis inclementia ſeruantur, ſi in fictilibus plantatæ ſint hæ arbores, & in clauſum locum portentur, in quo aër natura uel arte temperatus ſit. Arte autem ſi propè calidarium fabricetur. At ſi communi ſolo plantatæ ſint, tugurio cannitio, aut ex milij nigri culminibus ſpa

bus ſpatio unius pedis ab arbore, circundentur. Mox equinum fimum ad medium uſque tugurij exterius circumponatur. Hæc ſunt Illuſtriſsime Patrone, quæ ex antiquorum uoluminibus de hac arbore tuæ excellentiæ gratiſsima delineare ualuimus: quibus iam eſſet finis additus, niſi hoc unum in mentem acceſsiſſet, Lacedæmonios, Ariſtophane Grammatico autore, Deos hac arbore coronare ſolitos. Vale Illuſtriſsime Princeps, & totius Italiæ Decus eximium, & noſtrum hoc Munuſculum, ut cætera alia, hilari fronte ſumas, quod hæreditario iure tibi debetur.

IN LIBRVM EXIMII PHI- loſophi ac Phyſici ANTONII MVSAE Braſauoli Franciſci Bouij Ferrarienſis Epigramma.

Simplicia Examen ſubeunt Medicamina cuncta
Libro hoc: flos, radix, fructus, & herba potẽs.
Lignum, Poma, Nuces, Oleũ, Sal, Gẽma, Metallũ,
Mel, Liquor hic, Succi, pharmaca quæq; patẽt.
Mille notæ occurrunt, rerumq; uocabula mille
Hic, quibus haud dubiè ſingula noſſe datur.
ANTONI MVSAE *gaudent præſentia, quantum*
Priſca Dioſcoridis nomine ſecla ſui.
Perlegat hunc Medica quiſquis deſudat in arte:
Verſet & aßidua Pharmacopola manu.

Examen omnium

Simplicium medicamentorum, quibus Ferrarienſes pharmacopolæ in ſuis officinis utuntur, ANTONIO MVSA BRASAVOLO Medico Ferrarienſe autore.

BRASAVOLVS, SENEX PHARMACOPOLA, HERBARIVS.

BRASAVOLVS.

QVORSVM optimi uiri per has Alpes inhoſpitas, & inacceſſas, & per tam horridos receſſus, qui uix timidis capreolis, & leuibus damis, ac dorcadibus aditũ præſtant? HERBARIVS. *Quorſum pedibus ducimur.* BRASAVOLVS. *Nos capite ducimur, pedibus autem ambulamus.* SENEX. *Mihi uideris æquè ut nos pedibus incedere, & capite aërem ſecare.* BRA. *Ita incedimus, quoniam pennis caremus. Sed, ô optime ſenex, Mens eſt quæ nos ducit, & quæ huc uel illuc pedes ambulare iubet, ipſi autem ueluti famuli pa-*

rent. Bruta alioqui pedibus, non mente, nec ratione quorſum impetus rapit, trahuntur. Sed ne ſilentio prætereatis, obſecro cur hos montes aſcendatis. HER. *Herbatum uenimus, ut uirentes herbas ac radices noſtris manibus euelleremus, quæ ad nos adeò ſicca feruntur, ut uix integrũ folium, aut tenuis cauliculus cerni poßit.* BRA. *Optimè conſuluiſtis: uerùm, cuiates eſtis?* HER. *Mundani.* BRA. *Hoc non me latebat.* HER. *Cur latêre non potuit? adeò alta montium iuga conſcendimus, ut mundum ſuperaſſe uideamur.* BRA. *Non ab re dubitabas: ſed qua patria ortum ducitis?* HER. *Qua optimè eſſe cõtingit. nam, Vbi bonum, ibi patria: ut uulgato adagio fertur.* BRA. *Deniq; uos capiam: qua mundi parte orti eſtis?* HER. *Nos abſq; retibus aut pedicis non capies: Occidentales autem ſumus.* BRA. *Sed iocari deſinamus: qua urbe nati eſtis?* SE. *Ferrarienſes ſumus, noſtram effigiem ignoras? tamen ſimul millies uerſati ſumus.* BRA. *O dij immortales, demum uos agnoui, iam diu mihi neceſſarios, quantum exterior ueſtium habitus effigiem mutat. Herbarium uerò primo intuitu agnouiſſem, niſi barbam illam promiſſam abſcidiſſet, etſi cinericio bardacuculo circundetur. Immortali deo gratias ago, qui in his inuijs montiũ cacuminibus adeò beneuolos uiros coniunxit, & eò maximè, quòd eodem propoſito ducimur. Obſecro uos, per Apollinem & Aeſculapium, ut me in ueſtrum ſodalicium recipiatis, quippe ero facundus comes in uia, nec pigebit laboris, quamuis ardua montiũ penetralia ſuperetis.* SE. *Quid iucundius accidere potuit, quàm adeò familiarem uirum inuenire, & uiæ & euellen*

euellendarum herbarum comitem? ubi potius urſos, uoraceſq; lupos inuenire putabamus. HER. *Sol prope meridiem eſt, & ſolis radij adeò calent, ut in proximam illam planiciem ſecedendum ſit, & in certa illius ſpecus umbra prandendũ, dum cicadæ reſonant: inclinante enim ſole tot radices euellam, quod non uidebor diem & operam luſiſſe.* BRA. *Meridiano æſtu ingentes deſtillationes, capitis dolores fieri ſolent, ideo huius arboris incerta umbra derelicta, Herbarij conſilium ſequamur.* SEN. *Tu ergo Herbarie onere depoſito mappam ſupra uirentes illas herbas & humiles ſternito, pernamq́; & tucetũ in ligneum orbem ponito, & cantharum generoſo uino plenum deobturato: hæc ſunt, quæ in hac ſylueſtri ſolitudine Antonio Muſæ præſtare poſſumus.* BRA. *Hæc principi inter montium iuga equitanti ſatis eſſent. Ego pane, uinoq́; etiam dilutiſsimo, & maxima uiſendarum herbarum appetentia contentus ſum. Antiquitas herbis, & glandibus diu ueſcebatur, dum homines ſyncera fide, & probis moribus uiuebant. Mox (pro pudor) ganea, tot uaria, in ſaporibus coquendi modis, uariarum rerum permixtione, cibaria adinuenit, ut nullus ſit modus, nullus finis edulijs, quæ infinitos morbos pariunt, & plerunque in mortem inopinam perducunt.* SENEX. *Quid ad nos ſi alij ægrotent? Ego pharmacis, tu medendo lucraris.* BRASA. *Quantum in me ſit, Deum optimum oro, neminem unquam ægrotare: quum uerò id fieri non poſsit, ægros aliquot mihi cõtingere opto, ut ex mea arte honeſtum uictũ, & ueſtitũ habere poſsim. At ſi nullus unquam ægrotaret, nõ ſum adeò ſtupidi ingenij,*

quin ſtatim artem aliquam mihi comparare ſciuerim, ne uitam per inertiam tranſigerem. HERBA. Omnia in promptu ſunt, in hac uirenti herba ſedete. SENEX. Tucetum hac parte rancidum eſt, illa uerò optimum. HER. Nec deeſt ſua laus pernæ. BRA. Vinũ generoſe reſpõdet. Verùm, ô Herbarie, quæ'nã herba illa eſt, quæ apud cantharum uiret? HER. Apud omnes notiſsima, eã

Rhaponticum. ignoras? Reuponticum appellatur, cuius radix adeò præſtat, ut eius duplum pondus Reubarbarum æquet. BRA. O mirus Recentiorum error, & mira pharmacopolarũ ignauia, per tot ſecula in hac herba decepti ſunt, & nũc decipiuntur, tamen addiſcere nolunt, & ſi res ipſa præ oculis adducatur, ueritatem agnoſcunt, ſed maligno quodam animo uerum abnegant, potiusq; in ſua illa ceruicoſa ignorantia perſeuerare uolunt, quàm uerum agnoſceſcere. HER. Id fortè noſtra gratia dictum cupis: apud me certum eſt herbam illam Reuponticum eſſe, ut ab ineunte ætate à ſummo quodã herbario didici. SE. Nec ego aliud Reuponticum uidi, quàm ſimile: tu fortaſſis uis nobis oſtendere, panem non eſſe panem, aut uinum non uinum. Ego ita Reuponticum noſco, ut tu hoc uitrum, uitrum eſſe putas: nunc autem quidam Iuniores inſurgunt, qui potius libidine gloriolæ, quàm ueri ſciẽtia, optimos libros reprehendere conantur, nec uerentur, noſtrum Euangeliſtam, id eſt, diuinum Meſuem, execrari, Pandectas reprehendere, Auicennam taxare, Serapionẽ demoliri, & Auerroim exibilare: non deſunt nobis luminaria, ſed hi conãtur extinguere. BRA. Obſecro te optime pater, ne ira conciteris, ſed blandis uerbis rem tra-

ctemus

ctemus,& mites aures præſta. SE. Nunquam potero in Meſuem,aut alterum Arabem cōuicia audire. BRA. Et quis adeò audax hos præſtantiſſimos uiros uellicare conabitur? SE. Tuus Leonicenus,Manardus,& neſcio qui recentiores. BRA. Deciperis optime ſenex:nam Leonicenus,& Manardus,ſi aliquot Arabum errores detexerint,modeſte loquuntur.Recentes autem illi potius culpa digni ſunt,quum execrantur, quàm laude, erant demonſtrandi errores,non conuicijs laceſſendi autores. SE. De Meſue quid ſentis? BRA. Quid aliud quàm optimum uirum,qui omnia Deo duce ſcripſerit,& poſteris iuuandis multum inſudauerit. SE. Quid de Auicenna? BRA. Non quidem principem medicorum (ut recentes putarunt) ſed Cordubæ.At ſummum philoſophum, qui multa uiderit,ac perlegerit,quanquàm eius uolumina multis erroribus ſcateant. SE. Quid de alijs Arabibus? BRA. Id quod Plinius teſtatur:Nullus liber tam malus quin aliqua ex parte proſit. Ego omnibus rei medicæ candidatis ſuaderem,ut in primis, Græcis perlectis, Arabes quandoq; guſtarent,quos aliqua ex parte prodeſſe,non dubitamus.Vnde conſilium id non modo non probo, ſed ualde improbo,quo nonnulli Arabes penitus abolendos ſuadent:nos uero potius corrigendos iudicamus, ubi mendæ aliquæ appareant. SE. Si omnes tuam ſententiam amplectarentur,nulla eſſet inter Arabum,& Græcorum ſectatores controuerſia. BRA. Non laudamus Arabum ſectatores, ſed omnes Græcos imitari hortamur,Arabibus non ſpretis. Ad tēpora incidimus,quibus Græcis maledicunt,nec ipſos dignantur ſuo nomine appellare, quod in

Arabes non omnino reiiciendi.

bonis literis tyrannidem quandam peperit. Hippocratem *igitur, Oribaſium, Galenum, Paulum, Aëtiumq́; admiremur: ſed nec Serapionem, Rhaſim, Auicennam, Auerroim. Meſuem omittamus, niſi ubi inextricabiles nodi inciderint, & nonnullæ in rebus ipſis lituræ.* SENEX. *Sunt'ne aliqui Iuniores Ferrariæ, inter eos qui recenter doctores creati ſunt, ad id nauandum commodi, ac prompti?* BRAS. *Equidem ſunt:* Hippolytus Guarnacius, Franciſcus Bruſantinus, Maurelius Sanctus, & Ioannes Leo Vercellenſis. *Hi quandoq;, & breui, noſtræ patriæ ſplendentia lumina euadent, qui Græcos autores ſummè obſeruant, nec Arabum recte dicta cõtemnunt. Vt enim propriam animam rectis & Chriſtianis moribus exornarunt, ita ab omni maledicentia immunem fecerunt.* SEN. *Ad rem ipſam ſermo uertatur: Herbarie, affer* Reuponticum. HERB. *En, nec unà deeſt radicis fibra.* SEN. *Hoc igitur* Reuponticum *eſſe ambigis?* BRAS. *Imò non eſſe certus ſum.* SEN. *Sum'ne tam grandæuus ſententiam mutaturus?* BRAS. *Eia pater, quacunq; ætate diſcendum, ſtatim autem te aſſenſurum non dubitamus, ſi benignas aures præſtare uolueris.* SEN. *Amor erga te meus, aures præſtare cogit. Id igitur non eſſe* Reuponticum *oſtende.* BRAS. *Apertiſsime oſtendam, modò antiquioribus autoribus fidem adhibere ſtatuas.* SEN. *Quos antiquos appellas? Pandectarium mecum attuli, quem omnia ad unguem ſcripſiſſe arbitror.* BRA. *His igitur autoribus fidem præſtabis, qui à* Pandectario *in teſtimonium adducuntur?* HERB. *Aliter fieri non poteſt.* BRA. *En igitur,* Pandectarius Dioſcoridis *teſtimo*

ſtimonio utitur, eo capite, quo de Rheon, uel Rha, à Romanis Rha ponticum appellatum tractat (non enim Reuponticum, uel Reubarbarum, ut uos paßim dicitis: ſed, Rha ponticum, & Rha barbarum proferre oportet: uerùm uocabulis ueſtris uti non impediam.) Tamen idem Pandectarius per Rhaponticum id intelligit, quo paßim in officinis utimini, cui magna recentiorum pars conſentit. At ſi tibi apertis oculis, hoc non eſſe Dioſcoridis Rhaponticum oſtendam, non'ne dices non ſolum non eſſe Rhaponticum, ſed longe Pandectarium hallucinatum eſſe? SEN. Alij adhuc ſuberunt ſcrupuli, nunc iſtud demonſtrare pergas. BRASA. Dioſcoridi aures præſta: hanc radicem, quæ Rhaponticum dicitur, eſſe ſine odore, eſſe fungoſam, & ſine pondere, & habere guſtum glutinoſum dicenti. Olfacias igitur ipſam radicem, optime ſenex. SENEX. Iam olfacio. BRASAVOL. Caret'ne odore? SENEX. Minime: ſed grauem habet, fortè intelligit, non habere odorem, ſcilicet bonum. BRASAVOL. Hoc potius eſt ſine ratione fugere: quoniam Dioſcorides hoc uocabulo, odor, tanquam medio utitur, cui bonum, aut malum, ſuaue, aut inſuaue coniungit. Quum igitur ſine odore ſcripſit, quod ſua lingua ἄοσμος dicit, odore carere penitus cenſet. Sed aliud conſideremus, χαῦνη ſit, & ὑπόκουφος, fungoſa & ſine pondere. SENEX. Equidem fungoſa non eſt, ſed potius denſa, ut inde grauis efficiatur. BRAS. Nec guſtum prætereamus, quem glutinoſum cenſet. Guſta, mihi nullum glutinum in lingua parit. SEN. Nec

Rheon, uel Rha.

Lib. 3. cap. 2

mihi. BRA. *In alijs ſi quodammodo huic noſtro Rhapontico conuenire uideatur, in multis diſſentire certum eſt.* SE. *Hoc adeò manifeſtè percepi, ut is cæcus ſit, qui non uideat. Nunc ſententiam mutare cogor, ut deinceps in ſimplicibus Pandectario noſtro fidem non adhibeam. Tamen plures de Rhabarbaro differentes audiui, qui hoc Dioſcoridis Rhaponticum, Rhabarbarum, quo utimur eſſe profiterentur.* BRA. *Non defuere plures, qui id ſentirent, quod etiam Leoniceno attributum eſt, tamen decipiuntur, quoniam* ἄοσμος *non eſt Rhabarbarum, id eſt, ſine odore, nec habet radicem ſimilem Centaurio, quippe Centaurium radicem longam habet, & quamuis Rhapontico minorē ineſſe ſcribat, tamen eandem formam non habet, quia Rhabarbarum in formam rapæ, & rotundum uergit. Nec Rhabarbaro ineſt* ῥίζα μέλανα, *id eſt, radix nigra, ſed potius in ſubcroceum quendam colorem uergit, adeò ut tabulas quasdam ex infuſione Rhabarbari apte croceas reddiderim: & niſi pretium impediret eo pictores uterentur.* SENEX. *Vidiſti'ne unquam radicem, huic Dioſcoridis deſcriptioni ſimilem?* BRA. *Vidimus, Venetijs in ædibus pharmacopolæ, qui Campanam pro inſigni habebat: hic (ut uir erat nulli parcens ſumptui) ex ripis Rha fluminis in Meotidem paludem influentis, radicem hanc, & ipſam herbā Venetias portari curauit, cui hæc Dioſcoridis deſcriptio adeò quadrabat, ut tu ipſe tibi ipſi ſimilis es.* SE. *Eſt'ne Rhabarbaro ſimilis, quo nunc paßim utimur?* BRA. *Non equidem, ſed potius Rhapontico ueſtro, his demptis in quibus Rhaponticum ueſtrum ab illo*

Rhabarbarum.

illo Dioſcoridis diſſentire monſtrauimus. HER. *Re=
peritur'ne apud Dioſcoridem, aut alterũ antiquum au=
torem, noſtrũ uocatũ Rhabarbarum?* BRA. *Nodum
Herculeo illo arctiorem ſoluendum petis. Nunc ſilentio
pertranſire decreui, ut res maturius agatur. Vnum tamẽ
præterire nõ poſſum, neminẽ adhuc apud antiquos auto=
res adinueniſſe: & hi longius halucinãtur, qui Rhecoma* Rhecoma.
Plinij Rhabarbarũ eſſe exiſtimarunt. HER. *Audes'ne
tu inuenire, nunquam ab alijs inuentum?* BRA. *Non=
dum effari audeo: ſed diutius intra me, quod animo conce
pi, examinabo, fortè, prius quàm alijs quæ cõcepimus tra
damus, perpetuo ſilentio tranſire decernemus, aut breui
ſcriptis mandabimus.* SE. *Sentis ergo Rhaponticum
Dioſcoridis, & aliorum antiquorum, ut Galeni, Pauli,
aliam rem eſſe à noſtro uocato Rhapontico, & Rhabar
baro?* BRA. *Non modo hoc ſentio, ſed adeò certus
ſum, ut alioqui dubitare nefas arbitrer.* SE. *At noſtrũ
hoc Rhaponticum apud antiquiores inuenitur'ne?* BRA.
Si herbam illam legamus, quæ Centaurium maius dici= Centaurium
tur, huic adeò ſimilis apparet, ut ipſamet ſine perſona maius.
*incedere uideatur: unde plures Recentes, & Leonicenus
abſolutè eam eſſe cenſuerunt. Tu igitur herbam, ac radi=
cem manibus ſumito.* SE. *Iam accepi, Dioſcoridis tex=
tum legas.* BRA. *Aures præſta. Ita enim inquit: Iuglan* Lib.3.cap.6
dis nucis folia habet. SE. *Habet equidem, licet betæ
etiam Romanæ conferri poßit.* BRA. *Oblonga.* SE.
Nec ab hoc dißentit. BRA. *Colore ut in braßica uiridi.*
SE. *Illam ferè uiriditatem habet, ſed extra ſubalbeſcit.*
BRA. *Serræ modo per ambitum inciſuris ſecta.* SEN.

Hoc non ita quadrat. BRASA. Omnino inciſuræ ſunt, licet paruæ, caulem rumici ſimilem habet, duorum, trium'ue aliquando cubitorũ modo altitudine. SE. Hoc frequentiſſimè uidi: habet enim radices longiores, quàm herba altera quam uiderim. BRAS. Multis à radice adnatis, in quibus papauerum capita ſunt. SEN. Rectè modo papauerum dixit: quia centaurij caput, non eſt omnino ut illud papaueris. BRAS. Floret colore ad cœruleum inclinato. SEN. Ita certè uidetur. BRA. Cnico ſimile ſemen, ueluti lanis in flore inuoluitur. SE. Et ſi hæc res lana appellari non poſſit, ſimilis tamen lanæ uidetur. BRA. Radix uaſta, ponderoſa, dura, longitudine ad bina cubita, ſucco plena, ſapore acri, cum adſtrictione, dulcedineq; aliqua, rubeſcens, & cuius pariter rubeſcat ſuccus. SEN. In guſtu nullam acredinem percipio, & nullam, uel minimam adſtrictionem. BRA. Nec ego: tamen optimè mando, & iam magnam copiam deglutiui. SENEX. Suſpicor igitur noſtrum hoc Rhaponticum, id nõ eſſe, quod Dioſcorides Centaurium maius appellat: præſertim quum ex Apulia afferatur. BRA. Affertur quidem ex Apulia, & ſponte oritur in monte Gargano, nunc ſancti Angeli, ob Archangelum Michaëlem, qui ibi uiſus eſt, appellato, in cuius pede, olim Sipontum inſignis urbs ſita erat: nunc ab eo diſtat, & Manfredoniæ nomen acquiſiuit. Aliàs loca celeberrima, nunc adeò preſſa, ut uix extent antiquitatis ueſtigia. Quamuis ergo ex Apulia afferatur, & Dioſcorides in Lycia, Peloponneſſo, Helide, Archadia, & Meſſenæ abundare, & plurimum circa Pholoën, Lyciam, Smyrnam

nam naſci fateatur, non tamen negat alia loca eo abundare poſſe: imò & in Liguria, hoc, & Rhaponticum Dioſcoridis, & noſtrum uocatum Rhabarbarum, quũ eſſem Genuæ cum illuſtriſsimo principe HERCVLE ESTENSE *ducis Ferrariæ primogenito frequentia uidimus: quæ omnia radicibus quidem, ſed folijs non multum differebant.* SENEX. *Imò & nunc Ferrariæ habetur, & pleriſque in hortis plantatum uiret.* BRAS. *Et futurum ſperamus multas alias herbas ad nos afferri.* SENEX. *Vt autem de hac re receptui canamus, tres diuerſas radices edocuiſti, Centaurium maius, Rhaponticum Dioſcoridis, & Rhabarbarum quo utimur.* BRASAVOL. *Imò ſi Centaurium maius, à noſtro uocato Rhapontico ſepares, quia in pluribus differre uidentur, quatuor radices erunt, quarum ſi unam ignorabimus, perfectam ipſarum hiſtoriã neſciemus.* SENEX. *Obſecro igitur, quid ſint, edoceas.* BRAS. *Tibi ſatis ſit hodie, noſtrum Rhaponticum, non eſſe Dioſcoridis Rhaponticum, didiciſſe: nec etiam eſſe Centaurium maius eiusdem Dioſcoridis. Nec parum fuit, adeò inueteratis opinionibus, id ſimplex non eſſe id quod quæritur, demonſtraſſe.* SENEX. *Igitur hoc Rhaponticum proijciam? & deinceps domum noſtram non ingredietur?* BRASAVOLVS. *Imò collige: eſt enim radix multis nominibus digna, & qua frequentiſsimè ad meos ægros reparandos utor.* HERBARIVS. *Iam ſtomachari cœperam, ſi tam magnum aceruum proiecturus eram, quem uobis loquentibus effoderam.* SENEX. *Niſi cito properemus, non erimus hac ebdomada*

expediti in colligendis herbis. HER. *Tot herbas colle ſturus es?* SE. *Officinam meam oppelleturus ſum, ut nihil deſit: nec ab his montibus diſcedam, quin hos ſacculos plenos uideam.* BRA. *Studes igitur in his montibus omnes herbas inuenire?* SE. *Omnes, quibus utimur, & omnes flores, omnia ſemina, omnes radices.* BRA. *Hoc erit in maximum ægrorum incommodum: non enim omnes herbæ à montibus petendæ ſunt, ſed aliquæ in conuallibus, aliquæ in humentibus locis, & planis utilius colliguntur.* SE. *Arbitrabar montanas herbas uirtute magis pollere.* BRA. *Pollent quidem eæ, quæ à montibus ſumi debent.* SE. *A' pueritia hoc imbiberam, montanas herbas cæteris præſtare.* BRA. *Nec ſolus eras huius opinionis particeps.* SE. *Obſecro te per Medicæ artis Deos, ut in hac herbarum collectione mecum ſis, & eas herbas oſtendas, quæ in montibus, & quæ in plano, loco'ue aquoſo & humenti ualeant: hic enim non deſunt conualles, aquoſa loca, & plana.* BRA. *Id lubentiſsime agam, ſed nec omnes herbæ hic naſcuntur, quia nonnullæ aliubi petendæ, nec tempus hoc aptum eſt, ut omnes colligantur.* SE. *Non'ne poſſemus omnes Ferrariam afferre, & tranſplantare?* BRA. *Poſſemus quidem, ſed uires amittunt.* SE. *Tamen eadem folia ſeruant, eundem caudicem, eoſdem flores, & eoſdem fructus.* BRA. *Imò multæ non fructificant, ut caſtaneæ, xylocharactæ, quæ in montibus, & ſua cœli periodo fructificant: alibi uero nunquam, & pinea niſi falſo quodammodo ſolo fructificat.* SE. *Vidimus pineam Ferrariæ, quæ fructus gignebat, & nunc gignit extra mœnia ſpatio unius milliari, in*

Herbæ non omnes à montibus petendæ.

horto

horto Monachorum ſancti Bartholomæi & in horto patrum ſancti Pauli caſtraneam. BRASAVOL. *Fructus quidem pariunt, præſertim pinea, ſed imperfectè maturant, & pineæ nuces minores ſunt. Ita natura res diſtinxit, ut hæc cœlo iſto, illa altero gaudeant: nam cœlũ eſt quod parit, non ſolum, ut Theophraſtus inquit: quãuis & terra aliquid faciat, tanquam mater & materia: cœlum uero, id eſt, aër, forma eſt, & agens, præſertim cũ influxu cœleſti, & hoc non ſolum in plantis, ſed etiam in animalibus uſu uenit.* SE. *Quomodo in animalibus?* BRA. *Leones in Italiã, cameli, dromedarij conuehuntur, tamen nõ pariunt, uel ægrè id faciunt, ut per ſobolem non multiplicentur, adeò cœli periodus in uiuentibus agit: imò & in lapidibus ac mineralibus.* HER. *Hæc nihil ad rem, ſed totus ſermo ac labor circa herbarum collectionem ſit, ſi prius me admonueris, ita Rhaponticum apud alias nationes nunc alio modo appelletur.* BRA. *Nomina illa omitto, quæ à Dioſcoride citãtur, quoniam ex teipſo ea legere poteris. Etiã omitto à Serapione Raued uel Reu dici. Nunc uero Hiſpani hoc eodem nomine appellant, quo nos uulgò Reupontico: Germani uerò ultimam ſyllabam omittunt, & Repontic dicunt: Galli uero per e, & u, ſcribunt Reupontic: proferunt autem ac ſi inter e, & u, media quædam litera ſit. Sed, ô pater, quem ordinem ſeruas in colligendis herbis?* SE. *Mihi in primis omnes flores, poſtea omnes herbas, tertio omnes radices: deniq; omnia ſemina, quibus utimur, deſcripſi.* BRA. *At quomodo flores nunc, radices, & ſemina colligere poteris, quum hæc uarijs temporibus in ſuam perfectionem*

ueniant? SE. *Omnia ſimul colligebam, tu nunc ordinem edoceas.* BRA. *Librum ſcripſimus de colligendarum herbarũ temporibus, qui iam propè ad umbilicũ eſt: illũ tibi dono dabimus, quo colligendis herbis apta tempora, & radicibus, ſeminibus, ac floribus inuenies: imò & quibus locis quæque herba quærenda ſit, ubi proprias uires efficaciores habet: multum enim refert quo cœlo, & qua prouincia herba ortum duxerit.* SE. *Eſto dux fati, & à qua parte incipere lubeat, admoneto.* BRA. *Schedã illã tuam ſume, in qua omnia ſcripſiſti, & à prima incipito.* SE. *Nullus ordo ſeruatur, ego à floribus cœpi.* BRA. *Et ab his incipere opportunum: primum florem legas, etſi nullo ordine digeſti ſint: nam ſatis ordinem ſeruabis, ſi nullum in colligendo omiſeris.* SE. *Primus eſt in ordinem ſcriptus Camomillæ flos, quo frequentiſsimè utimur.* BRA. *Chamæmalon potius dicito: nam Dioſcorides ita appellari cenſet, quia odorem mali habeat.* SE. *Id aliàs audiui, ſed quomodo odorem mali haberet, nunquam diſcere potui.* BRA. *Nonnulli putarunt floris mali odorem habere: ego autem puto odorem mali præmaturi intelligendum. Non tamen is præciſe odor eſt, ſed in illum uergit: nec cuiuslibet mali, ſed alicuius tantum ſpeciei. hanc herbam in hoc mõte colligere poteris: nam ſiccis gaudet, & macris, ac ſemitis uiret, in ipſaq; caliditas & ſiccitas aliqua expetuntur. Sed miror quur flores tantum legere ſtudeatis, quum & herba & radices uiribus præſtent.* SE. *Herbam quoq; ſeruamus, ſed flores ſeorſum, radices uerò in uſu non ſunt.* BRA. *Iubeo ut deinceps ſerues.* SE. *Seruabo, ſed nunquam uendentur.*

Chamæmalon.

BRA.

BRA. Ne uerearis, nam curabo ut eas prius uendas. Vnum prætcrea admiratione dignum eſt, quum tres ſint Chamæmali ſpecies, quur hanc unam tantum colligatis, quæ in medio orbiculum aureum habet, foliolis albis circundatum, quum alterum genus habens foliola illa purpurea calculoſis efficacius ualeat, & Eranthemum à quibusdam propriè dicitur, quia Vere floreat. Præterea uide in hac ſemita tertiũ genus habens foliola illa aurea, unde Chryſanthemũ nũcupatur, quod ciendis urinis magis ualet. Neſcio quur uos pharmacopolæ hæc genera omiſeritis, quæ longè mortales iuuare poſſunt: de quibus Macer poëta, qui de herbis carmine ſcripſit (ſi is liber qui circunfertur Macri ſit) in hunc modum canit: Chamæmali ſpecies tres. Eranthemum. Chryſanthemũ

Autores dicunt ſpecies tres illius eſſe,
Quas ſolo florum diſtingui poſſe colore
Tradunt. eſt cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
Albi, uel nigri ſunt, purpurei'ue coloris.
Dicitur Anthemion propriè, cuius foliorum
Purpureus color eſt, maiorq; & fortior hæc eſt.
At Leucanthemion folijs deprehenditur albis,
Mellinis Chryſanthemion. uis omnibus illis
Sicca, calensq; gradu primo conceditur eſſe.

Hactenus Macer, qui uires trium ſpecierum poſtea enumerat. Et quamuis ſpeciem unam nigri coloris eſſe dicat, Mellinum intelligere oportet, ut poſtea quum eas diſtinguit, manifeſte ſcribit. SE. Nos unam ſpeciem tantum ſeruamus, quæ habet foliola illa alba aureum globũ circundantia: quoniam in Ferrarienſi ſolo, illa uireat, cæ

teræ minime. Eſt autem ea, quæ Leucanthemon *appella tur.* BRA. *Aliæ etiam ſpecies in* Ferrarienſi *agro naſcuntur, licet non adeò frequenter. Tu igitur ex omni ſpecie colligas.* SE. *Deinceps hoc agam: uerum uno deterreor, ut ambigam hoc eſſe* Chamæmalon: *quoniam* Dioſcorides *illa florum foliola, magnitudinem foliorum* Rutæ *habere tradit.* BRA. *Rem non probè intelligis: quoniam* Dioſcorides *inquit, foliola illa eſſe parua, tenuia, numeroſa. Quum autem dicit habere magnitudinem folij rutæ, id in toto flore intelligit, nõ in paruis foliolis circa luteam partem ſitis: ut ſenſus ſit, flos totus* Chamæmali, *magnitudinem foliorum rutæ habet, & in rotundum uergit.* SE. *Tibi aſſentire cogor.* HER. *Satis'ne collectum putas?* SE. *Duobus annis ſatis erunt.* BRA. *Ne tam magnam copiam legas, ut ea altero anno utaris: uerum ſingulis annis recẽtem habeto, alioqui uires deerũt. Secus autem eſt de eius oleo, quod inueteratum efficacius ſanat: nec prætermittas ex floribus recentibus paſtillos fingere, & ſeruare pro ſudoribus ciendis, ut* Aëtius *ex ſententia cuiusdam* Aegyptij *conformari docet.* SE. *Singulis annis herbas colligo, & ueteres proijcio, præſertim quum in puluerem redigi uideantur.* BRA. *Probè agis.* HER. *Ego autem ſcire uoluerim quibus nominibus ab alijs nationibus, appellentur, his demptis, quæ à* Dioſcoride *&* Plinio *numerãtur.* BRA. *Rẽ dignã quidẽ petis, ſed ferè infinitam. Nam quot prouinciæ ſunt, tot ferè nomina, & quot etiam in prouincijs diuerſæ urbes aut caſtra, etiam nomina diuerſa reperiuntur. En* Hiſpania, *prouincias habet* Luſitaniam, Bæticam, *&* Taraconenſem:

nenſem: Luſitani ipſam Macellam appellant, alij Mancanillam: Galli, Camеminam: Germanorum pars Chamillenblüm: blüm enim apud ipſos florem ſignificat. At poſteaquam nouiſti tres Chamæmali ſpecies ſeruandas, & ſimul herbam, radices, ac flores, nec hos montes præterire conuenit, ideo ad alia tranſire opportunum erit. SEN. In hac mea ſchedula ſecundo loco uiolarum flores ſcripti ſunt. BRA. Ergo nullũ ordinem ſeruas, quia frigida calidis immiſcuiſti? SEN. Hoc à principio admonui, ne ordinem aliquem in mea ſchedula expectares. BRA. Eſto, uiolæ ſequantur, ne ipſas in montibus quæras, præſertim communes has, quas Dioſcorides nigras appellat. SEN. Dicis'ne hoc ac ſi ſint aliæ uiolarum ſpecies, præter nigras, à quibus uiolaceus color, noſtra materna lingua deducitur? BRA. Imò plures aliæ ſunt uiolarum ſpecies, & ab autoribus multum in medica re commendatæ: ſed medicorum incuria nec colliguntur, nec earum uſus habetur. Græci enim duo nomina habẽt, quibus uiolam ſignificant: ἴον unum eſt, quo omnes uiolas intelligunt, ab Io, quæ à Ioue in uaccam conuerſa eſt, pro cuius pabulo iuſſu Iouis uiolæ in campo creuerunt: unde & nos uiolam, quaſi uitulam dicimus. Sub hoc ergo nomine, ἴον, omnes uiolas, etiã quas Ioſeminos dicimus, cõnumerantes intelligunt. Aliud nomen eſt, λευκόϊον, quo proprie albæ ſignificantur: tamen ad omnes uiolas uſurpant, præſertim ad eas, quæ primo ſtatim Vere naſcuntur, ſiue candidæ, luteæ, cœruleæ, uel purpureæ ſint: de quibus omnibus aliàs diffuſe tractauimus, quoniam in re medica plurimum ualent, & uarijs locis quærendæ ſunt.

Violæ.

Violarum duo nomina apud Græcos. Ion.

Leucoion.

Ne autem in præſenti ab incœpto remoremur, ne deſinas tu uiolas purpureas aut nigras colligere, quia de albis aliàs agemus. Dixi aut purpureas, aut nigras, quoniã apud Dioſcoridem in aliquibus codicibus ſimpliciter legitur περὶ ἴου, id eſt, de uiola: per hanc tamen, ea quæ apud nos in uſu eſt, intelligitur: in aliquibus, περὶ ἴου πορφύρου, id eſt, de uiola purpurea, ſcriptum eſt. Antiquiſsimi uerò habent περὶ ἴου μέλανος, id eſt, de uiola nigra. SEN. Hæc adeò confuſa mihi uidentur, ut longiori ſtudio indigeant, quàm nunc opus ſit. BRA. Imò longiſsimo. Verum ad loca illa umbroſa ſecedamus, ubi uiolas nigras inuenies. En, uide iam terrã præ copia purpureſcere. SEN. Quas partes collecturus ſum? BRA. Tres, herbam, flores, & medium id purpureum, aut ſubcroceum, quod in medio floris ſitum eſt. SEN. In compoſitis autorum medicamentis frequenter ambigo, quoties uiolas miſcent, an flores, uel herbã intellecturus ſim. BRA. Quum Ferrariæ erimus, compoſita illa medicamenta oſtendito: quoniam aliqua flores, alia herbam recipient. Nam in ſyrupo, qui uiolatus dicitur, pharmacopolæ paſsim herba utuntur, nos autem potius flores accipere iuberemus. SEN. Medium id purpureum qua de cauſa colligendum? BRA. Vt anginis ſuccurramus, & comitialibus in infantia, ſi cum aqua bibatur, quæq; enim pars ſuis uiribus inſignitur. SEN. Eſt'ne uerum uiolam Narcoticam eſſe, ut Meſue illi tribuit? BRA. Excellentiſs. uir Ioannes Manardus Meſuem reprehendit, qui uiolam in primo ordine frigidam, poſtea Narcoticam dixerit: hic celeberrimus uir in ſuo paruo Meſue, marginales

quaſdam

quaſdam annotationes ſcripſit, quas in uulgatam epiſtolam collegit. At non debuit exiſtimare, omnẽ Meſue codicem ita legi, ſicut ſuus ille paruus: quippe antiquiſſimum habeo, in quo, optima, & non Narcotica legitur. Inquit enim: Et ipſa quidem eſt infrigidatiue optima, id eſt, inter ea quæ infrigidant, optima eſt uiola, quoniam nulli parti officit. Propterea addit: Sedatiua dolorũ calidorum, extinctiua inflammationum. SEN. Hæc ſententia mihi plurimum arridet, nec erat tam magnus uir ita temere culpandus, præſertim quum Auicenna, quem Meſue imitatur, & Serapio, nihil ſimile dixerint. BRA. Nõ deeſt etiam alter optimus modus leuãdi Meſuem ab hoc onere, ex altero antiquiſſimo textu, in quo quidem legitur Narcoticam eſſe uiolam, ſed ita ſcribit: Et ipſa quidem eſt infrigidatiua Narcotica. Poſtea ſequitur: id eſt, ſedatiua dolorum calidorum, extinctiua inflammationũ. Vnde ſeſe exponit, quid per narcoticum intelligat, id ſcilicet quod calidos dolores ſedat, & inflammationes extinguit. SEN. Non'ne multa alia dolores ſedant, ut Roſa, Chamæmalon, tamen Narcotica non ſunt? BRA. Sedant quidem, ſed non calidos dolores: unde id uocabulum Narcoticum, ſtuporem ſignificare certum eſt. Græci enim uerbum habent ναρκέω, quod eſt ſtupefacio, & νάρκημα, uel νάρκησις ſtupor: ideo piſcem illum qui torpedo à nobis dicitur, ναρκὸν appellant: tamen omne ſedãs dolores calidos apud Arabes quodammodo Narcoticum exiſtimatur. At re uera quæ tenui frigore inſignita ſunt, proprie Narcotica exiſtimare non debemus: tamen aliquo modo dici poſſunt. Propter id Meſue, ne quiſpiã pu-

taret uiolas uere narcoticas eſſe,ſeipſum interpretatur, dicens:id eſt,ſedatiuas dolorum calidorum. SEN. *Primæ ſententiæ potius,quàm huic ſecundæ aſſentirem,quãuis nec iſta à uero diſſentire uideatur. Tamen aliud etiã eſt,in quo Meſue à Manardo reprehenditur,quia uiolas ſoluere dixit,nuſquam uerò apud Græcos uiolas ſoluere inuenit.* BRA. *In hoc etiam res mitius agi debuiſſet, quoniam Arabes uocabula confundunt, & eorum interpretes magis,ut ſoluere,purgare,& lenire pro codẽ frequentius ſumant,& uocabulum ſoluere,quo utitur Meſue,pro lenire ſæpius accipiunt: ſed hæc miſſa faciamus, ut de uiolis receptui canatur.* SE. *Fiet,ſi in primis quæ agenda ſunt circa uiolas breuibus edocebis.* BRA. *Quũ multæ ſint uiolarũ ſpecies,omnes à pharmacopolis ſeorſum colligendæ eſſent, & non ſimul, ut quidam contraria contrarijs miſcentes agunt,quoniam rei medicæ multum proficiunt. De noſtris autem his uiolis flores ſeorſum,herbam, & medium illud croceum ſeruato, nec radices prætermittas,utpote, quæ ab Auicenna non omittantur. Verum in his montibus radices, aut herbam colligere non laudo, quoniam Ferrariæ toto anno uirent, nec dira hyemis frigora illis officiunt.* HER. *Libenter ſcirem quibus nominibus apud diuerſas nationes appellentur.* BRA. *In aliquibus tibi ſatisfactum erit: Galli,uioletes appellant: Germanorum pars, Veil: alij elegantius, uiol dicunt: magis rude eſt, uiolaten, apud ipſos: Hiſpani autem urcielas dicunt.* SEN. *Iuſta uiolarum copia collecta eſt. Tertio loco Roſæ occurrũt.* BRA. *Nõ minor eſt in roſis ſpecierũ diuerſitas quàm in uiolis. Poëtæ, omnes*

Roſæ.

Roſas

Roſas antiquitus albas fuiſſe tradiderunt: uerum quum Mars zelotypus Adonidem interfeciſſet, accurrebat Venus per dumeta opem latura, & uulnerato pede, eius ſanguine roſæ tinctæ ſunt. Alij ex ſanguine Adonidis potius, alij ſanguine Cupidinis, alij ex uino ſparſo à Cupidine laſciuiente alis in cœna deorum. Sed hæc poëtarum fabulamenta omittamus. Dic optime ſenex, quot roſarum genera ſeruas? SEN. Tria: Rubras, ex quibus oleum electuarium, & ſaccharum roſatũ conficimus: Communes noſtras, ex quibus aquam præ copia facimus, & ſyrupũ roſatum ſolutiuum: & albas, quas Damaſcenas appellamus, pro ſolutiuo ſyrupo, & odoratis oleis conficiendis. At nonnunquam ſylueſtres quaſdam albas colligimus, quibus rariſsime, aut nunquam utimur, ſed pro cynorhodis ſeruamus. Tu (ſi lubet) quas collecturus ſim edoceas. BRA. Apud Theophraſtum, & Plinium diſtincta genera ex locis reperiuntur, ut Prænestina, quæ celeberrima eſt, Campana, Mileſia, Trachinia, Alabãdica. Diſtincta etiam ſunt multitudine foliorum, quæ à quinto uſque ad centeſimum ſunt. Roſæ enim quinque foliorum & non pauciorum, & centum foliorum, & non plurium reperiuntur. Differunt etiam aſperitate, leuore, cãdore, odore. En tu roſas, quæ circa hæc ruderata colligas. SEN. Quas legere debeo, & quas partes? BRA. Nuſquam legi (quod nunc meminerim) aut herbam, aut radices in re medica ualere, ſed tantum flores. Inter flores autẽ puniceas illas, antiquitus laudatiſsimas ſeruato, quas Mileſias Plinius uocat, ardentiſsimum colorem habentes, nec duodena folia excedentes. Cõtentus eſſem, ſi has ſolas col

Roſarum tria genera.

Roſæ Damaſcenæ.

Roſarum diſtinctio ex Theophraſto & Plinio.

ligeres (quamuis & alijs ſua uis inſit) tamen quum pauciores ſint, ad tot compoſitiones parandas nõ ſufficerent: ideo & noſtrates has, quæ paßim ubere naſcũtur habere conueniet, & Damaſcenas etiã, quas antiqui ignorarunt. Multas enim roſarũ ſpecies neſciuit antiquitas, quas Luſitanorum nauigatio annis elapſis adinuenit: de illis enim partibus, aut de his quæ ibi naſcũtur, nuſquam antiqui loquuti ſunt, aut illuc etiam poſſe nauigari prodiderunt. SEN. Optarem ſummopere, ut partes in roſa demõſtrares, quas hoc anno & alijs ſubſequẽtibus ſeruaturus ſum. BRA. Multæ ſunt roſarũ partes, à Plinio & Theophraſto numeratæ, quas habere opportunũ erit. Vna eſt, cortex, illa ſcilicet quæ calycem circundat, quæ quum calyx aperitur, in quinque partes ſecatur. SEN. Sunt'ne illæ, de quibus ſcriptum eſt, quamuis ineleganti carmine:

Cortex.

Quini ſunt fratres in eodem tempore nati.
Tres ſunt barbati, & duo ſunt barba abſque creati,
Vnus de quinis non eſt barbatus ubique?

BRA. Illæ equidem ſunt, quæ in illis carminibus tanquam ænigma proponuntur. SEN. Valent'ne hæ partes in re medica? BRA. Valent, exiccant enim & extenuant, ideo ſeorſum illas ſerua. SEN. Ne alias partes omittas obſecro. BRA. Calyx, eſt ille roſæ globus antequam folia pateſcant, quem nos uulgò bocolum appellamus: hoc etiam integrè ſeruandum eſt, quoniam optime exiccat. SEN. Forſitan quia adhuc immaturus, immatura autem ſtiptica quodammodo eſſe conſueuerunt. Imò, & quia eam naturã habet, quæ illi ſponte innaſcitur. Flos, eſt illud medium croceũ capillamentis inſidens.

Calyx.

Flos.

Capilla

Capillamenta uero ſunt ueluti tenuia fila, ſupra quæ flo= res inſident. SEN. Hæc etiam uires habent? BRA. Habent, quales in roſa inueniuntur, & ſunt hæ calidiores roſarum partes, quibus ad multa pro ratione uti poſſumus. Simul enim capillamenta & flores legito, multum enim adſtringunt, Galeno teſte, & pro gingiuis à Dioſcoride: pro albis uero mulierum fluctionibus à Plinio parantur, quanquam & pro rubris ualeāt. Caput, eſt globulus ille ab inferiori parte, quem ſi aperias, re quadā ueluti lana plenum uidebis, quod quū maturuerit, ſemen ambit, aptū plantari: non plantatur autem, quia tardiuſcule naſcitur. Vnde multos deceptos arbitror, qui putarunt, ſemen, eſſe id croceum, quod flos dicitur, capillamentis inſidens. At ſemen in capite eſt, illi uero flores è ſemine prodeūt. Decipiuntur autem pleriq; Recētes qui Antheram roſæ florem putarunt. Verum Anthera, Celſo teſte, compoſitio eſt ad oris ægritudines proficua, quæ tamē roſas recipit; folia ipſa ſunt ueluti tegumentum ſeminum: in his enim natura propter ſemen omnia facit. Sicut etiam in fructibus, ſemen proprie fructus eſt, ut in II. de Anima lib. ab Ariſtotele docemur, & à Theophraſto in libro de plantarum hiſtoria. Caro autem illa, quæ ſemen circundat, propter ſemina facta eſt. Lanam illam per ſe colligito, quæ ad Gonorrheam mire ualet, & in menſe Octobris ſuccum ex capite exprimito. SEN. Eſt'ne caput illud, quod ſubrubeſcit, & craſſius efficitur quum in maturitatem peruenit? BRA. Illud inquam. SEN. Quum eram puer libenter eo ueſcebar quadam inſita dulcedine allectus. BRA. Succus ad paſtillos cōficiendos optimus eſt;

Capillamenta.
Caput.
Semen.
Anthera.
Lana.

qui adſtrictoriam uim habent, & per ſe ſolus induratus Gonorrheæ, in aqua plantaginis potus ſuccurrit. SE. *Fo-*
Folia. *lia deſpicere uideris.* BRA. *Nunc ad folia perueniemus,*
Vnguis. *quæ duas partes habent. Illa enim infima pars alba, Vnguis appellatur, quæ in medica re (ſi autores conſideremus) nullum uſum habere uidetur. Reliquum foliorum, & expreſſum in ſuccum & per ſe, ad plura conuenit, ſi Dioſcoridem, Plinium, Galenũ, & cæteros antiquos medicos ſequamur: tamen nec unguis deſpiciẽdus, qui in clyſteriorum decoctionibus in dyſenteria ualet.* SE. *Quũ rubræ roſæ, id eſt, quæ colorem puniceũ habent, ſummè laudẽtur, quid eſt quòd Ioãnes Manardus Meſuem reprehendit, dicentem in abſciſione rubedinis, non plus eſt roſa, quàm homo mortuus?* BRA. *Quibus argumentis reprehendit?* SEN. *Primo, quia roſa non habet ſpeciem ex rubedine, alioqui alba roſa non eſſet roſa: præterea colore deperdito, odor ſeruatur, & adſtringendi uis.* BRA. *Manardus ſenex uenerandus eſt, tamen nõ debuit ita inconſultè quenquam reprehendere. Nam Meſue compoſitionem roſæ conſiderans, ex partibus aëreis, & igneis ſubtilibus, & conſiderans has partes, rubræ roſæ, nõ autem albæ amaritudinem & ruborem tribuere, per quæ ſpecies roſæ rubræ circunſcribitur. Præter hæc ſpeculari cœpit, quid ex his duobus eſſe roſæ magis ſeruet, an amaritudo uel rubor, & cõſiderans impreßiones, quæ fiũt ut amaritudo efficiatur, & rubor, nouit maiorẽ impreßionẽ fieri à uirtute dante ruborẽ, quàm à dãte amaritudinem: & hoc uia regia philoſophica: ideo rubor magis quàm amaritudo, aut etiam odor perfectionẽ ſuam conſeruat.*

Ideo

Ideo ſcriptum reliquit: In abſciſione ruboris, id eſt, quum roſa rubra non eſt rubra, id eſt, ruborem amiſit, amplius non eſt roſa: niſi ut homo mortuus, eſt homo: nam æquiuoce homo eſt: nunquam autem rubedinem amittit, niſi uel ex ſenio quum in puluerem tranſit, aut quum putreſcit: ut ſi in humido loco roſas dimiſeris, breui ruborem amittũt, & cœruleæ efficiuntur, & tunc non ſunt roſæ. Nec Meſue intelligit ruborem eſſe ueram differentiam, quæ roſam in eſſe cõſtituat: ſed eſſe aptius accidens quàm aliquod alterum ad circumſcribendam differentiam. Quum uerò Manardus infert tunc albam roſam non eſſe roſam, conſequentiam inficiamur: nam in rubris roſis loquitur: in albis autẽ aliquod aliud fortaßis ſumeret, quàm colorem, ut eius ſpeciem circumſcriberet: nec id uerum eſt, amiſſo colore adhuc odorẽ & adſtringendi uim ſeruari. Si enim per putredinem hoc fiat, non modo non bene olet, ſed grauiter etiam fœtet, potiusq́; relaxat, quàm ſtringat. At ſi hoc per ſenium fiat, quum in puluerẽ ducuntur, nihil penitus redolent, & ita ſtringunt ſicuti puluis. Vnde excellentißimus Manardus remitti puniceum illum colorem, amitti eſſe putauit: quod non ita eſt: tamen quum exiccatur, diuerſas uires ſubit, ut Græci pariter ac Arabes docuerunt. Sed in altero de hoc celeberrimo uiro miror, qui inquit Meſuem manifeſtè errare: quum dicat albas roſas non ſoluere, quod dignum conſideratu ſit. Nam roſæ albæ de ſeni, quas Damaſcenas dicimus, quum albißimæ ſint, tamen cæteras in purgando excellunt. Sed pace dixerim tanti uiri ac mei præceptoris, plus peccat ipſe, quàm Meſue: quoniã Me-

ſue ſub genere roſarum eas non numerauit, quæ de ſceni appellantur: imò ſub alio capite à Serapione & ab Auicenna ponuntur. Quippe Serapio 187. cap. ſub nomine, Nerſim: & Auicenna ſub nomine, Nefrim (quamuis uocabula corrupta exiſtimem) & non ſub nomine roſæ eas intelligant. Eſt ergo uanum Meſuem in alba roſa reprehendere, quam ſub nomine roſæ non intelligit, ſed per albas roſas communes has noſtras deprehendendas uoluit. Sed error peior priore detegitur: quia roſæ de ſceni eæ non ſunt quas damaſcenas appellamus: non enim ſunt ſambuco ſimiles noſtræ Damaſcenæ (niſi colore) ut ſunt illæ de ſceni: quod hi autores referunt: nec Damaſcenæ noſtræ calidæ & ſiccæ in tertio ordine ſunt, ut illæ de ſceni. De his autem alias, ut deniq; de Roſa finiamus. SEN. Ego autem nunquam rectè finitũ arbitrabor, niſi omnes roſarum partes, quas collecturus ſum, in ſumma edoceas. BRA. Hoc lubentiſſimè agam ſi promptas aures accommodabis: Puniceas roſas collige, rubras, albas (utpote magis adſtringentes) & Damaſcenas: ex omnibus autem his roſarum ſpeciebus præſcriptas partes ſerua; quæ ad plura in medica arte proficiunt, ut Græci partim, & partim Arabes edocuerunt: quæ (ut felicius numeres) in hunc modum diſponentur.

ROSARVM SPECIES SERVANDAE.

Roſæ puniceæ.
Roſæ rubræ, quæ paſſim apud nos ſunt.
Roſæ albæ.
Roſæ Damaſcenæ.

PAR

PARTES ROSARVM SERVANDAE.

Cortex.
Calyx.
Flos.
Capillamentum, uel capillus.
Caput.
Lana.
Semen.
Vnguis.
Folium, dempto ungue.
Succus ex folijs.

Hæc ſunt quæ ſingulatim legenda ac ſeruanda ſunt, ad rem medicam ualde proficua. HER. *Ne prætermittas obſecro quibus nominibus apud alias nationes roſæ appellentur.* BRA. *A Gallis* Roſzes *dicuntur, ita ſcribentibus ut nos elineauimus, quanquam nonnulli etiam ita ſcribant,* roſe, *ſed illud, s, legunt ac ſi, z, fuerit, & proferunt, quod plerunq; faciunt Galli quoties, s, ſimplex inter duas uocales ponitur. Germani* ros, *uel* roſen: *primum ſingulare eſt, alterum plurale: ſunt autem qui aſperius illud, s, proferant ac ſi noſtrum, z, ſit. Hiſpani ferè ut nos,* Roſas *uocãt. Tu, ô Senex, quid in tua charta ſcriptum ſit proſequaris.* SEN. *Nenufar ſequitur.* BRA. Nenufar. *Ecce occaſionem præſentaneam habes, ex utraque ſpecie tibi copiam parare, quoniam conuallis hæc, ad quam facilis deſcenſus offertur, his herbis ſcaturit, alba ſcilicet, Nymphæa, & crocea.* SEN. *Cur Nymphæam dicis?*

BRA. Quoniam quam uos corrupto uocabulo Nenufar Nymphæa. appellatis, antiqui Nymphæam dicebant: uerùm barbaries in pluribus adeò nomina immutauit, ut nullam cum antiquo ſimilitudinem habeat. In hoc autem aliquid ſimilitudinis ſeruatur, ut Nenufar, quaſi Nymphæa dicatur. Ex his duabus herbis flores, & radices colligere nihil impediet: nam foliorum uſus (niſi uireant) in re medica nullus eſt: ipſis enim in æſtuantbus renum caloribus utimur. In Ferrarienſibus paludibus copiosè naſcuntur, ſi tamen hic præſentes colligere placuerit, libenter expectabimus. SEN. Hunc deſcenſum ægrè fero, ſatis erit Ferrariæ colligere. BRA. Imò aptiores habent, & exquiſitiores noſtro cœlo uires. Duo ſeruanda ſunt ad medicæ rei uſum, flores, & radices, folijs quando utitur, quiſquis accipiet. HER. Ne aliarum gentium nomina prætereas. BRA. In præſenti ſilebo apud nos uocari, Taiero de aqua, uel Taierazo, ſed referam Gallos qui ferè modo Arabum dicunt Nenufar iaulne, Nenufar blanc, album & citrinum intelligentes. Saxones autem Germanorum partes Selekenken appellant; alij in Germania populi Vuaſſermaehn, alij Seleehbloumen, alij Seehbloum, quaſi flores lacuum. Albos autem à croceis diſtingunt, uueiſſz & Gelbuueiſſz: ſeehblüm album ſignificat, Gelbſeehblüm luteum. Alij horuuurtz, alij horſtrang, alij Rolletuurtz appellant. Nam, ut à principio te admonui, ferè tot ſunt herbarum nomẽclaturæ, quot urbes: Hiſpani ex Luſitania, Golphano. Tu ad reliqua tranſeas.

Bugloſſa. SEN. Bugloſſæ flores offerũtur, quid circunſpicis? BRA. Spectabam an aliquo in loco huiuſmodi flores uiderem.

Ecce

Ecce, ad illa ſabuleta tranſeamus, ubi iam uideo purpureſcere. SEN. Tranſeamus, tamen potius ſedere optarem. BRA. Nemo poteſt ſedere, & herbas colligere: fortè non ab re erit, ſi aſellum hunc conſcenderis. SEN. Bona uenia conſcendam, quum ætas id exigat. BRA. Ipſum herbæ nomen manifeſtum errorem oſtendit. Vulgus enim hanc Bugloſſum, id eſt, bouis linguam putat, quum nullam habeat cum bouis lingua ſimilitudniem, ſed potius canis linguæ ſimilis eſt: eius enim folia longa ſunt ac ſtricta, cuius figura linguam canis imitatur: boum uerò lingua latior eſt. Non tamen hæc dixerim, quòd cynogloſſum Dioſcoridis eſſe putarim. Inquit enim, Cynogloſſon caulem non habere: ut nobis Ferrarienſibus conſtat, in quorum agro cynogloſſon in terra ſpinoſum non naſcitur: humi enim ſtratum eſt, ut idem autor refert. Verum herba à nobis bugloſſa nuncupata, & caulem, & à terra multum eleuatur. Ideo non eſt cynogloſſon Dioſcoridis. SEN. Quid ergo eſt? BRA. Nihil à me in præſenti certi habebis. SEN. Hoc mihi ſatis non eſt, quia quod collecturus ſum ignoro. BRA. Huius herbæ flores legito, quæ apud nos borago appellatur: nam apud Dioſcoridem & Plinium bugloſſon eſt: Cirſion uerò cũ bugloſſa noſtri temporis ſimilitudinem habere uidetur. Imò Nicolaus Leonicenus præceptor excellentiſſimus eã eſſe ſuſpicatur: tamen in hac re potius ipſi ſenſui, & antiquorum uerbis cõſentirem, quàm alicui alteri. Id tamen non prætermittam, duo genera Boraginis apud nos eſſe, quorum unum cirſion, id eſt, magnum bugloſſon: aliud, Bugloſſon apud antiquos appellari ſuo loco demonſtrabi

Canis lingua.

Lib. 4. cap. 124. Cynogloſſon.

Borago. Cirſion.

mus. SEN. *Optarẽ ut hoc nunc efficeres.* BRA. *Nolo ſermonẽ ſermone confundere, aliàs, herbas omnes tibi ad unguem oſtenſurum promiſi. Nunc ſatis ſit, eas herbas & ſimplicia recenſere, quæ in ueſtris officinis uagantur.* SEN. *Quid ergo de hac herba colligere oportet?* BRA. *Flores, herbam, & radices: nec tuam illam ac communem buglоſſam prætermittas, ne alij medici à tua officina abigantur, quum abeſſe nouerint, præſertim illi qui bonas literas negligunt.* SEN. *Hos adeò paruifacere incipiã, ut nec obambulantes ſalutare uelim.* BRA. *Nugaris: nullus, uel penitus ignarus, deſpiciendus eſt, ſed potius ad bonas literas hortandus, quas ſi amplecti uoluerit, felici omine incipiat: ſin minus, ſibi imputetur.* SEN. *Futurum ſpero ut omnes ueritatem amplecti curent.* BRA. *Ego ſecus arbitror: quippe nonnullos cognoſco, qui adeò fatuitates, & ſophiſtica deliramenta imbibere, ut ueluti dibapha ueſtis, nunquam ſint colorem amiſſuri.* SEN. *Hos*

Lib. 4. cap. 114 *miſſos faciamus, & hic lege Dioſcoridem, qui Cirſion nõ eſſe noſtrum bugloſſon manifeſte oſtendit, nec etiam boraginẽ. Inquit enim eſſe triquetrum, id eſt, habere triangularem ſcapum. Noſtræ autem borago & bugloſſa rotundum habent: nec etiam in his foliola ſunt roſaceorum figura, nec aculeatis per interualla angulis.* BRA. *Imò adde ipſarum flores non exire poſtremo in pappos, nec in illos euaneſcere, ſed hæ duæ herbæ potius in ſemẽ deſinunt, quamuis in boragine nonnihil lanuginis ſit.* HER. *Quibus nominibus ab alijs nuncupãtur hæ herbæ?* BRA. *A Gallis Borago, Bouraches: ab Hiſpanis ex Luſitania, berragenis: à Germanis, burretſch. Bugloſſa uerò à Gallis eodem*

lis eodem modo Buglossæ proferendo, s, ac ſi ſit, z: ab Hiſpanis, lengua de uacca: à Germanis, Ochſzenzung, uel Gegenſtraſz dicitur. Tu ad ſequentem florem te præpara. SEN. Flores ſtichados ſequuntur. BRA. Stæchas herba ipſa nuncupatur. Recentes paßim genitiuo ſtichados pro recto utuntur. Vide hic miram huius herbæ copiam, & recentium florum exuberantiam. SEN. Certè pulchriores ſunt quàm unquam uiderim. BRA. Pulcherrimi omnino ſunt, & apprimè redolentes: & quamuis in inſulis è regione Maßiliæ pulcherrimi naſcantur, hic tamen non deeſt ſuus honos, in hoc monte colligito: nec multum referat ſtæchas uel ſtichas ſcriptum legeris, nomen eſt ab illis inſulis acceptum ubi potißimum naſcitur, quæ Stæchades appellantur, & partes Galliæ ſunt. SE. Quid ſeruaturus ſum? BRA. Summos apices, id eſt, flores, quibus ſi aliqua foliola inhæreant, ne curæ ſit. SEN. Iam ſatis, ſuperq́; collegit Herbarius. Verum ab uno diſcrucior, quum in Gallia potißimum naſcatur, cur Arabicum à Meſue cæteris præfertur. BRA. Pluribus locis naſcitur, ſed ob magnã copiã in Stæchadibus inſulis naſci dictũ eſt. Nõ tamẽ inficiãtur autores in alijs etiã locis, & copioſas & electas creſcere, ut in Arabia patriũ ſolũ Meſue, aut in proximiori parte: ideo nõ mirũ ſi ab Arabibus autoribus ſuum præfertur, quẽ præ manibus habent. Hoc eodẽ nomine appellatur à Gallis, ab Hiſpanis eodẽ modo, & à Germanis ſimiliter. Ad reliqua autem te accingas. SEN. Flores Anthos in meo hoc folio cõſequũtur. BR. Quàm uanè hi flores appellãtur: nam Anthos Græcè, idẽ eſt quod apud Latinos, flos: ideo

Stichas.

Anthos flores.

idem eſt flores anthos dicere, ac ſi dicas flores flos. Quemadmodum eodem errore Recentes, in amore ſuperfluo, qui ægritudo eſt, decipiũtur: ipſum enim appellant amor eros, quum potius eros dicere debuiſſent: de quo peculiare caput faciunt, ac ſi dicant amor amor. SEN. *Ita nos*
Roſmarinus. *ſolemus per excellentiam flores herbæ, quæ roſmarinus dicitur, appellare.* BRA. *Tamẽ reperiuntur flores multo odoratiores iſtis, nec abſolute flores dicuntur: nullus etiam autor fide dignus hoc nomine utitur, licet Simon Genuenſis per anthos, florem roriſmarini intelligat, ſed nullum autorem ſequitur: ab ipſo autem Pandectarius & cæteri recentiores accipiunt. De hac herba Dioſco-*
Libanotis. *rides ſub nomine Libanotidis tractat, quam Romani (ut nos) Rorem marinum uocant: quod nomen à thure ſumptum eſt, quod libanum appellant, utpote quòd una eius ſpecies thus redoleat, uel ſaltem eius flores, aut potius radix. Tu ex hac herba quæ in his montibus efficacior eſt, quàm Ferrariæ, flores ſeorſum & folia ſerua: ad plura enim in re medica ualent, & flores acopis miſcentur.* SEN. *Quum Dioſcoridem perlego, occurrit mihi neſcio*
Lib.3.cap.80 *quid ambigui. Inquit enim, graui odore: at mihi ſuauis apparet.* BRA. *Non intelligit Dioſcorides, hãc herbã graui odore inſigniri, eo quòd fœteat, ſed redolet, uerùm cum quadam grauitate: habet enim neſcio quid uehementis in odore. Vnde ſua lingua dicit, βαρύοσμα, id eſt, odorata cum grauitate, ita enim commodius interpretabitur.* SEN. *Alter etiam nodus occurrit, nempe inquit: folium habet intus candicans, extra uiride. At potius è cõtrario uidetur folium extra candidum, intus uiride. Ego enim*
inferio

inferiorem partem foliorum extra & exteriorem, ſupe riorem intra & interiorem putabam. BRA. *Ita equidem eſt, & illa eſt* Hermolai *ſummi uiri interpretatio, quam legebas. Imò &* Dioſcorides *ita ſua lingua dicit:* ἔνδοθεν λευκά. ἐκ δὲ τῶν ἐκτὸς χλωρά. *quem ſi noſtra lingua ad uerbum referamus, inquit: Intus alba, extra uiridia. Sed in his locis res intelligenda eſt, ut ab autore ponitur. nam per eam uocem* ἔνδοθεν, *inferiorem partem, per* ἐκτὸς, *ſuperiorem intelligit. Quæ* Hermolaus *ad unguem nõ aduertit, nec omnia poſſumus omnes: ipſe autem uerba potius, quàm rem conſiderauit. Nunc* Ferrariæ *ex libanotidis floribus nonnulli pharmacopolæ zucharum parant roborando uentriculo commodum & odoratum.* SE. *Nos quoq; parare incipiemus, hic flores & herbam colligentes.* HER. *Quomodo ab alijs nuncupatur?* BRA. *Galli,* Roumarin: *Germani, ut nos,* Roſmarin: *Hiſpani uerò* Romero, *dicunt.* SEN. *Origani flores ad limen ueniunt.* BRA. *Nulla ferè herba eſt, & nulli flores, in quibus antiquiſſimi etiam autores magis diſſentiant, quàm in origano, quippe ſi nunc tẽpus daretur hãc rem pertractandi, omnium in omni ferè ſpecie opiniones diſſentire oſtenderemus: tu uerò herbam, & flores colligito huius noſtri uulgaris, quo utimur, & potius in his montibus, quàm* Ferrariæ: *hic etiã copia non modica offertur, quem ſi guſtu tentes, ſaporem alterũ, & acutiorẽ in hoc mõtano perſenties, quàm in noſtro humido* Ferrarienſi *ſolo. Ideo & uires etiam exquiſitiores hic habet.* SEN. *Quam ſpeciem hanc noſtram uulgarem exiſtimas, apud antiquos?* BRA. *Ea eſt, quam origanum heracleo=*

Origanus.

Origanus Heracleotica.

ticam Dioſcorides appellat, ab Heraclea urbe Ponti, in qua perfectiſsima exuberat: tamen alijs plerisq; in locis naſcitur. SEN. Quemadmodum ſunt diuerſæ origani ſpecies, ita etiã ad diuerſas ægritudines ualẽt. BRA. Paulus Aegineta qui de omni ſpecie origani ſimul agit in genere, inquit omnes ſpecies origani incidere, extenuare, ſiccare, & calefacere. SE. Fieri ne poteſt, ut una ſpecies altera efficacior ſit? BRA. Imò ita eſſe conſtat: nã Dioſcorides priuatim ſylueſtrem origanum uenenatorũ morſibus ualere tradit, flores & folia, cũ uino bibita: & Plinius Tragoriganum pluribus priuatim cõferre cenſet, tamen & omnes aliæ ſpecies in idem concurrunt. Sed ne in tanta antiquorum differentia nunc uelimus ſententiã ferre, herbam & flores huius noſtræ uulgaris in his montibus colligere nõ deſinas: ſuo enim loco ſpecies omnes tãquam digito oſtendere, & autorum differentias cõciliare conabimur. SEN. Iam ingentem copiã exaceruauit Herbarius. BRA. In meum etiam uſum ac gratiam partem accumulet: nempe eius puluis ſupra coctos mugiles ſummè placet, nec in placentis, aut phaſelis, alijsq; obſonijs immiſceri diſplicet. SEN. Neapolitani hoc puluere frequentiſsime utũtur. BRA. Et Græci intinctus plures ex origano parant. Vide hic miram naturã, & ingens odiũ cum Braſsica, ubi uiret unum, alterum perit, & areſcit. En braſsicæ iſtæ propinquæ aridæ ſpectantur? SE. Quæ eſt huius rei cauſa? BRA. Multarum rerum cauſæ reddi non poſſunt: non enim à cognitione oritur hoc odium, ſed potius ex quadam naturarum contrarietate & diſsidentia, ut lupus ouẽ odio habet, & gryphus equũ. Sunt nonnul

Origanus ſylueſtris.

nonnullæ maniſtæ proprietates, quarum determinatas, & ſtatas cauſas philoſophorum præcipui inuenire neſcierunt. HER. Satis mihi erit ſi aliarũ urbium nomina edocueris. BRA. A Germanis Doſten, à Gallis origan, ab Hiſpanis oregano appellatur. SEN. Liliũ ex noſtro ordine ſequitur, quod nos album appellamus. BRA. Nullus antiquorũ albũ addidit, ſed abſolutè liliũ, aut liriũ dicunt, adeò mire & apte à Plinio deſcriptũ cap. V. XXI. uolu. ut eius deſcriptio cũ natura certet. Fingũt ex lacte Iunonis dormientis in terra effuſo natum, quũ Hercules puer lac incertè & uagè, ut pueri faciũt, exugeret: unde Roſa Iunonis dictum. Plures ſunt eius ſpecies, ſed potiſſima hæc eſt qua utimur, à Græcis Crinon appellata: flores potiſſimum colligas, ex quibus lirinum, uel ſuſinum unguentum fit, de quo Plinius cap. XIX. lib. XXI. uel ſuccus, nos oleum liliorum alborum ita appellatum conficimus: poſtea radices, quæ ueluti bulbi ſunt, ſeruato, ad rem medicam aptiſſimas, ut Plinius ac Dioſcorides teſtantur: nec folia prætermittas, quarum ſuccus dum uiridia & recentia ſunt, exprimendus, & aceto ac melle in æneo uaſe coquendus contra uetuſta ulcera, nouaq; uulnera optimus: flores tantum colligere didiceramus, ſed nunc folia etiam ac radices non prætermittemus. HERB. Aliorum nomina edoceas. BRASA. A Germanis lilien, ut in en finiat: ab Hiſpanis lirio, à Gallis lis blanc dicitur. SEN. Meliloti flores lilium ſequuntur. BRASA. Noſtri, trifolij florem quendam colligunt, quem melilotum uocant, ita à meliloto differentem, ut roſa à lilio. Latini ſertulam campanam uocant,

Lilium. Roſa Iunonis. Crinon. Melilotus.

Sertula Campana. uel ſertam campanicam, Catone teſte, ſertam, quia coronas ingrediebatur: Campanicam, quia in Campania oritur, præſertim circa Nolam eius regionis urbem: nõ multum laudo, ut hic melilotum colligas, ſed in Campaniã facile mittere poteris, quum naues olei gratia Apuliam petent: non tamen ita in Campania (quæ nunc terra de lauoro dicitur) naſcitur, quin alibi naſci nõ poßit. SE. Iubebo etiam ſemina afferri: ſed quum melilotus trifolij ſpecies ſit, florem luteum habens, & hoc trifolium ſit florẽ luteum habens, cur melilotus non eſt? BRA. Alia plura exiguntur, odora hunc florem. SE. Iam odoro, ſed nihil penitus niſi herbacei offertur. BRA. At melilotus odorẽ habet, quamuis languidum, arida autem diutius odorẽ ſeruat. SEN. Hæc autem ſemper inodora eſt. BRA. Habet etiam melilotus pinguißima folia, quæ in noſtro hoc non extant, nec cana ſunt folia, ut Plinius illi attribuit capite nono XXI. uoluminis, tamẽ ubiq; naſcitur apud nos, & noſtræ mulieres trifolium appellant: Germani uero Bernklehe, hanc noſtram melilotum uocant: tamen ſi ex genere meliloti ſit, iam degenerauit. Nos autem uidimus, & habemus ueram ex Campania allatam, & eius ſemina terræ mandauimus, ſed degenerarunt in noſtro ſolo Ferrarienſi: tamen certum eſt trifolij folia habere, quod & nomen lotos oſtendit. SEN. Tibi morem gerere ſtatui: quum nuntij occaſio offeretur, in Campaniam mittã, ut herba, flores, & ſemina afferantur. HER. Nõ ſinam uos loqui, niſi aliarũ gentium nomina edocueritis. BRA. A Gallis etiam Melilont: ab Hiſpanis, corona de Rey, quaſi corona regia: à Germanis gelutele appellatur, ac ſi dixe

dixerint trifolium croceum. SEN. Saluiæ flores ſequun- tur. BRA. Hæc herba in locis aſperis naſcitur, & hor- tis: quæ in hortis, eleliſphacus à Theophraſto uocari ac cipitur, VI. de hiſtoria plantarum libro. Syluestris autẽ ab eodem ſphacelon appellari uidetur, quæ ad omnia in re medica efficacior eſt, ut ſuo loco exquiſitè edocebi- mus. Tu nunc in hoc aſpero loco, herbam, & flores colli gito, quæ ſeorſum ad plura conferunt. Decipiuntur uero, qui uulgare noſtrum eupatorium, ſylueſtrem ſaluiam pu tarunt, ſed hæc eſt ſimilis hortulanæ, niſi quòd latiora & maiora folia habet, quæ & in hortis etiã reperitur. A Gallis autẽ ſaluia, ſaulge dicitur: à Germanis ſalbey: ab Hiſpanis, ut nos, ſaluia, ſed ponendo accẽtum ſupra, i. SEN. Taſsi barbaſsi flores accedunt. BRA. Nõ eſt opus in hac herba, quæ à Græcis phlomos, à Latinis uerbaſcũ, à Galeno plomos appellatur, multum immorari, & ſi ua rias ſpecies habeat, quoniam eiſdem uiribus inſigniũtur. Ad campeſtria igitur illa deſcẽdens, flores per ſe, & her bam ſeruato: tamen marem potius, quàm fœminam ha- bere curarem, quia in omni ferè ſpecie mare ineptior eſt fœmina: tamen ab autoribus nulla ſpecies altera effica- cior probatur. Germanorũ pars illam Vuulkraut, quaſi lanea herba: nam ex ipſa lychnia fiũt: unde à Dioſcoride lychnitis & Thryallis dicitur, cuius flos albus eſt: etiam à Germanis dicitur Marghicherzen, id eſt, Mariæ cãdę- la. Alteram uero ſpeciem purpureum florem habentem campuloſam, & Marien roſen, id eſt, Mariæ roſam ap- pellant. Hiſpani uero, ut Latini ferè, & Galli, Melon blanc uocant. SEN. Rubri papaueris flores accedunt.

Saluia. Sphacelus. Taſſus barbaſſus. Lychnitis. Thryallis. Papauer rubrum.

BRA. Nuſquã apud antiquos ſub nomine papaueris reperitur, Anemonem uocant, quoniam nunquam aperitur niſi flante uento: non tamen hoc dico, quin etiã nouerim eſſe agreſte papauer, uel papaueralida, de quo Dioſcorides diſtincte ab anemone, tractat. Verùm quod rubrũ papauer dicimus, eſt Dioſcoridis anemone: quippe erraticum papauer duos tantum colores habet, ruſum, & candidum: anemon uero plures, & præſertim rubrũ, ut edocebimus, ut ex his conſtet rubrum papauer apud nos uocatum eſſe Dioſcoridis anemonẽ. Cuius duæ ſpecies ſunt: ſylueſtre, id eſt, ſponte in incultis naſcens, & quod in cultis naſcitur: ſylueſtre hoc eſt, in hac rupe uirẽs, quod etiã frequenter parietes aſcendit, hoc (ſi lubet) colligas, quoniam efficaciores uires habet, quàm cultis locis naſcens, ſed hoc ex coloribus ſpecies uariat; nam aliquæ puniceos flores habent, aliquæ ſubalbos, aliquæ lacteſcẽtes, aliquæ purpureos. Nos anemone utimur flores rubros habẽte, in triticis plurimum naſcente, quam Dioſcorides τὰ ἄνθη φοινικᾶ, id eſt, flores puniceos habere dicit. Hermolaus Barbarus interpretatus eſt florem ſanguineum, nam hic flos bilioſum ſanguinem præſentat: nec ab re fortaßis ita Hermolaus interpretatus eſt, florem ſanguineum, quoniã poëtæ ex Adonidis cruore natã uolũt. SE. Sum'ne tuo iudicio alias ſpecies collecturus? BRA. Vt lubet, ſed ego potius in Ferrarienſi agro colligerẽ, ubi ingens copia habetur: noſtræ mulieres Roſellas appellant, à rubore, uel quaſi ſint paruæ roſæ: Germani uero à ſtrepitu quem faciunt folia quoties impoſita ſupra manũ, & altera manu percuſſa crepitant, Claperroſen, id eſt, crepitans roſa, appellant: quamuis & proprium nomen Germanũ habeãt

Anemone.

Anemones ſpecies duæ.

huius floris, ſcilicet Glitſchen, quod tamen ex crepitu du
citur: Galli, ut nos, pauot rouge: Hiſpani nõnulli Latinũ
imitãtur, quanquã & apud alios Germanos uuild maen,
& ab alijs corn roſen appelletur. Noſtræ mulieres pro
decoranda facie aquã parant. Antiqui Aegyptij ex hoc
flore morbos hominũ intelligebãt, Horo teſte: huius her
bæ in re medica uſus eſt radice, folijs, & flore, imò anti=
qui florum uires breuibus tranſigunt, circa herbã & ra=
dices uires edocẽtes: tu autẽ, ne in hac re nimis immorari
uideamur, ad alios flores tranſire coneris. SE. *Croci flo* Croci flores.
res colligendi. BRA. *En circa hanc ſemitã, prope illum*
fonticulum, quomodo terrã pingãt cõſideremus. SE. *Re*
uera croceus ille color uiridi mixtus perpulchrã picturã
efficit. BRA. *Ibi flores & bulboſas radices ſeorſum col=*
lige, quæ ad ciendam urinam cũ paſſo apprime ualẽt: nec
multum refert, montanũ aut ſatiuũ ſeruauèris, degenera
uit autẽ quod noſtræ mulieres gruogo, quaſi crocũ appel
lant. Iam cœpit Ferrariæ plãtari, nec modicus eſt prouẽ
tus. Galli Arabico nomine utũtur, ut nos etiã uulgò, za=
pharan dicẽtes, ſed ſequẽti modo ſcribũt, ſaffran: ita enim
& apud Mauritanos ferè dicitur: Germanorũ uero pars
etiam ſaphran: Hiſpanorum autem caſran appellant.
SEN. *His ſambuci flores adnectuntur.* BRA. *Sambuci* Sambucus.
duas ſpecies antiqui fecere: maiorẽ, quæ arboreſcit, hanc
nunc quæris: & minorẽ, quæ ebulus etiã uocatur. Vnde à
Græcis χαμαιάκτη, *id eſt, humilis ſambucus:* ἀκτὴ *enim*
ſambucũ dicũt: eædẽ ſunt uires ambabus ſpeciebus. Ne ſis
autem floribus contentus, ſed radicem quoque atq; folia
ſeruato, quæ in re medica ſeorſum ualent, teneros caules

aſcliticis relinquas, & granorum etiam ſuccum, quũ maturuerint exprimito, ad capillos inficiendos aptũ. Apud antiquos nulla eſt pro medica re florum recordatio, nũc uero ipſi ſolũ expetuntur, nos uulgò uacolas appellamus, quibus mulieres paſtillos, ex ipſis, ouis & caſeo in menſe Maij, & quãdoq; lac addentes parant. S E. *Ex interiori cortice ſuccum etiã pro aſcitis, & ex medulla puluerem ſeruabo: quin etiã uirgas collecturus ſum, pro baculis ad podagricos leuioribus parandis.* B R A. *Videris ex pharmacopola lignarius faber euadere.* S E. *Hoc ago, ut nihil meæ officinæ deſit quod ægris aliqua in re cõducere poſſit.* H E R. *Hoc ipſi cõcedatur, ſed baculos Ferrariæ accipiemus.* S E. *Ne tu aliarũ gentiũ nomina deſeras.* B R A. *Germani ſambucũ, holder appellãt, ex cõcauitate: unde ridicula ex eo nomine fingũt & ferè ænigmata. Hiſpani, xabugo. Galli uero, ſureau.* S E. *Zeneſtræ flores ſequuntur.* B R A. *Geniſta, & ſpartum rectius dicitur, in re ruſtica pro ligandis uitibus apta. Hunc locũ incultum accedamus, ubi magna copia uiret: flores & ſemina ſeruabis, quanquàm & Ferrariæ nũc innaſcatur, & in omni horto magna copia uireat. Nec prætermittendæ uirgæ, quæ in aqua maceratæ, & expreſſo ſucco ad anginas & coxẽdicum dolores ualẽt. Radicũ nulla mentio apud antiquos eſt, quibus tamen plerunq; ad educendã aquã intercutem uſus ſum. An uero proprie differentia ſit inter ſpartũ & Geniſtã, & de duplici eius genere, in eo libro pertractabimus, quo herbarũ diſcrimina, et ſpecies aſsignare iam cœpimus. Galli Geneſt appellant: Germani uero, Genſter.* S E. *Lambruſcæ flores ad limen ueniũt.* B R A. *In hac re plures*

Zeneſtræ flores.

Zeneſtræ uirgæ.

Labruſcæ flores.

plures optimi uiri decepti ſunt, uitē ſylueſtrē cū labruſca confundentes, imò nō ſolū recētes, ut Serapio ac Arabes, ſed & Plinius propter hoc nomē deceptus bis de hac re ſermonē fecit, XXIII. uol. cap. II. & XXVII. cap. VII. ſed nobis nūc opus non eſt opiniones autorū recenſere. Vocabulū hoc ἄμπελος ἀγρία, id eſt uitis ſylueſtris, æquiuocum eſt: nam herbam quandam ſignificat, quæ uitis quidem non eſt, ſed ob fructum racemoſum uitis appellatur, quum tamen folia uitis non habeat, ſed hortenſi ſolano ſimiles ſint. Alterum ſignificatum eſt, labruſca à Gallis reſin ſauluage nuncupata: à Germanis etiam nomen non habet, niſi ex uite et ſylueſtri compoſitum, quæ à domeſtica uite nihil differt, niſi quia ſylueſtrem habitum habeat, nec colitur: & non modo hæ duæ agreſtes uites figura differunt, ſed & uiribus: nam illa calidiſsima eſt, & ui cauſtica, & depilatoria inſignitur, hæc autem frigida, & adſtrictiua. Dioſcorides etiam agreſtis uitis duo capita fecit. Vnū, in quarto libro, ubi de herbis agit. Alterū, in principio quinti uoluminis, ubi de uitibus pertractat. Flores huius herbæ, qui non peruenerint ad maturitatem, colligito, uerùm folia, & palmites, & capreoli in medicinæ uſum ſeruantur. Fit ex œnanthe, id eſt, labruſcæ flore, oleum ac unguentum: appellant enim labruſcæ flores œnanthe, quamuis & herba ſit eiuſdem nominis, cuius Dioſcorides libro tertio meminit. Mirādum tamen eſt de Marcello, qui in œnanthe, id eſt, labruſcæ flore, dicit ſe nunquam legiſſe apud Dioſcoridem herbā aliquam quæ œnanthe diceretur. Ex his quæ edocuiſti in Serapione mirum errorem percipio: is enim uir hæc duo

Vitis ſylueſtris.

Oenanthe.

genera agreſtis uitis confundit, prius enim inquit agreſtem uitem folia habere ſolano ſimilia, quod uerum eſt in herba iam dicta: poſtea huius herbæ uires ſcribit, mox flores deſcribens, & quomodo fructus faciat, de labruſca, id eſt, de ea uite ſylueſtri, quæ inter uites nũcupatur, pertractat. Imò quod mirum eſt, inter uites de illa ſylueſtri loquitur quæ hærba eſt, & illi contrarias uires aßignat. BRA. *O' beate ſenex, in hac re optimè ſentis, utinã alij non eſſent adeò ceruicoſi, ut rem non aſpernarentur, ita enim quiſque incorruptam ueritatem cognoſceret, ſed pauci ſunt qui norint uera bona. Ideo & tu, quæ prædicta ſunt boni cõſulas, & alios flores numera, quũ Ferrariæ labruſcæ copia ſcaturiat.* SEN. *Balauſtium occurrit.* BRA. *In hoc flore apud Græcos & Latinos differentiam uideo: quippe Theophraſtus, Dioſcorides, Paulus, & Aëtius flores Mali punici duobus nominibus appellant, Balauſtium & Cytinum: Cytinus eſt flos domeſtici & ſatiui mali, Balauſtium ſylueſtris. Intelligũt uerò per florem nõ foliola illa tantum, ſed & calycem, qui pomum efficit, cuius rei argumentum eſt, quòd Dioſcorides comparans uaſculum hyoſcyami, in quo ſemina ſunt, cytino comparat: certum uerò eſt in foliolis illis non eſſe ſemina, ſed in calyce. Plinius autẽ inter Latinos præcipuus decimoſeptimo capite uoluminis decimitertij, balauſtium mali punici florem ſimpliciter nominat: nec inter ſatiuũ & ſylueſtrem diſtinctionem facit, quem omnes recentiores medici imitantur, per balauſtium cuiuſuis mali punici florem intelligentes. Idem Plinius capite ſexto uigeſimi tertij uoluminis, cytinos appellat primos huius pomi partus*

[Margin: Balauſtium.]

[Margin: Mali punici flores ab autoribus duobus nominibus appellati.]

partus florere incipientis: Balauſtium uerò floſculos in
hoc ipſo cytino, antequam mâlum ipſum prodeat, erum=
pentes. Ex Plinio nihil aliud intelligere poſſum, quàm cy
tinum eſſe florem ipſum nondum apertum, & qui foliola
illa rubra non emiſerit. Poſtquam uerò erupere, & iam
foliola rubeſcunt, balauſtium dicitur: fortè cytinus appel
latus, quia eo colore ueſtes tingantur: aut à κῦτος, *quod*
Græcis ambitum, et captum ſignificat, quia intus fructus
uel florem capiat: nunc uulgato nomine apud pharmaco
polas utamur, tam domeſticos, quàm ſylueſtres nomine
balauſtij intelligentes. Ita enim & Galli communi nomi
ne balauſt, & Hiſpani flor de granada: & Germanorũ
pars, balauſten (his enim ob ingentiſſima frigora magna
Germanorũ pars caret) appellãt. Eadem uis domeſticis
& ſylueſtribus ineſt, Dioſcoride teſte, quamuis ego ma=
iorem uim adſtrictoriam ſylueſtri tribuerem. Sylueſtres
hic colliges, domeſtici Ferrariæ habẽtur. Nunc Venetias
ex Creta, & alijs orientalioribus partibus ualde punicei
afferuntur, quos propriè balauſtia nonnulli pharmacopo
læ cenſent, quum re uera & apud nos balauſtia, id eſt, ma
li punici ſylueſtris flores ſint. SEN. *Ex his arboribus*
quid colligendum cenſes? BRA. *Nunc flores quum ma*
turuerint, poma, ſuccum, malicorium, & cicum, id eſt,
pelliculam acinos interſtinguentem, quæ & ipſa rei me=
dicæ conducit: nunc etiam balauſtij ſuccum parare pote=
ris, & pro commodo ſeruare. SEN. *Hæc de balauſtio*
ſatis ſint: flores ſequuntur, quos Cheiri dicunt. BRA. Cheiri.
De his, quum uiolas colligebas, nonnulla diſſeruimus: quæ
enim à Græcis leucoia, ab Arabibus Cheiri appellantur:

hoc manifeſtiſsimè apparet Serapionem legenti, qui primo ſpecies per colores diſtinguit, ut Dioſcorides facit, inde illa ipſi attribuit, quæ Dioſcorides leucoijs, & eundem modum inſidendi mulieres in decocto, laudatq́; citrinum, Dioſcorides & ipſe luteum laudat, unde cheiri corrupto uocabulo idem eſt quod leucoïon: uel ſicut in Græco ex albo denominantur leucoïon, quamuis aliæ ſpecies albæ non ſint, ita in Arabico Cheiri, id eſt, albæ nominantur, quia cæteris pulchriores ſunt, non efficaciores, ut nonnulli putarunt, quia antiqui luteas magis laudāt, & nunc medici eis potiſsimum utuntur. Vnde non immeritò Galli à luteis nomen dederunt, ipſas uiolette iaulne appellantes: & Luſitani Goiues, quaſi giluas dicunt: Germani autem Gelbueil, aut geluiol, aut Geel, id eſt, luteæ uiolæ: nam Gelb, uel Geel, apud ipſos luteum ſignificat: ueil, uel uiol, uiolā, quāuis & uiolaten dicāt: unde uiolarū diuerſitates ipſi per colores præpoſitos faciunt, ut Blau uiolaten, Gel uiolaten, Brun uiolaten, id eſt, albas uiolas, luteas uiolas, nigras uiolas. Flores, folia, ac ſemina cōdas. SEN. *Eſt'ne hic idoneus locus unde colligā?* BR. *Nō modo idoneus, ſed adeò perfectus, ut nullibi perfectiores naſcantur, præſertim quia montani in hoc genere cæteris præualent: non enim in Ferrarienſi ſolo ita efficaces ſunt, utpote humili, atque humidiori. An uerò flores illi, quos ieſeminos nunc appellamus, antiqui Gelſeminos, ſub leucoijs poni debeant, in præſenti diſputandum non eſt, etſi prius ſub uiolarum uocabulo comprehendi animaduerterimus. Nuſquam enim à Dioſcoride iaſmini recordatio fit, niſi quòd primo libro Iaſmini unguenti meminit. Quod autē*

à uiolis

à uiolis, & leucoijs, Iaſmini diſtincti uideantur, id teſtimonium eſſe poteſt, quòd Serapio tria diuerſa capita facit. Vnum de ſeneſtegi, quod illi reſpondet quod de ἴου, id eſt, uiola, Dioſcorides tractat: Mauritani enim ſeneſtegi, uiolam dicũt. Aliud de Cheiri, in quo Dioſcoridem in leucoio preciſe imitatur, & tertium ab his diſtinctum de Zambach, uel Sambach, id eſt, Ieſemim: in quo capite oſtendit manifeſtè rem eſſe à Dioſcoride, & Galeno non pertractatam, quoniã Arabum teſtimonio tãtum utitur. Et quamuis ſpecies diſtinguat per colores, ut in leucoio fit, in album, citrinum, & cœleſtis coloris (ut eius more loquar) tamen hic album citrino præmittit, ſicut in leucoio citrinũ albo. Id autẽ oleum, quod à Græcis Iaſminũ uel unguentũ dicitur, ab Arabibus zambachinũ uel ſambachinũ appellatur, magno ægrorũ diſcrimine, ex craſſa plurium medicorũ ignauia, qui rerum nomina neſcientes pro eo ſambucinũ oleũ accipiunt, quũ diuerſæ ſint huic & illi uires. Decipiũtur autẽ ex nominis ferè affinitate, ſambacinũ, & ſambucinũ à ſambuco, ſed hæc aliàs: tu interim alios flores enarra. SEN. Iam flores expediti ſunt, quorũ apud nos uſus eſt. BRA. O` mira & nimis decurtata res, tam paucos flores in officinis habetis? tamen infinitæ herbæ ſunt, quibus odorati, pulcherrimi, & in re medica efficaces flores inſident. SEN. Poſteaquam hanc artem exercere cœpi, quod à primis unguiculis ferè fuit, nunquam alios flores legi, aut ab alijs pharmacopolis ſeruari percepi. BRA. Arabes rem medicam plurimum decurtarunt, quorum ueſtigia pharmacopolæ imitantur. Verum poſt flores quid collecturus es? SEN.

Quod in meo libello ſcriptum erit. BRA. *Quid inquã illud eſt?* SEN. *Si prius labia in hoc fonticulo abluero, cætera proſequi incipiam.* BRA. *Abluas, mihi potius bibendum eſt.*

DE HERBIS, QVIBVS PASSIM *in officinis utuntur pharmacopolæ.*

SENEX.

HERBAE *poſt flores ſcriptæ ſunt.* BRA. *Nec omnes in his montibus inuenies, imò & ſi hic uirerent nõnullæ, aliubi tamẽ petendæ, quia plures in humentibus locis, planis, frigidis & conuallibus efficaciores uires habent. Eia ſenex optime tuas illas herbas numera.* SEN. *Numerabo equidem, ſed nullo ordine ſcriptæ ſunt.* BRA. *Ergo flores imitantur.* SEN. *Imitantur quidem in ordine, qui nullus eſt, nam ut pyxides, & ſacculi ſe offerebant, ita ſcribebãtur.* BRA. *Tamen aliquis ordo eſt, omnia abſque ordine diſponere, quippe in inordinatione ordo ſeruatur. At his cauillis omiſsis, iam herbas ipſas uocare incipias.* SENEX. *Saluia uelut omnium anteſignana in hoc catalogo uexillum fert.* BRA. *Hanc in floribus copioſè collegiſti.* SEN. *Copioſè quidẽ, ideo alias herbas proſequar,* Roſmarinus, Borago, Bugloſſa, Origanus. BRA. *Quid opus eſt hæc iterũ enumerare, quum in floribus collectæ ſint?* SEN. *Nolui quicquam prætermittere, ut nihil noſtræ officinæ deſit: nullus enim eſt in auctario error, ſed magnus in herbarum defectu.* Endiuia, & Cichoreum *ſequuntur.*

Endiuia & Cichoreum.

ſequuntur. BRA. *Optimè duo hæc ſigillatim numeraſti, à Græcis ambo* σέρις *appellantur: à Latinis intubus: in ſatiuum & agreſtem diuiditur. Agreſtis apud Ferrarienſe uulgus, ſyluestris radicula nuncupatur: ab autoribus, picris & cichoreum, quamuis nonnullæ etiam urbes in Italia ſua uulgari lingua cichorea uocent, ut Romani, Neapolitani, Thuſci, & plures alij: eodẽ modo Galli, Cichoree dicunt, & Hiſpani: Germanorum uerò pars, uueguuardt appellãt, quaſi cuſtodẽ uiarum: nam uidetur ferè indicare uiam peregrinis: à profundioribus uerò Germanis, ut Saxones ſunt, hirtlaup dicitur: ab alijs craſſiuſculè, uuege uuiſſe, quia uiam etiam demonſtret. Græci tamen per cichoreum, tam domeſticum, quàm ſylueſtre intelligunt. Satiuum duplex eſt. Vnum, latiora folia habens, lactucæ ſimilius, quod nos endiuiam corrupto uocabulo, quaſi intubum appellamus: Hiſpani ex Luſitania, Almeyrorem: à Gallis, Endiue: à Germanis addito n, endiuen. Alterum, ſtrictiora folia habet, quod radiculam hortenſem noſtra lingua dicimus, uel radechio, à multis capillamentis per radicem tranſeuntibus. Hæc igitur communia uocabula ſunt, ſeris, intubus, cichoreum: ſed uſus fecit, ut apud nos cichoreum, ſylueſtrem radiculam ſignificaret, quam picrida Græci uocãt: Latini, ut Celſus, Ambubeiam appellare uidẽtur: Germani plures,* Ambubeia. *præter dicta nomina, hindtleuff. Intubus uerò aut ſeris eã* Intubus. *ſignificat, quam corrupto uocabulo Endiuiam dicimus. Ex his herbis & radices colligito, quæ in Ferrarienſi ſolo efficaciores exiſtunt: præterea expreſſum ſuccum ad multos uſus ſerua.* SEN. *Eſt'ne uerum ſpeciem helio=*

tropij Cichoreum eſſe? BRA. Id plerunque obſeruaui, *ſed nunquam uerum eſſe percepi, quanquam ab autoribus certum eſſe ſcribatur, ſed hoc nihil ad rem tuam.*

Scolopendra. SEN. Ergo Scolopendra *ſequitur, quam ſiniſtrorſum in illo umbroſo loco uirere cerno, præſertim lapidibus inhærens.* BRA. *Et tu ex illis es, qui ſcolopẽdrium hanc herbam putant?* SEN. *Nec aliud unquam audiui aut noui.* BRA. *Illam ergo eſſe putas quæ à* Dioſcoride

Aſplenon. *Aſplenon appellatur?* SEN. *Illam inquam.* BRA. *Et tu ſummè erras: ſed utinam error in legenda herba tãtũ eſſet: audias ergo quomodo illa nõ ſit ſcolopẽdrion, quã uos in officinis habetis, & à* Gallis *etiam ſcolopendre appelletur: à* Germanis *uerò* Hirtzzung, *quaſi lingua cerui dicant.* SEN. *Libenter hoc audiam.* BRA. Dioſcorides *folia ſimilia ſcolopendræ animali habere tradit.* SEN. *Et habet neſcio quas lanugines in auerſa parte, quæ huic animali aßimilantur.* BRA. *Sed hoc non eſt habere folia huic animali ſimilia, ſed potius aliquid in folijs huic animali ſimile habere: quæ autem ſequuntur aptius te mouebunt: addit, polypodij modo inciſuris diuiſa.* SEN. *Nulla eſt huius herbæ cum polypodio affinitas, nec inciſuras habet.* BRA. *Sequitur, ex inferiore parte aſpera & flaueſcens, ſuperiore uiridis: quod in ueſtro hoc ſcolopendrio non inuenitur.* SEN. *Nihil ad me, modo eisdem uiribus muniatur.* BRA. *Imò contrarias habent, quoniam hoc ſcolopendrium, quod legere paraſti, conſtrictiuam uim habet, & dyſentericis prodeſt: medici autem tanquam herba aperiente, lienes diſſoluente, & calculos frangẽte utũtur.* SEN. *Hic eſſet execra*

bilis

bilis, & nefandus error. BRA. *Imò eſt, & neſcio cur medicos non pudeat ſimplicium medicamentorum notitiam omittere, non ſunt ipſi qui medeantur, ſed mulieres illæ, quæ herbas inueniunt, ut Leonicenus quandoq; per iocum diſceptabat.* SEN. *Miror, ac miratus ſum frequẽtiſsime, noſtræ ætatis medicos non modo non callere ſimplicia, ſed eos etiam deridere, qui hæc ſequantur, & qui aliquid egregij in his parare conentur.* BRA. *En quorſum res medica trahatur, habemus qui proceres noſtra urbe appellari uolunt, purpurati, ac togati incedẽtes, qui duas ſummas medicæ rei partes ignorant, ſimpliciũ ſcientiã, & anatomen, ſine quibus nemo aut medicus, aut medico ſimilis appellari debet: hos autem relinquamus, ad rem noſtram redeuntes, uides ne circa huius putei latera inhærentem herbam?* SEN. *Video, & iam folia accepi.* BRA. *Hæc eſt Aſplenon uel ſcolopendrion antiquorũ.* SEN. *Nos iſtã Citharac appellamus.* BRA. *Vel citharac: aut Cetharac, aut quolibet alio barbaro nomine appelletur, ea eſt quæ antiquioribus ſcolopendrion, Aſplenion, & à fibris, quas habet in modum filicis, pteryx. Quod ignorãs Marcellus, illius nominis rationẽ reddere ignorauit, à Gallis ceterach etiam dicitur, & ab Hiſpanorum parte: à Germanis uero ſtyenkern.* SEN. *Ea inquam eſt, ſi deſcriptionem recte conſidero: deinceps autẽ quid acturus ſum?* BRA. *Hanc pro ſcolopendrio ſerua, quam Citharac appellaſti, & quum ignaui medici ſcolopendrium ordinabũt, hac utere: Tamen nec illud cõmune ſcolopendrium pro dyſentericis omittas, quod à Dioſcoride phyllitis, quaſi folioſa dicitur, paſsim lingua ceruina*

Citharac. Phyllitis.

nuncupatur: à Gallis etiã ſcolopẽdre: at à Germanis magis proprio uocabulo hirtzzung, id eſt, lingua cerui. Infra autẽ Leoniceni errorẽ uidebimus in lingua cerui, quã hemionitida putauit, quũ potius ſit phyllitis. SEN. Si lubet, deſcriptionem huius phyllitidis conſideremus. BRA. Maxime lubet, Rumicis folia habet, longiora tamen, & ſpecioſiora. SE. Hucuſq; res ita ſe habet. BRA. Interius leuor, auerſis annexos exiles ueluti uermiculos præferens. SEN. Adeò illa eſt, ut nec cæcus errare poßit: ſed quæ fuit tam magni, & execrabilis erroris cauſa? BRA. Nihil aliud arbitror, quàm quod ſub folijs ueluti uermiculos habet: in uſu autẽ medico uires cõtrarias habet, quàm ſit communis, & uulgatus eius uſus. SEN. Gaudeo in hanc ætatem ſeruari, utpote qui in multis uerum aſſequi potuero.

Abſinthium. Abſinthium ſcolopendri terga conſequitur. BRA. Montanum paluſtri noſtro efficacius eſt, ideo hic colligere opportunum erit: herba notißima, hæc præſertim quæ barypicron ab amaritudine, & ab odore dicitur: à Gallis abſinſe: ab Hiſpanis aloſena: à Germanis Bermuet, quaſi prohibens alacritatẽ dicta: fortè ob guſtũ ita appellarũt Germani. De ſantonico, et ſeriphio, id eſt, marino, aliàs loquemur: tu in his montibus hoc collige, quo omnes in re medica utuntur: oſtendunt enim oculata fide montanum efficacius eſſe paluſtri, aquæ, quæ ui ignis eliquantur.

Menta. SE. Menta ſequitur. BRA. Duas, aut tres herbas numera. SE. Poſtea calamentũ. BRA. Siſte, quoniã has duas recte copulaſti: Menta notißima eſt herba, & humano generi pluribus nominibus utilis, cũ in medicamentorũ, tum in cõdimentorum uſu, à Luſitanis ortelan, à Gallis

à Gallis Mente, à Germanis Mirz dicta: calida, & uentriculo ſummè apta, ut de Ariſtotele mirãdum ſit, qui eã frigidam, & ſeminis uirilis abſumptiuã dixerit, in Problematum libris, ubi rationem reddit cur belli tẽpore ſerẽda non ſit. Hermolaus per ſe quidem calidã fatetur, ſed fieri poſſe, ut per accidens infrigidet. Suſpicor autem ego ibi corruptum eſſe uocabulum, nec mentam legi debere, ſed herbam alteram frigidam, in qua re quid ſentiã aliàs me edocturum promitto: ſylueſtris menta, Mẽtaſtrum à nobis dicitur: à Gallis, Mente ſauluage: ab Hiſpanis, Mentraſtes: à Germanis, uuilt mintz, id eſt, ſylueſtris menta: hoc peculiare Germanis eſt, ut adiectiua ſubſtãtiuis continuò ſua lingua præmittãt. Ad omnia ualet, ad quæ mẽta, ignauius tamen: ideo ſolam mẽtam habere ſtudebo, ut re efficaciori, & nõ minus efficaci utar. Calamintha à mẽta nomen habere uidetur, quã & Galli calament dicũt: tamen re uera non habet cum menta figuram: & licet tria genera calaminthæ inueniantur, montanum ſcilicet, quod prope pedes habes, ocimi folia præ ſe ferens, & alterum, odorem pulegij, tertiumq; folia mentaſtri, longiora tantum habens: omne tamen genus, Nepeta, à Latinis nuncupatur, quamuis peculiari nomine ſecundum genus à Romanis Nepeta dicatur. Noſtri pharmacopolæ duo uulgata harum herbarum nomina habent, neueda ſcilicet, & herba Gattara. SEN. Hoc magis notum mihi eſt, quàm ut dicatur. BRA. Sed his, quæ dicturus ſum, mentem adhibeas. Quam uos nepetam ſiue neuedam, aut herbam Gattaram appellatis, ſecunda ſpecies calaminthæ eſt, quam nonnulli agreſte pulegium uocant, ut Dioſcorides

[Margin notes: Mentaſtrum. · Calamintha. · Nepeta. · Neueda. · Gattara.]

inquit, quia pulegio aßimilatur: id autem nõ in folijs, ſed Calamentum. *in odore intelligendum cenſeo. Eam uero, quã calamentũ appellatis, eſt tertia ſpecies calaminthæ, ignauior & inefficacior cæteris: quam uero hinc habes in hoc cãpeſtri, aſpero & aquoſo loco, calamintha mõtana eſt, omnibus efficacior. Quã ob rem quum hæ tres ſpecies æquas uires habeant, & tertia, quam uos pro uera calamintha colligitis, cæteris inefficacior ſit, eam dimitterẽ, & montanã ſolum colligerem, aut etiam ſecundam ſpeciem, quã Romani proprie Nepetam dicunt, quãuis & hoc eodẽ nomine tres ſpecies ſignificẽtur: quumq; ab aliquo medico calamintha, aut Nepeta, aut herba Gattara ordinatur, ſemper aut montanã calaminthам, aut hanc, quam uos Gattariam uulgò appellatis, & apud Dioſcoridem ſecunda ſpecies calaminthæ eſt, accipito. Itaq; nullus fiet error, & illa inefficax herba dimittetur, à Dioſcoride tertia ſpecies calaminthæ, & à uobis peculiari nomine calamẽtum nuncupata.* SEN. *Hoc conſilio utar, quandoquidem* Maiorana. *optimum eſſe uideatur. Maiorana ſequitur.* BRA. *In hac herba, quæ Amaracus dicitur, an eadem eſſet cum ſampſucho dubitaui, eandem eſſe Plinius apertißime oſtendit lib. XXI. cap. IX. & Theophraſtus, imò & ipſemet Dioſcorides ſampſuchum amaracum appellari tradit. Quod autẽ dubium fecit, primus Dioſcoridis liber fuit, in quo duo capita ſunt: alterum, de ſampſuchino unguento: alterũ, de amaracino, ac ſi amaracus & ſampſuchus duo diuerſa ſint. Re uera multũ dubitaui, & nonnunquã huic ſentẽtiæ hærebã, in primo libro additum eſſe ab aliquo librario caput de amaracino unguẽto. Mox id præter rem*

ter rem eſſe cognoui: quoniã Galenus, & Paulus Aegineta duo diuerſa capita, & ipſi faciunt, alterum de ſampſuchino, alterũ de amaracino unguẽtis. Imò & Plinius ſeorſum Amaracinũ à ſampſuchino deſcribit: fortè quẽadmodum & nunc, nõnulla in uno Italiæ loco fiunt, quæ in altero precioſiora, & diligentius fieri poſſunt, ut Theriaca, quæ apud Tortonam laudatiſsima exiſtimatur, tamen ubiq; etiã fit (ſed nullibi uera) ita uſu uenit in amaracino unguẽto: ex ſampſucho enim fit, tamẽ in Cyzico perfectius fiebat: nam & ibi amaracus perfectior eſt, & efficaciores uires habet: hinc ex urbiũ diuerſitate, perfectius & imperfectius unguentum fiebat, & ſecundũ aliarum urbiũ nomina uario modo denominabatur. At quia diuerſæ compoſitiones erant, ideo duobus nominibus appellabantur, & duo diſtincta capita facta ſunt. Non tamen hoc ideo eſt quia ſint duæ herbæ ſampſuchus, & amaracus, ſed quia ubi fit perfectũ hoc unguentũ, id eſt, in Cypro, ſecũdum Plinium, & Cyzicenis, quæ ſunt propinquæ Siciliæ, ubi nominatur amaracus, ideo potius illa compoſitio dicta eſt unguentũ amaracinũ: illa uero altera in tota Græcia facta ubi ſampſuchus appellatur, ſuæ compoſitioni nomen dedit, & ſampſuchinũ unguentum dictum eſt. Quæ diſſolutio ex hoc ſuſpecta eſt, quia diuerſæ ſunt compoſitiones & nõ eadem, dempto ſolũ nomine: propterea id fortè melius, quum duæ ſint amaraci ſpecies, una odoratior, quã nos uulgò gentilẽ appellamus: altera minus odorata, & habens latiora folia, ex odoratiori Amaracinum unguentũ fiebat, quod Cyzicenis potiſsimum cõponebatur, quoniã is locus gentili maiorana

exuberabat. In alijs Græciæ partibus fiebat ex inodoratiori, ideo ſampſuchinum dictum eſt: quicquid ſit, eadem herba eſt ſampſuchus & amaracus, quã nos Maioranã dicimus: Germani Maioran, uel meyran: Luſitani Maniarona: Galli Mariolaine: herbã in his mõtibus collige, ubi odoratior eſt, & potius hanc ſerpentẽ, quàm illã rectam, quæ & ſi à Dioſcoride ſerpere dicatur, id ubiq; nõ fit: tamen intelligi poteſt ſerpere, quia nõ ſolum naſcitur ſeminibus iactis, ſed etiã ramulis plantatis, uel terræ quomodocunq; admotis. Nihil autẽ in præſenti diſſerendum eſt de Galeni amaraco, ipſe enim ita noſtrã matricariam uocauit. Quid deinde ſequitur? SE. Cyclamen. BRA. Panis porcinus uulgò dicitur, quoniã ſuibus mirè placeat: ubi in Theophraſto κυκλάμινος legitur, Theodorus Gaza, Malum terræ interpretatur, ſed re uera deceptus: quoniã ut ex Plinio ſumi aperte poteſt, Tuber terræ, & rapũ terræ, & umbilicus terræ dicitur: nã malũ terræ, ut ex eodẽ, & Dioſcoride patet, Ariſtolochia eſt. Quicquid tamen ſit, huius terræ rapi tres ſpecies inueniũtur, & hæc tantũ apud nos nota, ea eſt quæ uires medicas habet, ideo hanc ſolum colligere expedit: ſed nõ debes eſſe ſola radice contentus, imò & quum caudex plurimum in re medica ualeat, ideo & caudicem & eius ſuccum ad uſum reſerua, imò & ipſius radicis ſuccus ſeruandus. Recentes alio nomine, arthanitam uocant. SE. Id agam: nunc pulegiũ occurrit. BRA. De pulegio multi dubitarũt, quibus uiſum eſt eſſe ſylueſtre ſerpyllum, ſed tenuibus argumẽtis inhærent: ſi eius hiſtoria apud autores cũ hoc noſtro uocato pulegio, & uulgò polezolo, ab Hiſpanis poleo, à Gallis poleont

[Margin notes: Cyclaminus. Panis porcinus. Theodori Gazæ error. Tuber terræ. Rapum terræ. Vmbilicus terræ. Arthanita. Pulegium.]

poleont, à Germanis poley, conferatur, nullus erit adeò ſtupidus, qui nõ noſcat pulegiũ eſſe. Ex hoc montanũ ſer uandum, & dum flores in orbiculos habet, etiã quod habet flores purpureos magis ſeruãdum, quàm quod albos: nam primum eſt fœmina, alterum mas: putant autem autores (monſtrum profectò, & res mare indigna) fœminam efficaciorem eſſe mare in hac ſpecie, quum domi eris ſuſpende pulegium, nam brumali die floreſcere uidebis. SEN. *Hoc expertus ſum, ſed nunquã uerum comperi.* BRA. *Tamen à grauiſsimis autoribus refertur: quicquid ſit, hanc herbam in puluerem redigas, & præter uſus medicos, pro condiendis obſonijs utaris.* SEN. *Id agam, & frequẽter egi, ſed uno hoc moleſtor, quia apud Laërtium me legiſſe ſuſpicor, quendam philoſophũ, qui oſtendere uolens exemplo nõ uerbis, caſtigandos eſſe diſsidentes ciues, pultem in medium attulit pulegio aſperſam, ut oſtenderet, ita amarè eos tractandos, quemadmodum ipſe pultem tractauit, & diſsidentiam pultis, & pulegij annotaret: quo exemplo pulegium amarum eſſe deprehenditur, noſtrum uero amarum non eſt, ideo pulegium eſſe dubitaui.* BRA. *Non ob amaritudinem pulegium pulti miſcuit (quamuis & ſapor eius dulcis non ſit) ſed ob diſsidentiam naturarum. Quemadmodum ſaccharum optima res eſt, quo omnes dapes aptantur, tamen ocimis ineptiſsimum eſt, adeò ut eorum guſtus ſaccharo uileſcat.* SEN. *Thymum ergo & Epithymum colligamus.* Thymus.
BRA. *Hæc duo iure ſimul copulaſti, quoniam uiribus, nomine, & locis, quibus naſcuntur, ferè quadrant.* SEN. *Non'ne Epithymus eſt thymi flos?* BRA. *Quid ſit audies,*

Thymi ſpecies duæ. *ut mox colligere poßis. Thymus duplex eſt, candidus, & nigricans, herba notißima eſt, ut etiã Dioſcorides cenſet, quamuis ipſe de albo Thymo ſolum loqui uideatur. En*

Epithymus. *quanta copia in hoc petroſo loco & ſterili ſit. Epithymus uero, quo uos utimini, nõ ueſter apud Dioſcoridem, nam ipſe florem Thymi epithymũ eſſe cenſet, lib.* IIII. *Quod autẽ in officinis habetis, nõ eſt flos Thymi, ſed id quod à Plinio deſcribitur cap.* VIII. *lib.* XXVI. *quod naſcitur ſine radice rubens tenui ſimilitudine pallioli, uel tenuis, naſciturq; circa Thymum, unde epithymus appellatur. Laudarem, ut Thymum herbã, & flores ſeorſum colligeres, poſtea id quod circa Thymũ naſcitur, tanquã capillamenta quædam, hoc eſt epithymus, quo nũc utimur, ſunt rubri ferè capilli, qui circa arbuſcula & herbas naſcuntur, ut circa linũ uocata cuſcuta naſcitur, quæ et ipſa ex hoc genere uidetur circa myrtũ aliquod ſimile fit, ſed id uerè epithymus, qui Thymum ueluti palliolum ambit. Tamen in hac re ſum ualde ambiguus, an ſcilicet Dioſcoridis Epithymus altera res ſit à noſtro nunc uocato Epithymo, & quo Meſue utitur.* SE. *Libẽter quid in hac re ſentiendum ſit addiſcerẽ.* BRA. *Et ego teipſum ueluti iudicem in hac cõtrouerſia uoco.* SE. *Nullum autorẽ, præter Meſuem, uidi de Epithymo loquentẽ, quomodo in hac re iudex ero?* BRA. *Ego tibi partes diſponã ueluti inſtructas acies, ut facilius iudices.* SE. *Incipe, fortè & te iudicẽ, reum, actorẽ eſſe cogemus.* BRA. *Nõ licet quenquã officio partis & iudicis fungi.* SE. *Nunc licebit, nulla parte reclamante.* BRA. *En igitur principio uidetur Dioſcorides de noſtro communi Epithymo loqui, quoniam ſemper*

per con~~ſueuit congenera congeneribus~~ copulare. Verùm ſi epithymus Dioſcoridis eſſet flos Thymi, & non Epithymus, quo utimur in morem capillorum, uideretur ſuũ ordinem nõ ſeruare Dioſcorides: quippe qui tertio libro de Thymo, quarto autem de eius flore pertractaret. Vnde cẽſendum eſt alteram rem eſſe Epithymum, quàm Thymi flos, quia nunquam conſueuit de herba in uno libro, & de flore eius in altero ſcribere. Præterea inquit Epithymum à Romanis inuolucrũ appellari, ſed noſter epithymus, & non flos Thymi inuolucrũ eſt: nã ſunt ueluti capilli inuoluti. Adde, nõ dicere Epithymũ eſſe florẽ Thymi, ſed florẽ è Thymo ac ſi res quædã ſit thymo ducta, qualis eſt noſter Epithymus, qui ex caudice thymi in Apulia, & in orientalibus partibus educitur. Imò & nomẽ ipſum hoc oſtendit, nã idẽ eſt Epithymus, ac ſi in thymo dicamus: noſter autẽ epithymus in thymo eſt, quoniã circa ipſum reperitur. Item uerba Dioſcoridis de epithymo hæc ſunt: Capitula tenuia, & leuia ſunt, codiculas habentia, quaſi crines: ſed epithymus noſter, quaſi crines uidetur, & habet capitula quædã tenuia, qualia etiã in uocata cuſcuta uidentur, licet in cuſcuta ampliora ſint. Poteſt & hoc indicio ſumi Epithymũ quarti libri Dioſcoridis, potius eſſe noſtrùm epithymum, quàm florem thymi, quia tertio libro meminit floris thymi, ubi de thymo pertractat, inquiens eſſe πορφυρίζοντα, id eſt, purpuraſcentem: eſt autem color medius inter album & purpureum. Verum eo loco nec dicit epithymum uocari, nec ei uires maiores facit, quàm & thymi uires ſint: uerum Galenus, Paulus, & Aëtius maiores uires epithymo, quàm thymo

Lib.4.cap.172

faciunt,ut conſentaneum ſit potius noſtros ueluti capillos apud Dioſcoridem epithymum eſſe, quàm thymi florem. SEN. *Ex his certus ſum, noſtrum epithymum à Dioſcoride quarto libro tractari.* BRA. *Mihi ſimilis uideris iudici cuidam, qui actore audito, ſtatim pro eo iudicabat,mox audito* Reo,*pro illo ius ferebat: nondum aliam partem audiuiſti, tamen ex abrupto iudicaſti.* SEN. *Quoniam nihil aliud dici poſſe arbitror.* BRA. *In hac re longe deciperis:nam ſi oppoſitæ parti aurem præſtabis, te pro ea ſententiam laturum puto.* SEN. *Incipe igitur, quandoquidem nimis repente iudicaſſe confiteor.* BRA. *Hinc exordium ſumam,quòd Dioſcorides quarto libro inquit,epithymum eſſe thymi florem.* Nec *moueor quòd ſummus uir* Hermolaus *interpretatus ſit, florem è thymo: quoniam* Dioſcorides *ſua lingua ſcriptum reliquit* ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος*:quæ ſi ad uerbum referantur, inquit:epithymum,thymi eſt flos,non autem è thymo:nec etiam obſtat quòd à* Romanis *inuolucrum appelletur,quoniam ob pediculum,cui flos inhæret,fortè id nomen ſumptum eſt:imò ſi flores demantur ab herbâ, uidentur ferè crines, tamen parui:ideo appellat codiculas.*Nec *etiam moueor,quòd congenera congeneribus nõ miſcuerit,quia in alijs quibusdam idem fecit, fortè quum ſcriberet in mentem non uenerant:nec multifaciendum eſt ex nomine argumentum, quoniam etſi epithymus in thymo ſignificat, tamen & flos in thymo eſt.* Præterea Galenus,Paulus, & Aëtius Thymum & *epithymum calidum & ſiccum in tertio ordine faciunt, tamen epithymum uehementiorem eſſe cenſent,quod flori thymi optimè quadrat*

mè quadrat. Conuenit enim florem perfectiores uires habere ſua herba, utpote in quo ſpecies per ſemina ſeruetur. Addéq; hos autores thymum exhibere cum ſale & aceto, & per ſe cum melle: hoc idem faciunt in epithymo, quod indicium eſt florem thymi epithymum eſſe. SEN. Et huic parti iam fauere incipio. Verùm abs te hanc ſententiam ferri percupio. BRA. Libenter tibi morem geram: prius florem thymi epithymum eſſe cenſebam, nunc Plinius me attentum fecit capite octauo lib. XXVI. ubi inquit: Item epithymon, qui eſt flos è thymo, ſatureiæ ſimili. Differētia, quod hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Poſtea interpoſitis quibuſdā ad quæ ualet, addit: Quidam aliter epithymum tradunt, ſine radice naſci, tenui ſimilitudine pallioli, rubens. Ex his uerbis, duo ab antiquis epithymum uocari colligo: ſunt autem tres thymi ſpecies, albus, de quo Dioſcorides tertio libro: niger, cuius Theophraſtus & Plinius meminit: & tertius qui aßimilatur ſatureiæ: hic potißimum naſcitur in Pamphylia & Cappadocia. Thymus niger, ut docet Aëtius, non debet eſſe in uſu medico: quoniam temperamentum corrumpit, & bilim generat. Relinquuntur igitur duo thymi genera in uſu medico: thymus albus, & thymus ſimilis ſatureiæ. Hic thymus ſatureiæ ſimilis, flores habet herbaceos, qui epithymus dicuntur: & hic eſt epithymus, de quo Dioſcorides quarto libro agit, quē dicit eſſe florem thymi durioris ſimilis ſatureiæ: ſunt autem capitula tenuia & leuia, codiculas habentia quaſi crines. Hunc epithymum nō habemus, & rectè animaduertit Plinius eſſe flores è thymo ſimili ſatureiæ: & hoc

Thymus niger a medicis improbatur.

dictum eſſe ad differẽtiam alterius thymi, qui habet flores albos, quum hic habeat herbaceos. Quum autem Plinius dixerit flos è thymo, propter hoc Hermolaus interpretans Dioſcoridem, dixit flos è thymo, non flos thymi, ut autor ipſe dicit: quia in pluribus conatur ex Plinio Dioſcoridem exprimere. Hos flores epithymum eſſe Dioſcoridis, Serapio etiam manifeſtè oſtendit, inquiens, epithymum ſecundum Dioſcoridem, eſſe florem cuiusdam herbæ, quæ eſt ſimilis thymbræ. Verum quum in Creta etiam naſcatur, curabo ut ſemina ſaltem afferãtur, quum Ducis noſtri nauis illuc accedat. Altera ſpecies epithymi eſt palliolum illud circa thymum ſine radice, de quo nullus antiquorum nobis notorum, præter Pliniũ, loquutus eſt, ad nos ex Apulia affertur, & Creta, & orientalibus partibus. Hic eſt epithymus quo nos utimur, qui quum à Meſue deſcribitur, dicit eſſe ſimilem cuſcutæ, de quo nec Dioſcorides, aut Paulus, aut Aëtius, unquam tractarunt, quoniam ipſi tantum primum exprimunt, qui quum ſit flos alterius ſpeciei thymi, propter id tertio libro de thymo albo Dioſcorides tractat: quarto autem libro de hoc flore, utpote de diuerſis ſpeciebus: & meritò inuolucrum appellatur, quia pediculi florum ueluti caudæ inuoluti ſunt, & crinibus aſsimilantur. SEN. Igitur noſter epithymus apud antiquos non erit? BRA. Non quidem Græcos, ſed bene Arabes, quamuis Auicenna & Meſue adeò confuſi ſint, ut quandoque de flore thymi, quandoq; de ſimili cuſcutæ loqui uideantur. Nam Arabes per haſce aut hyſſopum, haſce thymum intelligunt: per epithymũ Serapio idem accepit quod Dioſcorides. Meſue autem &

Auicenna, licet confundere uideantur, præſertim Auicenna, tamen hæc capillamenta intelligunt ueluti palliolũ, quæ circa thymum ſine radice naſcuntur: ſed errore magno detinentur, quoniam de epithymo Dioſcoridis non tractant: tamen eaſdem uires illi ſuo epithymo tribuunt, quas & Dioſcorides, & cæteri Græci ſuo: imò Dioſcorides ſui epithymi ad ſummum quatuor drachmas tribuit, Meſue ad uiginti accedit. Miror autẽ de excellentiſsimo Manardo, qui quũ nouerit, & docuerit alterũ eſſe epithymum Meſue, alterum Dioſcoridis, Meſuem ita reprehendat, quia uiginti drachmas dederit, Dioſcorides autẽ quatuor, & Plinius ad ſummum ſex. Verum nullus in rebus diuerſis dignus reprehenſione eſt, quum ſit alterum epithymum Meſue ab illo Dioſcoridis, cur per doſim Dioſcoridis, quæ in altera re eſt, Meſuem reprehendat? Imò ſi Meſuem in capite de haſce, id eſt, thymo, conſideremus, manifeſtè deprehendemus eius puluerem exhibere, à drachmis duabus ad quatuor, quæ ferè eadem doſis eſt cum illa epithymi Dioſcoridis, qui eſt flos alterius thymi: ſed non mirum, quia interdum Homerus hallucinatur, hoc iure obſeruandum eſſet, quum pro atra bile epithymus ordinatur, flos thymi ſatureiæ ſimilis ſumendus eſſet, ſi apud nos exiſteret: loco autem ipſius potius flores noſtri thymi ſumerem, quàm capillamenta illa ueluti palliolum: nam flores illi humori melancholico aduerſantur: nec tamen ita capillamenta illa omitterem, ut officinam meam non ingrederentur, quibus ferè omnes utuntur, quum Plinius eandem ferè uim habere cum thymi flore præcitato loco tradiderit, & hæc ſaxoſis lo-

Cuſcuta. *cis colligenda.* SEN. *Cuſcuta offertur.* BRA. *Nec immeritò, quia ab epithymo parum differat: nam Recentiorum epithymus circa thymum, Cuſcuta circa linum naſcitur: unde à Recentioribus podagra lini, & ſtrangulator lini nuncupatur: alij uerò grongum dicunt: Germani uerò, filzkraut: Galli & Hiſpani, ut nos ferè, tamen non ſolum lino inhæret, ſed & rubis, ac alijs pluribus arbuſculis, & herbis: differentia eſt per colorem: magis albicat quæ in lino, quàm quæ in rubo, uel moro eſt: in re uerò medica eſt ferè eadem ratio. Reperitur & Cuſcuta terræ ſerpens.* SEN. *Nos cuſcutam terræ naſcentem appellamus.* BRA. *Ratio eſt, me iudice, quia nihil propinquum habet, cui inhæreat.* SEN. *Ita eſt, nam quandoque expertus ſum baculos circùm ponere, qui eius capillamentis tecti ſunt.* BRA. *Id non poſſum non credere.* SEN. *Imò certus ſis: hæc autem cuſcuta quo nomine ab antiquis appellatur?* BRA. *Nonnulli epithymum exiſtimarunt, quod falſum eſſe quiſque ex prædictis ſumere poteſt: nam nec Meſue aut Dioſcoridis epithymum eſſe poteſt, quoniam circa thymum ſunt, uel in thymo: cuſcuta uerò in lino & alijs rebus. Quandoq; putaui herbam, quæ à Dioſcoride Androſace appellatur, Cuſcutam eſſe.* SEN. *Eius picturam legamus.* BRA. *Vt lubet.* SEN. *Herba eſt candida, tenues habet cirros.* BRA. *Hoc Græca lingua uno uerbo dicitur λεπτόκαρφος, id eſt, tenuibus cirris.* SEN. *Amara ſequitur, & ſine folijs, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrant: nam herba eſt candida, id eſt, in album uergens: poteſt enim herba appellari, amara, ſine folijs, habetq; folliculũ in ſummis cirris*

mis cirris, in quo ſemen continetur. Certè noſtra cuſcuta eſt: gaudeo inuentam eſſe cuſcutam apud antiquos. BRA. *Ne exultes ante certamen, nam & ego aliàs id ſentiebam: nunc Androſacem, non eſſe cuſcutam certus ſum: imò tuo argumento aliud addam: uires, quæ noſtræ cuſcutæ ab omnibus exhibentur, à Dioſcoride Androſacæ exhibentur, quoniam ducit urinam, aquam intercutem patientibus, & , ut Galenus inquit, deſiccat, aperitq́; obstructiones epatis, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrãt.* SEN. *Moueris forſitan, quia dicit in maritimis Syriæ naſci: cuſcuta autem apud nos etiam eſt.* BRA. *Hoc non moueor, quia à Dioſcoride omnia loca non enumerantur, in quibus herbæ naſcuntur, ſed tantum in quibus potiſsimũ exuberant, aut efficaciores ſunt, uel ipſe uidit.* SEN. *Quid ergo impedit hanc non eſſe cuſcutã?* BRA. *Androſacem uidi frequẽtem elapſis annis in Iſtria circa mare, quũ illuc appuliſſem cũ illuſtriſsimo* ALPHONSO *Duce Ferrariæ, piſcandi gratia.* SEN. *In Syriæ maritimis naſci Dioſcorides tradit.* BRA. *Et Plinius Iſtriam dicit eſſe Androſaces feraciſsimam. In primis differt à noſtra cuſcuta, quia Androſace radicem habet, cuſcuta non. Secundo, androſace eſt ueluti manipulus cirrorum uel capillorum breuis, & ſupra unumquenque capillũ adeſt folliculus, in quo ſemina ſunt. At cuſcuta longa eſt, ut quãdoq; multas ambiat lini plantas, nec in apice folliculos habet, ſed per medium. Tertio, Androſace ſimilis eſt plantæ arnagloſſæ, cui folia ſint ablata, & nerui relicti: cuſcuta uerò elongatur ad magnum ſpatium. Quarto, Androſace eſt amariſsima herba, ut illi nomen*

Androſace in quibus differat a cuſcuta.

dederit amaritudo: nam ab aliquibus picris appellatur, ut etiam ſicca amaritudinem ſeruet, ſed cuſcuta ſicca nihil amaritudinis habet, recens parum, uel nihil. Quinto, ueræ albedini cirri Androſaces albicant, adeò ut nomen leucæ meruerit: quod non facit cuſcuta, licet quum recẽs eſt in album uergat. Sexto, Androſace nulli inhæret, ſed per ſe in littore ſpargitur, imò, & ſi quid propinquum ſit, non inhæret, ut cuſcuta facit, quæ inhæret propinquis rebus, & in longum extenditur. Septimo, Androſace acris herba eſt, ut Galenus & Paulus teſtantur, cuſcuta non acris, ſi quis uero guſtu dijudicet. Octauo, Androſace ſemen habet notatu dignum, pro ratione herbæ cui inhæret, quod eſt in cuſcuta ferè inſenſibile. Nono, ab omnibus fere autoribus, a quibus Androſace deſcribitur, ut à Dioſcoride, & Plinio, libro uigeſimoſeptimo, capite quarto, maritima herba dicitur, cuſcuta uerò cãpeſtris: imò peculiari nomine ab aliquibus Thalaſſia dicitur, per excellentiam, ut Dioſcorides docet, quaſi maritima.
SEN. *Nunc uerè cognoſco Androſacem antiquorum noſtram cuſcutam non eſſe: quamuis etiam eiſdem uiribus inſigniri uideatur, tamen quo nomine ab antiquioribus inſigniretur, ſcire optarem.* BRA. *Nunc mihi non conſtat, ideo præterita diſſertatione cõtentus ſis.* SEN. *Ergo ad fumum terræ me uertam.* BRA. *Herba apud nos adeò nota ut monitore non indigeat, in illam planiciem deſcendamus, in qua ſeges ordeacea uiret, pro hac herba colligenda: nihil tamen impediet Ferrarienſes hortos expectare, in quibus ſummè ſcaturit: decipiuntur uerò qui cymbalariam, fumum terræ, id eſt, fumariã herbam (ita enim*

Fumus terræ.

enim Latinè dici debet) putarunt: Græci capnion appel-lant, propterea quòd palpebras ueluti fumus mordicat: eodem nomine, ut nos, Galli & Hiſpani utuntur: Germani uero in dictione ſolũ differũt: uocãt enim Erdtrauch, quod Latinè interpretatur terræ fumus. Huius ſimplicis herbæ puluere à ſumma atræ bilis copia Magnificum Bartholomæum Proſperum Illuſtriſsimi HERCVLIS ESTENSIS *Carnutarum ducis, & principis Ferrariæ primogeniti à ſecretis, uirum omni doctrinarum genere præditum, & bonorum morum columen, liberũ reddidi.*
SEN. *Sena, & eius folliculi in mediũ ueniunt.* BRA. *Senam apud antiquiores incognitam eſſe certum habeo, ideo ab Auerroë optime inter medicinas nouas numeratur: & iure hoc dicit, quum nuſquã apud Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenumq; inuẽta ſit.* SE. *Res mira, herba adeò digna decantari, & tot nominibus inſignita Græcis ignota fuit?* BRA. *Fuit quidem, ut uidetur.* SEN. *Non'ne eorum tempore extabat, aut deinceps terra peperit?* BRA. *Et tunc extabat, ſed fortaſsis, aut ab his non experta, uel non uiſa.* SEN. *Quomodo non uiſa à Dioſcoride, qui ferè uniuerſum orbem circuiuit?* BRA. *Dioſcorides militauit quidem, ſed uniuerſum orbem perluſtraſſe non conſtat, illuc ſaltem nõ iuit, ubi naſcebatur, aut mox etiã ad propinquiores prouincias delata eſt, ut de pluribus alijs rebus factum conſtat, quas antiqui ignorarunt, aut data opera reliquerunt. Certum uero eſt centeſimam partem herbarum in uniuerſo orbe conſtantiũ, non eſſe deſcriptam à Dioſcoride, nec plantarum à Theophraſto, aut Plinio, ſed in dies addiſcimus, & creſcit ars* Sena.

medica. SEN. Mihi decreſcere uidetur, quoniam audiui quoſdam Recentes ſyrupos penitus demere, & tantum aqua ordei, mulſo, & pauciſsimis quibuſdã utũtur. BRA. Hi ſuo modo agant, & ſi ad ægros curandos uocentur (quod rarius accidet) curent. Ego mihi propoſui omnes bonos autores imitari: & ſi quandoq; aliqua noua inueniantur, quæ ratione & experimento optima eſſe conſti terit, ſemper aſſenſuri ſumus: eos enim imitari nolumus, qui decocto guaiaci uti deſpiciunt, quoniam ab antiquis ſileatur. At quomodo ab illis ſcribi poterat, quum adhuc quadraginta anni nõ ſint, quòd inſula, in qua naſcitur reperta eſt, prius penitus incognita. In dies creſcit ars medica, ſicut & aliæ artes, ut Plinius teſtatur, et ante ipſum Plato edocuerat. Imò & Galenus noſtram artẽ per incrementum fieri tradit. SE. Ea inſula paucis ante annis ortá ne eſt? BRA. Non orta, ſed nullus unquam illuc nauigare auſus eſt, præter noſtro hoc æuo Luſitanos. SEN. Quomodo hoc ſcitur? BRA. Quia à grauiſsimis uiris, Ptolemæo, Põponio, Strabone, Plinio, qui uniuerſum deſcripſere, hæc nunquã uel à lõge monſtrata ſunt: ſed hæc aliás. Nunc de ſena loquamur, quã ita Hiſpani & Galli, ut nos appellãt: Germani uero potius foliorum memoriã faciunt, ſenet bletter dicentes, id eſt, ſenæ folia: plures conati ſunt eã apud Dioſcoridem inuenire, adeò ut aliquis empetron eſſe putarit. SE. Huius ſentẽtiæ excellentiſsimus Manardus quãdoq; fuit ea cõiectura, quia à Dioſcoride ſcribatur: ſi in eſculento iure decoquatur, purgat bilem, pituitã, & aquas, nos autẽ ſenam in iure bullimus ut purget. BRA. Adeò tenuis cõiectura eſt, ut nec filo inhæ

Empetron.

reat:

reat: nam & ita bouem capum eſſe probarem, quia bulliuntur ut nutriant. Non enim habet folia lentis ſena, ut phacoides appellari poßit, quemadmodũ empetron, quia & locis maritimis naſcitur & ſaxoſis. Nec ſalſa eſt ſena, ſed ſubamara, & quo magis mari propinqua, eo amarior, ut liguſtica ſena oſtendit, quãuis ea inefficacior ſit quæ ex partibus Aegypti defertur. Hi adhuc peius ſentiunt, qui Delphinium putarũt: nam ſenæ folia non ſunt delphino ſimilia, nec opus eſt ad folliculos fugere, quoniã de folijs Dioſcorides loquitur, φυλλάριον enim foliola ſignificat, non folliculos aut ſiliquas, nec floribus quadrat. Decipiuntur etiã qui ſenam peplion eſſe arbitrãtur: non enim lac habet, nec ſemen ſimile. Minus eſt Alipon, quia ſemine multum differt, quod nullam habet cũ epithymo ſimilitudinem, nec radice, aut ſurculis cõuenit. SE. Quomodo tot uiri decepti ſunt? BRA. Ob duo. Primo, aliquã ſimilitudinem acceperunt, & multas dißimilitudines omiſerunt. Secũdo, quia uires cõſiderarunt potius quàm rem ipſam: quũ enim atram bilem ducere legerũt, ſenã eſſe putarunt, & præſertim quia circa maritima naſcitur. SE. Quid eſt ergo apud antiquos ſena? BRA. Alij quomodo lubet cenſeant, nos ſenam ab antiquioribus nuſquã deſcriptam ſcimus: ſed cũ Auerroi nouã herbã eſſe putamus: nouam, inquã, id eſt, antiquioribus illis incognitã. SE. Nõ eſt igitur aliquo pacto colligẽda? BRA. Imò maxime ſeruanda, tot enim dotes & præcipuas habet, ut nunquã ſit prætereunda. SEN. Quomodo id nouiſti? BRA. In primis Arabum autoritate, quæ non eſt adeò temere deſpicienda, ut nonnulli recentes faciunt, præſertim ubi Græcis

Delphinium.

Peplion.

non opponũtur, poſtea ipſa quotidiana experientia, quæ eſt omnium rerum magiſtra. S E. Audiui hanc eſſe uiam Galeni, quam regiam dicunt. B R A. Eſt. S E N. Quid col lecturus ſum, folliculos (ut dicunt) aut folia? B R A. In his ſaxoſis locis hic prope mare herbam & folliculos le-gerem. S E. Dic (ni pigeat) debet'ne re aliqua robora-ri, aut corrigi, ne uentriculum offendat? B R A. Debet omnino, zinzibere, cinamomo, Garyophyllis, aut alia re ex his quæ uentriculum roborant. S E N. Manardus, ſenã uentriculum roborare cenſet abſq; alio adminiculo, quia ſubamara, & adſtringẽs, & experientia (ut inquit) hoc demonſtrat. B R A. Tam celeberrimi uiri pace dixerim, & præceptoris colendiſsimi, experientia oppoſitũ oſten dit: nam qui ſenæ decoctum bibunt, aut uocatam infuſio nem, uentriculo offenduntur. Nullus eſt Ferrariæ, aut ali bi medicus, qui non ſit ſexcenties expertus, & ego quoti die experior: nec omne amarum roborat uentriculũ, aut adſtrictionem habet. Quam ob rem ſemper corrigendã cenſeo: ob eam, quam ſingulis diebus experientiam uide-mus. S E N. Quam partem magis altera ſeruabo? B R A. Folliculos, in quibus maior uis educendi eſt, quàm in fo-lijs. S E N. Manardus magis folia commendat, quæ expe-rientia duce, efficaciora ſunt. B R A. Laudet quantum lu bet: & mihi experientia oppoſitum oſtẽdit, & omnibus alijs qui artem medicam exercẽt, & ratio ipſa dictat ma iorem uim folliculos, quàm folia habere, ob perfectiorem ætatem herbæ, ob denſiorem ſubſtantiam, ob potentiam contentorum ſeminum. Tu ipſe hoc experimento ducas, decoctiones duas faciens: alteram, ex puris folliculis: alte-

ram,

ram,ex folijs,quas ſi deinde æqua lance bibas, manifeſte deprehendes maiorem efficaciam ineſſe folliculis, quàm folijs,ut ego aliàs expertus ſum.Ex his igitur maiorē partem folliculorum,minorem foliorum ſerua:tamen potius laudarem,ut Venetijs Senam emeres,quæ Alexandria,& orientalibus partibus deſertur, magis quàm ex Apulia, aut Liguria:experientia enim oſtēdit ſemiunciam Aegyptiacæ tantum ferè proficere, quantum uncia noſtratis. SEN. Hoc iam diu noui.Quæ eſt eius Doſis? BRA. In infuſione quandoque uſque ad ſex uncias exhibui, nec ueritus ſum ad octo pertingere, & contulit, ac ægri bene tulerunt, ſed tres,aut quatuor unciæ tutißime exhibentur. SEN. De ſena ſatis: Mentaſtrum ſequitur. BRA. Ipſum cum Menta collegiſti. SEN. Ad ſerpyllum ergo ueniamus. BRA. Notißima herba eſt,à ſerpendo dicta. SEN.Quomodo hoc fieri poteſt,quia una ſpecies ad palmi altitudinem creſcit? BRA. Hinc miram Dioſcoridis præſtantiam in ſcribendo accipies.Inquit à ſerpendo nomen inueniſſe:uerum quia ſpecies una ſerpylli non ſerpit, ſed in altum creſcit, propterea addit:& quoniam quæcunq; pars eius,quacunq; terram contigerit, radicatur:ut hinc ſerpyllum etiam creſcens à ſerpendo dicatur, non quia ſponte ſerpat, ſed quia omnes ramuli plantati quacunq; terra creſcunt.Quod etiam Theophraſtus VI. de plantarum hiſtoria ſentit.Quum duæ ſpecies ſint, ſylueſtre,& ſatiuum,adeò modicè differūt,ut mira ſit illorum ſimilitudo:tu in his petris uirens colligito, quoniam ſylueſtre ſatiuo efficacius eſt, ut Dioſcorides teſtatur: hortenſe uero,coronamentis relinquito. SEN. Coronis Serpyllum.

ſerpyllum addere infauſtum uidetur. BRA. Res eſt, *quæ paucis ante annis in uſum uenit, quum mortuos impuberes, aut uirgines ſerpyllo coronare cœperunt, quum tamen apud antiquos in opere coronamentario in ſummo honore eſſet: ſed quod maxime mirum eſt,* Dioſcorides *& Plinius in tam notiſsima herba ſibi inuicem opponũtur, quippe Plinius ſatiuum ſerpyllum non ſerpere, ſyluestre ſerpere ſcribit: ſed* Dioſcorides *ſatiuum ſerpere, ſyluestre minime, docet: ut hæc quibuſdam occaſionem dederint errandi, ut pulegium à ſyluestri ſerpyllo distinguere neſciuerint.* Hæc *autem apud nos adeò nota ſunt, ut nullo demonſtrante indigeant: eius effectus dedit* Gallus *anſam ipſum quandoque appellandi ſerpolet : &* Germanis

Plantago. *quendel.* SEN. Plantago *proſilit.* BRA. Ferrariæ *plantaginem quæres, in paluſtribus locis, ſecus aggeres, atq; ſepta: hæc enim ſummè amat, & in humidis efficacior eſt.* SEN. Eius *uim in ſiccioribus locis efficaciorem credebam.* BRA. Errabas, *quoniam id expreſsis uerbis* Dio-

Arnagloſſum. *ſcorides teſtatur.* Arnogloſſon *etiã appellatur, cui apud* Germanos *nomen reſpõdere uidetur* Schaffzung, *id eſt, lingua ouis.* Duæ *eius ſpecies ab autoribus enumerãtur: maior, quæ &* ἑπτάπλευρον, *id eſt, ſeptineruia: & minor, quæ* πεντάνευρον, *id eſt, quinqueneruia, à fibris quibuſdam tanquam neruis per totum folium extenſis.* Vtranque *ſpeciem* Ferrariæ *habebis: ſunt apud nos herbæ notiſsimæ, ab* Hiſpanis *eodem nomine dictæ: à* Gallis *plantain: à* Germanis *altero nomine dicitur* vuegrich, *poſtea addunt* Breyter, *& ſpitzeter, id eſt, maior & minor.* Appellant *etiam* Begtrit, *ac ſi dixerint herbam quæ*

in uia

in uia calcatur. SEN. *Malua,& Maluauiſcus ſeſe offerunt.* BRA. *Optime ſimul copulaſti,nam Maluauiſcus ſpecies maluæ eſt, Latinè hibiſcus dicitur, à Græcis Althæa:notiſsimæ herbæ ſunt,in hoc plano radices ac folia hibiſci, Maluæ autẽ folia & ſemina colligito:ſatiua malua Ferrariæ non utimur,ſed Mediolani, ut olera, ſeritur ac colitur,ad cibos apta.Coquitur ut aſparagi, & in acetarijs manditur.* SEN. *Eſt ergo alia ſylueſtris malua ab Althæa.* BRA. *Eſt equidem:nam hæc communis Malua,duas ſpecies,hortenſem,& ſponte naſcentem habet:hortenſis cauliculos maiores facit, & edendo aptos:in ſylueſtri,id eſt,ſponte naſcẽti,duriores ſunt, & cibarijs inepti.Plinius Malopem appellat,quæ in ſatiuis ampliora folia habet:quæ uero non, Malache, ab emolliendo uentre:unde ſatiua malua,& ſylueſtris erũt, ambæq; in alias ſpecies diſtribuuntur : tamen Dioſcorides ſatiuam tantum, Sylueſtrem, & Althæam facit. Nos autem Venetijs in horto nobiliſsimorum Cornariorum, quæ Murani habent, arboream maluam uidimus,imò erant ibi multæ maluarum plantæ,quæ in iuſtam arboris menſuram creuerant, & nunc adſunt, ut facile ex ipſis ingentes baculos quiſque ſibi parare poſſet : quod tamen non mirum eſt, quia à Theophraſto arboreſcere Malua dicitur. Quicquid ſit, Althææ radices, non alceæ (quippe nonnulli decepti ſunt Alceam cum Althæa confundentes) herbam, & flores ipſos ſerua. Maluã Ferrariæ ubertim habebis, & cultu ſatiuam facies; & in arborem creſcere coges, præſertim ſi ſemina illius Venetæ feras, quam Romanam*

Malua,ſiue maluauiſcus.

Althæa.

maluam dicunt, neſcio id nomen unde ſumpſerint. SEN. In Althæa ſolo radicibus utimur. BRA. Ne folia deſeras, quoniam priuatim (ut Dioſcorides inquit) ex exiguo oleo morſibus & ambuſtis emplaſtri modo imponuntur. Hiſpani, ut nos, Maluam dicunt: Galli, Mauues: Germani, Bappelen, aut pappln: coliculos uero Maluæ, pappl ſtil. Maluam uero ſylueſtrem, uilt pappln dicunt. Althæam autem Galli, Grimauues: Germani, Ibis appellant: quamuis & nonnulli uilt pappln, id eſt, ſylueſtrem maluam dicant. SEN. Deinde ſemperuiuum maius & minus occurrunt. BRA. Tres ſpecies ſemperuiui apud autores inueniuntur, quamuis plures herbæ ſint, quàm tres, quæ ſemper uiuant, id eſt, quocunque tempore, ex quatuor anni, id eſt, quibus ingens calor, aut ſæua hyems non nocet: Latinè ſedum, Græcè Aizoon dicitur. Ferrariæ in tegulis naſcuntur, & potiores uires habent, quàm in his montibus. Maius ſemperuiuum, à nobis herba orechiara appellatur, à ſimilitudine, quam cum auribus habet: à Gallis, ioubarde. Hæc autem ſimilitudo maior eſt, quàm ea quam cum oculo habet, ſecundum quam dicitur Zoophthalmon. Semperuiuum minus, à nobis herba pegnola, & uermicularis dicitur, ob ſimilitudinem quam habent folia cum nucleis pineis: à Gallis dicitur, orcile de ſouris: ſupra Ferrarienſes tegulas mire ſerpit. Tertia ſpecie non utimur, quæ ἀνδράχνη ἀγρία, id eſt, portulaca ſylueſtris dicitur, de qua bis Dioſcorides tractat, ſecundo, & quarto libro: ſed quod ſecundo libro ſcribitur, id totum in quartum referri debet: Hoc autẽ genus habet uires penitus oppoſitas prædictis

Semperuiuum.

Semperuiuum maius.

Semperuiuum minus.

Portulaca ſylueſtris.

ſemper

ſemperuiui ſpeciebus. Quum uerò nõ ſit opus de herbis, quibus non uteris, diſputare, ad alias tranſire opportunũ erit, ſi prius animaduertero ex harum ſucco Nobiliſſimum Comitem Herculem Contrarium, & alterum Herculem Comitem Trottum, duo noſtræ urbis fulgentia lumina, ex diuturna Gonorrhea in ſanitatem reſtituerim. SEN. Vrtica pedem confert. BRA. Conferat hæc notiſſima herba, ut apud nos in prouerbium ceſſerit, etiam culo notam eſſe urticam, duas ſpecies habet: unam, folia latiora, & nigriora habentem: alteram, minus nigra. Adeſt & cania urtica cæteris acrior, & herculeana, quæ odorem habet, in genere à Græcis ἀκαλύφη dicitur: à nobis, ab urendo urtica: omnibus eædem uires ſunt, nec aliquid uni peculiarius attribuitur, quàm alteri. Ideo laudarem ut hic in montibus eam colligeres, & ſeorſum ſemina, herbam, radices, ac eius ſuccum diuerſis locis ſeruares. De mortua autem urtica, quam Lamium uel Aononium uocant, quoniam non urat, aliàs pertractabimus, edocentes, an ea quæ apud nos mortua & iners urtica uulgo dicitur, antiquorum ballote ſit. Ab Hiſpanis ortiges, à Gallis ortie, à Germanis Neſſelen, & hoc tempore nuncupatur. SEN. Vt frigida herba calidæ iungatur, portulaca urticam ſequitur. BRA. Notiſſima eſt herba, potius in Ferrarienſi ſolo quærenda, quàm alibi: ſatiua eſt, & agreſtis: folia, & ſimul ramulos legito, ac ſeruato: ἀνδράχνη Græcis appellatur, à Luſitanis beldroegas, à Gallis pourpie, à Germanis porcel kraut, ac ſi dixerint porcellorum herbam: in acetarijs editur, cucumeribus, cepis, oleo, ſale, & aceto conditis. SEN. Graminea

Vrtica.

Portulaca.

Gramen.

mox ſequitur. BRA. Gramen potius dicito, quàm Graminea. SEN. Quid refert, modo res ipſa intelligatur? BRA. Si abſq; uocibus res intelligi poſſent, nõ indigeremus nominibus: ſed poſteaquàm huc peruenimus, ut non poßint abſque nominibus artes intelligi aut addiſci, ideo melius eſt uocabulis à bonis autoribus ſcriptis uti, quàm barbaris & ſine autore dictis: melius enim eſt rectè loqui, quàm prauè & incomptè, etſi ad rem nihil faceret. De agreſti, id eſt, gramine, cum Dioſcoride dicã ab omnibus cognoſci. Ipſum Ferrariæ potius quærerem, ubi mire uiret, & hoc montano efficacius eſt: radices ſeorſum, & ramulos colliges: uel omnia ſimul ſeruato, & quum opus erit ſeiungito. At quemadmodum apud Latinos omnis ferè herba gramen appellatur, præſertim quæ ſit iumentorum eſca, ita apud Germanos nomen eſt, Gras, quo gramen ſignificant, & cæteras herbas folia ſtrictiora habentes, ueluti fœnum. Nunc autem de ſanguinea herba apud noſtrum uulgus dicta, aut cauriola, diſputare omittemus, quam Plinius libro XXV. alteram ſpeciem graminis putat, & gramen aculeatum uocat, quia plures habet in acumine aculeos, quos cõuolutos naribus inſerunt, extrahuntq; ciendi ſanguinis gratia: hoc noſtri pueri cauriola herba ſæpe faciunt, quæ an ſit coronopos, aliàs diſputare tentabimus: nunc tantum id animaduertentes, dubitari poſſe à ſcholaſticis, quum dulcia uermibus puerorum conueniant, id eſt, eos potius nutriant, quàm interficiant. Dulce autẽ ſit gramen, quur cõmunis omniũ medicorum uſus eſt, contra puerorũ lumbricos gramine uti? Verum diſputationes hæ, quæ nihil ad cognitionem ſimplicium

faciunt

faciunt,omittantur. SEN. De lauro igitur ſermo fiat. Laurus.
BRA. Ab herbis,ad arbores tranſis? SEN. In ſcribendo,aut colligendo nullum ordinem ſeruo, ſed ut præſentantur, ita leguntur. BRA. Plures ſunt lauri ſpecies, eiſdem ferè uiribus inſignitæ, & apud nos adeò notæ, ut demõſtratore non indigeant.In his montibus folia,daphnides,id eſt,baccas, & corticum radices collige ac ſerua. SEN. Nullus eſt corticum uſus. BRA. Imò maximus: nam calculos frãgit,& iocinoroſis prodeſt: Galli laurier uocant laurum, ut plures ex noſtris mulieribus, oraro: Germani uerò nomen proprium non habent arbori, ſed ita fingũt, lorberbaum,quaſi dicant arborem baccarum lauri. SEN. Tamariſcus ſequitur. BRA. A Dioſcori Tamariſcus.
de Myrice nuncupatur, ad illam propinquam paludem, ubi ſtagnum apparet, deſcendamus, nam ibi myrices copia ſcaturit: eius fructum, herbam, cortices, & lignum ſeruabis.Duo ex ligno parantur, uaſa ad bibendum lienoſis,& eo combuſto,cinis,ut fœminarũ fluctiones ſiſtantur, præparatur: eſt apud nos arbor notiſſima, quin & ſemen ac flores ſeruanda. A Germanis Tamariſch, à Gallis Tamariſiſi appellatur: ſunt tamen & Germani, qui heyde uocent, ſed magno errore, quia erix eſt arbuſcula in magicis rebus ſalutaris.SEN.Salix deinde ſcriptus eſt. Salix.
BRA. O res mira,ſalices in montibus quæris,ſed quæ feracior terra Ferrarienſi ſolo,omni ſalicum genere exuberante? ubi & uires efficaciores inſunt, quàm in montibus:humido enim ſolo gaudet, & in ipſo ferè ſponte naſcitur. Ne herbarium tuum hac arbore oneres, quum Ferrariæ ubiq; ſint: folia,ſemina,foliorum ſuccum, à cor=

ticis ſuccum, præſertim quum floret, ſeruato: non quidem ſuccum per expreſſionem, ſed eum, qui per inciſionẽ corticis emanat, & ex præuſto cortice cinerem ſeruabis, cortices uerò quocunq; anni tẽpore recentes habẽtur. Quũ uerò apud Theophraſtum & Plinium plures ſint ſalicis ſpecies, omnes æquis uiribus inſigniũtur, aut modicè differunt: ideo non eſt opus niſi ex ea quæ ad manus uenerit, hæc colligere. SEN. *Chamædryos ſequitur.* BRA. *Barbari adeò nomina corrupere, ut genitiuo recto ſæpius utantur: nam, quemadmodum ſtichados pro ſtœchas ſuprà dictũ eſt, ita Chamædryos pro chamædrys dicũt. Recentiores medici ferè Græcam uocem exprimentes, querculam minorem uocant: Latini, trixaginem: Ferrarienſe uulgus, calamandrinam: Germanorum pars, loge, alij gamenderim, alij gamanderlim appellant: tamẽ nonnulli uocabulum habent, quo poſtea in amatorijs utuntur, ſcilicet ielenger ielieber, quod uocabulum chamædry ſignificat: ſi uero exponatur, ſignificat, quãto diutius, tãto clarius: unde in amatorijs cauillis hoc nomine utẽtes deridere uidẽtur. In hoc aſpero & petroſo loco uiret, ubi folia & ſemina colligẽda, & nunc potiſſimũ, quia ſuo ſemine prægnans eſt, quo tẽpore Dioſcorides ſeruandã eſſe monet.* SEN. *Dioſcorides quatuor digitorũ altitudinẽ non excedere ſcriptum reliquit.* BRA. *Id eſt in Hermolai interpretatione, ſed ipſe ſua lingua dicit:* ἔϛι δὲ θαμνίσκος σπιθαμιαῖος. *uoluit eſſe fruticem breuem, utpote qui habeat longitudinem ſpithami, id eſt, quãtum extendi poteſt à pollice ad auricularem: & quamuis aliquæ etiam hanc menſuram excedant, tamen paucæ ſunt,*

Chamædrys.

nec

*nec multum exuperant: quum autem Dioſcorides alicu=
ius herbæ menſuram tribuit, id facit, ut maiori parti indi
uiduorũ illius ſpeciei quadrat. Nec etiam adeò ſtratam
menſuram tribuit, ut quadoque in aliqua portione exce=
dere non poßint.* SEN. *Laureolam ergo colligamus.* Laureola.
BRA. *Hic manifeſtißimus recentiorum error deprehen
ditur, laureolam Mezereum eſſe exiſtimantium.* SEN.
Qui ſunt hi recentes, qui hoc putarunt? BRA. *Dinus
quidam Florentinus, qui Meſuem commentatus eſt: hic
capite primo, laureolam mezereon eſſe teſtatur, ſed
quantum hallucinetur, primo intuitu apparet, quippe
Arabes omnes Mezereon inter lactarias herbas connu=
merant: at laureola lac non emittit:* δαφνοειδὲς *à Dio=
ſcoride, à nobis quaſi græcum uocabulum imitantibus,
laureola nuncupatur, ita etiam à Gallis laureole dici=
tur. In his montibus fructum collige & folia.* SEN.
*Dioſcorides ipſam Alypo ſimilem dicit, & Nymphææ
flores habere, quod in hac laureola falſum eſſe deprehen=
ditur.* BRA. *In antiquißimis Dioſcoridis codicibus ea
uerba non ſunt, ideo & Hermolaus Barbarus ea ſuſpe=
cta habuit: in reliquis adeò ipſa eſt, ut nec pictor eam
egregius pingere nouiſſet.* SEN. *Habet'ne feruẽtem
& erodentem guſtum?* BRA. *Tu guſta, ego expertus
ſum magno meo incommodo, qui etiam multa aqua epo=
ta extinguere non uoluerim, & cœnanti omnia uideban
tur etiam inſipida, multo pipere aſperſa, adeò lingua &
palatum ardebant.* SEN. *Tibi potius credam, quàm
experiri tentem, & ad Rubi cimas deſcendam.* BRA.
Cima Latinè quidem dicitur: uerum in his mõtibus rubi Cima.

quærendi non ſunt, quum Ferrariæ efficaciores uires ha-beant: cacumina, rami, atque mora ſeruanda: eius autem ſpecies plures ſunt, at una tantum Ferrariæ uiret, quam appellant Sentem, uel chamæbaton, id eſt, humilem & terreſtrem rubum: in ſolo Ferrarienſi omnia prædia cir-cunſepiuntur rubo, ne iumenta & homines in alienos agros tranſeant, à nobis abſoluto uocabulo ſpina & ro-ueda, quaſi rubus, & ſua cacumina cimas ſpinarum uoca mus, quas Galli le coupeau des roſes dicunt: rubum uerò Germani bramen beher appellant. De rubo autem cani-no, cynoſbato dicto, aliàs tractaturi ſumus. SEN. Myr tus ſequitur. BRA. Duæ potiſsimum Myrti ſpecies re-periuntur, nigra & alba: nigra folia habet, quæ in uiridi tatem quandam intenſam, & ferè ſubobſcuram tendunt, quæ nigredinem quandam præ ſe ferre uidetur: alba ue-rò uiriditatem habet magis apertam, quæ reſpectu inten ſæ uiriditatis albedo dici poteſt. In genere autem omnia ex myrto, quæ in uſum medicorum ueniunt, feliciora & efficaciora in nigra ſunt, quàm in alba, & ita perhibe-tur ab autoribus. Ex nigra igitur omnia colliges tibi ne-ceſſaria, & deſcende prope illas aquas, ubi egregiè uiret: eſt enim frutex ambiguæ naturæ, qui modo in aquis, mo-do in terra uiuit. Multa ex Myrto ſeruanda ſunt, ſemina, folia, ſuccum ex folijs & ſeminibus, ex quibus etiã expri-mendũ uinum. Vos ſemina, myrtillos appellatis, antiquio res, ut Hippocrates, Myrtidanum. Parua etiam myrtus, que myrto adnaſcitur Myrtidanum dicitur, & Myrtida à Paulo Aegincta: efficacior eſt tota planta, quam ſer-uare expediet. Intelligo etiam per adnatum id quod cir-

Sentis. Myrtus. Myrtidanum.

ca corticem naſcitur, ut in Thymo, Meſue Epithymus, ita in Myrto Myrtidanum: uel (ut nouum nomen fingamus) Epimyrtus, quem circa myrtos frequentiſsime uidi: quamuis Galenus myrtida ſobolem myrti ſolum intellexerit. Omnia ergo hæc ex nigra myrto ſumenda. SEN. Cauda equina ſequitur. BRA. Nomen rei ipſi conueniens: nam cum equina cauda ſimilitudinem habet, ideo & græci ἵππουριν, & Latini equiſetum & equinalem uocant: neſcio autem cur à Ferrarienſibus mulieribus ſceuola appelletur. Tamen quicquid ſit, non eſt in montibus petenda hæc herba, ſed potius inter Ferrarieñſes foſſas, & loca aquoſa: folia, & radices ſeruanda, utpote rei medicæ utilia. Tamen unum animaduerſione dignum eſt, ab aliquibus ita appellari, quia equorũ membris ſuccurrat, præſertim ubi fluxerit ſanguis, habet enim adſtrictoriam quandam uim: ideo à Germanis nomẽ accepit harſtrang, à ſtrangulando: quoniam ſi quiſpiam maſticauerit, ut pueri ſæpe faciunt, adeò adſtringit ut ſtrangulare uideatur: Galli uerò à ſimilitudine, queue de cheual dicunt: herba apud nos notiſsima, cuius duæ ſunt ſpecies: altera breuior, altera longior, quã à ſaliendo ſalicem equinalem Dioſcorides appellat, longiorem appellant noſtræ mulieres ſclaream: arbitror inde ſumptũ nomẽ, quia ſtannea uaſa, illa fricent, & clarificent: ſed aliud uocabulum habent magis uſitatum, ſcilicet Aſprella, ab aſperitate, ideo mire fricat uaſa, breuiorem ſceuolam dicũt. Sceuola eſt ſecunda ſpecies equiſeti apud Dioſcoridem: Aſprella uerò prima. Habet autem ſua folia adeò mollia ſceuola, & fragilia, ut inepta ſit ad abſtergenda uaſa: ſed Aſprel

Cauda equina. Equiſetum. Salix equinalis. Aſprella. Sceuola.

la, dura habet, & ad frangendum cõtumax, aſperaq́; eſt, ideo in polliendis coquinarijs uaſis ea utuntur: ſunt adeò notæ hæ herbæ, ut nulla ſit Ferrarienſis muliercula, quæ non agnouerit. Aliàs autẽ in polygono fœmina deceptus ſum, quam Romani ſanguinalem fœminam appellant, putans ipſam eſſe equiſeti ſpeciem, quoniam ita à Dioſcoride deſcribitur: frutex eſt tener, arundini ſimilis continuatis geniculis, & in ſeipſos tubarum modo farctis, circa quos piceæ ſimilia foliola in orbem exeunt: radix illis inutilis eſt: naſcitur aquoſis locis, adſtringendi, refrigerandiq́; uires habet. Si quis equiſetum huic deſcriptioni comparabit, eius picturam eſſe ferè deprehendet: tamen deinceps noui ſanguinalem fœminam alteram eſſe, & à noſtris mulieribus Coregiolã & ipſam appellari, quia polygonium mas etiam coregiolam uocant: per mulieres, uniuerſum Ferrarienſe uulgus intelligo. Huius herbæ ſucco ac puluere Illuſtrem Dianam Eſtenſem, Contrariam, mulierem dignam ut altiori tuba decantetur, à Solatrum. *fluxu ſanguinis narium immunem feci.* SEN. *Solatrum maius, & minus ſequuntur.* BRA. *Non modo in ſolano (ita enim appellari debet) recentiores, ſed etiam antiqui inter ſe diſſentiunt. Nam Theophraſtus, Plinius, & Dioſcorides his nominibus ſtrychnon, & halicacabum uario modo utuntur. Quippe Theophraſtus ſolum duo* Solatri duo genera. *genera ponit: ſomniferum, & maniacum: ſed hæ lites in aliud tempus differantur. Maniacum ſolanum deſerendum, nec quo utimur, in his montibus colligendum, ſed Ferrariæ ubertim habetur: olim edendo erat, nunc non editur: olim etiam ſatiuum erat, & in hortis, cum alijs*

oleribus

oleribus ſeminabatur: nunc in hortis, & aquoſis locis ſponte prouenit, imò & cultoribus inuitis ſcatet. Tu folia, ac fructum, id eſt, acinos illos ſuos ſeruabis. A Ferrarienſibus biaſſola, ab alijs uua canina appellatur: ſunt etiam qui uuam morellam à colore, quum grana maturuerint, uocent: & quoniam eo ſucco talis color fiat, uulgus enim Ferrarienſe purpureum colorem, Morellum dicit, quo nomine in hac herba Galli & Luſitani utuntur: illi enim Morelle, ſolatrum uocãt, iſti moura: & ferè idẽ nomen Germani ſequuntur Nachtſchatn dicentes, quaſi umbra noctis, ex colore, quem grana ipſa aut habẽt, aut inficiunt: non eſt opus notiſsimã herbam alijs uerbis pingere, nullus enim eſt Ferrariæ qui ſolatrum ignoret. SEN. Iuam ergo doceas. BRA. Hæc à Græcis χαμαιπίτυς dicitur, quia humilis, & per terram ſerpat: nõ tamen adeò ſerpit, quin ramũculos eleuatos habeat: in hac etiam ordinanda Recentiores genitiuo, pro recto utuntur, Chamæpityos dicentes. Iua autem uocatur, quaſi Ibiga: ita enim à Plinio, & alijs pluribus dicitur, uel abiga. Noſtri recentes Iua, aut Iuam moſchatam credo ob odorem uocent, qui tamen mihi ingratiſsimus eſt, corruptumq; eſt uocabulum Iua, ab Ibiga, uel Abiga. In montibus efficacior exiſtit, & prope maria. Nomen accepit ab odore quem habet piceæ, uel pinus: nam hoc uocabulum πίτυς, modo pro picea, modo pro pinu interpretatum inuenies, tamen piceæ odorem potius imitari uidetur: unde Chamæpitys idem eſt quod parua picea, uel, ſi id mauis, parua pinus: fuere tamen recentes, qui cupreſsinam, & qui paruam Cypariſſum potius nuncu-

Iua. Chamæpitys.

pare uoluerint: tamen à picea, uel pinu, non à Cypariſſo nomen habet, ut Chamædrys, id eſt, parua quercus, à drys, quod quercus eſt, deducitur. Tres Ibigæ *ſpecies reperiuntur, quæ in genere à parte* Germanorum *uergiſſmeinit appellantur: quod uocabulum in cauillis amatorijs ſumunt, & circa ipſum iocantur: nam idem ſignificat, quod non obliuiſcaris mei.* Tres *ſpecies* Ibigæ *repeririuntur, ſed tu hanc, quæ in uſu eſt, ſolum collige flores luteos habentem: nam de his herbis tãtum acturus ſum, quæ nunc in pharmacopolarum officinis* Ferrariæ *uerſantur.* Alio autem loco de *omnibus herbis ubertim & diſtincte diſſeremus.* SEN. Fœniculus *ſequitur.* BRA.

Fœniculus. Notiſsima *herba, à Græcis* Marathron *appellata, notiſsima inquam, utpote cibis gratiſsima, quam gratia bibendi nunc comedunt, prius ſanitatis gratia ſumebatur, propterea herba & tenello trunco toto anno ueſcebantur, in hoc monte, ubi uires præſtantiores habet, herbam, ſemina, & radices collige, partim pro re medica, partim pro obſonijs ſeruanda: quanquam pro obſonijs, coquorũ & noſtratium mulierum cura ſit.* Ab Hiſpanis Imoio, *à Gallis* fenoueil, *à Germanis* fenchel *appellatur.* SEN.

Caulis. *Caules ſequuntur.* BRA. *Nec braſsicæ ſuæ deſunt uires, præter id quod edendo ſit, à* Dioſcoride *tres ſpecies enumerantur, ſatiua, agreſtis, & marina.* De *ſatiua nihil amplius* Dioſcorides, *ſed* Theophraſtus, *& poſt ipſum* Plinius, *qui* Theophraſti *interpres appellari poteſt: in tres etiam ſpecies, ſatiuam partiuntur, in criſpam, caulodem, & eam, quæ proprie dicitur* Crambe, *quamuis* Crambe *nomen generis ſit, tamen ſatiuarum omnium idem uſus in re*

in re medica uidetur, quamuis crambe, quæ tenuiora & ſimpliciora folia habet, egregius laudetur: tamen in montibus quærenda non erat, quum in Ferrarienſi ſolo mire ſcaturiat, etiam ex quacunque ſpecie, & præſertim ex ea quæ tenuiora folia habet, folia, ſemina, & cimæ, ſeruanda, quæ ſale etiam condire oportet pro uomitionibus ciendis, imò & ſuccus, & flores, & crematorum caulium cinis legendus: tamen quum toto anno Ferrariæ uireat, tunc colligerem, quum ea indigerem. Eſt autem non modo in re medica, ſed & in Ganea laudata Crambe, de qua biſcocta plura prouerbia à Græcis facta ſunt. Hiſpani Latinum ferè imitantur, coles dicentes, quaſi caules: ſed & ad hoc nomen potius Germani attingunt, Coele exprimentes, & Galli choulz, quàm ad Braſsicam. Id autem braſsicæ genus, quod nos à capite caputium appellamus, id fortè eſt, quod Plinius ſeſsile & cumanum uocat: à Germanis etiam à capite nomen ſumpſit, kappes, uel cappes kraut dicentibus. SENEX. *Alkakenghi ad manum ueniunt.* BRASAVOLVS. *Halicacabus Latinè dicitur. Arabes, & Barbari Latinum peruertentes, Alchachengi, quaſi halicacabum uocant: eſt ſecunda ſpecies ſolani Dioſcoridis, quam Plinius ueſsicariam appellat, quoniam ueſsicis ſuccurrit. Dioſcoridi autem magis placet, quoniam folliculus ille in quo eius granum continetur, cum ueſsica ſimilitudinem habeat, ueſsicariam dictam eſſe. Qui eam Apollinarem minorem apud Dioſcoridem eſſe tradunt, decipiuntur, de qua in fine primi libri ſcriptum eſt, nam nec id caput eo loco eſſe de=*

Alkakengi. Halicacabus.

bet: & eſt tertia ſpecies Strychni, quam ὑπνωτικὸν, id eſt, ſomnificum, uocant, quod prope mare inter ſaxa naſcitur. Ne in his montibus halicacabum quæras, ſed quum eris Ferrariæ, in uineis colliges, ubi efficacior eſt: herbam, & folliculos ſeminibus plenos ſeruabis: quin & ſuccum exprime, in umbraq́; ſicca ad ciendam urinam. Potuit hic ſuccus tribus diebus contentam urinam, Reuerendi præſulis Iacobi Gallini, ſanctæ Annæ Prioris digniſsimi, expellere, & aliorum aquam intercutem euacuare. Neſcio qua de cauſa Germani eam appellent Iudendocklen, id eſt, Iudæorum pilam: fortè ex folliculo nomen iſtud nacta eſt. Hi uero Germani longe decipiũtur, qui ſchlaffbechr, uel Tholkraut, halicacabum putant: quoniam ea nomina potius furioſo ſolano conueniunt: primum enim ſomnificum granum, alterum maniacam herbam ſignificat: plures autem abſq; his effectibus halicacabum apud nos comedunt: Adde alteram eſſe maniacæ herbæ figuram. SEN. *Beta mox occurrit.* BRA. *Nomen habet ſecundæ literæ alphabeti Græcorum: nam quum ab olitoribus deprimitur, figuram, b, præ ſe fert. Eſt autem duplex: candida, & nigra radice cognoſcuntur: non folijs, ut multi decepti ſunt, adeò notæ ſunt herbæ, ut opus nõ ſit pingere: ne montanam quæras, ſed Ferrariæ abundè uiret, & efficacior quàm alibi eſt: ex ambabus ſpeciebus folia, & radices ſerua: tamen alba in omnibus efficacior eſt, præterquam in aſtringendo, quo effectu à nigra ſuperatur: ſuccus etiam foliorũ & radicũ ad plures ægritudines ualet. De Blito nihil in præſenti, quum apud pharmacopolas eius uſus nõ ſit. Galli pore e*

Beta.

betam

betam,& Germani Mangolt appellãt: quo ferè nomine Itali multi utũtur, ut qui circa Vercellorum Coloniã,& prope montes habitant: dicunt enim ſimul cum Mediolanenſibus,& ferè cæteris Inſubribus, manegold. SEN. Ad Mercurialem uenire conueniet. BRA. Hanc Mercurius inuenit, ideo Mercurialis dicta eſt, quam Græci ab eodẽ Mercurio ſua lingua hermipoam uocãt, & alio nomine Linozoſtis. Galli & Hiſpani nomine ferè Latino utuntur: primi Mercuriale, alij Mercurial, noſtrũ uulgus magis corrumpit nomen, Mercorella dicẽs: habet apud Germanos uaria nomina, ut etiã uariæ ſunt nationes, ſed hoc cõmunius eſt cæteris, bingelkraut, per b, aut per p, pingelkraut: alij uero ruwurtz, alij ſcheiſſzkraut, alij ſcheiſſzmilt, alij miſtrudt, alij ſpeckcmalten, alij hundtſmilt, alij ſcoſzmelden appellant: ſed pro diuerſitate nationum hoc fit. Herba notiſsima eſt, & qua pro ſoluenda aluo noſtri ruſtici utuntur, in pultarijs præſertim decocta: ſi quis enim lancem comederit, mira euacuatione ſoluitur. Duas ſpecies habet, marem & fœminam: fœmina efficacior exiſtimatur: mas nigriora folia habet, & ſemina rariora: fœmina albiora folia habet, ſeminaq; frequẽtiora ſunt: in dumetis & omnibus campis oritur, quãuis in montanis & ſiccioribus efficacior ſit: æquè folia, ramuli, & ſemina legenda. SEN. Iam betonica in medium uenit. BRA. Notiſsima herba, quæ in montibus quæri non debet, à ueteribus Hiſpaniæ populis inuẽta, quod intelligendum eſt, primum ab his populis eius uires oſtenſas: adeò autem nota eſt, ut apud uulgus Ferrarienſe in adagium uenerit, quum de re nota ſermo fiat, dicere, no-

Mercurialis.

Betonica.

tiorem eſſe betonica. Geſtron à Græcis appellata, à Latinis ſerratula, ut Plinius teſtatur, & meritò, quia circuncirca in morem ſerræ diuiſa eſt. Ferrariæ illam quæres, quoniam frigidiora loca amat. Duas ſpecies habet æquis ferè uiribus inſignitas: tamen quæ ſponte naſcitur, ſatiua efficacior uidetur. Aliàs in hac herba diſsidium componemus inter Dioſcoridem, & Plinium, quoniam Plinius betonicæ folia, rumicis ſimilia facit, quod Dioſcorides Britannicæ adſcribit, uultq; betonicam habere folia quercus: in qua re Plinius à Leoniceno reprehenditur: ſed an abſolutè folio rumicis comparauerit Plinius, uel potius comparatio ſit rumici in expanſione foliorum ſolum, aut non abſolutè rumici comparet, ſed potius rumicis folijs ſerratis, alio commodiori loco diſſeremus. Tu interim ex Ferrarienſi agro herbā ac radicem ſeruabis. Dioſcorides autem folia in fictili uaſe trita cōſeruat. Galli Betoniem, & Germani betonienkraut uocant. SEN. Chelidonia conſequitur. BRASA. Duæ

Chelidonium. ſunt Chelidonij, id eſt, hirundinariæ ſpecies, maior, & minor: de minori nihil ad nos, quia in pharmacopolarum uſu non eſt: maiorem tantum proſequuntur, quæ apud nos Ferrariæ in parietibus, & ſemitis, & lapidum cumulis naſcitur. Noſtrum uulgus Cerognam appellat, dicitq; dentibus aduerſari, ut ſi quis eius ſucco, qui luteus eſt, dentem tetigerit, protinus corruere, quum tamen è contrario ſit, nam tremulos dentes confirmat. Ita uero dicitur, quia quum hirundines ueniunt, ex terra prodijt, quum abeunt, marceſcit: aut quia eorum pullorum oculis hirundines auxiliantur. Fabuloſum eſt, & quod no-

ſtris

ſtris etiam temporibus fertur, ex Dioſcoride fortaßis, & antiquioribus ſumptum: ſi quis hirundinum pullis oculos eruerit, modo non frangatur neruus, hirundines illis ſuccurrere hac herba, quam multi fatentur ſe uidiſſe in nidis. Quum autem puer eſſem hoc experiri tentans, quinque hirundinum pullis oculos ſerui, adeò ut neruus adhuc oculo iungeretur, altera die ſanos pullos inueni: at nullam herbam in nido reperi. Tria ex hac herba ſeruanda, folia cum caule, radices, & ſemina: Adde & ſuccum, qui ex omnibus his partibus fit, in æneo uaſe cum melle decoctum. SEN. Si hic minus Chelidonium ſcatet, ne pigeat oſtendere. BRASA. Quum Ferrariæ erimus eam oſtendere curabimus, nam in aquoſis naſcitur, folijs rotundioribus, quàm hedera: nec caulem habet, ſed folia à radice prodeunt, præſertim in menſe Maij uidetur, herba eſt quæ cito euaneſcit: ne cures tu nunc ſcire, quibus non uteris: alio enim loco herbas omnes edocebimus. Galli Chelidonium, eclere, Germani ſchelkraut uocant. SEN. De Berbena ergo diſſeremus. BRA. Nobilißima herba uerbenaca, quæ apud Romanos in honore habebatur, utpote qua luſtrabant domus & familiam, qua Fœciales coronabantur, qua menſam Iouis uerri dicebant, qua Magi & Fatidici uaticinabantur, & multa alia, ut Plinius uigeſimoquinto lib. capite nono teſtatur, ab aliquibus periſtereon dicitur, quaſi columbaria, quoniam in ipſa libenter columbi uerſantur: ideo à nonnullis noſtræ gentis columbina uocatur. Noſtræ mulieres, in feſtó natiuitatis Diui Ioannis Baptiſtæ, & aſſumptionis uirginis Mariæ, hac herba ſe co-

Chelidonium minus.

Verbenaca.

ronant, & cingunt, putantes eo anno à capitis, & dorſi dolore liberas futuras, qui mos ab antiquitate acceptus eſt: ſed (ut refert Plinius) in ortu canis colligebatur, nec ſolem aut lunam circunſpici uolebant, terra in primis fauis & melle luſtrata: illam adeò in ueneratione habebant, ut hierabotane, id eſt, ſacra herba appellaretur, imò herbas omnes, quæ ad luſtrationem ualebant, aut Magiam, aut quodcunque aliud ſimile facinus, per excellentiam, uerbenacas appellabant, & hierabotane, quamuis hoc nomen huic peculiare ſit: à Ferrarienſibus corrupto uocabulo Borbonaga dicta, à Gallis uerueine, à Germanis yſenkraut, uel eiſenkraut, ac ſi ferri herbam dixerint, & yſenhart. Adeò Ferrarienſibus nota eſt, ut nihil notius uerbena: aquoſis enim locis naſcitur, ideo ne illam à montibus petas. Duas ſpecies habet, in re medica ſeiunctas uires habentes, quas etiam Græci & Latini uario nomine partiuntur: quippe Plinius in marem & fœminam ſecat, Dioſcorides per rectum & ſupinum diuidit. Recta uerbenaca apud Plinium, mas eſt: ſupina, fœmina. Noſti'ne ambas ſpecies? SEN. Quid ni? apud omnes adeò notæ ſunt, & in toto agro Ferrarienſi frequentes, ut canibus noſtris notior ſit, folia in ſimilitudinem folij quercus habent. BRA. Ita eſt circuncirca inciſa, ideo & ea ſpecies quæ ſupina dicitur, quercui à Dioſcoride comparatur, quamuis & altera etiam ſpecies eidem comparari potuiſſet. Romani marem, Criſtum gallinaceum: fœminam uero, circinalem uocant: non aſſurgit fœmina, ſed quaſi ſerpit, & humilis eſt: ideo à Dioſcoride ὕπτιος, id eſt, ſupina

Hierabotane.

Verbenacæ ſpecies duæ.

ſupina dicitur: quum eris Ferrariæ, ſeorſum ambas ſpecies collige, unà autem folia, caulis, flores, & radices ſint. SEN. Non conſueuimus has ſpecies ſeorſum habere. BRA. Error erat: nam, ut Dioſcorides tradit, mas ad nonnulla ualet, ad quæ fœmina inepta eſt, & è contrario. SEN. Eupatorium ſequitur. BRA. Nihil eſt ferè in re herbaria tam corruptum, quàm hoc quod eupatorium dicitur. SEN. Quam ob rem? BRA. Quoniam nec Eupatorium, quo uos utimini, uerum eupatorium eſt, nec id nomen, quod nunc uero eupatorio tributum eſt, illi quadrat. SEN. Quomodo fieri poteſt, quòd eupatorium, eupatorium non ſit? Aequè eſt ac ſi quis hominem non eſſe hominem dicat, aut equum equum: hoc eſt de quo miror, Iuniores quoſdam nunc prodire, qui omnes noſtras herbas damnent. BRA. Mihi, optime pater, nullo modo credendum eſt, ſed antiquioribus autoribus fidem præſta. En tuum hoc eupatoriũ, quantum à Dioſcoridis, Plinij, & antiquorum eupatorio euariet, conſidera: lege tu Dioſcoridem, fruticoſa herba eſt, ſingularis exit ex ea uirga, gracilis, lignoſa, recta, nigra, piloſa, cubitalis, & aliquando maior: folia habet per interualla partibus diuiſa quinq; ferè, aliquando tamen pluribus, quinquefolij, cannabis'ue folijs ſimilia: nigricant, & hæc etiã, ſerræ modo in extremitatibus inciſa. Semen fert ſingulari illi uirgæ deinceps adnaſcens, in terram annuens, adeò aſperum & hirſutum, ut ueſtibus ſiccatum hæreat. SEN. Nullam habet cum noſtro uocato eupatorio, aut modicam ſimilitudinem: quam uero herbam eupatorium putas? BRA. Illa eſt quæ uulgò Agrimonium appella

Eupatorium. Agrimonium.

tur. SEN. *Si figuram herbæ, & Dioſcoridis picturam contemplor, ea omnino eſt. Verùm agrimonium noſtrum Dioſcoridis Argemonem exiſtimabam.* BRA. *Id fieri non poteſt, ſi eius deſcriptionem in Dioſcoride conſiderabis: quippe inquit, Agreſti papaueri ſimilis argemone eſt, folia anemones habet, inciſuris diuiſa, florem in caule puniceum, capitulum erratici papaueris, quod Roeda uocant, oblongius tamen, & in ſuperiore ſui parte latius: radicem rotundam, quæ diluti aqua croci colore liquorem ex ſe remittit, ui ſua acrem.* SEN. *Hæc nihil habet cum noſtro agrimonio commune, uel in folijs, floribus, aut radice: fortè eſt altera ſpecies argemone.* BRA. *Et illa eadem folia habet.* SEN. *Miror cur tam diu latuerit.* BRA. *Imò poſt celeberrimi Nicolai Leoniceni tempora præceptoris nunquam pœnitendi, multi pharmacopolæ noſtro uulgari agrimonio pro eupatorio utũtur, eo ita demonſtrante. Nec mirandum eſt, ſi in recentibus error diutius protractus ſit: quoniam & antiqui eodem ferè errore ducebantur, ut Dioſcorides teſtatur: quippe argemonem, id eſt, ea quæ agrimonium appellatur, ab ipſis eupatorium dicebatur. At quam nos re uera agrimonium appellamus, uerum Dioſcoridis eupatorium eſt, & argemone altera herba eſt.* SEN. *In præſenti de agrimonio nihil tractes, deinceps de illo uerba acturus. Id tamen ſcire optarim, quænam herba hæc ſit, quam eupatorium uocamus. Eſt enim notatu digna herba, odorata, & uiſu pulchra.* BRA. *Non eſt idem eupatorium ubique in Italia.* SEN. *De alijs non curo, de hoc noſtro ſermo fiat, quod in fouearum ripis naſcitur, & humidis locis longiora folia habens*

lia habens ferè cannabinis ſimilia, flores in ſummo multos coaceruatos purpuraſcentes. BRA. Re uera herba eſt non ſatis laudata, quam egregijs uiribus inſigniri arbitror: plerunq; eius gratia uniuerſum Dioſcoridem euolui, & eam inuenire non potui, nec Plinius, Galenus, Paulus, aut alter ſimilem herbam pinxit. Non defuere tamen qui illam Symphytum petræum arbitrarentur, ſed falsò: quoniam in ſaxis non naſcitur, nec thymi ramulos habet, tenues à cacuminibus, nec thymi capitula, & quod potiſſimum eſt, non eſt dulcis hæc herba, ſed ſubamara. Aliqui Enagrā eſſe arbitrati ſunt, ſed deſcriptione conſiderata adhuc peius ſentiunt. Quam ob rem non inueni hanc herbam in aliquo ex antiquioribus autoribus, quam tamen uiribus præcipuis inſigniri putamus, ut in Ferrariēſibus herbis edocebimus, uolumine de ipſis tractando & iādiu cœpto. In uinetis naſcitur eupatorium Ferrariæ. Id autem intelligo, quod agrimonium dicimus, pro uero eupatorio colligendo: cuius herbam, radices, & ſemina ſeruabis, quod in his montibus potius, quàm Ferrariæ habere ſtudeas: à Gallis etiam eupatoire, & à Germanis Leberkraut, id eſt, iecoris herba, uocatur. SEN. Dic mihi (ni pigeat) Arabes ſunt'ne de hac herba loquuti? BRA. In eupatorio herbam deſcribunt eisdem ferè uerbis ut Dioſcorides facit, ut Serapionem legēti manifeſtum erit, & Meſuem: quamuis Meſue Centaurij minoris folijs cōparet, & alij cannabis, aut quinquefolij. Sed fortè corruptus eſt Meſue textus, qui omnia à Serapione accepit: in hoc tamen à Serapione diſſentire uidetur, ideo corruptum eſſe eius codicem ſuſpicor, quia etiam Auicenna, à

Symphytum petræum.

quo ſumit, cannabinis folijs aßimilat, & non centaurij minoris. SEN. *Hoc ſummè placet, quia alteram herbam eſſe apud Arabes eupatorium, quàm apud Græcos putaueram.* BRA. *Eadem eſt, ſed ob peruerſam ex Græco in Arabicum, & ex Arabico in Latinum, uel potius barbarũ, interpretationem, plurima immutata ſunt, ut alijs ueſtibus induta, alia etiã uideatur. Conſtat autem Serapionem Dioſcoridem ſequi, & nonnullos alios Arabes, Auicennam Serapionem, & Meſuem poſteriorem utroſque.* SEN. *De hac herba ſatis: ad hyſſopum deſcendamus.* BRA. *Et hyſſopus duas ſpecies habet, quæ locis tantum differunt, hortenſis, & montana: hortenſi, montana efficacior eſt, ideo montanæ ſolum herbam, caulem, & flores ſerua.* SEN. *Id faciam: nam notißima herba eſt hyſſopus.* BRA. *Apud te fortè nota, ſed ego in ipſa ualde dubito.* SEN. *In herba etiam mulierculis nota dubitas?* BRA. *Imò maximè, quoniam Dioſcorides eam ſuo loco non pingit, ſed libro quarto, ubi de Chryſocome tractat, inquit habere comantes corymbos figura hyſſopi: at neſcio in hyſſopo comantes corymbos uidere, id eſt, in noſtro uocato hyſſopo, & ita apud omnes intellecto. Adde, quum origanum heracleoticam pingit, dicit folia habere hyſſopi: σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς, id eſt, umbellam autem non in modum rotæ, ac ſi hyſſopus habeat in modum rotæ umbellam. Verum nec folia noſtræ uocatæ hyſſopi, nec umbella conuenit, quoniam hyſſopi flores in modum ſpicæ ſunt. Comparat quoq; & alteram origani ſpeciẽ hyſſopo, quod & Plin. lib. 20. cap. 16. & 17. fecit.* SEN. *Hæc quoque me in dubium uertunt:*

Hyſſopus.

à te,quid dicendum ſit,noſcere optarem. BRA. *Folium hyſſopi omnino cum origano ſimilitudinem habet, licet in hoc latius ſit.De umbella modo,aliter dicendũ, quàm à Marcello interpretatum ſit. Ipſe enim interpretatur, ac ſi origanus habeat umbellam, ſicut hyſſopus. In origano uerò ſit multifida & diuiſa,in hyſſopo rotunda:tamen Græcus textus non confert umbellam origani ad illam hyſſopi, ſed ſimpliciter ad umbellam: quia re uera umbella in rotundũ uergit,et ſimplex eſt,ſed in origano multiplex. Quam ob rem Hermolaus rectius Dioſcoridem interpretatus eſt, non faciens comparationem ad hyſſopum,ſed ſimpliciter dicens,ut uerba Græca innuũt,* σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς, *id eſt, non modo rotæ umbellam habens.Ego quandoque Græca uerba non aduertens,ſed Marcelli tantum interpretationem, noſtrum uulgatum hyſſopum,origanum heracleoticam eſſe arbitrabar, ſed nunc errorem animaduerti. Eodem nomine à Gallis, Hiſpanis, & Germanis dicitur: primi hiſope,alij Ixopo,tertij Iſop appellant.* SEN. *Arabes de hoc hyſſopo loquuntur?* BRA. *Loquũtur omnino,& id eſt quod hyſſopum montanam Meſue uocat. Quod enim dicit hyſſopum haſce Thymus eſt.* SEN. *Marrubium occurrit.* BRA. *Deprehenſus eſt ab excellentiſſimo præceptore Nicolao Leoniceno in hac herba error Plinij,quippe qui ex unius uocabuli falſo intellectu, multas herbas cum porro confuderit:nam Græcè Marrubium,praſion dicitur, porrũ uerò praſum.Plinius aliquas herbas marrubio comparans, quia ita ab antiquis acceperat, ipſas porro comparat,ut crininon, ballote,ſtachij, porro aßi=* Marrubium.

milari dicit, quum marrubio ſcribere debuiſſet: nam anti=qui Græci has herbas praſio, id eſt, marrubio, non praſo, id eſt, porro comparãt: ideo una literula Plinium feſellit. Sed hæc longius à Leoniceno in epiſtola ad Angelum Politianum. Duæ marrubij ſpecies conſtant: una, herbacea & multis inciſuris diuiſa: altera, folia rotundiora habet, et ſquallida. Prima ſpecie, ut inquit Theophraſtus ſexto de plantarum hiſtoria, in uarijs medicamentis utebantur. Plinius eodem modo, ſed per alia uerba ſecare uidetur: nam ipſe in nigrum & candidum partitur. De albo Dioſcorides in capite de Marrubio peculiariter tractat, & id marrubium eſt quo nos utimur, & in ueſtris officinis habetis, folia ferè rotunda & albicantia habens, quod apud nos in ruderibus & circa areas domorum naſcitur, ubi lapidũ cumuli ſunt: ex hoc quũ eris Ferrariæ (quãquã hic efficaciſsimum ſit) folia & caules ſimul, ac ſeorſum ſemina ſeruabis: uulgus etiam noſtrum marrobio uocat, & ita Galli: Germani uerò, andorn: nomen eſt ſumptum à morbo quodam puerili, qui marrubio ſanatur. Nigrum marrubium noſtri temporis pharmacopolæ non colligunt: tamen Theophraſtus loco citato, in re medica plurimum ualere ſcribit, & Plinius ei multas dotes tribuit.

Marrubii ſpecies duæ.

Marrubium nigrum.

SEN. *Hoc nigrum marrubium apud Dioſcoridem quænam herba eſt?* BRA. *Nunc non eſt animus eas herbas tractare, quarum nullus eſt in ueſtris officinis uſus, tamen ne tergiuerſari uidear, eam eſſe ſuſpicor, quæ à Dioſcoride Ballote nuncupatur.* SEN. *Adhuc anceps ſum, æquè enim Ballote ignota eſt herba ut nigrum marrubium* BRA. *Ego Balloten illam ſuſpicor, quæ à no=*

Ballote.

ſtris urti

ſtris urtica mortua, & iners urtica uocatur, quæ folia urticæ habet, ſed non pungentia aut adurentia, folijs purpuraſcētibus: cuius ingens copia in ruderibus Ferrariæ, et incultis locis. Hæc per ſuſpicionem dicta ſint, aliàs per certitudinem magis rem tractabimus, & ſine ſuſpicione de hac re loquemur. Vnum tamē admonere uolo, Pliniū, præter duo genera marrubij, album & nigrum, Balloten tanquam quoddam diuerſum ſcripſiſſe. hæc autem aliàs. Tu cæteras herbas proſequaris. SEN. Scordion. BRA. Dic optime pater, quæ herba illa eſt, quam ſcordion appellatis? SEN. Syluestre allium. BRA. O errorem execrabilē: Is Tireſia cæcior eſt qui non uiderit. SEN. Quur error? Ego & præceptores mei ſyluestre alliū ſemper accepere. BRA. Mentē adhibeas his quæ dicturus ſum. Duo uocabula ſunt ſatis affinia, ſcordion, & ſcorodon: ſcorodon à Græcis allium dicitur, & ſcorodon agrion, allium ſyluestre. Arabes in his uocabulis decepti ſunt, & Arabum imitatores loco huius uocabuli ſcordion, ſcorodon intelligentes, & allium ſyluestre interpretantes, ut Auicenna in una deſcriptione Theriacæ ſcordion ponat: in altera ſyluestre allium, pro ſcordio, in hoc uocabulo ſcordion, putans ſcorodon eſſe, deceptus. Hinc recētes omnes, & pharmacopolæ hactenus decepti ſunt, pro ſcordio cuiusdā ſyluestris, allij ſpeciē ſumentes: non uident autem apud Dioſcoridem, allium non eſſe, ſed herbam Trixagini ſimilem, unde à Romanis paluſtris trixago dicitur: tamē maiora folia habet, odoremq; allij, propter hoc fortè multi decepti ſunt, allium ſumentes. Amarum & adſtringentem ſaporem, & quadrangulum

Scordion.

Scorodon.

Trixago paluſtris.

caulem habet, in quibus flos rubeſcens eſt, à Plinio feliciſsime 25. lib. capite ſexto deſcripta. In hoc monte ubi aqua ſcaturit, ingentem huius herbæ copiam habes: etiã Ferrariæ in aliquibus planis & aquoſis inuenitur. Plinius & Dioſcorides differunt: quoniam Plinius in planis & aquoſis locis, Dioſcorides in montanis & humentibus naſci fatetur. Tu folia & caulem in his montibus colligito. SEN. Quo nomine allium hoc ſylueſtre, quo pro ſcordio utebamur, apud autores uocatur? BRA. Scorodopraſon, ab allio, & porro nomen ſumens: uel Ampelopraſon, quaſi uineale porrum. Verum etiam Galli, & Hiſpani, ac Germani pharmacopolæ pro ſcordio allium ſylueſtre intelligunt, & eo utuntur, quum tamen fuerit nobiliſsima herba Mithridati adſcripta. Galli enim appellant ſcordion, aulx ſauuages, & Hiſpani aio drauo, quũ tamẽ hoc non ſit. SEN. Bacchara in mediũ uenit: BRA. Quid intelligis per Bacchară? SEN. Eam herbã quæ alio nomine aſarũ appellatur. BRA. Mirabar te à cõmuni errore liberũ eſſe. Duæ herbæ ſunt, baccharis, & aſarũ, ſi quis Dioſcoridem & Pliniũ rectè conſiderabit: & fortè hinc error manauit, cur à noſtris uulgaribus aſarũ bacchara appellaretur, quia multæ baccharis notæ in aſaro poſitæ ſunt, de nominibus præſertim, & uiribus: hæc autẽ nihil ad præſentẽ locũ. Vide aſari copiam in illo macro & ſitiẽti loco, radices, & herbã ſerua, ea folia minora habet, quàm hedera. SEN. Ferrariæ in meo horto folia multo maiora habet, quã hederæ folia: miror autem cur Dioſcorides multo minora fecerit. BRA. Ne admiratione afficiaris, quoniam locus in quo naſcitur in

Scorodopraſon

Ampelopraſon

Baccharis.

Aſarum.

cauſa

cauſa eſt,cur folia ampliora euadant. In Ferrarienſi ſolo, utpote humidiori,latiora folia naſcuntur. At ſi in macro & arido ſit,quem deſiderat,folia minora fiunt. Dioſcorides autem de aſaro in proprio loco naſcente uerba fecit,& de eius folio ut in pluribus reperitur: de hac autē herba à noſtris uulgaribus appellata bacchara, quod uerum aſarum ſit nullo modo dubites, quam Germani Haſzelwurtz appellant, quaſi dixerint leporis radicē: ſed unde hoc,ignoro,niſi ex aliqua cum leporis ſimilitudine factum ſit: Galli uero Racabarant hanc proprio nomine uocarunt. SEN. Quid modo baccharis eſt ediſſeras. BRA. Baccharis diu autores digladiari fecit, adeò ut eā Plinius aſarum exiſtimarit. Fuere qui ipſam Garyophyllum,id eſt, florem illum noſtrum uulgarem odoratiſſimum,& pulcherrimum,quem Garophalum uulgò dicimus,putarint, adeò mirum uidebatur, florem tam pulchrum & odoratum apud antiquos ignotū: ſed id re uera nullo modo dici poteſt, quum deſcriptiones oppoſitū oſtendant,ut cuilibet in Dioſcoride & Plinio uidere licet. Nicolaus Leonicenus eam baccharem eſſe putauit, quam noſtrum uulgus ſclaream dicit: non ſclaream illā, Sclarea. quæ aſprella uocatur,inter equiſeti ſpecies à nobis ſuprà repoſita,ſed herbam illam magnam, quæ purpuraſcētes in album flores facit,herbam ſancti Ioannis etiam Ferrariæ uocata,quam Simon Genuenſis centrum galli,aut criſtam galli nominat. Duplex autem eſt,hortenſis, & ſylueſtris,ambas credo nouiſti. SEN. Et nullius Ferrariæ eſt,qui non nouerit. BRA. Decipitur autem Genuenſis putans eam herbam, quam Plinius cap. V. lib. XXVII.

Alectorolophon uocat, prædictam ſclareã eſſe. At quicquid ſit in præſenti pro bacchare, Leonicenum imitari iubeo, ut hanc quam dicunt ſclaream, ſerues, in his aſperis montibus collectam, cuius radices, & folia ſeorſum habere ſtudebis. SEN. Baccharis eſt'ne re uera ſclarea, aut ſancti Ioannis herba? BRA. Hoc in præſenti non aſſero, ſed laudo tantum ut interim ſclarea pro bacchare utaris (ut Leonicenus edocuit) quouſque meliora inueniamus: nam aliàs de hac herba diffuſius loquuturus

Perforata. ſum. SEN. Perforata ſequitur. BRA. Mira herba, & mirum magis, Dioſcoridem eius folium non pinxiſſe, in illis præſertim foraminibus, quæ in ipſo apparent, ſi præ oculis ponatur: mirum præterea eſt Plinium ſolertiſſimum uirum hoc non animaduertiſſe, qui lib. XXV. cap. XIII. eam diffuſe pingit. SEN. Non'ne eſt illa

Hypericon. herba, quæ ab antiquis hypericon nuncupatur? BRA. Poteſt quidem, & eodem nomine appellari, quoniam nonnulli apud Dioſcoridem eam ita uocant, ſed proprie & uerè hypericon albos flores habet: unde hæc eſſe non poteſt, cui lutei inſunt flores. Illa autem eſt apud Dio-

Ruta ſylueſtris. ſcoridem, quam Rutam ſylueſtrem nominat, de qua tertio libro agit: flores, folia, & radices ſerua. SEN. Radices ſeruare aſſueti non ſumus. BRA. Tamen ad uſum medicum proficiunt, imò ut ſemina etiam condias iubeo: ſolum gracile, & cultum amat, ideo Ferrariæ illam habere poteris. In ſeminibus autem maximus recentiorũ error inualuit, ut quum rutæ ſylueſtris ſeminibus, in nonnullis receptis (ut dicunt) uti debuiſſent, ſemen cicutæ accipiunt herbæ pernicioſiſſimæ. Sunt tamen qui potius hanc

hanc perforatam, aſcyron apud Dioſcoridem putarunt, Aſcyron.
quàm rutam ſyluestrem: uerum idem ſunt ſpecie ruta ſyl
ueſtris, & aſcyron, tantum differunt quia Aſcyron ma=
ius eſt: ſunt ambæ idem, differunt ſola magnitudine, &
ambæ perforatæ, ambæ hypericon, ambæ androſæmon,
& eiſdem uiribus inſigniuntur. Ita eas noſco, & diſcer=
nere ſcio, ut tu ipſe lactucam à braßica. Galli & non=
nulli Germani ferè nomen Latinum imitantur: illi enim
rue ſauluage, iſti uild Rauten, id eſt, ruta ſylueſtris di=
cunt. Noſtrum uulgus & perforatam, & herbam ſan=
cti Ioannis appellat, quamuis & altera etiam ſancti Io=
annis ſupradicta ſit: ſed huic habent proprium nomen
Galli dictum à foraminibus, nam ipſam appellant mille
pertuis, ueluti ſi dixeris mille foramina: & alij Germa=
ni Iannes kraut, id eſt, Ioannis herba: alij Runrath, alij
Vnſerfrauuen bedtſtro, id eſt, noſtræ dominæ ſtramen:
alij harthau, id eſt, durum fœnum uocant: quæ nomina
ſunt magis propria, quàm quod primo loco dictum eſt.
Quum uero de ruta ſermo inciderit, etiam Ferrariæ no= Ruta hortenſis.
ſtram hortenſem rutam habebis, cuius ſemina, radices,
& folia ſeorſum colliges. SEN. *Et capraria ruta in* Ruta capraria.
medium uenit. BRA. *Experientia monuit, hanc her=*
bam peſtilenti morbo ſummè proficere. Noſtrum uul=
gus giargam uocat: apud antiquos penitus ignota uide=
tur. Nam deſcriptiones ſpecierum Rutæ effugit: nõ enim
ſylueſtris, aut ſatiuæ, galliticæ, aut montanæ ſpeciem
ſubijt: ideo noua herba potius eſt, quàm ab antiquis
deſcripta. Quandoq; uero ſuſpicatus ſum eam eſſe, quæ
quarto libro à Dioſcoride polemonium uocatur: quum Polemonium.

autem res ſit plena ingenui pudoris, fateri per quos profecerimus, in hac re me attentum fecit excellentiſsimus Nicolaus Leonicenus, & doctiſsimus Vincentius Caprillus confirmauit. Cuius ſententiæ & in præſenti ſum, quouſque meliora inuenerim: nam hæc herba ramulos habet graciles, pẽnatosq́;, folia paulò maiora quàm rutæ, oblongiora tamen, ad polygoni & nepetæ longitudinem. In ſummo ramulorum ueluti corymbi ſunt, in quibus nigrũ ſemen eſt, radix cubitalis, alba, lanariæ herbæ radici ſimilis. Ex hac Dioſcoridis pictura uides rutam caprariã huic ferè ſimilem eſſe. SEN. Imò in nullo diſſentire uidetur. BRA. In hac aſpera montis parte, atq; macra huius herbæ folia, radices, ſemen, & expreſſum ſuccum colliges: quum autem experientia aduerſus peſtilẽtem morbum ualere oſtenderit, quod frequentiſsime obſeruatum eſt, ut per eius ſucci potionem plures in ſanitatem ex eo morbo reſtituti ſunt. Dioſcorides uero contra ſerpentes ualere dicit, & uenena, ſuum polemonium: quæ autem ueneno, etiam peſtilenti morbo aduerſantur: ideo & ex indicio uirium, rutam caprariam cum polemonio idem eſſe iudicandum. Etenim Giarga, uel ut alij, Galga, ſerpentes, & mire puerorum uermes interficit: ex eius ſucco, aloë, myrrha, & croco pretioſiſsimum ad uermes puerorum unguentum paro. Alij herbã ſarracenam, alij fœnugræcum ſylueſtre illam appellant. SEN. Soldanella occurrit. BRA. Hanc & ſoldanam uocant, in quo Pandectarius longe errauit. SEN. Quomodo potuit tantus uir errore duci? BRA. Hoc tibi adeò aperte oſtendetur, ut nullam habeas excuſandi anſam. SEN. Oſtendas obſecro:

Giarga, ſiue Galga.

Soldanella.

ſecro: alioqui ſemper illi incorruptam fidem tribuam. BRA. Autor hic Chachillem apud Serapionem, ſoldanellam eſſe fatetur. SEN. Hoc certiſsimum eſt, & ſemper id tenui. BRA. Sed errorem audias: Serapio inquit chachillem uſnæ, aut naſturtij folia habere: uidetur'ne tibi chachillem uſnæ, aut naſturtij folijs ambiri? SEN. Vſnæ folia non habet: ſed quid naſturtium ſit ignoro. BRA. Naſturtium ea herba eſt, quam Ferrarienſe uulgus ex acrimonia agreto uocat: uidetur'ne tibi ſoldanellam eius habere folia? SEN. Minime. BRA. Igitur Pandectarius tuus errauit. SEN. Si meus errauit, etiam tuus, quia eadem nota impreſsi ſunt. BRA. Non dico tuum, quem poſsideas, ſed quem ames, quem tota mente proſequaris. SEN. Tu ergo odio habes? BRA. Non odio habui, ſed illi non adeò fidem præſto, quin antiquioribus potius credam. Ipſum uero ſummè laudo, ut eum qui ſuo tempore plurima uiderit, & alios iuuandi gratia, in cumulum redegerit. SEN. Hæc dimittamus, ne opus noſtrum impediant, remorentur'ue, nam tibi credere ſtatui. Verum hæc herba ab antiquioribus quo nomine inſignitur? BRA. Omnino dubia eſt: tamen ea uidetur, quam Dioſcorides Braſsicam marinam uocat: habet enim folia ariſtolochiæ rotundæ ſimilia: in maritimis naſcitur, & Ferrariam importatur: aquam intercutem habentes mire ſoluit, ut plures eius puluere ſanos reddiderim: hic non inuenitur, ſed commodius palæſtinæ Venetorum, inter Motamauchi, nunc Malamochi portum, & foſſam Clodiam, quæ Chioza dicitur ſitæ, circa maris litora, magnam copiam inuenies: aut circa

Cachille.

Naſturtium.

Braſſica marina.

Illuſtrißimi Ducis noſtri maritima, ubi uulgo Campo de goro dicitur, colligere poteris. Vno tantum deterreor, Dioſcoridem ſcriptum reliquiſſe braßicam marinam folia habere longißima, quod ſoldanellæ non conuenit. Id fortè in aliquo loco eſt, non omnibus. Miror autem quomodo Dioſcorides dicat longißima folia, & ariſtolochiæ rotundæ ſimilia, quum rotunda ariſtolochia longa non habeat: unde ſuſpicatus ſum, etſi Græcus textus dicat, φύλλα μακρὰ, ut longitudinem ad folia tribuat, id in foliorum ordine intelligendum potius: quoniam eiuſcemodi herba ſerpit, & ex uno pediculo hederaceorum modo prodeunt, prodeunt uero à ramulis longis per terram repentibus leniter rubentibus: nihil enim hanc marinam braßicã ſoldanellam eſſe impedit, quàm hæc foliorum longitudo. Hæc autem ſatis, interim alias herbas enumera. SEN. Abrotanum. BRA. Herba Ferrarienſibus notißima, in modum arboris creſcit, ut frutex dici poßit, & pulcherrimam comam in rotundum facit. Eam edocere opus non eſt, eodem nomine uulgò appellatur Aurodano: ſæpe enim uulgus noſtrum loco b, u, & loco t, d, ponit. Hanc herbam marem & fœminam habere Dioſcorides teſtatur. Eam in his montibus indiſcriminatim legito, & ſemina, ac ramulos ſeruato: à Gallis Auropne, corrupto à Latino, nomine, & à Germanis nonnullis ſtabwurtz uocatur. SEN. Centonicum ſequitur. BRASA. Turpe eſt uocabula immutare, & turpius corrumpere, Centunculum dicere oportet. SEN. Eſto centunculus ſit, ſed centonicum à pueritia uſque didiceram. BRA. Gnaphalion à Græcis di

Abrotanum.

Centonicum.

Centunculus.

cis dicitur. Plinius Clematidem à Græcis appellari cenſet, ſed falsò, ut inquit Leonicenus, quamuis facile defendi poßit à calumnia Plinius, non eſſe clematidem aliquam Dioſcoridis, ſed eodem nomine etiam appellari, præter id quod & gnaphalion dicatur: notißima herba eſt, qua antiquitus pro tomento utebantur: flores in ramulorum ſummitate luteos habet, non albicantes, ut Marcellus inquit: folia cum floribus legenda ſunt in his montibus, licet etiam Ferrariæ in copia uireat. At quum uos pharmacopolæ diuerſis herbis utamini, pro centunculo, hæc tantum centunculus eſt, quæ folia mollia, tenuia, & alba habeat, & adeò mollis eſt, ut uideas nos ea pro tomento commodè uti poſſe. Noſtrum uulgus centonego: Germani Rhorkraut, id eſt, tominum herba, quoniam ipſa tomina ſanent, appellauerunt: quamuis & alij, eadem tamen ſignificatione, ipſam rodekraut dicant. SEN. *Sauina, & poſt eam Iunipe-* Sabina. *rus uenit.* BRASA. *Commodius numeraſti, quàm tui Arabes fecerint, quippe qui ſabinam à iunipero diſtinxiſti. Tuus autem Serapio ſimul cum iunipero ſabinam confundit.* SEN. *Imò ſabinam per ſe ſcripſit.* BRA. *Scripſit quidem, & ſeorſum, ſed poſtea inter ſpecies iuniperi ſabinam computat: quod nuſquam à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, aut Aëtio factum eſt, tamen non adeò improbo, ut non uideam ſecundum uarias linguas ita dici poſſe: nam hablagar, quo Arabicè iuniperus ſignificatur, ſabinam etiam comprehendit. Quum uero duæ ſabinæ ſpecies ſint, altera folia cupreßi, altera tamaricis habens, quamcunque collegeris,*

tuæ officinæ ſatis erit, & præſertim in his montibus habere ſtudeas, & potißimum folia. A Gallis ſauine, à Germanis ſeuerbaum dicitur. De Iunipero idem ſentiendum, quum duæ ſpecies ſint, maior & minor, utram collegeris, ſatis erit. Id commodius fiet, ſi maritima loca adeas, in quibus folia & grana colligere oportebit: grana tamen iuniperi non debent eſſe fabarum granis minora. At loci ſiccitas in cauſa eſt, cur minora fiant: hoc addidi propter eos qui iuniperum noſtrum, ob granorum paruitatem, iuniperum eſſe inficiantur, non enim grana habet ad Dioſcoridis menſuram deſcriptam: hoc tamen ubique neceſſarium non eſt: nam conſtat in omnibus iuniperum eſſe, præterquam in granorum magnitudine. Nos quandoque iuniperi grana Venetijs uidimus, ad menſuram fabæ, imò ferè auellanam nucem æquabant: erant autem ex Græcia Venetias allata.

Iuniperus.

SENEX. Hepatica ſequitur. BRASAVO. Nuſquam apud antiquos autores (quos ſciuerim) alteram hepaticam inueni, quàm eupatorium, id eſt, quæ per excellentiam hepar iuuaret, unde ab hepate nomen accepit: quamuis Plinius ab Eupatore rege nuncupauerit, ut hinc deprehendi poßit, ſi à rege denominationem habeat, abſque aſpiratione ſcribi: ſi ab hepate, cum aſpiratione, & potius hepatorium quàm heupatorium dicendum: tamen in præſenti communi omnium ſermone utemur. Illa uero herba, quæ à recentioribus eupatoria dicitur, quæ intra puteos, & humentes lapides naſcitur, terræ inhærẽs, hinc inde foramina habens, ac ſi oculi ſint parui, à Dioſcoride, & antiquioribus lichen uocatur, uel

Hepatica.

uel βρύον, id eſt, muſcus: nam ſupra muſcum naſcitur, imò Dioſcorides muſcum ipſum eſſe tradit, fiſtuloſa herba eſt: lichen uerò dicitur, quoniam peculiariter impetigini ſuccurrit. Cur uerò à recentioribus hepatoria dicta ſit, & à noſtris mulieribus figatella, ob id factum eſſe arbitror: quoniam Serapio ex ſententia Dioſcoridis inquit, hanc herbam Ictericis ſuccurrere, qui morbus ab hepate uenit: tamen per os exhibet Serapio, quod Dioſcorides illinendo dixerat. Idq; Pandectario anſam errandi præbuit, qui ſecundum Galenum & Dioſcoridem, ad omnes ægritudines hepatis ualere fatetur, quod tamen apud hos autores nuſquã dictum inuenitur. Errat etiam Pandectarius, quia Lichenẽ facit apud Arabes ainet, poſtea hazez mulſareth: poſtea quum de lichene tractat, limum terræ uocat. Quicquid ſit, oſtẽdit ſe neſcire nomina, & minus ipſam rem. Ob id fortè hepatica dicitur, quia humida eſt & frigida: at plerunque hepar caliditate peccat: ſed quòd hæc per excellentiam hepatica ſit, nunquam fateri opus erit. Ego quãdoq; muſci herbã eſſe arbitrabar, quia ſupra muſcũ ortam ſæpe inueni: ſed re uera altera herba eſt, quamuis à Dioſcoride muſcus etiã appelletur, quam etiam recentes Vſnem dicunt: licet uſne potius ea uideatur quam Dioſcorides Telephion uocat: ſed hæc aliàs. Nunc tantum id ſcito, à Germanis etiam ab hepate, leberkraut, id eſt, hepatis herbam uocari, quamuis & eodem nomine eupatorium quoque comprehendatur. Hanc herbam Ferrariæ commodius habebis, quàm aliquo altero loco, intra puteos, & per humecta impluuia ſtrata, ubi ſolares radij parum uagantur. SEN. Centaurium

Muſcus.

Lichen.

Vſne.

maius & minus accedunt. BRA. *Statim à prandio de maiori Centaurio uerba fecimus, quid eſſet oſtendentes, & quomodo à rhapontico differat. Minus autem centaurium ne hic quæras, quoniā aquoſa loca amat, & in Ferrarienſi agro mirifice creſcit.* SEN. *Differunt'ne Centauria hæc?* BRA. *Et apprime differunt, non'ne oculis, eorum differentiam percepiſti?* SEN. *De uiribus loquor.* BRA. *Arabes tui de centaurio loquentes, in maius & minus partiuntur, poſtea earum uires exarantes adeò confundunt, ut indiſcriminatim amborum uires miſceant, quum tamen à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, Aëtio, longe diſtinctæ probentur. Ipſi uerò Arabes, ut Meſue, ac Serapio, de his, ac ſi eaſdem uires habeant, loquuntur, quum ualde diſtincta ſint, & ſolo nomine quadrent. Ita uerò appellantur, quia à Chirone centauro inuenta, quum uulneratus Herculis ſagitta curaretur. Latini ob ſummam amaritudinem, minus centaurium fel terræ appellarūt: in qua re Theodorus Gaza deceptus eſt, qui nono de plantarum hiſtoria libro, Theophraſtum interpretans ubi de maiori centaurio tractat, fel terræ interpretatur, quod minus centaurium eſt. Et, quod magis graue eſt, Theophraſtus de radice loquitur, quam per decem annos reſeruari tradit. At Dioſcorides & Plinius, radicem minoris centaurij ſuperuacuam eſſe, & nullius uſus affirmant: ipſe uerò interpretatur fel terræ, quod eſt minus centaurium. Tamen excuſari poteſt Theodorus, qui in publicis Dioſcoridis textibus, inter alias maioris centaurij appellationes fel terræ inuenerit, ſed falſo: quoniam maioris centaurij radix ſubdulcis eſt, minoris autem*

Centaurium minus.

Fel terræ.

amariſſi

amariſſima, ideo, ut Plinius uir Latinus refert, fel terræ dicitur. SEN. *Reperitur'ne Centaurium maius in noſtris Ferrarienſibus campis?* BRA. *Pharmacopolas herbam quandam pro maiori centaurio in noſtris agris legere uidi, ſed uariè, nam quidam minus centaurium colligunt. At quia in humidiori loco natum (humida enim ſumme amat) ideo folia latiora habet, & altiorem ſtipitem. Alij pro maiori centaurio herbam colligunt luteos flores habentem, quæ maius centaurium eſſe non poteſt, tum ob multa alia, tum quia radicem paruam habet: nec iuglandis folijs inſignitur, at nec minus centaurium eſt, licet folia ſimilia habeat, quoniam flores eius ſunt lutei, nõ in puniceo purpuraſcentes.* SEN. *Quæ ergo herba eſt?* BRA. *Nondum mihi compertum eſt: ſed nunc ſatis habeas, nec maius, aut minus centaurium eſſe nouiſſe. Et Arabes ſimul hæc duo centauria confudiſſe. Ferrariæ, minoris centaurij floreſcentes ramulos, & radices colliges.* SEN. *Et ſi Arabes harum herbarum uires confundant, deſcribuntur'ne optime ab ipſis?* BRA. *Dioſcoridem ipſis compara, & tu ipſe iudex eſto, nam & in herbis ac floribus differre cõperies: nunc mihi animus non eſt aliorum errata corrigere, qui potius in colligendis herbis tibi adiumento eſſe inſtituimus: ne herbas in montibus quæras, quæ in plano efficaciores ſint, & quæ partes colligendæ ſint, edocere. Interim alias herbas para.* HER. *Ne aliarum nationum nomina deſeras.* BRA. *Galli, centaure dicunt: poſtea ſuis nominibus grande, & petite diſtinguũt. Sed mirabilius nomen à Germanis tribuitur: hi enim arbitrantes centaurium non à Chirone cẽtauro,*

ſed à centum aureis dictum, uocant ipſum nomine à mille aureis dicto, Tauſentguldenkraut, id eſt, herba à mille aureis dicta. SEN. Pulchra quidem nomenclatura, & ridicula. Pimpinella ſequitur. BRA. Hãc herbam apud antiquos nunquã inueni. Hermolaus libro quarto ſui corrolarij in capite de ſaxifrago eam mire deſcribit, quæ incipientibus hydropicis multum ualet. SEN. Imò eſt ualde ſimilis ſaxifrago: unde quum eſſem puer, carmen didici, cuius frequenter ab antiquo Herbario recordationem fieri audiebam:

Pimpinella.

Pimpinella pilos, Saxifraga non habet ullos.

BRA. O pulchrum & mirum carmen, fuit omnino memoriæ mandandum: unum eſt, pimpinellam apud antiquos non extare, quos ſciuerim: tamen Theodorus Gaza in Theophraſti interpretatione, quum dicit Thryallis, ipſe bibinellam interpretatur. Si autem per bibinellam hanc intelligit, quam pimpinellam Ferrariæ dicimus, in acetarijs gratam, ut etiam multi recentes illi attribuunt, longe errat: nam conſtat thryallidem herbam pimpinellam nõ eſſe, ſi quis etiam pinguis Mineruæ deſcriptiones legat. Nam pimpinella herba eſt habens ſurculos ab eadem radice plurimos ac denſos, rubros cum radice, folio paruo orbiculato, & extremitatibus ſerrato, ſemina in modum mori rubri facit: hæc eſt pimpinellæ forma, quæ & pampinulla, & bipenula, & à ruſticis Patauinis ſanguiſorba dicitur, à Gallis pimpernelle, & à Germanis bibenell. Huic modo thryallem conferamus, ut Dioſcorides pingit in phlomide, nullam habere cum prædicta ſimilitudinem, ſtatim conſtabit. Verum ſi Theodorus hoc nomen bi

Thryallis.

men bibinella Thryallidi tribuerit, ut linguam Latinam ampliaret, encomio dignus eſt. At ex altera parte arguendus, qui inepta nomina ſequatur, quũ apud nos id nomẽ Thryallis in uſu ſit, ut apud Pliniũ conſtat uirũ Latinũ: ideo nõ eſt opus in herbis ita temerè nomina immutare: huius herbæ folia cum ramulis, & ſeorſum ſemina ſeruabis: tamen Ferrariæ in hortis habetur, & in magna copia, nam ea in acetarijs utimur, & incipientibus aſcitis proficit. SEN. *Mirum eſt tam pulchram herbam ab antiquis non fuiſſe deſcriptam, quæ etiam pluribus morbis prodeſt.* BRA. *Ne admiratione afficiaris, quoniam plura multo elegantiora omiſerunt, ut zuccharum, mannam, caſiam, ſenã: ne igitur ex hac herba mouearis, quia multa poſt antiquos inuenta ſunt, & plura inuenientur.* SEN. *Nullam habes herbam, quæ huic in Dioſcoride quadret?* BRA. *Imò aliquam, ſed an ea ſit ambigo.* SEN. *Saltem te ipſum in hac re explica.* BRA. *Dioſcorides libro tertio de Teucrio herba tractat, ita à Teucro Aiacis fratre nominata, quam dicit eſſe uirgatam, ſimilem trixagini, tenui folio, ciceris figura. Si autem trixaginis picturam conſideres, quam nos uulgo Calamandrinam, quaſi chamædryn appellamus, habet folia diuiſa ſicuti quercus, ut manifeſtum uideatur Teucrium pimpinellam eſſe, ſi folia & uirgas conſideremus.* SEN. *Ego alioqui coniectari non poſſum, quàm Teucrium eſſe pimpinellam.* BRA. *At ego id non ita temere aſſero: tamen ſuſpicor, & figura illi ſatis affinis eſt, imò & uires, quoniam lienoſis, & uenenatis ſuccurrit.* SEN. *Te hoc ſilentio non præterijſſe gaudeo: ad Squinantum uenia-*

Teucrium.

Squinantum.

mus. BRA. *De herbarum folijs ſermonem cœperas: at nunc ad flores tranſire uideris.* SEN. *Nihil hoc refert modo ſquinantum agnoſcamus.* BRA. *In caſſum in hoc monte quæres, quoniam in Arabia & Libya naſcitur: Alexandriam Aegypti affertur, poſtea Venetias: à Græcis σχοῖνος dicitur, quamuis omnem iunci ſpeciem hoc nomine ſignificēt: at abſolute poſitū, hunc per excellentiam ſignificat. Latini iuncum odoratum, ad differentiam paluſtris, & Celſus iuncum rotundum, ad differentiam quadrati, uocat. Venetijs florem, radicem, & culmum emere poteris, quia omnium harum partium in re medica uſus eſt: non dubito illum eſſe qui & nunc Venetijs uenditur, modo quis odorem nouerit, & à paluſtri diſtinguere ſciat, quem cum odorato miſcent. Noſtri autē pharmacopolæ Venetias petentes decipiuntur, & feſtucas quaſdam paluſtris iunci pro iunco odorato emunt. Naſcitur etiam in Campania Italiæ prouincia, quæ nunc terra de Lauoro appellatur. Galli, & Germani, ultima ſyllaba dempta, ut nos ferè, ſquinant, uocant.* SEN. *Cymbalaria ſequitur.* BRA. *Quam herbā hoc nomine intelligis?* SEN. *Eam, quæ Ferrariæ in parietibus frequenter naſcitur, ab Hermolao libro quarto Corrolarij in Cotyledone deſcriptā, quæ folium quodāmodo angulosum habet hederaceum, florem paruum, purpureum.* BRA. *Illam ergo intelligis quæ à noſtris mulieribus herba uenti dicitur.* SEN. *Illam inquam, quam & umbilicum Veneris, & Dinarellam noſtrum uulgus nominat.* BRA. *Nuſquam apud antiquos autores hanc herbam reperi: qui enim Dioſcoridis cotyledon eſſe fatentur, quo*

Iuncus odoratus. Iuncus rotūdus. Cymbalaria. Herba uenti. Vmbilicus Veneris. Dinarella. Cotyledon.

tur, quoniam cotyledon cymbalium etiam dicatur, longe aberrant: nam Cotyledon *in maritimis naſcitur, nec folium habet coxendicis figura: qui uero ob id, eam eſſe putarunt, quia & umbilicus* V*eneris cotyledon ab antiquis dicatur, adhuc errant, quoniam ea herba quam quæris,* V*eneris umbilicum non repreſentat.* F*uere qui ſecundam fumariæ ſpeciem, hanc cymbalariam putarint, quam gallinaceum pedem uocant.* Q*uod eſſe non poteſt, quia hederæ folia non habet: unde non memini hanc herbã apud antiquos me legiſſe: nec mirum, quia omnia non pertractarunt.* N*obis autem ſatis eſt à patribus & auis expertas uires habere, quamuis ab antiquioribus pertractata non ſit.* E*ius ramulos cum folijs & ſeminibus* F*errariæ colliges, in parietibus antiquioribus & lapidum cumulis.* N*on eſt etiam ſecunda* C*otyledonis ſpecies, quæ in modum ſedi, in montibus naſcitur.* SEN. A*rtemiſia occurrit.* BRA. N*on dubito (ut nonnulli fecere) eam quæ apud nos corrupto uocabulo* A*rcemiſe dicitur, ac ſi artemiſia dictum ſit, quæ folia abſinthio ſimilia habet, ut* D*ioſcorides inquit, & eius duo genera facit, monoclonon, &* P*olyclonon, id eſt, unum ramum, & plures ramos habentem.* A*mbas ſpecies* F*errarienſe uulgus nouit, ſi apte diſtinguere ſciret, & ipſis indiſcriminatim utitur.* Q*uam nos* M*atricariam, uel* M*arellam uocamus, artemiſiæ ſpecies eſt, illa ſcilicet quæ male olet.* N*ec obſtat quòd* F*errariæ duæ artemiſiæ ſpecies ſint, per unum & plures ramos diſtinctæ, quoniam & hæc in ſpecie eſt quæ plures habet ramos.* SEN. S*i in genere artemiſiæ matricaria collocari non poſſet, quam putares eſſe apud*

Artemiſia.

Matricaria.
Marella.

antiquos? BRA. *Hermolaus Barbarus Parthenium eſſe putat in helxine, & idem excellentißimus Ioannes Manardus putat, quem diu cum doctißimo Vincentio Caprilli diſſerentem audiui. At potius Caprilli aſſentiendum, matricariam, parthenium non eſſe: nam matricaria coriãdri folia non habet, qualia parthenio inſunt, nec matricaria ſoluit. Nunc autem de ea herba loquimur, quæ Ferrariæ matricaria & marella appellatur, eſt enim artemiſiæ ſpecies: tamen quum artemiſia parthenium etiã dicatur, matricaria ipſa parthenium dici poterit. Sed nũc loquor de herba, quæ peculiari nomine à Dioſcoride parthenium uocatur: ſcimus enim parthenij nomine plures herbas uenire.* SEN. *Quæ herba eſt hæc peculiari nomine partheniũ dicta?* BRA. *Vt te breuibus expediã, Partheniũ ea herba eſt quæ uulgò Bruſaculo dicitur, folia coriandri habens tenuia, & flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore uiroſo, guſtu amaro, & quæ bilem & pituitam trahat. Matricariæ noſtræ hæc indicia non inſunt, ideo nõ erit parthenium. Scimus tamen quoſdam noſtrum uocatum bruſaculum, qui à recẽtibus cotyla fœtida dicitur, matricariam appellare: unde apud hos parthenium erit matricaria, quos fortè Ioannes Manardus imitatur: & hanc ſententiam ſequitur Serapio, qui matricariam ex ſententia Dioſcoridis pingens, parthenij figuram affert, id eſt, bruſaculi. Qui uero noſtrum uocatum bruſaculum chamæmali ſpeciem eſſe affirmant, decipiuntur: quia quum tres ſint chamæmali ſpecies, à florũ coloribus diſtinctæ, albo, purpureo, & luteo: bruſaculo autẽ albos flores in medio luteos habet, ut noſtrũ uulgare*

Parthenium.

chamæ

chamæmalon:ideo cum eo idem eſſe oporte t, quod lon= ge abſurdum eſt. SEN. Quomodo matricaria diſtin= ctioni Dioſcoridis, in artemiſia per unũ ramum, & mul tos quadrabit? BRA. Non ita ex ſua ſententia Dioſco rides partitur, ſed ab alijs eo modo diſtingui monet. Quicquid tamen ſit, in maritimis locis efficacior eſt: cau lis, coma, & radices priuatim ſeruanda, imò & ex folijs ſuccum expreſſum collige. Apud Galenum noſtra ma= tricaria amaracus dici uidetur. Mirandum tamen, quum animaduertat illam non inueniſſe Romæ, quum tamen in copia Romæ ſit: unde im dubio ſum, quid apud Gale= num amaracus ſit: ſed rem ſuo loco explicabimus. Galli, armoiſe, artemiſiam uocant: Hiſpani, ut nos: Germani, bei fuſſz. Matricaria uero à Germanis muterkraut, id eſt matricis herba: ab alijs metram, ab alijs metterem di citur. SEN. Materſylua præſentatur. BRA. Non= nulli matrẽſyluam, alteram Clematidem eſſe putarunt, ſed errore ducti: quippe clematis, ut olera, cibis oleo & ſale conditis paratur, quod matriſyluæ non conuenit, non enim edendo eſt: ſi autem aliqua ſit apud antiquos de hac herba memoria, ea eſt quæ à Dioſcoride quarto li= bro periclymenon, à Romanis inuolucrum maius dici= tur, quæ ſimpliciter fruticat folia per ambitum puſilla continens, ſubcandida ad ſimilitudinem hederæ, ſecuſq; ramuli adgenerant ſemen cacuminibus hederaceũ præſe rentes, albus ei flos ſimilis fabæ ſubrotundus, ceu folio impoſitus, ſemen prædurum, & uelli difficile, radix craſ= ſa, orbiculata. Niſi hederæ folijs ſcriptum eſſet, & non= nulla alia modica, hanc eſſe matremſyluam noſtram cre

Materſylua.

Inuolucrum maius.

Caprifolium. *didiſſem. Sunt tamen qui caprifolium à nobis uocatum, periclymenon putent, & qui idem cum matreſylua caprifolium.* Aſplenon. *Errant præterea, qui matremſyluam aſplenon exiſtimant, uel ſplenon, ut* Pandectarius *facit: quippe aſplenon, uel ſplenon, neque caulem habet, neque florem, neque ſemen. At materſylua ſemine, flore, & caule inſignitur: ideo uel ab antiquis nuſquam huius herbæ recordatio facta eſt, aut ſub periclymeno ponenda.* Multa *nũc extant antiquis ignota.* In *locis maritimis efficaciores uires enanciſcitur: flores, ſemina, folia, & radices ſeorſum collige.* Gallorum *pharmacopolæ caprifolium eſſe arbitrantur, ideo* Cheureſeul *appellant.* Hiſpani *uero, ut nos ferè, madreſylua,* Germani *nonnulli ſpeckliben, alij lienen bloumen uocare contendunt.* Pentaphyllon. SEN. Ad *Pentaphyllon ueniamus.* BRA. Plinius *libro uigeſimoquinto, capite nono, pentaphyllon, quod à* Latinis *quinquefolium dicitur, fragra ferre exiſtimauit: at id potius trifolij proprium eſt, quàm pentaphylli. Ideo quandoque* Plinij *textum corruptum eſſe arbitratus ſum, ut triphyllon pro pentaphyllo legendum eſſet.* At *mox excellentiſſimum* Leonicenum *animaduerti hanc ſententiam reprehendentem, quia alijs nominibus ipſum appellat, quæ à* Græcis *pentaphyllo tribuuntur, & eaſdem proprietates ſuo pentaphyllo attribuit* Plinius, *quas &* Græci *ſuo, ut hinc deprehendatur, non poſſe aliquo pacto trifolium legi, quum autem huius herbæ nomen à quinario foliorum numero initium ſumat.* Vulgarem *herbam habemus prope parietes uirentem, & locis humidis, quam uulgus noſtrum pedem paipi, & quinquefolium*

uocat:

uocat: quod autem noſtra lingua paipus dicitur, Latinè miluus eſt: hanc eſſe pentaphyllon antiquorum, deſcriptio manifeſte oſtendit, hoc dempto, quòd radice rubra caret. Eſt autem & uulgaris herba Tormentilla *dicta,* [Tormentilla.] *quæ ſeptem folia habet, ſed duo parua ſunt, ut ferè in foliorum numerum poni nõ debeant, & in multis pediculis quinque folia tantum habet: hanc facile crederemus pentaphyllon eſſe, ſi perpetuo quinque folijs muniretur, imò ante nos* Hermolaus *idem ſenſit: tamen mentæ folia non habet tormentilla, ut illi* Dioſcorides *pentaphyllo tribuit, aut uitis, ut* Theophraſtus. *Quicquid tamen ſit, noſtrum uulgare pentaphyllon circa parietes & ſtagna naſcens, ob radicem antiquorum pentaphyllo non quadrat, tormentilla uero, quam & recentes* Biſtortam *dicunt, diſsimile folium habet à deſcriptione antiquorum.* SEN. *Ego igitur quid colligendum ſit, ambiguus ero?* BRA. *Quoad meliora inueniamus, pro pentaphyllo circa canales & aquoſa loca, folia, radices, & ſeorſum foliorum, ac radicum tormẽtillæ ſuccum colliges.* Ad *Plinium reuertentes, multos pentaphylli ceſpites obſeruare cœpi, & tormentillam ipſam. Globum quendam ferunt, in quo ſemina ſunt, hunc fragram* Plinij *eſſe arbitratus ſum, quoniã et nihil aliud eſt fragra trifolij, quàm globus, in quo ſemina conduntur: non tamen nego fragrã proprie in illa ſpecie trifolij eſſe, quæ fragraria & fragra nuncupatur: tamen & in* Veronenſibus *mõtibus obſeruauimus fragrariam herbam pẽtaphyllam eſſe, quod arbitror omnibus eam urbem incolẽtibus in cõfeſſo eſſe. Ideo non mirum, ſi* Plinius Veronenſis *dicat, nulli ignotũ*

eſſe quinquefolium, quum etiam fragra gignendo commendetur: radices autem conſiderans, rubræ non erant. At tormentillæ radix, & rubra eſt quum effoditur, & paulutum nigreſcit, incipitq́; & deſinit cum uite. Putarunt uero quidam Leoniceni gloriæ inuidi, Saniculã uulgarem herbam, quam recentes in ſolidaginum genere ponunt, pentaphyllon eſſe. Verùm habet quidem ſanicula in quinque partes diſtincta folia, ſed radices nec rubras, nec effatu dignas habet, nec fragra fert, ut de ſuo pentaphyllo dicit Plinius, licet capitula quædam habeat ſupra coliculos colorem herbaceum habentes. Hanc herbam Germani ſanckel uocant, tormentillam uero tormentill: alij Rotwurtz, alij Blot vvurtz dicunt. At pentaphyllum noſtrum uulgare, funffingerkraut ab eiſdem dicitur, ac ſi exprimere uoluerint, herbam quinque digitorum. SEN. *Tormentillam igitur pro pentaphyllo ſeruabo?* BRA. *Seruabis, quoad meliora inuenire liceat: nam & hoc anno pentaphylli quandam ſpeciem circa parietes etiam naſcentem radice rubra inſignitam obſeruari.* SEN. *Ad Citrach ergo manum dabimus.* BRA. *Non'ne hodie dictum eſt, eam herbam, quã Citrach uel citarach appellatis, ſcolopẽdrion, uel aſplenon eſſe?* SEN. *Memoria exciderat, uerùm ea quæ nunc ſcolopendrium appellatur, quo loco à Dioſcoride tractatur?* BRA. *Dictum eſt etiam à Dioſcoride phyllitin uocari.* SEN. *In memoriã uenit: ad Mezereon tranſeamus.* BRA. *Nonnulli falsò, mezereon, & laureolã confundũt, ac ſi unum ſint, quũ duo & longe diuerſa eſſe oporteat, quoniam laureola, quæ Daphnitis eſt, lacte careat, me-*

Sanicula. Citrach. Mezereon. Daphnitis.

zereon

zereon eo abundet, ut illi Arabes imponunt. Vnde Serapio & Meſue de mezereon loquuntur, & non eodẽ modo unoq; capite diuerſas antiquorum Græcorum herbas miſcent. Nam Dioſcorides & Plinius Chamæleam & Thymæleam duas herbas faciunt, ut uerè ſunt, hi autem Arabes uno in capite adeò perturbant & confundunt, ut quandoq; chamæleæ, quandoq; thymæleæ uires, quandoq; deſcriptionem unius, quandoq; alterius miſceant, ut re uera duas herbas uno capite coniunxerint. Tamen in medio ferè capitis mezereon duas ſpecies habere ſtatuunt, ut hoc manifeſte colligatur Arabum mezereon, eſſe chamæleam & thymæleam Dioſcoridis ac Plinij. Ex his herbis in hoc monte uaria colliges, ubi loca petroſa uidentur: ex chamælea, folia: ex thymælea, folia & ſemina condas. SEN. Ozimum garyophyllatum occurrit. BRA. Hæc duo'ne ſunt, Ozimum unũ, Garyophyllatum aliud, uel una res, quæ toto hoc nomine claudatur? SEN. Vna ſola res, & etiam notiſsima. BRA. Ne admiratione afficiaris, quoniam pharmacopolas noui herbam colligentes nomine garyophyllatam: nunquã enim apud antiquos ozimum garyophyllatum inueni. Dioſcorides enim ozimum, & ὠκιμοειδὲς, id eſt, ozimaſtrum, & ozimum aquaticum ſola tractat: dic tu quo ozimo (uel ocimo per c, aut z, ſcribatur ab ὄζειν, quod eſt redolere, grammaticis curæ ſit) in officinis utimini? SE. Quod paſsim mulieres ſupra feneſtras in fictilibus plantant, nigrum ſemen habens, garyophylli odorem repræſentans. BRA. Ferrarienſes mulieres duas ſpecies habent ſupra feneſtras, alterã ſtrictiora folia, alteram latiora habentẽ.

Ozimũ garyophyllatum.

SEN. Id eſt, quod latiora folia habet, baſilicum dictum, ab odore baſilica dignum. BRA. Tamen Serapio ozimum garyophyllatum ex ſententia Iſaac Ebenambram folia ſtrictiora habere tradit. SEN. Ita apud nos uſus eſt. BRA. Semen certe nigrum habet, & odoratum, ſed non garyophylli odore (niſi olfactus me decipiat.) Ne in montibus ipſum quæras quum in omni ferè domo Ferrariæ ſit. Solum ferè inter herbas calidiſsimam aquã expetit, & in meridie, nobiſcumq; ueluti animans moratur: edendo eſt, ſed uiſui nocet: folia & ſemina habere oportet. Mira uero & adeò ingens controuerſia in Plinio & Dioſcoride eſt, ut alterum ipſorum errare opus ſit. Dioſcorides enim inquit, ſi à ſcorpione uulnerentur qui ozimum comedere, incolumes euadere: è contrario Plinius libro uigeſimo, capite duodecimo: Si quis ea die qua ozimum comederit, à ſcorpione pungatur, non poſſe ſanari. SEN. Eſt inexplicabilis contradictio, quæ fortè per uarias ozimi ſpecies tolli poſſet. BRA. Aliud eſt in his autoribus diſcrimen, quoniam Dioſcorides lac prouocare tradit. Plinius uero eodem loco, ſi illinitur mammis, extinguit quoque lactis prouẽtum. SEN. Dioſcorides fortè per os ſumptum intelligit: ideo addit, & ægrè in ſtomacho mutatur: Plinius uero extrinſece apponit. Quicquid ſit, miror maxime cur Dioſcorides ſecundo libro de ozimo, quarto autẽ de ozimaſtro tractauerit, quum eius conſuetudo ſit cognata congeneribus miſcere: ut de menta ac mentaſtro uno loco fecit. BRA. Id apud Dioſcoridem perpetuò nõ reperitur, quippe qui de thymo in uno libro, de epithymo in altero ſcripſerit: quamuis

quamuis in libri præfatione eos reprehẽdat qui ordinem literarum ſequuntur, & cognata à ſuis congeneribus diuellunt. Tamen uitio ſcriptorum potius factum arbitror, ut in Dioſcoride *nonnulla ſuum locum euarient. Quum uero* Plinium *&* Dioſcoridem *cõciliaſti, quòd alter per os, alter extra applicuerit, non longe à* Galeno *diſſentis, qui in libro de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, ozimum per os ſumptum non digeri, imò digeſtioni officere tradit: ſi uero emplaſtri modo extra ponatur, digeſtionem procurat.* Nonnulli *uero hoc animaduertentes, quod uno in libro de ozimo, in alio de ozimaſtro loquatur, uoluere in quarto libro non loqui de ozimoide* Dioſcoridem, *ſed corruptum eſſe uocabulum, & legi debere* Echinoidem, *quia de* Echio *ſuprà loquutus erat. Ab his autem diſſentire cogor, tum quia nulla herba eſt, quæ* Echinoides *uocetur, tum quia ozimoidem* Plinius *ita pingit, & eius uires, ut* Dioſcorides *ponit: tum quia* Galenus *in libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus eadem ozimoidi elargitur, quæ* Dioſcorides *ſuo quarto lib.* A Germanis Baſilica *kraut, ac ſi herbam baſilicã dixeris, uocatur.* SEN. Bardana *ſequitur.* BRA. *Quo uocabulo uteris? eá ne eſt, quam ex ſimilitudine cum equorum unguibus, ungulam caballinam appellatis?* SEN. *Ea quidem eſt, ſed potuit etiam aſinorum ungues imitari.* BRA. *Ideo & multi aſininam ungulam uocant: imò* Germanum *nomen quo hæc indicatur, aſino alludit.* SEN. *Quomodo aſino?* BRA. *Quoniam ipſam uocant* Eſels *huff, ac ſi dixerint aſini ungulam.* SEN. *Honeſtius tamen eſt, ab equo magis, quàm ab aſino nomen ſumere.* Bardana.

BRA. Iſtud ad rem nihil, uel ab aſino, uel ab equo nomen ducatur. Quur illam in montibus quæris, quũ Ferrariæ abundet, circa aquarum ſcatebras, & aquoſis locis, adeò ut recentiores multi nymphææ ſpeciem arbitrati ſint; quam ſuo corrupto uocabulo nenufar terreſtre appellarunt? SEN. Sunt etiam qui farfaram, neſcio an Hebræo uocabulo, uel barbaro eam uocent. BRA. Imò Latinum eſt, nam ab autoribus folijs populi comparatur. Antiqui uero populum, farfarum dicebant, à Dioſcoride Bechion, à Romanis Tußilago, quoniam uehementißime tußi ſuccurrit, appellatur: hoc autem eſt ſi per infundibulum fumus ſuſcipiatur, & deuoretur: propterea apud Germanos aliquos brandt lauttich appellari ſolet, ac ſi dixerint, lappa quæ ad combuſtionem dãda eſt, uel lapa cõbuſtioni apta. Recentes medici ea pro antiqua tußi utũtur, quum ab antiquis ſolum fumus glutiretur: à Gallis glicterons dicitur: folia & radices ſeruare conueniet, ſed hoc Ferrariæ ages. SEN. Capilli ueneris ſequuntur. BRA. Poſtea. SEN. Politricon, calitricon, adianton. BRA. Siſte: nam uos pharmacopolæ rem in duas ſpecies tantum diſtinctam, in quatuor diuiſiſtis: nomina ſolum diuerſa ſunt, res minime. Ea enim herba, quæ à uobis capillus ueneris dicitur, à Dioſcoride Adiantum appellatur, quoniam madefieri non poteſt, etiam aqua aſperſa. Quem tamen effectum experiri uolens, falſum eſſe comperi, ideo potius ex puteis, quos coronat, & propter id madida non eſt, uel quia nunquam attingit aquas, id nomen ſumpſiſſe arbitror. A Romanis Cincinalis, & terræ capillus dicitur. Cincinalis quidem ob cincinos,

Marginal notes: Tuſſilago. — Capillus Veneris.

ſecun

ſecundum aliquos, id eſt, inciſuras: ſed magis arridet ob capillorũ cincinos. Item cum polytrico, & calitrico eſt: ſunt hæc diuerſa nomina à uarijs effectibus impoſita: nam polytricon, id eſt, multas tricas, hoc eſt capillos faciens: calitricon, id eſt, pulchras tricas faciẽs. Vt autẽ rem ipſam aptius intelligas, una herba eſt adianton, in duas partes ſeparata. Vna proprie adiantum dicitur, de qua priuatim uno capite Dioſcorides agit, folia magis alba, & coriandro ſimilia habens, & longiora. Altera pars à Dioſcoride in ſequenti capite ſcribitur, & Tricomanes appellatur, folia habens filici ſimilia, tenuia, nigriora primo, & breuiora: hoc proprie calitricon dicitur, ex tricarum pulchritudine quam facit. Vos pharmacopolæ, hoc communi nomine in his duabus herbis utimini Capilli ueneris: unde apud antiquos autores ſolum adiantum & tricomanes, uel calitricon inueniuntur: ut patebit ſi Theophraſtum, Dioſcoridem, & Piniũ legeris: nõ autem quatuor ſunt herbæ, ut uos eas facitis, ſupradictis nominibus appellatæ: nam ſola uoce, & nõ re ipſa diſſentiunt. Ideo multi pharmacopolæ falſo quatuor herbas oſtendunt, quum duæ tantum ſint: tamen quamcunque ſpeciem acceperis, eaſdem uires habet. Ideo Ferrariæ in puteis, fontibus, paluſtribus locis, umbroſis ac humentibus muris eam accipito, quæ ad manus uenerit, & in Bononienſi ſolo maxima copia uiret. Ferrariæ tamen Tricomanes, id eſt, ea ſpecies quæ filici ſimilia folia habet, copioſe inuenitur: ramos tantũ huius herbæ ſeruabis. Auenea ab Hiſpanis dicitur, non omnibus tamen, ita à quibusdam Germanis frauuenhar dicitur, ac ſi dixeris fœmi

Adiantum.

Tricomanes.

næ crinis,quamuis alij Germani Mauerrutem(ſed falsò) appellarint: quoniam hæc ruta muraria, à prædictis her bis diuerſa eſt. Galli etiam pharmacopolæ, illis quatuor, ac ſi diuerſa ſint, utuntur, ita ſuis nominibus appellantes capil uenere, politri, calitri, adiantos. SEN. Agrimonium ad manus uenit. BRA. Corrupto uocabulo paßim utuntur, Argemone legi oportet, ſuprà docuimus, eam herbam, quam pharmacopolæ pro argemone accipiunt, uerum eupatorium eſſe. At uera argemone apud me incomperta eſt: tamen futurum ſpero, ut illam inter alias herbas oſtendamus: nunc ipſam dimitterem, quoad ab aliquo oculata fide inuenta ſit. SEN. Interim quid agendum eſt, ſi aliquis medicus argemonem ordinaret? BRA. Admonerem ipſum hanc herbam non haberi. SEN. Clamaret ille, uis tu me docere, hæc eſt, Sus Mineruam inſtruet? BRA. Placidis uerbis iterum admonerem, exorans ut ueritatem noſcere tentet. SEN. Tunc altiori uoce inſtreperet, conuicia ſine ordine miſcens, & deinceps meam officinam deſereret. BRA. O peßimum genus, ignorant & id noſcunt: tamen ſua ignorantia obſtinati diſcere contemnunt, & potius meris nugis conſeneſcunt, quàm ab alijs diſcere curent, aut ſaltem ſeipſis ueritatem noſcere conentur: ſi pharmacopola eſſem & hoc mihi accideret, tales uiros derelinquerem, iuberemq; aliam officinam quærere, & ibi quæ luberent ordinare, quoniam pro re rem alteram uendere non licet. SEN. Id agere decreui, & potius ſalutis animæ tribuere, quàm paruo lucello, quod ignauus, & penè inſcius medicus, ſemel, aut bis ad ſummum in anno condonabit:

Agrimonium.

his autẽ

his autem omiſsis, ad ſpicam ueniamus. BRA. *Iterum ad flores tranſis.* SEN. *Nihil refert, nos ſpica nardi, & ſpica Celtica utimur.* BRA. *Nominum inſcitia, & te, & recentes ita loqui coëgit: Nardus abſolutè appella tur, & nardi ſpica, quæ in monte Indiæ naſcitur: tamen in Indicam & Syriacam ab autoribus diuiditur, quia mons ille duas facies habet: in facie uerſus Indiam uergente, Nardus Indica creſcit: in uergente uerſus Syriam, Syriaca. Indica mox ſub ſe Gangeticam capit, quæ prope flumen Gangem naſcitur. Nardus uerò Celtica in Gallia & in Liguriæ alpibus, & in Iſtria uiret. Habetur & ter tia nardus ex Cilicia proprie & Syria, quæ montana ap pellatur, hæc eſt quam habemus: nam Venetorum nauigationes Alexandriam, & Alexandria Venetias hanc ferunt: ex Cilicia enim & Syria facile Alexandriã, & pe deſtri, & nauali itinere feruntur. Etiam ex Cypro inſula affertur. Ne igitur in his montibus nardum quæras, ſed Venetijs ſpicam, caulem, & radicem emes: quamuis & ipſi adulterent. Iubeo autem radicem & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos autores, ut Dioſcoridem, & Galenum, magis in uſu medico ſunt, quàm ſpica, quippe folia abijcit Dioſcorides. Ad nos tamen nunquam defertur radix, nec mercatores illam portare curant, etſi in re medica efficacior ſit: quoniam maius lucrum ex ſpica, quàm radice faciunt: non tamen ex his ſpicã omittere intelligo, utpote quæ in re medica, & odoramentis ualeat, imò pretioſum unguẽtum ex ſpica antiquitus fiebat, quo Magdalena Seruatoris noſtri IESV pedes inunxit. Eſtq; error in ſacris literis ubi legitur unguentum nardi piſti-*

Spica.

Nardus.

Nardus montana.

ci: quem errorem Valla corrigere uolens, Nardi ſpicati legit: quum potius ſpicæ nardi, id eſt, ex ſpica nardi legendum eſſet. Radix tamen ea eſt, quam cæteris partibus præferunt autores: imò quum radix excauatur, puluerem pro lauãdis manibus ſeruari iubet Dioſcorides, adeò radix odorata eſt. Hæc de nardo, uel ut uos dicitis, de ſpica. Niſi in mentem ueniſſet Ligures ueram Celticam nardum habere, tamen loco eius, herba dicta à nobis lauandula uti, qua & nardinum oleum parant, id eſt, id quod apud uos de ſpica appellatur: tamen lauandula à Nardo

Polium. longiſſimè diſtat. SEN. Polium ſequitur. BRA. In planis & montibus hæc herba reperitur: Dioſcorides in uſu montanam eſſe cenſet. SEN. Imò & nos ſemper montanum polium quærimus, & montano utimur. BRA. Non habet hominis cani folia, ut nõnulli putarũt, ſed in ſummo capitulum paruũ habet cano hominis capillo egregiè ſimile. In Bononienſibus montibus creſcit & pullulat. Sunt tamẽ pharmacopolæ Ferrariæ, qui pro polio alteram herbam ſumant, quum notiſſimum ſit apud nos polium, & uulgare. Leonicenus in epiſtola ad Hermolaum Barbarum, Plinij errorem oſtendit, tripolium cum polio confundentis. Totam herbam in his montibus ſine radice, ſed cum floribus, & ſeminibus ſerua: eius nomen ſortitum eſt ex ſimilitudine, quam cum homine cano habet: unde herba ea multorũ ſtipitum, qua noſtri pharmacopolæ utuntur, poliũ nõ eſt. SEN. Non omnes tamen illa utuntur: nam ex Bononienſibus montibus po-

Paſtoris uirga. lium uerum habere conſueui. Ad paſtoris uirgam accedamus. BRA. Vnde hæc herba tale nomen ſortita ſit, ignoro

ignoro, niſi ex longis uirgis quibus cardui ad poliendos pannos inſident, dicta ſit, ut paſtores fortè unam ex his uirgis ſumentes, & aculeis nudantes, ea parte qua poſsit manu capi reliqua aculeata parte gregem ducāt. SEN. De eo nomine incertus ſum: at Carduum eſſe non dubito: quo autem nomine ab antiquis diceretur, ignoro. BRA. Apud Dioſcoridem, & antiquos Græcos, dipſacos eſt: Romani Labrum Veneris, aut lauacrum Veneris appellant. Notiſsima herba, & Ferrariæ frequentiſsima: radices ſeruare oportebit, ſeorſum, & folia: habet etiam echinum, in cuius medio uermiculus naſcitur ad quartanas utilis, ſi Dioſcoridi credere fas ſit. Marcellus diu illum uermiculum obſeruaſſe, at nunquam uidiſſe fatetur. Ego autem certus ſum nunquam à Marcello obſeruatum eſſe: quum nullus errare poſsit, quin in autumno inueniat quum exiccari incipit, ſi per medium echinus aperiatur: uermiculus albus eſt, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem tranſit, hyeme etiam uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Quum uerò huius paſtoris uirgæ duplex genus reperiatur, & eaſdē uires utrunque habeat, quodcunque ſeruabis, nihil impediet. In Ferrarienſi agro id quod breuiorem echinum habet, uberrime naſcitur, quo pilea & pannos expoliunt. A Gallis etiam ferè noſtro nomine appellatur uerge a paſtour. SEN. Lupulus occurrit. BRA. Non inueni apud Dioſcoridem quo nomine Lupulus appellaretur: hi enim aberrāt qui corrudam dici uolunt: nam Corruda folia capillamēti modo tenuia habet, quibus caret lupulus. Nec Brionia eſt, licet eadem foliorum forma decoretur.

Carduus.

Labrū ueneris.

Lupulus.

Lupus ſalictarius.

Verum Plinius de eo tractare uidetur, & lupum ſalictarium appellat, quoniam ſupra ſalices, & reliquas plantas repat: & ideo noſtra materna lingua luuertice, quaſi lupus uerticius, uel ſalictarius lupus uocatur, utpote qui circa res, quibus inhæret, uertatur: herba eſt Ferrarienſibus notiſsima, quam licet in Ferrarienſi agro ubique præſertim circa ſepes, & foueas inuenire, & qua nos cocta & cruda in acetarijs oleo ſale & aceto conditis ueſcimur. Flores, & herba ſeruanda, nec prætermittendæ radices, quæ calidæ & aperitiuæ ſunt: flores in illis locis plurimum ualent, in quibus uinum deeſt: nam ex ipſis compoſitiones quaſdam parant potui aptas, quas ſuis idiomatibus ceruiſias, medones, byras, zitá'ue appellant, in quem etiam uſum herba ſeruatur. SEN. Reperitur'ne apud Arabes, quum Græci de ipſo loquuti non ſint? BRA. Non ita ſimpliciter dixi, Græcos lupulum præterijſſe, quoniam recentes Græci de eo uerba fecere: imò & nunc uulgò in Cypro Bryon uocatur, & Hermolaus in tota Græcia ita appellari tradit. Nunc etiam Aquileienſes ruſtici Bruſcandulam quaſi Bryon ſcandilem uocant, & ita Cremonæ dicitur. Apud Arabes etiam ſub nomine, uolubilis, inuenitur. Hiſpani, lupares, præſertim qui Luſitaniam habitant, Galli ombelon, Germani aopfhen appellant. SEN. Carduus benedictus occurrit. SEN. Simon Genuenſis longè deceptus eſt, qui carduum benedictum ſedum minus eſſe arbitratur. Deceptus autem eſt, me iudice, quia à Dioſcoride ſedum minus carduus, ſemperuiua appellatur: ideo carduum benedictum eſſe hac coniectura exiſtimauit: ſed ita carduus

Carduus benedictus.

benedictus ſemperuiuum eſt, ut roſa eſt lactuca: & quamuis paßim in Dioſcoridis exemplaribus Græcis carduus ſemperuiuus loco ſedi nõ ſit, tamẽ Genuenſis in ſuo textu ita legerat, quemadmodũ & Hermolaus in ſuo habuit. Sunt uero plures textus, qui loco cardui ſemperuiui ἕρβα σέρπερ βίβα, *id eſt, herba ſemperuiua legunt. Vt in pluribus Græcis textibus uidere eſt. Verum uno errore non contentus Genuenſis, ſedum etiam ſenectionem facit, & erigeron & Trixaginis ſpeciem, quæ quantùm à uero diſcrepent, ſuo loco oſtendemus. Nonnulli hunc carduum Chamæleontis ſpeciem fecerũt. Ego nondùm habeo quid certi dicam. In Ferrarienſibus herbis de ipſo copioſe ſcribemus: hic flores, herbã, radices, & ſemina colliges, quæ omnia uarijs ægritudinibus conferũt. Galli noſtro ferè nomine, Chardon beniſt uocant.* SEN. *Thymbra ſequitur.* BRA. *Multæ herbæ ſunt, quarum cognitionem apud omnes autores difficile uideo, thymbra ſcilicet, ſatureia, cunila: genus herbæ eſt cunila, ſatureia cunilæ ſpecies, quæ et thymbra: altera uerò hortẽſis eſt, altera agreſtis. Si Columellam conſiderare uoluerimus, peculiari nomine ſylueſtrem thymbram, hortenſem ſatureiam appellat. Notißima herba eſt, à noſtris ſeneuezo, quaſi uice ſinapis dicta: ab alijs ſauolezo corrupto uocabulo, quaſi ſatureia. Mirus eſt apud nos in acetarijs & intinctibus huius herbæ uſus: ſunt & qui ſolo pane mandant, nam nomen fortè traxit, quia ſaturos reddat. Ferrariæ in tenuibus & aſperis terris creſcit, ubique tamen ab olitoribus ſeminatur: hortenſis ad omnia medicamẽta efficacior eſt. Sylueſtris in cibis melior, quia intẽ* Thymbra.

ſiori illa acrimonia caret: huius herbæ præſertim domeſticæ ad medicum uſum ramulos ſerua. Hæc ſunt quæ de thymbra conciſe dicenda erant, ſpondentes omnes cunilæ ſpecies alias ad unam oſtenſuros: apud Germanos quoſdam quenel, apud alios cunel dicitur, ut à ſerpyllo nomen ductum eſſe uideatur: cunel autem à cunila corruptum

Burſa paſtoris. ſit, & ſatureiam ſatureij dicunt. SEN. Burſa paſtoris occurrit. BRA. Hæc burſa adeò tenuis eſt, ut nihil habeat, quo paſtores uictum ducere poßint. Tali autem nomine appellatur, quia folliculum habet, in quo ſemina conduntur, burſæ figuram repreſentans. Nonnulli eam

Thlaſpi. Thlaſpi à Dioſcoride deſcriptam, eſſe cenſent, quòd à Romanis ſcandulaceum uel capſellam, quaſi ſcarſellam, unde & nos uulgo ſcarſelletam uocamus. Re autem uera Thlaſpi pro parte huic burſæ quadrat, ſi Dioſcoridis picturam conſiderabimus, quia breuis & exigua herba eſt. folijs anguſtis, digitali longitudine in terrã uerſis, in ſummo inciſuris diuiſis, & modice pinguibus, caule tenui duorum dodrantum altitudine, paucis in eo adnatis, & circa caulẽ fructu in ſummo modicè lato, in quo exiguũ ſemen eſt, naſturtio ſimile, diſci uel lenticulæ uaſis effigie, & ueluti infractũ, unde nomen accepit flos illi albus, in ſemitis, foßis, ſepibus, & circa domos naſcitur, ſemen habet accerrimũ. Omnes hæ conditiones burſæ paſtoris quadrare uidentur. Sume tu herbam ipſam, quæ prope eſt, & prædictas conditiones illi quadrare aduertas. SEN. Mirum in modum conuenit. Tamẽ priuſ audiue

Vincitoxicum ram Thlaſpi eam herbã eſſe quæ à Ferrarienſibus Vincitoxicũ dicitur. BRA. Nonnunquam Thlaſpis effigiem

Vincito

Vincitoxico comparaui, ſtatimq; diuerſam eſſe percepi: nam Vincitoxico nõ inſunt folia digitali longitudine, nec in ſummo inciſuris diuiſa, nec in terram uerſa, nec pinguia, imò ariditatem quandam præ ſe ferre uidentur, nec ſemen eſt diſci figura, & multa alia uincitoxico deſunt, thlaſpi tamen ab autoribus attributa. SEN. Thlaſpi igitur Burſa paſtoris erit. BRA. Inclinauit quandoq; animus, ſed magis inclinaſſet, ſi folia in ſummo inciſuris diuiſa haberet: habet autem inciſuras in medio, & ſi ſemẽ diſci forma inſigniretur, quod rotundum eſt & rubrum, & ſi cum naſturtio ſimilitudinem quandam poſsideret, & ſemen acerrimum eſſet. Quũ uero hæc omnia thlaſpi inſint, & deſint burſæ paſtoris, non poſſum induci, ut noſtram paſtoris burſam thlaſpim Dioſcoridis arbitrer, etſi in burſa paſtoris multæ notæ inueniantur, quæ in thlaſpi primo intuitu reperies. Conſtat autem herbam eſſe qualitate frigidiori inſignitam: ne illam hic quæras, ſed Ferrariæ ſemina & folia colligito: nunc quænam ſit apud antiquos incertus ſum. Aliæ feræ gentes noſtrũ uulgare nomen imitãtur: nam Galli, Bource a paſtour, Germani Deſchelkraut, id eſt, marſupij herba appellãt. SE. Ad ſcabioſam igitur accedamus. BRA. Et hæc una eſt ex illis herbis, quæ apud antiquos non reperitur. Noſtri pharmacopolæ pro ſcabioſa herbam colligunt, qua pro uerrendis domibus Ferrariæ utimur: tamen ubiq; in Italia non eſt harum ſcoparum uſus. Ideo apud nos notiſsima, quam ita Hermolaus in ſtœbe deſcribit, habere folium erucæ, hirſutum, ſed non horrens aculeis, floris cœrulei, qua ſcopæ fiunt. Non defuere tamen, qui noſtram

Scabioſa.

Stœbe. *ſcabioſam, ſtœben Dioſcoridis eſſe cenſuerint. Verum quia Dioſcorides ſtœben non pingit per ipſum, an noſtra ſcabioſa ſtœbe ſit, noſcere non poſſumus, propterea ad alios autores confugiendum, Theophraſtum ſcilicet, & Plinium. Plinius lib. XXI. cap. quintodecimo, ſtœben à quibuſdam phleon appellari tradit, à Theophraſto primo de plãtarum hiſtoria ſumens. Si igitur phleon à noſtra ſcabioſa differre probabimus, & ſtœben ſcabioſam non eſſe probatum erit, Theophraſtus primo de plantarum hiſtoria ſtœben inter fructicoſa connumerat, & quæ carnoſum folium habeant, quale ſcabioſa nõ habet. Conſtat etiam apud Plutarchum in ſecundo problemate phleon inter paluſtres plantas numerari: ex hac enim antiqui thoros conficiebant: unde nomen accepit, quia antiqui ſtœbe utebantur, πρὸς τὰς σιβάδας cõficiendas, id eſt, ad thoros parandos, adeò lentorem habebat: noſtra autem ſcabioſa lentore caret, imò apprime frangitur. Herodotus etiam teſtis eſt, ex ea antiquitus ueſtes parari, & Theophraſtus ſexto de plantarum hiſtoria inter aculeatas numerat phleon, inter illas præſertim quæ folia habent ſecundum ſpinas ut tribulos: hæc uero noſtræ ſcabioſæ nõ quadrant, imò & Pauſania ex ea fieri retia ſcriptum reliquit, quæ noſtræ ſcabioſæ cõuenire non poſſunt. Adde ſtœben adſtrictoriam uim habere, ſcabioſam uerò minime: nam ita appellatur, quia contra ſcabiem ualeat: ſtœbe uero cõtra ſcabiem ualere à nullo autore ſcriptum eſt. Quam ob rem antiquorũ ſtœben, & nunc uocatam ſcabioſam diuerſas eſſe oportebit, ut uulgaris herba potius dicenda ſit, quàm ab antiquis pertractata,*

ctata, cutaneis ægritudinibus ex ſalſugineis humoribus apta. SEN. Habet'ne alias uires, an tantum ſcabiei adverſatur? BRA. Recentes quædam inepta carmina tempore Vrbani Pontificis facta adducunt, quæ adeò inſcitia opplentur, ut pudeat me referre. SEN. Niſi ægre tuleris, eamet carmina recenſebo, ut experiar an memoria exciderint: his enim carminibus plurimum oblector. BRA. Vt lubet proferas, ſed citò expedias. SEN.

Vrbanus per ſe neſcit pretium ſcabioſæ:
Nam purgat pectus, quod comprimit ægra ſenectus.
Purgat pulmonem, laterisq́; ſimul regionem,
Rumpit apoſtemata, lenit, uirtute probata,
Emplaſtrata foris rumpit anthracem tribus horis,
Intus potatur, & ſic unus euacuatur.

BRA. Si ſtœbes uires conſiderentur, eædē quodammodo ſunt, imò Pādectarius ſtœben eſſe cōtendit: ſed miror admodū, cur in iſtis carminibus cōtra ſcabiē ualere ſcriptū nō ſit. Id fortè in cauſa fuit, quia ſtœbē eſſe putātes ſolū uires ſtœbes deſcripſerunt, quas Dioſcor. & Galenus illi attribuūt. Tu autē in Ferrariēſi agro hāc herbā colliges, ubi ingēs copia uiret, cuius folia et ſemina ſeruāda iubeo. Eodem nomine & à Gallis appellatur ſcabioſæ. SE. Garyophyllata ſequitur. BR. Ex radicis odore hæc herba nomē ſumpſit. SE. Quia garyophylli odorē habet (ut arbitror) ſed cuius garyophylli? BR. Nō habet omnino noſtri garyophylli, id eſt pulcherrimi illius floris, & ſummè odorati, quē in fictilibus frequentē habemus. SE. Niſi graue ſit tibi (licet præter intētionē) quo noīe ab antiqꝫ garyophyllus noſter appelletur edoceas. BRA. Nunquā

Garyophyllata.

apud antiquos ipſum reperi, quod tamen admiratione dignum eſt, quũ dignus ſit ille flos, ut à digno autore pingeretur. Longius enim decepti ſunt, qui cyanũ eſſe arbitrantur: nam cyanus ſtatim poſt roſam ſequitur, nos baptiſoſelam corrupto uocabulo quaſi baptiſeculam dicimus, quia ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in occurſu eius falce, ut Hermolaus *in leucoio docet: nam & ſeculam ueteres dixere falcem. Ad rem noſtram proficiſcentes, non habet etiam odorem garyophyllata, illius fructus, quo in aromatibus pro condiendis obſonijs utimur. At ſuauem odorem habet, ut ille ſuauis eſt, qui in garyophyllo flore ſentitur: unde ob ſuaueolentiam, illi flori cõparatur, imò & in illum quodammodo inclinat. Plurimis, & præſertim* Pàdectario, *eam eſſe placet quæ apud* Galenum Lapagum *dicitur: hic bonus uir ſcribere de-*

Lagopum. *buit lagopum, quaſi pedem leporis: nam* Galenus *de lagopo in ſimplicium medicamentorum facultatibus tractat, quam facultatis adeò exiccantis eſſe dicit, ut alui fluxus probè exiccet: quas uirtutes illi attribuit* Pandectarius *ex mente* Galeni, *ut conſtet quod* Pandectarius *corrupto uocabulo lapagum dixit, ſcribendum fuiſſe lagopum. Quem errorem* Genuenſis *euitauit, quippe qui nouit lagopon, id eſt, pedem leporis, garyophyllatam nõ eſſe, ut certum eſt ſi quis antiquorum autorum picturas conſideret.* Dioſcorides *tamen,* Galenus, & Paulus *eam non deſcribunt, nec etiam* Plinius, *ſed hic tantum in ſegetibus naſci dicit.* Dioſcorides *autem,* φύεται ἐν ταῖς πρασιαῖς, *id eſt, in hortorum areis naſcitur. Cõſtat autem garyophyllatam in montibus naſci: at hæc herba,*

quæ

quæ pes leporis dicitur, à nullo deſcripta reperitur, præterquam à Genuenſe, qui in antiquo Dioſcoride pictam uidiſſe fatetur, puſilla habentem, in triangularem figurã uergentia, per omnes ramulos utrinq; ab ambobus lateribus continuata per totam humilem plantam, expanſam per terram. Nos uero in altero Dioſcoride ſpeciem alteram leporini pedis circumcirca inciſi uidimus. Ea in acetarijs uere utimur. Ad noſtram autem garyophyllatam reuertentes, quam recentes ſanamundam, & auantiam, Sanamunda. & oculum leporis uocant, & quam non eſſe lagopum certe ſcimus, nec apud Dioſcoridem reperiri. Si aliqua tamen ſit apud antiquos, eam eſſe ſuſpicor, quam Plinius lib. XXVI. cap. VII. Geum appellat, quamuis in aliquibus Geum, ſiue Gethis. codicibus Gethis legatur: hanc radices nigras & bene olentes habere tradit: non autem dicit garyophylli odorem habere, quia apud ipſum hic flos ignotus erat, ſed bene olere, quia re uera optimus odor eſt. Ad eadem etiam geum ualet ad quæ iam dicta garyophyllata, ad pectoris inquam, & lateris dolores, & cruditates iucundo ſapore diſcutit, ad quæ radix garyophyllatæ ualet: quamuis & ad alia multa garyophyllatæ radicis ſit in re medica uſum: in his montibus eam colligas ubi copia eſt, radiceſq; ſerua, & folia. SEN. Nullus eſt apud medicos foliorum uſus. BRA. Tu autem & folia ſerua, quæ ad multa ualent. SEN. Deinceps ſeruabo. BRA. Galli ſalmonde, ac ſi ſanamundam dixerunt, eam appellãt: Germani negeleskraut, tanquam garyophyllorum herba dictum ſit. SEN. Lapatium ſylueſtre ſequitur. BRA. Lapatium ſylueſtre. Pro ſylueſtri lapatio quam herbam ſeruas? SEN. Eam

Rumex. *quæ uulgò rumice appellatur.* BRA. *Rumex Latinè dicitur, & lapathum potius, quàm lapatiũ dicere oportet, ſi quis Dioſcoridis uerbis uti uoluerit: cuius multæ ſpecies ſunt, quæ ſub capite acetoſæ ab Auicenna ponuntur, quamuis acetoſa ſit una tantum ſpecies. Verũ deceptus eſt in ea uoce* ὀξὺ, *ut multi Latini fecere, quæ acutum ſignificat: acuties autem in aceto eſt, & per ſimilitudinẽ in alijs rebus, ut enſis acutus: unde una tantũ lapathi ſpecies quo ad ſaporem acuta eſt, quam acetoſam, & herbã bruſcam uocamus: aliæ quo ad formã acuta folia habent. Quam ob rem quod à Dioſcoride ſatiuo ſimile dicitur, proprie rumex eſt, & lapathum ſylueſtre, quod ſeruatis, quamuis nõ multum differat, quãcunq; ſpeciem ſumatis, quoniam eaſdem ferè uires habent. Ferrariæ uberius creſcunt: ſemina, folia, & radices ſeruabis. Galli parelle rouge, Luſitani labaras, Germani Cletten hanc herbam*
Euphragia. *appellant.* SEN. *Euphragia occurrit.* BRA. *Herba pulchro nomine inſignita, quam tamen antiqui ignorarunt: nihil enim de ipſa apud Dioſcoridem, Plinium, Galenũ, Paulum, aut Aëtiũ reperi, herbula parua eſt pimpinellæ ſimilis. Adhil etiam uocata, ſed folia minora habet, nec multos ramos habere putant recentes: tamen in ſummis montibus tum Bononienſibus, tum Mutinenſibus fructicoſiſsima inuenitur, ſed in decliuioribus locis ferè in unũ ſtipitem creſcit, flores in album uergunt. Hermolaus lib. quarto Corrolarij, ubi de ſaxifrago tractat, luteolos eſſe dicit. Integram plantam ſerua ex his montibus collectã: pro hac Mutinenſes, & Bononienſes montes aſcendunt multi pharmacopolæ. In plano etiã naſcitur, ſed eſt multo effi*

to efficacior in montibus. Galli eodem modo euphraize, Germani aughentroſt appellant, tanquam ſi dictum ſit oculorum ſolamen: propterea à multis ophthalmica, & ocularia nuncupatur. SEN. Milleſoliũ ſequitur. BRA. Multæ herbæ apud antiquos in hoc nomen ueniunt, ut quarta ſpecies ſideritis, & ſtratiotes terreſtris: ea tamen uerè milleſolium eſt, quæ à Dioſcoride myriophyllon appellatur, & à Plinio lib. XXIIII. cap. XVI. ſed noſtri pharmacopolæ, quibuſdam mulieribus credentes, alias herbas pro milleſolio accipiunt, ut ſtratiotem terreſtrẽ, quartam ſpeciem ſideritis, & alias quaſdam. SEN. Tu quam ſumere debeam, oſtende. BRA. Omnibus ferè eædem uires inſunt, quia uulneribus aptæ. In his montibus non naſcitur, aut inefficax eſt. Ferrariæ habetur, quia paluſtria loca amat. Ea eſt, quæ unum ſingularem caulem habet, tenerum, & unam radicem, ſolijs fœniculi pluribus, ſubrubicundum, & denſum, tanquam de induſtria ſit ita factum, puniceum, & perpolitum, herba ipſa ſeruatur. Eodem ferè nomine Hiſpani, ut nos, utũtur, milfolio. Eodem & Galli, mille feulles. Germani Garb dicunt: quamuis & nonnulli ſthaffs reibe, id eſt, ouinam coſtam, & alij relic dixerint: tamen incertus ſum, an uero milleſolio, uel alijs herbis ita appellatis hæc nomina tribui debeant. SEN. Pes columbinus ſequitur. BRA. Apud antiquos Græcos hanc herbam multum quæſiui, quia eius nomen, Græcorum impoſitiones ſapere uidetur: quippe qui herbas ut excellentiori nota cognoſcerentur, ex notiſsima re, cui aſsimilarentur, denominarunt, ut pes léporis, per coruinus, pes accipitrinus, pes

Milleſolium.

Pes coumbinus.

locuſtæ. At nomen hoc, nec apud Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenum, aut alterum ex antiquioribus mihi occurrit, qui de herbis pertractarunt. Recentes Amomum columbini pedis ſpeciem eſſe contendunt, quum ita à Serapione exiſtimatum ſit: tamen apud antiquos hoc nuſquam repertum eſt. Imo ſi amomi figuram conſideremus fruticem eſſe puſillum, ceu ramum è ligno conuolutum & ſibi ipſi implicitum, ſtatim decernemus nullam eſſe notam, qua cum columbino pede conueniat. Hæc enim nomina à ſimilitudinibus cum his animalium partibus impoſita ſunt. Quã ob rem neſcio qua ratione, & Serapio amomum, pedem columbinũ eſſe putarit, quamuis nomina ad placitum ſint, ſed & ad placitum eſt Barbaris credere quum ſine ratione loquũtur.

Amomum.

Pandectarius Anagyron, columbini pedis ſpeciem eſſe fatetur, ſed Dioſcoride perlecto, nullam ſimilitudinem habere percepi: quippe anagyris folia & uirgas uiticis, id eſt, agni caſti habet, quæ folia nihil cum columbino pede conueniunt. Auerrois de columbino pede quinto Colliget tractat, frigidum in primo, ſiccum in ſecundo docens: tamen eius effigiem non deſcribit, ut ferè opus ſit columbinum pedem uaticinari. Quidam uero Geranium eſſe putarunt, à quibus ſponte diſcedo, quoniam Geranium diuiſuras maiores habet, quàm anemones: at non ita magnas pes columbinus habet, nec etiam rotunda radix ipſi ineſt. Quicquid autem ſit, noſtri pharmacopolæ herbulam quandam ſeruant, quæ ſex aut octo ramulos profert puſillos, ſubtiles, in quibus folia inſident, rotunda circũcirca inciſa, adeò ut columborum

Anagyris.

pedes

pedes, à nobis calciatorũ appellatos,imitari uideatur:an modo illa ſit,uel quæ apud antiquos hæc fuerit,incõpertũ habeo. Tamẽ duas herbas in Ferrariẽſi agro iãdiu noui, maiorẽ unã,alterã minorẽ,quæ earũ forma colũborũ pedes imitantur.Ego potius maiorẽ colligerem, aut ambas omitterẽ,ueluti apud antiquos ignotas:eas autẽ in Ferrariẽſi agro quærerẽ,ubi uirent egregiè. SEN. Hæc herba omitti nõ poteſt:alioqui Trociſci diacoralli,qui theriacã ingrediũtur,fieri nõ poſſent. BRA. O ingens recẽtiorũ ignauia,nulli ſunt Trociſci diacoralli,qui theriacã ingrediũtur:ſed eſt Magma hedychroon, de quo Galenus & in libro de theriaca ad Piſonem,& in antidotis tractat: neſcio quomodo uocabulũ hedychroon,in diacoralli corruperint.In hoc uerò magmate, nec coralli, nec pes columbinus inſunt.Hæc autem aliàs à nobis ubertim tractabuntur: folia, & radices huius herbæ Ferrariæ habere ſtudebis. A Germanis hæc herba Taubenfuos,id eſt,columbæ pes dicitur:nam apud ipſos Tauben, columba eſt, & fuos pes. SEN. Perſicaria ſequitur. BRA. In Ferrarienſi ſolo copioſe creſcit, iuxta aquas,& in humentibus locis præſertim. Recentes duas ſpecies faciunt, alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat, alteram uerò quæ non habeat, herbam eſſe, quæ ualde exiccet certum eſt, & quiſque qui experiri uoluerit, probare poterit. Quid autem ſit, apud antiquos incertum uidetur:putant nonnulli eſſe Dioſcoridis hydropiper,& certus ſum(quoad meliora inuenerim,quicquid ſentiat Hermolaus)eam Perſicariæ ſpeciem, quæ lituris caret, hydropiper Dioſcoridis eſſe,quoniam ſapo-

Diacoralli trociſci.

Perſicaria.

Hydropiper.

rem piperis habet,acriſq́; eſt. Cum Hermolao autem ſentio,eam ſpeciem quæ lituras habet,hydropiper non eſſe. Mirum enim eſſe Dioſcoridem notam ita celebrem omiſiſſe. Adde quia folijs mētæ comparat,nos autem Perſici, alij laurinis folijs: ſed altera perſicaria, cui maculæ deſunt,in omnibus cum hydropipere conuenit: habet enim florem album,ſpicaceum,acrem guſtum,minutum ſemē, caulem nodoſum,rubrum,longum,& folia mentæ conferri poſſunt. Auicenna piper aquæ uocat,quæ & ſi piperis ſaporem non habeat,tamen ueluti piper acrem habet,& Auicenna inquit in guſtu ſuo ſaporem piperis habere. Fortè igitur noſtra perſicaria hydropiper Dioſcoridis eſt, & Auicennæ piper aquæ, Plinij piperitida, & ſiliquaſtrum. Hæc autem per ſuſpicionem dicta ſint. Tamen quæ de hydropipere aliàs ſuſpicatus ſum,omittere decreui. SEN. *Ne quicquam prætermittas obſecro,tuis enim uerbis plurimū delector.* BRA. *Erectis igitur auribus audias. Nunc in fictilibus ſupra feneſtras Ferrariæ herba habetur,quæ ſine odore eſt,tamē acrem ſaporē habet ut piper,apud nos Hiſpanum piper uocatur,alij piper ex Calechut, hanc herbam hydropiper eſſe arbitratus ſum: unde & à Plinio ob ſiliquam,quam facit,ſiliquaſtrum dicitur. Vnus tamen ſcrupus adeſt, quia Dioſcorides hydropiper ſemen acinoſum habere ſcribit, piper autē hoc uulgare,uaſculum habet, in quo ſemen cōtinetur: dicitq́; folia albiora eſſe folijs mentæ: at huius piperis folia, adeò uiridia ſunt, ut in nigrum inclinēt. In reliquis tamen optimè quadrat,ut nec pictor aptius pingere potuiſſet. Legi tamen Dioſcoridem, in quo legebatur: ſemen in uaſculo.*

Piper Hiſpanū. Piper ex Calechut.

Et Mar

Et Marcellus fatetur ſe uidiſſe antiquum Dioſcoridem pictũ, literis antiquis Longobardis ſcriptũ, in quo erat effigies ſeminis in uaſculo. SEN. Hoc ergo piper quod Religioſi Carthuſienſes in Teſtacijs loco ueri piperis utuntur, Dioſcoridis hydropiper eſſe cenſebas? BRA. Suſpicatus quidem ſum, ſed an ſit, alij iudicent, prope aquas non naſcitur, ut noſtra perſicaria, quæ à Gallis cu rage nuncupatur. SEN. Parietaria ſequitur. BRA. Hæc & à muris muralis herba, ſicut à parietibus parietaria uocatur. Noſtrum uulgus ob lucidam quandam uiriditatem uitriolum appellat, nam ueluti uitrum ſplendeſcere uidetur, uel quia uitrea uaſa hac obſtergunt. Vnde Auicenna herbam uitri appellat, quoniam (ut inquit) ea uitrum abluitur: à Cornelio Celſo muralis, & muralium dicitur. SEN. Apud antiquos quæ herba eſt? BRA. A Dioſcoride libro quarto helxine dicitur, quæ in parietibus naſcitur, & ſepibus, caules habet leuiter rubentes, folia herbæ mercurialis, hirſuta, ſemine obducto circa caules, & tenaci, ut ueſtibus etiam inhæreat: ſi quis autem noſtram parietariam conſideret, hanc eſſe uidebit à Dioſcoride ſuprà depictam, de qua Plinius libro 22. capite 17. quam tamen ipſe folia mixtæ ſimilitudinis inter plantaginem, & marrubium habere dicit: in reliquis cum Dioſcoride conuenit. At plures aliæ herbæ helxine appellantur, hæc & Parthenium dicitur: unde Leonicenus in epiſtola ad Angelum Politianum, Plinij errorem animaduertit, qui libro 21. capite trigeſimo, parthenium à Celſo perdicium, & muralium appellari cenſet: quum tamen muralium apud Celſum hæc parietaria

Parietaria.

Helxine.

ſit, Parthenium uerò, de quo hic tractat, chamæmalon eſt, ſi parthenij chamæmali proprietates conſiderentur. Hæc autem nihil ad nos. Appellatur & helxine parthenium, quia in hoc nomen multæ herbæ coincidunt. Satis autem habeas helxine parietariam eſſe, quam in Ferrarienſibus parietibus frequẽtiſſimam habemus. Nec deeſt nobis altera helxine, quæ Myoſotis dicitur, quaſi muris auricula. Noſtrum uulgus pauarinam dicit, quoniam pauaris, id eſt, iunioribus anſeribus (Ita enim Ferrariæ iuniores anſeres uocantur) ſapit: quanquã ab aliquibus, alſine à Dioſcoride, & non helxine dici exiſtimetur: non tamẽ ea eſt, quã Germani meuſole, id eſt, muris auricula ab ipſis dicitur, licet idem ſit nomen, quia Germani lanuginoſam alteram herbam ita uocant, quæ non eſt uera antiquorum muris auricula. Hæc autem aliàs: potius autem eſſet helxines proprietates recenſere, ob hoc præſertim quia error maximorum medicorum eſt, qui ea pro calida & ſicca utuntur, quum tamen frigida ſit, quippe ex parietaria pro frigida materia, et in doloribus ex uentoſitate fomenta parant. Tamen Dioſcorides frigidæ & adſtringẽtis naturæ eſſe contendit. Idem Celſus, Plinius, & Paulus, denique Galenus, & Aëtius etiam humiditatem habere fatentur, quæ proprietates eos manifeſtè errare demonſtrant, qui pro aperiente herba, & reſoluente, ac urinam prouocante accipiunt. Si autem dolores ſedari quandoque acciderit, id fit aut propter admixtum oleum, aut actualem caliditatem. Nonnulli autem recentes folia quidem frigida dixere, caulem autem calidum, quod quàm uerum ſit, cæci iudicent. Pandectarius

Myoſotis.

quoque

quoq; tribus uerſibus ſuiipſius obliuiſcitur: primo enim parietariam calidam & ſiccam in tertio gradu fatetur, poſtea Dioſcoridem & Galenum adducit, qui frigidam eſſe cõtendunt, & ad ægritudines calidas ualere inquiũt. Arbitrorq́; Auicennam deceptum, qui ad phlegmatica apoſtemata ualere cenſet, poſtea eiuſcemodi apoſtemata numerans, eryſipellam & calida apoſtemata ſcribit. SEN. *Hæc tamen conſuetudo inoleuit, ut pro calida herba ſumeretur: at quid in cauſa fuerit, libenter ſcire percupio.* BRA. *Quod ſentio lubens edocebo: hæc herba, præter nomina dicta, Parthenium etiam appellatur. Eſt autem Parthenium herba, quæ uulgo Bruſaculo dicitur, calida, & quæ pro fomẽto ad dolores ualeat, quum ſcriptum reperere parthenium, hanc parietariam, pro illa, quæ uerè parthenium eſt, accepere, & ita apud Recentes, ſine ratione inoleuit. Hermolaus Barbarus in helxine, partheniũ matricariã eſſe teſtatur, quẽ Manardus ſequutus eſt: nobis tamen re uera potius uocatũ bruſaculũ arbitramur, quod apud Serapionẽ matricaria uidetur. Quicquid tamen ſit, etiam ſi illã ſumeres, calida eſt, & frigidis doloribus occurrit. Deniq; parietaria in alijs locis quàm Ferrariæ, herba urceolaris nuncupatur, quoniam urceos uitreatos illa abſtergunt: nos uerò à uitro potius, quàm a uaſe nomen dedimus. De hac autẽ herba finem feciſſemus, niſi in mentem ueniſſet, Aëtium ſummum uirum capite 23. undecimi libri, ubi remedia ponit ad ſuppreſſam, & ægre prodeuntem urinam, ultimo loco remedium ponere, Perdicium herbam terito, & affuſo oleo feruefacito, atque ita ueſicæ imponito, Eandem*

Parthenium.

Vrceolaris herba.

etiam herbam cum oleo coquito, ipſaq́; proiecta, lanam oleo imbuito ac imponito. Si quis autem conſiderabit, quid Perdicium ſit apud Aëtium ipſum, Galenum & antiquos uidebit parietariam eſſe, qua tamen Aëtius utitur ut calida, quia ad prouocandum ſuppreſſam urinam nec opus eſt eò fugere, quod id ex accidenti faciat, calorem naturalem reuocando, quoniam plura alia magis apta ſunt, quàm helxine: nec tanta frigiditate imbuta eſt, præſertim oleo iam dicto iuncta, ut naturalem calorem reuocare debeat. SEN. *Errauit ergo Aëtius?*

Perdicium.

BRA. *Quid in hac re ſentio, edocere ſtatui. Aëtius capite uigeſimoprimo de Iſchuria, id eſt, urinæ ſuppreßione tractat, omnes modos quibus fieri poteſt, & curandi rationem oſtendens: capite autem 22. non ſolum ſcabiem ueſicæ, ſed & compoſita medicamenta ad ſuppreßionem urinæ ſcribit. At 23. capite ſimplicia remedia ad ſuppreſſam urinam edocet, & præſertim ſi aut multitudo materiæ, aut craßities in cauſa ſit: ſupra autẽ capite 21. inter alias cauſas ſuppreßionis urinæ, unam dicit, quoties aliquis ob negotiorum importunitatem, aut concionem, aut quia in loco ſit ubi mingere nõ poßit, & ueſica impleatur, tunc enim os eius magis conſtringitur: docetq́; modum curandi, qui fit per compreßionem manus ſupra imum uentrem, ut urina lente exprimatur. Capite uerò uigeſimotertio, ubi ſimplicia remedia ponit, ad compreſſionem propter multitudinem, & craßitiem, remedium perdicij ſcribit, quod ualet ad compreßionem propter multitudinem: nam perdicium, id eſt, helxine, uel parietaria, eſt frigidæ & adſtringentis naturæ. Adſtringens*

autem

autem eſt tanquam manus quæ exprimat, & paulatim urinam exire faciat. Itaque arbitror, Aëtij contradictio= nem ſoluendam eſſe, & demonſtrandum his quæ dicta ſunt non contradicere. Hiſpani ferè ut nos, parietariam, remoto e: Galli paritoire dicunt. Quidam uerò Germa= ni Sampeterskraut, id eſt, ſancti Petri herba: alij uerò tag und nacht, id eſt, die noctuq; appellant: utunturq; eo nomine in ſophiſmatibus & cauillis amatorijs. Is enim qui amat, die noctuq; amat: tamen ſi apud ipſos tag und nacht herba, flores habeat partim luteos, partim pur= pureos, & propterea ſit ita appellata, quia pupureus co lor noctem, & luteus diem ſignificat, tunc certus ſum no ſtram parietariam, non eſſe tag und nacht Germanorũ. Et ideo male eo nomine in helxine utuntur. Quum uerò ſint qui eam eſſe contendant, quam nos uitriolum appel= lamus, & eſt iam dicta helxine, digladiari in hac re no= lumus, ſed omnes ſuo modo proprijs nominibus uti ſine= mus. SEN. *Ideo ad arboream hederam ueniamus.* Hedera arborea.

BRA. *Hedera abſolute dicendum erat: nam etſi in ſpe= ciebus differentiæ ſint, quoniam aliqua alba, alia nigra, & aliqui in marem & fœminam partiuntur, mas helix dicitur, quoniam fructum non gignit: uulgus tamen arbo ream dixit, ad differentiam ſuæ terreſtris, de qua aliàs agemus, quum tamen abſolute hederam dicentes, arbo= ream ſolam antiquiores indicent. Notiſsima eſt apud nos hedera, & in Ferrarienſi agro abundans, circa arbores & parietes repens, quos per tempus exedit. Si plura ſci= re cupis, Dioſcoridem lege, & Pliniũ libro decimoſexto, capite trigeſimoquinto. Cuiuslibet generis folia, ſemina,*

corymbos, ſuccum & lachrymam, quam uulgus gummi hederæ appellat, ſerua. At ſuccum nigræ ab alba, & corymbos ſegrega. SEN. Differt'ne ea quæ circa parietes repit, ab ea que circa arbores. BRA. Non quidē ſpecie: at hæc magis arida eſt quæ parietibus inhæret. SEN. Fortè magis humida, ſi puteo aliquo aut ciſternæ inhæreat. BRA. In eo certus ſum. A Gallis lierre, quaſi hedere: à Germanis uerò eppau nuncupatur. SEN. Branca urſina occurrit. BRA. Ex ſimilitudine, quam eius folium cū anterioribus urſorū pedibus habet, uulgus brancam urſinam appellauit: pulcherrima herba eſt, & quā architecti in columnarum baſibus ornandis, aut epiſtylijs poſuere. Quænam ſit hæc apud antiquos, frequenter ſuſpicatus ſum. Denique antiqua uaſa, & columnæ in eius ſuſpicionem me adduxere: nam antiqui molli acantho pateras pingebant, & in columnarum baſibus acanthi folia ſculpebant. Vnde ſuſpicatus ſum, quā acanthum Dioſcorides, & Plinius, ac alij appellant, noſtrum brancam urſinam eſſe: nec moueor, quòd acantha ſpinam ſignificet, quoniam hæc herba ſpinoſa quidem eſt, ſed mollibus ſpinis, ideo à Virgilio mollis acanthus dicitur: eius folium pleriſque locis in columnarum capitulis uiſitur, quæ corinthiacæ dicuntur, ob ornatum, in morem Corinthiorum. Vnde non deterreor, quòd præduras ſpinas non habeat: ſatis enim eſt, ubi flores exeunt ueluti ſpinas habere: in maximo honore apud antiquos fuit, & in hortis pro tegenda terra ſuis folijs utebantur. In omnibus autem, Dioſcoridis acanthi deſcriptio brancæ urſinæ conuenit. Nam folia multo quàm lactucæ latiora, longioraq́;

Branca urſina.

Acanthus.

habet

habet, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigreſcentia, & cum molli leuore pinguia. Idem & in caule leuor, quē altitudine duorum cubitorum erigit: craßitudine digitali, per interualla ſub ipſum uſq; uerticem foliolis quibuſdā oblongis ueluti nucamētis aculeatis ueſtitum, ex quibus candidus prodit flos: ſemen illi eſt oblongum, & luteum: capitulum thyrſi figura, radices lentore molles, muccoſæ, longæ, rubenteſq;. Si brancam urſinam ſpectare uolueris, huic deſcriptioni adeò quadrare cernes, ut nullus uel cæcus eam eſſe ambigere poßit. In hortis etiam & humentibus locis naſcitur. Nec te moueat Dioſcorides, qui eam herpacantham uocari doceat, quoniam ſerpit: hoc enim ſerpere in folijs tātum quæ prope radices ſunt intelligo, nam hæ per terram extenduntur. Galli, ut nos, appellāt. Quidam uero Germani Engelburtz dicunt. SEN. *In tuā ſententiam deſcendo. Siſymbrium ad manus uenit.* BRA. Siſymbrium. *Ne diu uerbis immoremur, ea herba, quā nos mētam Florentinam appellamus, apud Dioſcoridē, & antiquos, ſiſymbrium eſt: folia enim habet mentæ ſimilia, & magis odoratum eſt, & niſi excolatur, in nepetā aſpectu degenerat, ſed in mentā odore: & id plerunq; expertus ſum, Florentinam mētam terræ abſq; cultura derelictā, in nepetæ aſpectum tranſiuiſſe.* SEN. *Multi ſunt qui pro ſiſymbrio ſerpyllum accipiunt.* BRA. *Hi ſummè aberrant, quia ſerpyllum altera ſpecies eſt: tamen ſiſymbriū ab antiquis ſerpyllū uocatur, & hoc fuit anſa pluribus errandi, qui ſiſymbrium apud autores inuenientes, ſerpyllū exponunt. In Apennino monte prope Florentiā egregie naſcitur, propterea mentā Florentinā appellauimus, quāuis*

alij ob odorem, gentilem mentam, id eſt nobilem, dicere maluerint. Hi denique falluntur qui centonicum, & qui Abſinthium ponticũ eſſe arbitrantur. Germani & hoc Miuz nomine mentæ cõprehendunt. SEN. Ad hæc Ceruina lingua ſe offert. BRA. De hac ſuprà mentionẽ fecimus, tamen nõnulla alia referre nõ grauabimur. Multas herbas nouimus hoc nomine lingua ceruina inſignitas: abs te ſcire cupio, quã colligere ſtatueris. SE. Quã ſcolopendrium appellamus. BRA. Apud antiquos phyllitis eſt, non ſcolopendriũ: de quo unũ animaduertas obſecro. Dioſcorides inquit, modo ſex, modo ſeptẽ folia habere: at in una planta nõnunquam centũ folia inuenies: uerum ſi extirpabis, uarias plantas eſſe percipies, & nunquã ſeptenarium numerum excedere: quod Serapio in ſuo ſcolopendrio animaduertens, inquit, & eius compoſitio eſt tredecim pedum: quo loco pinguiuſcule errauit interpres: nam interpretari debuit, & eius compoſitionem, id eſt, quãcunq; plantam habere ſex, aut ſeptẽ folia. Interpres uero ſex & ſeptẽ ſimul colligens tredecim interpretatus eſt. Quam ob rem antiquorũ lingua ceruina phyllitis eſt: licet excellentiſ. Leonicenus in epiſtola ad Hermolaum, linguã ceruinam apud antiquos hæmionitidem eſſe, non autẽ ſcolopendrium. A quo diſſentire (licet præceptore optimo) ſponte uolumus, quum res ipſa alioqui demonſtret, etſi modica ſit in forma differentia. Conſtat autem Theodorum Gazam in Theophraſto pro ſcolopẽdrio, linguam ceruinã interpretari. Ideo apud ipſum lingua ceruina, non eſt nunc uocatũ ſcolopendriũ, quod antiquorum phyllitis eſt, ſed eſt uerũ ſcolopẽdrium, à nobis paſſim

Ceruina lingua.

paſſim

paßim Arabes imitantibus Citrach appellatum. Quam ob rem alia res eſt lingua ceruina tua, quæ antiquorum phyllitis eſt, & uulgare ſcolopēdrium, à lingua ceruina Theodori, quæ eſt uerum ſcolopendriū. SEN. Rem optime accepi. Duæ ſunt linguæ ceruinæ, phyllitis, & uerum ſcolopendrium. BRA. Ita eſt, ſed phyllitis eſt pharmacopolarum lingua ceruina, & cum re ſimilitudinem habet: ſcolopendrium uero eſt Theodori ſolum lingua ceruina. Quippe nullus autor, præter Theodorum, uerum ſcolopendrium linguam ceruinam interpretatus eſt. Id fortè fecit, ut latinam linguam ampliaret: inepte tamen, quoniam uerum ſcolopendrium à nobis Citrach uocatū, nullam cum cerui lingua ſimilitudinem habet. Hanc herbam Germani ſua lingua airſzung, id eſt, cerui linguam, & ipſi uocant. SEN. Omnia ad libellam accepi, ſed Primula Veris occurrit. BRA. Florentini hac herba in acetarijs utuntur, & apud nos inchoante Vere quum omnes herbæ tenellæ ſunt, edendo eſt. Verum tanta herbarum copia Ferrarienſe ſolum exuberat, ut in deſpectu ſit: herba eſt paruula, cuius folia ſupra terrā extendūtur, & florem paruum fert album camomillæ flori ſimilem, florū uero extremitates phœniceum colorem & ualde floridū imitantur. De qua Plinius lib. 21. cap. 11. inquit florū prima uer nuntiantium, uiola alba: tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Nos in Ferrarienſi ſolo, quum mitiores hyemes ſunt, per totum annum uidimus. Hæc eſt, quam uos pharmacopolæ pro Primula Veris accipitis, à noſtris mulieribus petrella dicta, ab alijs herba ſancti Petri. Recentes etiā herbam paralyſis, & alij Margaritum

Ceruinæ linguæ duæ.

Primula Veris.

uocant, adeò nomina ſecundũ placitum imponuntur. Sed hi qui illam paſſarellam dicunt in altera herba decepti ſummopere aberrãt. Quum autem breui purpurea uiola poſt albam ſequatur, nonnulli purpureã primulam ueris eſſe falſo contenderunt: nam, ut præcitato loco inquit Plinius, poſt albã ea ſequitur quæ appellatur purpurea, proxime flammea, quæ phlox uocatur, & primula ueris alba eſt. Nos hoc obſeruantes eodem ferè tempore & albam & purpureã floreſcere percepimus, fortè temporis breuitate decepti, qua una alterã ſequitur. Quicquid tamen ſit, calidam & ſiccam herbã eſſe conſtat: propterea iliacis doloribus, & uteri mire ſuccurrit: à Gallis coucon, à Germanis ſchluſſelplum uocatur, neſcio unde hoc nomẽ ſumpſerit: ſua enim lingua flores clauium ſignificat, fortè ob ſimilitudinẽ quam flos ille cũ bulla claui habet, nomen accepit. S E N. *Foliũ Indum ſequitur.* B R A. *Nõnulli æquè nunc ſicuti ante Dioſcoridis tempora, hoc folium, nardi Indici folium eſſe arbitrantur, ſed falſò, quoniam foliũ eſt de ſe, quod ab antiquis in ſummo honore habebatur, malabathrum dictum. Nonnulli etiam lenticulam paludum Indiæ putarunt, ſed decepti: quoniã Dioſcorides foliũ eſſe tradit, quod paludibus innatat, ſicut lẽticula, id eſt, res ea, quam uulgò zen appellamus: tamen nõ dicit eſſe lenticulam, ſed folium ſine radice ut lenticula innatans: diciturq; folium per excellẽtiam, quia nullum foliũ odore & perfectione (dempto nardi folio, quod tamen paruum eſt) ipſum excedit.* S E N. *Nos Malabathri folia habemus, & Venetijs paßim uenduntur.* B R A. *Diciſ'ne illa oblonga, odorata, guſtu acria, feruidaq;, ueluti garyophyllon?*

Folium Indum.

S E N.

SEN. Illa inquam. BRA. Garyophylli folia ſunt, non malabathri, quæ cum nuce ſimilitudinem habent. Venetijs aliud folium habetur, eodem nomine appellatum, quod Alexandria Aegypti aduehunt, folijs lauri, arbutíue ſimile. Arabes Tembul appellant, & Hermolaus ita etiã à Mauritanis appellari cenſet. SEN. Optarẽ ſummopere, ut uerum malabathrum mihi pingeres. BRA. Nullus autor eſt qui illum uerè pingat. Plinius tamen libro 12. capite 27. de duplici malabathro uerba facit. Vnum eſt cuiuſdam arboris folium in Syria, folium inquam conuolutum, & aridum colorem habens, ex quo oleum ad unguenta exprimitur: eſt aliud folium, de quo Dioſcorides, & eodem loco Plinius, quod in Indiæ paludibus modo lenticulæ innatat, ſine radice: hæc duo malabathri genera Venetijs mihi oſtenſa fuere, ſed an illa eſſent, ambigebam: quoniã nullus autor eſt (quẽ nouerim) qui malabathrum uerè pingat. Dioſcorides dicit eſſe in albo nigricans, & cõtumax frangi, ſolidum integrumq́; odore, qui nares feriat, & qui ſummoto quoq; eo perſiſtat. Sapor eius ſub lingua nardo ſimilis eſſe debet, ſcaberq́;, neq; ullo ſalis guſtu. Plinius uero in aliquibus à Dioſcoride diſſentit: nam abſolute nigricans, nõ autem in albo nigricãs, ut Dioſcorides dicit, quippe candidum minus probatur. Oribaſius autem dicit ſubalbidum in ipſa nigredine. Quod etiam Dioſcorides, nec ullo ſalis guſtu inquit. Plinius è contrario quodam ſalis guſtu ſcribit. Itaq; in Dioſcoride legendum cenſeo, quoniam hæc particula abſque ratione poſita eſſet, quia nullus guſtum ſalis habere dubitat, niſi ex eo ambigi poſſe dicas, quia in paludibus na=

Garyophylli folia.

Malabathrum.

ſcatur. Tamen Oribaſius & ipſe in guſtu ſalſedine carere dicit: nos autem potius probamus aliquo ſalis guſtu legendum. Additq; Plinius eſſe croco odoratius, & eius odorem ſufferuefacti in uino omnes antecellere. SE. Eius effigiem potius uidere optabam. BRA. Id exprimere nō poſſum, quod nec legi, aut oculis uidi. SEN. De herbis ergo expeditum eſt. BRA. Verum infinitæ aliæ herbæ ab autoribus ſcriptæ ſunt. SEN. Eas tantum exaraui, quibus in officinis utimur. BRA. Tam paucis utimini? SE. His ſolum, niſi aliqua mēte exciderit. BRA. Res medica breuis eſt, ſi hæ tātum in uſu ſint, & nunquā medici alijs utuntur, à ſummis uiris Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, Aëtioq; pictæ: imò nonnullæ priuatim magis, aliquibus ægritudinibus ſuccurrunt, quàm prædictæ. Dic autē, aliáne reliquiſti, quæ collecturus ſis? SEN. Plurima. BRA. Quæ? SE. Semina, fructus, radices. BRA. Nonne iſta in herbis collegiſti? SEN. Nō omnia, plura enim reliquimus. BRA. Quid ſequitur in tua charta? SEN. Semina ſtatim deſcribuntur. BRA. Habentne cum herbis eundem ordinem? SEN. Fortè inordinatiori ordine digeruntur, ſed colligentibus nihil refert. BRA. Nihil quidem refert, tamen pulchrum eſt ordine quodam incedere. SEN. At inordinatio ipſa ordo quidam uidetur, quia inordinationem penitus ſeruat. BRA. Quicquid ſit, tua ſemina, aut cū ordine, aut ſine ordine digeſta enumerare incipias. SEN. Vt lubet agam. Tamen opportunius erit cœnare: quoniam maiores cadunt altis de montibus umbræ, & iam ruſtici à labore ceſſarunt. Et nunc ſumma procul uillarum culmina fumant. Vbiq; enim cœnæ pa

næ parantur, poſt cœnam, quieſcemus, hodiernum labo=rem remittentes, ut craſtino mane tempeſtiuius huic ne=gotio acrius operam dare poßimus. HER. Et mihi iam renes adeò calent, ut uix interrulam pati liceat, omniaq; membra, præter dentes & palatum, quietem expoſcunt. BRA. Quis poſſet à tantis uiris diſſentire? Omnia omit=tantur, & refocillandis uiribus uacemus: quiſq; enim no=ſtrum hac re ſummè indiget. Tugurium hoc uirentibus herbis circumſeptum ingrediamur, en ruſticus mappam ſtrauit, apud ipſum cœnabimus. SEN. In hoc quidẽ lo=co cœnabimus, ſed noſtris dapibus, quæ adhuc in hippo=pera ſuperſunt. HER. Iam tempus eſt dare membra quieti, ego ſupra hunc cumulum foliorum caſtanearum hanc noctem tranſigere decreui. SEN. Commodius erit, gratiusq; corpori lintea ſupra folia extẽdere. BRA. Vt lubet: hoc unum ſcio, nobis opus nõ eſſe cunabulo ad dor=miendum. SEN. Non indigebimus equidem, & hæc au=ra quæ ſpirat, culices abiget. BRA. In montibus nõ ſunt adeò frequentes, ut in conuallibus, & locis aquoſis, hic tamen non deſunt. HER. Solares radij tecti rimas iam ſubeunt, nos autem dormimus? BRA. Miror, quum iu=nior ſis, & magis defatigatus, primus omnium experre=ctus ſis. HER. A cunis uſque aſſuetus ſum tempeſtiuè ſurgere, imò diu uos dulci ſopore preſſos inſpectabã, & ne euigilarem, quieſcebam. SEN. Eia ſurgentes operi noſtro incumbamus: ubi eſt mea charta, in qua ſeminæ ſcripta ſunt? BRA. Linteis heri ueſperi tectam uidi, quippe ſinu deciderat, quum tuum hoc colobium recin=gebas. HER. En ſub capite erat.

DE SEMINIBVS

quæ apud Ferrarienſes Pharmaco polas in uſu ſunt.

SENEX.

LATVM hunc campũ ingrediamur, in quo magnam herbarum copiam uireſcere intueor, & ferè omnes ad ſemina perueniſſe. BRA. *Nunc ſemina exarare incipias, ut diligẽtia tarditatẽ compenſemus.* SEN. *Iuſquiami ſemen primum locum inter ſemina occupat.* BRA. *Tres hyoſcyami ſpecies à Dioſcoride numerantur. Vna, flore purpureo, ſemine nigro. Altera, flore luteo, ſemine flauo. Tertia, flore, & ſemine albis. Duæ primæ ſpecies inſaniam faciunt. Tertia, in uſu medico habetur, & Ferrariæ inter ruinas & rudera creſcit: eius tamen maiorem copiam habemus, quæ florem luteum habet. Verùm & florẽ album habens ibi uiret. Harum duarum ſpecierum ſemina condas, quia ubi illa deeſt, cui flos albus inſidet, florem luteum habentem accipimus, magis, quàm quæ purpureum. At cur ſemina tantum ſeruatis?* SEN. *Quia ſola in uſu ſunt.* BRA. *Cur nõ immutãdus uſus ſi ab autoribus aliæ partes ſeruantur?* SEN. *Mutemus.* BRA. *Tu igitur, præter ſemina, folia, & radices ſerua, & ex trimeſtris tritici farina, ac folijs paſtillos facito, recentiumq; ſeminum ſuccum, & foliorum parato, quamuis & ex ſuis ſeminibus calida aqua infuſa ſuccus etiam exprimatur:* folia

Hyoſcyami ſemen.

ſolia etiam polentæ admixta in paſtillos conformantur. SEN. Hæc omnia Ferrariæ ex habente flores albos parabo, quæ ſi defecerint, luteos habentem ſumam. BRA. Facile utranq; ſpeciem habebis, quamuis copioſius in maritimis naſcatur. Notiſsima eſt apud nos herba, quam noſtrũ uulgus Dentem caballinũ uocat. Galli Latinum nomen imitantur. Germani Bylſamkraut, uel Bylſenſome, quod ſemen hyoſcyami ſignificare uidetur. At ſi kraut, id eſt, herbam, præponant, ita dicent, kraut bilſenſome, id eſt, herba ſeminis hyoſcyami. SEN. Rutæ ſemen alterum locum habet. BRA. De ruta in herbis tractauimus. SEN. Mente exciderat. Althææ ſemina ſequuntur, de quibus tamen ſuprà dictum eſt, & ut ſatis erat, collegimus. Semina maiora frigida ſequuntur. BRA. Quot & quæ ſint numera. SEN. Quatuor, melonis, cucurbitæ, cucumeris, citruli. BRA. Quum hæc maiora nuncupentur, reſpectu minorum dici oportet. SEN. Imò ſunt quatuor ſemina minora frigida, ad differentiam maiorũ. BRA. Numera & hæc. SEN. Portulacæ, ſcariolæ, lactucæ, endiuiæ. BRA. Cur hæc minora, illa maiora appellantur? SEN. Neſcio alteram cauſam, quàm quòd illa ſint magis frigida. BRA. Imò portulacæ ſemen, endiuiæ, ac lactucæ, magis frigida ſunt. SEN. Cur ergo ita uocantur? BRA. Id non fit ex uiribus quæ maiores in minoribus ſunt, ſed ex mole & ſeminum magnitudine, & fortè ex magnitudine rerum unde ſemina ſumuntur. Itaque à mole corporis recentes, & non uirtutis hæc ſemina maiora, & minora nuncupa runt: imò ſi in recentiorum libris ſemina frigida abſolutè

ſcriptum reperies,maiora intelligere oportet. A primis
autem exordiamiur,id eſt, melonũ ſeminibus(ut tuo uer
bo utar) Dioſcorides, & Græci omnes nomen habent
Cucumis. σίκυς, quod noſtri Latini uertentes cucumerem dicunt,
ſub quo nomine non tantum eum fructum, quem nos uul
gò cucumerem appellamus,intelligunt, ſed omnia melo=
num genera, cucumeres, citrulos, & angurias compre=
hendunt. SEN. Apud Græcos igitur maxima de=
bet eſſe confuſio. BRA. Quietè habeas & rem no=
ueris mire diſtinctam. Quum fructum illum, quem nos
uulgò melonem dicimus, ſignificare uolunt, non σίκυς,
Cucumis pepo id eſt, cucumis, abſolute dicunt, ſed σίκυς πέπων, id
eſt cucumis pepo,uel abſolute πέπων dicũt.Nos etiam
abſolute pepon: melopepon uerò pepo eſt in formam
mali cotonei fortefortuna(ut Plinius inquit capite quin=
to 19.libri)factus.Abſolute igitur quum cucumis dicitur,
Anguria. Anguriam intelligere oportet: quum pepo, meloneum
noſtrum. SEN. Noſter cucumis quo nomine uocatur?
Cucumis citrinus. BRA. Et ipſe cucumis dicitur cum hac adiectione citri
nus:propterea multi citrulum quaſi citrinum, à colore
quem habet quum maturuerit, appellant. Is eſt, de quo
Plinius libro 19. capite quinto, qui in uarias formas à
Columella componitur, aquam amat, refugit oleum, &
ſi in cannam flos ponatur,longiſsimi fiunt. SEN. Angu
riam ergo cucumin dici ſentis, & noſtrum cucumerem,
Cucurbita. & melonem peponem. BRA. Ita eſt. Cucurbitam ue=
ro ab aliquibus anguriam comprehendere creditur,quia
unum cucurbitæ genus rotundum eſt: ſed Columella id
falſum eſſe demonſtrat,qui ex eiuſdem cucurbitæ ſemini=
bus ro

bus rotundas fieri manifeſte docet, & oblongas: quippe ex collo ſemina oblongas, ex uẽtre rotundas faciũt. Ideo aliud eſt anguria, aliud cucurbita: ſed anguria ſub cucumeris genere intelligitur. Vnde à Virgilio in Georgicis dicitur, Creſceret in uentrẽ cucumis: quod anguriæ propriũ eſt. Horũ omniũ ſemina in Ferrariẽſi agro ubertim inuenies, & multo efficaciora quàm in montibus: at ex his cur tantũ ſemina colligis? SEN. Ita uſus eſt. BRA. Succus ſeruari non debet, nec folia, nec cortex: tamen pe ponum radicem in officina, præter ſemina, habere conue niet. Germani nomen habent pfeben, quo melones ſignifi cant, ſed eodem ferè nomine & citrulos, ac cucumeres in telligũt. Galli melones melons: & Hiſpani, ut nos dicũt. Cucumeres uerò à Gallis, Concombres: & ab Hiſpanorum parte pepines uocantur: & Galli etiam citrulos, citrules appellant. At cucurbitæ à Gallis coucourges, ab Hiſpanis Calabacas generali uocabulo, à Luſitanis Aboberas, à Germanis kurbs appellantur. Non deſunt tamen in Italia multi, præſertim Neapolitani, qui anguriam melon de aqua nuncupant, ſed hæc aliàs: quoniam opus non eſt omnium nomina recenſere. Nunc ad minora ſemina frigida tranſeamus. Portulacã aliubi nõ quæras quã Ferrariæ, & non modo ſemina, ſed ut ſuprà docuimus, folia etiã ſeruabis. Notiſſima herba eſt. De lactuca idẽ iudiciũ ſit. De endiuia prius dictũ eſt. Scariolam tantũ edocere oportet. Quum de intubo ſermo habebatur, ſub eo cichoreum, & endiuiam comprehẽdi oſtendimus, & quòd uocabulum intubus endiuiæ applicatum eſt, cichoreum uerò illi herbæ quam uulgo Radechio appellamus, &

Portulaca.

Scariola.

utrunque in ſatiuum & agreſte diuidi monuimus.Herba quam recentiores Scariolam dicunt, intubi ſpecies eſt, ſed ſylueſtris. Græci, ſerin, noſtri recentes corrupto uocabulo ſcariolam uocant: nam diminutiuum ſeris, Seriola eſt: ipſi uerò corrumpentes ut pleraque alia, ſcariolam pronunciant, Seriolam dicere uolentes aut debentes.Eodem modo à Gallis appellatur.Lactucam uerò, ut nos,uocant Hiſpani: Galli lectus,Germani lactuc.At endiuia à Germanis & Hiſpanis Latinè profertur,à Gallis endiue. SEN. *Albi & nigri papaueris ſemina occurrunt.* BRA. *Multa de papauere dicēda eſſent,& oſtendendum, quod recentes Roſellam uel papauer rubrum* Papauer albū. *uocant, aliud ab Anemone eſſe. Duo papaueris genera in ſegetibus naſcuntur,id eſt, duæ herbæ,quæ in uaſculis papaueris modo,ſemina condunt. Vna eſt Anemone, de qua ſuprà. Altera, erraticum papauer,uel papaueralis. Anemone plures colores habet: erraticum papauer duos tantum,ruffum, & candidum. His autem omiſsis ad tua ſemina accedamus,ſemina,quæ colligitis ex ſatiuo papauere ſunt,at in re medica potiora ſunt ex ſylueſtribus ſemina,quippe & ſatiuum manditur, imò Florētinæ mulieres tempore æſtatis in delitijs habent,quippe poſt prandium & poſt cœnam, uaſculum ſatiui papaueris deglubentes, paulatim ſemina comedunt. Ex ſylueſtribus autē id magis aptum eſt medicamētis, quod tertio loco à Dioſcoride ponitur, oblongum uaſculum habens. Ideo noſtri pharmacopolæ aberrant, qui ea uaſcula quærunt quæ bene rotunda ſint,quum longa efficacius medeantur. Habent eiuſmodi papauera alba ſemina, & in Ferrarienſi*

agro copioſè creſcunt, magis etiã quàm in montibus efficacia. Nec nobis deeſt nigrum papauer, Thebanum tamen apprime laudatur, è quo fit opium. Duo ex nigro papauere fiunt: ſuccus quum exprimitur craſſus, qui Meconium dicitur, & lachryma, uel lac, quum inciditur caulis, & emanat lac uel lachryma, quæ opium nuncupatur: hæc autem præter ſemina ad rei medicæ commodum ſeruanda. Verum & ſi apud nos nigrum papauer ſit, non tamen in tanta copia, & tale, ut ex eo opium fieri poßit. Ideo & opium, & eius ſemina ex Thebano agro poſcerem, quãuis nos ex alijs pluribus Italiæ locis habeamus. At albi papaueris ſemina ex Ferrarienſi agro colligerẽ. A Gallis, pauot dicitur: adduntq; blanc, noir. Ita à Germanis Mon, prædictas differẽtias addentibus: ab Hiſpanis autem Dermideras uocatur. SEN. Quibus indicijs opium ab autoribus probatur? BRA. Oribaſius grauis autor, qui Galenum ſequitur, ſecundo de uirtute ſimplicium libro in hunc modũ ſcribit: Papaueris ſuccus, id eſt, opium, optimus eſt, ſpiſſus, & grauis odore, ſomnum faciens, amarus in guſtu, facile ſoluitur in aqua, nitidus, albus, non aſper, neq; thromboidis, id eſt, neq; conglomeratus in reſolutione, neq; indureſcit in ſole poſitus, incenſus, & ad lucernam accenſus terreſtris flammam mittit. Adulterant autem eum glaucium miſcentes, aut gummi, aut lactucæ agreſtis ſuccus. Si glaucium admixtũ habet, crocizat in reſolutione: ſi autem lactucæ agreſtis ſuccus miſcetur, odorem non habet ſimilem, & aſper eſt. Quòd ſi gummi mixtum eſt, ſine uirtute imbecillis eſt, & perlucidus. SEN. Noſco in noſtro opio adulterium eſſe,

Papauer nigrũ.

quia plures ex ſupradictis cõditionibus illi deſunt. At ad Roſarum ſemen ueniamus. BRA. *Nihil aliud de hoc ſemine dicemus, quàm q od præcedẽti die tractatum eſt.*

Amomum. SEN. *Ad amomum igitur tranſeamus.* BRA. *Vos ſemen quoddam paruum, & nigrum pro amomo uenditis, quum tamen non ſit.* SEN. *Quid ergo erit amomum?* BRA. *Nunquam in Italia plantatum amomum uidi: habet enim racemos ſemine plenos, aurum colore imitantes, uulnerat nares odore, & origani habet acrimoniam. Eſt autem ex frutice paruo, flores paruos ut uiolæ albæ habente, & folia bryoniæ, id eſt, uitis ſylueſtris ſunt. In Armeniam mittere oportet, in Mediam, uel in Pontum, ſi uerũ & probum amomum habere ſtudeamus. Vnde conſtat amomum ſpeciem uuæ habere, & non eſſe nigra illa ſemina, & inodora, quæ à pharmacopolis publicè uenduntur. Quum uero ex tribus prouincijs Dioſcorides ferri dixerit, Armenia, Media, & Ponto, Pandectarius in tres ſpecies partitur, ſecundam ſpeciem Medicam appellans. Tu uides quanto errore ducatur, qui pro loci nomine, aliud nomen poſuit. Miror quur non habeatur, quum facilime ex Armenia Alexandriam Aegypti feratur, mox Venetias. Nec difficile eſt ex Media Alexandriam ferri, aut ex Ponto in Pannoniam, & ex Pannonia in Italiam. Deinceps ut habeatur diligenter curabo, quum illuſtriſſimus & excellentiſſimus Ferrariæ Dux Alphonſus, ſponte ſe curaturum promiſerit, omnia ſimplicia, quæ Theriaces compoſitionem ingrediuntur, haberi. Inter cætera autem amomum ingreditur.*

Roſa Hieroſolymitana. *Non defuere tamen, qui Hieroſolymitanam roſam,*

quam

quam ex Hieruſalem huc portant peregrini, à noſtris mu lieribus Roſam ſanctæ Mariæ uocatam, quamuis nullam habeat cum roſa ſimilitudinem, amomum eſſe putarint, ob odorem, ob confertos ramos: & quia multi rami ab una radice, ut columbinos pedes imitari uideatur, propterea à Serapione pes columbinus dicitur. Putat noſtrũ uulgus, ſi eiuſmodi roſam domi habuerit, non poſſe fulmine tãgi, aut aduerſo infortunio perturbari, putãtq; ſingulis annis in feſto natiuitatis ea hora, qua CHRISTVS natus eſt, aperiri. Verùm amomum hanc roſam non eſſe ex hoc dubito, quia non uulnerat nares odore, tamen recentem ſatis habui, nec habet origani acrimoniam, nec folia ſunt bryoniæ ſimilia: etiam amomum ueluti uua eſt, quod & Plinius etiam capite decimotertio duodecimi libri teſtatur: quamuis inter Plinium & Dioſcoridẽ quædam uideatur eſſe differentia, tamen non ſpectanda. Vnum eſt, uos amomo carere, quia in ſapore, odore, & colore altera res eſt ueſtrum amomum, & altera etiam ſanctæ Mariæ roſa. Curabimus Illuſtriſsimi principis noſtri opera Ferrariam afferri. SEN. Sinapis ſemen occurrit. BRA. Notiſsimum eſt ſem n, & notiſsima herba, in uarijs Italiæ locis naſcitur, ſed feruentiſsimum in Apulia, quod, aliqui in Ferrarienſi agro ſeminarunt, ineptiori feruore ortum eſt: herba in pultarijs condiendis apta, ſemen ad uarios intinctus accommodatur, quæ ſinapia, & ſinapiſmi dicuntur, quorum in Italia maximus uſus, & Ferrarienſe ſinapium præ cæteris collaudari cœpit, quum prius Vercellenſe palmam ferret. Apud Gallos acerrimum fit, ut lachrymas in edendo moueat. Sinapis.

Decipiuntur qui putarunt inter ſemina minimum eſſe iſtud, propterea à Soſpitatore noſtro CHRISTO *dictũ eſſe, Si quis tantã fidem habuerit ut granũ ſinapis: ut oſtendat modicam fidem mira facere. Sed* CHRISTVS *noſter potius in cõparationẽ granũ illud accepit ueluti omnibus notiſsimum. Conſtat enim plura ſemina multo minora eſſe granis ſinapis. In hoc monte, arenti illa parte, colligas, ubi maiorem acrimoniam ſemina habebunt, & magis tentabit mentem, qua re cætera excellere Pythagoras teſtatur. A Gallis ſaneue, à Germanis ſenff, ab Hiſpanis moſtazza nuncupatur: adeò notum eſt, ut alia declaratione non indigeat.* SEN. *Naſturtij ſemina ſequuntur.* BRA. *Cardamon, ut Græcis, non Cartamum, ut multi recentes decepti ſunt, appellatur. Altera enim herba eſt cartamum, à naribus quas torquere, & ringere facit quum manditur. Apud Latinos nomen accepit naſturtium, qua torquens nares. Notiſsima herba, nos uulgò agretto, ab acritudine ſaporis (ut arbitror) uocamus. Quum uero comedentes ferè euigilet, propterea ad inertes dicitur, Ede naſturtium. Satiuum & ſylueſtre reperitur: & ſatiuum duplex, album, & nigrum: eadẽ uis omnibus, Dioſcoride teſte, Sylueſtre tamen & montanum in calefaciendo efficacius: at Dioſcorides non multum curat quo loco colligatur: mihi autem magis placet ex montibus petendum. In uſu medico ſemina tantum ſunt, folia minime, quæ etſi ad aliquid etiam ualeant, tamen (ut Galenus libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus inquit) uires habent quum uiridia ſunt: exiccata enim illas amittunt, licet non penitus. Hiſpani marayes aliqua*

Naſturtium.

Hiſpaniæ

Hiſpaniæ parte: Luſitani agrones. Germani uero Broon cres, naſturtium, ex proprietate quam habet, uocant. SE. Vrticæ ſemina poſt naſturtiũ habentur. BRA. Ab urẽdo nomen accepit urtica. Reperitur magis ſyluestris & minus: mas, & fœmina: ſed eædem uires omnibus inſunt. In arentibus locis & montanis efficacior eſt: ſed præter ſemina, folia etiam ſeruabis, ad plures medicos uſus cõmoda. Adeò nota herba, ut à culo etiam (uulgato Ferrariæ prouerbio) cognoſcatur. Eius ſpecies diſtinguit Plinius cap. XV. XXI. libri, eas proprijs nominibus uocans, ut cania, herculeana. Ortigas ab Hiſpanis, à Gallis ortie, à Germanis neſſel, & neſſelen uocatur. SEN. Lini ſemina præ manibus ſunt. BRA. Omnibus notiſsimum eſt linum: ita etiam à Græcis appellatum, quamuis nonnulli linum agreſte nuncupent, non quia contra ſatiuum diſtinguatur, ſed quia in agris, ad ipſius differentiam, quando filari aptum eſt: ſemina in Ferrarienſi agro, medicæ rei aptiſsima ſunt, & in ſumma copia habentur, ideo nõ eſt opus in montibus quærere. A Gallis linũ lin, & ab Hiſpanis, ut nos, lino: à Germanis lein, uel lin ſemen, aut flach appellatur. Non eſt autem opus hic linii genera edocere, nec quid linum ſit à Plinio aſbeſtinum appellatum, lib. XIX. quod ſi in ignem proijciatur, non uritur, & mappæ ex eo factæ igne non aqua lauantur: arbitror ego ex lapide quodam eſſe, qui amiantus dicitur. Hic (ut Dioſcorides quinto libro inquit) in Cypro naſcitur, ſimilis alumini ſchiſo, id eſt, de pluma à nobis uocato: ex eo Theatris uela texuntur: hæc autem in ignem coniecta, flammantur quidem omnino, ſed ſplendeſcunt magis

Vrtica.

Linum.

exempta, & nihil igni deperdunt. Nos *hunc lapidem habuimus, habemusq́; nunc, & filari poſſe certum eſt.* Multi *ex alumine ſchiſo (ſed incaßum) conati ſunt lintea in hunc finem parare.* Non *defuere tamen, qui ex* Salamandræ *cortice ſimiles mappas, quæ comburi non poſſunt, factas putarent, ſed falsò, quoniam ſalamandram comburi magno meo periculo uidi: ferè enim eius ſanies in os proſilijt, quanquam non putamus adeò uenenoſum animal eſſe, ut uulgus, & recentes multi arbitrantur.* Quum *autem lini mentio inciderit, de linoſa herba aliquid loqui conuenit, uel linaria, ita enim appellari ſolet; ſed frequentißimum eſt nomen linaria, minus frequens linoſa: notißima eſt apud nos herba, folia lini folijs ſimilia, adeò ut à multis ſylueſtre linum putetur: nunc prætermitto quòd à recẽtibus eſulæ comparetur, hoc dẽpto, quòd eſula lac habet.* Vnde *carmen quoddã ſibi finxere:*

Eſula lateſcit, ſine lacte linaria creſcit.

An uero ea ſit eſula cui linariam comparant, alio loco diſputare decreuimus. SEN. Reperitur'ne *apud antiquos linaria?* BRA. *Suſpicor an illa ſit, quam* Dioſcorides, & Plinius *oſyrim uocant: nam ſurculus niger ramulos tenues lentosq́; fert, & ijs folia terna, & quaterna, modo quina, interim & ſena ceu lini, nigra initio, deim colore mutato ſubrubra.* Vnde & Plinius *ramulos nigros, & folia nigra habere dicit, ſemen quoq; primo nigrũ, poſt rubeſcens.* Nonnulla *tamen me deterruere, ut potius ſuſpicer, quàm putem linariam oſyrim eſſe: à quibuſdam* Germanis *linaria wildflachs dicitur, ab alijs krotenflachs.*

Fœnugræcum. SEN. *Fœnugræcum ergo quæramus.* BRA. Nec *longe*

aberit

aberit noſtris in partibus fœnugræcum, à Plinio Silicia, à Varrone Silicula, à Theophraſto buceras appellatum, notiſsima herba, & notiſsima ſemina in uſu medico quotidie frequentia, à Gallis ſenegre, ab Hiſpanis alfolfes fœnugræcum dicitur. BRA. Caulium ſemina colligamus. BRA. Heri ſatis ſuperq́; collegiſti. SEN. Baſiliconis garyophylati ſemina habeamus. BRA. Et hæc etiam aceruauit Herbarius, quod ozimum appellari monuimus. SEN. Frumentum, ordeum, miliumq́; ſeruemus. BRA. Notiſsima ſemina quæris, quæ in quotidiano uſu habentur: frumentum, & far uocabula communia ſunt omnibus ferè ſpicam habentibus: tamen uocabulum far, uni ſpeciei attribuitur, quam eodem nomine uocamus, eodem modo frumentum tritico. Hæc ſunt in noſtra inclyta urbe Ferraria, adeò exuberantia, ut quandoque ita uili pretio uendantur, ut nihil ferè ualeant, tantum Ferrarienſis ager triticea meſſe abundat. Milium pariter in centuplo augetur, ut ſemel ex uno grano in Bondonij conuallibus ſexaginta ramulos procreatos uiderim. Sed in ordeo ambiguitas eſt, quippe nonnulli antiquorum ordeum alteram rem eſſe à noſtro nunc uocato ordeo, quod in quotidiano uſu eſt, putarunt: quos hallucinatos eſſe arbitror, quoniam & in folijs, & in figura ſeminis, & in uiribus noſtrum, & antiquorum ordeum cõueniunt. Id tamen præmonere uolo, me quandoque Venetijs ordeum ex Græcia allatum quæſiuiſſe, inueniq́; grana cum noſtro eadem, ſed maiora, & magis alba, non tamen adeò excellentia, ut diuerſum eſſe uideretur. Quam ob rem noſtrum ordeũ ſeruarẽ, quod ab antiquo

Frumentum.

Ordeum.

nullo modo differt: hoc enim eſſe maius, & magis album non tollit, quin ordeum ſit. At maiora grana, quæ haberi poßint, & candidiora ſeruarem: nam à Dioſcoride, candore, & munditia probatur. In Ferrarienſi agro, & candidum, & ualde mundum habetur: triticum uero probatur, quod in luteum colorem uergat. Galli, ut nos, triticum forment, Hiſpani trigo, Germani weyſſzen appellant. At ordeum à Germanis gerſt, ab Hiſpanis eluanda, à Gallis orge, dicitur. Milium uero Hiſpani millo, Galli mil, Germani hirs uocant. SEN. *Coriandri ſemina occurrunt.* BRA. *Coriandrum adeò nota, & triuialis herba eſt, ut longa diſſertatione non indigeat, quod corianum etiam nuncupatur: non modo eius ſemina, ſed etiam folia in officinis habere conuenit, & quum frigiditate ualeat, ideo frigidioribus locis collectum, efficaciores uires habebit: hanc igitur partem Boreæ ſubiectam petamus, in qua ruſtici ſeminarunt, quanquam & Ferrariæ proueniat: uerũ cultu indiget, quia ſylueſtre coriandrum nunquam inuenitur.* SEN. *Semen mirabile eſt, quod capiti, & uẽtriculo magnopere ſuccurrit.* BRA. *Miror ego cur recentiores medici eo frequenter utantur, quum (ut inquit Dioſcorides) mentẽ tentet, præſertim ſi copioſius ſumatur, & in frequenti uſu ſit. Imò ſexto libro, inter uenenata connumerat, quam ob rem eius uſus adeò frequẽs eſſe non debet.* SEN. *Nos illud præparamus.* BRA. *Abs te peto, nunquid ea præparatio faciat ipſum nõ eſſe coriandrum, aut adhuc coriandrum ſit: ſi adhuc coriandrum, proprietates coriandri habere opus eſt: ſi coriandrum non ſit, coriandrum (ut putant) ſuis ægris non exhibebunt.*

Coriandrum.

bunt. SEN. Malitia, quam habet, corrigitur, & adhuc coriandrum eſt. BRA. Ideo & adhuc illam qualitatem participat, quam à propria natura habet, & ſi minus intenſa dici poßit, propter hæc coriandri uſus infrequens ſit, præſertim quum Dioſcorides ut plurimum per exteriora eo utatur, & eius uſum caueri iubeat. Idem Galenus, & Paulus Aëgineta cenſent. Mirum uero cur à noſtris medicis pro capite ut plurimum exhibeatur, tamen capiti infenſißimum eſt: quum autem uires habeat quodammodo ſtipticas, propterea uentriculo prodeſt. Ferrarienſe etiam ſolum coriandrum copioſe fert, quamuis nullus ſit, uel modicus ſeminandi uſus. Germani Latinum nomen imitantur, coriander proferentes, nam apud ipſos non extat. Galli coreandres, Hiſpani culatro uocãt. SEN. Lupinum ſequitur. BRA. Notißimum ſemen, ne ſcio an inter legumina numerem. Triſtes lupinos Virgilius cecinit, id eſt, amaros, ut Seruius interpretatur. Noſtræ mulieres aqua maceratum, mitius reddunt, ut mãdi poßit, nec immeritò, quia uentriculum corroborat. At inepta hora ſumunt, quia ſtatim à cibo: ſatiuum, & ſylueſtre inuenitur, ſed æqualibus uiribus. Solum Ferrarienſe lupinum aptè producit: in montibus tamen, atque ſiccioribus locis efficacior, curam non expetit. Hippolytum Turcum optimæ indolis infantem, Magnifici Alberti filium, ab ingenti uermium copia ſolo lupinorum puluere liberaui, A Gallis lupinis, ab Hiſpanis, tramuzes, à Germanis feigbon appellatur. Vnde uero Germani ſuum nomen ſumpſerint ignoro, quippe idem ſignificat quod fabæ ficuum. SEN. Cannabis ſemina offeruntur. BRA.

Lupinum.

Cannabis.

Species duas habet, Syluestrem, & ſatiuam: ex ambabus ſemina habere ſtudeas, ex ſyluestri autem ſpeciatim radices. In Bononienſi agro mira cãnabis fertilitas, & præſertim in Illuſtriſsimi Ducis noſtri castro quod Centum appellatur, à centonibus fortè dictum, qui etiam ex uarijs cannabinis partibus fiunt. Venetorum Senatus huius castri uiris immunitates plurimas condonauit, ſi Venetias cannabin aduehērent, quippe nullum aptius ad conficiendos rudentes inuenitur. De cannabi finem feciſſem, quoniam opus non eſt res tam notas diu pingere, niſi in mentem ueniſſet, gallinas hoc ſemine paſtas per totam hyemem oua párere: quod & urticæ ſemen facere certũ eſt. Ab Hiſpanis, qui Luſitaniam inhabitant, lino alcanabe, à Germanis hanf, à Gallis chaneuix appellatur.

Cicuta. SEN. *Cicutæ ſemina conſequuntur.* BRA. *Frequentiſsima habetur Ferrariæ cicuta, & efficaciſsima, ut quæ ſues plerunq;, & anſeres interficiat. Non tantum ſemina, ſed & ſuccum è cacuminibus, antequam ſemina obareſcant, ſeruabis. Vinum meracius ſanat, ſi quis cicutam comederit. Ne aliubi quàm Ferrariæ, cicutam quæras, licet Dioſcorides Cretenſem magnopere laudet, poſt Magaricam, & Atticam: fiſtulæ ex ipſa fiunt, quæ cicures redduntur, ſi uino meraco macerētur. Noui ego unigenitum uiduæ filium, qui ex eſu cicutæ obijt, eam in acetario, cereſolij loco (ut dixit) comedens. Mixta uino, inſanabile uenenum eſt. Excellentiſs. Leonicenus pharmacopolarum errorem detegit, qui loco rutæ ſylueſtris ſeminis, cicutæ ſemen colligunt & ſeruant: tamen reſipiſcere nolunt, ſed in dies homicidia potius augere. Noſtrum uulgùs ce*

gus cegua, & Galli etiam Ceguce nominant. Hiſpani cannaueras. At Germani, quoniã interficit, vvieterichf *appellant, ac ſi tyrannum dixerint: ita enim id uocabulum apud ipſos interpretatur.* SEN. *Erucæ ſemina occurrunt.* BRASA. *Inter alias herbas, quibus in acetarijs utimur, hæc una eſt, quæ Venerem reuocat morantem, ut poëta inquit: nec lactuca apud nos edi conſueuit ſine eruca, ut calidæ ac frigidæ rei temperamentum fiat: notiſsima herba eſt, à noſtris etiam mulieribus ruchela, corrupto uocabulo, quaſi eruca nuncupatur: non modo ſemina, ſed & herba ipſa ſeruanda. Quin & ex hac herba, & lacte uel aceto paſtilli fiunt, ut diu ſeruentur, in culinæ non medicinæ uſus. Quæ apud nos reperitur, ſatiua eſt. Aliud genus ſylueſtre in Hiſpania potiſsimum naſcitur (quanquam & in Italia etiam) quo Hiſpani loco ſinapis utuntur, imò idem eſt in Italia uſus, & plures uidimus, qui eius ſemine uice cardamomi ueſcerentur. In Ferrarienſi agro copioſè prouenit, ſed in montibus efficacior.* SENEX. *Ad meſpilorum ſemina ueniamus.* BRASAVO. *Si tempus exigeret, meſpilorum ſpecies ad unam enumerarem, quæ à Theophraſto libro de plantarum hiſtoria tertio, & à Plinio deſcribuntur: oſtenderemq́; Dioſcoridis meſpilum, non eſſe nunc uocatam meſpilum: quia Dioſcorides arborem aculeatam dicit, buxeæ ſpinæ folijs, & quod fructum fert, in quo ſolum tria grana uel ſemina inueniuntur: unde tricoccus appellatur. Talis fructus in Neapolitano agro copioſè abundat: ipſi azarolum, nos lazarolum uocamus. Cœpit iam*

Eruca.

Meſpilum.

Ferrariæ plantari, & Hieronymus Braſauolus affinis meus Miles ſtrenuiſsimus ſuo in horto habet. De hoc autem pomo aliàs: nam meſpilla noſtratia nõ habent pauciora grana quinque. Verum ut aliquid certi habeas, ſecundum genus meſpili à Dioſcoride poſitum, quod epimelis appellari dicit, in Italia naſcens, eſt uera meſpilus noſtra, ſi deſcriptiones cõſideremus: nam eſt arbor mâlo ſimilis, folijs tantum minoribus, rotundum pomum fert eſui commodum, latiori umbilico, leniter adſtringens, & ſerò matureſcit. Suſpicorq́; idem eſſe quod apud Galenum ex mente Hippocratis amamelides nuncupatur, genus meſpili in Italia naſcentis. Quicquid tamen ſit, non eſt opus aliunde quærere meſpila, quàm Ferrariæ, ubi & copia habetur, & efficacia ſunt ſemina. Hoc tantum addere decreui, etſi eius fructus adſtringat, ſeminum tamen puluis, lapillos uehementer ex renibus eijcit, urinam cit, & ueſicæ lapidem minuit: cuius rei nuperrime experimentum ſumpſi in domino Petro de Argenta, qui plures quàm ſexaginta è renibus lapides minxit, ſolo huius pulueris auxilio. In domino autem Andrea Rodo, uiro ſolertiſsimo, adeò lapides renum comminuerat, ut in puluerem redacti ſine dolore exirent. Germani meſpilum meſpil, Luſitani neſpelas, ut nos etiam, m, in n, mutantes, Galli nepfles appellant. SEN. *Lens ſequitur.* BRA. *φακός à Græcis dicitur, lentem nos & lenticulam appellamus, ſemen notiſsimum ita etiam uulgo dictum lente: in Ferrarienſi agro præcipuum, ut quandoq; grana pollicis unguem latitudine æquent. Ibi pro uſu colliges. Lenti ultimam manum impoſuiſſem, niſi*

Lens.

Dioſco

Dioſcoridis textus occurriſſet quo aluum cohibere cum corticibus ſcribit. At Hermolaus emollire interpretatus eſt: noſq; publicum adagium uulgò habemus, Si quis lentis pateram comederit, ſitulam cacare. Errant (ut puto) recentes, qui excorticatas adſtringere, cum corticibus emollire uolunt. Nam cõſtat apud Galenum & Paulum lentes communiter adſtringere. Quam ob rem apud Dioſcoridem ita etiam intelligendum cenſeo, quippe ſecundo ordine exiccant, ut Aëtius teſtatur, qui etiam prædictæ dubitationis ſolutionem quodammodo adumbrauit: nam experientia id manifeſte oſtendit, lentem comedentes ſolui. Verum Aëtius lentem quidem areficere corpus, & ſiſtere aluum, ius uero irritare. Vnde his aluus irritatur, qui ius non lentem comedunt, accidit uero multos ius ſecum comedere, ideo non mirum ſi ſoluantur. Ipſi autem lenti id tribuunt, quod iuri potius cõdonandum erat. Nec mirum, quoniam & biſcocta braſsica adſtringit, at uentrem laxat prima coctura ſumpta, ut Ariſtoteles primo Problematum libro edocuit. Galli lentiles, Hiſpani lentellas, Germani linſen appellant. SEN. Ammeos ſequitur. BRA. Plures decepti, ammi, cuminum eſſe arbitrantur. Nõ enim legi debet ammeos, quia genitiuus eſt, ſed ammi. Verùm Dioſcorides cuminũ non eſſe, manifeſte oſtendit, ſed origani ſaporem habet. Noſtri pharmacopolæ in hoc ſemine inconſtantes ſunt, quippe nonnulli ſemina parua oblonga & tenuia habent. Alij ſimile fœniculo, ſed minus: alij maius quàm cuminum, & nigrum habent. Re autem uera nullus eſt apud quem uerum ammi uiderim. Illa enim parua ſemina origani ſaporem nõ ha-

Ammi.

bent, nec poſſunt eſſe calida & ſicca in tertio gradu, ut ſapor oſtendit. Quod uero maius eſt cumino, et nigrum, ex hoc ammi eſſe non poteſt, quoniam ammi album eſt, & minus cumino. In Aethiopia ubertim naſcitur, & prope Alexandriam Aegypti. Græci in panibus ſuis ſemen hoc ponunt, ut de fœniculis apud nos uſus eſt, quo guſtu gratior ſit: hoc ſemen facile haberi poterit, quoniam Veneti ſingulis annis Alexandriam Aegypti nauigant. Id tamen non eſt quod paßim à pharmacopolis uenditur, imò ut recens ualde portetur curabimus, ut terræ mandari poßit. SEN. Quæ ſunt illa ſemina quæ in officinis habentur? BRA. Alterius herbæ ſemina. SEN. Cuius herbæ? BRA. Nunc mihi ignotæ, quamuis plures uiderim, qui cerefolij ſeminibus uterentur. Aliàs autẽ de hac re commodius tractabimus: ſi autem uerum ammi cupis, Alexandriam mittito, hoc nomine ibi appellatur, imò hoc nomen ſemini, & herbæ per totam Græciam condonatur. Galenus amarum guſtum habere fatetur, præter id quod acre ſit, & in tertio ordine intenſo

Orobus. calefaciat, & exiccet. SEN. Orobus ſequitur. BRA. Eruum à Romanis dicitur. Recẽtiores adeò decepti ſunt, ut nonnulli ex ipſis Alexandria ſemina quædam ferant ſubruffa, ſub cuius cortice ſeminis caro ſubflaueſcit, uerũ orobum eſſe aſſerentes: quum tamẽ Dioſcorides orobum album dijudicet, & alba grana colligenda iudicat, ad farinam pro uſu medico parandam, alij recentes, ut Pandectarius, cicer ſylueſtre eſſe arbitratur, quum tamen Dioſcorides de cicere prius per plura capita egerit, & in cicer arietinum & non arietinum diſtinxerit, tunc

autem de ſyluestri cicere tractare debuiſſet. Adde ſeri eruum, ideo ſyluestre eſſe non poteſt. Auicenna herbum, & herbam Iudaicam duobus capitibus confundit: recentiores idem eſſe iudicant. Quicquid ſit, eruum non eſt, quod pharmacopolæ uendunt: ſub cuius cortice flaueſcit, quia Dioſcorides candidiſsima grana ſumi iubet. Nec te moueat quòd ab alijs autoribus ruffum ponatur, quia intus album eſſe debet, non rubrum. Quam ob rem id eſſe eruum ſuſpicor, quod nos uulgò ruuione appellamus: Eruum. habet enim albiſsima grana, & capiti graue eſt, & oneroſum ueſcentibus, conſtatq́; boues ſaginare. Quam ob rem ſi quis orobum ordinaret, noſtrum uocatum ruuione acciperem, quoad meliora inuenirem. Decipiuntur qui uiciam ſumi contendunt. Decipiuntur, & qui uulgò uocatam rubigliam. Decipiuntur, & qui cicer, quoniam in ciceris capite, ciceris decoctum cum eruo miſcet, ad teſtiũ collectiones, formicas, pſoras, lichenes, ulcera capitis erumpentia, cãcros, cacoëthas, cum melle, & ordeo, quod non feciſſet, ſi eruum & cicer idem eſſe putaſſet. SEN. Deinceps igitur ſemen dictum ruuione pro orobo ſumam, nec erit opus Alexandriam, & in alium locum mittere, quum in noſtra urbe facillime haberi poßit. BRA. Ita facere expediet, ne continuo cum alijs erres. Galli eruum ueſſe, Luſitani Cezirano uocant. SEN. Cardamomi ſemina ſequuntur. Cardamomũ. BRA. Quantum in hoc ſemine etiam pharmacopolæ decipiantur, ſtatim uidere licebit. SEN. Quomodo in hoc ſemine decipiuntur, quod ualde acre, & odoratum habent? BRA. Si aures præſtabis id certe intelliges, & quod exponam uerum eſſe

probabis. SEN. Dic ergo bonis auibus. BRA. Aures præſta. Tria ſemina apud pharmacopolas inuenio, quæ cardamomi loco ponũtur. Vnum eſt, melegettæ ita uulgò dictæ, ab Arabibus cobeth bagne appellatæ, ut ex Auicẽna liquet. Aliud quod cardamomũ uocant, ſemen triangulare, quo noſtræ mulieres pro condiendis rapis ſapa, quas compoſtas appellant, utuntur. Tertium eſt, Nigella citrina: Recentes in maius, & minus cardamomum diſtinguunt, ab Arabibus accipientes: ita enim Serapio ſacolla diſtinguit, quæ apud ipſum cardamomum eſt. At re uera nullum prædictorum trium ſeminũ apud antiquos Græcos cardamomum eſt: imò aliud maius addo, Serapionem de cardamomo loquentem, quod ſacolla appellat, Dioſcoridis cardamomum non tractare. Vnde recẽtes omnia confundunt. Nos autem, ut tibi diſtincte rem enucleemus, in hunc modum exordiamur. Quod à Serapione, & Arabibus cardumeni uel cordumeni dicitur, à Dioſcoride cardamomum appellatur: hoc clarum eſt, Dioſcoridi Serapionem comparanti. Inquit enim Serapio: Melius ex eo eſt quod difficile frangitur, plenum, coniunctum, durum, & graue, & extenſæ ſuperficiei, cuius ſapor eſt acutus parum: quod autem ex eo non eſt tale, eſt malum. Dioſcorides eodẽ ferè modo ſcribit: Eligito quod frangenti contumax repugnet, quod plenũ, præcluſumq; ſit: quod enim tale non erit, uetuſtate exoleuit, & bonitatem amiſit. Hinc aperte uides Serapionem, & Dioſcoridem conueni re, imò & in uiribus præciſe etiam quadrant, ut idem ſit apud Serapionem cordumeni quod apud Dioſcoridẽ cardamomum. At Serapionis interpres qui Carui agreſte inter-

Cardamomi tria ſemina.

interpretatur, aberrat, & ab hoc errore ducti recentiores omnes hallucinantur. Ad melegettas igitur redeuntes, ipſas non eſſe cardamomum ex hoc probatur, quia non multum guſtum tentant, ut cardamomum facere debet, nec ſunt ſubamaræ. Idem iudicium ſit in alijs prædictis ſeminibus, quæ nullam amaritudinem habent. Ideo pharmacopolæ Dioſcoridis cardamamo, & Serapionis cordumemi carent. SEN. Tamen Serapio particulam de cardamomo ſub hoc uocabulo cardamomum tractat. BRA. Nuſquam Serapio de cardamomo tractauit, niſi in ſacolla. At ſacolla non eſt cardamomum Dioſcoridis. Ideo Serapionis interpretem erraſſe puto, & non debuiſſe interpretari Cardamomum, ſed aliquid aliud, quod ab eo nomine ſacolla ſignificatur. Arbitrorq́; ſacolla ſemen quoddam eſſe in Arabia nobis ignotum, & etiã Græcis. Propter id eo capite Serapio Græcos non adducit, ut mos eius eſt, ſed ſolos Arabes. Vnde ſacolla Cardamomũ interpretari non debet, quia cordumeni, uel cardumeni, cardamomum eſt. SEN. Nunc uerum cardamomum doceas. BRA. Scito in primis ex illis non eſſe, quæ in officinis habentur, quia amara non ſunt, nec frangenti contumacia ſemina: facile ex Armenia, Boſphoro, India, uel Arabia haberi poteſt. Illuc mittendum, præſertim in Boſphorum, quia Veneti illuc ſingulis annis nauigant, & illuſtriſsimi Ducis noſtri nauis Boſphori littora appellit. SEN. Edoceas ſaltem, quid ſit ſaccolla Serapionis, quam ille interpres cardamomum uertit, & omnibus recentibus anſam errandi præbuit. BRA. Quod mihi incertum eſt, tibi aperire non poſſum: res Barbaræ ſunt,

quæ ad nos nuſquam peruenere. Conſtat autem maiorem ſacollam melegettam non eſſe, quia non ſunt grana magna, in quibus parua granula inſint: nec etiam minus cardamomum eſt, ſcilicet uulgare hoc noſtrum, quia cum maiori ſimilitudinem non habet, & cortice tegitur: minor uero ſacolla cortice caret. SEN. Non afferam igitur domum cardamomum? BRA. Non equidem, niſi ad prædictas partes miſeris. SEN. Non potero non mittere, cum propter hoc, tum propter alia multa. BRA. Eſto bono animo, quoniam ſperamus nos hæc omnia quandoque diſtincte oſtenſuros. SEN. Carui ſemina ad collectionem ueniunt. BRA. Arabica nomina Græcis & Latinis notiora ſunt. Caruus Arabicum nomen eſt, in quo Pandectarius adeò errauit, ut monitore indigeat: quippe in Serapione ita confundit nomina, ut caruum cum nigella miſcuerit: quod ex nominum errore factū eſt: quod enim Serapio Xamin dicit, id eſt, nigella, ipſe accepit, ac ſi carui dixerit. Tamen aliud caput Serapio de carui ſcribit, quod uerum carui eſt, ut mirandum ſit cur Pandectarius nigellam potius quàm carui acciperet. Nos igitur de carui uel caruo, aut caruia (nihil enim refert quomodocunque barbarum nomen proferatur) tractaturi, id primo admonebimus, caruum non eſſe nigellam, ut Pandectarius, & plures recentiores exiſtimarūt, ſed caruum apud Serapionem id eſſe, quod à Dioſcoride Caros uocatur. Hoc manifeſte deprehendes Serapionem Dioſcoridi comparando. Inquit enim Serapio: carui ſemen huius prouocat urinam, habet bonum odorem, & calefacit, & eſt bonum ſtomacho, & facit digeri cibum, & ingre

Caruus.

& ingreditur in confectionibus medicinarum, quæ componuntur ad faciendum deſcendere cibum à ſtomacho; & uirtus eius ſimilis eſt uirtuti aniſi, & radix eius comeditur cocta, ſicut paſtinaca. Hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridi mentem præſta ita de Caro dicenti: Calefacit, urinam cit, ſtomacho accommodatum, & in cibo gratum eſt; concoctionem adiuuat: utiliter antidotis & oxyporis miſcetur, aniſo proportione reſpondet, radix elixa paſtinacæ modo edenda eſt. Ex his certe deprehenditur, carui Serapionis, & caros Dioſcoridis idẽ eſſe: quoniam eadem penitus à Serapione (quamuis barbarè) in ſuo carui dicuntur, quæ à Dioſcoride in careo: fortè ſi fidum interpretem habuiſſet Serapio, in tot errores non incidiſſet. Semen autem, quod pro carui à pharmacopolis ſumitur, carui aut caros eſſe nõ poteſt, quia, ut inquit Serapio, ex ſententia etiam Abem Meſuai, eſt ſemen craßius quàm cyminum: quod autem pharmacopolæ uendunt, multo minus eſt cymino. Putaui quandoq; Daucum eſſe, id eſt, quod uulgò apud nos pro dauco ſumitur, quod eſt paſtinacæ genus, ſed magis odoratum eſſe caruum: poſtea ſemina nõ correſpondere aduerti, quamuis noſter uulgaris daucus paſtinacæ genus ſit, & caros inter paſtinacas numerari poßit. Vnde Paulus Aegineta primo libro, ubi radices numerat, quæ edendo ſunt, tres iſtos coniunxit, paſtinacam, paſtinacam ſylueſtrem, & radices cari, ac ſi & caros inter paſtinacas numerandus ſit. Quòd ſi potius Dioſcoridi, quàm Serapioni credamus, ut dignum eſt, qui exiguum ſemen habere dicit, fortè una ex noſtratibus dauci ſpeciebus erit: eius herba à Daucus.

Dioſcoride nõ pingitur. Plinius monet ubique ſerendum careum: Caros uero dictus eſt, quia in Caria laudatiſsimus inuenitur. Si quis certus fieri cuperet, in Cariam mittere oporteret, quod graue non erit illuſtriſsimo ALPHONSO *principi noſtro: quum eius ſemina habebimus, terræ mandabimus, ut quicquid naſceretur, uidere poſsimus. Ab Hiſpanis alcarouea nuncupatur, à Gallis noſtro uulgari nomine.* SEN. *Nigellæ nigræ ſemina poſt caruum locum habent.* BRA. *Cur nigræ addidiſti?* SEN. *Ad differentiam ſubcitrinæ.* BRA. *O ingens recentiorum error. Idem eſt dicere nigella ſubcitrina, ac ſi dicatur nigrum ſubcitrinum. Vna tantum nigellæ ſpecies apud probatos autores reperitur, quæ Xamin à Serapione dicitur, non Carui, ut Pandectarius putauit. Idem uero eſt Xamin Serapionis, & Melanthion Dioſcoridis, uel nigella. Serapio enim inquit plantam eſſe paruam circa duos palmos, & habet folia parua minuta, & mollia, ſimilia folijs plantæ ranahaon, niſi quia ſunt minora ſatis, & habet capitella ſubtilia, ſimilia capitibus papaueris, oblonga, & in medio eius ſunt parietes ſeparãtes ſemina, quod quidem ſemen eſt nigrum, acutum, boni odoris. Si Dioſcoridem met legeris in capite* περὶ μελανθίου, *id eſt de melanthio, eadem ferè ad uerbũ ſcribit, ut de Xamin Serapio edocuit, nam inquit eſſe breuem fruticem, pedali, & aliquando maiori altitudine, comparatq́; folia melanthij ſenecioni, & Serapio Ranohaon, quod ſenecion eſt: ambo tamen folia minora cenſent. Poſtea ſequitur, Et habet in ſummo cacumine exiguum uaſculum papaueris figura oblongum, interiore*

Nigella nigra.

Xamin.

ſui par

ſui parte diſcurrentibus ueluti cancellis diſſeptum: inter quos nigrum ſemen, acre, odoratumq; clauditur. Vt nullus ex his ambigere poßit melanthion Dioſcoridis, quod nigrum ſignificat, & Romanorum Nigella, cum Xamin Serapionis idem eſſe. Id magis oſtendunt proprietates, quæ eædem penitus ſunt, ut quod in pane ponitur, & fronti illitum capitis dolores diſcutit: ut autem nigellam cognoſcas, in ſegetibus naſcitur, ut plurimum, & ea eſt quæ à noſtris mulieribus ac ruſticis Githone appellatur, qua in coronis utuntur, æſtiuo tempore, Gith alio nomine dicitur: unde uocabulũ deductum eſt, Githone. Quapropter melanthion, nigella, Gith, xamin, idem eſſe conſtat. Conſtat etiam ſemen id, quod pro nigella uendunt pharmacopolæ ſubflauum, nigellam non eſſe. Recentes autem qui duplicem nigellam oſtendunt, ſine ratione loquuntur, quoniam apud antiquos una ſolum nigellæ ſpecies reperitur, quæ nigra eſt, imò & uocabulum & nigella nigrum ſignificat, imò & Romani nigellam papauer nigrum appellant. At hoc nomen in uſum non ceßit propter aliud papauer nigrum & uerũ, ex quo opium, & meconium fiunt. Galli tuum nomen ferè imitantur, nelle noyre dicentes: Germani uero Ratten: quamuis nonnulli apud ipſos diſputent eſſe potius Behruurtz, quæ eſt dauci ſpecies: nobis tamen potius Germanorum ratten, & noſtrum Githone eſſe cenſemus, ut uos ſeminum præſertim pulcherrime deſcriptum, præter alia, oſtendit. SEN. Atriplicis ſemen occurrit. BRA. Plures decepti ſunt, qui atriplicem id olus eſſe putarunt, quod uulgò ſpinachia dicitur: quod autem aberrẽt, hinc

Githone.

Atriplex.

manifeſtum eſt, quoniam atriplex antiquum & notum eſt, noua ſunt ſpinachia: habet etiam atriplex aureum florem, unde ab aliquibus Chryſolachanon dictum eſt. Nos uulgò trepeſe appellamus. Hiſpani recentes prædictos ſequuntur, nam ipſi ſpinazes uocant. Galli aroſſes: Germani Grunkraut, uel Grunkraut, ac ſi dixerint uiridem herbam: ipſi etiam ueluti diuerſam herbam à ſpinachijs, quæ ſpenet uocant agnoſcunt. Notiſsima herba Ferrariæ, & notiſsimum ſemen, quod uim refrigerandi habet, ferè in tertio ordine. Pythagoras atriplicem damnabat utpote qui hydropicos faceret, arquatos, ac pallorem, & in hortis nihil apud ipſum naſcitur inculpatum. Difficulter coquitur, unde ſi Pythagoræ credere liceret, noſtræ ætatis Medici qui in ægritudinibus concedunt longe aberrarent. At Dioſcorides de Arquato morbo oppoſitum ſcribit, quàm Pythagoras ſentiret, quia inquit eius ſemen cum aqua mulſa bibitum regium morbum ſanare, aluumq; mollit. Duplex genus apud Dioſcoridē inuenies, & nobis in promptu ſunt, ſatiuum, & Sylueſtre. Sylueſtris nullus eſt apud nos uſus, ſemina domeſtici tantum habere ſtudeas, & hæc in Ferrarienſi agro, ubi exquiſitiora ſunt. SEN. *Quo nomine antiqui noſtra ſpinachia uocant?* BRA. *Niſi in genere bletæ, aut atriplicis ſint, nihil habeo certi, quod tibi oſtendere poſsim.* SEN. *Igitur ad Cepæ ſemen ueniamus.* BRA. *Non eſt opus hic immorari, quia notiſsimæ ſunt cepæ, cromyon à Græcis dicitur. Sylueſtres cepæ nuſquam ſunt, rubræ acriores albis, & oblongæ rotundis iudicantur. Non modo ſemina, ſed & radi-*

Cepa.

cem

cem ipſam, quæ propriè cepa eſt, ad medicum uſum, & culinarium ſeruabis. Plinium lege de eius ſpeciebus, & alios autores. Hiſpani cebellam, Germani zvvibel cepam uocant. SEN. Aniſi ſemen occurrit. BRA. Notiſsimum eſt Aniſum, nec opus eſt in ipſo ambigere, licet ex Syria comportari Dioſcorides tradiderit: non enim in Italia propter id naſci inficiatur, ſed ex Syria originem habuit, aut ibi ſaltem excellentius prouenit. In Italia frequens habemus. Tu montanum atque nigrum ſeruabis, nam uiribus efficacioribus pollet. A Gallis anis, à Germanis aines, ab Hiſpanis yerua buona nuncupatur. SE. Cymini ſemen ſequitur. BRA. Et eiuſmodi ſemina notiſsima ſunt: reperitur uero domeſticum cyminum, & duplex ſylueſtre: domeſticum in quotidiano uſu habetur, de quo nihil aliud dicam, quàm noſtros ruſticos in periſterionibus ipſum ponere, ut columbos remorentur, & alienos alliciant, quod & antiquitus factum teſtatur Plinius. Addo etiam non eſſe petendum, ex Galatia Aſiæ, ut uolunt autores, & Cilicia, quum in Italiæ Apulia optimum habeatur, & alijs pluribus in locis, efficacius in calidis prouenit: omnes ferè nationes Latino nomine utuntur, uel ſaltem parum detorquent: nam Germani kumell, Galli commin, Hiſpani comines appellant. SEN. Petroſelini ſemen quæramus. BRA. Adhuc in medicorum animis inſidet noſtrum uocatum petroſelinum, antiquorum petroſelinum eſſe, & quum in re medica petroſelino indigemus, noſtræ herbæ ita uocatæ, ſemina, & radices, & neceſſarias alias partes colligunt. Sunt tamen, & uerum petroſelinum, & noſtrum uocatum

Aniſum.

Cyminum.

Petroſelinum.

petroſilinum apij genera, ſed petroſelinum in Italia non naſcitur (quod ſciuerim) in Macedonia tantum, præruptis locis. Semen habet ammi ſimile, odoratum, acre, & aromati ſimile: imò ſi addamus quæ Galenus in Theriaces dicit, amarum eſt, quæ noſtro petroſelino non conueniunt. Tamen difficile non erit per Venetas nauigationes in Macedoniam mittere, ut inde ſemen habeatur, quod mox noſtris regionibus locis præruptis ſeminetur. Noſtri Latini, ut Palladius, non dicit in Macedonia naſci petroſelinon, ſed locis aſperis: unde nihil impediret apud nos etiam gigni, præſertim ſi locis aſperis ſeminetur. SE. Ergo petroſelini ſemen non habebimus? BRA. Nō, niſi credamus id eſſe, de quo recentes, & quod uulgò petroſelinum, id eſt, ſaxatile apium appellamus. Tamen breui ſpero hæc ſemina accepturū Illuſtriſs. ALPHONSI Ducis Ferrariæ cura. SEN. Noſtrum igitur uocatum petroſelinum quid erit? BRA. Animus inclinat, ſatiuū apium, ſiue hortenſe eſſe, de quo Dioſcorides inquit omnibus accommodatum eſſe, quibus & coriandrum: σέλινον κηπαῖον, id eſt, apium ſatiuum, à Dioſcoride ſimpliciter nuncupatur. Pliniusq; libro uigeſimo, in iure mādi hoc apium cenſet, & eſſe peculiare in condimentis: quod manifeſtum eſt, noſtro petroſelino cōuenire. Apud omnes ferè nobis notas gētes à petra nomen habet, quippe Galli perſin, Hiſpani perrexil, Germani peter ſilgen uocant. SEN. Oleris atri ſemina accedunt. BRA. Olus atrum à Romanis dicitur, quod Dioſcorides uocat hipposelinon, non quidem ab equis quibus conferat, ut nonnulli uoluere, ſed à magnitudine ſua, quia equus in compoſitio

Olus atrum.

poſitione earum rerum, quibus nihil peculiare habet, magnitudinem ſolam ſignificat: ut hippomarathron, quia in ſuo genere multum excedit: hippolappaton, à Theodoro Gaza in Theophraſto equapium interpretatum. Ad noſtrum olus atrum redeuntes, radicem extra nigram, intus albam habet: propter id olus atrum à Romanis uocatur. Maius apij genus, quod in hortis & riguis naſcitur adeò creſcens ut arboreſcere uideatur, notißimum eſt. Apud nos ob ſuam magnitudinem hippoſelini nomen acquiſiuit, id eſt (ut Theodorum imitemur) equapij. Nos uulgò Ferrariæ apium Macedonicum nuncupamus. Omnes conditiones habet, quas illi Dioſcorides attribuit: ne aliubi quæras olus atrum, quàm Ferrariæ, radixq́; aliquibus in cibis grata. Decipiuntur uero, qui Archãgelicam, uel angelicam à nobis uocatam, olus atrum eſſe fatentur: quoniam radicem albam habet, nec in tam altam magnitudinem creſcit, ut apium Macedonicum uocatum. SEN. *Apij ſemina occurrunt.* BRA. Apium.
Quum abſolutè apium dicitur, hortenſe intelligi oportet, quod σέλινον κηπαῖον *à Dioſcoride nuncupatur, à noſtris uulgaribus petroſelinum dicitur. Quam ob rẽ ſeminibus apij abſolute, nõ ſunt breuioris illius apij quod in hortis naſcitur, ſemina ſumenda: dico breuioris quàm Macedonicum, ſed maioris, quàm noſtrum uulgare petroſelinum. At potius ſemina hortenſis apij, id eſt, noſtri uulgaris petroſelini ſeruarem: unde per ſemina apij abſolute, hortenſis apij ſemina intelligenda ſunt, quod eſt noſtrum uocatum petroſelinum. Semina uero, quæ à pharmacopolis paßim colliguntur, eleoſelini ſunt, id eſt,*

paluſtris apij. Decipiuntur enim qui apium paluſtre, eã herbam putant, quam uulgò apium raninum dicimus, quippe apium paluſtre ſatiuo maius eſt, apium uero raninum multo minus eſt: & quamuis Dioſcorides in aquoſis locis naſci, non tamen in aquis dicit. Solum autem Ferrarienſe inter aquoſa loca numerandum, præſertim ubi apium naſcitur, nam umbroſa loca, & aquoſa amat: de noſtris autem apij generibus loquor, quia petroſelinum uerum in ſaxoſis, & aſperis naſcitur. Tamen quum & apium ſatiuum, id eſt, noſtrum petroſelinum, & eleoſelinon, eaſdem uires habeant, ut Dioſcorides fatetur, ideo non multum refert, utrum eorum ſumatur: pro his autem colligendis ne patrium ſolum deſeras: radices etiam, & folia ſeruato. Germani eppich: Hiſpani, ut nos, apio: Galli, ache, apium uocant. SEN. *Leuiſtici ſemina poſt apium ſequuntur.* BRA. *Liguſtici* Liguſticum. *potius dicere oportet: plures decipiuntur qui apij ſpeciem eſſe crediderunt, quum de ipſo in altera parte egerit Dioſcorides, quàm in apij generibus, pharmacopolæ, & Ferrariæ, & Venetijs. Bononiæ etiam ac Patauij altero ſemine utuntur, quod Libiſtici ſemen arbitrantur, tamen inconſtantes ſunt, quoniam nonnulli apij ſeminibus pro eo utuntur, alij dauci. Tamen facile eſt in Liguriam mittere, imò in dies illuc mercatores accelerant: ſemen petendum eſt, & terræ mandandum. In Liguriæ montibus naſcitur, umbroſis, aſperis, & altiſsimis. Mirantur Genuenſes pharmacopolæ nobis hoc ſemen deeſſe: tamen in montibus efficacius eſt, quàm ſi in plano ſeminetur: pro pipere eo uſa eſt antiquitas, imò*

& nunc

& nunc ruſtici Ligures pro pipere in condimentis utun=
tur, & ego condîtum ferculum libiſtico ſatis gratum co
medi Genuæ in ædibus Illuſtriſsimi Sinibaldi Fliſci, quũ
Illuſtriſsimus HERCVLES *Ducis Ferrariæ primoge*
nitus Galliam peteret, nec etiam Magnificis Comitibus
Bonifacio Biuilaqua, & Vgucione Rangone Viris in=
tegerrimis diſplicuit. Sed illud animaduertere oportet,
Ligures fœniculum miſcentes, libiſticum adulterant.
Quin & Dioſcoridis tempore ſeſelis ſeminibus adulte=
rabant, & altero quodam ſemine, ſed ſubamaro, quo ſa=
pore deprehendebatur. Vnum eſt, uos libiſtici ſemini=
bus carere, cuius etiam radices in officina deinceps ha
bere curabis. Galli, ut nos ferè, & Hiſpani: Germani ue=
ro liebſtochel appellant. SEN. *Fœniculi ſemen occur* Fœniculus.
rit. BRA. *Notiſsima herba eſt, cuius ſemine in placen=*
tis, cibarijs diuerſis aceto uiridi, & arido per totum an=
num ueſcimur. Ferrariæ maxima copia habetur, à Græ
cis μάραθρον *dicitur: ſed non ſolum ſemina, uerum fo=*
lia & radices ſeruare commodum erit. Sed quum & in
aruis erraticum fœniculum, aut ſylueſtre inueniatur,
quod rei medicæ proficit, ideo huius ſemen in Ferrarien=
ſi agro collectum ſeruabis. Adeo nota ſunt hæc, ut nihil
aliud dicendum uideatur, quàm Hiſpanos ymozo, Germa
nos fenichel, Gallos fenoueil, fœniculum uocare. SEN.
Sparagi ſemina ſequuntur. BRA. *Aſparagi dicendum* Aſparagus.
eſt, adeò nota herba, ut nihil aliud dicendum uideatur,
quàm in Ferrarienſi agro colligenda, ubi infiniti ferè
ſunt producentes aſparagos campi. Radices quoque ſer=
uandæ. Illudq; animaduerſione dignũ, apud antiquos hoc

nomen aſparagus ſiue aſpharagus, non ſolum notiſſimam hanc herbam ſignificare, quam ſparſi appellamus, ſed cuiuſcunque herbæ cacumen quum primum erumpit ut edendo ſit. Paulus Aëgineta *hoc maniſeſte oſtendit, qui caput de* Aſparagis *inſcribit, in ipſo tamen de bleta, lactuca, atriplice, malua, & alijs ſimilibus pertractat.* Nos *decoctos in iure aſparagos aceto, ſale, & oleo conſperſos, magno gulæ delectamento comedimus, & in principum delitijs ſunt, adeò ut etiam ſine conditura comedantur.* Hiſpani*, ut nos ferè, ſparagos appellant.* SEN. Acetoſæ *ſemen quæramus.* BRA. Species *lapathi eſt acetoſa, ea quæ acidum ſaporem habet, quam oxalida appellant, notiſſima apud nos herba.* Arabes, *præſertim* Auicenna *de lapatho tractans, loco huius uocabuli lapathum, hoc nomine acetoſa utitur, quia in ea particula oxy deceptus eſt, quæ in omni lapathi ſpecie non ſignificat acumen ſaporis, ſed in aliqua acumen foliorum, ut in noſtro uocato rumice foliorum acumen in herba, quam uulgò herbam bruſcam uocamus, acumen ſaporis: huius herbæ ſemina, in* Ferrarienſi *agro colliges: uerum nec folia, aut radices, utpote rei medicæ utiles, prætermitto.* Reperitur *& trifolium acidum, quod alleluia uulgus noſtrum appellat. Sed quũ recentes acetoſam dicunt, lapathon intelligunt, non trifolium illud, quamuis eundem ferè ſaporem habeat, ut illi meritò particula ὀξὺ tribui, & ſimul componi poſſit.* A Gallis *ozeille dicitur, qua libenter intinctus parant:* Luſitani *azedeiras uocãt.* Germani *uero, ſavver ampher, id eſt, acetoſa ampher: quippe ſavver, acetoſum ſignificat,*

Acetoſa.

ampher

ampher autẽ eſt propriũ nomẽ Germanicum,quod nihil aliud,quàm ampher ſignificat. SEN. Geniſtæ ſemina legenda. BRA. De Geniſta in floribus tractare cœpimus,quæ à Græcis σπαρτίον, à noſtris ſparton,uel geniſta:notißima eſt, & in alijs locis præterquam Ferrariæ in uſu ruſtico pro ligandis uitibus frequens: quæ ſuprà dicta ſunt,ſatis eſſe putamus. SEN. Anthera ſequitur. BRA. De hac in floribus ſcriptum eſt, ubi oſtendimus antheram non eſſe roſæ florem, ut quidam recentes putant, ſed compoſitionem quandam apud Celſum, in qua tamen roſæ inſunt. SEN. Ad Sileris montani ſemina ueniamus. BRA. Si recentiorum montani ſileris deſcriptiones,& ſeſeleos conferamus,idem penitus eſſe deprehendetur. A Dioſcoride tamen tria genera deſcribuntur figura longe differentia,ſeſeli Maßilienſe, Aethiopicum, & Peloponneſiacum. Siler montanum recentiorum, eſt apud Dioſcoridem ſeſeli Maßilienſe,ſi deſcriptiones conferantur:uolunt enim fœniculi folia habere, & reliqua, quæ de ſeſeli Maßilienſi à Dioſcoride dicuntur. At ſi ſemina quæ à pharmacopolis uenduntur conſideremus, ſeſeli Aethiopici ſemina uidentur,quia ſemen eſt amarum: Maßilienſe uero amarum non eſt, ſed acre: facile autem erit ex Maßilia habere, nam quotidie nonnulli ex Illuſtrißimæ RENATAE Ducis noſtræ probißimæ, ac ſanctißimæ mulieris familiaribus Gallias petunt. Curabimus ut ſemina afferant, quibus terræ mißis,herbam oculis intueri licebit. SEN. Hoc ne prætereas obſecro. BRA. Non modo hoc,ſed plura etiam alia habere, atque plantare tentabimus. Corrupere uocabulum recentes, ut

Geniſta.

Siler montanũ.

ſiler pro ſeſeli dicãt: uerùm quia ſiler aquoſa loca amat, in quibus etiã naſcitur, propter huius differentiã montanum addidere, ut à ſilere aquatico, de quo ruſtici baculos parant, diſtingueretur. Semina & radices habere conueniet: à Germanis quibusdam felt kummel, id eſt, campeſtre cuminum, appellatur: in guſtu enim aliqua ex parte

Milium ſolis. cuminum imitatur. SEN. Milij ſolis ſemina accedunt. BRA. Si Serapionem conſiderare tentemus, ubi de culb pertractat, quod eius interpres milium ſolis exponit, ſtatim deprehendetur, idem eſſe apud Dioſcoridem lithoſpermon, id eſt lapidoſum ſemen, quod apud Serapionem culb, id eſt, milium ſolis. Inquit enim Serapio culb habere folia ſimilia folijs oliuæ, niſi quia ſunt maiora, & altiora, & latiora: & quæ ſunt ex eis inferiora, declinant uerſus terram, & habet uirgas eleuatas ſubtiles, ſicut lingua ſquinanti, & reliqua, in quibus cum Dioſcoride conuenit: quem ſi audire lubeat, in hunc modum ſcribit, habere folia oleæ longiora tantum, latioráq;, ad ſummam radicem eius iacentia, ramulos uero rectos, graciles, craßitudine acuti iunci, & reliqua, in quibus ambo conueniunt. Idem igitur ſunt Dioſcoridis lithoſpermon, culb Serapionis, & recentiorum milium ſolis. Nos herbam habemus huic ſimillimam, cuius ſemine mulieres noſtræ profigendis coronis utuntur, appellant autem coronas, indices quoſdam, quibus Deo preces numerant, ac ſi penſa quotidie reddant. In duobus tamen differre uidetur lithoſpermon, & noſtræ herbæ ſemen lapidoſum, à mulieribus lachryma uocatum. Primo, noſtra lachryma folium arundinaceum habere uidetur, uel ſaltem milium nigrum imitatur.

tatur. Deinde lithoſpermon ſerpere dicitur, quod non facit noſtra lachryma, quæ ueluti frutex eſt. Ego rectè Dioſcoridem conſiderans, non uidi ipſum folia ſerpere dicentem, ut à multis creditur, ſed eleuata ſunt: folia tamẽ quæ inferna ſunt, prope radicem per terram expanduntur. Inquit enim ipſe: καὶ τὰ περὶ τὸν πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα. quæ uerba à Marcello interpretantur, ad ſummam radicem eius iacentia: ut ſenſum faciat, oleæ folia habere ad ſummã radicem iacentia: id uero in omni folio falſum eſt, quoniam ea tantum iacent, quæ inferiora ſunt prope radicem. Ideo Hermolaus rectius interpretatur, iuxta radicem humi iacentia, id eſt, folia quæ iuxta radicem ſunt, humi iacẽt. Vnde ſi hoc modo interpretemur, exquiſitior interpretatio uidebitur, & ea quæ iuxta radicem ſunt in terram inclinata. Quæ uerba conſiderans Serapio dicebat (licet barbarè) Et folia inferiore declinant uerſus terram, facientia uelut ſtratum ſuper terrã. Et Plinius libro 27. capite undecimo, autores reprehendit qui ſerpere tradiderunt, quoniam ipſe (ut inquit) non uidit hærentem. In ſumma igitur, noſtra lachryma lithoſpermon, id eſt, ſemen lapidoſum eſt, quamuis in folio differre uideatur, ab eo Dioſcoridis: quia hoc Dioſcoridis oleam, noſtrum milium nigrum, aut arundinem imitatur: tamen in genere lapidoſi ſeminis eſt, & renum lapides expellit, ueſicæ autem minuit, ut experiẽtia in quotidiano uſu demonſtrat. Noſtra igitur uocata lachryma ſpecies lithoſpermi Dioſcoridis erit, & culb, uel milij folis Serapionis ac recentiorum. Nec mouearis quòd magnitudinem erui habere dicitur, quoniam ſecundum loca

maiora

maiora & minora ſunt: minora ſunt, quibus uos utimini, & folium habet, quale Dioſcorides deſcribit: noſtra autem lachryma in lithoſpermo à Plinio ferè pingi uidetur, præſertim quo ad ſemina. SEN. *Quum uariæ ſint lachrymæ à nobis dictæ, & lapidoſa ſemina, quod pro lithoſpermate accipiendum eſt?* BRA. *Quod magis durum & lapidoſius: nos autem eãdem ferè uim habere in multis experti ſumus. Eodem nomine à Gallis quo recentes appellant, dicitur, ſcilicet milium ſolis: à Germanis quibusdam ſteinſame, ab aliſs mehrhirſſe, nuncupatur, quamuis à diuerſa proprietate hæc nomina impoſita uideantur. Denique præ cæteris milij ſolis generibus, id prætermitterẽ, quo uos utimini, utpote cæteris ineptius, & id ſeruarem quod magis album nigris quibusdam maculis inſperſum.* SEN. *Miraſolis ſemina ſequuntur.*

Miraſole. BRA. *Hoc uocabulo Miraſole, quod Latinè heliotropium dicitur, omnes herbæ ueniunt, quæ ad ſolẽ uertuntur, & ferè nubilo die ſunt Ruſticorum horologia. Dic cuius ſemina collecturus es? quoniam cichoreum, ſcabioſa iam dicta, inter miraſolis ſpecies ab autoribus computantur.* SEN. *Illam intelligo, quæ ita uulgari nomine & ſimplici apud nos miraſole, apud Tuſcos giraſole, apud recentes ſponſa ſolis, apud Arabes kerua appellatur: unde oleum de kerua fit, quæ folium platani habet.* BRA. *Iam accepi quam intelligis, à Dioſcoride & Græcis Cici, & Croton, à Romanis Ricinus appellatur ob ſimilitudinem, quam eius ſemen cum ricino animali habet.* SEN. *Quid eſt hoc animal quod ricinum uocas?* BRA. *Id quod boues & equos apprime uexat, nos uulgò*

cecam

cecam nuncupamus. SEN. *Aliquam certè ſimilitudinem habet, non tamen omnimodam.* BRA. *Non eſt opus ita ad amuſsim conuenire, modo in aliquibus quadret, hanc herbam, uel arborem (nam arboreſcit, ſi ſcapus arbori reſponderet) nonnulli maiorem cataputiam putant, ſed longè decepti, ut in tithymali ſpeciebus edocebimus. Germani* VVundelbaum *uocant: huius plantæ ſemina* Ferrariæ *habentur frequentia: putat noſtrum uulgus infauſtum eſſe, hanc herbam domi habere, ut non poſsit eſſe ſine luctu: folia etiam præter ſemina habere ſtudeas, & præſertim in his montibus.* SEN. *Berberis ſemina occurrunt.* BRA. *Berberis etiam colligitis, & non tantum ſemina. Vocabulum berberis, & amaberberis, barbara ſunt: ſi autem Serapionem de his loquentem conſiderabimus, idem eſſe cum oxyacanthon Dioſcoridis deprehendemus. Inquit enim Serapio: Eſt arbor ſimilis arboribus pirorum agreſtium, quæ dicitur habaras, niſi quia eſt minor, & habet multas ſpinas, & habet fructũ ſimilẽ grano myrti, niſi quia eſt maior, & rubidus facilis ſeparationis, & habet interius grana, & habet radicem habentem multas radiculas infixas terræ. Hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridem eadem ferè dicentem in Oxyacantha audias: Agreſti piro ſimilis arbor Oxyacantha eſt, minor tantum, magisq; ſpinoſa, fructum myrti baccis æqualem, confertum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidam radicem, & altius deſcendentem. Quæ ſi cum Serapione conferantur, manifeſte deprehendetur, utroſque hos uiros eandem picturam lineaſſe, niſi quia Serapionis colores ineptiores ſunt, Dioſcoridis*

Berberis. Oxyacantha.

autem floridi, hoc eſt dicendi phraſis. In proprietatibus etiam quo ad uſum medicum quadrant,ut non ſit opus dubitare eadem ab his autoribus tractari. Fuere autem qui Oxyacantham Dioſcoridis eum fruticem eſſe putarint,quem nos uulgò uuam criſpinam appellamus: hi autem longe decipiuntur, quoniam criſpina uua ſyluestris piri folia non habet, ſed potius in uitem aut in apij folia inclinat,ualde enim inciſa ſunt. Coniectura uero,qua mouentur,ut berberis ſit criſpina uua, adeò tenuis eſt, ut de ſe ruat,quippe ex nomine tantum ſumitur: nam inquiunt criſpinam dici quaſi acrem ſpinam,& oxyacantha quaſi acuta ſpina: tu ipſe uides qua coniectura moueantur. Adde in granis multum differre, quia in oxyacanthæ grano plures acini,in uua criſpina unum ſolum ineſt. Vidi ego oxyacantham acinos quatuor habentem, ſed pro maiori parte duos habet. Vnde granum illud quo paſsim utimini Serapionis & Auicennæ ac cæterorum Arabum uerum berberis, & Dioſcoridis, Galeni ac cæterorum antiquorum ueram oxyacantham eſſe certus ſis. Longe etiam decepti ſunt, qui berberim pro aſpalato accepere, ut ſuo loco intelligere licebit. Galli Arabo nomine utuntur: Germani nonnulli Surich, erbſel appellant.

SEN. *Quo loco hos berberes colligere oportet?*

BRA. *In his montibus,quamuis in Bononienſibus etiã, Mutinenſibus,& per totum Apenninum copioſè uireãt. In noſtris etiam foueis quandoq; reperitur: in omni ſolo naſcitur, ſicco, humenti, aprico,ſole patenti. Si in frigidioribus locis inuenies, ibi efficaciores fructus parit.*

SEN. *Rapæ ſyluestris ſemina occurrunt.* BRA. *De*

rapa

*rapa dicemus, ſi prius te admonuero, non ſolum oxyacan
thæ granum, ſed & radices ſeruandas, mirorq́; te hunc
fructum inter ſemina numeraſſe.* SEN. *Id factum eſt
quia ob ſemina expetitur.* BRA. *Eſto, Rapas aggre=* Rapa.
*diamur, nam & ipſæ in uſum medicum ueniunt. Vos ſyl=
ueſtris ſemina habere curatis, cur etiam non ſatiuæ? nam
& ſatiuæ ſemina rei medicæ proficiũt, & caro radicis,
& folia, & coliculi quũ primũ exeũt, imò & ipſa radix
muria conditur, aut ſapa, ut noſtræ mulieres pro quadra=
geſimali obſonio parãt. Notiſsimæ ſunt rapæ, & ſatiuæ,
& ſylueſtres, in Ferrarienſi ſolo craſsiſsimæ, præcipuæ,
& dulciſsimæ. Columella in Italia cæteris Nurcinas præ=
fert. Quod non feciſſet ſi eius tempore Ferrarienſes ex=
titiſſent. Tempore enim Columellæ Ferrarienſe ſolum
ualles erat: patres autem noſtri culturæ aſsiduitate, nunc
in fertiliſsimos campos deduxere, natura uſque ad hæc
tempora repugnante: ſed ars naturam uincit, modo im=
penſe uelit. Alij hyeme rapas in pultarijs comedunt: ego
etiam per æſtatem, ne aut ligneſcant, colonum cuiuſ=
dam ruſculi mei prope Ferrariam iubeo, ut folia ad radi=
cem uſque, omnibus rapis demat, ne ad ſemen perueniãt?
hoc enim præſidio non ligneſcunt, ſed tenellæ & coctibi
les per uniuerſam æſtatem habentur, nec cibus eſt æſtiuo
calori noxius. A Luſitanis, ſaramages uocantur: à Germa
nis, vvilt rul, id eſt, ſylueſtris rapa dicitur.* SEN. *Dauci* Daucus.
ſemina præſentantur. BRA. *Multos in Dauco aberra=
re uidimus, & omnes noſtri pharmacopolæ herbam in
Ferrarienſi agro frequentiſsimam pro dauco accipiunt,
quia ita à ruſticis appellatur, quum tamen alia res Dau=*

cus ſit. SEN. Quæ igitur herba eſt hæc, quam nos daucum appellamus? & ubi uerum daucum habere potero? BRA. Ea herba, quam uos paßim in Ferrarienſi agro in tritici ſtipulis creſcentē colligitis, & daucū appellatis, à Dioſcoride σαφυλίνον ἄγριον, id eſt, paſtinaca ſylueſtris dicitur, ut apparet ſi quis eius deſcriptionem conſideret, præſertim ubi dicit flores in medio exiguum quid purpuræ habere, quod tamē in croci colorem uariat, hoc etiam in omni umbella non eſt, ſed ſecundum loca innaſcitur: fuere tamen qui paſtinacam illam ſylueſtrem, & daucum idem eſſe putarēt, & imò uos pro dauco ea utimini. Eos autem aberrare hoc indicium eſt, quia Dioſcorides de paſtinaca erratica ſeorſum à dauco pertractat, & tertiam dauci ſpeciem ſylueſtri paſtinacæ comparat, tanquam duo ſint, quemadmodū duo eſſe conſtat: primam, & ſecundam dauci ſpeciem, non eſſe paſtinacam erraticā, ex folijs certum eſt: quam ob rem quem uos daucum putatis, daucus non eſt, ſed paſtinaca erratica, ut ſapor, odor, & reliqua oſtendunt. Qui etiam daucum paſtinacæ ſpeciem aſſerunt, decipiuntur, quoniam à Dioſcoride, antiquioribus'ue nuſquam deſcribuntur, imò ſeorſum à paſtinaca de dauco pertractat. Non tamē inficias eo daucum, & paſtinacam aliqua ſimilitudine iungi. SEN. Quomodo uerum daucum habere poterimus? BRA. Si in Cretam mittamus, & ſumptis ſeminibus terræ mandemus, quod illuſtrißimus princeps ALPHONSVS, fieri recepit. Non ſolum autem huius Cretici dauci ſemina, ſed & radices in uſum medicū ueniunt: aliarum uero ſpecierum ſemina tantum. Illud'que admonere uo-

nere uoluerim, quum dauci, & ſyluestris paſtinacæ eædẽ ferè uires ſint, ea pro dauco uti licebit: ſatiua aũtem paſtinaca, ad uſum medicum minus ualet. Serapio etiam caput dauci à capite bauciæ, id eſt, paſtinacæ, eodem modo quo Dioſcorides ſeparauit. Sed Pandectarius ac recentes adeò confundunt, ut daucum paſtinacã faciant, & apud Serapionem idem eſſe daucum & bauciam, id eſt, paſtinacam, fateantur, quum tamen de dauco, & paſtinaca diuerſa capita faciat. Nõ defuere tamen qui ſemina Meum nuncupata, Creticum daucum affirmẽt: quibus nõ diſſentirem, ſi quodammodo piloſa eſſent. Nonnulli ex Germania beerwurtz appellant, quibus alij aduerſantur, hoc nomen potius nigellæ attribui, ut herba apud ipſos beerwurtz dicta, uera nigella ſit. Nos ipſis hoc diſsidiũ relinquamus. SEN. Ergo ad pſyllij ſemen deſcendamus. BRA. Pſyllium notiſsima herba eſt, in maritimis locis Illuſtriſsimi Ducis noſtri adeò frequens, ut ingens copia Venetias afferatur: hoc diu latuit. Opera Nicolai Nicolutij inuentũ eſt, qui ſingulis annis inde Venetias magnã ſummam aſportabat, & hoc per multos annos fecit, antequam eius loci homines rem cognoſcerẽt, & ex ſemine lucrum quærerent. A Latinis herba pulicaris dicitur, uel quia pulices fugat, & hoc nomen etiam pſyllion pulicem ſignificat, uel quia ſemina pulicibus ſimilia habet: non tamen adeò in maritimis naſci dico, quin etiã in alijs incultis, & aruis naſci affirmem. Eſt altera cumila pulicaris: ſed hæc ſimpliciter pulicaris uocatur. Verũ ne in re tam nota tempus cõteratur, ab Hiſpanis zaragatonam appellari monebimus: eam etiam difficultatẽ prætermittentes, Pſyllium.

Agnus caſtus.

an intus calidum extra frigidum ſit. SEN. Agni caſti ſemina occurrunt. BRA. Ἄγνος à Græcis & λύγος dicitur, à noſtris uitex, & amerina ſalix nũcupari uidetur: in maritimis naſcitur. Non dubito uerum agnum caſtum nos habere, quanquam duo obſtare uideantur. Primum, eius grana piperis acumine carere. Aliud, quia Ferrariæ in clauſtro Religioſorum ſancti Dominici uitex adeſt, tamen lentos ramos non habet. Scire autẽ oportet, nõ dici à Dioſcoride acredinem piperis habere, ſed ſaporẽ piperi ſimilem: quod manifeſtiſsimum fiet, ſi quis eius ſemẽ maſticauerit, habet enim neſcio quid piperis. At ſemina ex locis quibus naſcitur acriora ſunt, & minus acria. Quod uero in ramorum ac uirgarũ flexibilitate dubitabamus, facile diluetur. Quoniam iunioribus, & his qui prope mare ſunt lentor ineſt, ſed antiquiores uitices ob ſenium flexibilitatem amiſere. Semina, & folia circa maritima quærantur, & circa fluenta ac torrẽtes in incultis locis. Aberrant qui ex ſapore piperis, quẽ habet, hoc ſemẽ, cubebe eſſe putarunt. Serapio de eo in capite de ſamãcheſt pertractat, & arborem Abrahæ appellat: piperella etiã à ſapore nũcupatur. Antiquæ matronæ & huius arboris folijs ſupra toros ſtratis utebãtur, & ſeminibus, in pultarijs comedentes. Sed ne in re tam nota diu uerſemur, reliqua ſecundum ordinẽ proſequaris.

Pæonia.

SEN. Pæoniæ ſemina conſequuntur. BRA. Antiquiſsima herba eſt, à Pæone dicta: marem & fœminam habet: à Romanis caſta herba, à Græcis glycyſis, & pæonia dicitur. Serapio ex ſentẽtia Dioſcoridis, arborem eſſe ſcriptum reliquit: nos autem eius interpretẽ fuiſſe putamus, qui ita uerterit: non enim

arbi

arbitror quod Dioſcorides dicit caulem duorum dodrã=tum altitudine, arborem à Serapione dictã eſſe, ſed id po=tius interpretis uitio uenit. Manifeſte autem deprehenditur grana eſſe, multa, rubẽtia, parua, punicorũ acinis ſimilia, quæ ſunt eius ſemina. Hæc in his montibus altiſsimis, & præſertim promontorijs: præter ſemina autẽ, radices ſeruabis, quæ in maſculo albæ ſunt, quamuis & in aliquibus nigræ uideantur, albæ & nigræ ſeruandæ, quæ ad di=uerſa peculiariter conferunt: nos nigra abundamus, & ea pro necandis puerorum uermibus in aqua, decoctio=ne, & puluere utimur: imò & radix puerulis adalligata ab atra bile, et epilepſia liberat, ut in Belliſſario ingenuo Comitis Camilli Taſſoni filio uehementi experimento deprehendi. Quum duo ſint Pæoniæ genera, mas & fœ=mina, alterum Germani min vven vvurtz, alterum be=ninien uocant: quamuis & alij benedictam roſam appellant, Galli uero pinoine. SE. Staphiſagriæ ſemina occurrunt. BRA. Noſtræ mulieres ſtrafuſarium dicunt, uoca=bulum corrũpentes, in nullo alio uſu apud ipſas eſt, quàm ad necandos pediculos. Vnde à Romanis herba pedicula=ris nuncupatur: ab uua, nomen ſtraphij habet. Cornelius Celſus uuam taminiam appellare uidetur: ſed Plinius ca=pite 2. 29. libri ipſum reprehendit. Verùm 26. lib. cap. 14. uuæ taminiæ uires deſcribens, ſtaphiſagriæ uires preciſè demonſtrat, ut poſtea uiſus ſit uuam taminiam idem cũ ſtaphiſagria facere: de hac autẽ re aliàs. Serapio alberas uocat. Fuere qui ueram uuam montanam eſſe putarint, quia apud Serapionem ita ſcriptum reperitur. Aberrant uero, quia ita ob ſimilitudinẽ appellatur. In opacis locis

Staphiſagria.

Vua taminia.

ipſam quæras, quamuis & in Ferrarienſi agro naſcatur.
Cataputia. Galli, ſtafiragre illam uocant. SEN. Cataputiæ maioris ſemina percurrenda ſunt. BRA. Quũ multæ ſint tithymali ſpecies, quæ à Serapione xeaſcr appellantur, præcipua & maior ſpecies hæc eſt, quæ cataputia uulgò nũcupatur: hoc fortè nomen ſortita eſt, quia ruſtici eius ſeminibus in hydrope pro pilulis utuntur. Vocant uero antiquiores pilulas catapotia. Vnde paßim cataputia pro catapotia proferũt. Decipiuntur uero qui cataputiam miraſole à nobis uocatum putant: quam ob rem Serapionis interpres aberrauit, kerua, id eſt, cataputia interpretãs, niſi & ipſe eo uocabulo ad ſignificãdum cicum uti uelit. Deridendi ſunt, & cum maximo riſu, qui uolunt cataputiam dici, quia catat puzam, id eſt, fœtorem inuenit, nam mire ſoluit: ſed eo uehementius ridendum, quia nõ ſolum uerbis, ſed ſcriptis etiam mandarũt. Ea ſpecies tithymali eſt, quæ à Dioſcoride characias uocatur: Ferrariæ uiret, ſed in montibus efficacior. Non tantũ ſemina, ſed radicẽ & ramulos ſeruabis: paſtillos etiã, hac erui farina & lacte facias, imò & ficus ſerua in quibus lac ſtillauerit. Notißima herba eſt, & notißima ſemina. Ruſtici Ferrarienſes herbam dalle carpanede uocant. Noſtræ mulieres pro comperto habẽt, ſi quis ſemina deorſum trahẽs euulſerit, & ea comederit, per inferna purgari. Si uero ſurſum, per ſuperna: ut plurimũ uero accidit hæc grana comedentes per ſuperna, & inferna purgari, cauſam afferunt, quia grana ſurſum, alia deorſum ducta ſint. Decipiuntur etiã plures Germani, qui apud ipſos cataputiam, Vundelbaũ dici cõtendunt, quũ potius eo uocabulo cicum ſignifi

ſignificent: ſed hi eodem errore ducuntur, quo Serapionis interpres. Verè autẽ noſtra cataputia quæ apud Dioſco ridẽ characias eſt, à Germanis ſpringkorner dicitur, ac ſi dixerint granũ ſaltare faciens: quippe ſpring ſaltare faciens eſt, korner granũ: fortè quia ſoluens dolores facit. Huius herbæ ſeminibus, ab aſcite Magnificũ Iulium Boiardum Scandiani comitem, optimæ indolis Iuuenem liberaui. SEN. Ad linguæ auis ſemina ueniendum. BRA. Nuſquam (quod ſciuerim) apud Græcos autores auis linguam reperi quã alio nomine recentiores linguã paſſarinam appellant. At linguã hirci, linguã bouis, linguã canis inueni. Arabes tamen de ipſa pertractant, ut Serapio in capite de liſen haſafit, id eſt, de lingua auis: diſsidentq́; in hoc ſemine recentes, ut nonnulli ſemen quoddam herbæ mihi ignotæ accipiant, quod ſemen paruum eſt: communis tamen pharmacopolarum uſus eſt fraxini ſemen habere. Multi uero recentes decepti ſunt, Auicennam male intelligentes, quippe Auicenna libro 3. fen. 20. cap. 18. linguam auis inter medullas numerat: ipſi uero ex hoc putant linguam auis medullã eſſe, quũ ipſe ibi per medullas ſemina intelligat, quæ carnẽ & pulpã (ut ita dicam) habent. Vnde & inter medullas, grana pineæ, & auellanas numerat. Adde in 2. lib. manifeſte animaduertiſſe, linguam auis folia habere, & Serapio linguã auis arborem eſſe fatetur. Sed an Arabum lingua auis fraxini ſemẽ ſit, ut multi accipiunt, dubito: quippe Serapio nullũ ex Græcis adducit in lingua auis enucleanda, ſed ſolũ Arabũ teſtimonio utitur, tamẽ de fraxino Dioſcorides pertractauit. Præterea ſemen fraxini non eſt extra rubrum, intus

Auis lingua.

album, per ſemen medullam & nõ corticem intelligẽdo. Tamen ſi alia conſiderentur, idem preciſe ſunt, quoniam eſt albor ſimilis arbori dirdar, id eſt ulmo, niſi quia foliũ eius eſt oblongum ſimile folio amygdalæ, ita autẽ habet fraxinus. Sequitur: & fructus, qui dicitur lingua auis, ſunt palmites qui diuiduntur in cherarnub, ſimiles folijs oliuarum, niſi quia ſunt minores ſatis, & intra quamlibet cherarnub eſt medulla ſimilis linguæ auis, exterius rubra, & interius alba, declinãs paululum ad citrinitatẽ, & ſapor eius eſt acutus, mordicans cum pauca amaritudine, & nõ apparet mordicatio eius poſtquam bene maſticatur. Hactenus Serapio. Omnes has cõditiones in fraxini ſemine reperi: nec moueor quod extra nõ ſit rubrũ, quia ſaltem in citrinum (ut Serapio dicit) inclinat: non moueor etiam quòd Græcos non adduxerit, de fraxino tamen loquentes, quia de fraxini ſemine nuſquã tractarũt: ideo lingua auis Serapionis, noſtra fraxini ſemina eſſe fateri cogor. SEN. *Suprà dirdar pro ulmo interpretatus es, tamen recentes fraxinum intelligunt.* BRA. *Hi decipiuntur, qui dirdar pro fraxino intelligunt, ut Pandectarius inter alios fecit: nam dirdar apud Serapionẽ ulmus eſt, ut eum legenti patet, & Dioſcoridi comparanti. Inquit enim Serapio ex Dioſcoridis ſententia, folium huius arboris, & ſummitates eius, & cortex ipſius ſunt ſtiptica: quando fit emplaſtrum cum folio eius trito & mixto cum aceto, confert ſcabiei ulceroſæ, & conglutinat uulnera, & cortex arboris conglutinat uulnera plus quàm folia, quando ligatur ſuper uulnera, ſicut ligantur corrigiæ: & cætera quæ ſequuntur. Audias modo Dioſcoridem de*

dem de πτελέας, id eſt, ulmo, eadem dicentem: Adſtringunt ulmi folia, cortex, & rami. Medentur lepris ulmi folia conciſa & ex aceto illita. Vulnera eadẽ conglutinãt, multóq; magis cortex, pro uinculo & faſciola uulneri circumuolutus. In reliquis etiam Dioſcorides & Serapio conueniunt, & in fine eius folia pro obſonijs comedenda animaduertunt: cum quibus etiam Auicenna ſecundo canone eſt, ut errorem hinc Pandectarij ſupinũ uideas, dirdar pro fraxino, quũ ulmus ſit interpretantis, dicentiſq; fraxinum dirizdar à Græcis dici, quũ ipſi μελίαν fraxinum uocẽt. Ex ulmo etiã uermiculi fiunt, quũ folia ueluti ueſicæ intumeſcunt, ideo arbor cimicum ab Arabibus dicitur. In ſumma igitur ſemen fraxini, lingua auis Serapionis putandum eſt, quam apud Græcos eſſe deſcriptã inuenire nõ licuit. SE. Eam igitur omittã, quia apud Græcos incomperta. BRA. Imò eam colliges: alioqui nec mãna, Rhabarbaro, caſia, ſena, zucharo'ue uti oportebit, quæ nuſquam ab antiquioribus deſcripta ſunt. SEN. Sementinam legere curemus. BRA. Hanc & ſemen Alexãdrinum uocant, quoniã Alexandria Venetias ferri dicũt. Cuius autẽ herbæ ſemen ſit, adhuc apud me incompertũ eſt, & ſub iudice lis eſt: ob ſuæ paruitatis excellentiã, ſementinæ nomen acquiſiuit. Recẽtes apud Arabes ſemẽtinam inueniri fatentur, & eſſe ipſorum kanabel, quod ab ipſis ſemẽtina interpretatur. At re uera ſemen id à nobis ſementina uocatũ, kanabel Serapionis eſſe nõ poteſt, aut Auicennæ. Inquit enim Serapio, kanabel uel ſementinam (quia hoc nomẽ ab interprete illi attribuitur) eſſe arenæ similẽ, & uehemẽter interficere uermes. Additq; ex Al- Sementina.

manſoris ſententia, unam ex his rebus eſſe, quæ de cœlo ueniunt: imò ex hac arena ollas conſolidari tradunt, & potiſsimum colligi, quãdo pluit. Serapio glaucedinem illi attribuit, Auicenna ruborẽ, qualem lapis in fellè bouis repertus habet. Vnde Arabũ ſementina terra eſt: qua autẽ nos utimur ita uocata, ſemen eſſe conſtat: apud antiquos Græcos nondũ reperi hoc ſemen. Fuere qui abſinthij ſantonici ſemen eſſe putarent, tamen ſeriphij abſinthij ſemina contra lumbricos Venetias afferunt, ſed hæc non ſunt, quia maiori mole claudũtur. Alij cumini ſemen eſſe putarunt: non poſſunt autẽ ſatiui eſſe, ideo ſylueſtre inueniũt, cuius tamen ſemina maiorẽ molem habere cõſtat. Minus ſunt dauci, ut nõnulli arbitrantur. Nos re uera incerti ſumus cuius herbæ ſemen ſit hoc minimum quod ſemẽtina uocatur: conſtat enim Arabũ kanabel non eſſe, & apud Græcos nõ inueni, ideo huius rei pertractatio, in aliud tẽpus differatur, quoniã in locum, in quo naſcitur, determinate mitti curabimus. Galli, barbontinã uocãt. SE. *Anethi ſemen occurrit.* BRA. *Adeò notum eſt apud Ferrarienſes anethum, & in cibarijs frequentiſsimum, ut de eo nihil aliud dicendũ uideretur, niſi Marcellus occaſionem dediſſet, ut de ipſo miremur. Dioſcorides enim inquit, anethi radices coqui, ut paſtinacæ radices: hoc totũ expungit, non alia de cauſa, quàm quòd ipſi uidetur anethi radices, paſtinacarũ modo coqui nõ poſſe. Tu ipſe huius rei iudex eſto. Paulus Aẽgineta ipſum uocat anemion, Galli anet, Luſitani endres, Germani dill.* SEN. *Citri, & Dactylorum ſemina cõſequuntur.* BRA. *De his in præſenti nihil, quoniã paulopòſt in fructibus tractabuntur.*

Anethum.

SEN.

SEN. Ergo Cicutæ ſemina colligamus. BRA. Et cicutam in herbis edocuimus. SEN. Iam recordor. Ad Lappam ueniamus. BRA. Nos uulgò, quoniam ueſtibus inhærēt, grapellas uocamus. A Dioſcoride aparine dicitur, te philanthropos, quia hominum ueſtibus inhæreat, ac ſi hominem amet: notiſsimæ ſunt apud nos lappæ, in Ferrarienſi agro colligantur. Maior, & minor reperitur, & præter id in uarijs herbis lappæ ſunt. Sed uera lappa ea rotonda eſt qua in officinis utimini, aparine à Dioſcoride uocata: de qua Plin. lib. 21. cap. 17. inquit, in ipſa naſci occultū florem, qui ſemen parit, ut animalia, quæ intra ſe pariunt. A nonnullis Germanis kliten dicitur, ab alijs klebkraut, ac ſi dixerint tenaciter inhærens herba. Alia tu proſequaris. SEN. Iam ſeminibus ultimam manum impoſui. BRA. Tam pauca ſemina in officinis habetis? SEN. Hæc tantum, niſi aliqua incuria omiſerim. BRA. Poſt ſemina, quæ ſequūtur? SEN. Fructus, ſed prandij hora inſtat, & iam ſol prope meridiem inclinat, ideo laudarem, ut in umbram illius meſpili ſecedētes pranderemus. Mox quū ueſperaſcet noſtro labori uehemētius intendemus: interim collectis herbis ordinem dabimus. BRA. Si Herbario placet, nunquam à tua ſententia diſſentire potero. HER. Quid mihi gratius contingere potuiſſet, ut interulam hanc ſudore madidam exuere concedatur, & adeò bibere ut hanc ſitim extinguam? SEN. En quomodo natura certam umbrā parauit, qua poſt prandium meridiari licebit. HER. Hic riuulus ſummè placet, in quo membra lauare diſpoſui. BRA. Ne laues priuſquam ſudor ceſſauerit. Lappa.

DE FRVCTIBVS,

quorum in Ferrarienſibus Pharmacopolarum officinis opus eſt.

SENEX.

SATIS meridiati ſumus, & ſol in occaſum præceps uergit. Non erit ab re fructus omnes neceſſarios hodie colligere, ut ſaltem hac hebdomada in patriam reuerti liceat. BRA. Enumerare incipias. SEN. Baccæ lauri primum locum inter fructus poßident. BRA. Quum lauri folia colligebas, baccas etiam in loculum poſuiſti, & tam breui tempore

Pinea. oblitus es? SEN. Nunc recordor, pineæ ſecundo ordine incedunt. BRA. Melius eſt circa mare deſcendere, nam loca ſalſa amat. Nudos nucleos nuſquam ſeruarem, ſed pineam ipſam, quoniam ſuæ domi melius ſeruantur, quàm quum exerti aëre circundantur, quippe ita nudi ex debili cauſa rancidi euadunt. SEN. Curribus indigeremus. BRA. Nucleos ſaltem duriori cortice indutos habere ſtudeas. SEN. Hoc fiet. BRA. Nunc quatuor pineæ genera diſtinguere omitto, hoc noſtrũ prædurum colligere ſuadens: à Gallis pignons, ab Hiſpanis

Auellana. pinhones uocantur. SEN. Auellana ſequitur. BRA. Nucem auellanam è corylo naſci conſtat: notißimus apud nos fructus atque frequentißimus: à Latinis præneſtinæ, à Græcis ponticæ dicebantur: aliquæ rotundum nucleum habent, quæ citius matureſcunt, & adeò

præcoces

præcoces ſunt, ut horarios fructus antecedant: aliæ oblongum, quæ tardius ad maturitatem ueniunt, & diu ſeruantur, ad eadem ualent. In Neapolitano regno ſunt, qui ex auellanis prouentum maximum habent, quorum unus erat Nobilis Belingerius Caldorus, qui adeò ingētē prouentū ſingulis annis ex auellanis habebat, ut me pudeat referre, ne à uero diſſentire uidear: ex auellanis exteriores cortices uirides, & capſam illam ueluti ligneā ſub putamine poſitā, & pellem fructū tegentem ſeruato: hæ etſi in montibus naſcantur, tamen ne aliubi quàm Ferrariæ quæras, ubi ingens copia uireſcere cœpit. Hiſpani Latinum imitantur, auellanas dicentes, & Galli auellencs: Germani autem haſelnus, id eſt, nuces leporum uocant, quoniam his animalibus ſapiant. Nos Ferrariæ niſolas, alij nuſellas dicunt. SEN. Amygdalæ occurrunt. BRA. Notiſsimæ ſunt amygdalæ, ſiue dulces, ſiue amaræ ſint: ex Apulia copia ingens affertur, non minori prouentu quàm auellanæ. Inter dulces meliores ſunt, quas Ambroſinas, à loco uulgus noſtrū appellat, adeò facilime degenerant, ut apud nos copia educari non poſsit. Radices amaræ colligito, & gummi arboris præter nucleos: dulcis uero ſolum nucleos, & cum putamine ſeruato. Ab Hiſpanis almandras, à Gallis almendes, à Germanis mandel appellantur. SEN. Carpobalſamum ſequitur. BRA. Balſamum arbuſculam eſſe in Iudæa tantum & Aegypto naſcentem conſtat, quamuis Pauſania in Arabia gigni ſcribat. Autores in eius figura diſſentiunt. Dioſcorides folia rutæ habere cenſet. Plinius libro duodecimo capite 25. uiti ſimiliorem eſſe dicit, quàm myrto.

Amygdala.

Carpobalſamū

quamuis textus mẽdoſus uideatur, ut rutæ legi oporteat. Pauſanias quandoq; myrto, quandoq; ſampſucho cõparat: etiã mendoſus eſt Plinius, quũ tuberi eius foliũ, aßimilari inuenies, tunc rutæ etiam legas. De hoc quicquid ſit, odoratißimũ præ omnibus arbuſculũ eſt, Hierichunte Iudææ oppido, quod uulgò Ierico dicitur (olim urbs ingens, nunc octo magalijs referta) potißimũ ortum. Ne hic balſamum quæras, ſed quum nauis quæ ſingulis annis Hieruſalem petit, Venetijs ſoluet, aliquem Iudæam mittes, ut ex balſamo tria portet, fructum, id eſt, ſemen, carpobalſamum appellatum. SEN. *Carpobalſamum habeo.* BRA. *Eſt'ne id quod et alij pharmacopolæ pro carpobalſamo uendunt?* SEN. *Id inquam.* BRA. *Ita carpobalſamum eſt, ut tu es muſca, quippe balſami ſemen ruffum eſt.* SEN. *Et noſtrum eodem colore inſignitur.* BRA. *Plenum eſt carpobalſamum.* SEN. *Noſtrum autem uacuum exiſtit.* BRA. *Propter hoc Dioſcorides ſemine hyperico ſimili adulterari tradit, quod petra Paleſtinæ oppido affertur, & inane eſt. Adde carpobalſamum ponderoſum eſſe, & feruidæ in guſtu mordacitatis.* SEN. *Hæc à noſtro abſunt.* BRA. *Imò guſtum uini habere uidetur, & redolentiam ſucci balſami.* SEN. *Nec iſta noſtro carpobalſamo inſunt.* BRA. *Non eſt ergo Carpobalſamum.* SEN. *Non, ut uidetur.* BRA. *Verùm ſolo ſemine contentus eſſe non debes, ſed*
Opobalſamũ. *liquorem uel ſuccum, quod opobalſamum uocant, habere ſtudeas.* SEN. *Iam habeo, & ualde antiquũ.* BRA. *Eſt'ne liquidum?* SEX. *Liquidißimum.* BRA. *Ob hoc balſami ſuccus non eſt, quia uetuſtate craſſeſcit.*

SEN.

SEN. *Abs te boni opobalſami notas ſcire percupio.*

BRA. *Id libenter edocebo, & ſingulatim omnes notas exponam. Primo recens liquor probatur, habens firmum & ſyncerum odorem, non habeat ſaporem acidum, citiſsime penetret, habeat leuorē, linguā leniter adſtringat, & erodat. Verùm quia pluribus modis adulteratur, opus eſt indicia præuidere, quibus deprehendi poſsit. Nam uarijs unguentis & oleis ſuo ſemini mixtis eius odorem præſentant, ut balſami ſuccus eſſe uideatur. Quibus autem deprehendatur uerus balſami liquor, edocebimus. Primo, ſi laneæ ueſti inſtilletur uerum opobalſamum, maculam, aut maculæ ueſtigium nō relinquit: adulteratum inhæret, & maculam facit. Syncerus ſuccus ſi lacti inſtilletur, coagulat: quod non facit adulteratus. Aquæ, aut lacti infuſus ſyncerus, quamprimū diſijcitur, & lactis modo albeſcit: adulteratus fluitat ſicut oleum, denſaturq́;, & ſtellæ modo radiat. Syncerus uetuſtate craſſeſcit, & bonitatem ſuam amittit, ideo quod habet, à uero balſamo diſtat. Hi decipiuntur qui putant uerum balſami liquorem eſſe, ſi proiectus in aquam deſcendit, mox ſparſus emergit: hic autem adulteratus eſt.* SEN. *Nondum huius ſucci colorem edocuiſti.* BRA. *Id ſtatim fiet, ſi in primis animaduertes, ſub cane huius loci incolas plenum corticem incîdere: plenum autem uoco eam partem, qua turgere uidetur. Id antiquitus ferreo cultro fiebat: uel, ut autores prodidere, unguibus ferreis: inſtrumenta enim erāt unguibus ſimilia. Sed quia uiſum eſt ferro plantam lædere, propterea ad uitrum, lapides, oſſeos'ue cultros conuerſi ſunt. Non eſt autem opus corticem trāſire, aut puſillū*

Opobalſami boni notæ.

Opobalſami boni liquor in quibus deprehendatur.

diſquamare: ſuccus tota æſtate manat, quem lana aut goſſampio colligunt, & reponunt in cornu, poſtea in fictile. Nunc colores ex ordine audias.

Opobalſami ueri colores.

Primo, quando muſtum eſt colorem candidum habet, & oleo craßiori ſimilis eſt, deinde rubeſcit, poſtea dureſcit, & translucidus fit: optimus lachrymæ color eſt modice ruffus: Secundus in bonitate candidus, peior uiridis, peßimus niger. Omnes hos colores, ſecundũ principia et fines, quibus exire incipit, habet: & etiã magis ac minus molle exiſtit. Tertium, quod in officina habere debet, Xylobalſamum eſt. SEN. *Hoc habeo.* BRA. *Redolet'ne balſami odorem?* SEN. *Minime.* BRA. *Propter id Xylobalſamum non eſt. Tamen ut exquiſitius noſcere poßis ſubſequentibus notis deprehenditur.*

Xylobalſamũ quibus nótis deprenẽdatur.

Primo, balſami lignum recẽs ſit, habeat ſarmentum gracile, rubens, odoratum, quod exiguum liquorem balſami ſpiret. SEN. *Deinceps non decipiar.* BRA. *Nec quartã rem ex balſamo deſpicias.* SEN. *Quid hoc eſt?* BRA. *Cortex.*

Balſami cortex

SEN. *Non'ne ligno eædem uires inſunt?* BRA. *Non quidem, præſertim ſi is cortex ſumitur qui è regione inciſuræ eſt, ubi manat liquor, & lachryma emergit, quippe excoriari contingit. Vnde ut liquor cæteris partibus efficacior eſt, ita cortex ſurculis, & ſemina corticibus. At quia cortex difficilius habetur, quoniã plantæ excorticatæ intereunt, propter id ab autoribus tria tantum haberi curantur, xylobalſamum, carpobalſamum, & opobalſamum: id eſt, balſami lignum, fructus uel ſemen balſami, ſuccus, liquor, uel lachryma balſami. Hæc de balſamo dicenda erant. Facile haberetur, ſi qui illuc mittuntur, do*

tur, doctrina pollerẽt, nec eſſent penitus ignari: hi enim ſtatim credũt, quũ à mercatoribus dicitur id eſſe opobalſamum, quod uendunt: ipſi uero ita cognoſcunt, ut qui nunquam uidere. Vnde opus eſſet uiros doctos, atque experientia prædditos pro his rebus emendis, qui in indicijs res cognoſcerent, & mercatorũ etiã iurijurando nõ crederent. At optimi uiri nuſquam inuenirentur, niſi magno pretio. Ideo eis ad amuſsim ſatisfacere uoluerim: deinde res ſuo pretio uendere, id eſt, quicquid inſumpſerint elicere, & præter id aliquid ſuperlucrari. Ego ſi ægrotarem, huius ſententiæ ſum, res ueras decuplo pretio emere uoluerim, quàm nõ ueris donari. Etenim nõ modo nõ proficiunt, ſed plerunque maxime obſunt, ut poſsint ægro mortem accelerare. SEN. Garyophyllus ſequitur. BRA. A nobis pertractanda non erant, quæ oculis nunquam uidimus, ſed tantum legimus, & ab alijs (tamen fidedignis) audiuimus. In India particulari quodam loco, arbuſculum naſci tradunt, flores ferentem, qui in hoc granum terminantur, nigrum, odoratum, ſubamarum, in longum tendens, antiquitus pro odore utebãtur: nunc & in ganeam tranſiuit, ut ſine Garyophyllis deſpiciantur dapes: uulgò etiam garyophyllus nuncupatur, à Gallis giroſle, ab Hiſpanis clauo, à Germanis negelin. Paulus Aegineta garyophyllum uocat, quaſi habẽs folia nucis, quæ odorata ſunt, & optimi guſtus, adeò ut noſtri pharmacopolæ, & etiã Veneti his folijs, pro malabathri folijs utãtur. Luſitana nauigatio garyophyllorum ſyluas inuenit adeò ingentes, & ubertim refertas, ut apud nos ſalicum. Apud Dioſcoridem nõ reperitur. Galenus & Paulus de eo pertra-

Garyophyllus.

ctant: à Serapione garunfel uocatur. Recẽtes uocabulum corrumpunt, harnafel dicentes. Id eſſe conſtat, quod Auicenna ſecunda Canone, ſafar appellat. Venetijs arbuſculum in fictili plantatum uidi: folia ad foliorum nucum ſimilitudinem lata erant, non tamen adeò longa: propterea garyophyllus, id eſt, nucis folia habens ab aliquibus uocatur. At non ſunt præciſe ſimilia: ob id Galenus animaduertit, non dici garyophyllum, quia ſit folium nucis: ſed quicquid Galenus cẽſeat, folia in nucis ſimilitudinem uergere oculis deprehendi. Venetijs emendum hoc granum, nec lignum eius omittere oporteret, atque gluten, quod eius arbore emanat, id eſt, quoddam glutini ſimile, ſi haberi poſſent: folia etiam ſeruanda utpote fructu debiliora, & in debilioribus ægritudinibus magis quàm fructus efficacia. Probantur garyophylli quorum color aliquo modo in ruffum inclinat. Iubent Arabes & ſua arbore ſingulos manibus ſumi. Referunt Luſitani horum nidorem per longum ſpatium in mari ſentiri. SEN. Piper ſequitur. BRA. In pipere etiam, quod Serapio fulfel appellat, id dicã, quod de garyophyllo aperta fronte faſſus ſum de his rebus nobis incognitis, antiquioribus credendum eſſe: quæ ab Arabibus dicuntur, omnia à Dioſcoride deprompta ſunt. Nos (ut ad ſenſum ueniamus) quatuor piperis genera habemus, longum, album, nigrum, ſylueſtre. Tria prima genera ex una arbore naſci Dioſcorides teſtatur, & ita ratio dictat: facit enim piper ueluti ſiliquam, quæ ſi colligatur, priuſquam parua granula, quæ in ipſa apparent, creſcant, & areſcant, longũ piper appellatur: quum uero creuerint, ſi aliqua grana abſque

Piper.

mat

maturitate legantur, album piper dicitur: ſi enim lõgum piper fregeris, ſtatim alba granula parua uidebis, quia immaturum eſt: quum uero maturitatem acquiſiuerint, nigreſcunt, præſertim quum ui ſolis exiccantur. Id *autem fabuloſum eſt, nigrum eſſe piper, quia igne aduratur, nã ob ſerpentum copiam colligi non poteſt, niſi prius igne fugentur, qui piperis grana nigra & rugoſa efficit: ſed hæc anilia fabulamenta ſunt potius, quàm uera. Conſtat ui ſolis denigrari, & rugoſa euadere, quæ prius uiridia erant. Venetijs piperis arbuſculam uidi albæ uiti ſimilem, quæ in ſepibus naſcitur. Luſitani, qui Indiæ partes luſtrarunt, fatentur ſe multa arbuſcula, non autem arbores uidiſſe, piper ferentia: nunquam tamen uel longum, aut album uidere contigit, ſed omnia grana uiridia erant. In longo autem quod ad nos affertur, grana in ſimilitudinem granorum milij eſſe conſtat, & ut Dioſcorides inquit, albicantia: ſed hanc controuerſiam in aliud tempus differamus, quippe nunc Ferrariæ piperis arbuſculum in fictili apud Magnificum Comitem Ioannem Romeum uiret: nec in horto Magnifici Antonij Mariæ Nigriſoli, multis herbarum generibus referto deeſt, quicquid ferãt hæc arbuſcula: hoc autẽ altero anno uidere licebit. Adeſt quartum genus piperis, ſed ſylueſtre, quod piper longum eſſe arbitror, at ex ſoli & cœli uarietate degenerauit: huic ruffa grana inſunt, non alba. An decipiantur qui hydropiper eſſe contendunt, nunc demonſtrare nõ pergam. Tu tria piperis genera Venetijs emes, & radicem (ſi habere poteris) quæ Coſto ſimilis eſt, hæc enim rei medicæ proficiunt. A Germanis pfeffer communi nomine*

omne genus piperis appellatur. De quo finitum eſſet, niſi in mentem ueniſſet, Magnificum Catharinum Zenum Patritium Venetum ſuperioribus annis quũ eſſem Venetijs cum Illuſtrißimo Alphonſo Ferrariæ Duce, piperis grana ſaccharo condita, quando recentia erant, eidem principi oſtendiſſe: quorum unum ego comedens ſuauißimum condimentum eſſe deprehendi, & uentriculo commodum. SEN. *Pruna ſequuntur.* BRA. *Dioſcorides adeò conciſe prunorum genera tractat, ut unum aut alterum uix deſcribat. Plinius & Theophraſtus longius: recentes nonnulli exactißime rem pertractant. Dioſcorides ſolum Damaſcena proſequitur, quæ etiam noſtri pharmacopolæ exiccant & ſeruant: apud nos degenerant: quandoque in pectoris decoctiones pruna ingrediuntur, tunc damaſcena intelligenda non eſſe arbitror, utpote acria, & adſtringentia. Quam ob rem pharmacopolis ſuaderem uaria prunorum genera eligere, & ſeruare, tam domeſtica, quàm ſylueſtria, & præſertim ea quæ ex Tarraconenſi prouincia in Italiam delata ſunt: nos ea uulgò Catalonia nuncupamus, à parte Hiſpaniæ Tarraconenſis ita appellata, è qua ad nos uenere. Nec deſpicienda quæ myrobalanos uocamus: hæc alio nomine ex pingui ſucco à nonnullis lardaria, à lardo appellantur. Infinita propemodum alia genera habentur, nigra, alba, uerſicoloria, ordeacea, cereola, purpurea. Sed tuæ officinæ ſatis erit quatuor tantum genera habere, damaſcena, myrobalana, catalonica, & ſylueſtria, quæ uulgò brugnoli, quaſi pruneola dicuntur. Galenus in damaſcenis prunis, miratur Dioſcoridem adſtringere, ſcriptum reli*

Pruna.

reliquiſſe, quum experimento uideatur ipſa ſoluere. Nos autem de Galeno miramur, qui non animaduerterit Dioſcoridem de damaſcenis prunis loqui, & ſiccis, quæ præter id quod ſicca ſunt, guſtum etiã acrem habent, & adſtringentem: propter hoc iubeo, ut in officina ſicca habeas, quæ adſtringenti guſtu careant, ut Catalonica ſunt, quæ ex Hiſpania uenerunt, & ut Aëtius inquit, dulcioris ſucci guſtãtur: quãuis ipſe hiberica, id eſt, Hiſpana, abſoluto uocabulo nuncupet, eadẽ tamen ſunt cũ his quæ catalonica dicimus, quæ eodem autore, uentrem potentius ducunt. Verum & pruni arboris folia ſeruãda, & gũmi uel lachryma quæ circa truncum ſcaturit, quam nos uulgò grungum appellamus. Pruna à Germanis pflaumẽ, à Gallis prunes, ab Hiſpanis Endrinas uocantur. SEN. Sumachi ſequuntur. BRA. Latinam formam ſaltem imiteris, ſumachia dicens, non ſumachi: ſed fortè melius eſt barbarum nomen barbaro more enuntiare. In Bononienſibus montibus magna ſumachiorum copia habetur, & in iſtis etiam non mediocris. In Ferrarienſi etiam ſolo tranſportatũ naſcitur, ſed ineptius & inefficacius. Ideo hoc in loco colligere opportunum erit. SEN. Non colligam priuſquã mihi dixeris quo nomine ab antiquis appelletur. BRA. Racemi, aut ueluti racemi, qui ex hac arbuſcula naſcuntur, ab antiquis, & noſtro etiam tempore pro aptandis pellibus ſumebantur, ſed & folijs hoc etiam conficiebant. In hoc genere fœmina & mas reperiuntur: mas fructificat, fœmina non, quod in alijs arboribus è contrario reperitur. Vua, id eſt, eius fructu ad obſonia utebantur, ut ſapidiora fierent: nos ſale, re

Sumachia.

pretioſiore, utimur: utebantur & ad leuigandas ac denſandas pelles, ad idem nunc utimur. Apud antiquos nomen acquiſiuit Rhus obſoniorum, ut Dioſcorides teſtatur. Apud nos nihil de obſonijs, ſed rhus ſutorium uocamus. Vnde Rhus duo genera habet, μαγειρικὸν, quo ad obſonia utebantur: & βυρσοδεψικόν, id eſt, eo quo ad denſandas pelles utebantur. Vnde apud uulgus ſumachios nomen acquiſiuit, quia pelles nonnullæ ſunt, quæ à gentibus quibuſdam ſumachiæ uocantur. At quia hoc Rhu aptantur, propterea Rhus ipſum, nomen hoc ſumachium uel ſumach acquiſiuit, quamuis ſint qui pelles ſumath appellent, & ex conſequenti Rhus ſumathi nominare oportebit. SEN. Myrtilli occurrunt. BRA. De myrti ſemine, id eſt, myrto, genere neutro, uel fœminino (ut Catoni placet) quum herbam ipſam colligeres, pertractauimus. Hoc tantum addam, antiquos hoc ſemine pro pipere uſos eſſe, & in ſummo honore habuiſſe. Nūc etiam bacchario conditur. Quod nullus ante nos (quem ſciuerimus) fecit, optimum uarijs ægritudinibus condimentum, & ægris magnopere placens. Ab Hiſpanis mirtinhes, à Gallis mirtilles appellatur. SEN. Iunipera ſequuntur. BRA. De iuniperi granis eodem loco docuimus, quo etiam oſtēdimus Serapionem iuniperum & ſabinam confudiſſe. In maritimis potiſsimum quærenda ſunt: à Gallis geneſure, à Germanis vvkherderber, aut kramazber, id eſt, turdorum baccæ appellantur: his enim turdi pingueſcent, & carnem bene olentem faciūt, ut nullo tempore ganeæ aptiores ſint, quàm quum iuniperus maturum fructum habet. SEN. Caricæ poſtea

Rhus obſoniorum. Rhus ſutorium. Myrtillus. Iuniperus. Carica.

accedunt. BRA. Hic locus expeteret, ut de omni ficu ſermo haberetur, niſi omnia breuibus tranſigere inſtituiſſemus, quæ apud Ferrarienſes pharmacopolas in uſu ſunt, quanquam & hoc Venetis, Patauinis, Bononienſibus, Mediolanenſibus, & cæteris totius Italiæ, ac reliqui orbis inſeruiet: tamen inſtituimus apud noſtros potius latêre, quàm ab alijs derideri. Ad rem noſtram accedentes, tot ficuum ſpecies ſunt, locis, colore, figura, & tempore quo maturantur, diſtinctæ, ut nullus ſit modus. Aliàs rem probè aperiemus: ficus aridæ cuiuſcunque generis ſint, caricæ appellantur, iſchades à Græcis: quamuis & Paulus Aegineta uocabulo carica utatur, & etiam nomine iſchadum recentes intelligunt. In Picenum mittere oportet, quam Italiæ partem Marcham Anconæ uocant, ubi probatiſſimæ naſcuntur, & ingens copia Ferrariam adducitur, quæ pediculis oblongis cannis infiguntur, & parte extrema. Liuianæ dicuntur à Liuia Pompeia. Ex ficubus, caricas in officina habeas pingues, & agreſtes ficus, qui caprifici nuncupantur, & caprificorum ſummos caules, atque ipſorum lac ſerua. Optimas caricas ex Piceno Ferrariæ habebis. In parietibus etiam pluribus caprifici innaſcuntur. A Gallis figues, ab Hiſpanis figes, à Germanis feigen nuncupantur. SEN. Paſſulæ accedunt. BRA. Vuæ paſſæ dicuntur quæcunq; uuæ exiccatæ, à patiendo, ut Plinius 13. libro, capite primo docet. Vuæ paſſæ. Columella rationem præparandi ut paſſæ fiant ſcriptis tradidit: quamuis Græci alio modo utantur, quia eas ſinunt exiccari in uite, poſtea loculis ſtringunt: hæc autẽ nihil ad rem. Vſu uenit apud nos, ut tãtum paſſam uuam

uel paſſulas appellemus, quæ ex Græcia afferuntur grana parua, quæ tamen & nunc Ferrariæ naſcuntur. Magna autem grana, uel ex nomine uuæ, ut Illirica, Zibiba. Vel ſimpliciter ſiccam uuam appellamus, & hoc non immeritò, quia uua habens granula parua, acinis caret, ideo aptius ea utimur, cum in uiuarijs, tum in re medica. Cœpit autem haberi & Ferrariæ, ſed non adeò efficax, nec tali guſtu, quali orientalis inſignitur. Noſtra autem lingua paſſa dicitur, quia quum reponitur, nec penitus ſicca eſt, nec recens, ſed flaccida, ex qua fit uinum paſſum, quod & ſi multiplex genus ſit, & à maiori uua fiat, tamen pro ipſo uocatam maluaſiam, quaſi monembaſiam à loco accipimus. Creticum uinum etiam per excellentiam nuncupatum. In tua officina albas & nigras paſſulas habeas: quippe ad diuerſa ualent, Dioſcoride teſte. Nec paſſum uinum prætermittas, de quo in noſtro de uinis libro egimus. Venetijs hanc uuam emes, quæ illuc ex Græcia importatur: unde à Gallis uua Corinthiaca appellatur. Inquiunt enim ſuo idiomate reſins da Corinth. Ab Hiſpanis paſſas, à Germanis roſien dicuntur.

Lingua paſſa.

Iuiuba.

SEN. Iuiubæ occurrunt. BRA. Zizipha à Latinis appellantur, quæ potius baccæ uidentur, quàm poma: licet autores inter poma numerent. Peregrina arbor, de qua nuſquam Dioſcorides: Galenus tamen, Aëtius, Paulus, Plinius eam cognouere. Duo genera reperiuntur, candidum, & uocatum ſericum à colore, ruffum enim eſt: ruffum tantum habemus, candidum nunquam uidi. Ab antiquioribus tuberes, prima ſyllaba correpta dici uidentur, è Syria in Italiam Auguſti temporibus delatum.

Aëtius

Aëtius & Paulus, ædeſina cæteris præferunt. Sunt au- tem ædeſina maiora, à recentioribus medicis pro tuſsi exhibentur, in decoctis pro pectore: hoc à Galeno uitio uertitur, utpote quæ potius incraſſent, quàm attenuent. Eo igitur ziziphis utemur, quum craſſa materia red- denda erit, ſed medici paſsim pro attenuanda materia zi ziphis utuntur, & hoc ab ignaris receptum eſt, ut nul- la ſit pro Thorace decoctio quin zizipha ſumat. Opti- mus ſeruandi modus eſt ſi acu perforentur, & lineæ in- ſuantur, ut mulierum indices imitari uideantur, quibus numeratas preculas ſingulis diebus Deo pendunt. Ferra riæ hi fructus copioſe naſcuntur, ſed ſerotini ſunt. Eius ſemen lapides frangere dicitur, & è renibus quàm ci- tò expellit. Pellem maxime inhærentem habent, ut ſi quis zizipha comederit, à palato auellere non poſsit. Ab Hiſpanis macans, à Luſitanis danafega, à Gallis iuiubes appellantur. SEN. *Oliuæ ſequuntur.* BRA. *Longiori hiſtoria oliuæ percurrendæ eſſent, quàm no- ſtra hæc pertractatio exigere uideatur, niſi eſſet no- tiſsimus fructus. Interim tu in Mutinenſibus ac Re- gienſibus montibus, ex ſylueſtri olea, id eſt, oleaſtro, folia, & foliorum ſuccum parabis. Fit autem hoc modo ſuccus, ut Dioſcorides tradit: Tonduntur folia, & uino aut cœleſti aqua aſperguntur, poſtea exprimun tur, & ſiccatus in ſole ſiccus in paſtillos conformatur. Quod uero in oliuarum ligno ex incenſo exudat liquor, & ipſe ſeruandus, ſeruandæ & uirides oliuæ, & nigræ, & per ſe, id eſt, ſine condimento exiccatæ, & cum mu- ria, quæ à Græcis colymbades appellantur, quaſi muriæ*

Zizipha ædeſina.

Oliua.

innatantes,uel halmades à ſale. Seruandæ ſunt & ſanſæ, id eſt,nuclei medij,quoniam rei medicæ proficiunt. SEN. *Id agam, de oleo autem nihil dictum eſt.* BRA. *Nunc quæ olea ſeruanda ſint edocebimus. Ex immaturis oliuis oleum ſeruare oportet,& hoc ex domeſticis, & ſylueſtribus ſeorſum,ſi haberi poterit, & ex maturis. Primum,omphacium dicunt. Nec primæ expreßionis oleum deſeras,ad odorata olea præparanda, quæ herbarum ac florum odorem ſeruet. Ex olea Aethiopica lachryma emanat, quam Dioſcorides ſummè commendat. Iudicatum eſt eſſe gummi helemi, de hac re incertus ſum. A Gallis oliues, ab Hiſpanis azeitunas oliuæ nuncupantur. In Germania non ſunt.* SEN. *Dactyli ſequuntur.* BRA. *Palmulæ appellantur,& cariotæ palmulæ.Babylonæ uina fiunt ex palmulis,quæ in toto oriente præcipua exiſtimantur.Cibus etiam ſunt palmulæ,& ex ipſis acetum ac mel fiunt,& farina.Nucleis pro carbonibus utuntur, & aqua macerati equis pabulum præſtant. Nucleorum tegumenta ad unguenta præparant. Nos dactylos uocamus,quum una ſit ſola ſpecies dactylus appellata. Apud antiquos tres ſpecies reperiuntur,de quibus aliàs ex inſtituto diſſeremus,fructus è palma eſt.Venetijs ex Aegypto habetur: ibi emes,quanquam & in Italia palma,regno Neapolitano naſcatur. Vidimus nos Sauonæ palmam poſt Epiſcopij teſtudinem. Fabuloſum arbitror palmæ lignum contra pondera inniti ac recuruari, experientia etiam debile lignum eſſe demonſtrante. Nucleorum cinerem combuſtorum etiam ſeruabis. Nec cortex prætermittendus, qui elates dicitur: eſt autem*

Dactylus.

palmu

palmularũ operimentum, quamuis in hoc diſsideant interpretes, quippe Dioſcorides corticem putat. Plinius autem libro 23. capite ſexto, elatem uel ſpathen priuatim genus palmæ cenſet, cuius fructus inuolucrum ſit. Vnde uel deceptus eſt Plinius ſi de elate Dioſcoridis loquatur, ut eædem uires, quas illi imponunt, inſinuare uidentur, aut rem diuerſam tractat Plinius. Re uera palmulas cortici inuoluto implicatas uidimus, & extra corticem, & diuerſarum ſpecierum eſſe ex figura uidebatur. Quandoque fructum illum quem muſam uocamus, Plinij elatem eſſe opinabar. Sed Venetijs muſæ Illuſtriſsimo principi ALPHONSO Duci Ferrariæ in ſimilitudinẽ prunorum craſſorum præſentatæ ſunt. Arbitror Venetos, & qui ex illis partibus ad nos accedunt, uocabulum corrumpere, & non muſas appellandos hos fructus, ſed muzas: nam eorum lingua, muza, mite ſignificat: ſunt autem dulciſsimi fructus, ut mihi tunc guſtare licuit: imò Muza eſt Mauritanum nomen, quamuis & qui ex Arabia ſunt eo utantur. Dactyli à Gallis dantes, ab Hiſpanis tamaras, à Germanis datel appellantur. SEN. Ad poma ueniendum. BRA. Antiquitas hoc nomine pomum uel mâlum omnes fructus, præſertim tenellum corticem habentes, ſignificabat. Paulatim ceſsit, ut in rotundis tantũ, & ſpecie quadam determinata uteremur. Dic tu quibus pomis in officinis utimini? SEN. Dulcibus, acribus, & muzis, id eſt (ut Auicennæ placet) ſaporem nec dulcem nec acerbũ habentibus. BRA. Quibus nominibus à Ferrarienſibus appellantur poma, quæ in ſyrupis de pomis accipitis? SEN. Roſa, & piola dulcia ſunt, fortana, mu Poma.

ſona acerba: media uero pupina nuncupantur. BRA. Quæ roſa dicuntur, apud antiquos fortè erãt melimela, à meleo ſapore, à Varrone muſtea uocata. Piola uero, quæ appia ab Appio nuncupabantur. Pupina, afrotomela fortè erant: Fortana, auſtera dicebantur, & muſona à nobis dicuntur: quamuis crediderim potius orthomaſticas muſonas, noſtras ab antiquioribus dici, ob ſimilitudinẽ quam cum mammis habent prædicta melius conſiderans. In pomis roſis ſententiam mutaui, ea enim eſſe arbitror, quæ ab antiquis Claudiana uocabantur: & piola ſceptiana, quæ ſunt rotunditate inſignia. Verùm hæc diſcrimina ad artem medicam modicè ualent. Quum in deſcriptionibus quæ receptæ nuncupantur, poma ſcripta ſunt, ſaporem aduertas, et guſtu ſimilia quæras: nam in receptis dicitur poma dulcia odorata, auſtera odorata, (quamuis raro auſtera ſint & odorata ſimul) medij ſaporis: tunc guſtu diſcerne, an hoc ſapore inſigniãtur quæ emeris, & ad cõpoſitionem utaris. Ex mâlis folia etiam in officina habeto, flores, & coliculos. In pomorum hiſtoria, omnia antiqua nomina recentibus accommodare (ut fieri poterit) tentabimus. Germani abſoluto uocabulo apfel poma uocant. SEN. Nec Cotonea deſerenda. BRA. Cotonea in duplici genere ſunt. Magna quædam & pulchra, ab antiquis ſtruthea uocata, interq́; albicãt aliqua, alia colore aureo micant, & Chryſomela dicuntur. De quibus fortè Virgilius, Aurea mala decem miſi, cras altera mittam. Quum ſtruthea degenerant, in parua ſylueſtria, odorata tamen tranſeunt: hoc Theophraſtus ſecundo de plantarum hiſtoria animaduertit, & nos experiẽtia uidimus in ruſcu

Cotonea.

in ruſculo noſtro. Inquit autem Theophraſtus, ex ſtrutheo, id eſt, maiore cotoneo, paruum fieri, ſtruthea ſerotina, muſtea præcocia. Ruſtici Ferrarienſes in duo genera partiuntur, in rotundum, & oblongum: rotundum mala cotonea, oblongum pira cotonea nuncupantes. Tu quũ Ferrariæ eris, priuatim mâla cotonea, & pira ſeruabis, & harum arborũ folia. Struthea minus rei medicæ proficiũt, ſed magis in ganea. Vera cotonea quæ parua ſunt, rotunda, odoratiſsima, efficacius ad ægritudines ualere exiſtimantur. Vinum etiam ex cotoneis parabis, quod recipit ſucci cotoneorum ſextaria ſexdecim, mellis unum. Nec melinum unguentum prætermittes. Denique compoſitiones illas, antiquis tamẽ ignotas, quas citonites, & gelatines appellamus, ſummo ſtudio parare curabis. Cotonea à nonnullis ita dici exiſtimantur, quoniã lana quadam tegi uidentur, quæ coton dicitur. Reuerendiſsimus unà & doctiſsimus Cælius Calcagninus, præceptor in literis humanis nunquã pœnitendus, cydonia ab urbe Cretæ uocat. Semẽ quoque ne deſpexeris, & muccilaginem, quæ inter grana reperitur: hoc enim pro gummi mulieres utuntur, his demptis ad quæ in re medica ualent, imò & lucem quandam, ac ſplendorem ſibi parant eædem impudicæ mulieres. A Germanis cotonea quiten, à Gallis Coing, ab Hiſpanis Membrilles appellantur. SEN. *Pira ſequuntur.* BRA. *Infinitæ ſunt propemodũ pirorum ſpecies, de quibus ita aliàs agemus, ut nomina antiqua recentibus accommodare deprehendatis, in his ubi accommodari poſsibile erit. Conſtat enim per uariam inſitionem plura pirorum genera apud nos extare, quam* Pira.

ab antiquis tradantur: longus enim rerum uſus, & uaria diuerſarum ſpecierum miſcella, uarias ſpecies inuenit, & adeò creuit ars, ut audeat etiam diuerſorũ generum inſitionem tentare, quo guſtus alter fructui condonetur. Nunc *ad rem tuam redeuntes, pira cruſtumina ſeruato, quæ à nobis giaciola uocantur, & etiam ſylueſtria illa obdura, quæ non niſi hyeme matureſcunt. Serua etiam folia, & ex ligno puluerẽ, nec alias urbes quæras, aut aliud ſolum, in quo poma, pira, atque cotonea colligas, quàm noſtrum* Ferrarienſe, *in quo hæc copioſè naſcuntur.* A Gallis poyres, *ab* Hiſpanis *peas, à* Germanis *pirn pira nuncupantur.* Nunc *etiam multa ex piris condita fiunt antiquioribus ignota, & præſertim ex ſuperbis piris, quæ nos muſcardina ab odore muſcati, quem habent uocamus.* SEN. *Sorba accedunt.* BRA. *Notiſsima hæc ſunt, à* Theophraſto *&* Plinio *diffuſe perluſtrata,* οὖα *à* Græcis *dicta. Aliqua oui figuram, alia rotundam habent: aliqua etiam domeſtica eſt, alia ſylueſtris: tu domeſticam ſeorſum, ac ſatiuam colliges, & ex utriſq; acerba, & matura ſeruabis: præterea acerba mole, & in farinã redigas.* Receptum *eſt abſolute ſorba adſtringere, quod in maturis falſum eſt: nam matura uentrem laxant, acerba adſtringunt, uel non perfecte matura.* Hiſpani *ſoruas,* Galli *cormes appellant.* An *uero apud* Germanos *holcza pfel dicantur, diſputare non auſim, præſertim in aliena lingua: tamen ſi fructum uideamus, quod eo nomine uocant, potius ſylueſtre pomum uidetur, quàm ſorbum: at ſpeierliug ſorbum uocare certum eſt.* SEN. Granata *mâla ſequuntur.* BRA. A *granis ita dicta:* Punica *à re-*

Sorba.

Mala granata.

gione

gione qua naſcuntur. Græci ῥοιὰ uocant, de quibus in Balauſtio egimus. Nam dulcia & acria, et malicorium, & cytinum, & cicum, & grana, & folia ſeruare oportet: habet enim in re medica uires, in tot partibus efficaciſsimas. SEN. Nuces cupreſsi in limen ueniunt. BRA. Notiſsimæ ſunt; tu in his montibus pilulas, id eſt, nuces, & ſemina (quæ difficulter colliguntur) & folia ſeruato, quanquam opus non ſit, quum in multis locis Ferrariæ perpetua fronde uireant. Ab Hiſpanis præſertim ex Luſitania noz de cipreſſo, à Gallis ſouchet dicuntur. Germani quoq; cypariſſum cipreſz uocant. SEN. Nux methel & nux uomica ſequuntur. BRA. Hos duos fructus, uel duo ſemina ſint, nunquam apud antiquos aut recentes Græcos reperi: ideo Arabibus gratiæ agendæ, qui hæc ſcriptis mandarunt, & nobis indicarunt. Illos autem uehementer reprehendo, qui inclamare ſolent Arabibus derogantes, pulchram rem oſtendunt, nam uenenum manifeſtāt. Sed ô fatui, et ineptiſsimi uiri, non'ne & Dioſcorides napellum, mel inſanum, ſtrichnon maniacum deſcripſit, & infinita alia his magis uenenoſa? Sed hæ Arabū nuces pro conciliando ſomno, pro uomitu irritando, pro capiendis piſcibus & auibus, pro interficiendis canibus, ſummè ualēt. Vidi ego Magnificū Alexandrū Farufinū, qui carnes, nucis uomicæ puluere aſperſas cani deuorādas tradidit, hic ſpatio unius horæ, & minori ſaliens obijt. Corui etiam eiuſmodi carnem comedentes, per breue ſpatium uolantes decidunt, piſces etiam adeò ſopiuntur ut fluitent ſupra aquas, manuq; capiantur. Nos etiam miras potiones ſomnificas ex his nucibus parauimus. Decipitur

Nux cupreſſi.

Nux methel, & nux uomica.

Pandectarius, uomicam nucem eſſe apud Dioſcoridem ſecundam ſpeciem tithymali tradens, quam Cariſeti (ut inquit ipſe) uocat: debuit autem ſcribere Carictem. Hanc uero non eſſe id teſtimoniū eſſe poteſt, quia in tithymalo rami ſemipedales à radice exeunt, ſed nux uomica frutex eſt: nam Serapionis interpres, quum debuit interpretari frutex, fructus interpretatus eſt: inquit enim Serapio, fruticem nucis methel eſſe ſimilem frutici nucis uomicæ: de fructu autem non loquitur, quia hi diſtincti ſunt. SEN. Nondum quid ſint aperuiſti. BRA. Ingenuè fateor, uſque ad hoc tēpus à me hos frutices ignorari, breui autē plantas uidere ſpero, quas nec Arabes pingūt, tantū à Serapione in uomica nuce hæc dicuntur. Colorem eius eſſe inter glaucedinem, & albedinem, & paulò maiorem auellana eſſe (loquitur autem de auellanis ſuæ patriæ) & ſunt in ea nodi. Ex his notis nucem uomicam exquiſitè cognoſcimus, nam ea uerè eſt, quam habemus, & Venetias Alexandria Aegypti affertur. At figuram arbuſculæ eam generantis non docet, nec folia. Vnde ſi hanc arbuſculam, abſque ſeminibus uiderem, an ea eſſet quæ nuces uomicas parit, ignorarem. De nuce methel nihil aliud dicit, quàm fruticem eſſe nuci uomicæ ſimilem, & ſemen eſſe ſemini citri ſimile: quo in loco errorē eſſe arbitror, ut ſemē citri legi nō debeat. Alter autor nucem methel mandragoræ comparat, & corticē aſperū habet, & ſapor eius eſt delectabilis, unctuoſus: hæc ſigna ſunt quibus Arabes hæc indicāt, quæ omnino nihil oſtēdūt. Quā ob rem hanc nucē uſu potius & experiētia cognoſco, q̄ uera aliqua deſcriptione. Certe autē conſtat hæc ſemina

à Lati

à Latinis aut Græcis nunquã fuiſſe deſcripta. SEN. Mirabulani ſequũtur. BRA. Myrobalani dicito, à balano, & myron, id eſt, glãde odorata uel unguentaria. Antiquioribus ad unguẽ perlectis, conſtat de uocatis ab Arabibus myrobalanis, nunquã loquutos eſſe, tamẽ hoc nomine myrobalanus utuntur. Dioſcorides in primis ubi de palma tractat, myrobalanorũ, et phœnicomyrobalanorũ meminit, qui palmæ fructus ſunt. Phœnicobalanus immaturus adſtringit magis, minus uero maturus. Plin. quoq; lib. 12. cap. 22. myrobalani & phœnicobalani recordatur, eſſe fructũ cuiusdã palmæ in Aegypto, quæ ad ipſos uocatur quaſi ſine ſiti: hãc Dioſcorides poma, id eſt, poculũ uocauit, nẽpe humore plurimo abũdat. Hæc ſunt quæ apud antiquos de myrobalanis reperiũtur, quãuis & Plin. eodẽ loco fecẽ unguẽti myrobalanũ appellari fateatur. Quod autẽ antiquorũ myrobalani noſtri nũc uocati eſſe nõ poſſint, ex hoc apparet, quoniã antiquorũ myrobalanus oſſe carebat, ut Plin. teſtatur, ſed noſtrũ hoc uulgare habet. Altera quoque res apud antiquos eſt glans Aegyptiaca, myrobalanũ, aut myrepſicembalanũ appellatum, ex qua balaninum unguentum fit: fructum eſſe Dioſcorides inquit libro quarto ex arbore myricæ ſimili nuci auellanæ, quam ponticam dicunt æqualem. Theophraſtus quarto de plantarum hiſtoria, myrto comparat, Plinius heliotropio. Corticẽ huius glandis unguentarij premunt, odoris gratia. Quicquid tamen ſit, conſtat Arabum myrobalanos hos non eſſe, nec ab antiquioribus uſquam deſcribi. Pandectarius miro errore ducitur, qui arbitratur Pliniũ grana been myrobalanos putaſſe: quum nuſquam de

Myrobalanus.

Been loquutus ſit Plinius, nec Græcum aut Latinum nomē ſit been. Ipſe autē adeò id Plinio attribuit, ac ſi de eo ſub hoc nomine been loquatur. Non erat autem opus myrobalanos eos fructus quos habemus appellare, ſed Arabum interpres fuit, qui ubi halilig habent, ipſe myrobalanus interpretatus eſt, ut inde multi decepti ſint antiquorum myrobalanos halilig eſſe putantes. Nos autem hos Arabum myrobalanos in prunorum aut pomorum genere ponēdos arbitramur. In uarijs ægritudinibus efficaciſsimi ſunt, pro his Arabibus debemus, qui nobis hos optimos fructus tradiderunt, & eorum uires edocuerunt. Quinque eius ſpecies nouiſti citrinos, belitricos, chebulos, emblicos, indos. Venetijs emes, quoniam Alexandria Aegypti Venetias feruntur. SEN. Ego uno carmine omnes comprehendo. BRA. Tuum hoc carmen ediſſeras. SEN. En,

Myrobalanorum ſpecies ſunt quinque bonorum:
Citrinus, Chebulus, Belitricus, Emblicus, Indus.

BRA. Pulchrum certe eſt, ſed tu memoria ſerua, mihi ſatis eſt abſque carmine recordari: in ſumma apud antiquos non ſunt hi myrobalani. Vnum tamen eſt in quo admiratus ſum Excellentiſsimum Manardum in myrobalanis, quia non habeat, in quo Meſuem reprehenderet, nam ab antiquis non tractantur, ut ſaltem uellicaret, inquit: Bene ſunt examinãda quæ de uiribus myrobalanorum à Meſue dicuntur, quoniam nullum habuit quem ſequeretur bonũ autorẽ. Acſi Serapio in rebus Arabicis ineptus ſit autor, & cæteri Arabes quos imitatur, & Auicenna, & ipſemet Meſue, quos ſummos medicos fuiſſe nemo

dubitat,

dubitat. Adde quòd hæc domi habebant. A Gallis mira=bolans, ab Hiſpanis mirabelanes dicuntur. SEN. Nux moſchata ſequitur. BRA. A miro odore quẽ habet, nux moſchata uocatur. Apud antiquos, ut Dioſcoridem & Theophraſtum, nihil de ea reperitur. Posteriores autem caryon myriſticon, id eſt, nux myriſtica appellant, & ita in Latinum ceſsit, ut hoc nomine diceretur. Ex hac fieri macim certum eſt: pretioſiſsimus fructus eſt cũ odore, tum proprietatibus, quibus in re medica ualet. Luſitani, qui Indiæ partes luſtrarunt myriſticarum nucum ſyluas inuenere. Hiq; decepti ſunt, qui glandem unguentariam eſſe putarunt, de qua in 4. libro Dioſcorides, & nos ſu=prà nonnihil, & infrà magis. Venetijs emes, quoniam ex India Alexandriam, Alexandria Venetias feruntur. Nũc ex re medica tranſiuit in ganeam, ut paucißima ſint pul=taria, quæ nux myriſtica non ingrediatur. A Germanis moſcht ſimpliciter, & cũ additione nus, moſcht nus pro fertur. A Gallis nois muſcades, ab Hiſpanis noiem moſca=da. SE. Tamar Indi ſequuntur. BRA. Quis etiã nõ ama bit Arabes in tamar Indis? id eſt, in dactylis Indiæ, quorũ nulla eſt apud Græcos mentio, ut etiã Auerrois teſtatur, ſoli Arabes hos fructus nobis tradidere, & eius uires. Er rant qui Dioſcoridis & Plinij myrobalanum eſſe ſuſpi=cantur, & qui prima facie non uidit myrobalanum anti=quorum oſſe, id eſt, nucleo & ſemine carere, tamar Indũ uero nucleum habere. Hoc loco uideo excellentiſs. Ma=nardum ſine ratione Meſuem reprehẽdere. Inquit enim: Tamar Indus ſit phœnicobalanũ Dioſcoridis, Meſue di=cit ſoluere, quod Dioſcorides adſtringere fatebatur. At

Nux moſchata.

Tamar Indus.

diuerſa ſunt, ut liquidò patet, nec opus erat cauillari in Meſuem, ut Manardus facit: nam Meſue in 2. frigidũ & ſiccum, Auerrois in 3. indicat: quoniam aliqui Meſue co dices in 3. legunt, & id ex eo credi poteſt Meſuem ſenſiſſe, quia Serapionem & Auicennam imitatur, qui in 3. gradu ponunt. Erat igitur potius excuſandus Meſue, quàm abſq; certa oratione damnandus. Tu Venetijs Tamar Indos emes. Rectius Hermolaus in Corollario ſenſit ubi de cariota, quippe inquit recentiores id uoluiſſe, ſcilicet palmulas illas Tamar Indos eſſe: ipſe uero inficiatur. Ab Hiſpanis eodem nomine, à Gallis Tamarins uocantur. SEN. Caßia fiſtula ſequitur. BRA. Vel duplici ſſ, caßia ſcripſeris, ut Græci faciunt, uel uno tantum, nihil refert, modo rem ipſam aſſequi contingat. Quum apud antiquos caßiam ſyringa, id eſt, fiſtulam inuenies, ſemper opus eſt noſtrum cinnamomum intelligere, quia uerum antiquorum cinnamomum non habemus, ut ſuo loco uidere licebit. Quod autem nunc cinnamomũ uocamus, uel canella, eſt antiquorum caßia ſyrinx, tum Græcorũ, tum Latinorum, & ab Arabibus ſelicha uel ſelch (ut apud Serapionem uidere eſt) appellatur. Eius interpres Caſſiam ligneam exponit. Ideo quum apud recentes caßia lignea dicitur, canella intelligitur: quum uero apud eoſdẽ caßia fiſtula ſcriptum eſt, caßia illa, quæ uulgò habetur, & caßia nuncupatur, ac educit, ut hinc uideas à recentibus nomina confundi, primo canellam, cinnamomum, & caßiam ligneam appellant, licet pro caßia lignea, inſipidæ & inodoræ canellæ nunc fruſta oſtẽdant. Deinde caßiam quæ educit, caßiam fiſtulam uocant. Primus

Caſſia fiſtula. Caſſia ſyrinx. Caſſia lignea.

mus qui hunc errorem fecit, fuit Serapionis & aliorum Arabum interpres, qui ubi dicunt hiarſamber, caßia fiſtula interpretatus eſt: quum debuiſſet interpretari cheratte longa. Vbi autem Serapio ſelicha, uel ſeiche dicit, caßia lignea interpretatur: quum abſolute caßia interpretari debuiſſet, aut cum hac additione ſyringa, id eſt, fiſtula: nam proprie apud antiquos caßia fiſtula ea eſt, quam nos canellam uocamus, quia uti canna inanis ſit. Hinc recentiorum ingens error detegitur, qui in ſuis receptulis ad prouocanda menſtrua, in quibus ſcriptũ eſt caßia, ipſi corticem caßiæ noſtræ uſualis ſumunt quæ cheratte longa eſt, uel (ſi Latinè magis loqui uelimus) oblonga ſiliqua. Quum tamen antiquiores à quibus receptulas ſumunt, per caßiam, noſtrũ uocatum cinnamomũ, id eſt, canellam intelligant: non autẽ uerum cinnamomũ, eo enim caremus. Ad rem igitur accedentes noſtra hæc caßia apud antiquos ignota erat: nullus enim reperitur ex antiquioribus qui eam uel à longe deſcribat aut nutibus oſtendat. Ideo plurimum in hoc pretioſo fructu Arabibus debemus. Optime in Dioſcoridis caßia ab Hermolao, hæc Arabum deſcribitur. Quũ adhuc recẽs eſt, ſimul cum cortice conditur, & ſoluit, non tamen plenius, quàm quod florem caßiæ appellamus, nec grana melius ſoluũt, ut falsò putat Manardus, imò quandoque nihil penitus ſoluere uidimus: tamen is qui ſumpſerat decem drachmas eorum pulueris melle mixtas comederat, id enim data opera experti ſumus, quod ter aut quater in diuerſis fecimus: unus ſolui uiſus eſt, ſed id potius ex flore admixto factum arbitramur. Caßiæ arborem Murani ui=

dimus, nihil autem pariebat, folia iuglandis habebat. Venetijs emere poteris. In India & Aegypto naſcitur, arbores proceræ ſunt: prope Damaſcum ingens copia reperitur, ſpecies ſiliquarum apparet, & Arabum nomen, ſiliquam indicare uidetur. Ideo quemadmodum à nobis uocatam charattam, ſiliquã appellamus, placeret ut caßia, oblonga ſiliqua Latinè, uulgò autem charratta longa diceretur. Hiſpani cannam fiſtulam, Galli caſſe fiſtule appellant. SEN. *Cubebe caßiam ſequitur.* BRA. *Plures decepti ſunt cubebe, grana uiticis arbitrantes: cauſa autẽ erroris fuit, quia una cubebe ſpecies, ſaporẽ piperis habet, uiticis autem ſemina eodem ſapore inſigniri Dioſcorides teſtatur. Re autem conſiderata, uitex arbor eſt ueluti ſalix, imò à Theophraſto ſalix amerina appellari uidetur: Cubebe autem frutex eſt myrti folia habens, latiora tantum, & in ſummo acuta ueluti lanceæ. Pãdectarius à Galeno Caucalim appellari cenſet. Ideo conſiderans (ut inquit ipſe) Galenum & Dioſcoridem, aliter dicere nõ potuit, quàm cubebe Galeni, Dioſcoridis oxymyrſinẽ eſſe. huius autem ratio eſt, quia Dioſcorides nihil de cubebe, Galenus uero nihil de oxymyrſine tractat. Sed lõgius hic uir aberrat, quoniã de caucali, quã uult eſſe cubebe apud Galenum, Dioſcorides ſecũdo libro tractat. Nec quicquã refert, etſi Galenus oxymyrſinem omiſerit, quandoquidẽ à pluribus alijs etiam abſtinuerit. Eſt autem caucalis genus ſylueſtris dauci: ſed Pandectarium errare fecit Serapio, qui caput cubebarum Galeni, cum capite myrti agreſtis Dioſcoridis comparauit. At eo deceptus eſt Pãdectarius, quia apud Galenum caucalim eſſe uoluit: Serapio*

Cubebe.

autem

autem apud Galenum carpeſium eſſe fatetur. Galenus enim de Carpeſio, & nõ de myrto ſyluestri: de myrto autem ſyluestri Dioſcorides, & non de Carpeſio tractat. Quod uero Serapio per cubebas apud Galenum, Galeni Carpeſium intellexerit, ex eo certũ est, quia ſub hoc nomine cubebe, eadem ſcribit, quæ ſub hoc uocabulo carpeſium, à Galeno ſcripta ſunt, uidelicet habere uirtutẽ phu, non ſolum guſtu, ſed & uiribus, & quòd urinam prouocat, & totius corporis obstructiones aperit. Quã ob rem Serapio myrtum ſyluestrẽ Dioſcoridis cubebas eſſe, magno ægrorum diſcrimine arbitratur, quippe qui rem pro re tribuat. Constat autem cubebe & myrtum ſyluestrem diuerſa eſſe, quoniam cubebe odoratæ ſunt, myrti ſyluestris granum inodorum: cubebe in medio granum nõ habent, at myrtus ſyluestris habet & dulciſſimum. Quam ob rem myrtus ſyluestris non erit cubebe, id est, id quo uos pro cubebe utimini. Vnde ad exquiſitam harum rerum cognitionem, ſcito, nostrum uulgare cubebe nõ eſſe cubebe Serapionis, quoniam Serapionis cubebe est myrtus ſyluestris Dioſcoridis. Adde carpeſium Galeni non eſſe myrtum ſyluestrem Dioſcoridis, quoniam diuerſis uiribus inſigniuntur, quamuis Serapio idem faciat carpeſiũ apud Galenum, & oxymyrſinem apud Dioſcoridem, ſed re uera deceptus. Verum quid ſit Galeni carpeſium, adhuc incompertum habeo, nam ipſe non deſcribit, quanquam in libro de Antidotis festucas quaſdam eſſe fateatur. Fortè dices eſſe nostrum cubebe, quod fieri non potest, ſi festucæ ſint. Serapio igitur cubebe, myrtum ſyluestrem, & carpeſium idem eſſe arbitratur. Constat autem

myrtum ſylueſtrem noſtrum cubebe non eſſe, tum propter dicta, tum propter granum, quod in myrto agreſti, triangulatum eſſe dicit, in cubebe uero nullum. At carpeſium Galeni in dubio eſt an ſit noſtrum cubebe: non eſſe autem illud monſtrat, quia apud Galenum feſtucæ ſunt phu ſimiles, ut in Ruſco infrà admonebimus. Deniq; ut huic rei metam condonemus, cubebe, quo utimur, apud Dioſcoridem, aut Galenum inuenire neſciuimus. Ab omnibus ferè gẽtibus ſimili nomine appellatur, at in re ipſa diſſentiunt: quippe Galli cubebes, Hiſpani cubreas, Germani cubeb uocant. SEN. *Sebeſtem occurrit.* BRA. *Nuſquam apud Dioſcoridem Sebeſtem reperire contingit, niſi in genere prunorum contineri uideatur, eſt enim pruni ſimile. Tamen apud poſteriores Græcos ſub hoc uocabulo myxa, & non ſub uocabulo ſebeſtem, reperitur. Græci enim myxam appellant mucilaginẽ. Vnde & Galenus ſaliuam illam conchilium, quæ emanat dum actu punguntur, myxam uocari tradit: eſt autem mucor quidam, uel lentus mucor: eodem pacto in ſebeſtem, quæ myxa uocatur, mucoſus lentor inuenitur, ex quo in Syria uiſcum parant: Myxas enim, id eſt, ſebeſtem exprimentes, internus mucor exprimitur, qui in uiſcum ducitur. Apud Athenienſes autem* μύξα κόρυζα, *id eſt, deſtillatio eſt, ut Iulius Pollux libro primo ſui Onomaſtici tradit. Dicitur autẽ ſebeſtem, Hermolao in Corollario teſte, ubi de uiſco loquitur, ob honorem Auguſti, unde ſebaſtos uocatur: quod an uerum ſit, tu ipſe iudica, nobis apud aliquẽ autorem hoc legere non licuit, unde apud antiquos ſebeſtem incomperta uidentur. Propterea Arabibus gratias*

Sebeſtem.

agere debemus,qui adeò probos fructus ad extinguendã ſitim, & bilem reprimendam nobis indicarunt. Venetijs emes,quoniam è Syria & tota Iudæa Alexandriam, Alexandria Venetias afferuntur. A Gallis etiam ſebeſte uocantur. SEN. *Coloquintida ſequitur.* BRA. *Colocynthis ab antiquis,à Romanis Cucurbita ſylueſtris appellatur: quamuis & hoc nomine colocynthis,cucurbitã eſculentam antiquiores intelligãt. Apud nos etiam naſcitur, ſed inefficacior,quanquam & noſtra ſoluat, hoc autem ægre fit. Melius eſt Venetijs emere, quum ea efficacior ſit,quæ ex orientalibus partibus, utpote calidioribus inuehitur. Notiſsima eſt apud omnes colocynthis,& peculiare antiquorum pharmacum. Colocynthis malæ indicia à Meſue ſcribuntur. Si in ſolo forti naſcatur, in puluerulento,& ubi ſunt reptilia,uel in locis thermarum,mala eſt: & addit alia,quibus ab excellentiß. Manardo reprehẽditur,ita argutãte: Si hæc uera ſunt,nũquã erit tutus colocynthidis uſus, nõ enim ſcire poſſumus quo ſolo genita, nec an una in una plãta, uel in una regione unica planta. Sed frigidè arguit, etenim in omne aliud, determinato loco naſcens argumentum reflectere poſſumus, ignorari à nobis an eo loco ortum duxerit, præſertim ſi à noſtra patria diſtet, ideo non eſſe tutum eius uſum. Tamen quantum in me ſit, conſulerem, ne quiſpiam colocynthide uteretur, quamuis antiquiſsimi Græci ea uſi ſint: eſt enim res adeò uiolẽta ut magis turbet quàm proſit. Nõ deſunt alia ad eius uſum multo mitiora. Hoc mihi uſu uenit, dictu mirũ, colocynthidẽ tractabã, & manibus ſolum aperiebam, ſorore & matre præſentibus: ego ex*

Coloquintida.

ſolo tactu, illæ ex odore adeò ſoluti ſumus, ut nullus noſtrum fuerit, cui uenter decies magna perturbatione non eduxerit: ex hoc uehementiſsimum pharmacum eſſe conſtat. SEN. Nos id quotidie experimur, quum pinſitur. BRA. Meſue præterea colocynthidem deſcēſui aquæ ad oculum ualere tradit: quem Manardus reprehendit. Paulus dicit ualere diuturnis oculorum fluctionibus, ac ſi Meſue in re tam uera uerum non dixerit. Sed hæc omittamus, ne in rebus adeò puerilibus tempus conteratur. A Gallis etiam coloquintes, & à Germanis Latino nomine appellatur. SEN. Piſtacea accedunt. BRA. Plinius qui hanc nucem (etenim in nucis genere poni debet) in Italiam portauit, Lucius Vitellius cenſor fuit. Nos Venetijs in ædibus magnificorum Patritiorum Petri ac Franciſci de Moreſinis, quas Murani habent, uidimus. Illuc me duxit Reuerendiſsimus Præſul Hieronymus Moreſinus, uir ingenti probitate inſignis. In Syria propriæ naſcuntur, & ex Syria recentes ſurculos prædicti nobiles afferri curarunt. Alexandriam feruntur, deinde Venetias: quãuis & recto curſu, è Syria Venetias quandoque nauigent. Venetijs, & piſtacia emas, & ſupremum illud uiride corium, quo integuntur, habere curabis: non intelligo lignoſum nuclei operimentum, ſed tenellum putamen ſupremum, quod lignoſum integit: hoc enim in re medica plurimum ualet, ut Paulus teſtatur. Quin & apud Alexandriam Aegypti naſcuntur. Notiſsima ſunt piſtacia, quorum apud nos maximus eſt in re uenerea uſus. Antiquitus plures decepti ſunt, terebinthi fructum eſſe arbitrantes, ut Athenæus inquit. In ma-

Piſtacea.

rem &

rem & fœminam diſtinguunt : marem id appellant quod ſub tenello corio , tanquam oſſeos teſticulos habet: nam illa pars infima, utrinque tuberoſa, duos teſticulos repreſentat. Venetijs etiam parit & maturat. SEN. Anacardus ſequitur. BRA. Anacardum apud Dioſcoridem aut alterum Græcum nunquam inueni: tamen Græco nomine inſignitur, & à corde nomen ſumpſit, cuius figuram imitatur. Arabibus etiam pro hoc ſemine debemus. In montibus Siciliæ naſcitur, & copioſe in Apulia. Balaclor ab Arabibus nominatur: hunc facillime habebis quum in Apuliam pro oleo mittes. Anacardus.

SEN. Nux indica offertur. BRA. Et hoc eſt Arabum munus, qui hanc nucem Græcis incognitam nobis aperuere: niſi ea ſit, quam Galenus nucem regiam uocat. Serapio fructum ex quodam genere palmæ arbitratur. Venetijs habetur ex orientalibus partibus allata. Eius oleum butyro etiam bonitate præferri dicunt. Nos ut plurimum in re uenerea utimur, quoniam ab Auicenna ſemen augere dictum ſit. Genuæ magis recentes habentur, quæ in Hiſpaniam ex Luſitana nauigatione feruntur, & ex Hiſpania Genuam. Ab Hiſpanis coco dicitur: hinc fortè noſtri pueri quum nucibus ludunt, tribus ſubpoſitis & ſuperaddita quarta appellant coco maiorem nucem, quam ad alias proijciendas utuntur. A Gallis nois de inde uocatur. Hæc de iſta nuce apud Græcos incognita ſatis ſint. Nux indica.

SEN. Citrum ſequitur. BRA. Citrum aliud eſt, aliud cedrus, ut in epiſtola ad Illuſtriſſimum HIPPOLYTVM ESTENSEM docuimus; quam pro hac re legere ne pigeat. Cedrus arbor proce- Citrum. Cedrus.

ra eſt, paruos fructus pariẽs, quod frequenter cõditos edimus. Citrũ, id eſt, quod uulgò cedro appellamus, & arantium in eodem ferè genere ponitur, quod & mâlum Medicum, & ab aliquibus pomum aureum nuncupatur. Notiſsima ſunt hæc, in Liguria copioſiſsime pariunt, ut Genuæ ac Sauonæ Heſperidum hortos uidere licuerit, in quibus hæ arbores topiario opere formis uarijs uiſebantur. Iam & Ferrariæ plantari cœpere: ex his folia, fructum, & ſemina ſeorſum habeto, quæ plurimum ægris conferunt, quin & eius ſuccum ſeruare opportunum erit. Semina puerorum uermes interficere conſtat. Ab Hiſpanis citra limones dicuntur, & nos citri genus limonem appellamus, quod ſucco potiſsimum abundat, & ualde acerbo. Arantium uero oranges à Gallis, & naranzas ab Hiſpanis uocatur. SEN. In calce fructuum ſumus. Id uero à te impetrari uelim, ut contradictionem à principe remoueas. BRA. A quo principe, Illuſtriſsimo ALPHONSO Duce noſtro? SEN. Non, ſed à medicorum principe. BRA. Quem appellas tu principem medicorum? Ego Hippocratem. SEN. Ego autem Auicennam. BRA. Ne Auicennam principem medicorum, ſed medicum & principem dicas. SEN. Ergo medicorum principem. BRA. Vt arbitror, dialectica cares, quippe à diuiſis ad coniuncta conſequentia non ualet: ut, eſt bonus, & citharœdus, ergo bonus citharœdus: æquè non ualet, eſt princeps & medicus, ergo medicorum princeps. Sed his ſophiſtarum & puerorum deliramentis omiſsis tuam illam contradictionem ediſſeras. SEN. En, in ſecundo libro

cano

caponum citri ſemen calidum eſſe fatetur, in libro autem de uiribus cordis, frigidum uſque ad tertium ordinem facit. Fuere qui contradictionem falsò remouerent, ut ſecundo libro de citro, in libro de uiribus cordis, de arantio loqueretur. Conſtat autem eiuſdem ferè naturæ, & guſtus arantij ſemina, cum citri ſeminibus eſſe.
BRA. *Optarim hac in re alterum Oedipum inueniſſes, qui me hoc faſce leuaret: quum autem tu à me petieris cui plurima debeo, non poſſum pro uiribus tibi non ſatisfacere. Fuere qui ita ſoluerent, ut ſecundo libro de cortice circa ſemen, in libro de uiribus cordis, de carne à cortice contenta loqueretur. Quam ſententiam Excellentiſsimus etiam Manardus ſequitur. Mihi autem ſemper mos fuit quoties cõtradictiones adeò manifeſtas in autoribus uideo, multos libros conſulere, & præſertim antiquiſsimos: non enim credere poſſum uirum aliquem probum, in re tam notà adeò ſtupide hallucinari. Quam ob rem omnes impreſſos Auicennæ codices uarijs in locis legi ita dicentes, & ſibijpſis opponentes, imò idem in plurimis manuſcriptis etiam legebatur. Deniq; contigit, me forte fortuna domi Pinamontis Bonacoſsi compatris chariſsimi, in antiquum Auicennam incidere, in quo caput illud de uiribus cordis aliter legebatur, quàm in uulgatis codicibus, eademq; penitus hic legebantur, quæ in ſecundo libro ſcripta erant. Ideo non eſt opus in rebus tam fatuis et craſsis, ſummos uiros erraſſe, aut ſibi ipſis cõtradicere putare. En quod mihi elapſis annis euenit. Quidã ſcholaſticus meus, noſtras interpretationes in Porphyrij quinq; uoces imprimi curauit: accidit*

autem cum impreſſoris, tum praui exemplaris uitio, plura uideri errata, quàm uerba, ut deinceps cogar pue= rilia deliramenta corrigere, & id facere, quod nunquam cogitaueramus, nugas noſtràs impreſſoribus dare, ut er= rores illius impreßionis pinguißimi deprehendantur, ut peßimis ac conſpurcatis linguis anſam maledicendi auferamus, quanquam inſtitutum ſit nobis à cu= nis uſque, maledicos deſpicere, & ſi qui nos læſerint, uindictam deo commit= tere. Nunc ad alia uertamur.

SEN. *Iam ſol inclina= re cœpit.* HER. *Imò incli= nauit, & nox cœ= lo præcipitat, cœnare opportunum erit, ut mox dormien= tes mẽbra labore ſoluamus.* BRA. *Agite, fiat, ut lubet.*

DE RADICIBVS, *quarum apud Ferrarienſes Pharmacopolas uſus eſt.*

SENEX.

IAM DVDVM *illuceſcit. Surgamus, ne ſomno inerti cœptum opus impediatur.* BRA. *Et cur non ſurreximus prius? Nunc ſola interula ueſtiar, ut ſuauem hanc matutinã auram aptius capeſſam. Quum de ſeminibus, fructibus, ac floribus expeditum ſit, cui hodie incumbemus?* SEN. *Rei incumbemus, quæ non placebit Herbario: nam radices ab imis terræ partibus euellere opus erit.* HER. *Promptas uires habeo ad hunc laborem, & floridam iuuentã.* BRA. *Cur ligna & cortices non præceſſere?* SEN. *Nihil impediebat eo ordine incedere, uerùm ita ſcribere cœpi.* BRA. *A prima igitur incipias, quam tua charta ſcripſiſti.* SEN. *Pæoniæ radix primum limen occupat.* BRA. *Quum pæoniæ ſemina collegiſti, radices etiam in peram condere iuſsimus.* SEN. *Recordor nunc.* BRA. *Quatuor, aut ſex numera.* SEN. *Radices aſparagi, petroſelini, fœniculi, apij, althææ.* BRA. *De his omnibus in ſeminibus ſatis, ſuperq; dictum eſt.* SEN. *Ebuli, chelidoniæ.* BRA. *De ebulo in floribus, de chelidonia expreſsimus in herbis.* SEN. *Garyophyllatæ.* BRA. *In herbis etiam garyophyllatam oſtendimus.* SEN. *Nenufaris.* BRA. *In floribus nymphæam colle=*

giſti, & te Ferrariā remiſimus, ubi huius herbæ radices præſtant. SEN. Rhabarbari & rhapontici radices ſequuntur. BRA. Has radices ſtatim à primo prandio edocuimus, & quomodo diuerſæ eſſent, & quibus partibus petendæ, & quomodo rhaponticum, centaurium, & à nobis nunc uocatum rhaponticum differant. SEN. Quod in his ſcire opto, eſt rhabarbari doſis. BRA. Meſue à duabus drachmis & ſemis infuſione tribuit. SEN. Manardus eum reprehendit, addens cuidam Pannoni nobili ob hoc malum obtigiſſe. BRA. Id non fuit ratione rhabarbari: imò & quandoque ſcrupulus obeſſe uidetur. Nō uererer in homine robuſto, anni parte commoda, decem drachmas in infuſione tribuere: imò frequenter tres drachmas in ſubſtantia præter ullam noxam dedimus, & deinceps dabimus quum opus erit, magno ægrorum commodo, qui ex hoc in natiuam ſanitatem reſtituuntur: imò hi maiorem doſim propinare poſſunt, qui ubi naſcitur rhabarbarum, ortum duxere, aut ei aſſueti ſunt. Vidi ego Mauritanum qui Scamonij ſemiunciam præter noxam comedit, quoniam ita à primis unguiculis aſſuetus erat. Huius rei teſtis eſt Iacobus Columma pharmacopola publicus, qui adhuc uitali aura fruitur, ne uidear ſine teſte in re tam magna loqui. Adde & aliud, Scatizam quendā illuſtriſſimi principis Alphonſi ducis Ferrariæ equiſonem, eo præſente, & reuerendo præſule Thoma Muſto, & magnifico Auguſtino eius fratre, & magnificis Hieronymo Guarnerio, et Giberto Cortilli, ac pluribus alijs, integrā aloës notæ libram, præter noxam comediſſe. Omnes hi teſtes ſuperuiuunt. Me-

Rhabarbari doſis.

debar

debat & ego cuidam Ruſtico, qui ſancti Georgij fratribus inſeruiebat, Gallica ſcabie correpto: iuſsi quatuor drachmas pilularum Alexandri Tralliani præparari, quas in capite de morbo comitiali deſcribit, inquiens nullas eſſe fortiores iſtis: Iuſſeram autem ut ſingulis diebus unam, unius ſcrupuli pondere deglutiret. Hic autẽ omnes una uice uorauit, quæ equum interficere debuiſſent, tamẽ nec ſemel ſoluere. Arbitror naturam tam magnam quantitatem aggredi non auſam eſſe. Alijs tamen diebus ab una ſola unius ſcrupuli mire ſoluebatur. Religioſi omnes illius ſacratiſsimi loci teſtes ſunt, & ſimul excellentiſsimi ac doctiſsimi iuuenes, Franciſcus Bruſantinus, Maurelius Sanctus, Ioannes Leo, & Ioannes Franciſcus Roſſus compater chariſsimus, qui tunc pro actu practico exercendo mecum uerſabantur. Sed quid opus eſt exempla exemplis exaggerare: quum certe conſtet mirum non eſſe, ſi decem Rhabarbari drachmæ in infuſione propinari poſsint, præſertim in robuſtiſsimo uiro, Rhabarbaro etiam aſſueto. Aliàs tamen Meſuem falsò intelligebã, à drachmis duabus & ſemis ad decem, Rhabarbari infuſionem exhiberi, & non rhabarbarum infuſum: ſed tunc errabam, quia triginta etiam & quadraginta infuſionis rhabarbari drachmæ propinantur, non tamen rhabarbari infuſi. In alio autem de Manardo excellentiſs. miror, quia Meſue rhabarbarum purgare ſcriptum reliquit: at ille reprehendit, quoniam antiqui à ſuo rhabarbaro uim purgatiuam demunt. Verum antiqui de noſtro uocato Rhabarbaro nuſquam tractarunt, de quo Meſue loquitur. Imò & hoc ipſum Manardus fatetur, aliud eſſe noſtrum rha

ſtrum rha

ſtrum rhabarbarum, & antiquorum: ſoluere autem rhabarbarum adeò certum eſt, ut nullus qui ſumat ambigere poſſit. Id tamen comprimendo facit, propterea ſtipticas aluos reddit. Sed hæ commodius & per rationes ſuo loco diſſerentur. Nunc inſtitutum noſtrũ proſequamur.

Zinziber. SEN. Zinziberis radices ſequuntur. BRA. In Arabia, & apud Troglodytas plurimum naſcitur zinziber. Alexandriam Aegypti affertur, & Alexandria Venetias. Putarunt multi radicem eſſe piperis, quos Dioſcorides reprehendit. Eſt autem repentis herbæ radix, in morem graminis, folium arundinaceum habet. Quum emere uoleris, ut melius teredines uidere poſſis, ne zinziber boloarmeno, aut rubra quadam terra delibutum emas: nam eo foramina tegunt, & ponderi addunt. Arabes, recens zinziber ſaccharo cõdiunt, ad ſtomachi frigiditates præcipuum. Alexandriam portant, & Venetias recto curſu. Tamen pharmacopolæ (ut pleraq; alia) adulterant: nam ueteres radices per multos dies aqua macerant, alij aqua calcis, ut tenellæ euadant, poſtea condiunt, ſed facile deprehendunt, quoniam ex recenti zinzibere conditum minus acre eſt, & guſtu delectabile: ex ueteri autem mordicat, nec ita guſtum ſatiat. A Luſitanis gengeure, à Gallis gimzembre, à Germanis ingvver appellatur. SEN.

Coſtus. Coſti radix ſequitur. BRA. A noſtris pharmacopolis radix quædam pro coſto uenditur, imò & ab omnibus per totam Italiam, quæ ita coſtus eſt, ut muſca elephantus. Nam coſtus radix eſt candida, leuis, plurimo & eximio odore. Quam uero oſtendũt ipſi, nec candida, nec leuis, nec odorata eſt. In Arabia naſcitur: parum difficile

eſt Ale

eſt Alexandriam uehi; ſi illuc mittãtur qui nouerint, ſed qui mittuntur ignari ſunt alienis dictis credentes. Miror non haberi ſaltem Indicum per Hiſpanorum nauigationes: eſt autem nigrum, ſpecioſum, leue ut ferula: ſed quod magis mirum eſt, quum ſingulis annis Veneti in Syriam nauigent, Syriacum non haberi, hoc eſt ponderoſum, colore buxi, odore ſenſum tentans. Spero Illuſtriſſimi Alphonſi Ducis Ferrariæ opera breui uerum coſtum aſſequuturum. Sola radix in re medica probatur, cæteræ partes à nullo autore expetuntur. SEN. Valerianæ radix offertur. BRA. Si phu Dioſcoridis cum uocata à nobis ualeriana conferamus, loquor autẽ de ea Valeriana, quæ in Italia naſcitur, eadem indicia habere certum erit, uno ſolum dempto, quia noſtra Valeriana multo minor eſt, quàm à Dioſcoride ſuum phu deſcribatur: dicit etiã caulem habere cubitalem, & aliquando maiorem, tenerum, cui leuor ſit, & color in purpura albicans, eundemq́; geniculatum, & in medio concauum, flores figura ad narciſum accedentes, maiores tantum, teneriores q́;, colore in albido per medium purpureo. Radix illi eſt in ſuperiore ſui parte minimi digiti craſſitudine, habetq́; adnaſcentes illi exiguas radices, alias quæ tranſuerſæ ferũtur, odorati rotundi iunci, aut nigri ueratri modo, ſibi ipſis implicitas, colore ſubruffo, & nardi odore, cũ uiroſa grauitate aliqua odoratas. Omnia hæc indicia in noſtra Valeriana ſunt magnitudine dempta, quoniam ſcimus apud alias nationes eandem Valerianam non ſumi. Quippe Germanorum ualeriana, phu Dioſcoridis eſſe non poteſt, ſed apud ipſos herba eſt Theriackskraut dicta, quaſi The-

Valeriana.

riacaria, quæ noſtræ ualerianæ ſimillima eſt. Hanc pro Dioſcoridis phu ſumere oportet, non eam, quæ ab ipſis Baldrcan appellatur: quippe uerum phu folia oleri atro, aut cerui ocello ſimillima habet, ut noſtra ualeriana, & theriackskraut Germanorum, quanquam & nonnulli apud nos alia herba pro ualeriana utantur, quàm communis noſtra ſit. Eam in his montibus collige, quamuis à Dioſcoride in Ponto naſci dicatur. Verum pro Theriaces compoſitione Illuſtriſsimus Alphonſius Ferrariæ Dux in pontum mittere ſpopondit, ut phu Ponti afferatur. Galli eodem modo ut nos uocant ualeriane. Sola radice contentus ſis. SENEX. Meu radices accedunt. BRASAVO. Itali pharmacopolæ radicem quandam albicantem pro Meo oſtendunt, quam ſi maſticaueris, quodammodo paſtinacæ guſtum habet. Ex hoc autem Meum non eſſe deprehenditur: quippe Meum radices graciles habet, odoratas, longas, & guſtum feruidum habentes. Quum Hiſpania, & Macedonia naſcatur, miror admodum non haberi: ut habeatur, Illuſtriſsimi Ducis noſtri opera curabimus, qui ad iuuandas bonas artes, adeò animum applicuit, ut nihil pro earum commodo, & amplitudine intentatum relinquat. Vnum eſt, Italiam iamdiu uerum Meum non uidiſſe, breui autem uidebit. SEN. Quæ radix eſt ea, quam pro Meo ſumebamus? BRA. Paſtinacæ odorem habet. Veneti ex Creta aduehunt, ut facile coniectari poſsim daucum Creticum eſſe, præſertim quum Venetijs integram plantã uiderim, quæ omnes dauci Cretenſis notas habebat. SEN. Interim pro Meo quare utar?

Meum.

re utar? BRA. Nulla: nam Illuſtriſsimus princeps in Hiſpaniam ſcribi iuſsit, ut habeatur: rei particeps eris. SEN. Igitur Bruſci radices colligamus. BRA. Per Bruſcum quid intelligis? SEN. Frutex eſt, grana quædam parua, rubraq́; faciens, magnus uſus eſt his qui mingere nequeunt, & calculis infeſtantur. BRA. Quid ſit accepi: rurſus dicere oportebat. Barbari uocabulum corrupere, & bruſcum pro ruſco dicunt, uel non à ruſco per corruptionem dicatur, ſed à ſapore quem habet: nos enim acrem ſaporem uulgo bruſcum appellamus quo ruſci grana inſigniuntur, uel potius ſapor ille à frutice nomen accepit. Agreſtis etiam myrtus à Dioſcoride nuncupatur. Aberrant qui cubebas à nobis uocatas (de quibus ſuprà) agreſtis myrti fructus eſſe putarunt. Qui præterea berberim ruſcum eſſe arbitrantur, adhuc magis errant: quia inter colligenda ſemina Serapionis Berberim apud Dioſcoridem oxyacantham eſſe docuimus: Ruſcus uero, uel myrſine agria aliud eſt, herba aut frutex notus, quo Venetijs & pluribus alijs Italiæ locis, ſcopas ad uerrendas domus parant: eodem nomine uulgò appellatur Bruſco. Leonicenus Plinium taxat, qui de oxymyrſine loquens, eam à ruſco diſtinctam fecit libro uigeſimotertio: tamen idem ſunt, imò & eaſdem uires bruſco attribuit, quas oxymyrſine attribuerat. At Plinius eo loco Caſtorem adducit autorem quendam, qui idem eſſe apud Latinos Ruſcus, quod apud Græcos Oxymyrſine, putauit. Noſter igitur Bruſcus, eſt antiquorum Ruſcus, & oxymyrſine, cuius non ſolum radices, ſed & fructum & folia

Bruſcus.

Ruſcus.

ſeruato & aquam per reſolutionem ui ignis excerptam habere ſtudeas. SEN. *Reperitur'ne apud Arabes Ruſcus?* BRA. *Serapio magno errore, arborem ferentem cubebas eſſe apud Dioſcoridem oxymyrſine arbitratur. Et recentes, ut Pandectarius, & alij cum Serapione carpeſium oxymyrſinem eſſe putant, ut ſuprà edocuimus, quoniam de oxymyrſine nunquam Galenus, & Dioſcorides nunquam de cubebis tractauit. Idem igitur hæc duo eſſe fatentur, ſed errorem ſuprà in cubebis oſtendimus. Cubebe enim oxymyrſine eſſe non poteſt, ſi ambarũ arbuſcularum formam, & fructum conſideres.* Carpeſium, *Carpeſium uero (ſi Galeno credamus, ut dignum eſt, in primo de antidotis libro) eſt tenues feſtucæ ramuſculi cinnamomi ſimiles, quæ ſunt ſimiles ſecundum genus uocato phu, & eius guſtum habet, ut hinc Auicennæ interpretis error deprehendi poſſit, qui quum interpretari debuiſſet uires phu habere, rubeæ interpretatus eſt: quippe hic error Auicennæ attribuendus non eſt, ſed peſsimo interpreti: nam id uocabulum, quod ibi Auicenna ſcribit, phu ſua lingua, & non rubeam ſignificat. Ad carpeſium autem reuertentes, Quintus antiquus medicus, quem Galenus magnificit pro cinnamomo carpeſium ſumebat, utpote quod ab optima caſsia uiribus non diſsideat. Inuenit autem Galenus magnam carpeſij copiam in Sida Pamphyliæ, ideo eo loco carpeſij uilitas eſt, propterea laudant exinde colligi & ſeruari: cuius duas ſpecies facit à locis denominatas, alteram laërcinum, alteram amarum, hæcq; melior putatur, odorem & guſtum aromatis habet. Aliter carpeſium ab antiquis inexplicatum eſt: tu cætera*

cætera proſequaris. SEN. Cyclaminis radix occurrit. Cyclaminus.
BRA. De hac in herbis expeditum eſt. Verum tempe-rare non poſſum, quin Auicennæ errorem oſtēdam, nam ubi de Arthanita loquitur, quæ cyclaminus eſt, & ipſi Arabes buthormariem uocant, Quum primam ſpeciem cyclamini Dioſcoridis perperàm etiam deſcripſiſſet, inquiens ſibi, & ſuo tempore ignotam, mox notam ſpecie ſuo tempore docet, inquiens eſſe ſpinam ſpiſſam, breuē, quæ radicem habet, qua lana lauatur. Si uero Dioſcoridem in capite Struthij conſideremus, quod ante caput cyclamini ſcriptum eſt, inquit eius radice lanas lauari, ut hinc arbitrari oporteat, Auicennam ſecundam quidem ſpeciem cyclamini non poſuiſſe, ſed de ſtruthio tractare: cuius rei cauſam arbitramur Auicennæ Dioſcoridem fuiſſe, qui à peßimo librario ſcriptus ſtruthium cum cyclamino confuderit. Serapio autem qui iuſtum codicem habuit, nullo errore ducitur, in his ſpeciebus aßignandis. Tamen de Plinio mirandum magis eſt, uiro Græca lingua & Latina diſertißimo, qui (ſi Leoniceno credamus) cyclaminum cum ariſtolochia cōfuderit, ut rerum ſimilitudine deceptus uideatur, nam utrunque à rotunditate nominatur. Cyclaminus rapum terræ, Ariſtolochia uero rotunda etiam dicitur: unde in hac rotunditate deceptus eſt, quia 25. libro inquit Ariſtolochiæ radice ſimul cum calce piſcatores in Campania uti, ad quam aduolent piſces, qui ſtatim exanimati fluitant. At Leonicenus Campaniæ piſcatores audiuit, ad hoc negotium peragendum radice cyclamini uti, propterea, aut duas radices necandis piſcibus aptas aßignare oportet, quod

nuſquam apud autores aliquos reperitur, aut cyclami-
num ſpeciem ariſtolochiæ dicendum, quod ei ex hoc re-
pugnat, quoniam ariſtolochia ita appellatur, quia præ-
gnantibus ſuccurrat, cyclaminus uero non ſolum præ-
gnantibus aduerſatur, ſed fertur, ſi prægnans hanc radi-
cem tranſcenderit, abortum pati. Ego (ut ingenuè fatear)
Plinio potius, quàm Leoniceno conſentirem, duas eſſe ra-
dices, quibus piſces capiantur, & ariſtolochiæ, & cycla-
mini, quod ab aliquo autore nobis incognito accepit Pli-
nius: non enim opus eſt, quæq; falſa arbitrari quæ à ſum-
mis uiris dicantur, etiam ſi ab alijs ſcripta non ſint. Sci-
mus etiam & ipſum tertiam quãdam cyclamini ſpeciem
cognomine chamæciſſon, uno tantum folio, radice ramo-
ſa poſuiſſe, qua piſces necãtur. Hãc Hermolaus ichthyo-
teram proprie uocari cenſuit, quamuis hoc nomen primæ
ſpeciei cyclamini à Dioſcoride tribuatur: ſed hæc aliàs.
Miror etiam de quodam excellentiſsimo uiro, qui Me-
ſuem reprehendere conetur dicentem, & eleuantur ſu-
per radices frondes. & parum infrà, ſine eleuatione ſtipi-
tis. Hic Meſuem reprehendit ille, quia caulem fert qua-
tuor digitorum, ſed nudum, Dioſcoride, & ipſa experien
tia teſtibus. Sed potius errat ipſe, quia per caulẽ, ſcapum
intelligit, à quo folia emanare debent, uerum omnes à ra-
dice fluunt tenui filo: unde ſcapum uerè non habet, cui fo-
lia inhæreant, ſed unumquodq; ab radice ſuo proprio cau
le prouenit, tanquam pediculo, cui folium inhæreat. Ad-
dit etiam Meſue calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio
ordine eſſe. Ab eodem reprehenditur, Galenum, & Aui-
cennam huic gradum nõ aſsignaſſe, ac ſi longe errauerit
Meſue

Meſue, qui in hoc uoluit iuuare mortales, in quo Galenus & Auicenna non iuuere. Ad alia autem pertranſire opportunum erit, ne his futilibus occupati bonas horas in colligendis herbis omittamus. Germani Erdt zvviel uocant, ac ſi cepam terræ exprimere uoluerint. SEN. Ariſtolochiæ longæ & rotundæ radices ſequuntur. BRA. Tria ariſtolochiæ genera apud Dioſcoridem inueniuntur, rotunda, longa, & clematis, quæ ſarmentoſa dicitur ob radices in modum ſarmenti complicatas. Plinius uero quatuor ſpecies adinuenit: longa mas exiſtimatur, rotunda fœmina. Ita appellatam uolunt, quoniã puerperis opitulatur, quamuis Plinius grauidis dicat. Duo genera notiſsima ſunt, quibus in officinis utimini. SEN. Et hæc duo ſeruare ſtatuî. BRA. Longam Ferrariæ habebis, rotundam minime, niſi aliquo ſtatuto loco uireat. Id tamen laudo, ut ambas ſpecies in his montibus colligas, quoniam rotunda, in uulneribus efficacior exiſtet, magis enim exiccabit. Fructus autem & radices ſeruabis, quæ in rotũda ad rotundum, in longa ad longum uergunt. Si tertiam ſpeciem habere placeat, quæ ramulos tenues habet, folijs modice rotundis, minori ſedo ſimilibus, plenos, habet hæc rutæ flores, radices longiſsimas, tenues, craſſo & odorato cortice ueſtitas; tibi locum indicabo, quo mirum in modum creſcit. SEN. Satis mihi eſt has colligere, quibus in noſtra urbe medici utuntur. Clematidem unguentarij ad ſua unguenta ſpiſſanda ſeruent. BRA. Germani quidam rotundam ariſtolochiam holvvurtz appellant, alijs reclamantibus, quoniam holvvurtz herba ſit in Germania, quæ potius rutæ folia habeat,

Ariſtolochia.

quàm hederæ, qualia ariſtolochia rotunda habere debet: Alij Biber vvurtz, *alij hinſchkraut uocant: longam uero ariſtolochiam cum additione die lang, ut holwurtz die lang proferunt.* SEN. *Quid per holwurtz intelligunt?* BRA. *Idem ac ſi radicem concauam dixerint.* SEN. *Hoc, meo iudicio, ariſtolochiæ non quadrat, propterea ad liquiritiam ueniamus.* BRA. *Notiſsima radix glycyrrhiza, quæ pluribus locis Ferrariæ ſcatet. In Cappadocia tamen, & Ponto laudatiſsima: ſed in Italia copioſe uiret. Radix tantum in uſu medico eſt, à Græcis glycyrrhiza, à Latinis dulcis radix appellatur. Theophraſti tempore, nondum erat in uſu fortè hoc nomen glycyrrhiza, propterea Scythicam radicem appellauit nono de plantarum hiſtoria, quoniam in Scythia plurimum proueniat. Duo ex ipſa ſeruanda, radix, & ſuccus ex ipſa radice expreſſus. Colorem buxeum habet, melior tamen eſt, qui in nigrum uergit. Deterior radix quæ fragilis, quàm quæ lenta. De hac tam nota herba, ac radice, nihil amplius.* SEN. *Si Ferrariæ glycyrrhizam habere potero, ſum'ne eius gratia ad alias partes profecturus?* BRA. *Nõ equidem. Imò ſi tanta copia, qui ſatis ſit, noſtra patria colligatur, quum humidior locus ſit, hanc pro optima ſerua: nubili enim craſsiores radices, aut dulciores inueni, quàm quæ Ferrarienſi ſolo naſcuntur. Tamen equinum fimum, aut bubulum mire odit. Nos autem hoc fimo ſolum noſtrum ſtercoramus, ideo Ferrariæ diu perdurare non poteſt. Ab Hiſpanis alcanix, à Gallis recliſſe, à Germanis ſues holcz, ac ſi dixerint dulce lignum, uocatur.* SEN. *Gentianæ radix ſequitur.*

Glycyrrhiza.

Gentiana.

BRA.

BRA. Hac radice noſtri Chirurgici in ſtrictis & cauis ulceribus utuntur, ut latiora euadant, nec cæcas cauernas parturiant, premunt radicem ad ulceris quantitatem, & imponunt. Notiſsima herba, in montibus, & montiũ crepidinibus altis naſcitur. Illuc ergo accedamus, ut iugum prealtum aſcendamus, ubi uides folia ferè plantagini ſimilia. SEN. Mihi potius nuci iuglandi aſsimilari uidetur. BRA. Et illis quoque conferri poſſunt; imò Dioſcorides ita confert. Radices legito, & ex radicibus hoc modo ſuccum parato. Radice tuſa, & diebus quinq; madefacta in aqua, poſtea decocta, quouſque radices ſuperſint, deinde aqua refrigeratur, & linteo percolata iterum coquitur ad craſſamentum mellis: demum in fictile conditur, ad implenda ulcera. Radix lenta eſt, ſine odore, aquoſa, quæ in ſeſe preſſa conſtringitur, ideo apta ad ſtricta ulcera amplianda: huius herbæ inuentor fuit Gentius Illyriorum rex, qui in bello primus eius uires demonſtrauit. A Germanis Entiam appellatur. SEN. Radix Irios occurrit. BRA. Quum de Iride (ita enim dici debet iris non irios) ſermo fit, cæteris ſemper illyrica præfertur, & ea quæ mediterranea parte naſcitur, & maxime quæ Septentrionalibus expoſita eſt. Decipiuntur pharmacopolæ plures, qui Ferrariæ gladiolum pro Iride accipiunt, quem corrupto uocabulo, giaciolo, quaſi gladiolum nominant. Vnde Iris Illyrica non eſt una ſpecies Iridis ab alijs diſtincta, ſed ob perfectionem regionis, in qua naſcitur, integrioribus uiribus: propterea hoc nomen Iris Illyrica ſortita eſt, & præſertim quia ibi copioſiſsimè uiret, & paſsim reperitur. Oſtendunt uero Fer-

Iris. Iris Illyrica.

rariæ florem quendam pulchrum & odoratum ferè odore præmaturi pruni, aut perſici, quod nucem uulgò dicimus, uarijs coloribus pictum, quem Irim Illyricam uocant. Sed Irim non eſſe ex hoc liquet, quoniam Dioſcorides Irim dicit gladioli folia habere, maiora dũtaxat, latioraq;, atque pinguiora: uerùm, quàm ipſi Irim Illyricam appellant, minora folia, ſtrictiora, & minus pinguia gladiolo habet. Nolo ut in his montibus occuperis. Singulis diebus Veneti in Illyrium nauigant, & ego fortaßis hoc anno cum illuſtrißimo ALPHONSO illuc appellam. Illinc Iris aſportabitur, quæ uerè Illyrica erit: ex loco enim, in quo perfectißima, & copioſißima naſcitur, nomen ſortita eſt: Iris uero à multis coloribus nuncupatur, qui uel in tota ſpecie, uel in uno flore ſunt. Quum uero annis elapſis cum illuſtrißimo ALPHONSO Duce noſtro in Illyrio eſſem, Irim plures colores habentẽ quæſiui & inueni, erant quidem in diuerſis indiuiduis uarij. In aliquibus candidi, in alijs pallidi, in alijs lutei, in diuerſis purpurei, ut plurimũ uero cærulei uiſebãtur: erat autem unus & idem flos uarijs coloribus inſignitus, ut inde arbitratus ſim, irim dici nõ ob diuerſitatẽ colorũ in ſpecie, ſed in indiuiduo, tamen ſpecies non ex floribus, ſed ex radice diſtinguũtur: alia enim colorem ruffum, alia candicantẽ habet: Lybica eſt hæc, prima Illyrica. At colorum diuerſitas non eſt in ſummitate floris, ſed in infima parte, ut in his uidetur quæ nunc Ferrariæ uirent: ſunt enim alij flores qui ſpecies diſtinctas per colores habent, ut eam et ratione Irides nuncupari oporteret. In Illyrio duæ ſpecies naſcuntur: Rhaphanitis dicta ob ſimilitudinẽ quam cum

Rhaphanitis.

cũ rhaphanite habet, & melior eſt: & rhizotomos quæ ſubruſſa uiſitur, & minus bona: facillimum eſt ex Illyrio huc afferri, & ſine ulla ferè expenſa. SEN. Egomet illuc accedam: Meſue etiam Irim appellari dicit, non ex uarietate colorum in uarijs indiuiduis, ſed in uno tantum purpureo, in quo magis & minus in eodem folio uiſitur. BRA. In Iride finem feciſſem, niſi cuiuſdam excellentiſsimi uiri locus occurriſſet, in quo Meſuem reprehendit, qui inquit melius tempus collectionis Iridis eſſe Ver. Ille reprehendit, quoniam Dioſcorides docet legendas radices quum incipit foliorum defluuium herbis, hoc non eſt in Iride, ſed eſt generale præceptum Dioſcoridis in præfatione ſui libri de radicibus omnibus. Tamen Meſue defendi poteſt, ut de floribus loquatur, quos iubet colligi antequam defluant. Adde in radicibus euellendis Dioſcoridis regulam intelligendam eſſe, quoties illarum herbarum, quarum radices ſunt, folia autumno defluunt. Verùm Iridis folia continuè uirent, & nunquam decidunt. SEN. Vtriuſque Conſolidæ radix ſequitur. BRA. Duo ſymphyti genera apud autores inueniuntur, petræum, & quod Romani ſolidaginem dicunt. Idem enim eſt ſymphyton dicere, & conſolidam, ac ſi dicatur ſimul naſci faciens. Secunda ſpecies Alo etiam dicitur, Ferrariæ notiſsima, quo loco abundat etiam plurima. Noſtrum uulgus luganego appellat, quia ex Lucania fortaſsis aſportatum, uel ob ſimilitudinem, quam radices habent cum lucanicæ fruſtis. Nos enim lucanicam appellamus farcimen quoddam ex ſuilla carne minutim pinſa, ſale ac pipere in tenuius ſuis inteſtinum infarcta. Romani ſolidagi-

Rhizotomos.

Conſolida.

nem à conſolidandis carnibus appellant. Primam uero ſymphyti ſpeciem nondum agnoui, nam hi decipiuntur, qui eam herbam eſſe putarũt, quam pharmacopolæ pro eupatorio accipiunt, ſed longe aberrant, quoniam falſum eupatorium, origani ramulos non habet, nec capitula thymi, nec guſtu dulce eſt, quemadmodum ſymphytum petræum, nec iſtud eupatorium in ſaxis naſcitur, ut petræum dici mereatur, ſed in foueis potius, & inter uineta. Symphytum hoc petræum recentiores conſolidam minorem appellant. Quid uero ſit, ignorant, & ego adhuc non recordor me uidiſſe, quanquam radicem quandam pro eo oſtendant, & minus ſymphytum dicant. Habent autem & præter has duas radices, alias quaſdam, quibus pro conſolidandis utuntur hi agyrtæ. Vnam regalem, cõſolidam uocant, quæ à Germanis ritteſporem dicitur. Alteram mediam conſolidam: ſed illas ipſis omittamus, quoniam uiri ſunt abſque ratione experimenta tentantes. Symphytũ aliud apud nos uulgò luganico dictum maiorem conſolidam uocant, quanquam & in alijs Italiæ locis Ala, quaſi Alo appelletur. In Ferrarienſi agro copioſiſſime emergit. Ibi colligere nihil impediet, imò ſtatutæ quædam uetulæ harum radicũ faſciculos gratia uendendi in forum portant, & mirus eſt apud noſtras mulierculas in contuſionibus præſertim intrinſecis, harum radicum in melle coctarum uſus, & extrinſecus emplaſtri modo apponunt. Tu autem radicem illam proijce, quum domi eris, quam pro minori conſolida uendis, quæ ita conſolida eſt, ut tu es elephas: nam eſt radix lignoſa, ſuperuacua, quæ nullum odorem habet, nec dulcis eſt, aut

Eupatorium.

Symphytum petræum.

ſaliuam

ſaliuam cit: quæ conditiones in minori conſolida, id eſt, ſymphyto petræo inuenire opus eſt. Nomen commune habent Germani, quo conſolidam uocant, ſcilicet Vvalvvrtz, nomen à cruribus deductum, quamuis hi qui in inferiori Germania habitant, & apud Saxones à loco, in quo naſcitur, & ab eius qualitatibus ſchment vvurtz appelletur, quod idē eſt ac ſi dixerint nigra radix, unctuoſa, & in aggeribus naſcens. Ab alijs beyn vuel, ab alijs autē ſchvvartzuuurtz nūcupatur: Galli uero cōſonde uocarunt. Vnum hic animaduerſione dignum eſt, & ſi Dioſcorides luteum florem maiori ſymphyto faciat, tamen, & album uidimus, & intenſiori colore quàm luteū, habere quandoque animaduertimus, nec perpetuo caulem habet anguloſum, uel leuē, ſed modo hoc, modo illud habere cernes. SEN. Reperitur'ne apud Auicennam? BRA. Equidem reperitur, & id eſſe arbitror, quod ipſe ſecundo libro ſuccutum uocat, comparatis ſuccuti proprietatibus ad illas ſymphyti: tamen adeò confuſus eſt, ut quid dicat, aperte deprehendi non poßit præſertim quum eius interpres ubi ſymphytū interpretari debeat, ſemperuiua interpretatus ſit. SEN. Serpentariæ radices occurrunt. BRA. Cuius ſerpentariæ? SEN. Maioris: quum enim abſolute ſerpentaria dicitur, maior intelligitur, cuius radices conſueuimus ſingulis annis pro officina colligere. BRA. Hoc anno minoris etiā radices ſeruato, quæ ad plura ualent, & Meſue maioris ac minoris uires ſimul cōfundit, quippe earū uires deſcribit nulla præfatione facta, quod minoris, aut maioris ſint, & adeò ſimul ambas miſcet, ut qui non nouerit maioris uires, mi-

Serpentaria.

nori & minoris, maiori applicare neceſſe ſit. Apud autores plures huius herbæ ſpecies inueniuntur, quàm Dioſcorides ſub hoc nomine Dracunculus, tractet, in maiorem atque minorem diſtinguens. Poſt duo dracunculi capita, aliam herbam pingit Aron uocatam, quamuis & nomen Aron maiori dracuntio conueniat: tamen quicquid ſit, quum Aro eædem uires ſint quæ Dracunculo: ſatis erit duas dracunculi ſpecies ſeruare, quas Ferrariæ & notiſſimas habemus. Dracunculus ab Arabibus luph, à noſtris mulieribus, qui maior eſt, abſoluto uocabulo, ſerpentaria nuncupatur: minor, herba biſſara, quoniã anguibus, quos uulgò biſſas uocamus, placet: aut in locis naſcatur ubi angues uerſantur, uel quia dracunculos biſſas dicimus. Maior in foueis frequentiſſima eſt, & minor etiam, tamen peculiariter ſepes, & ſenticeta, ac loca umbroſa amat. Ex ambabus ſpeciebus priuatim herbam, & radices ſerua, quas perforare opus eſt, inde fune ligatas in umbra ſuſpendere ut exiccentur. Semina etiam habere ſtudeas, & ex maiori ſuccum ex herba & radice, ex minori uero ex ſeminibus exprimito, quæ in modũ uuæ collectæ ſunt, ut inquit Dioſcorides. Ferrariæ copioſæ & efficaciores hæ herbæ profluunt. Fuere tamen qui à nobis uocatam ſerpentariam, Aron proprio nomine appellarent, quoniam & Dioſcorides à Syris lupha nominari cenſeat, ob id Arabes, qui Syris propinqui ſunt, uocabulum parum contrahentes luph dicunt. Alij etiam Biſtortam eſſe uolunt, quam ſerpentariam dicimus, ſed longe decipiuntur: quoniam radicem biſtortam non habet ſerpentaria, ſed ut Dioſcorides pingit, in maiori Dracunculo, ita re-

Dracunculus. Aron.

peritur in noſtra ſerpētaria, candida, rotunda, cortice tenui. Videtur tamen in Aro Plinius à Dioſcoride uarius, quippe ipſe libro 24. capite 16. ari radicem nigram pingit: at Dioſcorides candidam, dracuntio ſimilem. SEN. *Soluit'ne ſerpentariæ radix?* BRA. *Soluit.* SEN. *Meſue à celeberrimo uiro reprehēditur, nam Meſue ſoluere cenſet. Ille reprehendit, quoniam ab antiquis inter purgantia nō numeratur, quæ ipſi cathartica uocāt.* BRA. *Galenus, & Paulus ſoluere omnino innuunt, & Plinius, eius folia ſale & aceto ſoluere innuit. Et Dioſcorides inquit, minoris ſemina toſta exceptaq; fico ſicca, aut ſi edatur, aluum emolliet. Arabes autem uel Arabum interpretes, quum ſoluere dicunt uocabula confundunt. Imò & Aëtius ita inquit primo libro, Dracunculi radix omnia uiſcera expurgat. Denique experientia ipſa hanc radicē ſoluere oſtendit (non dico autem catharticæ) & ideo in re tam uera non eſt culpandus Meſue. Minus culpa dignus eſſet, ſi nonnihil noui edoceret, ab antiquis indictū. Germani uaria nomina habent, ſed biſtortæ applicata potius, quæ tamē ex dracōtio fiunt, ut drachenvvurtz, alij nottervvurtz: Aron tamen magis peculiari nomine, & pfaffen pint nomināt.* SE. *Enulæ radices ſequūtur.* BR. *Inulæ potius dicito, heleniū à Græcis & Dioſcoride appellatur, quoniā ex Helenæ lachrymis in Helena inſula genita ſit, ut Homerus teſtatur, cuius radicē ſi quis comederit, omniū dolorū obliuiſcitur.* SEN. *Hanc radicē ſexcēties comedi, at hoc percipere nunquā datū eſt.* BRA. *Poëtica illa ſunt, à noſtris mulieribus expetitur, & in quotidiano ferè uſu hyeme habetur, pro conficiendis pa-* Inula.

ſtillis,quos aiolos quaſi inulos ab inula uocant:radix eſt, & herba apud Ferrarienſes notiſsima, & frequentiſsima: in his montibus quæras, locis opacis & ſiticuloſis ubi efficacior exiſtit. Radices in aſſulas diuidere, & ſiccare debes, imò & ipſa herba ſeruanda. Paſſo conditur, aut defruto,ut Dioſcorides inquit, qui etiã bene odoratã eſſe cenſet, quum eius odor omnibus non placeat: quippe multi ſunt qui paſtillos edere non poſſunt ex belenio factos,ut hinc conijcere liceat, quum antiqui rem odoratã, & εὐώδη, id eſt,bene odoratã dicunt, non eſſe intelligendos in exquiſito odore, ut multi ſentiunt, quia inulæ odore, quid bonum odorem eſſe cenſebant oſtendunt. In odoribus enim uſu uenit,ut aliquibus nõnulla bene oleãt, quæ fœtent alijs. A Gallis lione, à Germanis alant uocatur. SEN. *Rubeæ tinctorum radices ſequuntur.* BRA.

Rubia tinctorum. *Notiſsima eſt Rubia, adeò ut etiam infantes Ferrariæ in promptu eam habeant, qua ſingulis annis noſtræ mulieres in feſto paſchæ reſurrectionis oua tingant. Duas habet ſpecies,ſyluestrem & ſatiuam:ſatiua utilis eſt,ſylueſtris nullius momenti. Abundat Ferrariæ ſylueſtris, ſatiua ob ruſticorũ ignauiam rara:nam magno quæſtu per totam Aemiliam ſeminatur. Rauennæ ingens copia habetur:erythrodanum à Dioſcoride, & ab antiquioribus*

Rubia ſatiua. *appellata eſt,à nobis Rubia ſatiua: quanquam in Dioſcoridis textu paſsiua legatur, ſed cum Marcello ſatiuam corrigendum puto. Decepti ſunt,qui herbam, quam uulgò pedochide louo appellamus, ſylueſtrem rubiam eſſe exiſtimarunt, nam ſylueſtris rubia,ea potius eſt,quæ uulgò ſtellaria dicitur. Hos autem decepit, quia & ipſa inhæret,*

inhæret, imò & Dioſcorides aparine aſsimilat, quia inhæret, & rubia etiam inhæret. Tota Italia hanc optime cognoſcit, & pro tingendis lanis ea utitur, & aptandis pellibus. Tria ſeruare oportet, ſemina, radices, & folia, quæ priuatim aliquibus ægritudinibus conferunt, imò ſi foliorum ſimul, & radicum ſuccus ſeruetur, ab re non erit. In ſepibus naſcitur & umbroſis locis: quemadmodũ apud nos à colore radicis rubia, ita apud Græcos erythrodanum à rubore appellatur, nam erythron ruborem dicunt. Curabo deinceps, ut Ferrariæ ruſculo meo ſeminetur: tamen laudo ut altioribus locis atq; umbroſis pro re medica colligas. A Germanis roet nuncupatur: Galli noſtrum nomen imitantur. SEN. Peucedani radices ſequuntur. BRA. Si peucedanum, quem Ferrarienſes, & Veneti pharmacopolæ oſtendunt, conſideremus, idem cũ antiquorum peucedano eſſe deprehendetur, nam radix eſt craſſa, liquore plena, qui niger eſt: & quãuis noſtra graui odore careat, nec multum nigra ſit, id ob ſenium accidiſſe arbitror, eo enim graueolentiam amiſit, & ſuccum. Verùm facile eſt Genuam mittere Liguriæ metropolim: inde ſingulis ferè diebus naues in Sardiniam ſoluunt, ut curetur recẽs peucedanum haberi. In opacis montibus naſcitur. Tria ex peucedano habere oportet, liquorem, ſuccum, & radices. Liquor fit, ſectis cultro radicibus tenellis, quod ex his fluit liquor appellatur, poſtea expreſsis radicibus ſuccus colligitur, qui liquore ineptior eſt. Ex caulibus etiam ſuccus fit adhuc ineptior, & citò efflatis uiribus ignauus redditur. Adde etiam inter peucedani radices, uel etiam caules, inhærentem lachry-

Peucedanum.

mam, in morem thuris inueniri: hanc quoq; habere cõue niet. Sed omnia ex Sardinia petenda, aut Samothracia, nã peculiaria ſunt hæc, & propinquiora, & ad quæ ſit faci lis aditus: quamuis Theophraſtus, & Plinius laudatiſsi= Acorus. mum peucedanũ in Arcadia naſci uoluerint. SEN. Acori radix occurrit. BRA. Quum frequenter pharmacopo= larum radices perſcrutatus ſum, illud cenſere fuit opus, Galanga. radicem eam, quam Galangam appellatis, acorum eſſe: quod ſæpe ab excellentiſs. Leoniceno dictum memini, ha= bet enim folia iridis, anguſtiora tantum, nec radices abſi miles, implicatas tamen, neq; in rectum, altum'ue actas, guſtu acres, odore nõ ingratas. Si eam radicẽ conſideres, quæ à nobis galanga dicitur, omnes has conditiones ha= bere deprehendes. SEN. Ea autem radix, quam pro aco= ro uendimus, quid erit? BRA. Dicis'ne illam, quæ rubra eſt, ut coctus camarus quũ recẽs eſt uideatur, cuius ſum= ma copia Ferrariæ habetur, in agro Sammartina dicto? SEN. Illam inquam. BRA. Quid eſſet, diu conſideraui, & quandoq; animus inclinabat, iridis ſpeciẽ eſſe, poſteà Xiris. quo nomine appellaretur inquirens, in Xiridem inclina= bam, quam aliqui irim ſyluestrem dicunt, habet enim iri= dis folia, uerum latiora, & in cacumine cuſpidata. Caule intra folia cubitali admodum craſſo, triquetras ualuulas ferente, in quibus flores purpurei emicant medio ruben= tes. Semen in folliculis, fabarum modo conditur, rotun= dum, rubrum, acre. Radix prædenſa geniculis, rubicũda, longa: noſtram uocatam acori radicem aliàs arbitrabar, nunc anceps ſum: alij iudicent, quippe acorus noſter flo= rem luteũ habet, ſed Xiris purpureum. Tamen quicquid

ſit, glà

ſit,gladioli ſpeciem noſtrum acorum arbitror. Quam uero galangam uos putatis,uerus Dioſcoridis acorus eſt. SEN. Oſtende igitur mihi Serapionis galangam. BRA. Quid ſit,incertum eſt,nec à Dioſcoride,aut altero antiquo Græco pertractatur. Soli Arabes ſuam galangã pingunt,pro acoro Venetias mittes, ubi uocatam galangam loco eius emere ſtudeas, quæ uerus acorus eſt,qui calore & ſiccitate uiget:noſter autem uocatus acorus frigiditate & ſiccitate inſignitur,& inſipidum quendã saporẽ habet. SEN. Pro galanga quid emam? BRA. Nihil,quia galangam ad hoc uſq; tempus ignoro:& illi aberrãt,qui radicem calamum aromaticum apud uos dictam, uerum acorum iudicant. Nam hic communis odoratus calamus, ruffus eſt,& frequens geniculis,& qui cõfractus in aſſulas multas diſsiliat, fiſtulis plenis araneo, ſubalbidus, in commanducando glutinoſus, adſtringens linguam guſtu ſubacri. Hæc omnia in noſtro Aromatico calamo ad unguem inueniuntur, & præſertim de araneolo illo, qui in uocata nobis galanga eſſe non poteſt. Hi præterea decipiuntur,qui galangam à nobis dictam, calamum aromaticum arbitrantur, ex eo quòd præcipua bonitas calami,eſt eſſe ruffum, geniculis frequentibus, ac ſi calamus aromaticus, quem habemus, ruffus non ſit, & geniculis careat. SEN. Quid ergo putas calamum aromaticum quem habemus? BRASA. Verum calamum odoratum arbitror,ex India per rubrum mare, id eſt,ſinum Arabicum, poſtea terreſtri itinere per Camelorum garauanas (ut eorum more loquar) Alexandriam Aegypti magnum emporium, denique Venetias conue=

Calamus odoratus.

hunt: acorus uero in Colchide naſcitur. Ideo Veneti quandoq; ex nauigatione in Propontidē, Helleſpontum, Euxinum mare, galangam aduehunt, quod acorum eſſe, iter teſtimonium eſſe poteſt. Tamen facilius ex Galatia habetur, in qua etiam exuberat. SEN. *Venetijs ergo calamum aromaticum, & galangam, id eſt, uerum acorum, quæram, ueram autē galangam minime.* BRA. *Ita fiet. Ego enim ueram galangam ab Arabibus tantū deſcriptam inueni. Scribit enim Serapio, eſſe uenā in groſſitudine caßiæ ligneæ, & cortex eius eſt rubeus, & interius eius eſt puluerulentum. Pandectarius apud Dioſcoridem inueniſſe putauit, quum tamen abſit. Germani acorum ſchvverten, galangam uero galgent appellant. At Galli galangam, galingal potius nuncupare uoluerunt.*

Polypodium. SEN. *Polypodium ſequitur.* BRA. *Ex ſimilitudine, quam cum cirris polypi piſcis habet, polypodium, quaſi paruus polypus appellatur: hanc herbam Latini ex ſimilitudine foliorum cum filice, filiculam nuncuparunt: non ut in Theophraſto Theodorus, qui fidiculam interpretatus eſt. Recentes quoties ordinant, dicere ſolent: Recipe polypodij quercini, ex hoc ne putes in alijs arboribus non naſci, ſed in quercu efficacius: quippe arboribus inhæret, & in muſcoſis locis naſcitur. Circa montanas quercus polypodium quæras.* SEN. *Quid de his ſentis, quibus Manardus Meſuem reprehendit?* BRA. *Eſt id Auerroim Meſue comparare, quoniam Meſue polypodium in tertio ordine calidum facit: Auerrois autem in caliditate ferè temperatum eſſe dicit, quod eius guſtus oſtendit. In guſtu mihi uidetur caliditatem præ ſe*

ferre,

ferre, & ſatis intenſam: de his uero gradibus bilance careo, qua ponderare nunc poßim. A Gallis polipode nuncupatur, ab Hiſpanis ut nos polypodo. SEN. Thapſiæ radix ſequitur. BRA. Radix, quam uos pro thapſia uẽditis, thapſia eſſe ab effectu demonſtratur, nam in puluerem redacta ſoluit, & præſertim corticis puluis (ut Dioſcorides inquit.) Vnum tamen obſtare uidetur, quia à Dioſcoride, & omnibus alijs intus candida, extra nigra dicitur: quibus notis thapſia noſtra caret, nam extra nigra nõ eſt, tamen in nigrũ uergit, uel ſubnigrum, intus uero alba eſt, ut putandũ ſit, quum autoribus herba aut radix nigra dicitur, non eſſe intelligendam perfectam nigredinem, modo in nigrum inclinet: uerùm Dioſcorides ſolet parum nigrum ſubnigrum appellare, ideo arbitror, qua pro thapſia utuntur pharmacopolæ Ferrariæ, ueram thapſiam non eſſe, quia ruffa eſt, nec guſtum eius habet. Nos ueram thapſiam in Apennini alpibus uidimus, ubi uulgò dicitur Craffegnana, quæ pars ab Illuſtriß. Alphonſo duce Ferrariæ, & noſtro inclyto patrono poßidetur, eſt enim ſimilis ferulæ in ſpecie, folia fœniculo ſimilia habet, umbellas in ſingulis germinibus in ſummo habens anetho ſimiles, in quibus luteus flos eſt, ſemen modice latum habebat, ferulæ ſemini ſimile, ueruntamen minus. Radix grandis, intus candida, foris nigra, craßiore cortice ueſtita, & acris. Tamen & eam uidimus in officina Vincentij Celati compatris charißimi, Laurentij Auguſti pharmacopolæ ſolertißimi opera. Thapſia dicitur, quoniam in Thapſo inſula una ex Sporadibus potißimum prouenit. Illam per Hiſpanorum nauigatio-

Thapſia.

nem ad Sporadas inſulas habere poteris. Interim in his montibus collige, & tria ex ipſa ſerua, liquorem, qui per abſciſionem corticis emanat, ſuccum ex expreſſa radice, quæ in picato fictili craſſo in ſole ſiccato, & ipſam radicem. Errant qui ex folijs ſuccum ſeruant, quoniam, ut inquit Dioſcorides, nullius momenti eſt. SEN. *Cyperus ſequitur.* BRA. *Quo loco herbæ naſcantur, plurimum refert, imò & quo bruta, lapides, æra, & homines: quippe qui montibus naſcuntur, rudes ſunt, abſque moribus, non facile patientes à qualibet leui cauſa: è contrario qui in amplis urbibus ortum ducunt, morigerati, uafri, & facile patientes ſunt: ita qui humido cœlo, albi & molles, nigri qui ſicco, & præduri. In cypero idem euenire ſentimus, qui ſi in orientalioribus partibus naſcatur, odoratior euadit, & efficacior. In hæc prorupi, quoniam Ferrariæ cyperi ingens copia habetur, in conuallibus præſertim, tamen intenſo odore caret: ob hoc uero cyperum eſſe non dubitamus, quia omnes cyperi notas habet, quas illi attribuunt autores, quippe illi porri folia inſunt, longiora tantum, gracilioraq́;, caulis cubitalis, & aliquando maior, anguloſus, in cuius ſummo cacumine minuta folia ſe proferunt, inter quæ ſemen eſt. Radices oblongas oliuis ſimiles habet, & rotundas aliquando, nigrasq́;, & cum amaritudine aliqua odoratas: naſcitur cultis, & aquoſis locis. Si eam radicem, quã noſtri pharmacopolæ pro cypero ſumunt, conſiderabis, omnes prædictas conditiones illi ad unguem quadrare percipies, & quamuis amaritudo illa non perſentiatur, eſt ob nimiam locorum humiditatem, tamen in ſubamarum quodammodo in*

Cyperus.

do inclinat. Cornelius Celſus libro 3. capite 21. iuncum quadratum, Plinius uero libro 21. capite 18. iuncum triangularem appellat: ſed in proceſſu ſimpliciter angularem iuncum nuncupauit. Re uera in noſtro ſolo, ut plurimum, triangularis eſt, quadrangularis raro, quamuis nõnunquam quadrangularem uiderim, & Thomas Lucenſis pharmacopola egregius in officina habuerit. Dioſcorides propterea cautius, nec triangularem, nec quadrangularem, ſed anguloſum appellauit. Conſueuimus autem res anguloſas, in quocunque numero ſint anguli, quadrangulares uocare. Triangularium iuncorum, & odoratorum ingens copia in Ferrarienſi agro habetur, locis aquoſis, tam cultis, quàm nõ cultis. Verum tria hæc nomina apud autores plerunque inueniuntur, cyperus, cypirus, & cyperis. Cyperus eſt iuncus, de quo nunc ſermo factus eſt. Cyperus pro gladiolo in Theophraſto interpretatur Theodorus, quamuis cyperus, & non cypirus legatur, quod librariorum gratia factum arbitror, qui i, in e, tranſmutarunt. Cyperis autem genitiuo cyperidis, & fœminini generis, prædicti anguloſi iunci radix eſt. In Ferrarienſi agro colligere nihil impediet, tamen in Cilicia & Syria efficacior prouenit. At ab Alexandria Aegypti, Cilicia & Syria non multum diſtant, ideo curandum, ut ex illis locis afferatur, imò recto curſu Veneti ſingulis annis in Syriam nauigãt. Radices ſolum ab autoribus probantur, quamuis nec caulem prætermitterem. Interim Ferrarienſi cyperide utaris. SEN. In poſtrema parte capitis de cypero apud Dioſcoridem habetur, in India alteram radicem naſci anguloſi iunci, uel cyperi,

quæ zinziberis ſimilitudinem habet, nam commanducata, amareſcit, & luteum croci colorem reddit. Libenter hãc radicem noſcerem. BRA. *Suſpicatus ſum, & adhuc à*
Curcuma. *ſuſpicione non dimoueor, radicem illam, quam uos Curcũmam appellatis, hanc eſſe, de qua Dioſcorides in cypero, nam ſimilis zinziberi eſt: imò ipſam inter zinziberis radices Veneti pharmacopolæ inueniunt, quæ ſi mandatur, amaritudinem quandam, licet paruam, præ ſe fert, & croci colorem reddit. Vnum tantum deeſt, quòd hæc radix ſtatim applicata non depilat, ſed in multis depilatorijs recentes ea utuntur. Tamen uideto inter recentes oppugnantiam: nam Serapio curcumam chelidonium eſſe putauit, imò ita eſſe certus ſum, ſcilicet quòd hoc uocabulum curcuma, apud Serapionem idem ſit, quod apud Dioſcoridem chelidonium: uel potius fuit interpres Serapionis, qui ubi Serapio ſua lingua kaurach dicit, interpres curcuma exponit. At kaurach deſcriptione conſiderata, id eſt, curcuma, ſecundum interpretem, idem eſt cũ chelidonio Dioſcoridis, ut tibi uidere licebit. Errat autẽ Pandectarius qui curcumam chelidoniũ eſſe putauit, & duplici errore peccat. Primo, quia non magis chelidonium minus, quàm maius, apud Serapionem curcuma eſt: præterea eam radicem, quam uos pro curcuma uenditis, curcumam eſſe arbitratur, quæ in zinzibere inuenitur, conſtat non eſſe chelidonium minus: unde nõ aſſero Serapionem errare, qui chelidonium curcumam appellat. Sed fateor, eam radicem, quam Venetijs & Ferrariæ curcumam dicunt, Serapionis curcumam non eſſe: nam ipſa potius eſt Indicus cyperus, ſi quid ſit. Errat &*

Pande

Pandectarius qui aperta fronte dicit Plinium his uerbis uti: Minor chelidonia eſt Memith. At multiplici errore deprehenditur. Primo, quia memith ſuccus eſt, nõ herba: præterea Plinius loco à Pandectario citato, 25. libro, capite octauo, in medio ferè, nihil huius memith meminit, imò nec uſquam alio in loco. Verum tamen eſt, Serapionem chelidonium minus ſecũdum aliquos memithem appellare, ita eius interprete exponente. Nam caput de memithe diſtinctum facit à chelidonio minori, & apud ipſum idem ferè uidetur apud iſtos memithi, quod apud Dioſcoridem is ſuccus, quem othonnam uocat: quamuis Serapionis memithe apud Dioſcoridem Glaucium ſit, & non othonna: de quo ſuo loco diſſeretur. Vnum eſt, Serapionem & ipſum de Indo cypero loqui, eodem modo quo Dioſcorides, alioqui alteram curcumam non inuenio apud Serapionẽ. Decepti uero ſunt in chelidonij radice, quoniã & ipſa crocea exiſtit: unde niſi cyperus Indus ea radix ſit, quam curcumã nuncupatis, nuſquam apud Serapionem, aut Dioſcoridẽ quid ſit, inueni: quia Serapionis curcuma chelidoniũ minus eſt. Ob id etiam chelidonium minus curcumam eſſe multi putarunt, quia depilat, ſed decepti. Certus enim ſis, quam nos curcumam dicimus chelidonium non eſſe, ut eius figura & proprietates oſtendunt: quamuis hoc uocabulum curcuma, apud Serapionis interpretem chelidonium ſignificet. Galli cyperum Sonchet uocant, Hiſpani raiz de iunca, Luſitani auelada. Memith. Othonna.

SEN. Eſulæ radix ſuccedit. BRA. In hac herba tot ambiguitates ſunt, ut Arabes inter ſe diſsidentes uideantur, & bis de eadem re abſque ratione loqui. Hæc ab Eſula.

Excellentiſsimo Leoniceno in epiſtola ad Menochium diffuſè pertractata ſunt: nos conciſè expediemus, ne ea repetere uideamur, quæ à tanto uiro dicuntur. SEN. Audiui eſulæ radicem turbit eſſe: imò apud Dioſcoridem in capite pityuſæ legi, quia Dioſcoridis pityuſa, apud Arabes, præſertim Serapionem, eſula eſt, quæ radicem habet, quam appellant Turbet, albam, craſſam, & madidam ſucco. BRA. Plura ſunt quæ hoc loco ambiguitatem faciunt: Eſula in primis apud Arabes, & Latinos diuerſa, & deinde Turbit. Si eſulæ Serapionis, & pityuſæ Dioſcoridis picturæ conſiderentur, idem penitus eſſe deprehendetur. Sed quam Meſue alſebram uocat, & à recentibus eſula interpretatur, non eſt Serapionis, aut Dioſcoridis eſula, quoniam ambo radicem candidam habere fatentur, ſed Meſue ſuam alſebram rubram radicem habere, ut caſsia ſcribit. Auicēna in capite Sebram, idem cū Meſue ſentit, ad rubedinem tendere. Leoniceno autem uidetur, Auicennam bis de eadem re loqui: ſemel in capite de ſebram, & deinde in Mezeheregi. Sed re uera duo diuerſa ſunt: quoniam Meſue duplex ſebram, magnum & paruū deſcribit. Ita Auicenna de paruo, in cap. de Sebrā, de magno in Mezeheregi: arbitrorq; ſebram paruum apud Meſuem, & ſebram abſolutè apud Auicennam, idem eſſe cum tithymalo paralios apud Dioſcoridem, qui radices in ſummo rubentes habet, quales ſebram inſunt. Maior autem Meſue ſebram, idem eſt cum Auicennæ mezeheregi, & utrunque idem eſt cum tithymalo platyphyllos Dioſcoridis, qui tuſus in aqua piſces necat. Et ego quandoque ſuſpicatus ſum hunc tithymalum id

ſemen

ſemen párere, quod nucem uomicam nuncupamus. At Auicenna non dicit piſces necare, ſed potius inebriare. Quod uero ſuſpicatur Leonicenus iſtud Mezeheregi Dioſcoridis pityuſam eſſe, ego non ſuſpicor, quamuis multos modos ſoluere oportuiſſet quos alijs relinquere ſtatuimus ne in re hac tam incerta tempus conteratur. Certus tamen ſum Serapionem bis de pityuſa Dioſcoridis tractaſſe. Primus locus eſt poſt ſeptē tithymali Dioſcoridis ſpecies: nam ipſe alteram addit, quam pthiam appellat, nomen corruptũ eſt, legi debet pityuſam: quippe eodem loco ſcribitur, quo à Dioſcoride, ſcilicet poſt tithymali ſpecies, & eadem effigie atque eisdem proprietatibus. Secundus locus eſt, quum de eſula tractat, quam ſebram uocauit, tunc pityuſæ Dioſcoridis meminit: quippe eadem cum ipſo dicit, fortè ob lac ſtatim poſt lacticinia pertractauit: deinde uoluit iterum per ſe loqui. Verum non arbitror hanc eſſe cauſam, quia ſub alio nomine de ea tractat. Quam ob rem Serapionem deceptum eſſe certus ſum, niſi & ipſe maiorem ſebram & minorē proſequatur. SEN. Hæc nihil ad rem, de Serapione aut alijs Arabibus in hac re parum curo: id tantum noſcere cupio quid ſit hec radix, quam nunc eſulam uocamus, id eſt, an apud antiquos reperiatur, quicquid Arabes de ipſa loquantur. BRA. Radicem illam quam uos Pharmacopolæ eſulæ loco utimini, oſtendit mihi (ſed tunc mentem non adhibebam) Genuæ quidā pharmacopola, hic eruit, & radices oſtendit, quæ eandem omnino ſimilitudinem habebant cum noſtra uocata eſula: quippe in ſuperficie ſubrubræ erant, & folia ſtricta, oblongaq; habebat, circa

*maritima ortum ducebat. Quam ob rem ueſtram eſulam
apud Meſuem, minorem ſebram eſſe arbitror: apud Aui-
cennam abſolutè ſebram: apud Dioſcoridem, illam tithy
mali ſpeciem, quæ paralios quaſi maritima nuncupatur,
eo quòd in locis maritimis ut plurimum naſcatur. Apud
Serapionem noſtra eſula eſt tertia tithymali ſpecies, quã
ipſe corrupto uocabulo peralios pro paralios, ſua autem
lingua minghat uocat: quam uero ipſe ſebram nuncupa-
uit, & eius interpres eſula interpretatur, non eſt ueſtra
eſula, nec etiam tithymalus paralios, ſed eſt Dioſcoridis
pityuſa, quam tamẽ poſt ſpecies tithymali iterũ tractat.
Res ita cõfuſa eſt apud hos Arabes, ut difficile ſit omnia
ad unguẽ perſcrutari. Nempe Arabicam linguam calle-
re opus eſſet, ſi quis uellet omnia hæc probè diſtinguere.
Scio autem plures ſpecies herbarum lac ferentium me ui-
diſſe, quàm à Dioſcoride pertractentur. Quũ uerò de ra
dice pityuſæ dubitabas, quæ à Dioſcoride turbet dicitur,
nunquid uerum turbit ſit, Reſpondeo Excellentiſſimum
Leonicenum eam particulam in Dioſcoride ἣν καλοῦσι
τούρπετ, id eſt, quam appellant turpet, non eſſe à Dioſco
ride poſitam arbitrari, quia nomen barbarum eſt, ſed po
tius tanquam gloſſema fuiſſe additum ab aliquo ita pu-
tante: nam plures Græci id credidere, & inter alios
Actuarius, qui quum Arabum medicinas numerat, inquit
turbit à Barbaris uocitatum eſſe radicem plantæ, quæ à
Græcis pityuſa uocatur: fortè Actuarius per Barbaros,
alios quàm Serapionem intelligit: nam conſtat Serapio-
nis turbit, non eſſe pityuſam Dioſcoridis, ut mox oſten-
demus. Marcellus etiam cum Leoniceno illam particu-*

lam adiun

lam adiunctam eſſe ſuſpicatur: Hermolaus *nihil meminit,nec id caput cõmentatur.*Ego *autem in omnibus* Græ*cis exemplaribus (quæ ad manus meas peruenere) eam particulam inueni.* Sed *fortè ab uno exemplari ducta & tranſcripta,in quo ita legebatur. Idq; uanum eſt dictu,à* Dioſcoride *ſcriptum non eſſe, quia nomen* Barbarum, *acſi* Dioſcorides Barbara *nomina ſileat.* Conſtat *tamen poſteriores* Græcos *pityuſæ radicem ,* Barbarorum *turbit eſſe putaſſe.* Quod *ſi in* Serapione *intellexerint, aberrant:ſi in aliquo altero, quem non uiderim,fortè uerum eſt , tamen hic non eſt rei nodus: ſed quid ſit ea radix, quam uulgò turbit appellamus,diſcernere oportet:poſtea nunquid turbit ab* Arabibus *deſcriptum,aliquo in loco à* Dioſcoride *pertractetur.* SEN. Hoc *eſt quod peto,nam de hac re* Excellentiſsimum Leonicenum *differentem legi, ſed ambiguè, & timidè proponentem.*Tu *mihi in hoc places,qui ſimpliciter, quid ſentis aperis.* BRA. Nunc *duæ radices* Ferrariam *comportantur, altera ſubrubra,uel ſubnigra,aut cineritia,altera alba, quæ ex monte* Gargano Apuliæ *feruntur , & maritimis potiſsimum locis.*Radix *illa ſubrubra quandoque,aliàs cineritia, qua utimur, gummoſa, eſt* Meſue *turbit: ideo potiſsimum in officinis turbit* Meſue *habetis, quod intus album, extra ſubrubrum, aut ſubnigrum, aut cineritium exiſtit .* Vidi *ego plantam, quæ folia ferulæ non habebat,ut illi* Meſue *attribuit, ſed myrti, maiora tamen.* Ideo Meſue *codicem corruptum eſſe arbitror,& myrti,non ferulæ legi debere.*Eſt *autem apud* Dioſcoridem *myrſinite,id eſt, ſecunda ſpecies tithymali,qui fœmina eſt,quoniam & ipſe fo-*

Turbit. Myrſinite.

lia myrti, maiora tamen habet: quamuis in noſtro antiquo Meſue in margine loco ferulæ ſcriptũ ſit, aliàs fœniculi. Quicquid tamen ſit, pro conſtanti habeo Meſue turbit ſecundam ſpeciem tithymali apud Dioſcoridem & Serapionem eſſe. Serapio autẽ de turbit alio modo pertractat: quippe inquit caricamon (legi debet caliumaris, quia ita à Romanis appellatur) eſt planta, quæ naſcitur in littoribus maris, in locis ſcilicet quos mare cooperit quando creſcit, quando uero eſt quietum, non tangit ea. Non enim naſcitur intra aquam maris, nec eſt multum longe ab ea, & niſi quando mare turbatur, & creſcit, nõ tangit ea, & habet folia ſimilia plãtæ quæ dicitur araſatis (codex corruptus eſt: legi debet iſatidis, ut Dioſcorides inquit) niſi quia ſunt großiora, & dicunt quidam quòd flos eius mutat colorem ter in die, quia mane eſt albus, & in meridie declinat ad colorem purpureum, in ueſperis uero fit rubeus: radix uero eius eſt odorifera, alba, quæ quando maſticatur, calefacit linguam, & reliqua. Tu modò Dioſcoridem in capite tripolij legas eadem cum Serapione dicentem. Nempe inquit: Tripolium naſcitur in maritimis ubi allidit unda, iterumq; retro cõmeat, neque in mari, neque in ſicco planè: folia iſatis habet arentia, longioraq;. Caulem palmo altum, in mucroneq; diuidentem ſe, huius in flore colorem tradunt mutari ter die, candidum mane, purpureum meridie, ſanguineum ſole occidente aſpici, radice alba, odorata, calidi guſtus. Ex his uides, quod Serapio turbit appellat, Dioſcoridem tripolium nuncupaſſe. Videtur tamen Meſue in uiribus cum Serapione, & tripolio Dioſcoridis conuenire:

quod ta

quod tamen uniuerſim non eſt, ſed in aliquibus propter= ea contingere poteſt ut radix illa Meſue, eaſdem uires habeat, quas Serapio ſuo turbit attribuit: imò ſi ſecundã ſpeciem tithymali Dioſcoridis legamus, quæ eſt Meſue turbit, ſtatim plures uires habere deprehendetur, quæ in idem ferè uergunt, ideo non mirum ſi Meſue turbit plu= res uires habeat, quæ Serapionis turbit inſunt. Hoc tamẽ Serapionis turbit, quod eſt Dioſcoridis tripolium, nec in uſu eſt, nec à noſtris pharmacopolis cognoſcitur. Ea ue= ro radix alba, craſſa, quæ ex monte Gargano ad nos affer tur, eſt turbit Dioſcoridis, id eſt pityuſæ radix, eſt enim alba, craſſa, & ſucco madida, & ex herba haben= te folia minuta exacuta ſimilia piceæ ſumitur. Multi ue= ro putarunt eſſe turbit Serapionis propter candorem, decepti tamen, quia turbit Serapionis odoratum eſt, ſed hæc radix eſt inodorata, præter id quod herbæ folia Dio ſcoridis pityuſam eſſe oſtendunt. SEN. In ſumma colli ge quicquid de turbit præcitatum conſtat. BRA. Lu= bentiſsime agam: Meſue turbit, eſt ſecunda ſpecies tithy= mali apud Dioſcoridem & Serapionem: Auicennæ & Serapionis turbit, Dioſcoridis tripolium eſt. Dioſcoridis turbit (niſi textus mendoſus, aut ſuperfluus ſit in capite pityuſæ) pityuſa eſt, de qua bis Serapio, & in ultima ſpecie tithymali poſt ſeptem Dioſcoridis, & in capite de ſebram: unde uides quantum res oculatè noſcatur, & quomodo quæq; herba hoc modo facile cognoſci poſsit. Nam uocabulum Turbit ad hæc tria æquiuocum eſt, ad Meſue ſcilicet, Dioſcoridis, Serapionis, & Auicennæ ſi= mul turbit. Denique quod Pandectarius duo capita fece=

rit, unum tripolij, aliud turbit, etiam ſecundum Serapionem: & Simon Genuenſis, an tripolium trifolium eſſet dubitauerit, & de errore Plinij in tripolio & polio, & quomodo Plinij cauſa Theodorus errauerit, qui in Theophraſto ubi dicit polium, tripolium uerterit, plura dicta ſunt ab excellentiſsimo præceptore Nicolao Leoniceno, ideo opus non eſt abſque aliqua utilitate hæc iterum repetere, quæ tu in illius uiri epiſtolis facile intueri poteris. Quam ob rem ad alia potius tranſire opportunum erit, ſi in primis te animaduertero à Germanis plurimis eſulam vvolfsmilch appellari, quod uocabulum lac lupi ſignificat: fortè quia ineptum lac, aut exedit, ut animalium lupus uoraciſsimum eſt. SEN. Pyrethron ſequitur. BRA. Herba apud nos in hortis frequentiſsima eſt, quam ruſtici drago appellant: Dracontea Latinè dici poteſt. Hanc grauiſsimi uiri pyrethrum eſſe arbitrati ſunt, ſed ita decepti ut rari ſint grauiores errores: quippe & folio, & ſapore, & uſu differunt. A Romanis pyrethrum herba ſaliuaris appellatur, quoniam ſaliuam excitet: & quum multa ſint naturæ calidæ & attrahentis, magis etiam quàm pyrethron, nihil tamen æquè bonum reperitur ad ſaliuam excitandam, ut pyrethron. Quam peculiarem proprietatem Latini conſiderãtes, ſaliuarem herbam nuncuparunt: ob caliditatis feruorem à Græcis pyrethron dicitur. Hæc herba in Apennini alpibus frequens habetur: folia paſtinacæ ſylueſtris, uel fœniculi habet, ut autores referũt, ſed mihi etiã apio cõparari poſſe uidentur, feruet quidem quod ex his montibus affertur, & magis ſi aridum, quàm uiride: tamen quod ex Græcia magis

Pyrethron.

Herba ſaliuaris

magis feruet, & craßiores ſunt Græcæ radices noſtris. A Gallis pie dalíſandre, à Germanis pertron nuncupatur. SEN. *Zedoaria occurrit.* BRA. *Et nomen, & res ipſa barbara eſſe oſtendunt: nuſquam enim apud Græcos zedoariam inueni, nec quid eſſet illa radix, quam zedoariã dicimus, quæ Alexãdria Aegypti Venetias portatur: ſcimus autem recentes, & Arabes in ipſa cõfuſißimos eſſe: nam Serapio de zurumbet tractans, zedoariã intelligit. Auicenna autem primo de zedoaria eodem modo quo Serapio de zurumbet ſcribit, poſtea aliud caput de zurũbet facit, tanquam de re à zedoaria diſtincta: & Simon Genuenſis ſe uidiſſe fatetur, & zurumbet radicem habet ſimilem cypero, ſed radix zedoariæ eſt ſimilis ariſtolochiæ rotundæ. Tertio Auicẽna caput de zeduar, à prædictis duobus diſtinctum facit. Simon uero per zeduar, zeduariam exponit: tamen Auicenna ueluti diſtincta ſcribit, & Dioſcoridem in zeduar adducit. Nos locum inuenire nequiuimus, imò Auicenna rem offuſcat: propterea Auicennam, Dioſcoridẽ nunquã uidiſſe arbitramur, præſertim in hoc loco, ſed potius Paulum Aeginetam, quem adeò imitatur, ut nõnunquam integrũ caput & integra remedia ſumat. Nonnulli uero etiã ſunt, qui Auicẽnæ zarnabum & zeduariã idem eſſe putarint, à quibus diſſentimus: nam zarnabũ (ſi recte coniector) id eſt, quod apud Paulum 7. lib. & Aëtium Arnabo nuncupatur, quod in odoramentorum cenſu eſt, cuius rei gratia unguẽtis ſubinde inſeritur. Ab unguentarijs tertij calefacientium & areſcentium ordinis, caßiæ, carpeſioq; ſimile: quã ob rem in eius penuria Poſidonius cinnamomũ in ipſius locum*

Zedoaria. Zurumbet. Arnabo.

ſubſtituendum eſſe cenſuit. Auicenna & ipſe ſuum zanarbum, quaſi arnabum, inter odorata numerat, & pro cinnamomo poni fatetur: quamuis Paulus cinnamomum pro ipſo poni fateatur. Ad rem noſtrã redeuntes, Serapio etiam aliud caput facit de zurumbet, ſed unũ eſt, quod in his rebus errare facit, Arabicorum nominum inſcitia, & præſertim orthographiæ, quoniã una dictio aſpiratè ſcribitur, altera nõ: quum autẽ ea lingua careamus, recte iudicare nõ poſſumus. Vnde Arabes meritò ægreferre poſſent Latinos eorum idioma omiſiſſe, quũ tamen ſummi in ipſo ſcripſerint uiri, qui ſi ita cõmodè, & fideliter interpretati eſſent, ut Græci autores, multa præcipua nobis oſtenderent, & in pluribus eos laudaremus, in quibus cõtemnimus. Putare enim oportet zurumbet, de quo iſti diuerſis locis tractant, uario modo ſcribi, quum res alia ſit. Nam zurumbet primo loco ſcriptũ à Serapione, ſcilicet capite 172. ab eo diuerſum eſt, quod cap. 270. ſcriptum reperitur. Primum enim radix eſt uocata zedoaria, ut eius interpres exponit, & etiã Auicẽnæ interpres. Alind uero res altera eſt, & nos ſuſpicamur eſſe arnabo Græcorum: nam Serapio eo cap. 271. de zurumbet tractans Galenum adducit, in translatione Arabica ſecundũ Tarich: uerùm nihil eſt apud Galenũ, quod huic zurũbet correſpõdeat. Puto illũ Tarich deceptũ eſſe, & uoluiſſe adducere Paulum, nõ Galenum: nam Paulus in arnabo eadẽ præciſe dicit, quæ à Serapione adducũtur ſecundũ Galenũ in tranſlatione Tarich: imò & ipſe Serapio dicit Paulum eadẽ cum Galeno ſcripſiſſe, adeo ut nec una litera differãt: propterea arbitror illũ Tarich pro Paulo Galenum adduxiſſe.

xiſſe, uel in Galeno ſuo addidiſſe hoc, quod à Paulo, nõ à Galeno ſcriptum reperitur. Quod autẽ idem ſit præciſe cum arnabo Pauli, zurumbet ducenteſimi ſeptuageſimi primi capitis Serapionis, manifeſtum eſt, autorẽ autori comparando. Inquit enim Serapio: Zurũbet eſt ex ſpeciebus odoriferis, & propter hoc admiſcetur cõfectionibus aromaticis, & eſt calidum & ſiccũ prope tertium gradum, & eſt in uirtute ſua ſimile caßiæ ligneæ et cubebis. Si modo Paulum in arnabo legeris, eadẽ ferè dicentẽ inuenies. Arnabo in odoramentorũ cenſu eſt, cuius rei gratia unguentis ſubinde inſeritur ab unguentarijs: tertij caleſacentium & areſcentiũ ordinis, caßiæ, carpeſioq́; ſimile. Hinc uides zurumbet iſtud Serapionis idem eſſe cũ arnabo Pauli, & Serapionis zurumbet idem cũ zarnabum Auicennæ, ſi Auicennã legas, & cõpares ipſum Serapioni, in autoritate Iſaach Eben Abraham, & in autoritate Meſeah, & Meſarugie: quod etiã à Serapione dicitur: & dixit Conſodonius, ſi nõ habes cinnamomũ, pone pro eo zurumbet. A Paulo per oppoſitũ refertur, arbitror Serapionis interpretẽ in cauſa fuiſſe erroris. Ita enim Paulus inquit: Quam ob rem in eius penuria Poſidonius (nõ Conſodonius, ut in Serapione legitur) cinnamomum in ipſius locum conſtituendum eſſe cenſuit. Non autem dicit quod arnabo pro cinnamomo ponatur, ſed è contrario. Vnumq́; animaduerſione dignum eſt: Paulus arnabo carpeſio comparat, & caßiæ: Serapio caßiæ ligneæ, & cubebis. Hinc elicere oportet, caßiam ligneam Serapionis eſſe Græcorum caßiam: & Serapionis cubebas, eſſe antiquorum carpeſium. Tamen proprium caput facit Se-

rapio de cubebis, quæ idem facit cũ myrto ſyluestri Dioſcoridis: unde errores arbitror ex interpretibus accidere, qui Latina nomina Arabicis accommodare neſciuerint. Nam ſi per cubebas hic intelligat myrtum ſylueſtrem, errat, quia carpeſium eſt. Si uero carpeſiũ intellexit, cur deinde ſylueſtrem myrtum cubebas nuncupauit? Nõ poſſum non addiſcere Arabicam linguam, ut tot diſsidia in noſtra arte conciliem. Quod uero zedoaria & zurumbet diuerſa ſint, illud teſtimonium eſſe poteſt: quia Meſue in deſcriptione electuarij de gemmis, zeduariam primo ſub uno pondere, poſtea zurumbet ſub altero ponit, ut inde ad libellam deprehendatur, zedoariam quæ zurumbet dicitur, & zurumbet diuerſa eſſe. Nonnulli recentes, radicem eam, quæ à noſtris pharmacopolis Ben album appellatur, antiquorum zedoariam eſſe exiſtimarunt, qui ſumme errant. Nam zedoaria, ut Arabes referunt, radicem rotundam habet, ben album longuã. Quid autem ſit radix hæc apud antiquos, quam uos zedoariam nuncupatis, nondum mihi conſtat, ſed breui inuenturos ſperamus, & iam coniecturas habemus. Galli zedoariã

Eryngium. cretonart, Germani zvvitten appellant. SEN. Eryngij radix ſequitur. BRA. Nullus ferè eſt apud nos huius radicis in re medica uſus: pharmacopolæ eas zucharo cõdiunt, & ad uirile membrum erigẽdum, & hyeme, ut uẽtriculus caleſcat, utuntur. Notiſsima herba eſt, quæ in maritimis Illuſtriſsimi Ducis noſtri locis ubertim naſcitur: quamuis Dioſcorides in aſperis & cãpeſtribus prodire cenſeat, nec Dioſcorides alterius ſpeciei meminit, quàm radicem extra nigram, intus candidã habentis. Extat tamen &

men & eryngium radicem extra albam habens, quā omnes Italiæ pharmacopolæ zucharo uel melle cōdiunt. Vulgò rinzo dicitur, quaſi eryngium: & conditum ex ipſis, rinzata, quaſi eryngiata, id eſt, ex eryngio factū nuncupatur. Dioſcorides unam tantum ſpeciem nouiſſe uidetur. Plinius lib.22. cap.7. & 8. & albam radicem extra habentem nouit, quam centum capita uocat: quod uocabulum Hiſpanum eſt, ut inquit Dioſcorides, ſed ipſe abſolutè ſuo eryngio applicat, Plinius uero tantum albo: imò & ſatiuam facit Plinius, & quæ ſponte naſcatur in aſperis & ſaxoſis, & in littoribus maris, in quo loco nos ſemper eam uidimus: unde centum capita eryngium eſt, præſertim album, tamen id nomen in nigro Dioſcorides ſcribit. SEN. *Loquuntur'ne de eryngio Arabes?* BRA. *Loquuntur quidem, ſed confuſe. Nam Serapio cap.89. de ſecacul tractat, quod recentes aliqui eryngium eſſe putāt, quamuis ab alijs polygonatum, id eſt, fraxinella à nobis dicta exiſtimetur, ſed hæc aliàs. Poſtea capite 96. de aſtarico (ut eius nominibus utar) quod dicit eſſe centum capita, & iringi, id eſt, eryngium, tractat, quo in loco duo ſimul confundit Serapio: unum eſt aſteraticum, alterum eryngium: appellatq; aſteraticum centum capita, quod nuſquam ab antiquis factum apparet. Corruptū uero nomen eſt apud Serapionē, quod ipſe legit aſtaricon, Ateriſcon legi oportet, nam ita à Dioſcoride etiā nuncupatur: & quod dicit Serapio ab aliquibus bionion dici, buboniū legere conuenit, ita Dioſcoride appellante. Ibi Serapione conſiderato certe deprehēditur aſtaricum ſuū, uel centū capita, eſſe aſteraticū Dioſcoridis: poſtea de Iringo eodē*

capite tractat, quod centum capita album uocat. Ex te ipſo conſidera, quoniã ſimul eryngium & aſteraticũ miſcet, fortè uitio interpretis hæc ſequuntur, qui uocabulum hoc centum capita, aſteratico, & eryngio attribuerit. Quicquid tamen ſit, Dioſcoridem adducit Serapio in cẽtum capita radicem albam habẽte, de qua tamen nuſquã à Dioſcoride ſcriptum reperitur, & illi proprietates attribuit, quas ſuo centum capita nigro apponit. Diſsidentes uidentur Germani in eryngio. Sunt qui herbam, quam wallen diſteln appellant, eryngium arbitrantur, ac ſi dixerint carduum aggerarium: alij aduerſantur, quoniam inodora ſit eius radix, eryngij uero odorata, propterea alterã herbã eſſe exiſtimarũt ab ipſis Eberwurtz dictam: alij ſchvverten appellãt. Quicquid ſit, hoc diſsidium ipſis relinquatur. Sat eſt apud nos circa maritima Illuſtriſs. Ducis noſtri utranq; ſpeciẽ frequentẽ inueniri, quas ſimplici nomine rinzi, quaſi eryngiũ uocamus. Sed unum eſt, pro quo ualde doleo, à nobis Arabicam linguã ignorari, imò coget nos quandoq; addiſcere, & breui, modo præceptorẽ enãciſci poſsim. Nam Serapio de eryngio tractans, ſub nomine aſtaricon proponit: tamen aliud nomen pro eryngio in capite nardi ſcribit, nam Dioſcoridẽ adducit, qui nardum montanã eryngio cõparat, ipſe uero non eryngio, ſed karſahane, uel ſecundum alium textum darſahane: unde opus eſt per hoc uocabulũ karſahane, eryngium intelligat, alioqui Dioſcoridem nõ imitaretur. Sed quod magis eſt, Auicenna cõparat montanam nardũ folijs croci hortulani, arbitror interpretum male fidorũ uitio hæc omnia contingere, qui uocabulũ pro uocabulo confu

confuderint, & capita capitibus immiſcuerint, ut apud Serapionem de aſteratico, & eryngio dictũ eſt: fortè eſt unum nomen Arabicum centum capita ſignificans, quod aſteraticum, & eryngium complectitur. Hæc aliàs diſcutienda relinquamus, ut deniq; de eryngio expeditum ſit.

SEN. Hermodactyli ad lineam uenere. BRA. *Plures in pentaphyllo errarunt, hermodactylon eſſe arbitrantes, id eſt, mercurij digitum, quoniã hoc nomine Dioſcorides etiam pentaphyllon appellet. Verùm pentaphylli radix ita à noſtris hermodactylis differt, ut nox à die.* SEN. Quid ergo ſunt hermodactyli noſtri apud antiquos? BRA. *Arabes, præſertim Serapio, ſub hoc nomine hermodactylus, duo cõplectitur, Dioſcoridis Colchicon, & ephemeron: ut ex eo apparet, hæc deſcribente, quamuis nomen corruperit: & ubi achimeron legitur, ephemerũ ſcribendum ſit: nec mirum, quoniã & apud antiquos eodem nomine ſignificatur: quippe apud ipſos per hoc uocabulum ephemeron, inuenio, tam Colchicũ interficientem, quàm ephemeron non interficientẽ ſignificari.* Hoc conſtat, ſi quis Paulum Aeginetam de Ephemero loquẽtem legat, ubi dicit: Ephemerum, non quod letale eſt & noxium, ſed quod iris ſylueſtris appellatur: ut oſtendat per ephemeron etiam id quod letale eſt, intelligi. Adde in alexipharmacis Nicandrum de ephemero loqui, quem in Colcho infeſtum cenſet, ut ferè hanc differentiam innuat, ephemeron aliud Colchicum, id eſt, ex Colcho eſſe, aliud alterius generis. Hoc præterea Paulus Aegineta libro quinto, capite 48. clarius oſtendit, in quo libro de uenenis agit, dicẽs: Si quis ephemeron, quod

Hermodactylus.

Ephemerum.

Colchicum aliqui, aut ſylueſtrem bulbum appellant (Romani nanq; bulbum ſylueſtrem nominant.) His uerbis manifeſte deprehenditur, per ephemerum etiam Colchicum intelligi. Imò & Dioſcorides idem teſtatur, qui in capite Colchici, ephemerum etiam nuncupat, acſi innuat duplex ephemeron inueniri, Colchicum, de quo prius tractat, & quod peculiariter ephemerum nũcupatur. Vnde & ſi ephemeron Colchicum ſignificet, tamen præcipuo nomine id ephemeron eſt, quod ueneno caret, quanquam hoc nomen ephemeron à uenenoſo deductum ſit. Verum per excellẽtiam loci in quo naſcitur, & ob facinora Medeæ ex Colcho, nomen ephemeron ad non uenenoſum relictum eſt, & uenenoſo ea excellentia tributa eſt, ut Colchicum dicatur. Dictum uero eſt ephemerum, quoniam una die interficiat. Eiuſdem rei Galenus teſtis eſt, qui de ephemero loquens inquit, ſe non de Colchico, quod uenenũ eſt, ſed de eo, quod Iris agreſtis dicitur. Vnde ephemeron idem ſignificat, quod apud Arabes ſurugem, & apud recentes hermodactylus. At ſub ephemero Colchicum comprehenditur, quod uenenum eſt, ita peculiariter appellatum, ut Plinius libro 28. capite decimo, ipſum uocat, & in id quod peculiari nomine ephemeron dicitur, de quo idem Plinius libro 25. cap. undecimo. Ex his uides, non eſſe damnandos Arabes, qui cum Græcis idem ſentiunt, licet ſub uarijs nominibus, nec etiã rem eſſe incertam, ut nonnulli arbitrantur. Serui eo antiquitus utebantur, quod Colchicum dicitur, tanquam refugium in deſperatione. SEN. Id quo utimur, quid eſt? RA. Colchicum eſt, ſi Dioſcoridis notas cõſiderabimus.

SEN.

SEN. Eſt ergo uenenum. BRA. Venenum penitus, propterea ſoluit uſque ad ſanguinem, quandoque natura non ferente. SEN. Quare eo utimur? BRA. Ego nunquam utor, ne quempiam uolens interficiam, quum præſentaneum uenenum eſſe noſcam: opus eſſet nos ephemeron accipere, eo autem caremus, ideo uſu uenit, ut ephemeri loco colchicum ſumeretur. Certus ſum in querſetis me uidiſſe, & ſexcenties ephemeron excauaſſe, quum eſſem Comacli apud illuſtriſsimum & excellentiſsimum Patronum meũ HERCVLEM ESTENSEM, & Satyrionis radices quærerẽ, herbæ occurrebant, quæ lilij folia, teneriora tamẽ, & flores cãdidos, amarosq; habebãt. Vno autem moueor, ut præter ephemeron & colchicũ, aliud eſſe hermodactylum putem, quoniam Paulus Aegineta libro ſeptimo de hermodactylo ſcribit, quod dicit peculiariter & priuatim articulorum doloribus ualere, tamen de colchico & ephemero diuerſa capita fecerat: ideo arbitror, & ita eſt, alium hermodactylum eſſe præter numeratos, quod articulorum morbos ſanat, quoniam nec in ephemero aut colchico Dioſcorides, Plinius, Galenus, Paulus, Aëtius quicquam de articulorum morbis loquuntur, niſi uelimus Paulum per hermodactylum colchicum intelligere, quum de colchico tanquam de re ſimplici loquutus non eſt, ſed ut res uenenoſa eſt, libro quinto, & tunc cum Arabibus conueniet, præſertim Meſue qui rotundũ perfectiorẽ eſſe cenſuit, quod ad ea ad quæ ualet intelligendum eſt, utputa ad articulos. Si uero altera res ſit Pauli hermodactylus, mirum eſt quur non pinxerit, quum à nullo altero (quem uiderim) pictus ſit. Et quãuis

Serapio Galenum adducat, apud ipſum nũquam inueni: arbitror à Paulo accepiße, ut multa alia, in quibus tamẽ Galenum adducit. At ſi res altera à colchico ſit, Arabes huius hermodactyli uires cum ephemero confuderunt: nos quandoque Colchicum guſtare tentauimus, caſtaneæ ſaporem habet, ſed paulò poſt ſtricturam quandam circa aſperam arteriam perſenſi, acſi manu ſtringeretur, mox uaccinum lac bibentes, nihil incommodi ſenſimus: fortè apud nos ita uenenoſum non eſt, ut in Colcho, nam ex Gargano Apuliæ monte ad nos confertur: non ſine noxa ſoluit: folia elleboro ſimilia habet. A Gallis hermodantes, à Germanis zeitlos nuncupatur: quãquam & alij alijs nominibus utantur. SEN. Dictamni radices offeruntur. BRA. Herbam quandam in Apennino prope Bononiam, aut in Veronenſibus montibus pharmacopolæ eruunt, quam dictamnum uocant, quæ nec ipſa eſt, nec etiam pſeudodictamnus, quia ambo pulegij folia habent, quadam lana parum obducta, ſed in pſeudodictamno rami breuiores ſunt. Naſcitur uero dictamnus ſolũ in Creta, imò in aſperis tantum, & montuoſis Cretæ locis: alibi degenerat & pſeudodictamnus efficitur, imò & in locis Cretæ non aſperis habetur, ſed in pſeudodictamnum & ibi degenerauit. Cognoſcitur & guſtu, quia guſtu acris eſt. Vidi Murani Venetiarum plantam in ædibus pharmacopolæ Campanæ, quem fata impia nobis ſuſtulere immeritò, ut qui iuuandis mortalibus, plurima, nulli parcens impenſæ procurabat, & noua ſemper moliebatur. Mirorq; de Hermolao, qui dicat Patauij dictamnum uidiſſe, ueram tamen non credidiſſe, quia in Creta ſolum naſcatur

Dictamnus.

naſcatur. Tamen hæc, quam uidi, erat uera dictamnus, è Creta Venetias allata, quæ nondum degeneraſſe potuerat, ob breue ſpatium. Quam uero noſtri pharmacopolæ uendunt, nec dictamnus eſt, nec pſeudodictamnus, quia eorum indicijs caret, nec tertia dictamni ſpecies huic noſtro accommodari poteſt. Quid uero ſit hæc noſtra herba, ignoramus, tamen pulchra eſt & pulcherrimum florem, & odoratum fert. Verùm ut Dioſcorides de origano, pulegio, & dictamno ſucceßiuè pertractat, quæ ſunt ferè eiuſdem uirtutis herbæ, ita Serapio uno capite de ſandenagi eas comprehendit, de dictamno tanquã de ſpecie pulegij pertractans: quod perperàm exponens Pandectarius, fecit, ut multi Serapionem eo capite confuſum exiſtimarent, quum tamen non ſit. Dictamnum habere mihi ita facile uidetur, ut lactucam, quum ſingulis annis Venetorum naues, & Illuſtrißimi ducis noſtri ad Cretæ littora appellent. Folia, & radices habere conueniet, nec flores, nec ſemina facit: imò procurabimus, ut nota planta habeatur. Sed de Virgilio fortè mirandum, qui duodecimo Aeneidos flores habere in hunc modum cecinit:

Tum Venus indigno nati concuſſa dolore
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem folijs, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, quum tergo uolucres hæſere ſagittæ.

Putandum eſt ſummum poëtam non ueram dictamnum intellexiſſe, ſed tertiam illam ſpeciem, quæ à Theophraſto nono de plantarum hiſtoria, ſolo nomine dictamnus nuncupatur, quam Dioſcorides florẽ, agreſti origano ſimilem ha

milem habere dicit, nigrum, & folia ſuauiſsimum odorem ſpirare: quod nigrum ſcribit, in purpureum inclinantem accipias: quippe nullus flos niger penitus inuenitur. Eandem tertiam ſpeciem à Statio intelligi arbitror, quum flores habere & ipſe fateatur. SEN. Ergo uera

Satyrion. dictamno caremus. BRA. Caremus. SEN. Ideo ſatyrionis radices quæramus. BRA. Non eſt opus in edocendo ſatyrione multum immorari: quippe notiſsimæ ſunt utræque ſatyrionis ſpecies, & in Bononienſibus, ac Mutinenſibus montibus ubertim, & craſſa radice naſcũtur. Bulbus ferè uidetur, qui & in Ferrarienſi ſolo apricis locis naſcatur: eſtq; unus tantũ bulbus. Hi enim decipiũtur, qui orchim, uel orchim ſerapiadẽ, id eſt teſticulũ, uel teſti

Orchis. culũ ſerapiadẽ pro ſatyrione accipiunt: nam Orchis duos bulbos habet, maiorem, & minorem, qui teſticuli uidentur, unde nomen ſortiti ſunt: tamen uel orchis radicem, aut ſatyrionis acceperis, ad Venerem irritandam conueniunt. At ſatyrionis radix efficacior, utpote cui etiam nomen à Satyriaſi, uel à ſatyris animantibus procacibus inditum ſit. Mira naturæ diuerſitas in coloribus florum harum herbarum: nunquam uidi naturam magis colludentem, quàm in iſtis, magis uarij ſunt, quàm irides: quandoq; uarietates ſpectans Comacli in ſabuloſis, tot erant, ut uix expedire poſſem contẽplans quin prandium amitterem, & ferè in meridiem perducerer. Theophraſtus cuiusdam herbæ meminit ex India, cuius contactu homines ad ſeptuageſimum coitum durare fatetur, quæ ex horum genere fortè eſt. Meminit & Hermolaus in Corollario

Bucheidem. radicis cuiusdam herbæ, quæ nunc Bucheidem nominatur ad

tur ad illum uſum. Quid uero Bucheidē ſit, non exponit, nos ſedulò perquirētes inuenimus eſſe genus habēs orchis ſimilitudinem in radice, cum humana palma: propterea ab herbarijs palma CHRISTI nuncupatur, à qua palma modo quinq;, modo quatuor, modo ſex radices prodeūt, ut digitos ferè imitari uideatur. De hoc autē orchi palmā imitāte nuſquā Græci, aut Plinius, folia habet ſatyrionis ſimilia, præſertim primæ ſpeciei: tamen non adeò craſſa ſunt, & pūctis quibusdā ueluti ſtigmatibus decoratur. De ipſa, Auicenna ſecundo canone pertractat, capite ducēteſimooctauo, ſub hoc nomine Digiti citrini. Nos plerunque excauauimus in ſabuloſis, circa maritima. Sed mirum eſt de Serapione, qui id attribuat Italis mulieribus, quod Dioſcorides Theſſalicis, & demum omnes Serapionem imitari uideantur, quum tamen Italæ mulieres huius radicis uires ignorent, quamuis frequentiſsimam habeāt. In prima enim orchis ſpecie, inquit, in Theſſalia ad incitandam Venerem mulieres ex lacte caprino radice illa uti: hoc autem Italis mulieribus Serapio, & eius aſſeclæ attribuunt. A Gallis ſaterion, à Germanis uario modo Orchim cū ſatyrione cōfundētibus: quippe hæc nomina habēt, quibus orchis ſpecies ſignificāt, ſtēdelvvurtz, ragvvurtz, Kreutz blumen: tamē ſatyrioni magis conuenit ſtendelvvurtz, quàm aliquod alterū. SEN. Vitis albæ radices prodeunt. BRA. Vtinam & in hoc loco prodirent, ne quærere cogeremur: hic enim efficaciores ſunt quàm Ferrariæ, quanquam Ferrariæ non deſit. Græci ampeloleucem & bryoniam, Latini albam uitem appellāt: nō quia uitis ſit, ſed quod ſimilitudinem cum uite habet,

Vitis alba.

A Latinis etiam pſilothrum nuncupatur, quia ex ipſius acinis pelles confici poßint, & depilari: uel etiam quia depilatoria unguenta ingreditur, imò ipſa per ſe ſola, & ſapone (ægrè autem) depilat. In noſtris ſepibus & ſenticetis ita creſcit, ut nonnunquam alicuius foueæ ſpinas uniuerſas tegat, & arbores ſcandet, & ſepes tanquam ſtrangula ueſtis exornet. Duæ ſunt huius uitis ſpecies, alba, quam nunc colligis, & nigra, quæ & ipſa priuatim ad Vitis nigra. *multa ualet. Nigra in Ferrarienſi agro frequens non eſt, quum alba nullo non in loco ſit. Et noſtrum uulgus bryoniam appellat: quamuis frequentius hoc nomine zucha ſaluatica utatur, ob ſimilitudinem, quam cum cucurbita habet, rependi. Alij uiticellam, ob ſimilitudinem quam cum uite habet, uel ob nomen dixerunt: ex ipſa aſparagos, folia, radicem, & fructum ſeruato. Nec uitem nigrã omitterem, quæ propriè bryonia eſt, & uua taminia. Differunt hæ uites, quoniam alba radicem albam, fructũ racemoſum, rubentem, & folia ſimilia uitibus habet: nigra uero hederæ folijs proprie ſimilacis, fructu racemoſo in principio uiridi, poſtea nigro, radice foris nigra, intus buxei coloris inſignitur. In officina tua, & hanc nigram habere nihil impediet, tamen ne albam deſeras.* SEN. *Nunc albam ſeruabo: de nigra aliàs loquemur. Id autem ſcire uoluerim, quid de hac uite Arabes ſentiant.* BRA. *Quum Galenus uitem nigram albæ uires habere, inefficaciores tamen, fateatur, ea carere nihil erit incommodi. De Arabibus modo quid ſentiam enucleabimus. Serapio has duas uites optime diſtinxit, & edocuit, niſi à Barbaro interprete expoſitus eſſet. Auicenna quoq; de feſira,*

id eſt

id eſt, uite alba prius, poſtea de ſeſireſim, id eſt, uite nigra pertractat, & egregie, niſi eſſent plures corruptiones in codice: nam principio calidam in tertio dicit, poſtea tẽperatè calefacere cenſet, quod apte calefacere legendum arbitror. Meſue etiam (ſi fidum interpretẽ habuiſſet) rem optime pertractaſſet. SEN. Propter quid Manardus eum reprehendit? BRA. Quoniam ita ſibi inſtituit, ne quis in Meſue decipiatur, qui uno capite de alba & nigra uite pertractat, ideo nõ mirũ ſi modo albã, modo nigrã edoceat, præſertim quum eiſdẽ uiribus inſigniantur, quæ tamẽ in nigra hebetiores ſunt. SEN. Ellebori albi, & nigri radices ſequuntur. BRA. Veratrum albũ hoc, & illud nigrũ dicitur, quoniã radices illis coloribus inſignitæ ſunt: qui radice tantũ differre arbitrãtur, aberrãt, quoniã et folijs etiã differũt, ut picturæ oſtẽdũt, et ipſæmet herbæ. Ferrariæ in pluribus hortis utrunque ueratrum habetur, non tamen ita efficax ſicut alibi, tamen uehementiſſime etiã ſoluit Ferrarienſe, ut experiẽtia rerum magiſtra edocuit. Herbæ ſunt apud multos poëtas decantatæ, & quæ in prouerbiũ apud antiquos iuerint, quoniã fatuis, & inſanis medentur. Noſtri pharmacopolæ utrunq; genus, ex Mutinenſibus montibus, Bononienſibus, & nonnunquã Veronenſibus petunt. Olim ueratrũ albũ in uſu erat frequentiſſimum apud Hippocratem, & Galenum: quia moleſte educit, relictum eſt, & nigro ſolum utimur. Nunc iterum album in uſum uenit, correctũ enim mire educit. Ego drachmam albi ſumẽs, nunquã minus moleſtam euacuationem habui: & quibusdã inſanis non correctũ exhibui, & mirè profecit. Ex albo radices,

Elleborus.

Veratrũ albũ.

Veratrũ nigrũ. ex nigro radices, & ſemina ſeruato. Nigrum peculiariter in Anticyra, album in Cyrenaica, & Sicilia apud Aetnam montem naſcitur, arida loca amat: tamen nec quod apud nos naſcitur Italum ſpernerem. SEN. Meſue dicit album ueratrum corporibus noſtri tẽporis eſſe moleſtum, imò eis eſſe uti uenenũ: Manardus eum reprehendit, quoniam Pauli tempore elleboriſmo per album utebantur, & hoc etiam tempore: bonum non puto uenenoſum. BRA. Nos autem aliter ſentimus, & bonũ, & malum eſſe uenenoſum, quoniam Dioſcorides uenenum eſſe teſtatur, quia ſtrangulare dicit. Fortè de malo intelligere monebit. Nos autem & de bono loqui probamus: quippe primum locum Cyrenaico elargitur. Addit poſtea, quod in Galatia & Cappadocia eſt, candidius, pulue rulentum, & maiore ſtrangulandi ui eſt. Ac ſi dicat, omne album ueratrum ſtrangulat, ſed Galatum, & Cappadocum præcipue: nec Plinius hoc inficiatur. Imò ſexto libro Dioſcorides, capite uigeſimotertio, de eo tanquam de ueneno tractat. Nec putes album dici quia candorem habeat, ſed quia quodãmodo in album inclinat, & illud iunceũ habet (de quo Dioſcorides) album. Albo elleboro uti cœpimus, qui mitior redditus arte, atra bile laborantes, & ſcabie Gallica affectos mirè ſanat, ut quotidiana experientia demonſtrat, ſed optime corrigendus eſt. SEN. Quibus medijs? BRA. Ferrariæ te docebo. Germanis nies vvurtz dicitur, id eſt, radix ſternutationis.

Agaricus. SEN. Interim Agaricum quæramus. BRA. Cur Agaricum inter radices numeraſti? SEN. Quoniam & Dioſcorides numerat. BRA. Non dicit radicem eſſe, ſed ita

ſed ita ferri. Nam & Galenus radicem autumat, quæ in ilice ſit: Plinius uero melius ſentit, longum eſſe, cādidum, odoratum, nocte relucētem, ideo noctu colligitur. Dioſcorides incertus uidetur, quippe qui modo ſecūdum aliquos radicem, ſecundum alios fungū in arboribus fateatur, ſed uerè fungum eſſe docet Plinius, in glandiferis arboribus præſertim innaſcentem. Ilignam ſyluam habet Illuſtriß. Dux noſter ALPHONSVS prope Comaclum: ſæpius illac ſpatians circa ilicum radices ueluti fungos inueni, pro agarico accepi, ſed uti nō audebam, quoniā nigreſcebant & ſubruffi erant: tandem uno albo inuento, eo uſus ſum, & pituitoſam materiam educere uidi. Quam ob rē & in Italia naſcitur, & apud nos, & in Gallia frequenter per ſyluas equitantes, circa quercuū radices uidimus. Verum ex Sarmatia per Illyrium Venetias affertur, etiā ex Galatia. & Cilicia Alexandriam, & Alexandria Venetias. Noſtri pharmacopolæ unum bonitatis indicium, eſſe friabile cenſent: Dioſcorides negat, utpote qui Galatum, & ex Cilicia infirmum dicat, quia friabile. In mare, & fœmina aßignandis Meſue, & Dioſcorides conueniunt. Quippe Dioſcorides maſculum in ſeipſum conuolutum, rotundumq́;, & undiq; concretum fatetur: fœmina rectas habet intus, pectinum modo, uenas, & diuiſiones, maſculumq́; non laudatum, fœminam bonitate antecedere. Eodem modo Meſue fœminam maſculo præfert. SEN. Vnde ſortitū eſt hoc nomen agaricus? BRA. Quid hoc ad rem? emes tu Venetijs hunc fungum, tamen, ne huius nominis rationem ſubterfugere uidear, Ptolemæus Agarum urbem, & amnem in Sarmatia ſcribit. In Sar-

matia uero optimus agaricus naſcitur, eo præſertim loco, qui Agarus appellatur: ideo Agaricus à loco nomen ſumpſit. Prius zizibere præparare ſolebāt, nūc etiā abſq; noxa eius puluis cum ſaccharo ſumitur. Medicina familiæ ab antiquis dicebatur, uel quia omnibus membris ualeat, uel ita ſalubris eſt, ut cuicunque ex familia, non ſeruata ætate, ſine delectu dari poßit. Ventriculum offendere, conſtat, & caput optime iuuare. A Gallis agaric, ab Hiſpanis noſtro nomine agarico, à Germanis danſchvvun nuncupatur. SEN. Afodili radices ſequūtur.

Aſphodelus. BRA. Aſphodeli proferre oportet. SEN. Nomina non curo, modo rem ipſam nouerim. BRA. Imò, ne quibuſq; ruſticis, & male feriatis uiris ſimiles ſimus, nomina curare debemus: præſertim quum in promptu ſint noſtro hoc tempore idiomata, & candidiores literæ floruerint, & perſeuerent. A Latinis haſtula regia dicitur. Antiqui tus hac radice ueſcebantur. Romani etiam Albucum nominant. Radices illi aßignat Dioſcorides plures, oblongas, teretes, glandibus ſimiles: mihi uidetur radicem unā habere, à qua plures prodeunt, quarum quælibet pæoniæ radicem imitari uidetur. Sunt enim longæ, & rotūdæ: ſed ſi tractentur, molles. Iam cœpit paßim haberi in hortis Ferrariæ, adeò ut nullus ſit, qui aſphodelum ignoret. Ex Bononienſibus montibus, & Veronenſibus Ferrariam portatur. Quandoque digitales radiculas, uel bulbos, qui ex craßiore radice prodeunt, ſexagenarium numerum excedere uidimus. Plinius fatetur, quandoque Autumno colligi aſphodelum, à cuius radice octuaginta adnati bulbuli in aceruum uiſi ſunt. Ex hoc in his montibus ſemina,

mina,& radices habeto. Nec id te lateat, quamuis albucus appellatur. Plinius tamen eius caulem Albucũ, ipſum uero totum Haſtulam regiam dici mauult. Fuere tamen qui duo genera facerent, per albucum candidum intelligentes ſcapum paulò ampliorem habens, purum, & leuem: aſphodelus uero, aut haſtula regia acinoſum caulem habet: nec defuere qui in marem & fœminam partirentur. Vnum animaduerſione dignum eſt, in Gallia me uidiſſe pro aſphoaelo alteram herbam uendi, quæ bulbos quidem habet, ſed breuis eſt herba, quum aſphodelus inter bulboſas herbas maximus ſit, propterea id nomen haſtula regia ſortitus eſt. Imò & hunc errorẽ quidam pharmacopola noſter fecit, ſed admonitus, uerum aſphodelum habere curauit: eius enim bulboſæ herbæ radices copioſe in Ferrarienſi agro habẽtur, loco qui Sammartina nuncupatur. Gallia frondiles, Hiſpani gamones, aut gamonites uocant. SEN. *Tormentillæ radices ſequuntur.* BRA. *Niſi hæc herba pẽtaphyllon ſit, nuſquã apud antiquos uel iota unum inuenire potui, ut plurimum in Italia ſeptem folia habet, tamen & quandoque quinq;, ut duo parua foliola, pro folijs computanda non ſint. Noſtri pharmacopolæ in Bononienſibus montibus eam inueniunt, ſed iam cœpit in hortis Ferrariæ paßim plantari: herba cubitalis eſt, florem purpureum habens, paruum, ceſpitem quodãmodo facit, à quo cauliculi emanant, ſupra quos folia in ſeptẽ partes diuiſa, aut quinq;, uiſuntur. Nonnulli apud Dioſcoridem ſaxifragam eſſe cenſuerunt, decepti tamen, quoniam nec eius uires habet, nec illi pictura conuenit. Pandectarius biſtortam uocat,*

Albucus.

Haſtula regia.

Tormentilla.

quum biſtorta altera radix ſit, niſi ita in ſuo natali ſolo uocetur. Rubeam *præterea ex colore quem radix habet, nuncupat, cui* Genuenſis *aſſentire uidetur, et re uera (præſertim in ſumma parte) radix eo colore inſignitur.* Veneti *pharmacopolæ nõnulli ex hac herba trochiſcos theriacos pro uiperarum carne faciũt: quod &* Hermolaus *in pentaphyllo fatetur, rationem addens, quoniã uiperæ modo (ut ipſi putant) nunquam uiſuntur, qui quantum aberrent, tu ipſe iudex eſto. In his montibus radices ſolũ colliges: niſi pentaphyllon ſit, herba noua erit, id eſt, antiquis incognita.* Nõnulli *apud* Germanos *tormẽtill, alij* Rotvvurtz, Blutvvurtz *alij nuncupant.* SEN. *Ad ſaxifragæ radices ueniamus.* BRA. *In hac etiam herba uariæ ambages ſunt, quoniã multæ ſunt herbæ, quas noſtrũ uulgus ſaxifragas nuncupat: fuere qui uocatã pimpinellã pro ſaxifraga ſumerent, alij herbam alteram pimpinellæ ſimilẽ, alij ſimilẽ tritico, alij noſtro uocato garyophyllo, alij tormentillam accipiunt, alij herbam tormentillæ ſimilem dicunt, alij quam uocamus euphragiam ſumũt, alij* Cretano *marino ſimilem, alij cretanum ipſum, alij à nobis uocatam ſancti* Petri *herbam.* Verum *nullam harum ſaxifragam eſſe ex hoc apparet, quia* Dioſcorides *epithymo ſimilem eſſe dicit: ſed harum nulla cum epithymo ſimilitudinem habet, nec ſurculoſa eſt aliqua prædictarum, ut ſaxifraga pingitur.* Quam *uero uos pharmacopolæ in officinis habetis, quæ eſt radix ſubrubra, cuius herbæ folia pimpinellæ aßimilantur, non modo hæc non eſſe illam oſtendunt, ſed nec ſapor, qui omnino adſtringens eſt, ſi mandatur.* Nos *ſaxifragam* Dioſcoridis *nunquam*

Saxifraga.

quam uidimus, quòd meminerimus: empetron uero frequenter in Liguriæ montibus, mare uerſus. Dioſcorides duo capita facit: Vnum, de ſaxifraga, quam tamen empetron appellari dicit. Aliud, de empetro, quod etiam phacois uocat: ſed alias uires empetro, alias ſaxifragæ tribuit. Vnde Marcellus caput de ſaxifrago ſuperfluũ eſſe ſuſpicatur, tum quia Dioſcorides non incœpiſſet ſuũ caput à Latino nomine, tum quia empetron ipſam uocat, tum quia à Paulo, qui breuibus omnia pertractat, quæ à Dioſcoride ſcribuntur, de ſaxifragà ſermo nõ fit, ſed tantum de empetro. Quicquid ſit, quũ diuerſãm figurã, & diuerſas uires ſaxifragæ & empetro tribuat, diuerſas herbas eſſe arbitror, nec caput ſuperfluum eſſe. Nõ moueor autem quòd Latino nomine incipiat, quia ita appellari audiuit. Et ſi Paulus tamen omiſerit, nõ mirum, quia pauciora ſcribit, quàm Dioſcorides fecerit: imò & nõnulla, de quibus nunquam Dioſcorides tractat, ut de arnabo ſuprà dictum eſt. At quũ ſaxifraga ab effectu appelletur, quia ſaxa frangit, intra quæ naſcitur, & eodẽ modo empetron, propterea herbã in mõtibus quærerem, quæ dum oritur, ſaxa ſcinderet, & per ſciſſuras exiret, & epithymi figuram haberet. Hermolaus in ſuo Dioſcoride herbæ figuram deeſſe tradit: Marcellus in antiquiſſimo ſuo reperiri inquit, ἐπιθύμῳ ἐμφερὴς, id eſt, epithymo ſimilis: quum tamen epithymus herbæ figurã non habeat. Quicquid ſit, ſi huius cõmunis ſaxifragæ radices, & herbam colligere placeat, facito: ſin minus, eam relinquere poteris, utpote antiquis & recentibus ignota. Nam Simon Genuenſis inter recentes quoſdam refert unam her=

bam accipientes, alios alteram pro ſaxifraga. Idem etiam Pandectarius, & noſtri recentes in hortis uarias herbas oſtendunt, ac ſeminant, quas omnes ſaxifragas nuncupāt, & pro frangendo lapide impendunt. Aliàs determinate omnes recentiorum ſpecies aßignare ſtatuimus, & quid ſint, oſtendere. Nūc ſatis habeas, illam radicem, quam in Bononienſibus montibus, & Veronenſibus colligitis, non eſſe Dioſcoridis ſaxifragam, aut empetron didiciſſe, imò & recentes in ea dubitant. SEN. *Quum hic noſtræ ſaxifragæ radices præſto ſint, colligere non deſinam, ne quandoque ab aliquo imperito medico expeteretur, ego autem carerem.* BRA. *A Germanis ſteim brech appellatur, quod nomen ſaxifragis impoſitum eſt: nam & alia quædam peculiaria nomina habent ſpeciebus ſaxifragæ recentiorum, ut gryenkraut, quia Iſchiadicis potißimum medeatur, & meerhyrſz & ſchlutren, quorum differentiam ipſis relinquere ſtatuimus.* SEN. *Ideo ad ſpodium* (Spodium.) *ex cannis ſecundum Auicennam deſcendamus.* BRA. *Nō ab re ſecundum Auicennæ ſententiam addidiſti, nam ipſe tali ſpodio utitur, quum uerum ſpodium fortè non habuerit: nos uerum ſpodium habemus, ideo ex cannis, & fictitium deſpicere oportet. Non defuere tamen recentes qui non ſolum Auicennam reprehendunt, uerùm ex nulla altera re ſpodium fieri poſſe cenſent, quàm in fornacibus mineralibus. Hi autem maxime decipiuntur, quoniam Dioſcorides quinto libro, & Galenus ubi de ſpodio, & Plinius multa, quæ pro ſpodio poni poſſunt, & quibus modis cinis fiat, qui antiſpodium uocatur, edocent: fit enim ex oleaſtro, ut quinto libro, & ubi de olea-* (Antiſpodium.)

ſtro trá

ſtro tractat Dioſcorides monet. Sumitur autem oleaſtri, aut oleæ coliculus,fit ex malis cotoneis exoſſatis,ex gallis,ex linteorum lacinijs,ex candidis moris immaturis,ex lentiſco,ex terebintho,ex floribus labruſcæ, ex folijs tenerioribus rubi,ex coma buxi,ex pſeudocypero,id eſt,falſo quadrato iuncum cum ſuis floribus,ex germine fici in ſole ſiccati,ex glutino taurino,quod nos collam garauellam uocamus,ex lana aſpera ſuccida pice aut melle madida. Deficiente ſpodio, omnibus his uti poſſumus loco eius: & ideo antiſpodia,ac ſi dictum ſit,pro ſpodio,nuncupantur. Et ideo Auicenna reprehendi non debet,ſi cannarum radices aduſtas,& ante ipſum Serapio, ſpodium dixerint. Nempe certum eſt de minerali ſpodio,id eſt,fornacibus inuento nō loqui,ſed de antiſpodio, id eſt,de eo, quo,loco ſpodij uti poſſumus. Conſtat autē & ipſum radicum cannarū cinerē pro antiſpodio poni poſſe. Quod autem Auicenna,& Serapio Dioſcoridis antiſpodiū nouerint, caput de tutia apud ipſos leges, nam eo de uero antiquorum ſpodio loqui, à Caminis accepto percipies: quam ob rem malus interpres in cauſa fuit, qui commodè uocabula non reddidit. Et ideo hi autores non erant ita temerè explodendi, ut quidam recentes explodunt, ſed potius corrigendi, ut in eo lemmate quo ſpodio ſcriptum eſt,de antiſpodio legatur. Fuit error interpretis,ſpodium, pro antiſpodio interpretantis, ubi poſtea de tutia in inſcriptione poſuit. De pompholyge,& ſpodio,legendum erat. Eſt autem ſpodium apud Dioſcoridem,Plinium, Galenum, Paulum, Serapionem, & Auicennam, & cæteros omnes fidos autores tale: quoties æs

purificare contendunt, in fornaces imponentes, fumus ele-uatur, ſubtilior, & leuior, qui fornacis culmini inhæret: hic pompholyx dicitur: à noſtris recẽtibus, & Arabibus

Tutia. Pompholyx.

Tutia nũcupatur. Vnde pompholyx eſt æris, & cadmiæ fauilla, uel bulla (ut nomen ipſum indicat:) ſpodiũ uero eſt pars fumi ponderoſa, & nigrior, quæ fauillas ſimul mixtas habet, & quandoq; carbones: hoc eſt uerum ſpodium, quo in officinis uti deberemus: tamen quũ opus ſit ſpodio uti, pompholygem ſemper, id eſt, tutiam accipito. Nam hoc edocet Galenus, qui nunquam ſpodio uſus eſt, quia pompholygẽ habebat: ideo & nos ſpodiũ dimittamus, quia pompholygem habemus. Si pompholyge careremus, ſpodio uti oporteret: quod ſi haberi non poſſet, ex ære ſpodium, aut ex argento, uel auro (nam & ſpodium argenti & auri fit, quod Plinius lauritim appellat, & oculis aptius eſt) ex plumbo accipi iubet Plinius: ſi ex nullo metallo haberi poſſet, ex rebus præcitatis fieri oporteret, & hoc antiſpodium eſſet. Nec illud Auicẽnæ ex cannarum radicibus deſpicerem, aut ex animalium oßibus, ut quidam ex elephantum dentibus, alij ex collo parant. Quum ergo ſpodio indigemus, pompholyge utamur. Si pompholyx, id eſt, tutia deſit, ſpodium ſumatur. Deficiente ſpodio, in primis aureo, argenteo, æreo, denique plumbeo antiſpodio utamur: quod uel ex rebus à Dioſcoride dictis, uel ex cannarum radicibus fiat. Verùm pompholyge carere non poſſumus, quum in Italia, et in propinquißima Germaniæ parte plures metallorum fodinæ non deſint, ubi & uili pretio emitur. Multi uero ſpodiũ & pompholygem cõfundunt, quum manife

maniſeſtiſsimis indicijs deprehendantur. At ex radicibus ad metalla tranſiuiſſe uidemur. SEN. *Non equidem tranſiuimus, quia de ſpodio cannarum, quod radix eſt, loquebamur. Tu uero ad ampliorem doctrinam de ſpodio ex metallis tractaſti, præſertim quia immeritò Auicenna in antiſpodio ſuo ex cannarum radicibus, uel adustarum cõfrictione, aut data opera igne taxabatur: uerùm hæc aliàs, ut ad rem noſtram reuertamur.* BRA. *Nonnulli Germani tutiam uel ſpodium Nix uocant, alij Nil, quod & Latinum nomen eſt. Ideo cauillari ſolent æquiuoco argumento dicentes: ſi nil ualet oculis, non ſanabuntur: ſed Nil ualet oculis, igitur ſanabuntur. Vides æquiuocationem eſſe in uerbo, Nil: cauſa autem apparentiæ in paralogiſmo identitas nominis eſt.* SEN. *Hæc Dialecticis omittantur, & ad Biſtortæ radicem ueniamus.* BRA. *Imò ſophiſtarum munus eſt, hæc tractare. Ad tuam biſtortam accedentes, plures herbarij hanc herbam, quam uos ob radicem biſtortam dicitis, apud Dioſcoridem Catanance eſſe cenſuere, præſertim ſecũdam ſpeciem: quod & Hermolaus teſtatur. At eam non eſſe facile deprehendi poteſt, quoniam Dioſcoridis Catanance radicem paruam ceu oliuam habet, & folia oleæ figura & colore: ueſtra autem biſtorta non habet radicem ut oliua, ſed multo maiorem, & nigram, & geniculatam: nec folia biſtortæ, oleæ folia figura & colore imitantur, ſed potius figuram lapathi acuti habent, adeò ut quandoque ſpeciem lapathi eſſe ſuſpicatus ſim: tamẽ in nulla quatuor ſpecierum reperitur: equidem folia acuti lapathi habet, quæ ex uno latere quodammodo cœru=*

Nix. Nil. Biſtorta. Catanance.

lea ſunt, ex altero herbacea. Radicem habet extra nigram, intus rubram, uel in quendam ruborem tendētem. Radicem adſtringentem eſſe conſtat, propterea ab his recentibus in menſtruorum abundantia accipitur. In his montibus eam collige. Herbarij noſtri ex Bononienſibus montibus petunt, & radicem ſolam ſeruant. SEN. Habet'ne aliud nomen, quàm Biſtorta, uel Bitorta? BRA. A radice biſtorta dicitur. Aliqui minorem lappam appellant, alij Bardanam minorem: ſed nomina ſunt potius ad placitum, quàm aliqua ratione impoſita. Illos tamen deceptos eſſe conſtat, qui biſtortæ radicem, been rubrum eſſe putarunt: quippe rubrum been, & folijs, & uiribus, & radice aliud eſt à uocata biſtorta. Nihil denique de his loqui oportet, qui biſtortam tormentillam faciunt: adeò fatuè & abſque ſenſu loquuntur, quum biſtorta rumicis folia habeat, tormentilla in ſeptem partes diſtincta. SEN. Nihil habes apud antiquos certi de biſtorta? BRA. Quandoque britanicam Dioſcoridis, biſtortam eſſe ſuſpicatus ſum, quia folium habet Rumici ſylueſtri ſimile: poſtea alia non reſpondebant, quippe britanica folium habet nigrius, piloſius'ue rumice, & radicem breuem & tenuem. At biſtorta rumicis quidem folium habet, ſed nec nigrum, nec piloſum, imò ualde leuigatum, & radicem magnam, rationeq; herbæ craſſam, continet. Illi præterea decipiuntur, qui biſtortam Aſtragalum eſſe arbitrantur: quoniam etſi aſtragalus radicem rotundam habeat, raphani modo prælongam, nigris alijs agnaſcentibus præduris & implicatis ut cornua, guſtu ſpiſſante: tamen biſtortæ radix alia forma uiſitur, nec habet ra-

Britanica. (margin)

Aſtragalus. (margin)

mos, &

mos, & folia ciceris biſtorta, ut Aſtragalus. Propterea hanc biſtortam antiquis incognitam cenſeo, quam & Galli biſtorte uocant: à Germanis uero pro ſerpentaria ſumitur magno errore, ut qui frigidum pro calido ponant. Imò & biſtortam herbam nonnulli in Germania drachenvvurtz, & nottervvurtz (nomina à ſerpentibus ducta) appellant: quanquam non deſint, & qui biſtortam ſchlippen uocent. SEN. Carlinæ radices ſequuntur. BRA. In Bononienſibus montibus chamæleonta duplicē inueni, albū, & nigrum. Idem in Mutinenſibus plerunque me uidiſſe accidit: ſed præter hos duos, quidam papus aderat, tanquam cardui echinus, latus, purpureus in ſummo, aculeatus undique, qui ſine folijs è radice ſupra caulem exibat: hunc illi herbarij Carlinam uocabant, & locorum accolæ. Tunc carlinam chamæleonem album non eſſe ſuſpicatus ſum: nempe antea continuo carlinam & chamæleonem idem eſſe putaueram, & nomen corruptum eſſe, & carlina, quaſi chamæleon diceretur: unde herba noua carlina erit, de qua nuſquam antiqui, neſcio an folia duabus uel tribus carlinis, quas uideram, abrepta eſſent. Id tamen ſcio, uos pro carlina chamæleontis albi radices ſumere. Vbique naſcuntur chamæleon albus & niger, & omnibus notiſſimæ ſunt herbæ. Vnde carlina à chamæleonte altera erit: finguntq; herbarij, quia in medio tanquam ſagittæ uulnus habere uidetur, Angelum de cœlo miſſum id feciſſe ſagitta tangens, ut Carolo magno eam oſtenderet, qua eius exercitum à peſtilenti morbo liberaret: hæc puerilia ſunt, tamen quoſque rem tibi oculata fide oſtendam, pro carli-

Carlina.

na, huius chamæleontis radices & in his montibus potius quàm alibi colliges. Chamæleon dicitur ex ſimilitudine, quam cum chamæleonte animali in ſerpendo, & in mutatione colorum, penes uarios terræ affectus habet. Chamæleon. A *Germanis uiediſtel, & mariẽdiſtel chamæleones appellantur. Sed quæ ita à* Germanis *dicuntur, potius cardui ſpecies ſunt, quàm chamæleones, ideo pro chamæleone carduũ ſumũt.* SEN. *Sigilli ſanctæ* Mariæ *radices ſequuntur.* Sigillum ſanctę Mariæ. BRA. *Nunquã legi Glorioſam uirginẽ ſigillũ habuiſſe, aut literas miſiſſe, minus imaginari poſſum, ſigillum radices habere.* SEN. *Eſt herba quæ ita nuncupatur.* BRA. *Non habet aliud nomen? quomodo appellabatur antequã* Virgo Maria *in lucem prodiret?* SEN. *Id ignoro, tamen alijs etiam nominibus appellatur, ut à geniculo radicis, genicularis, & fraxinella.* Genicularis. BRA. *Optimũ eſt plura nomina nouiſſe: iam intelligere cœpi, quid per ſigillum ſanctæ* Mariæ *uelis. Ea herba eſt, qua mulieres ſibi faciem extergunt, & fucant, etiam ſigillum Salomonis dicitur.* SEN. *Ea inquam, ſed & radix ad rem uenercam, ſaccharo conditur.* BRA. *Hæc apud* Dioſcoridem *& antiquos* Polygonatum *eſt, quæ candidam radicem habet, pluribus geniculis plenam, cuius ſaporem* Galenus, *&* Paulus *explicare neſciuerunt.* Polygonatum. Recentes *nõnulli craßißimo errore detinentur, putantes apud* Serapionem *ſecacul polygonatum eſſe, quum ſecacul, non eryngium (ut interpres dicit) ſed altera radix ſit: recte ab aliquibus genicularis dicitur, nomen Græcum polygonatum ſcilicet exprimentes: à polygonio mare & fœmina differt, quod nos uulgò corigiolam uocamus.* A *Gallis, ſeau de noſtre*

de noſtre Dame: à Germanis ex colore, vveiſuortz, id eſt, radix alba nuncupatur. Ventriculum roborat melle condita, ſed ſaccharo guſtu perfectior, & ſuauior creditur. SEN. Cynogloſſæ radices prodeunt. BRAS. Quam pharmacopolarum turba caninam linguam putauit, è ſolo eleuatam, canina lingua non eſt, quia per terram ſternitur canina lingua, & plantaginē in folijs imitatur, ſed ob ſcabritiem, caninæ linguæ aßimilatur. Ferrariæ habetur, in ſabuloſis locis abundat: ibi eam colligerē, utpote efficaciorem, herbamq; & radices ſeruarem. Ab Hiſpanis lengua de perro, à Germanis hundtſzung nuncupatur: quamuis Germani herbam à terra eleuatam, ſurculoſamq; pro cynogloſſa ſumant: alteram tamen ab ea, quam noſtri herbarij ſumunt: noſtrū uulgus eam nullo nomine inſigniuit, imò iacet deſpecta, & ſine ratione calcata. Amœnißimum locum habet illuſtrißimus princeps noſter, & alterum tempe, Pado circundatum, quem Beluedere appellat: ibi cynogloſſa pulchrior, quàm alibi uiderim, mire uiret. SEN. Duronoci ſequuntur. BRA. Doronicum à Græco nomen eſt: tamē apud Græcos nunquam doronicum repperi (niſi tu barbarè duronigo, uel durungo proferre malueris, ne à Græco deſumas) minus à Latinis pertractatur. Arabes ſoli nobis hæc dora, id eſt, dona tribuere, quibus in uarijs ſimplicibus debemus. Serapio de his pertractat: ſunt enim radices paruæ, dulces, in formam (ut inquiunt) calami aromatici, quæ plures medicinarum compoſitiones ingrediuntur, ut electuarium de aromatibus. Aliàs quot ſint apud antiquos explicare conabimur: nondum compertū nobis eſt,

Canina lingua.

Doronicum.

Been *ad hoc uſque tempus doronicum.* SEN. *Been albi, & rubri radices occurrunt.* BRA. *Recentes inter ben, ſimplici e ſcriptum, & been duplici e, differentiam faciunt: primum eſt fructus quidam, ſecundum, radix. Re uera hæc nomina barbara ſunt, ben, been, uel behem, ſuo modo tractent illi, & ſcribant: nam ut in rebus recentes, ita in orthographia cōfuſi ſunt. Quicquid tamen ſit apud Arabes* Ben *uel* Been, *granum eſt anguloſum, magnū ut auellana: à* Dioſcoride *quarto libro, balanum myrepſicem, à Latinis glandem unguentariam appellatum.* Plinius *uno nomine* Myrobalanus *uocat. Apud nobiles mulieres* Ferrarienſes *notiſsima eſt hæc glans, qua oleum inodorum, id eſt, omni odore carens exprimunt, tamen ad omnes ſuſcipiendos aptum. Autores in folio diſsident: nam* Plinius *heliotropij folium habere cenſet.* Theophraſtus *quarto de plantarum hiſtoria, myrti,* Dioſcorides *myricæ,* Theophraſtus *etiam fructum cappari,* Dioſcorides *auellanæ comparat: nec mirum, quia res eadem mihi ſub una forma, illi ſub altera præſentatur, præſertim ſi non multum differant formæ. Hoc been, id eſt, myrobalanum in tua officina habeas, non ſolum ad odores, ſed ad rem medicā.* Venetijs *emito: ex* Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Iudæa Alexandriam *fertur, poſtea* Venetias: *ſed iſtud been potius inter ſemina numerandum erat. Quicquid autem ſit, non pauci recentes decipiuntur, qui pro been, baccas cici, id eſt, herbæ uulgò dictæ myraſole, accipiunt; & ex eis oleum parant, quod pro oleo de been uendunt. Quum tamen à* Dioſcoride *primo libro oleum cicinum, & ab* Arabibus *oleum de cherua dictum ſit, quod ab oleo balanino*

Ben.

Glans unguentaria.

lanino, id eſt (ut more ipſorum loquar) oleo de been ſepa rat. Imò ſi nunquam de his Dioſcorides tractaſſet, conſtat aliud eſſe Myrobalanum, aliud cicum. At ad rem noſtram redeuntes, uos duas radices in officinis ſeruatis, quarum altera ben album, altera ben rubrum appellatis. Ben album in Bononienſibus & Veronenſibus montibus frequens eſt: foliū habet magnitudine foliorum oleæ, ſed in acutum tendit: radix ferè per terram ſerpit, è qua multi ramuli hincinde creſcunt, ut in glycyrrhiza fit, florē ueluti ſtellam albā habet. Been uero rubrum circa maritima naſcitur: ad nos ex monte Gargano, id eſt, ſancti Angeli defertur, ut coniectari poſſum apud Arabes nō Ben, ſed Behem proferendū eſt, de quibus Serapio capite 223. Quid uero ſint, non poſſumus uel ex Serapione, aut Auicenna colligere, qui eorum colorem tantum edocent. Ideo an ſint iſtæ radices quæ ad nos afferuntur, incerti ſumus. Græci (quod ſciuerim) hæc nunquam ſcripſere. At quia hominum animis ita receptum eſt, ideo & tu Behem album hic collige, rubrum ex alijs locis habebis. SEN. Corallina ſequitur. BRA. Inter radices corallinam numeras? SEN. Radix non eſt, ſed quia terræ inhæret, propterea in radicum loco ipſam diſpoſui, dubitabam an inter herbas numerarem, uerùm nihil cum herba commune habere uidebatur, nec cum radice: de his autem nihil ad nos, modo ipſius copiam in officinā portem. BRA. Hic non habetur, ſed circa mare, in lapidibus & oſtrearum teſtis: græcè βρυον θαλάσσιον, Latinè muſcus marinus dicitur: de eo Dioſcorides libro quarto pertractat. Pandectarius & Genuenſis lichenem herbam cum muſco ma-

Ben album. Ben rubrum. Corallina. Muſcus marinus.

rino cõfundere uidentur, ſed grauius Pandectarius, *quàm* Genuẽſis, *quippe qui omnia abſque ordine ſimul miſceat, quæ bryon nũcupãtur, & præſertim in hoc marino bryo & lichene: ſed de his uiris nihil ad nos, qui muſcum falsò, & uſnem comparẽt, &* Dioſcoridem *peßime adducunt, ut apud ipſos caput de* Aijnech *legito. Vnde breuibus, quam* Corallinam *uocamus, & in frequenti uſu pro pue rorum uermibus eſt, à* Dioſcoride, Galeno *& alijs mu- ſcus marinus nuncupatur: ſed hanc uim ignorarunt anti- quiores, quòd uermes interficiat, quam poſteriores ita eſſe comprobarunt, & nunc tota* Græcia *eo pro uermi- bus utitur. Imò ſunt qui per plateas & uicos attritam co rallinam uendant, ita ferè clamantes*, σκολιτοβότανον, σκολιτοβότανον, *ac ſi dixerint, uermes interficiens, uer- mes interficiens: quamuis ſuo uulgari idiomate uerba in i potius finiant, dicentes* σκολιτοβότανι. *Mulieres pro uermibus puerorum uili pretio emunt: herba eſt omnino, & herba à* Dioſcoride *dicitur. Vno tantum perturbor,* Plinium *eadem ferè de muſco marino ſcri- pſiſſe quæ* Dioſcorides, *uno dempto, quia* Plinius *lactu- cæ folium habere dicit, ſed criſpius. Conſtat autem no- ſtram uocatam corallinam lactucæ folio carere, imò ſimi lis eſt muſco, imò muſcus: unde* Hermolaus *qui* Dioſco- ridem *per* Plinium *interpretatur, lactucæ folium habere dicit, quoniam &* Plinius *capite octauo libri uigeſimiſe- ptimi, ita ſcriptum reliquerat.* Marcellus *uero* Capilla- ta *herba interpretatur: nam codex* Dioſcoridis Græcus τριχῶδες *legit, quaſi in modum tricharum, & capillo- rum.* Hermolaus *autem interpretatur, ac ſi ſcripſerit*

τριδα

θριδαχῶδες, id eſt, in morem lactucæ, non autem τρι=
χῶδες: uterq; uerum dicere poteſt. Plinius folia quædã
ſerpentia latiora conſiderans, quæ formam lactucæ ha=
bent, & ferè muſcum concomitantur. Dioſcorides capil=
lamenta illa, quæ proprie muſcus ſunt, ut de una re Pli=
nius, de altera Dioſcorides loquatur, ſed eodem loco na=
ſcantur. Nobiſcum Marcellus eſt, aut nos potius cũ Mar
cello. Nec moueor, quòd eiſdem uiribus Plinij bryon, &
Dioſcoridis inſigniantur: quoniam nõ ab re eſt, duas her
bas eodem præciſe loco natas, easdem uires habere: hæ au
tem circa mare, inter lapides atq; ſaxa naſcuntur. SEN.
Eſt ne aliquis ex antiquioribus, qui ad puerorum uermes
corallinam ualere ſcribat? BRA. Nullus (quem ſciue=
rim) ſed non eſt opus, omnia ab antiquis ſcribi, & nos ab
eiſdem omnia petere: nuper inuentum eſt hoc, & ita eſſe
nemo non ſcit: imò corallina ſoluit, ut experientia ocula=
ta fide demonſtrat, quam tamen inter conſtringẽtes res
antiquiores enumerant. SEN. Nonnulli tamen repe=
riuntur, qui ſolum antiquos ſectari uolunt, nullis alijs cre
dentes. BRA. Hi eorum ingenia abiecta, uilia, & abſq;
iudicio exiſtimant, quæ noua quædam inuenire non poſ=
ſint. Id neſcientes, facillimum eſſe inuẽtis addere, & duce
experientia multa inuenire: nam & antiqui homines fue
re, & in multis plurimi errarunt, nos multa in dies uia
regia inuenimus, & experientia, quæ fortè ab alijs inuen
ta fuere, ſed à nullo ſcripta, quẽ nouerim: nihil enim eſt,
quod non efficiat humanus animus, modo uelit. SEN.
Vnde ſumptum eſt hoc nomen corallina? BRA. Quia
ut corallus in aqua naſcitur, & ubi coralli naſcuntur,

etiam inuenitur, propterea non pauci decepti ſunt, corallorum folia eſſe putantes: & hi peius ſentiunt, qui
Corallium. *corallinam & corallium idem fecere: quanquam & corallium puerorum uermes necet, & eorum comitialem morbum, quem Brutam uocamus, tollat.* SEN. *Zeneſtræ radices occurrunt, tamen non ſunt in magno uſu.* BRA.
Geniſta. *Non Zeneſtram, ſed Geniſtam proferre debes. A Dioſcoride* σπαρτίον, *& Galeno* σπαρτὸν *appellatur: flores, radicem, atq; herbam ſeruato. Meſue inquit geniſtam ſiliquas facere in modum lengibi: interpres pro lengibi, orobum uertit, quum faſellum ſignificet. Ideo interpres dedit anſam Manardo reprehendendi Meſuem, non ipſe Meſue, qui ſiliquas geniſtæ faſello comparat, quãuis non*
Imperatoria. *ſit ingens differentia ab orobi ſiliquis.* SEN. *Imperatoriæ radix, & endiuiæ ſequuntur, ſed endiuiam in Ferrarienſi agro habere ſtudebimus.* BRA. *Cur in tua officina Imperatoriam habere ſtudes? ingreditur´ne compoſitiones aliquas?* SEN. *Non equidem, ſed ethologis, & pſeudomedicis nonnullis eam uendo.* BRA. *Quam herbam Imperatoriam putas? quippe Leoniceno uiſum eſt, Ligurum Imperatoriam, uerum liguſticum eſſe, tamen multæ herbæ uarijs in locis Imperatoriæ dicuntur.* SEN. *De illa nunc loquor, quam ita Ferrariæ appellamus, tria folia habente, quorum medium in tres partes diſtinctum eſt: quæ è lateribus ſunt, in duas, ut medium folium coronam ferè imitari uideatur.* BRA. *Herbam noui, ſed nuſquam apud antiquos (quod ſciuerim) eam reperi: contra quartanas ualere certum eſt, & ad eruendos partus, ac faciles reddendos experta. Cerebrum expurgat,*

& ab

& ab ſuperflua humiditate liberat. SEN. *Quam qualitatem habere putas?* BRA. *Experimento, & uia regia Galeni, calidam & ſiccam eſſe deprehenditur. In montibus Bononienſibus copioſe prouenit. Reliqua proſequaris.* SEN. *In calce radicum ſumus. Cortices ſequuntur, quos proſequi incipiemus, ſi dulci quiete, & gratis obſonijs uētriculum & membra donauerimus.* BRA. *Vt lubet agatur.*

DE CORTICIBVS, QVORUM IN *Ferrarienſibus Pharmacopolarum officinis uſus eſt.*

BRASAVOLVS.

EIA expediamus, Cortices numera, quos Herbarius in hunc ſacculum colligens ſeruabit. HER. *Operi accinctus ſum.* SEN. *Granatorum cortices alijs corticibus ianuam recludunt.* HER. *Diebus elapſis ſacculum horum corticum collegi.* BRA. *Verum eſt, ubi de floribus ſermo incidit, Malicorium ab antiquis dici oſtendimus.* SEN. *Citri cortex ſequitur.* BRA. *Et hunc corticem in fructibus tractauimus, quem nunc ſaccharo condientes uentriculo roborando paramus, & ars in ſummo eſt, ut nihil addi poßit.* SEN. *Ergo ad Sambuci cortices accedamus.* BRA. *Et de ſambuco in herbis expeditum reliquimus.* SEN. *Cinnamomi cortex conſequitur.* BRA. *Cinnamomum noſtri pharmacopolæ non habent, ſed loco eius caßia Syringe utuntur. A Dio=* Cinnamomi cortex.

ſcoride Moſylicum, ex Moſylo Aethiopiæ promõtorio, in quo eſt harum rerum emporium, collaudatur. Id etiã probat Dioſcorides, quod nigrum colorem habeat, & quod quum uino diluitur, in cineritium colorem tranſit, quod habet uirgulta tenuia cum leuore, quod habet nodos per totum continuos, & quod odoratiſſimum eſt. Quod autem animaduerſione dignũ eſt quum inquit colorem nigrum habere, & quod quum uino diluitur, in cineritium colorẽ tranſit, nam hoc modo interpretatus eſt Marcellus. Hermolaus aliter exponit, ſcilicet aritudine cineris fuluum. Serapio autem Dioſcoridem hoc loco refert, ac ſi dicat cineritium colorem habere cum rubore. Re uera à Serapione diſſentire non poſſum, quũ hæc ſint Dioſcoridis uerba, τῇ χρόᾳ μέλαν τεφρίζον ἐν τῷ οἰνώδει, id eſt, colore nigrum: uerùm quia nigrũ exquiſitè non eſt, addit, tanquàm cineritium in uino, ac ſi dicat cineritium in rubro, ut Serapio refert, & Galenus optimũ Cinnamomũ cineritium eſſe in theriaca ad Piſonem fatetur. Ibi enim Cinnamomi notas edocens, inquit τεφρῶδες τῇ χρόᾳ, id eſt, cineritium colore. In libro etiam de Antidotis, ubi probatiſſimũ Cinnamomũ deſcribit, talem colorem habere inquit, tanquàm ſi lacti phæum & parũ cyanei miſceatur. Si autem hæc tria ſimul iuncta ſint, album, phæum, id eſt, fuſcum, & cyaneus, fit ille color cineritius cum uino, id eſt, cineritius cũ rubore, ut ego in pluribus rebus, & coloribus ipſis dum hæc ſcriberemus, experti ſumus: erat autem talis rubor, ut potius in ſubcineritium inclinaret. Quam ob rem Serapioni potius inhæreo, quàm Marcello ſibi ſuam interpretationem fingẽti,

& Her

& Hermolao. Ad rem noſtrã redeuntes, cinnamomo caremus, præſertim perfecto, quod Moſylicũ dicitur, & à Galeno in libro de Antidotis, odorem qui dici nõ poteſt, habere iudicatur, & guſtum calefacientẽ, ſed non ita ualide ut mordicet, & triſtitiã faciat. Colorem habet, qualem ſuprà diximus. Additq; in libro de Theriaca ad Piſonem, id probatiſsimũ eſſe, quod uirgulta gracilia habet, & frequẽtes nodos, odorẽ longe optimũ, ſuauiſsimumq́;, & guſtu acre nobis apparet, mordax admodum: poſtea addit, Διαμασσώμενον πηγανίζειν δοκεῖ: id eſt, Manſum, rutæ ſimilitudinem præ ſe ferre uidetur. Qui Galeni locus oſtendit Manardum celeberrimũ immeritò Marcellum taxare, qui in probatis codicibus ſe inueniſſe, rutæ odorẽ ſpirare, fatetur: nam & hoc Galenus proculdubio cenſet: Nec refert ꝙ grauis ſit rutæ odor, & à Galeno cinnamomũ odoratiſsimũ prius dicatur: quia ſimul conſentit aliquid odoratiſsimũ eſſe, & quodammodo in rutæ odorem ſpirare, quod in Dioſcoridem intelligendũ eſſe, Serapionis teſtimoniũ probat, inquiẽs, & melius eo etiã eſt, quod cum odore optimo ſuo trahit odorem rutæ, & cordumeni. Ad rem igitur, qui uolunt uocatam canellam eſſe cinnamomũ, decipiuntur, cum ob alia multa, tum ob hoc præcipue, quia canella nõ habet frequẽtes nodos, & canella eſt tanquã cutis, ut Plinius & Theophraſtus teſtãtur, cinnamomũ tanquã cortex: quãuis Dioſcorides in hoc illis aduerſetur, etiam canella corallorum colorẽ habet, nõ autem cinnamomũ, ſed prædictum. Tamen quum ſex ſpecies cinnamomi inueniantur, ut Galenus locis citatis, Dioſcorides, Theophraſtus, & Plinius cenſent: imò

Cinnamomum moſylicum.

Canella.

inter optimum & peſsimum genus ſit maxima diſtantia & differētia, nō dubito nos aliquã ſpeciem habere, & uidimus album cinnamomũ, & nigrum, id eſt, quod in hos colores inclinabat, & quod eſt ſimile caſsiæ rubenti, ſed moſylico caremus, quod inerrabilē odorē habet: & ſi accidat nos optimo cinnamomo uti debere, duplũ caſsiæ accipere poſſumus, id eſt, duplũ probatiſsimæ canellæ: nec argumētum Quinti, quod Galenus in libro de Antidotis refert, alicuius momēti eſt, ſi deberemus bibere cyathum uini cretici, & deſit, nos debere duos cyathos loræ bibere: & ſi deſit panis ex ſimilagine, duplũ furfuracei edere debeamus. Argumentũ hoc ad rem nihil facit, nam quod de cinnamomo, & caſsia dicitur, idem eſt ac ſi ad ferendum pondus uiro forti indigeremus: at ipſo forti uiro caremus, duos debiliores accipiamus. Canella autem quæ pro cinnamomo ſumi debet, ea eſt, quæ Gizir uel Gizi nuncupatur. Difficile autē eſt & optimũ cinnamomũ & optimam canellã noſſe, niſi ſæpius experti ſimus, ut Galenus teſtatur, nam pſeudocinnamomũ, & pſeudócanella habentur: tamē ſi quis expertus eſt (ut Galenus in libro de Antidotis tradit) facillimum eſt ad cognoſcendũ optimũ cinnamomũ: quanto magis bonũ eſt, tanto diutius durat: & hi ſummè delirant, qui cinnamomũ ſenio nō affici cōtendunt: imò, ut præcitato loco inquit Galenus, nō ſeruat ad trigeſimum annũ ſynceras ſuas uires. SEN. Si noſtra canella cinnamomũ nō ſit, quid igitur eſſe iudicas? BRA. Conſtat apud antiquos, quod canellã appellamus, caſsiã eſſe, & caſsiam ſyringa. Caſsiam uero nũc à nobis ita appellatam, quæ ab Arabibus fiſtula uocatur, alia res eſt, de

qua

qua (ut in fructibus prædiximus) antiqui nunquã tracta runt. Vt autem ad rei ſummã accedamus, tria ſunt apud Ferrarienſes & Venetos pharmacopolas, quæ cortices ſunt. Vnum, caßiam ligneam ad differentiã caßiæ quæ ſol uit, appellant: aliud, canellã: tertium, ſcauezonum dicũt. Scauezoni ſunt canellæ fruſta & ineptiores partes, & in horum genere quãdoq; cinnamomi fruſta inueni, odo= rata ualde, colorẽ mixtũ ex albo, lacteo, fuſco, & cyaneo, & nodos frequẽtes habẽtia: quã appellatis caßiã ligneã, eſt pſeudocaßia Dioſcoridis, quæ & ſi cũ caßia ſimilitu dinem habeat, guſtu tamen deprehẽditur, nec odorata eſt aliquo modo. Quam uero canellam dicitis, eſt uera caßia Dioſcoridis, nõ cinnamomũ: tamen quia inter caßias, id eſt, noſtras canellas, aliqua fruſta inueniuntur, quæ cãnas longas, anguſtas, craſſas, & fiſtulis plenas habent, guſtu erodentes, & adſtringentes cũ aliquo feruore, odoratas, & odorem uini referentes. Hæc eſt prima ſpecies à Dio ſcoride deſcripta, quæ à barbaris dicitur Lada. Et in fa= ſciculis noſtræ caßiæ aliqua nigreſcens inuenitur, quam Dioſcorides ζίγις appellari dicit: quamuis Galenus in li bro de Antidotis duas ſyllabas habere fateatur, quarum prima eſt γ & ι, ſecũda eſt ex ζ, & ι, ut γίζι dicatur. Pro pterea Hermolaus à Manardo reprehẽditur, qui dixerit à Galeno γίζες appellari, quũ Galenus etiam literas nũ merans, γίζι ſcriptum reliquerit. Non uidit autem Ga= lenum alijs in locis uario modo proferentem, nam in The riaca ad Piſonem probatißimam caßiam laudans, ab in= colis inquit ζιγγίβες appellari: propterea in his Barba ris nominibus nemo reprehẽdendus eſt. Id autem addam,

inter faſciculos caßiæ nos frequenter cinnamomum uidiſſe, & non ut Hermolaus dicit, quod caßia ad nos ueniat, ſed xylocinnamomo inueniri. Multa genera & caßiæ & cinnamomi ab autoribus ponuntur. Tu met Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, & Galenum præſertim in libro de Antidotis legere poteris, ubi horum ſpecies exactè tractantur: mihi nunc ſatis fuit, noſtram canellam ſpeciem caßiæ eſſe, demonſtraſſe, & quam dicũt caßiam ligneam, eſſe pſeudocaßiam, & cinnamomum quandoq; inter fruſta caßiæ Scauezonos appellata, inueniri. SEN. *Tecum ſentiam, quouſq; meliora diſcere potero.* BRA. *Nunquam meliora diſces, niſi hoc uerũ eſſe confirmes, quempiam per Venetorum nauigationes Alexandriam mittens, qui in Felicem Arabiam equitet. Is poterit uerum cinnamomum, aut ueram caßiam afferre: quanquam hic idem Alexandria, dextrorſum iter petens in Aethiopiam ad Moſylicum promontorium accedere poßit. Hæc de cinnamomo, & caßia lignea, caßia ſyringa, & canella dicta, quam eodem nomine Galli & Hiſpani uocant canella, Germani uero zimmet: non deſunt tamen qui rindem addant, id eſt, corticem.* SEN. *Mandragoræ cortices ſequuntur.* BRA. *In mandragora plura ſunt, quæ cortices nũcupari poſſunt, & in fructu, & in radice, & in foliorum coſtis. Quem corticem accipitis uos? an radicis corticem, quem Dioſcorides filo ſuſpendi, & ſeruari dicit?* SEN. *Illum inquam.* BRASA. *Et ſolum cortex apud uos in uſu eſt?* SENEX. *In ſomniferis quandoque fructibus utimur.* BRASA. *Tamen ex mandragora plura à Dioſcoride ſeruare iubemur,*

Mandragora.

quæ

quæ ſingulatim explicare tentabimus. In primis autem
duo Mandragoræ genera ab autoribus poni ſcito, præſer
tim Dioſcoride: ſecundum genus Morion dicitur. Her= Morion.
molaus id pomum eſſe putat,quod uulgo desdegnoſo nun
cupamus,in fictili ſupra feneſtras naſcens. Argumentum
habet, ſi quis ex hoc pomo comederit, inſanus fit,ex hoc
inquam quod morion dicitur. Noſtra autem hæc poma
Ferrariæ ſupra feneſtras frequentia Melanzana(à Nea=
politanis præſertim,à quibus in ſummo honore habetur,
& in magno uſu eſt,& etiam Venetis)appellãtur,quaſi
mâla inſana, hæc autem potius cõiectura eſt nullius mo
menti, quàm argumentum. Nam illuſtrißimas Iſabellam
& Iuliam Taraconenſes per totam æſtatem eiuſmodi po
ma melanzana comedentes uidimus, & ſingulis annis,in
pultarijs decocta,& quandoque frixa,ex oleo,ſale,pipe=
re, & quandoque aceto: tamen nunquam inſanæ uiſæ
ſunt, ſed in dies ſapientiores euaſere.Nec ego ab illis ab=
ſtinui, imò & ipſæ illuſtrißimæ ſorores ad me cocta mi=
ſerunt, quum Ferrariæ habitarent. Expulſo enim patre
Federico rege Neapolitano, exules per Gallias cum pa
tre, matre,& duobus fratribus iuere. Alterum fratrem
apud Hiſpaniarum regem habebant,qui captiuus cuſto=
diebatur, patre uita functo. Mater illuſtrißima & ſan=
ctißima in Italiam uenit,& Ferrariam petijt Milleſimo
quingenteſimoſeptimo, ubi uſque ad Milleſimum quin=
genteſimum trigeſimumtertium annum, infelicißimam
uitam, ſed ſanctißimam,duxit, quippe omnia incommo=
da,omnia ſiniſtra,omnes infelicitates, & calamitates illi
accidere, quas humanus animus ferre poteſt: quo anno

infeliciſsimam illam uitam, cum uera & ſempiterna commutauit illuſtriſsima Iſabella Bautia (hoc enim nomine uocabatur.) Poſt matris obitum duæ pudiciſsimæ ſorores, Milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto Ferraria diſcedentes, maximo omnium dolore & ploratu, Valentiam petiere Hiſpaniæ Taraconenſis urbem, ubi frater olim captiuus, nunc Prorex effectus moratur. Interim dum mater uitali aura fruebatur, duo fratres obierant: unus in Gallia, alter Ferrariæ Cæſar illuſtriſsimus. Sed his omiſsis, ad Mandragoram ueniamus: quippe ſecundam mandragoræ ſpeciem à Dioſcoride poſitam melanzanum eſſe inficiamur, uel (ut nos dicimus) deſdegnoſum pomum. Primam uero ſpeciem lata folia habentem, in his montibus colligere poteris. Eam etiam in Bononienſibus montibus frequentẽ uidimus, ſed ex monte Gargano ad nos potiſsimum affertur. Ex ipſa ſequentes partes ſerua, ex mare præſertim, non ex fœmina, quia in marem & fœminam partitur Dioſcorides, & fœmina multo minora folia habet, & pomum in duplo minus, quam mas. Primo igitur ex cortice uirentis radicis ſuccum ſerua, radices tunde, poſtea prelo exprime, & inſolatus ſit quum denſatus concreuerit, in uitreatum uas, aut picatum ſerua. A Dioſcoride poma colorem uitelli oui habere dicuntur, à Theophraſto, & Plinio nigra. Re uera nec certe nigra dici poſſunt, nec lutea, tamẽ in luteum potius colorem inclinare uidentur: præterea radicis corticem funiculo ſuſpenſum ſerua. SEN. *Hoc eſt quod ſeruamus.* BRA. *Imò radices in uino ad tertias coque, & pro grauiſsimis doloribus, & membris ſecandis ſerua: nec folia*

deſpi

deſpicito, quæ ſale ſeruantur: etiam uinum ex cortice radicũ ſine coctura fit. Si uini dulcis cadũ acceperis, & corticis pondo tria conieceris, pro his qui ſecari & uri debent, poma & ipſa cõſerua, & liquorem ex radice inciſa manantem. SEN. Omnia ſeruabo: ſed quid eſt, quod Dioſcorides caule carere tradit? BRA. Theophraſtus & Plinius, hic libro uigeſimoquinto, capite undecimo, ille ſexto de plantarum hiſtoria, caulem habere cenſent. Dioſcorides aduerſatur, caulẽ habere. Sed res ipſa iudex ſit, breuem habet caulem, ideo non mirum ſi abſque caule à Dioſcoride pingatur: illi uero caulem habere uoluerunt, quia breuiſſimum ſaltem habet. Sed hæc aliàs. Nunc id tantum addam, impoſtores circunforaneos inueniri, qui radices humana effigie inſignitas ferant, quas mandragoras eſſe teſtantur. Sunt autem fictitiæ, & manu factæ radices ex cannarum radicibus, humana effigie ſculptis, poſtea plantatis: naſcuntur radiculæ paruæ, quæ repreſentant capillos, herbam, pectinis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, ut radix eſſe uideatur: fabulantur uero adeò alte clamare hos homunculos, ut obturatis auribus erui oporteat, quod faciunt hac radice, canis caudæ adalligata, & plura alia fabulamenta, ut numos extorqueant à miſeris ignaris, fingunt. Si uero Columellam in horto adducas, mandragoram ſemihominem uocantem, uel deceptus eſt hic autor, uulgi opinionem ſequutus, uel (quod magis probo) ita ſcripſit, quia eius radix in duas fibras ueluti in duo crura diuiditur. Hiſpani, ut nos, Germani alraun mãdragoram uocant. SEN. Cortices medij caſtanearum ſequuntur. BRA. Per medium corti- Caſtanea.

cem, intelligis'ne illum qui inter echinum & ſubtile hymen caſtaneæ carnem tegens cernitur, qui immediate echinum ſequitur? SEN. Non: ſed hymen intimum, id eſt, pelliculam illam intimam, quæ caſtaneæ carni inhæret. BRA. Nihil ferè aliud ex caſtanea Dioſcorides laudat, quàm pelliculam illam: eam enim magis adſtringere cenſet, quàm alia ſuperiora coria, quum tamen & ipſa conſtrictiua ſint. His autem & caſtaneæ carnem exhibent, qui ephemeron, id eſt, hermodactylum colchicum biberint, quod uenenum eſt. SEN. Cortex ille uarias compoſitiones ingreditur, eam præſertim, quæ in frequenti uſu eſt, unguentum de comitiſſa nuncupatum.

Iouis glans. BRA. A Græcis balanus, & Iouis glans nuncupatur. In Sardinia optimæ naſcuntur, ſed & apud nos in Regienſi, & Mutinēſi agro ſapidiſsimæ, uerum minores. A Germanis caſtaneæ, keſten appellantur. SEN. Raphani cortices ſequuntur. BRA. Ne in æquiuoco uerſemur, tres radices noſco, quæ raphani nomine inſigniuntur. Vna, quæ uulgò raphanus proprie dicitur, acerrimum ſaporem habens, adeò ut caput tentet, & lachrymas incitet. Altera, radix eſt, quam in quotidiano uſu habemus, ſeminaturq; et colitur: hāc raphanello appellamus, qui inter olera à cultoribus numeratur, & ab alijs Italiæ gentibus, præſertim Romanis, armorazo nuncupatur. Eſt & tertia radix, quæ ſine cultu naſcitur, quam ſylueſtrem raphanellum dicimus. Tu cuius radicis corticem quæris? SEN. Illius acutioris, abſoluto uocabulo noſtra lingua raphano appellati. Neſcio tamen cur potius cortices, quàm totam radicem habere ſtudeamus. BRA.

Raphanus.

Raphanellus ſylueſtris.

Quoniam

Quoniam meditullium ſub cortice exiſtens, minori caliditati afficitur, quàm cortex: prætereà facile putreſceret, cortex uero facilius exiccatur. Nos raphanellum noſtrũ, apud Dioſcoridem raphanum, & à Latinis radiculam appellari iudicamus: quamuis & ſub raphani genere noſter uocatus raphanus contineri poßit, qui tamen à multis creditur eſſe lepidion: hi uero non obſeruant lepidion à Dioſcoride herbulam dici, noſter autem raphanus magna herba eſt. Adde Plinium, noſtri raphani folia, lauri folijs ſimilia facere, & mollia eſſe cẽſere, quæ poſtea gladioli retuſi formã accipiũt: uerũ raphanus noſter ampla folia habet, lapathi acuti folijs ſimilia, & multo latiora. Noſter igitur raphanus in raphani genere poni uidetur, nõ autẽ in lepidio, quia idẽ uidetur Dioſcoridis lepidion, & ſeitaragi Serapionis, præſertim ſi ſeitaragi herbã intelligamus. In his montibus tui raphani radices collige: aliàs hæc omnia ad ſenſum oſtendemus. Hiſpani rabanos, Germani rettich, raphanum uocant. SEN. *Capparorum cortices ſequuntur.* BRA. *Te etiam in his radices quærere arbitror.* SEN. *Radices inquam.* BRA. *De his ſermo fiet, ſi in primis tibi oſtendam Pandectarium in raphano ſummopere errare, utpote qui à Galeno ſcandicem uocari cenſeat, quum ſcandix alia herba penitus ſit, inter olera ineptißima, quæ quidem apud Plautum damnatur: nam quendã exprobrat, utpote ſcandicis uenditorem: & matri Euripidis exprobratum eſt, quòd neq; legitimum olus, id eſt, ſcandicem uendiderit. Ad cappares redeuntes, notißimi ſunt, & nunc frequentes, & optimi Ferrariæ naſcuntur, in aſperis & gracilibus ſolis, & in*

Scandix. Capparis.

ruderibus:imò niſi impediantur, adeò uagè incedunt, ut proximum ſolum impleant & areſcere faciant. Semen ipſum, folia, & radicum cortices ſeruare oportebit. Plinius Arabicum peſtilentem eſſe tradit, in quam ſententiam uenit etiam Galenus. Aphricus, Apulus, & Marmaricus quondam infeſti fuere, nunc probati euaſerũt. Imò nos ex Apulia præcipuè habemus, quamuis in multis locis nunc Ferrariæ uireant. Antiquitus etiam caulis, & fructus ſale ſeruabantur, ſed nunc & aceto. Mirum eſt de eo, quòd omnes medici pro comperto ſuſcipiunt, ad uentriculum roborandum ualere, & ægris appetentiam facere credentes. Tamen Dioſcorides certiſsimis uerbis, ita ſcriptũ reliquit, Aluum turbare, ſiticuloſum eſſe, & ſtomacho noxium, tamen minus noxium eſſe ſtomacho coctum, quàm crudum: omnes tamen pro uentriculo tribuunt, ut magis uigeat, ſed non miror: quia & coriandrum pro roborando capite exhibent, cui tamen, ut Dioſcorides fatetur, obſtat, niſi capitis uitium ſit ratione uentriculi. De capparibus fortè id credunt: quoniam à Paulo Aegineta libro primo, capite 74. appetentiam facere dicitur, & in principio cœnæ edi ex oleo & aceto, uel ex oxymelite, quemadmodum & nos utimur. Verùm & ſi ita condîtus appetentiam affert, non tamẽ ob hoc uentriculo conuenit: quia id eſt pro eo tempore ratione condimenti. Alioqui Dioſcoridi opponeretur Paulus, quem tamen imitari ſummè ſtudet. Tu Ferrariæ radicum cortices habere poteris, in uiridario præſertim Ioannis Braſauoli patrui, qui cura Hieronymi Braſauoli affinis ſtrenuiſsimi, ibi uirent: ſed quum efficaciores uires in montibus habe

Capparis Arabicus.

bus habere putem, propterea hic collige, & ſerua. Hiſpani cappares, alcaparas nuncupant. SEN. *Thuris cortices occurrunt.* BRA. *Thus cortice caret, ſed cortex qui à Dioſcoride thus dicitur, eſt arboris thus gignentis cortex. Habetis ne uos alium thuris corticem distinctum?* SEN. *Non habemus, ſed quum opus eſt eo uti, inter grana thuris inuenimus.* BRA. *Tamē ſi thus optimū eſſet, in eo corticem habere nō poſſetis.* SEN. *At omnia grana probatiſsima non ſunt, nec omnia alba, aut rotunda ſunt: nigra etiam inueniuntur plena cortice.* BRA. *Tamen quemq; pharmacopolam (pro uiribus) probatiſsimum habere conari oporteret.* SEN. *Nos in unguentis hoc nigro utimur.* BRA. *O execrabilis error: id facitis ac ſi unguēta ad humanam uitam nihil faciant, quū ex ignauiori unguento (nunc unguenti nomine abutor, ut recentiores faciunt, ad emplaſtra ampliantes) nunquam ad cicatricem uulnera perueniant, & cauſa putredinis ſint. Vnde opus eſt exquiſita ſimplicia medicamenta, unguēta etiam ingredi. Ex thure quatuor in officina tua ſeruato, thus ipſum, quod eſt arboris lachryma, ad quinque ferè capita altæ, folio piri, ſecundum aliquos, ſecundum alios lauri, ſecundum alios ſalicis, ſecundum alios terebinthi. Theophraſtus tamen, ac Plinius illis conſentiunt, qui lauri folia habere inquiunt, nos incerti ſumus propter incertos autores. Miror tamen rem hanc adeò incertam eſſe, ſed certiores futuros breui ſperamus. A Græcis Libanus dicitur, in Arabia naſcitur, tanquam lachryma ex cortice ſuæ arboris emanat, ut apud nos in prunis & mâlis armeniacis gummi*

Thus.

Libanus.

gummi fit,grungo appellatum. Mas in thure,rotunda lachryma, & quæ alba ſit, dicitur, quod cæteris præferatur: alij colores,ut ruffus, & niger, ineptiores ſunt. Rotunda grana arte faciunt auari mercatores, ea in primis quadrantes, poſtea per uas fictile ducentes,quo ad in rotundum tendant. Idem peſsimi homines thus reſina pini, & gummi arte quadam ſimul miſcẽtes adulterant. Adulterium igne deprehenditur: nempe thus accenditur, & confeſtim ardet: gummi uero non accenditur,id eſt, flammam non emittit: reſina in fumum euaneſcit. Ideo adulteratum,fumum potius quàm flammam emittit. Ex India etiam affertur, ſed peius quàm Arabum. Curabo, ut ſaltem arboris folia,ramuſculuſúe afferatur, quũ illuſtriſsimi principis noſtri nauis Alexandriæ littora appellet: facile enim eſt ex Arabia,uel India Alexandriam ferri. Venetijs hæc emes. Verùm opus eſt arboris corticẽ habeas, non thuris,ut quidam ignari putarunt,quia thus cortice caret: eſt autẽ cortex ad uarias ægritudines,ad quas pri-
Thuris manna. uatim ualet, neceſſarius. Nec thuris manna uel pollinem omittas. Eſt autem manna, mica parua (ut inquit Plinius) ex concuſſu eliſa,ſicut in tritico id ſubtile quod ferè
Thuris pollen. uolat, pollinem appellamus: ita hic, quod ualde ſubtile eſt,per confractum uel per motum, pollinem dicunt, uel manna. Tamen quum easdem uires habeat cum thure, imò & ineptiores, an pollinem haberes, non curarem. Nonnulli uero in thuris manna decepti ſunt, eam eſſe mannam quæ ſoluit, & quæ è cœlo deſcendit, arbitran-
Thuris Fuligo. tes. Non eſt autem opus thuris fuliginem omittere, quia ad multa priuatim in re medica ualet, arte autem paratur,ut

tur,ut apud Dioſcoridem & Plinium, quum domi eris, uidere nihil impediet. Nos uulgò thus incenſo, ab accendendo dicimus. Galli ancens, Hiſpani Encentio, Germani weirach appellant. SEN. Macis ſequitur, qui inter cortices numerari debet. BRA. Aut Dioſcorides de mace nuſquam loquutus eſt, aut quid ſit macis ignorare uidetur. Primo enim libro de Macere pertractat, inquiẽs ita appellari à Romanis corticem qui à barbaris affertur, craſſus, colore ſubruffo, qui uehementiſsime in guſtu adſtringit, quia à barbaris afferri dicit. Marcellus caput de Macere Dioſcoridi adiunctum eſſe putauit: & quia rem conciſè tractat, & extra aromata ponit. Nobis autẽ proprium Dioſcoridis caput eſſe uidetur, quoniam à nullo Dioſcoridis codice abeſt, & Paulus Aegineta, qui Dioſcoridem conciſè refert, de macere tractat. Dioſcorides autem corticem eſſe cenſet: cuius uero arboris, nec ipſe, aut Galenus, aut Paulus oſtendunt. Plinius 8. capite libri duodecimi, corticem eſſe inquit magnæ radicis, nomine ſuæ arboris appellatæ, quæ ex India uehitur: & quamuis ipſe Machir appellet, & Dioſcorides, Galenus, & Paulus Macer, re tamen cõſiderata, quo ad colorem, ſaporẽ, & uires, idem eſſe conſtabit. Apud Pliniũ quid ſit, incompertum eſt, ut ipſe refert: Græci corticem quidem eſſe teſtantur, ſed cuius ſit, prætermiſerẽ. Serapio quũ de Mace tractat, Dioſcoridem, & Galenum in Macere adducit, ideo quod Macis uocamus, & Serapio Giſbeſe, idẽ ſunt cum Dioſcoridis macere. Eſt autem macer uel macis, uel macir, uel machir, ſuperior nucis myriſticæ cortex, ut etiam Serapio ex ſententia Iſaac dicit, & Auicenna ipſe

Macis.

Macer.

teſtatur: quod ſi non ſentirent, ab illis ſponte diſſentiremus, quia re uera macis eſt ſuperior nucis myriſticæ cortex: quippe corticem habet, ueluti tenellum iuglādis putamen, quo nux myriſtica tegitur. Supra hunc corticem cortex alter uiſitur, qui totam nucem nō tegit, ſed ueluti cancellus per nucem diſcurrit, quamuis in aliquibus, ſed raris, tegat, qui eſt ſubruffus, & hoc macis appellatur. Vnde ſine dubio macis eſt ſupremus cortex nucis myriſticæ: nec iſtud peritioribus relinquimus ut Marcellus facit, ſed ita certum eſſe affirmamus, quia ſexcenties oculis uidimus, & nuces myriſticas domi cum cortice habemus. Nōnulla tamē ſunt, quæ me mouēt ut exiſtimē aliud per macerem intellexiſſe Dioſcoridem, quàm ſit hic noſter macis: primo, quia de myriſtica nuce nuſquam loquutus eſt: fortè dices ignoraſſe, quod nucis myriſticæ cortex eſſet, de eo autem tanquam de re ignota ſcripſerit, quam etiam & Galenus, & Plinius, & Paulus, & omnium recentiſsimus Aëtius ignorarunt. Imò Plinius ipſe quid ſit, ignorare fatetur, uel de altera re loquitur, quia inquit, corticem eſſe radicis arboris eiuſdem nominis. Adde Dioſcoridem dicere eſſe corticem craſſum. Conſtat autem macim ſubtilem corticem eſſe. Præterea Dioſcorides uehementer in guſtu adſtringere inquit, quod Galenus guſtu multum acerbo fatetur, hoc in noſtro mace nō percipitur. Præterea Galenus ſiccum in tertio, & in caliditate & frigiditate ſuum macerem æqualem facit. Cōſtat autem noſtrum macim in guſtu caliditatem quandā præ ſe ferre. Vnde cum Auicenna ſentio, qui calidum & ſiccū in ſecundo macim facit: quamuis Auerrois quinto Colliget, in

get, in primo ſiccum ponat, ſed arbitror, in Auerroi errorem eſſe, & in tertio legi debet: nam eo loco Galenum imitari uidetur, imò & ipſe quid ſit non exponit. Quam ob rem ex his incertus ſum, an cortex quem Dioſcorides, & Galenus macer appellant, noſter macis ſit: ſi enim eſſet, Græci quid eſſet ſine dubio ignoraſſent, & præterea Auicennæ potius aſſentirer in ſecundo calidũ & ſiccũ ponenti, quàm Galeno. Nam amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica ueritas: non enim ſtipticitatem illam perſentio, quam ſiccitas in tertio gradu exigit, & quam Dioſcorides excellentem in guſtu tradit. Etiã manifeſte perſentitur caliditas, & operationes id oſtendũt, quæ caliditas primum gradum excedit: hoc deprehenditur, ſi quis res calidas uno gradu, in ægritudine frigida applicuerit, & macim, manifeſte concipiet macis intenſius calefacere, quàm ſimplex aliud uno gradu calidum: experietur præterea, non tantum exiccare, ut ea quæ tertio gradu ſicca ſunt. Quam ob rem, aut altera res eſt Græcorum macer, uel ſi idem ſit cum noſtro mace, quod eſſet, ignorarunt. Et quamuis Auicenna & Serapio macim nucis moſchatæ corticem dicant, timidè quodammodo, & ex aliorum ſententia loquuntur, quàm ita aperta fronte ſentire uideantur. Vnde nos macim noſtrũ, extremum nucis myriſticæ corticem eſſe docemus, & qui dubitat, rei ignarus eſt, & calidum ac ſiccum in ſecundo ordine iudicamus. Macim in his montibus non habebis, ſed Venetijs emere oportet: ex India Alexandriam fertur, poſtea Venetias. Luſitanorum nauigatio in inſulis nuper repertis nucum myriſticarũ ſyluas inuenit, ex quibus

ingentiſsimam macis copiam, præter nuces aſportarunt, è longinquo autem odorem ſpirare ſentiebant. Hiſpani *noſtro nomine utuntur. Tu reliqua proſequaris.* SEN. *De corticibus,quibus utimur, ſatis dictum eſt. Prædicti ſolum in uſu habentur.* Opportunum *erit quieſcere, & in hac uirēti herba prandere,poſtea meridiabimur, dum radij ſolis inclinantes intentiſsimum calorem fregerint: ueſpertina hora opus cœptum proſequemur.* BRA. *Non ab re ſentis, quippe in illa umbra apud illius riuuli murmur, meridiei æſtum fugiemus.* Interim Herbarie *mappam ſterne.* SE. *Iam cōmeatus deficit,qui tamē pro hoc prandio ſatis erit.Interim deus aliquis prouidebit.*

DE LIGNIS, QVORVM *apud Pharmacopolas uſus eſt.*

SENEX.

NESCIO *an hoc potius ſit ueſperaſcere, quàm meridiari,quippe ſol inclinare iam cœpit.* BRA. *Veſperaſcere dici oporteret,ſi hoc uerbum Veſperi, dormire ſignificaret. Quæ igitur in tua ſcheda ſunt proſequaris.* SEN. *Ligna ſequuntur, inter*

Aloes lignum. *quæ primum locum Aloës lignū occupat.* BRA. *Quidā ignari,aloën huius arboris liquorem eſſe putarūt, quum aloës herbæ potius liquor ſit, quàm arboris, ut ſuo loco oſtendemus.De hoc ligno nuſquam à Galeno (quod ſciuerim) ſcribitur, A Dioſcoride, & Paulo, Agallochon*

Agallochon.

lignum

lignum appellatur. Serapio Galenum adducit de hoc ligno loquentem, locum non indicans, nos nunquam inuenire licuit. Nunc optima ſuffumigia & odoratiſsima ex illo fiunt, ſimul cum gummi à noſtris belzamum appellato. Fiunt & coronæ, id eſt, indices ad numerandas Deo mulierum preculas, quos indices torno parant, perforant, & lineæ inſerunt ſexaginta, centum, uel centũ quinquaginta. Ramenta uendunt etiam caro pretio pro ſuffumigijs parandis, ſed alia ſecum miſcentes, & in puluerem reddentes paſtillos in longum & acutum conformant, quibus igne approximato ſine flamma in cinerem uertitur, ſolùm per cubicula odoratum fumum ſpargens: hoc autem facit, quoad in cinerem uerſum ſit: odoratiſsima qualia nunquã perſenſerim, illuſtriſsimus Dux ALPHONSVS parat. Duo à Pandectario mirè fatua ſcribuntur: unum, neminem unquam uidiſſe huius arboris ortum, & quod per flumina paradiſi terreſtris, quum aliqui rami franguntur, defertur. De terreſtri paradiſo idẽ ſentit Serapio ex ſententia Chend fetebeni. Quod quantum à uero diſſentiat, Luſitanorum nauigatio oſtendit: nam plures harum arborum ſyluas ingreſsi ſunt Luſitani, & ingentes truncos in Hiſpaniam portarunt. Gentes illarum partium etiam hoc lignum in honore habẽt: ideo non mirum ſi ad nos copia non ueniat. In inſula quæ Sumatra nunc dicitur, ubertim creſcit, quam plures optimi autores Taprobanam exiſtimãt. Verùm ultra Aequinoctialem Sumatra à Luſitanis inuenta eſt. Ptolemæus autem ſub Aequinoctiali Taprobanam ponit: quicquid ſit, unum genus eſt huius ligni cæteris odoratius, quod Taprobana.

illi ſuo nomine Calampat uocant: cuius ſi feſtucam per quartam horæ partem manu clauſeris, mirum odorẽ perſenties. Ad nos non affertur hoc genus, ſed ad regnum Cathai, ad regnum Cini, ad regnum Macini, ad Sarnau, & Granay portantur, regna ab antiquis Coſmographis non deſcripta. Ibi ditiſsimi Reges ſunt, & qui plurimum odore gaudeant, cõgeries horum lignorum in Dei honorem urentes. Fortè hæc inſula Sumatra ea eſt, quam Serapio ex ſententia Aboaniſa Simua uocat, in qua probatiſsimum Agallochum naſcitur, quàm alio in loco. Certus autem ſum quod ad nos defertur, ex probatiſsimo genere non eſſe, quoniam & ſi per horam manu clauſeris, eximius ille odor non perſentitur. Vnde hæc eſt ratio exquiſitiſsimum agallochum ex inſula Sumatra uel Taprobana probandi, ut referunt qui per Luſitanorum nauigationes illuc acceſſerunt, manu claudere ut redoleat. Nos autem aliter probamus, ſupra ignem ponẽtes. Optimum, lachrymam facit, & bonum odorem ſpirat, diuq; perdurat antequam comburatur. Aliud uanum à Pandectario ſcribitur, ſepeliri ſub terra, ut odoratius fiat, quod à Serapione accepit ita ex ſententia Chedſetebeni dicente, ſed per annum condi tradit. Cuius oppoſitum Luſitani oculata fide demonſtrant: hi recentes Chamæleæ radicibus adulterari fatentur, quod fieri nõ poſſe certus eris, ſi craſsiora ligna emeris. Imò facillimè deprehenduntur ramenta, an ex agallocho ſint, prædicto modo: nec Luſitani dicunt ebulliri, poſtea uendi, ut de reubarbaro etiam multi fabulantur. Græci poſteriores, ut Aëtius, lignũ aloës appellarunt. Nã hic uir ſpeciatim de xylo aloës tractat. Veneti

unum

unum tantum genus cognoſcunt, quod Alexãdria Aegy=ti habent, illuc ex Arabia allatum: quod enim ex India affertur, ad Venetos nõ tranſit, præſertim ex Sumatra inſula: quamuis ex India per mare rubrũ, & per deſertam Arabiam mercatores Alexandriam tendere ſoleant. Luſitani tres ſpecies cognoſcunt, quas etiã tractant: fortè eæ ſunt de quibus Serapio. Tu Venetijs id emes quod haberi poteſt, quoniam in Italia non oritur. Ab Hiſpanis ligno aleos uocatur. SEN. *Xylobalſamum ſecũdo loco ſcriptũ eſt. At quia de eo in fructibus tractauimus, ideo qui ter=tio loco ſequuntur ſandalos proponã.* BRA. *Tria ligna in officinis habetis, quæ ſandali nomen habent. Album quoddam, id eſt, cõmunem ligni colorẽ habens: albũ uero ad alia comparatũ dicitur. Rubrũ & luteũ, hoc recentes citrinum dicunt, cæteris odoratius, imò ſolum inter alia odoratum.* SEN. *Ita certe habemus.* BRA. *Decepti ſunt plures, ſandalos rubros aſpalathũ putantes, quippe ſanda lus arbor eſt, Aſpalathus arbuſcula: ſandalus nõ eſt ama rus, ſed amareſcit aſpalathus, ſandalus ruber nõ eſt odo=ratus, ſed eſt odoratus aſpalathus. Quam ob rem qui ru bros ſandalos aſpalathum putarũt, longe decepti ſunt, cũ propter dicta, tum propter alia multa. In his ſandalis Arabibus debemus, hi enim ſandalos nobis oſtenderunt: Dioſcoridem enim, Galenũ, Plinium, Theophraſtum de his nunquam ſcripſiſſe conſtat. Venetijs hæc tria genera ſandalorũ emes, albos, rubros, & luteos. Cæteris præſtant lutei, mox rubri, deniq; albi. In India potiſſimum naſcun=tur. Luſitani nautæ, harum arborum ſyluas inuenere. Maxima copia in agro Calechut, quod eſt totius Indiæ*

Sandalus.

Aſpalathus.

emporium, prouenit. In terra etiam Cubæ uiget, & uarijs alijs locis, de quibus nuſquam antiqui pertractarũt, ſed nuper diebus noſtris à Luſitanis inuenta ſunt. Ad rem igitur, antiquiores de ſandalis nuſquam recordationem fecere, ſed Arabum inuentum eſt. Conſtat autem frigidæ & ſiccæ naturæ hanc arborem eſſe. Decipiuntur, qui uerzinum rubrum ſandalum eſſe arbitrantur: nam diuerſæ ſunt arborum ſpecies, quarum copiam Luſitanorum triremes & celoces in Hiſpaniam portarunt. Apud Tar-

Verzinum. naſarim Indiæ urbem uerzinum naſcitur: de hoc apud antiquos non habeo quid certi dicam, ſed de ſandalis quidã libellus falsò Galeno inſcriptus circunfertur: qui de ſecretis Galeni inſcribitur, ubi in eo de icteritia ſermo fit, ſandalorum meminit: tamen non dicit ſandalum, ſed mahazari. Recentiores ſandalos citrinos interpretati ſunt: his autem nulla exhibenda fides, nam ab Arabe collectus ille liber, Galeno inſcriptus eſt. Hiſpani ſandales, Ger-

Tamarix. mani ſandel ſandalos uocant. SEN. Tamarix accedit. BRA. Ferrariæ pro his quibus lien tumet, dolia & pateræ fieri cœperunt ex myrice, ut his uaſis uinum ſeruetur, quod hi qui male affecti ſunt liene, bibere poßint: de ipſo in herbis ſatis dictum eſt, ubi oſtendimus, ab an-

Guaiacum. tiquis myricem appellari. SENEX. Guaiacum ergo ſequitur. BRASA. De hoc ligno plures fruſtra conati ſunt apud antiquos aliquid inuenire. Conſtat enim Dioſcoridem, Theophraſtũ, Plinium, Galenum, Paulũ, Aëtium hoc lignũ ignoraſſe, ſed non mirum, quoniã Ptolemæus, Pomponius, & cæteri Coſmographi eas partes ignorarũt, in quibus naſcitur. Nemo enim præter Luſita

nos, in

nos, in nouis nauigationibus illuc acceſsit. Equidẽ in inſulis nuper repertis potiſsimũ oritur, in ea quæ Corterati appellatur, & Hiſpaniola, quæ ab Aequinoctiali parum diſtat, & in alijs plurimis, ubi naſcitur, ſimilem morbum habent, ut is eſt, qui Gallica ſcabies uocatur, pro recuperanda ſanitate fructu ueſcũtur: & quibus fructus deſunt, ligni decocto utuntur: quod Hiſpani uidentes, lignum in Hiſpaniam portarunt, quod deinde per totam Italiam diuulgatũ eſt: fructus citò putreſcũt, ideo ferri nõ poſſunt. De hoc aliàs diffusè ſcriptum reliquimus, in conſilio (ut dicunt) quod pro reuerendiſsimo & doctiſsimo Laurentio Cardinali Campegio fecimus, omnium Cardinalium ſplendidiſsimo lumine, Magnifico Rodulfo Campegio ductore ſtrenuiſsimo, & uiro nunquam ſatis laudato, procurante. Vt autem noſcas (ſi accideret) quid empturus ſis, nunc breuibus expediemus. Tria huius ligni genera nouimus. Vnum, quod ubique nunc per totam Italiam uagatur, meditullium ferè nigricans habens, & circuncirca albicans, quod odore, pondere, & pinguedine probatur, & quum in micas redigitur, præ pinguedine in globum ſibi iunguntur. Eſt aliud ligni genus, quod ſimiliter pharmacopolæ lignum ſanctum appellant, quoniam & primum lignum ſanctum, uel palum ſanctũ dicebatur, quod meditullium paruum, lucidum, & magis album eſt quàm prius: tamen in colorem luteum tendit. Multiq; decepti ſunt, hoc eſſe ramos guaiaci putantes, quum tamen arbor ſit ſecundum ſe à guaiaco diſtincta, ut præcitato conſilio docuimus. Quandoque annis ſuperioribus magna copia in Italia fuit. Nunc quinq; aut ſex anni ſunt, quod ipſum

Lignũ ſanctum

Italia non uidit: tamen nobiles multi Genuam miſere, ubi prius copioſiſsimè habebatur, ut emerent. Tertium genus cõtigit me uidere Venetijs, in pharmacopolæ campanæ officina, quod in ruborem tendebat, deinceps nunquam uidere potui. Tu Genuæ, non Venetijs, primũ genus emas, & ſecundum, ſi inuenire dabitur. De tertio nullum experimentum habeo, tamen ſi aliquo Italiæ loco haberi contingat, ne à tua officina abeſſe ſinas. Quandoque hebeni ſpeciem eſſe ſuſpicabamur, ſed poſtea autores conſiderãtes, à ſuſpicione liberati ſumus. Tu ergo alia ligna proſequaris. SEN. *Iam extrema manus lignis impoſita eſt, niſi ea numeremus, quibus etiam pyxides fiunt.* BRA. *Nec iſtud ab re eſſet, ſcire quo loculo unumquodque exquiſitius ſeruaretur.* SEN. *At quia non modo umbræ maximæ cadunt, ſed ferè ob ſolis occaſum, ſub Orizontẽ inclinantis, euaneſcunt, ut una ſola terræ umbra præualeat, expediẽtius erit ab incœpto opere quieſcere.* BRA. *Imò nihil æquè commodum, quàm eos cibo & potu ſaturos fieri, qui iugi labore occupantur. Id tugurium petamus, quod ex monte pendere uidetur.* SEN. *Eamus.* HER. *Quis adeo audax hoc præcipitium inhabitat, à quo deſpiciendo tremunt membra, & crura uacillant?* RVSTICVS. *Ego: ſed tutius eſt hoc præcipiti ſaxo inhabitare, quàm prope montis pedem, quo ingentia ſaxa plerunq; deuoluuntur, domus & turres obruentia.* SEN. *Mi frater, cœna indigemus, & quiete: ſi nos hoſpites benigne receperis, ut dignũ eſt, liberè perſoluemus.* RVST. *Nihil æquè gratum mihi eſt, quàm bonis placere. Domus hæc ueſtra eſt: non deerunt molles caſtaneæ, non mitia*

poma

poma, non caſeus, & aſſam capreoli partem habebitis. Vino caremus, niſi ex ſyluestribus prunis: nec panis adeò albus eſt, ut uos deceret. SEN. *Opiparam cœnam nacti ſumus. Lymphas manibus demus. Tu hic diſcumbe.* BRA. *Potius è regione oſtij ſedebo, ut ſpiranti aura fruar.* SEN. *Vinum hoc ex ſyluestribus prunis non diſplicet.* BRA. *Nec mihi, niſi ſtipticitatem quandam perſentirem.* SEN. *Poſtcaquam cœnati ſumus, ne ſtatim à cibo dormiamus, ſpatiari parũper cõueniet.* HER. *Satis hodie ſpatiatus ſum. Impleant uapores, quãtum lubet, caput, hac etiam nocte reſoluentur.* BRA. *Dormiat ipſe: nos interim perambulemus.* SEN. *Dic mi Antoni Muſa, Hieronymum Braſauolum auum tuum uirum integerrimum noui, qui tres natos generarat, Franciſcum patrem tuum, Ludouicum, & Procuriũ: extãt'ne patruorũ aliquæ proles?* BRA. *Ludouicus cœlebs obijt, quũ adhuc infans eſſem. Procurius & ipſe cœlebs, quum* M.D.XXII. *in Hiſpaniam ad Adrianũ pontificẽ nuper electum ab illuſtriſsimo Duce noſtro mitteretur, in Macra flumine, prope Lunæ deſertam urbem ſuffocatus. Solus Franciſcus ſobolem peperit, nec raram: cuius ego ſolus ſuperſtes ſum.* SEN. *Doctiſsimus fuit & excellentiſsimus medicus pater tuus, & inter alios, comes facundiſsimus. Noui etiam Ptolemæum fratrem tuum, qui in ſummũ uirum euaſurus erat, ſi fata permiſiſſent.* BRA. *Puer adhuc eram quum* M. D. V. *uita functus eſt: ſed ex altera matre ortũ duxit.* SEN. *Scio. Tu ex Margareta Brixienſi, muliere digna decantari, quæ uidua à tenellis annis uſque in uirilem ætatem maximo ſtudio & labore*

uos duxit. BRA. Ex ea autem præter me, Hieronymus, & Ioannes Baptiſta prodiere. SEN. Ioannem Baptiſtam ignoro. BRA. Non mirum, quia trium annorum puer in cœlum euolauerit. SEN. Hieronymus iam uir excellentiß. euaſerat, & nunc inter optimos Ferrarienſes medicos cōputaretur. BRA. Multis laboribus me leuaſſet, niſi uitam cum morte M. D. XXVIII. commutaſſet. Sed nullus contra impia fata poteſt. Eo anno per totam Italiam peſtilens morbus euagatus eſt. SEN. Tu quot annorum es? BRA. Nunc trigeſimumquartum annum impleui. Nam in lucem prodij Milleſimo quingenteſimo anno à CHRISTI ortu, decimaſexta Ianuarij luce, hora ſexta noctis cum dimidia, ante diui Antonij feſtum diem. SEN. Quum infans eſſes, te frequenter inter ulnas portabam: nam mihi ſumma familiaritas erat cum excellentiſſimo patre tuo. Dic autem, Duxiſti'ne adhuc uxorem? BRA. Sextus iam agitur annus, quum ſtatim è Gallia reuerſus ſum, Caſſandram præſtantiſſimi Hieronymi de Robertis filiam duxi, quæ multos natos mihi peperit: Renatus unus, Hercules alter appellatur, & puella Margareta. Hi nunc extant, alij in cœlum euolarunt: nuncq; ut iterum pariat, expectamus. SEN. Hora dormiendi inſtat: nam ſtellæ frequentes ſunt, & undiq; cœlum occuparunt. BRA. In frondeum torum & hac nocte dormire opus erit, ſed nihil mihi iucundius, ut antiquorũ philoſophorũ toros contempler.

DE LIQVIDIS SVCCIS & liquoribus, quorum in pharmacopolarum officinis uſus eſt.

HERBARIVS.

HORA IAM eſt de ſomno ſurgere, ut cœptum laborem perficiamus: heus ſurgite. SEN. Quoniam heri tempeſtiuius accubuiſti, ab re nõ fuit, & hoc mane tempeſtiuius ſurgere. Te præpara ad liquidos ſuccos & liquores parandos: ſucco bletæ in primis, & uiolarum indigemus. BRA. De bleta in herbis: de uiolis, in floribus diſſertum eſt. SEN. Diſſeruiſti quidem, ſed etiam ſucco abſinthij indigemus, fœniculi, ſolatri, ſemperuiuæ, ebuli, irios, chelidoniæ, rutæ, eupatorij, corticum mediorum ſambuci, hos Galli eſcorce du millieur du ſureau uocant, quos in herbis expreſſimus. BRA. Paraſti certe, ideo non eſt opus iterum repetere. SEN. Balſamus, ſuccus granatorum, ſuccus cotoneorum ſequuntur. Cotoneum uero, coing à Gallis, membrilles ab Hiſpanis, quitten à Germanis nuncupatur. BRA. De his etiam in fructibus, & de granatis in floribus ſermonem habuimus, quando balauſtia colligere iubebas: arbitrorq; te per balſamum liquorem ipſum, id eſt, opobalſamum intelligere. SEN. Ita quidem eſt: ſed roſarum ſuccus ac oleum ſequuntur. SEN. De oleo in fructibus, de roſarum ſucco in floribus dictum eſt: tamẽ oleum ex im=

maturis oliuis, & matúris habere oportet: ex maturis autem primæ expreſsionis oleum, & ex integris oliuis, & aliarum expreſsionũ. A Gallis *huille, ab* Hiſpanis *azeite, à Germanis oel oleum appellatur.* SEN. *Vinum etiam in officinis habere oportet.* BRA. Imò *in cellis uinarijs potius*. De *uino ſeorſum uno libello* Illuſtriſsimo ALPHONSO Duci Ferrariæ *dicato, ubertim ſcripſimus: ubi ſapidiora apud antiquos uina, & quot ſpecies haberent, & quibus ætatibus bibẽda, & quomodo, & quãdo degenerãt, et de optimis noſtri tẽporis uinis, deq; medica tis diſſeruimus: hũc libellũ* Ferrariæ *habebis, ex quo quæ uina in officina habere oporteat, diſces: nunc enim tẽpus nõ eſt uina colligere, præſertim quũ in tua officina* Creticũ *habeas, et purũ* Creticũ, *nõ adulteratũ, quod* Maluaſiam *à loco, in quo naſcitur, appellant: alij* Monombaſiam *dicunt.* A Gallis *um, ab* Hiſpanis, *ut nos, à* Germanis, *vvein nuncupatur.* SEN. Nec *aceto carere debemus.* BRA. De *aceto etiam ſeorſum ſcripſimus in libello illuſtri* Iulio Taſſono *Duci ſtrenuiſsimo inſcripto, ubi de uarijs aceti generibus & eius qualitatibus diſſeruimus, & quibus modis fiat, & quomodo breui acerrimũ euadat.* A Gallis *uin aigre, ab* Hiſpanis *uin agre, à* Germanis *eſsig dicitur.* Tu *in officina ex roſis roſatum acetum præpara, & ex* Cretico *uino puro ad epithemata, & plura alia habeto.* SEN. Agreſte *ſequitur.* BRA. Vinum Omphacium *uocatur: ſuccus eſt uuæ immaturæ, quæ & ipſa uua* Omphacia *nuncupatur.* Ex *uua* Thaſia *&* Aminæa Dioſcorides *quinto libro fieri docet.* Tu *ex hac noſtra præpara, & præſertim in agro* Ferrarienſi:

Margin notes: Vinum. Acetum. Vinum Omphacium.

nam ui=

nam uinum hoc frigidæ naturæ eſt. Quo autem modo fiat, in principio ferè quinti libri Dioſcorides docet. A Gallis uerius, ab Hiſpanis agrazo, à Germanis agreſt uocatur. SEN. *Eo modo præparabo, quum Ferrariæ erimus. Mel ſequitur.* BRA. *Mellis genera ex locis diſtincta fecere autores. Potiſsimum & pretioſiſsimum Atticum: poſtea Siculum, præſertim quod Hybla urbe Siciliæ Hyblæũ appellatur, ex thymi abundantia. In Creta apud Carinam montem huius generis naſcitur, quod muſcæ nõ attingunt: ideo pro medicamentis eligunt. Non deſunt tamen, qui Siculum cæteris præferant, ut Varro, quia mellificium ex thymi floribus potiſsimum fiat. In Sicilia uero maxima thymi copia habetur: nos autẽ hyblæo melle non indigemus, quoniam Ferrariæ ſatis laudatũ ſit. Mel uero Sardoum, & Ponticum abijcienda, utpote nocua. Probatur mel, quod dulciſsimum, odoratum, & guſtu cõpungente, ſubrutilum, nec ſucco liquidũ, ſed ponderoſum, tactu prætenuia fila mittens, atq; ualidum, & quum trahatur, neq; abrũpẽtibus ſe, neq; reſiliẽtibus guttis, ſed digitum uerſus quaſi reciprocantibus, hoc eſt puriſsimum mel, & eligendum. Nos duo genera Ferrariæ habemus, ſubrutilum & album. Sunt qui album probent: ego ſubrutilum, utpote magis cõcoctum, quàm album. Pro melle ne alium locum quæras, quàm patriam noſtram, ubi apes & florum copia (quanquam non adeò exquiſitorum) & aquarum exuberantia habetur. Hiſpani & Galli eodem modo appellant miel. Germani uero honigk.* SEN. *In meo hoc Indice Scillæ ſuccus cõſequitur.* BRA. *Notiſsimæ ſunt Scyllæ, quæ & à Varrone Squillæ nuncupantur,*

Mel.

Scylla.

quem omnes recẽtes medici ſequuti ſunt. Alba & nigra, id eſt, rubra in nigrũ uergens, reperitur: prima maſculus, ſecunda fœmina dicitur: non ſolum ſuccus ſeruandus, ſed & ipſa Scilla, quæ tanquam cepa eſt, & cortices filo infixi, & interſtincti fœniculo, & oleum ſcilliticum. Vinũ & acetum fieri debent. Vos ſcillitico aceto utimini: uino minime. SEN. *Quandoq; etiam oleum paraui, & ſcillam in paſtillos redegi.* BRA. *Imò ad trochiſcos ſcilliticos, qui Theriacem ingrediuntur, ſcilla indigemus, quæ paſta circũdata in clibano decoquetur. Hæc de ſcilla. Tu alia proſequaris.* SEN. *Non ſunt alij liquidi ſucci, quibus in officinis utimur, & hora adhuc operi conuenit: ideo condenſatos ſuccos, & concretos liquores ante prandium colligere poterimus.* BRA. *Vt lubet.*

DE SVCCIS PRAEDENSIS, *& concretis liquoribus, quorum in officinis uſus eſt.*

SENEX.

INTER *prædenſos ſuccos, Liquiritiæ expreſſum choream ducit.* BRA. *De ipſo in radicibis egimus.* SEN. *Ita conſtat.*
Manna. *Manna ſequitur.* BRA. *Mannam rorem condenſatum nemo dubitare audeat: hoc autem adeò conſtat, ut nõnunquam in Ferrarienſi agro deſcenderit, ſed raró fit, tamen in ſtatis quibusdã locis frequentius accidit: quemadmodum*

ſuperioribus annis Ferrariæ, in horto excellentiſsimi medici Sigiſmundi Nigriſoli cecidiſſe deprehenſum eſt. Ipſe uir doctiſsimus copia collecta expertus eſt, atq; probauit. Eſt autem ſtatutus locus in Oenotria, in quem ſingulis æſtatibus deſcendit, & ab omnibus paſsim colligitur. Neapolitani reges occluſere locum, ne quis ſine uectigali colligeret. Dum locus occluſus fuit, non deſcendit, eo recluſo, & uectigali remoto, iterum deſcendere cœpit. Sed & iterum clauſo loco, & tertio recluſo, & clauſo ceſſauit: ut neceſſarium fuerit, reges quibuſq; permittere, ut colligere poſsint. Hoc mihi retulit Illuſtriſsima & ſanctiſsima Iſabella Neapolis regina, Illuſtriſ. Federici regis Neapolitani digniſsima uxor, quæ M. D. XXXIII. Ferrariæ obijt, dum illam in graueſcenti ætate, & febre acutiſsima laborãtem curaremus: quã inter CHRISTI martyres collocatam putamus. Sunt autẽ tria mannæ genera, in Calabro ſolo collecta. Vnum, ſupra folia, quod perfectiſsimum eſt, & ita uulgò apud Calabros appellatum manna de folio: quippe ruſtici folia aptãt, & ueluti tegete extendunt: plantantq; latiorum foliorum arbores, ut aptius colligatur, & parum ſupra aliam rem cadat. Alterum genus primo deterius eſt, quod in lignum colligitur, & ſupra arborum caudices: hoc mannam ligni uel trunci uocant. Tertium genus in terram cadit, cæteris deterius, quod manna terræ dicitur. Eadem igitur res ſupra diuerſa cadens, uaria nomina & uariũ genus (ſi hæc differentia generis dici poſsit) ſortitur. An uero hæc eadem mãna ſit, qua Hebræi quadraginta annis in deſerto nutriti ſint, ſuſpicamur: quia coriandrorũ grana habuiſſe

Mannæ tria genera.

fertur. Quum autem ſupra naturam id ſit, quod ſingulis diebus plueret manna, & in ſufficienti copia ut nutrirentur tot hominum millia, & ſi quiſpiam magis quàm pro uno die, aut duobus diebus feſtis colligeret, putreſcebat, propterea alteram rem fuiſſe Hebræorum mannam ſuſpicamur, quanquam dici poſſet, deum rebus naturæ ſemper miracula facere, uel quanto magis naturæ propria fieri poſſunt. Ideo illa Hebræorum fuerit uera manna in granula concreta, ut Calabra uidetur, ſed miraculum in quantitate fuerit, & in eo quod ſingulis diebus pluebat, & ob mandatum putreſcebat, quum in maiori copia, quàm eſſet menſura data, ſeruaretur. Ex partibus etiam orientalibus ad nos defertur, & præſertim ex monte Libano. Venetijs magna copia habetur. Tamen ego ſemper Calabram mannam cæteris præfero, etſi nonnullos aduerſari ſciuerim. An uero Dioſcorides de manna loquutus ſit, multi dubitarunt. Hermolaus ſub elæomeli comprehendit: nam etſi primo dubitet, an elæomeli æromeli ſit, infert tamen ſe in hoc eſſe perpenſiſsimum, ut idem ſint, quod nos ſentire non poſſumus, quia elæomeli ex arboribus ſponte manat, ueluti oleum, ideo & elæomel dicitur. Manna uero è cœlo, id eſt, aëre deſcendit, non ab arboribus. Nos tamen elæomel nunquam uidimus. At non eſſe mannam ſcimus, nec iudicare poſſumus quis nam melius loquatur, Dioſcorides, an Plinius, qui ſecus de elæomele ſentit. Tamen quum Plinius de re ferè incerta loqui uideatur, Dioſcorides de ſibi certiſsima: ideo potius Dioſcoridi, quàm Plinio credere ſuaderem: adderemq́; de manna nuſquam à Dioſcoride

ride

ride tractatum, id eſt, de manna, quæ ros eſt: nam mannam thuris primo libro deſcribit. Oribaſius etiam, Galenus, & Paulus de ſola manna thuris loquuntur: ideo nuſquam manna apud hos autores reperitur. Propterea Auerrois recte cenſet, mannam unum ex his eſſe, quæ à Galeno ſcripta non ſunt: quamuis unus ſit Galeni locus, ut infrà edocebimus, in quo mannam deſignare uideatur. De Serapione autem miror, qui Hibix ſententiam de manna ita dicentem ſcribit: Adſtringit uentrem, & eſt ſiccæ naturæ manna. Vnde arbitror de manna thuris Hibix eſſe loquutum, Serapionem uero mannam thuris ſimul cum manna roris confudiſſe. Nam ex eiusdem ſententia addit, mannam compoſitiones medicinarum magnas ingredi. Conſtat autem ad reprimendam intenſam medicamentorum uim, & mannam thuris, & Gummi (ut ipſemet fatetur) in magnas compoſitiones miſceri. Ideo certus ſum Hibix de manna thuris loqui. At quia aliquis putare poſſet eo capite Serapionem de manna thuris loqui, de manna roris tractaſſe oſtendo. Quippe inquit ſecundum arbores, ſuper quas cadit, diuerſas uires habere. Vnde ſi cadat ſupra tamariſcum, ad tuſsim ualet. Quæ de manna roris loqui demonſtrant. Quippe manna thuris quum puluis ſit ex concuſſu thuris factus, ſupra arbores aliquas non cadit. Aliud eſt, de quo miror Arabes duo capita facere. Alterum, de manna: alterum, de tereniabim, deſcribentes tereniabim rorem eſſe de cœlo cadentem qui ſupra lapides, & ſupra terram coagulatur, & granuloſo melli ſimilis efficitur: unde tereniabim

eſt noſtra manna granuloſa, quæ ex Oenotria affertur. Verùm ex orientalibus partibus, & meridionalibus alterum genus mannæ portatur, ſicut mel liquidum; præter aliud albicans granuloſum, hæc eſt mãna Arabum: quare tereniabim & manna rores ſunt, ſed tereniabim eſt in granula condenſatus, manna apud ipſos tanquam liquor melle denſior. Nicolaus Nicolucius à Mauro quodam huius liquidæ mannæ pyxidem emit, quæ miros effectus faciebat. Quod autem Hibix de manna thuris ſuprà loquutus ſit, quum eam adſtringere dixit, ex hoc etiam oſtenditur, quia Serapionem in capite de tereniabim adducit, ubi tereniabim uentrem emollire fatetur, & bilim educere. Non defuere tamen, qui Arabum tereniabim, Dioſcoridis ſaccharum eſſe exiſtimarint: hoc uero abſurdũ eſt, quoniam Serapio, ubi de ſacchar o pertractat, id præciſe ſcribit, quod à Dioſcoride de ſuo ſaccharo prius dictum erat. Adde, ſupra cannas ſaccharum colligi, ſed tereniabim ſupra omnes arbores. Quare Serapionis tereniabim, id eſt, manna noſtra, alia res eſt ab antiquorum ſaccharo, & idem cum melle, de quo Auicenna, quod ſupra lapides & arbores ſine apum auxilio condenſatur. Meſue uiſus eſt tria illa genera, quæ ſeparatim in arbore, folijs, & terra colliguntur, agnouiſſe. At Galeni ſententiam affert, nuſquam apud Galenum de manna (niſi uno loco) & quomodo cum alijs rebus miſceatur, inuenire licuit. Arbitror hos Arabes alios libros habuiſſe, quàm ad noſtras manus peruenerint, Galeno falsò inſcriptos, in quibus multa reperirentur, quæ adducũt, ab ipſis tamen nunquam ſcripta inueniuntur. Non póſſum id cre-

dere

dere, Arabes adeò temerarios eſſe, ut rem adducāt, quam uel in fonte non uiderint, aut ab aliquo adductam nō cō=periſſent. Conſtat autem, eos in pluribus Græcos addu=cere, de quibus nuſquam loquuti ſunt. Quare apud Dio=ſcoridem manna non reperitur, quoniam ſaccharum non eſt: quippe ſaccharum in arundinibus concreſcit modo ſa lis, manna uero ſupra omnes arbores deſcendit. Eſt autē Galeni locus, quo mannam adumbrare uidetur, quum de melle, tertio de alimentorum facultatibus tractat, ſed de ipſa tanquam de re incognita ſermonem fecit, & rarò ſuis partibus facta. Inquit: Fit enim in plantarum folijs: neq; ſuccus earum, neq; fructus, neq; pars ullo pacto dici poteſt, ſed eiusdem cum rore generis eſt: non ita tamen aßiduo, nec copioſe prouenit. Memini aliquādo in æſtate, ſuper arborum, herbarumq; folia, mellis quàmplurimum repertum fuiſſe, ut gaudio exultantes ruſtici cantarent, Iuppiter melle pluit. Sed his non contentus Galenus cau=ſam addidit, inquiens: Præceſſerat autē nox, ut per æſta=tem, ſatis frigida (nam tum anni æſtiuum tempus erat) pridieq; calida & ſicca fuerat aëris conſtitutio. Quam ob rem peritis naturæ interpretibus halitus è terra, atq; aquis prodeuntes, ſolis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore ſequutæ noctis in unum coacti ac condenſati fu=iſſe uidebantur. Sed apud nos rarò id accidit: in monte au tem Libano, quotannis perſæpe, adeò ut expanſis ſuper terram uelleribus, mel à concußis arboribus decidens ex=cipientes, ollas ac fictilia plena referant: uocantq; id roſci dum mel, aut aëreum. Hactenus Galenus. Conſtat autem mannam illam, quam ex Calabria habemus, talem eſſe:

nec mirum ſi à Galeno ita prætereatur, ut nihil de eius uiribus ſcribat, quoniã apud ipſos nõ extabat, ſicut apud nos rarò etiam fit. Ex eadem materia fit mel, nam apes rorem ſupra folia & flores colligentes, mel parant. Verùm & ſi ſingulis annis Ferrariæ mel fiat, tamen manna nõ cadat, ratio eſt, illius diſpoſitionis aëris defectus: propterea non ab re ab Arabibus cõſtellationes quibus fiat, id eſt, aëris diſpoſitiones, quæ per aſtrorum motus fiunt, edocentur. Idem ſentit Plinius lib. x I. capite duodecimo, ex aëre, & maxime ſyderum exortu fieri, præſertimq; in ipſo Sirio ſplendente. Itaq; prima aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutino ſub diuo fuere, unctas liquore ueſtes, capillumq; concretum ſentiant. Siue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aëris ſuccus, utinamq; eſſet & purus ac liquidus, & ſuæ naturæ qualis defluit primo. Vt ex his conſtet Plinium etiam hoc loco mannam tangere. Nam mel id ſponte factum in arboribus manna eſt. Saccharum uero non eſſe mannam, non ſolum prædicta oſtẽdunt, ſed & ipſe Plinius libro duodecimo, cap. 8. ubi inquit, ampliſsimum ſaccharum, nucis auellanæ magnitudine eſſe: eſt uero mel in arundinibus collectum, manna autem eſt potius liquida, & quæ concreuerit nucis auellanæ amplitudinem non habet, nec manna dentibus fragilis eſt, ſed eſt ualde tenella. Voluit enim duritiem oſtendere Plinius per id quod dentibus fragilis ſit: nam manna digitis etiam frangi poteſt, non antiquorum ſaccharum. Conſtat igitur nos Arabibus debere, qui mannam exquiſitè edocuerunt, & eius uires in duas ſpecies diſſecantes,

cantes, in mannam & tereniabim. Manna liquida eſt ut mel, denſatur autem: tereniabim eſt manna coagulata. Verùm hoc nomine manna in omnibus abutuntur, quod apud Hebræos, quid eſt hoc, ſignificat: quanquam ipſi man, non manna proferant. Hæcq; de manna ſatis & ſuper. SEN. *Igitur Saccharum conſequetur.* BRA. *Non minorem difficultatem moues, quàm quæ de manna pertractata eſt: quippe noſtrum ſaccharum aliam rem eſſe ab antiquorum ſaccharo conſtat. Antiquorum enim ſaccharum, ut Dioſcorides & Plinius teſtantur, genus mellis eſt ſupra cannas concreti. Noſtrum uero ſaccharum ex expreſsione cannarum fit: hoc nõ modo re ipſa patet cõſideratis autoribus, ſed Hermolaus clare ſentit, antiquorum ſaccharũ, & hoc noſtrũ diuerſa eſſe, & ante Hermolaum Genuenſis: ex eo etiã accipitur, quòd omnia antiquorum cõdimenta melle fiebant. Imò & nunc addo, Serapionem noſtrũ ſaccharũ ignoraſſe: nam quũ de ſaccharo loquitur, Dioſcoridem & Galenũ adducit, qui de ſaccharo, quod mel cannæ eſt, loquuntur: tamẽ de Taberzet mox loqui uidetur, ac ſi unà confundat. Vnde à Serapione de noſtro ſaccharo nihil habetur. Auicenna autem penultimo capite ſecundi libri ipſum diſtincte pertractat. Quæ uero ab Auicenna dicantur, in epiſtola ad Franciſcum Tottum Lucenſem apud Leonicenum legere poteris: quia non arbitror noſtrum ſaccharum ſub antiquorum autorum mellibus comprehendi: tamen dici poſſet extra cannas ui ſolis exire, & poſtea in modum ſalis conglobari: hocq; nos ſaccharũ Candum appellamus: quamuis Venetijs ſaccharum Candum arte fiat.*

Mãna apud Hebræos quid ſignificet.

Saccharum.

Saccharum candum.

Quod uero ex canna reſudet, Dioſcoridis uerba inſinuare uidentur, quibus inquit, inueniri in arundinibus concretione ſua ſali ſimile, ut hæc concretio per guttam, quæ ex canna exeat, fiat: tuncq; eiusdem materiæ erit cum noſtro ſaccharo, ſed non eodem modo factum. Cannæ ſacchari plenæ ſunt, non uacuæ & inanes, ut noſtræ cannæ ſunt: papyri formam habent. Quum eſſem puer, cannas ſacchari libenter exugebam, quas in foro emebam, quodam Hiſpano mercatore portante: pro unica canna obolus unus expendebatur. Spero noſtram patriam, præſertim Illuſtriſs. Ducis noſtri montem cannas quandoque producturum, ex quibus ſaccharum noſtrum per ebullitionem liquatur. Antiqui ſuum ſaccharum ſalem Indum uocarunt, & mel arundineũ. De excellentiſsimo Leoniceno hic miror, qui ſalem Indum aliud eſſe à ſaccharo Taberzet probare uoluit, & Herculanum ac Gentilem reprehendit Auicennæ interpretes, qui in capite de Aſperitate linguæ, ſal Indum, id eſt, ſaccharum Candum exponunt. Verba autem Auicennæ in 4. canone, in capite de Aſperitate linguæ febricitantium, talia ſunt: Sal, qui aſportatur ex India, eſt in colore ſalis, & dulcedine mellis. Leonicenus Auicennam reprehendit, quia inquit: Hoc remedium à Paulo accepit, ideo opus eſt more Pauli ſalem intelligere. At Paulus pro ſale albo eum intellexit, qui pro condimento cibis admiſcetur. Addit, ſaccharum candum non eſſe album, ſed potius colore ſubluteum. Re uera Leoniceno multa debeo, quo ſemper præceptore ſum uſus, ſed plura ueritati, quam ſemper incorruptam ſeruare ſtudemus. Itaq; Paulum Aeginetam conſide

Sal Indus.

conſiderantes ſecundo libro, capite 54. ubi de ſcabritie lingua pertractat, expreſſe idem ſentit cum Auicenna, ſalem Indum, id eſt, ſaccharum illud ſumi debere, non ſalem noſtrum communem album. Cuius uerba ſua lingua ſubſcribere uiſum eſt. Inquit ille, καὶ ἅλες ὁ ἰνδικὸς χροῖα μὲν καὶ συστάσει ὅμοιος τῷ κοινῷ ἁλὶ, γεύσει δὲ μελιτώδης. Quem ſi ad uerbum referamus, hæc dicit: Et ſal Indicus colore quidem, & concretione ſimilis communi ſali, ſapore autem melleo. Vt ex his manifeſte deprehendatur, ſalem Indum Dioſcoridis ſaccharum eſſe, quod candum appellari poteſt, quamuis arte factum non ſit, ut noſtrum. Multi uero, præſertim Venetijs & Genuæ, ut ſuperlucrentur, naturã imitantes, arte parant: ideo Herculanus & Gentilis per Indum ſalem, ſaccharũ cãdum interpretari uoluerunt, nec ſubluteũ eſt, ſed quanto exquiſitius, tanto magis albicat, præſertim natura cõſtans. Tu Venetijs ſaccharum noſtrũ emes, & ex eo plures ſpecies. Illud in primis eme quod rubrum uocatur, ex prima coctura factum, uel ſecũda imperfectum, uel quod in ſecunda coctura degenerauit: quo in enematibus utimur, quamuis perfectius uti deberemus. Etiã emas quod ſecunda coctura perfectum, & de Madera, uel ſaccharũ craſſum nuncupatur, & etiam finum uocatum habeas, quod ex tertia, quarta, uel quinta coctura fit. Nec à ſaccharo cãdo abſtineas: quod ſi naturale habere poteris ſupra cannas ſponte concretum, conueniens erit: ſin minus, Venetijs arte paratum emes. Suaderem uero ut Genuæ ſaccharũ ex madera emeres, quoniam uiliori pretio ibi uenditur. Nam facillime ex Hiſpania & Sicilia in Li-

guriam defertur. Cætera ſacchari genera, ut candum, finum, uiliori pretio Venetijs uenduntur. De ſaccharo autẽ cando, an ſiti conueniat, ſuo loco diſputare decreuimus: quia plura à Leoniceno contra recentiores dicta ſunt, quæ mihi ueritati quadrare non uidentur. SEN. Galenus ſaccharum non cognouit? BRA. Non, ſed tantum Dioſcoridis ſaccharum. SEN. Fiebat'ne Galeni tempore cannarum expreßio? BRA. Si fiebat, oſtendit ſe ignoraſſe, quia de ipſo nunquam loquutus eſt, uel de expreßione uel de ipſis cannis. Id tantum tractat quòd dicit Dioſcorides, in cannis concreſcere. SEN. Arbitrandum igitur Galeni tempore inuentum non eſſe. BRA. Hoc arbitrari non poſſum: imò certus ſum ante Galeni tẽpora cannas exprimi, & ſaccharũ fieri: ſed fortè Galenus ipſe ignorauit, quia non omnia poſſumus omnes, nec ualde frequens erat: quippe extant Marci Varronis Narbonenſis carmina, expreßionem harum cannarum in hunc modum dicentia:

Indica non magna nimis arbore creſcit arundo,
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant ſucco contendere mella.

Conſtat autem Varronem ante Galeni tempora extitiſſe, quia uixit ante CHRISTI aduentum, quum Cæſar imperium occupauit. Galenus autem poſt CHRISTI incarnationem uixit, tempore Marci Antonij imperatoris, & tempore Adriani in cuius gratiam theriacam præparauit, ut ipſemet in primo libro de antidotis ſcribit, ubi de Cinnamomo uerba facit. SEN. Hoc non eſt paruum teſtimonium, ante Galenum illarum cannarum ſaltem ra

dices

dices exprimi ſolere. BRA. Sed & Statius Papinius, qui tempore Neruæ imperatoris fuit, id eſt, ante Galeni tempora, licet parum, tamen in ſyluis harum cannarum meminit, dicens:

—Et quas præcoquit Ebuſita cannas.

Vbi Hermolaus Hypaſita legẽdum corrigit, à fluuio Hypaſi, à quo etiam populi Indiæ uocantur. SEN. Nec iſtud paruum teſtimonium eſt. BRA. Alia etiam addam: Nam Strabo in India non ſolum ex cannis, ſed ex radicibus exprimi docet, & Solinus de India pertractans ex radicibus quarundã cannarũ inquit ſuccũ exprimi ad dulcedinẽ mellis. Vnde certũ eſt ex radicibus poſſe fieri noſtrum ſaccharũ, & abundantius quàm ex ipſa herba, ſed ad generationẽ reſeruantur: nullus uero dubitat, Strabonem ante Galeni tẽpora fuiſſe, quia ante CHRISTI aduentum ſcripſit ſub imperio Octauiani, & in ipſo aduentu: Galenus uero poſt Octauiani tempora, & aduentum CHRISTI in lucem prodijt. Quam ob rem ſi hunc liquorem antiquiores Galeno nouerunt, miror cur illũ præterierit. Fortè hoc cannarũ expreſſum de natura ſacchari credidit ſupra cannas concreſcentis: quum uero de illo abunde tractaſſet, ſatis de dulci illo expreſſo dictum putauit. Aut Romanis totius orbis dominis, aliquid apertum eſſe potuit, quod Græcis etſi propinquioribus, ignotum erat. Opus autem eſt per lõgum tempus antequam à præcitatis uiris ſaccharum cognoſceretur, cannas exprimi: quoniam antequam ex India Romæ hoc ſciretur, fuit opus interponi tempus. Tamẽ de Plinio omniũ rerum ſagáci inquiſitore, & Dioſcoride ſedulo ſcripto-

re miror, qui hæc ſiluerit ante ſe ab alijs ſcripta, quum tamen Plinius Romæ eſſet, ſed non omnia poſſumus omnes. Ab Hiſpanis azuquar, à Gallis ſuccre, à Germanis zuchar nuncupatur. Tu reliqua proſequaris. SEN. Optarem ut omnia in cumulum redigeres quæ de his prædixiſti, mannam etiam addens. BRA. Imò & à melle inci-

Mel apum. piam: Mel apum, eſt noſtrum mel: Mel roris, eſt manna,
Mel roris. quam habemus, quæ & mel ſyluestre dicitur à Suida: & Plinius libro decimoſexto, capite octauo, ſupra robora
Mel cannæ. etiam fieri tradit. Mel cannæ, eſt ſaccharum antiquorum noſtro cando ſimile, quod in Aegypto, & India innaſcitur, & conglobatur ſupra cannas. Nos per expreßionem cannarum, uocatum à nobis ſaccharum paramus, & per cocturam in uarias ſpecies diſtribuimus. Mel cannæ ab Auicenna dicitur ſaccharum albuſar, & ſal Indus dicitur
Acatia. ut ſuprà docuimus. SEN. Acatia ſequitur. BRA. Noſtram uocatam Acatiam, illam Dioſcoridis non eſſe, manifeſte patet: quamuis & nos ex ſpinoſa quadam noſtra arbore faciamus: habet Dioſcoridis acatia ſiliquam ſeminibus plenam, ſiliquæ exprimũtur, & qui exit ſuccus acatia nuncupatur. Nos ex arbuſcula, quæ prunus ſyluestris dicitur, uulgò brognolo, quaſi pruneolum paramus, fructum ante maturitatem colligimus, & exprimimus, quod ſimul cum carne miſcentes in placentarum orbes conformamus, & exiccantes pro Acatia utimur. Sunt inter ſe
Spina Aegyptia. dißidentes autores: quippe Oribaſius & Aëtius idem cũ ſpina Aegyptia, Acatiam eſſe uolunt, alij negant. Dioſcorides in Aegypto ſolũ naſci memorat: tamẽ & in alijs lo-
Spina Syria. cis prouenit: Imò & Syriam quoque ſpinam dici conſtat. Alba

ſtat. Alba, nigra, & uiridis arbor reperitur in Aegypto, quæ huiuſmodi ſiliquas parit: nunquam uidi antiquorum Acatiam, ſed ex ſyluestribus prunis tantum factam, quæ tamen conſtringendi efficaciam habeat: nec deſpiciendus eſt hic noſter ſuccus: tamen quum Acatia indigerem, id potius ſumerē, quod à Dioſcoride pro Acatia ſumi poſſe docemur, & eius uirtutem habere. Id autē eſt Rhus obſoniorum, id eſt, ſumachium, quod frequens eſt apud nos: ideo quum Acatia indigeo, folijs Rhu obſoniorum utor, & noſtra uulgari Acatia, in his, in quibus opus ſit infrigidare, conſtringere, & repercutere. Tamen laudarem ut noſtram Acatiā ex prunis maturis, & immaturis ſeruares: minus adſtringit ex maturis, quando opus ſit uti: nec alibi pruna ſylueſtria quærerē, quàm Ferrariæ, nam in foueis ferè ſpōte naſcūtur. A Germanis Schleben nuncupatur Acatia. SEN. Ipoquiſtidos ſequitur: tamen in primis ſcire percupio nunquid Arabicum gummi, ex ſpina Acatiæ prodeat, ut inquit Serapio, qui tamen in alijs Dioſcoridi conſentit. BRA. De hac re ſuo loco diſſeremus, tu interim hypociſthis, nō hypoquiſtidos dicito, pro recto genitiuo utēs. SEN. Vt à cunis didicerā, profero, & plurium conſuetudinem ſequor. BRA. Vtinam ut pauciores, ſaperes, quia in his recentiorum errata cognoſceres, à Leoniceno pro parte detecta: Ciſthos apud Dioſcoridem frutex eſt, qui in ſaxis prouenit (hoc ut in pluribus intelligas) plures ramos habet, multa folia (quod ratione fruticis intelligere oportet) non multum altus, folia ſunt in orbem circinata, hirſutum eſt folium acerbo guſtu. In marem & fœminam diſtinguit: Mas florem punici ha-

Rhus obſoniorum.

Hypociſthis.

Ciſthos.

bet, fœmina albeſcit: ſub hoc frutice naſcitur hypociſthis. Eſt autem hypociſthis ueluti fungus ad pedem ciſthi naſcens, forma citini. Ideo aliqui citinum uocarunt: eſt autem ac ſi multi citini ſuprapoſiti ſint. Ita enim in Lucenſibus atque Senenſibus montibus copioſe habetur, in reliquo Apennino non ita frequens: frutex ille uulgò lingua canina appellatur, apud Senēſium & Lucenſium ruſticos. Arabum interpretes hunc fruticem Barbam hircinam interpretati ſunt. Exprimitur hypociſthis, & ſuccus etiam hypociſthis appellatur: eandem uirtutem cum Acatia habet, tamen magis adſtringit. Auicenna hoc ignoraſſe demonſtrat, quoniam tria capita diſtincta facit. Primum de Barba hircina, quam ciſthon eſſe apparet, his ad quæ ualet, cōſideratis, & etiam ex Serapione, qui eadem in Barba hircina dicit, quæ à Dioſcoride in ciſtho. Aliud caput Auicēna de hypociſthide facit, appellatq; ipſe, uel malus interpres ſuo uocabulo hēſiſtides, & per hoc ſuccū intelligit: poſtea aliud caput facit de Tarathit ab alijs diſtinctum, ac ſi Tarathit alia res ſit, quum tamen uerè hypociſthidem eſſe in confeſſo habeatur, ut ex Serapione apparet, in eo capite quo de Barba hircina pertractat. Sed quod grauius eſt, ciſthon cum ciſſo confundit, adeò ut ciſthon hederam eſſe putet, & ex hedera Ladanum fieri. Deceptus autem eſt in nomine, quia ciſſon hedera ſignificat. Ipſe autem ciſthon accepit ac ſi ciſſon dictum ſit: fit equidem Ladanum ex altero ciſthi genere in Cypro: quū enim mane ciſthos cœli rorē ſuſceperit, oues & capræ illorum flores comedētes, & hirci, ſuccum roris uillis barbarum & femore inſidentem abſtergunt

Ladanum.

ſtergunt

ſtergunt, qui natura tenax, & lentus facile ſequitur ad cõtactum ut uiſcum, detractus hic ſuccus purgatur, & in offas conuolutus reponitur. Alter modus faciendi eſt, attractis funiculis ubi ſunt ſyluæ, pingue quod his adhæreſcit, depectitur, & in panes diuiditur, qui Ladanum appellantur, quia & hic frutex, Ladon, uel Ledon nuncupatur. Hypociſthidem in Lucenſibus montibus & Senenſibus potiſsimum habebis, Ladanum uero non fit in propinquiori parte, quàm in Cypro. Venetijs pro Ladano, quendam ſuccum uendunt, qui an ſit Ladanũ ignoramus, tamen uidimus utplurimum non habere colorem ſubuiridem, qualem illi Dioſcorides tribuit, nec ſtatim tactu molleſcere. Ideo aut alteram rem, aut adulteratum eſſe putamus, quamuis & uerum Ladanum Venetijs etiam uiderimus. Diſputatum eſt non ſolum de Auicenna, qui in ciſſo & ciſtho ſimilitudine nominũ deceptus errauerit, ſed de Plinio. Nicolaus Leonicenus in epiſtola ad Angelum Politianũ diſputat, in nomine Ciſſon & Ciſthon deceptũ eſſe probans, ut Ciſthon, id eſt, plantã ita appellatã, acceperit, ac ſi ciſſon, id eſt, hedera dictũ ſit: pro Plinio in altera epiſtola Angelus Politianus certat. Tu inter hos ſummos uiros iudiciũ feras. SEN. Cui potius innite ris? BRA. Re uera nõ poſſum nõ aſſentire ueritati, quã Leonicenus integre detexit. Interim ne diu in hoc negotio uerſemur, ad alia pedem conferas. SEN. Elaterium ſequitur. BRA. Res eſt, quam potius latêre optarim, quàm ſciri, niſi à ſummis & antiquiſsimis medicis inter remedia poneretur. In cucumerum genere, Anguinus cucumis numeratur, alij ſylueſtrem cucumerem, alij erra-

Elaterium.

Cucumis anguinus

ticum uocant: hic exprimitur, cuius expreſſum ſiccatur, & in paſtillos autumno conformatur, qui paſtilli elaterium appellantur. Modus exprimendi à Dioſcoride 14. libro docetur. Theophraſtus autor eſt eius uim uſque ad ducentos annos perdurare, & melius eſſe quo uetuſtius, Vnde Plinius dixerit nullum eſſe medicamentum quod diutius perduret, lucernas uſq; ad quinquageſimũ annũ extinguit: probatur ſi priuſquam reſtinguat, ſurſum ſcintillet, & deorſum cogat. A trimatu ſuæ expreßionis uires habere incipit, ſecundum Plinium, ita ut eo uti poßimus: Dioſcorides à bimatu, uultq; ad decennium eſſe optimũ. Maxima doſis unus obolus, minima ſemiobolus apud Dioſcoridem. Pueris dantur duo Chalci, id eſt, quatuor grana, nocet enim maior menſura. Vbique naſcitur, & etiam in noſtro Ferrariẽſi ſolo mirifice ſoluit. Vulgò aſininum cucumerẽ uocamus, ut Arabes faciunt. In his montibus colligerem, & Elaterium pararem. En quomodo pulchri ſint in his ruderibus, & in illis ſabuloſis cucumeres, uerùm & ſuccum foliorum & radicum habere ſtudeas, imò & folia ſeorſum ac radices ſeruarem, & radicis corticem, qui ad multa ualet, ſi Dioſcoridem legas, & omnes aliæ partes. Caue dum cucumeres accipis, ne in oculos permingant. SEN. Hoc meo magno incommodo iãdiu didici, quũ eſſem puer huius generis cucumerẽ, rei ignarus, euellere tẽtaui. Ille ſuccus, quẽ emittit, oculos meos attigit, per tres aut quatuor horas, præ oculorum dolore, in maximo diſcrimine fui: tamen contulit poſtea, quoniam à caligine quadam liber euaſi. BRA. Ita caſu plura medicamenta inuenta ſunt. Videtur ferè uindictam

ſumere

ſumere, quum euellitur. Eſt autem probatiſsimum elaterium (ut Dioſcorides inquit) quod candido colore humeſcit, & leuitatem habet ac leuorem. Viride peſsimū eſt, adulteratur amylo. SEN. Plerunq; cucumerem expreſsi, nunquam albus ſuccus exiuit, uel per exiccationem factus eſt. BRA. Hoc ſæpe cōſiderans, ex radicibus fieri oportere dubitaui, quas ſi expreſſeris, albus continuò emanabit liquor, uel in album tendens. SEN. Cera occurrit. Cera.
BRA. De Cera in melle dici oportebat: ut autē noſtro commodo ſatis eſt, animaduertas, ex apibus duo illa haberi: mel primo, poſtea cera, quæ fauis occluditur, per expreſsionem educitur. Plinius exprimendi ordinē indicat. Duo ex cera ſeruare oportet: ceram ipſam, quam colore fuluo ſumito, ſubpinguem, odoratam, modicè referentem halitum mellis, & puram. Aliud, quod in officina habere debes, eſt propolis: propolim uulgus noſtrum appellat Propolis.
Cira uerzene, quo nomine tanquam Latino multi recentiores utuntur, Cera uirgo dicentes: ea eſt, quæ ad foramen aluearium fit, ut inquit Varro. Ferrarienſem cerā, & propolim habeas, ſi fieri poterit. Ipſa enim experientia comprobauit, ſi non antiquorum autoritas: ſi Ferrariæ, quantum ſatis erit, habere non poteris, eam Venetijs eme, quæ ex Creta affertur: nec aliubi quàm Venetijs albam quæres, ubi ingentiſsima copia noctibus roſcidis fit. Artem Dioſcorides oſtendit quomodo alba euadat. Quin & Ferrariæ etiam ſine aqua marina albiſsima fit. At opus non eſt tantum expendere ſumptus & laboris pro tam pauco lucro. Rubram ceram mixta anchuſa, aut pſeudominio Ferrariæ parabis: uiridē uiridis æris mixto,

nigram atramento, uel uſta charta mixtis. Reſina iuncta optima fit, ut ueluti gluten res iungat, & cancellarijs inſeruit. Vna tantum officina Venetijs albam concinnabat Hermolai patris tempore: nunc nullus eſt pharmacopola etiam minimus qui non dealbet. De cera ſatis, quum etiam noſtri Nobiles principes imitati, nolint niſi alba cera uti: ſed re uera eadem eſt expenſa, quia non alba cera citius quàm altera conſumitur, ut id quod pondere æquatur, & pretio ſuperatur, duratione præualeat. Hiſpani, ut nos cera, Galli cire, Germani wachs nuncupant.

Opium. SEN. *Opium ſequitur.* BRA. *Nigrum papauer Ferrariæ habemus, quo opium fit, ſed adeò rarum & paruos fructus habens, ut copia haberi non poſſet. Ideo Venetijs emere ſuadeo: ſi folia & calices terantur, exprimanturq́;, & ſuccus in paſtillos redigatur, Meconium dicitur, quod eſt ignauius opio. Nam opium ex nigro papauere hoc modo colligitur: Quũ mane rores exaruerint, ex obliquo ſumma cute cultello incidere oportet, ut lachryma exeat, quæ in uas deriuanda eſt, & cortex ita incidendus, ut non penetret intus cultellus, & ita altera die faciendum. Diagoras uult id fieri quum turgeſcit, Iollas quum defloreſcit: primum nunc ſequuntur opium parantes, ſuccus, ungue uel goßipio excipitur, & in uas colligitur, exiccaturq́;, & hoc opium eſt quod emanat, & lac. Nam meconium fit per expreßionem, ideo & ſuccus appellatur, ſicut opium etiam lachryma dicitur: ex papauere nigro proprie fit. Tamen opium, quo utimur, ex albo eſt papauere. Ex Apulia ad nos affertur: ita papauer album incidunt, nam in Apulia craſſos cortices*

Meconium.

tices

tices habent, & lachrymam ſeruant, quam pro opio noſtris pharmacopolis, & Venetis uendunt. Thebanum opium laudatum reperitur. Seminarem ego nigrum papauer in Ferrarienſi agro, ubi tamen & ſponte naſci reperitur. Sed eo ſeminarem, ut maior copia haberetur, quo opium multis præferendum pararem. Adde Apulos ut plurimum ad nos meconium afferre, nõ opium, id eſt, ſuccum, non lachrymam: propterea apud nos ſeminandum & parandum, quum ſolum ad hoc gignendum propenſiſsimum habeamus. SEN. Aloë ſequitur. BRASA. Aloë & herba eſt, & eiuſdem herbæ ſuccus, quam paſſim in fictilibus habemus etiam hyeme uirentem: tamen apud nos degenerat, nam & amaritudinem amittit: tamen in reliquis omnes notas habet, quas illi Dioſcorides tribuit: nos Ferrariæ ſuccum exiccauimus, nihil illi deeſt ex his quæ ab antiquioribus dicuntur, dempta amaritudine, ſaltem quam illi imponunt Galenus & Dioſcorides, inſigni. Soluit etiam noſtra aloë, ſed ægre. Ideo aloën eſſe non dubito, quæ degenerauerit: quippe hi decipiuntur qui aloën eſſe inficiantur: nam idem eſt, ac ſi quis neget idem eſſe idem, quia alio loco natum, & una ſola qualitate deficiens. Ideo non erat negandum aloën noſtram eſſe aloën, ſed inefficacem eſſe, dicendum, & degeneraſſe. Succus in terra collectus, quandoque terra plenus eſt, propter id lauatur. Septimo libro de arte curatiua Galenus diuerſitatem lotæ, & non lotæ aloës tribuit. His notis bona aloë deprehenditur, pinguis, nitida, ſine arenis, colore ruffo, friabilis, iecinoris modo concreta. Inde recentes quum optimam Aloe.

aloën inſinuare uolunt, aloën hepaticam proferunt, facile ſe diluens & liqueſcens, amaritudine uehementi. Ideo noſtra aloë inepta eſt: quæ nigra & frangi non poteſt, peßima. Quomodo adulteretur, & adulterium cognoſcatur, à Dioſcoride *docemur. Eam* Venetijs *emes, quæ ex* India *aſportatur.* SEN. *Quid ſentis tu de quodam celeberrimo uiro* Meſuem *reprehendente, quia ora uenarum aperire admonuit?* BRA. *Nunc iſtud diſcutere opus non eſt, nam de hac re aliàs copioſe ſcripturus ſum. Tamen ita ſimplicißimis uerbis nunc animum meum aperiam. Cum* Meſue & Serapione *aperire ora uenarum cenſeo, ex quadam inſita uirtute, cuius cauſam ignoramus, fortè ex eadem qualitate qua extrema amaritudine prodijt. Experientia ducor ut id ſentiam: nam qui hæmorroidas pati conſueuere, aloë magnopere offenduntur, ut in hoc ſtatim incurrant ea uorata.* Nobilis & magnificus Nicolaus Taſſonus, *inter alios, hoc magno ſuo incommodo expertus eſt: quoties aloën ſumebat, ſemper uenarum ora aperiebantur: quibuſcunque alijs pharmacis ſumptis, nihil moleſtabatur, tamen pharmaca erant quæ eandem materiam cum aloë educerent. Nec opus eſt infinitos alios adducere, qui hoc perpeßi ſunt: ut ratio ex parte pharmaci potius, quàm materiæ motæ exhibenda ſit. Non tamen inficior hoc etiam à materia fieri. At malam aloën magis aperire iudico, & quamuis* Galenus *ſexto* Aphoriſmorum, *aphoriſmo 47. acredinem humorum hæmorroidas aperire cenſeat, non inficiamur: imò addimus multa alia id facere præter aloën.* Vnde *& cepæ & allium aperiunt, ſi nõnunquam ueſcamur: ta*

mur: tamen aloë hoc priuatim habet. Non poſſum enim huic ſententiæ temere repugnare, ſine certa ratione, quã omnes imbibere, & experientia dictat. Et quamuis alibi uulnera conſolidare & adſtringere dicatur, quod recentes per exteriora applicatum intelligunt, non per interiora, non mirum, quoniam Galenus in libro de Theriaca ad Piſonem, antequam Andromachi carmina ſcribat, de plurimis tractat, quæ uno modo ſumpta effectũ faciunt, alio modo oppoſitum. Et præſertim de aloë exemplum ſcribit, dicens per exteriora aloën ſupercreſcentes ulcerũ carnes adſtringere, & humores, qui ſub ipſis naſcuntur, ſubinde exiccare: ſi uero per os ſumatur, uniuerſum corpus purgare, quod aperire eſt. Vt manifeſte deprehendatur, uenarum ora aperire, quod eſt quidam purgationis modus: propterea non ab re à Meſue & Serapione uenarum ora aperire ſcriptum eſt, quod per os ſumptum intelligitur: nam per extrinſece applicata claudit, & præſertim ſedis, & pudendi ulcera, ut Aëtius docet. Verùm hanc rem philoſophicis rationibus ſuo loco muniemus: nunc ſatis eſt per tranſennã adumbraſſe, potius quàm ratione aperuiſſe. SEN. In eo etiã Meſuem reprehendit, dicentem, frigidis temporibus euitãdam eſſe aloën. At ipſe inquit potius in calidis euitandã, quia calida & ſicca eſt. Quid in hoc ſentis? BRA. Nihil aliud, quàm Meſuẽ certiſſima edocere, ſi ipſemet Meſue maſtix in ſe ipſo experiatur, id perſentiet, quod mihi in profunda hyeme accidit aloën ſumẽti, per integram hebdomadã ſedere nõ potui. Nec quicquam ualet ratio, quod calida & ſicca ſit aloë, quia uẽtres hyeme & Vere natura calidiſſimi ſunt.

Ideo magis hyeme quàm æſtate (quia calor maior) nocebit. Vnde ſi eius ratio per manifeſtas qualitates facta quicquam ualet, & noſtra hæc, quoniã id aloë tribuimus ob qualitatem inſitam, cuius cauſam ignoramus. Nempe fieri poteſt, & continuò ita eſſe deprehendimus, proprietatem aliquam, & aliquẽ effectum nobis certũ eſſe, cauſam uero incertam, & incognitã. Sed hæc aliàs diffuſius agentur: nunc ſatis eſt uiam oſtendiſſe. SEN. Ad ſcãmonium ueniamus. BRA. Optarim & hoc nunquam ad hominum manus perueniſſe, quoniã plus mali, quàm boni afferat: nam & ſi alicui rei proſit, pluribus officit. Succus eſt radicis herbæ quæ ſcammonia nuncupatur, quãuis & hoc nomen ſcammonium herbam, & ſuccum, uel lachrymam ſignificet: à Romanis Colophonium dicitur, quia in Colophonia optimũ naſcatur: tamen Veneti Alexandria Aegypti Venetias ducunt, è Myſia autẽ Alexandriam portant: ſed potiſſimum quod Venetias affertur, peſſimum eſt, quia ex Syria & Iudæa facillime Alexandriam portatur: hoc uero Iudaicum & Syriacum deterrimum & ponderoſum eſt. Ideo non mirum ſi ſumentes ualde perturbet. Accidit enim me raro bonum uidiſſe ex Myſia Aſiæ adductum, quod has notas habet, tranſlucidum eſt, ſolutum, ſine pondere, taurini glutinis colore, prætenuibus fiſtulis, fungoſum: hæ autem notæ raro in Veneto reperiũtur, ſed præcipue ponderoſum eſt, ut inde ex Iudæa & Syria allatum cognouerim. Modũ uitiandi & cognoſcẽdi Dioſcorides & Plinius oſtendunt. In Apulia & hanc plantam naſci tradunt, & nos Apulum habuimus (ſi uerè Apulum erat) omnibus notis inſignitũ,

Scammonium.

& effi

& efficaciſsimum. In morbo Gallico ſemidragmã quandoque exhibui, & mire profuit. Ioanni Baptiſtæ Toxico hydropem patienti ſcrupulũ exhibui, nihil eduxit: deinde & duos ſcrupulos, qui & nihil eduxere: tertio integram dragmam, Vincẽtio Celato compatri chariſsimo, & Laurentio Auguſto amico nunquam pœnitẽdo pharmacopolis admirantibus: tamen nihil in tam magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere ſtatui, quàm leuia pharmaca. Teſtes ſunt excellentiſsimi Iuuenes Franciſcus Bruſantinus prædicti patientis affinis, & Illuſtriſsimi Ducis Ferrariæ curialis medicus, Maurelius ſanctus, Illuſtriſsimi Hippolyti Mediolanenſis Archiepiſcopi Phyſicus, & Ioannes Franciſcus Roſſus Chirurgicus doctiſsimus, & Ioannes Leo Vercellenſis, qui tunc mecum in praxi uerſabantur. Alia cauſa aſsignari non poterat, quàm uel ſcammonium ineptum, uel uentriculum aqua, uel multa pituita plenum fuiſſe, quæ pharmaci uim compeſcebant: non enim dici oportet, naturam non eſſe auſam aggredi, quia ſaltem ſcrupulum aggreſſa eſſet. Vidi etiam in officina Iacobi à Columna pharmacopolæ, quendam qui duas ſcammonij drachmas præter noxam comedit, quater aut quinquies ſolum eijciens. Is autem ſcammonio aſſuetus erat, in partibus orientalibus natus, ut teſtis etiam eſt Antonius Diſcalcius ſimplicium medicamentorum ſtudioſiſsimus. Frequentiſsime ſcrupulum ſine noxa exhibui ex zinzibere, ſale, aut pipere, ut Paulus Aegineta iubet, ne uentriculum offendat: nam ſine his maxime offendit. Ex ſcammonio, ſi libebit, Diagridium

parare poteris, aut communi modo in cotoneo mâlo, & paſta, aut antiquiſsimo in dulcium amygdalarũ oleo paſta qua circundatur. Canes dyſenteria interficiuntur, ſi quotidie fruſtulum detur, quoad occumbant. Quandoq; uicini ruſtici canẽ interfeci hoc pane, qui gallinas meas abſq; delectu uiciniæ comedebat: hoc effectum eſt tribus diebus, quotidie fruſtulum exhiberi iubebam. Nullus autem prænoſcere potuit quonam modo obijſſet, niſi ego dixiſſem: putabant enim dyſenteria occubuiſſe. Vt autem ruſticos deterrerer ne prædiolum meum continuis furtis depilarent, modum interficiendi canem oſtendi, cõminatus idem ipſis me facturum, niſi à furto abſtinerent. Hiſpani, ut nos ſcamonea, & Galli appellant. SEN. Lyciũ ſequitur. BRA. Pro lycio quid pharmacopolæ uendant ignoro, tamen lycium non eſſe certus ſum, quoniam non crematur, nec rubentem ſpumam (dum extinguitur) facit: extrinſecus quidem niger eſt, ſed intrinſecus non ruſfus, imò etiam niger. Ex Bononienſibus montibus potiſsimum Lycium ſumunt noſtri pharmacopolæ. Id uario modo faciunt: ſunt qui ex Liguſtro, & qui ex herba quæ caprifolium nuncupatur, faciunt: habet enim herba illa, uel frutex, grana, ex quorum expreſsione lycium fit: hæc tamen uera lycia non ſunt. Plinius & ipſe capite 14. 24. libri, uerum lycium ex pyxiacantha ſolùm fieri cenſet. Lycium dicitur, quia in Lycia potiſsimum abũdat. Quũ Venetæ naues Hieruſalem petent, ex Cappadocia, & Lycia habere nihil impediet, quamuis & in alijs locis naſcatur. Hoc modo fit, Arbuſcula lyciũ nominata, accepta, & radicibus ac ramis ſumptis, & pluribus diebus in aqua mace

Lycium.

maceratis,coquuntur ſemel, iterumq; ligno exempto, donec mellis craßitudo fiat: tunc ſpumam ſeruare oportet, & florem innatantem, & reliquum etiam cremorem, quoniã particulatim ad diuerſa ualẽt: imò & ſemẽ exprime, & ſuccum in ſole pone, poſtea ſerua. Nihil etiam impediet in his montibus lycium inuenire. Vides illam arborem aculeatam, quæ ramos habet trium cubitorum, & maiores ac minores, denſa folia habentem buxo ſimilia, & fructum piperis nigrum? SEN. Video. BRA. Guſtemus an amarulentus ſit. SEN. Eſt omnino amarulentus. BRA. Leuis etiam eſt, & denſus, & arbor pallidum corticem habet. Excaua radicem Herbarie. HER. Adeò multiplex eſt, & obliqua radix, ut uix abſque magna ſcrobe euelli poßit. SEN. Buxus mihi uidetur. BRA. Et buxus certe eſt, ſed ſpinoſa, ut nomen ipſum oſtendit, nam pyxiacantha appellatur: ex hac uerum & proprium lycium fit: collige, & pro tua officina ſerua, & lycia ex alijs rebus facta dimitte. Equitaui per innumeras pyxiacanthas, dum Liguriæ montes cum illuſtrißimo patrono HERCVLE ESTENSE peragrarem. SEN. Non'ne & ex Lonchite lycium fit? BRA. Fit quidem in India, ut Dioſcorides tradit. SEN. Quæ arbuſcula eſt lonchitis? BRA. Multi eam eſſe putarunt, quam nos uulgò ſanguanum appellamus: eſt enim genus ſentis, uirgas ſubrectas habens, tricubitales, aut eo etiam ampliores, protinus ab radice multas, craßioresq; rubo: cortex abſcedens cruentus, propterea à noſtris ſanguanus dicitur, quo religioſi baculos parant, in quorum ſummo raſuræ in modum umbellæ Lonchitis.

arte collectæ ſunt,hoc ad aſpergenda templa, & homines benedicta aqua utuntur.Tamē ego ſylueſtrem rhamnum eſſe arbitror, ex quo lycium fieri Plinius 24. libro, capite decimoquarto cenſet. Tu autem ex pyxiacantha lycium tantum habere ſtudeas: tamen Galenus Indicum alijs præfert:nos uero in India non ſumus; & ægrè habetur,ideo illo contentus ſis:quin etiam ſi ex rhamno ſylueſtri parare libuerit, præpara. SEN. Vidi etiam qui ex ſylueſtribus prunis pararent. BRA. Parent,omnino uim ſtipticam habent,ut ex ipſis etiam acatiam faciant: tamen melius eſt rem certam habere,quum facile poßit, quàm per tot res modo huc modo illuc uagari: quamuis lycij nomine apud quoſdam autores, omne id ueniat(ex quocunq; ſit frutice)quod uim constrictiuam habet,& more lycij fit. SEN. Sanguis draconis ſequitur. BRA. Quur inter liquores hunc ſanguinem ponis, qui potius gummi eſt? SEN. Eſt etiam & lachryma, ſed hoc nihil impediet,modo rem ipſam cognoſcam. BRA. Eſto, uerus draconis ſanguis, ex ſerpente eſt,de quo Plinius capite duodecimo libri octaui, qui ex elephantis aure totum ſanguinem exhaurit,ut moriatur,poſtea cadens ſerpentem interficit: ſanguis ille exiens, Draconis ſanguis appellatur,qui terra mixtus colligitur,& in paſtillos ac rotundos orbes conformatur. SEN. Non poſſum arbitrari noſtrum draconis ſanguinem ex eo genere eſſe. BRA. Imò non eſſe certus ſis. Quin & Serapio Genuenſi,Pandectario, & reliquis recentibus anſam errandi dedit, quum tamen ipſe non erraret. Quippe ſanguinem draconis Serapio deſcribens, quem hemalocoën uocat,eo

Rhamnus ſylueſtris.

Sanguis draconis.

cat,eo

cat, eodem modo deſcribit, quo Dioſcorides quartam ſideritis ſpeciem, & eaſdem proprietates illi attribuit, quas ſideriti Dioſcorides elargitus erat, adeò ut nullus ſit tam cæcus qui non uideat: & Galenum adducit Serapio, ea recenſens, quæ ab illo de ſiderite dicuntur, ut conſtet ſanguinem draconis Serapionis, non eſſe noſtrum, quo utimur, ſed eſſe quartã ſpeciẽ ſideritis Dioſcoridis, cuius ſuccus uulnera ſanat, & adſtringit, quã multi mille folium putant, & re uera una ſpcies eſt millefolij, qua ruſtici noſtri ad boues & equos uulneratos ſanandos utuntur. Recentes autem de ſanguine draconis loquentes, de hoc Serapionis, & ſiderite Dioſcoridis tractant, ac ſi huius ſuccus ſit ſanguis draconis ita nuncupatus, quem in officinis habetis magno errore. Vnum eſt, ueſtrum draconis ſanguinem ſideritis ſuccum non eſſe, qui etiam non eſt uiridis, ſed eſſe triplicem apud uos draconis ſanguinem conſtat: unus eſt in rotulas circunuolutus, qui ex pſeudobolo armeno & terra fit, res fictitia & adulterata, quæ iam à Ferrarienſibus pharmacopolis abijci cœpit, niſi pro ornanda officina appenſum habeant. Alius ſanguis, eſt cuiuſdam arboris lachryma. Tertius, eſt eiuſdem arboris gummi. In gummi cortices arboris manifeſte uidentur, in lachryma abſunt: ſi guſtu ſentiãtur, ſtipticitatem quandam præferunt. Hinc igitur uides draconis ſanguinem, quo utimur, non eſſe draconis ab elephante interfecti, nec eſſe ſanguinem draconis Serapionis, quamuis ab omnibus recentibus, ac ſi ſanguis draconis Serapionis in uſu ſit: quum tamẽ ſanguis draconis Serapionis ſit quarta ſpecies ſideritis apud Dioſcoridem & Gale=

num. Ego igitur in officina ſucco quartæ ſpeciei ſideritis potius habere uoluerim, quàm gummi hoc, quod uos habetis, & herbam habere facilius eſt, quàm gummi, quoniam apud nos uiret. SEN. Quid eſt ille ſanguis draconis, qui uerè ſanguis eſt? BRA. Non'ne tibi dictum eſt, ex ſanguine draconis eſſe ab elephante colliſi, ut Plinius libro trigeſimotertio, capite ſeptimo, ſcribit, qui ab antiquioribus cinnabaris uocatur, ut Dioſcorides etiam libro quinto teſtatur? Qui autem pro cinnabari Minium ſumunt, id eſt, noſtrum uocatum Minium (ut plures medici faciunt) pro re medica, ueneno utũtur: nam cinnabaris qui eſt ſanguis draconis, rei medicæ plurimũ prodeſt, & nullus color magis fingit ſanguinem illo, ut Plinius teſtatur. Nunquam hunc cinnabarim uidimus, uel draconis ſanguinem, ſed bene adulteratum, ut ſuprà ex falſo Boloarmeno, uel ſorbis tritis, & caprino ſanguine. Tamen ſi Dioſcoridem conſiderabis, oculata fide deprehendes ſanguinem draconis non eſſe cinnabarim, ſed duo eſſe diſtincta: pro Plinio autem nihil impediebat & ſanguinem draconis ſuo tempore cinnabarim appellari. SEN. Id abs te ſcire peto, quo nomine apud antiquos gummi hoc appelletur, quod ſanguis draconis dicitur. BRA. Nondum legi apud aliquem autorem, cuius generis gummi ſit, uel ex qua arbore lachryma emanet: ſcimus autem è Libya ferri, & ex Aegypto Venetias, quid uero ſit, ignoramus. Vnum eſt, recentes ſummè errare, qui hoc gummi, ac ſi ſit ſanguis draconis Serapionis accipiunt, & Dioſcoridis ac Galeni ſideritis, quum tamen non eſſe conſtet. Ab omnibus eodem ferè nomine dicitur.

Cinnabaris.

Galli,

Galli, ſang de dragon: ab Hiſpanis ſangre de drago à Germanis drachen blut, ac ſi ſanguis draconis dicerent, appellatur. SEN. *Camphora ultimum locum in his occupat.* BRA. *Nuſquam Dioſcorides, Plinius, Galenus, aut Paulus de camphora loquuti ſunt, aut eam uel à longe (quod ſciuerim) oſtenderunt: ſoli Arabes ipſius meminerunt, gummi arboris eſſe certũ eſt. Serapio ex Panzor Faſella, & alijs regionibus adduci tradit: quæ ſint iſtæ regiones ignoramus: nomina Mauritana ſunt hæc, non latina aut græca. Res ipſa, id eſt, camphora, omnibus nota eſt, eius arbor ignota, nec à Mauris recte deſcripta: quippe nihil de folijs arboris camphoram ferentis Serapio aut Auicenna loquuntur. Dicunt autem illis annis maxime profluere, quum multa tonitrua, & multa fulgura fiunt: nec proprie gummi eſt, quod exeat, ſed intima parte arboris inuenitur, ac ſi medullæ locum occupet. Luſitani, qui meridionale pelagus nauigarũt, in inſula Burnei camphoram inueniri tradunt, & qui in regione ſunt, gummi arboris eſſe cenſent. In regno etiam Fanſur, ut Marcus Paulus Venetus refert, optima camphora prodijt. Fortè ea pars eſt, quæ à Serapione ex ſententia Iſaac Faſella nuncupatur: de hac re incertus ſum. Diſputant recentes, an calida uel frigida ſit, multi effectus ſupra caliditatem arguunt, & guſtus, odor. Alij frigiditatem: hæc aliàs diſputanda ſunt, quia hic locus non eſt pro ambabus partibus rationes inſtruere.* SEN. *Nullus eſt apud antiquos qui camphoræ meminerit.* BRA. *Nullus, niſi Aëtius, qui multo poſterior eſt: hic camphoræ meminit ſub nomine caphura, in eo unguento, quod ſalca appellat, pro* Camphora.

axillis, & auribus fœminarum compoſito: quamuis in codicibus qui paßim habentur, abſit, ut primo libro uidere licet. SEN. Habet'ne eundẽ colorem album perpetuo? BRA. Non, prius enim maculis rubris inſignitur, poſtea colore ſolis, aut ui ignis dealbeſcit. Galli camfre, Hiſpani camphora, Germani camphur appellant. Tu cætera uenerande Senex proſequaris. SEN. De prædenſis liquoribus expeditũ eſt. Gũmi genera ſequuntur. BRA. Cur inter gummi camphorã nõ numeraſti? SEN. Quia an gummi eſſet ignorabam, quum in arborum meditullio inueniatur. BRA. Hoc nihil refert, modo rem ipſam habeas. Venetijs emes, quoniam ab his montibus, imò & à tota Italia abeſt: ſed priuſquam ad gummi genera ueniamus, prandere opportunius erit. SEN. Non ab re dictum eſt, quia interim ſolis æſtum euitabimus. HER. Hodie ad hanc uſque horam uiribus uigeo, nam paucißimis in hoc monte occupatus fui, ſed omnia ferè aliunde quæſita ſunt. SEN. Deinceps (ut arbitror) modicè occupaberis, quoniam pauca admodum colligemus, ſed collecta emere opus erit. Ad littus illius riuuli deſcendamus, ubi quieſcemus, & per compendium in aliquam uillam peruenire poterimus. BRA. Vt lubet fiet. SEN. Inter eundum, ut uia breuior uideatur, quibus moribus illuſtrißimi ducis noſtri ALPHONSI filij inſigniantur, edoceas. BRA. Nihil unquam mihi gratius contingit, quàm quum trium horum maximorum luminum, & ſplendentium aſtrorum ſermo inciderit, quos intus & in cute noui. HERCVLES primogenitus adeò cumulatißimis uirtutibus pollet, ut nullus in

Italia non modo princeps, ſed nec religioſus cum æquet, in publicis rebus gerendis dexterrimus. In armis fortiſſimus, in literis adeò egregius, ut ex inſperato probatiſſima carmina effundat: non potui diu cogitans aliquid culpatum in HERCVLE inuenire. HIPPOLYTVS ſecundo genitus eum apprime imitatur, qui non archiepiſcopali infula, ſed triplici corona dignus eſt. Hic uniuerſam cyclopediam, & omnes bonas artes adeò nactus eſt, ut nihil ad uirtutum cumulum deſit. At quomodo potuit FRANCISCVS tertio genitus tantorũ fratrum exemplo non contendere ut æquet? quos nullus qui homo ſit ſuperare poteſt. SEN. O felicem patrem. BRA. Certus ſum in uniuerſo orbe eſſe non patrem, qui filios adeò probos, adeò obſequentes, adeò non moroſos nactus ſit. Nullus unquã ciuis horũ cauſa cõqueſtus eſt, quũ cæteri principes illis ætatibus, ſtupris & aliorũ diuitijs capiẽdis incumbant. Dijs equidem comparandi ſunt hi tres uirtutum ſoles, & tria inclyta ſidera: nihil aliud cordi habent, quàm omnibus inſeruire, & neminem lædere, ſed iam ad ſtatutum locum peruenimus. In hac uirẽti herba ad ſpecus umbrã ſedeamus.

DE GVMMI, QVORVM *uſus eſt apud Pharmacopolas.*

SENEX.

Myrrha.

INSTITVTVM *opus progredi expedit. Thus primũ locũ inter gummi habet: ſed quum de ipſo inter cortices egerimus, ad ſecundũ, quod Myrrha eſt, ueniamus.* BRA. *Myrrha, qua utimur, à nonnullis Bdellium eſſe creditur.* SEN. *Quomodo bdellium, quum longe diſtincta ſint myrrha & bdellium?* BRA. *Scito gummi, quo utimur, myrrha nuncupatum, myrrham non eſſe.* SEN. *O mira res, myrrha non eſt myrrha?* BRA. *Eſto bono animo, in myrrha oſtendam, quod in alijs pluribus feci, eam non eſſe, ſaltem optimam, quæ ab antiquis pingeretur: nam Dioſcorides myrrham ex omni parte concolorem eſſe oſtendit, & odoratam, & quæ confracta candidas unguium modo, leuesq; uenas intus habeat, amaro guſtu, acri. Hæc in noſtra myrrha non ſunt. Nos Venetijs uerã myrrhã uidimus, talem, qualem à Dioſcoride pictã audiuiſti, ſed raram. Id tamen ſcito, odorem quidem ſuauem, non ſuauiſsimum habuiſſe, ſed potius erat cum quadam grauitate. Adde in noſtra myrrha quandoque ueræ myrrhæ fruſtula inueniri, ſubuiridia, & quæ unguium modo candorem habent, ex Troglodytica regione, quæ eſt Aphricæ pars, probatiſsima myrrha Alexandriam fertur. Myrrha quam nos habemus, ea eſt quæ ſecũdo loco à Dioſcoride*

ſcribitur

ſcribitur, & caucalis uocatur, quæ cum tertia ſpecie partim mixta eſt, quæ ergaſime dicitur, minus matura eſt, & colore atro: hæ duæ ſpecies mixtæ ſunt, quæ bdellij odorem habent: Alexandriam feruntur, poſtea Venetias. Quum emes, optimam habere cures, aut ſaltem quæ plurimas partes candidas ut ungues, habere ſtudeas. Eſt autem Arabicæ arboris lachryma, corticem plaga laxant, exit ſpuma, quam colligunt, & circa corticem addenſatur tanquam gummi reliquum. Sed non myrrha ſolùm cõtentus ſis, imò & ſtacten, id eſt, recẽtis myrrhæ expreſſam pinguitudinem habere ſtudeas. SEN. Quid ſtacte eſt? BRA. Plures ſtyracem liquidam à nobis uocatam ſtacte arbitrati ſunt: nempe myrrhæ odorem ferè habet, & cætera quæ à Dioſcoride numerari uidentur: an uero ſit, infrà edocebimus. Si quandoq; ueram myrrham aſſequi contingat, quæ colorem ſubuiridem habeat, & mordax ſit, ac perlucida, odorata, aſpero ſitu obducta, recẽs, leuis, ex omni parte concolor, & quæ confracta candidas unguium modo, leuesq; uenas habeat, hanc leui expreſſione exprimes: quod exibit, ſtacte erit: quamuis ex recenti magis fieri conueniet, tamen & ſtacten habebis, & eo pro ſtacte uti poteris. Hi uero ſummè aberrant qui ſtacte ſpeciem myrrhæ contra alias diſtinctam arbitrãtur. SEN. Huius ſententiæ ſemper fui. BRA. Nunc ſententiam muta admonitus: quoniam ex omni ſpecie myrrhæ ſtacten fieri nihil impedit, præſertim ex pinguiſſima, ut ea eſt quæ pediaſimos à Dioſcoride nuncupatur. Re uera ſtacte ea res eſt, quam nos liquidam ſtyracem uocamus. SEN. Gaudeo nouiſſe liquidam ſtyracem ſtacte

Stacte.

eſſe. BRA. *Compertius ſcies, quum de ſtyrace ſermo inciderit.* SEN. *Incidat nunc.* BRA. *Fiat. Odoratus hic liquor, qui ſtyrax liquida nuncupatur, nomen hoc habet, quia ab Arabibus impoſitum eſt, quos recentes poſtea ſequuti ſunt. Nunc autem ſpeculemur, quam rem Arabes ſtyracem liquidam appellent, tunc ſtatim deprehenſum erit, quid ſit liquida ſtyrax. Serapio in capite ſtyracis, quum eam edocuiſſet, quam calamitam nuncupamus, liquidam ſtyracem pertractat, & Dioſcoridem in hac re adducit, ita (ſecundum ipſum) dicentem: Styrax liquida eſt pinguedo myrrhæ recentis, & extrahitur à myrrha, quia terunt eam cum aqua pauca, & premunt cum torno, & eſt boni odoris, & ingreditur in confectionibus, & ſola etiam ſine aliqua admixtione eſt bona, & melior ex ea eſt, quæ non habet admixtionem alicuius olei, & purum ex ea eſt multæ uirtutis, & calefacit, & eſt calefactio ſimilis calefactioni myrrhæ, & oleorum calidorum ſiccorũ. Si modo legas, quæ à Dioſcoride de ſtacte dicantur, manifeſte deprehendes ſtyracem liquidam Serapionis, eſſe Dioſcoridis ſtacte: quoniam idem oculata fide Dioſcorides de ſua ſtacte dicit, quæ à Serapione de ſtyrace dicũtur. Inquit enim Dioſcorides: Eſt pinguitudo recentis myrrhæ: tunditur hæc cum modica aqua, dein per machinas aqua foras exprimitur: odoratiſſima hæc, & pretioſa impendio eſt, & per ſe unguentum facit ſine oleo, ſtacten uocatum. Commendatiſſima uero quæ impromiſcua & libera oleo ſit, & quæ minima portione plurimum calefaciat, ſimilemq; uim tum myrrhæ, tum unguentorum ex calefactorijs obtinent. Si hæc ſpeculari*

Styrax liquida.

culari tentes, Serapionis liquidam ſtyracē, ſtacten Dioſcoridis eſſe deprehendes, niſi ſponte hallucinari volueris. Quod ſi in aliquibus diuerſi uideantur, id potius eſt interpretis Serapionis cauſa, qui etiam quum ſtyrax liquida interpretatus eſt, ſtacte interpretari debuiſſet. Ita enim Græcè, & Latinè dicitur. Storax uero liquida (ut interpres apud Serapionem utitur) nec Latinum, nec Græcum nomen eſt. Myrrham Galli Mierre, Hiſpani & Germani ut nos ferè, illi myra, hi myrrhe dicunt. SEN. Euphorbium ſequitur. BRA. An id ſit euphorbium quod habemus, non ſum anceps: tamen antiquum quandoque emitis, quod eo ardore caret, quem illi autores tribuunt. Quippe inquiunt colligentes ualde timere, adeò ut ſupra contum utriculo ædi ligato ſuccum arboris ferulaceæ à longe colligant. Guſtaui ego non ſemel antiquum euphorbium, mirum illum ardorem non perſenſi, nec hi perſenſere quibus guſtandum tribui. Nonnunquam in recens magno meo periculo incidi: nam per integram diem intenſiſsimum in ore ardorem habui, qui nec frigidiſsimis aquis extingui poſſet. Venetijs habetur, ſed Genuæ magis: in Aphrica naſcitur monte Tmolo, in Mauritaniæ parte, è regione Hiſpaniæ: facile eſt Hiſpanum illuc nauigare, niſi Mauritanæ naues piratarum interturbarent, & intercluderent iter. Tamen Imperator CAROLVS multa nunc in Aphrica poſsidet, & Deo duce poſsidebit, Mediterraneum mare ea parte qua Tyrrhenum dicitur, ab infidelium incurſionibus liberans. Genuæ igitur, & tranſlucidum ac perſpicuum emas. Nomen habuit ab Euphorbio Euphorbium.

Antonij Muſæ fratre eius inuentore, qui Iubæ regi Mauritaniæ inſeruiebat. Duo celebratiſsimi fratres in noſtra inclyta & ſalutari arte fuere, Euphorbius, & Antonius Muſa, cuius nomen patri meo Franciſco Braſauolo imitari placuit, quũ ab unda baptiſmatis attollerer: ſed utinam doctrina, non ſolo nomine, antiquum illum Antonium Muſam Auguſti medicum imitarer. Ita etiam ab Hiſpanis nominatur euphorbio, à Gallis euphorbe.

Sagapenum. SEN. *Serapium ſequitur.* BRASA. *Sagapenum dicas.* SEN. *De nominibus cura non fit, deinceps ſagapenum dicemus.* BRA. *Eſt ſuccus fruticis ferulacei, ut Dioſcorides inquit, in Media naſcitur, Alexandriam Aegypti portatur, quæ uniuerſale emporium eſt illarum partiũ, inde Venetias: foris translucidum eſſe debet, colore ruffo, & quum frangitur candido intus, odore medio inter laſerpitij ſuccum, & galbanum, guſtu acre. Quæ omnia indicia in noſtro uocato ſagapeno ſunt. Plinius capite* XVIII. XX. *libri in Italia naſci aſſeuerat, ubi inquit, Sagapenum quod apud nos gignitur, in totum trãſmarino alienatur: etiam libro* XIX. *cap.* VII. *in hortis ſeri dicit, ad rem medicam ſolum. At nec arborem, nec folia Plinius docet, ac ſi de re nota loqueretur. In Apulia nunc prouenit. Tamen quum Medum habeamus, Venetias per Alexandriæ nauigationem allatum, hoc potius emerem: eſt enim uerum ſagapenum illud, & efficacius, quod, ut inquit Meſue, allij odorem habet: qui eo loco à quodam excellenti uiro immeritò reprehenditur, dicente quaſi per calumniam, unde ipſe odorauerit. At ſi doctiſsimus hic uir, ut nos fecimus, guſtaſſet, allij odorem*

perſen

perſenſiſſet, quem à mane ad ueſperam etiam prandens in ore habui: ideo non eſt quiſquam temere culpandus, præſertim in res guſtus, priuſquam guſtu tentatum ſit. SEN. Opoponacum ſequitur. BRA. Et nunc opoponax dicere oportet: ſuccus eſt herbæ, quæ panaces heraclion dicitur: eſt autem prima in ordine panacum Dioſcoridis. Dicitur autem opoponax, id eſt, ſuccus panacis. In Bœotia & Arcadia, præſertim Pſophis habetur, & in Syria: ex Syria Alexandriam, & poſtea Venetias affertur. Olitorum induſtria magna copia parari poteſt. Hoc unum eſt ex his quæ Illuſtriſsimus dux noſter ex Syria, uel Arcadia habere curabit. Tamen in Italia & in monte Apennino naſcitur, & in Gargano Apuliæ. Folia habet ficulnea quinquepartita, & per ambitum lancinata, quæ in terra iacent & inſigniter uiridia ſunt. Caulem ferulaceum habet, & altiſsimum, lanuginem candidam habentem, & folia circum ſe minuſcula, umbraculum ſubſtinentem ut anethum, flore luteo, ſemine odorato, feruentiq; in ore, pluribus ab uno principio radicibus candidis, graueolentibus, multi ſalſiq; corticis. In Apulia naſcitur ubertim, & in Apennino monte uarijs locis. Nos ſupra Mutinenſes alpes uidimus, & in horto fratrũ ſancti Hieronymi Ferrariæ. Non emerem Venetijs, niſi ob id quod ex calidioribus & ſiccioribus partibus uenit. Curarem tamen, ut ex Apulia radice inciſa lachryma exciperetur. Subſtratis enim eius folijs in terra excauata colligitur. Quum autem opoponacem probare inſtitueris, amariſsimum ſaporem habere debet, interius candidum & ſubruffum, extra luteum, leuem, pinguem, Opoponax.

friabilem, tenerum. Noſtrum, quod habemus, aliqua amaritudine inſignitur, non tamen amariſſimum eſt, & graui odore ſentitur. Propterea cum noſtro aliquid mixtum arbitror, quod intenſam amaritudinem tollit, uel opus eſt quantitatem notatu dignam mandare, ſi intenſa amaritudo ſentiri debeat: in reliquis notis penitus conuenit. SEN. In hac re quid Arabes ſentiunt? BRA. Serapio cum Dioſcoride eodem modo ſcribit, Meſue autem tria panacis genera confundit, Heraclium, Aſclepium, & Chironium, id docere uolens ex quo opoponax fiat. Cur autem opoponacem inter gummi genera poſuiſti, quum potius condenſatorum ſuccorum ordinem ingredi debuiſſet? SEN. Ne curæ ſit, modo ex his ſimplicibus, quibus in officinis utimur, nullum omittatur. BRA. A Gallis oppoponac uocatur. SEN. Ammoniacum ſequitur. BRA. Et hic ſuccus eſt ex frutice eiuſdem nominis ſumpto: quamuis nomen hoc ammoniacum, & genus ſalis, & ſucci ſignificet, ambo in Libya apud Cyrenem inueniuntur: ſed ammoniacum appellatur, quia in arenoſa Libya apud Iouis Ammonis tẽplum prodijt. Sal ex terra ſumitur: gutta (ita enim Romani ſuccum illius arboris uocant) ammoniaca ex arbore manat. Miror ego de Paulo Aegineta, qui inter odoramenta numerauerit: unde colligere potes quæ apud ipſos pro odoribus exiſtimarentur. Nam & Dioſcorides ammoniacum thymiama uocat: tamen eius odor grauis eſt: nec uerum ammoniacum nobis deeſt, quamuis antiquum fortè ſit. Venetijs emes, quamuis Genuæ melius eſſet, quoniam ex Aphrica mercatores Genuam facillime

Ammoniacum.

cillime tranſeunt,tamen & Alexandriam portant ac Venetias.Ita probatur,quod eſt maxime coloratum,non lignoſum,ſine arenis, & ad thuris maſculi ſimilitudinem in grumos concreuit,purum, prædenſum, liberum ſordibus,& odore Caſtorei, guſtus amarulenti. Neſcio cur Galenus odorem coriandri habere fateatur, & cur Paulus ad odorem ammoniacum accendat: fortè diuerſum eſt id Pauli & Galeni, ab eo Dioſcoridis, qui grauem odorem ut caſtoreum habet : & quod de re diuerſa loquantur, hoc ſignum eſt, quia in ſimplicium medicamentorum facultatibus ea dicunt, quæ à Dioſcoride in ammoniaco tractãtur. Ammoniacum ſuprà deſcriptũ thrauſma nuncupatur: eſt aliud terroſum, & lapidoſum, quod phyrama dicitur. Nos frequenter hoc habemus: nec primum deeſt quandoque. Ab Hiſpanis, ut nos uulgò facimus. A Gallis Armonia uocatur. SEN. *Sarcocolla occurrit.* BRA. *A glutinandis carnibus nomen inuenit: gũmi eſt arboris in Perſide thuris pollini ſimile,colore ſubruffo,guſtanti amarum. Si noſtram ſarcocollam guſtaueris,nonnulla granula amara ſunt, alia minime, ut quæ à Dioſcoride dicuntur uera eſſe deprehendam, adulterari ſcilicet gummi permixto: nam pura grana amaritudine afficiuntur,impura nequaquã. Nec illos probo,qui ſarcocollam eſſe efficiantur, quia pollini ſimilis non ſit, imò pro maiori parte,adeò tenuia grana ſunt,ut pollinẽ imitari uideantur,quamuis aliqua etiã craſsiora ſint, quæ tamen non impediũt eſſe pollini ſimilia. Quòd autẽ à Meſue corpora impinguare dicitur,& à quodam meo præceptore reprehenditur, quia ſi ſoluit, impinguare non* Sarcocolla.

poteſt, non eſt dignum reprehenſione: quoniam multa ſoluere poſſunt, quæ impedimenta remouendo, impinguationis cauſa fiunt, qualitatem quandam uentriculo condonantes, præter id quod euacuent, qua facilius digerere poßint, & in nutriti ſubſtantiam cibum uertere. Quam ob rem idem euacuare, & nutrire poteſt, id eſt, cauſa eſſe cur nutriatur corpus. A Gallis etiam ſarcocolle nuncupatur. SEN. Styrax utriuſq; generis ſequitur. BRA. Intelligiſ´ne liquidam, & quam ſiccam uocamus? SEN. Nihil aliud. BRA. Liquidam eſſe Dioſcoridis ſtacten, id eſt, primum myrrhæ expreſſum, ſuprà edocuimus, tamen paruam amaritudinem habet, ut ego adulterari putarem: hinc myrrhæ fragrãtia noſci poſſet, ſi purum ſtacten haberemus. Arabes decipiuntur, qui ex eadem arbore ſtyracem liquidam, & calamitim habere iudicant: imò addunt huius arboris fructũ in magnitudine auellanæ eſſe, & exprimi: quod exprimitur, ſtyrax liquida eſt. Cortices ſtyrax ſicca ſunt: hæc autẽ arbor gũmi habet, quod eſt ambra: hæc Serapio ex ſentẽtia Iſaac, hoc errare fecit Pãdectarium, ut tres ſtyracis ſpecies eſſe arbitraretur, liquidam, ſiccã, & calamitim. Re uera id uocabulũ ſtyrax ſolũ eam ſignificat quæ à probis autoribus calamitis nuncupatur, de qua Serapio poſt prædicta ex ſentẽtia Dioſcoridis tractat. De fructus expreßione, nihil apud autores fide dignos ſcriptum reperi: unde uel de alia re tractabat Iſaac, quàm de ſtyrace, uel ut contingebat loquutus eſt. Verùm quia ſub eo uocabulo ſcripſerat Serapio, ad caput miha, id eſt, ſtyracis duxerat, ſtyrax autem Iſaac alia res eſt. Nunc igitur de Dioſcoridis,

Styrax.

Plinij,

Plinij, Galeni, & aliorum bonorum autorum ſtyrace loquemur. Hi omnino diſtinctum ſtyracem habent, non perliquidum, & ſiccum, ſed per proprias quaſdam qualitates, at hic à calamo, calamitis: ille chrymatias, alter aſpros, id eſt, albicans nuncuparet. Hæc autem nomina in diuerſis antiquorum compoſitionibus inueniuntur, nec ſpecies euariant. Ad rem uero accedentes ſtyrax lachryma eſt arboris cotoneo malo ſimilis: ex Cilicia Alexandriam, & Venetias defertur: quanquam & in alijs pluribus locis naſcatur, nam ex Cypro & Creta habetur, ſed ex Creta illaudabilis, quem frequentius habemus. Non eſt opus dubitare, an ueram ſtyracem habeamus, quia uerißima eſt, & ſi ineptior ſit, habet ſimul ſcrobem ſui ligni. Globi quandoque in modum gummi inter ſtyracis maſſas inueniuntur: ſi optimum ſtyracem quæris, eum accipe qui ruffus ſit, reſinoſus, pinguis, & grumos habet albicantes, & quæ diu ſui coloris bonitatem ſeruet, & quum ſubigitur lentorem mellis habeat. Talem Venetijs eme, & præſertum in quo lachrymæ gummi ſimiles appareant. Nec ſtyracinum unguentũ prætereundum eſſet, ſi haberi poſſet: in Syria fit. Singulis annis Venetorũ nauis, quæ Hieruſalem littora appellit, in Syriam peruenit. Fuliginem eo modo para, quo Dioſcorides thuris fuliginem fieri docuit. Hiſpani ſtoraque nuncupant. SEN. *Vtraque pix ſequitur.* BRA. *Per utranque picem quid intelligis?* SEN. *Hiſpanam uocatam, & naualem: dubitas etiam in picibus?* BRA. *Maxime duditabam, quoniam pix ſicca, & liquida inueniuntur. Pix naualis notißima eſt, ex pinu & picea fit, pinguißimis harũ arborum* Pix.

aſſulis acceptis reſina plenis in ſtruem congeruntur, & igne appoſito in factitium canalem fluit reſina accenſa, quæ extincta pix uocatur, & nigredinem ab igne acquiſiuit: à nobis pix naualis, ab antiquis liquida nuncupatur ad differẽtiam alterius per alteram cocturam factæ, quæ pix ſicca dicitur: ambarum uſus eſt in officinis. SEN. *Et ambas habeo, ex Germanicis partibus ad nos conuehuntur, præſertim ex* Tridento. BRA. *Imò & ex plurimis Italicis.* SEN. *Pix igitur ex reſina fit.* BRA. *Equidem ex reſina in teda occulta, qua exuſta, pix exudat. Nec putes ex his duobus tantum picem fieri: quoniam in Syria terebinthi teda exuſta fit, quia ibi pinus abeſt, aut rara inuenitur: ſi etiam ex picea fiat, maior pars ex pinu eſt. Laudatur pix nitida, leuis, pura: etiam ex cedro in Græcia habetur. Præter duo picis genera, liquida & ſicca, quam palinpiſſam dicunt, quæ & ipſa in aridum & uiſcoſum diuiditur, oleum picinũ habere ſtudeas, quod fit parte aquoſa picis ſeparata: id enatat, ut in lacte ſerum. Dum pix coquitur, puris uelleribus excipitur ſupra eius halitũ expanſis, & quum permaduerint in uas expreſſis: & hoc ſemper fit dum pix coquitur. Nec picis fuliginem in tua officina omittas, quam eo modo facias ut primo libro Dioſcorides tradit. Nec zopiſſam deſpexeris, quæ eſt deraſa à nauibus reſina cum cera: quam ob rem pix ex reſina fit, id eſt, pingui teda combuſta reſina plena.* SEN. *De pice Hiſpana proſequaris.* BRA. *Hæc* (Pix Hiſpana.) *& pix Græca uocatur, qua picata uina fiunt: accepto enim pugillo, uel duobus aut tribus, huius picis, in uas uino plenum proijciunt, ne marceſcat, & uinum potentius euadat*

euadat. Hinc Græca uina ferè omnia quæ ad nos ferun=
tur (Cretico dempto, maluaſiam nuncupato) picis odo=
rem habent, & ea præſertim quæ Romania uulgò dicun
tur. Eſt autem res fictitia: nam ex omni reſina fit, ſed præ
ſertim ex pinu reſina, quoties per decoctionem ad id du=
citur, ut in puluerem redigi poßit. Hinc eſt quod pix Hi=
ſpana uarios colores habet: quandoq; fuluum & aureũ,
ſi ex laricis reſina fiat: quandoque albicans, ſi ex pini uel
piceæ reſina. At nomen picis ſortita eſt; quum ſit reſina
cocta, propter cocturam quam non habet reſina, ſed
ſponte à natura proſilijt: unde pices per ignẽ fiunt. Re=
ſinæ ſponte ex ſuis arboribus prodeunt. Hiſpana nuncu=
patur, quoniam ex Galliæ & Hiſpaniæ montibus ad nos
magna copia comportatur, quamuis & in Italia ſit plu=
rima: eadem ratione & Græca dicitur, quia ex Græcia
affertur: & Colophonia, quoniam Colophone inuehebā
tur. In his reſinis diuerſos autores comperio. Nam Pli=
nius ex pinu & picea ſiccas eſſe: Dioſcorides autem ex
omnibus arboribus reſinam emittentibus, humidas &
ſiccas haberi tradit. Quicquid ſit, nos ea tantum proſe=
quemur quæ in officinis habentur, aliàs determinate de
his rebus tractaturi. Tu in officina Hiſpanam picem ex
reſina pini habere ſtudeas: quamuis & ex alijs reſinis ſer
uare nihil impediet. SEN. Rem miram edocuiſti, ha=
ctenus Hiſpanam picem gummi alicuius arboris eſſe arbi
trabar. BRA. Deinceps intelliges Hiſpanam picem
per decoctionem reſinæ, ut in puluerem redigi poßit, fie
ri, & longe à gummi differre. SEN. Quibus notis re=
ſina à gummi differt? BRA. Reſina oleagina quodam= Reſina oleagina

modo eſt gummi aqueum, quod experientia maxime demonſtrat, quoniam reſina igne accenditur: gummi crepitat. Difficile præterea eſt reſinas, & aquam miſcere, facillimum gummi & aquam: difficillimum gummi & oleum, facillimum reſinā & oleum. Quæ experientia, reſinæ naturā oleaginā, gummi uero aqueam eſſe oſtendit. Ideo noſtri temporis inepti quidam medici rerum naturas neſcientes in uarijs cōpoſitionibus gummi & oleum miſcent, reſinas & aquam, quæ non ſe compatiuntur, magno pharmacopolarum clamore. SEN. O quoties hoc mihi accidiſſe memoria habeo: de reſina autem proſequaris. BRA. Dictum iam eſt te pini reſinam ſeruare, cuius Plinius de pinu minimum colligi ſentit, quum tamen experientia oppoſitum oſtendat: fortè quia Plinius à Theophraſto ſumit, apud Theophraſtū uero pinus larix eſt, ita ipſe acceperit. Omniū uero optima terebinthina eſt. SEN. Tu ergo inter reſinas terebinthinam numeras? BRA. Equidem, & ab autoribus inter reſinas numeratur. At ne putes illam eſſe terebinthinam, quæ pro terebinthina paſsim uenditur, flaui coloris, quia ex larice reſina eſt, ideo laricina potius nuncupari deberet. Vnde Veneti, & plures Italæ gentes, non terebinthina, ſed larga, quaſi larica ex larice uocant: nam habet mellis Attici colorem. Terebinthina autem alba eſſe debet, perlucida, in modum coloris uitri cœrulea, odorata, ſed potiſsimū odore terebinthi. Ex Cypro Venetias affertur: nunc uera terebinthina, aliàs laricina pro terebinthina utebantur: nunc error detectus eſt, & ueram terebinthinam portant: ſed ut cōmodius uehatur, eam coquunt, & in maſ-

Reſina terebinthina.

ſas rotun

ſas rotundas ueluti placentas congerunt. SEN. Vt conij cere poſſum ex his quæ dixiſti, pix terebinthi nuncupari poteſt, quoniam per cocturam fit ut aliæ pices. BRA. Poterit, & nihil impediet, niſi diuerſam eſſe terebinthinæ cocturam ab alijs picibus dicamus: quoniam terebinthina in aqua, aliæ ſiccæ & per aſſationem potius denſantur. Chiam ſummè laudat Galenus in libro de antidotis primo. Andromachus Libycam præfert. Satis eſt nos Cyprinam habere. Venetijs etiam non coctam uidimus, quæ duritiem quandam præ ſe ferebat. SEN. Gaudeo meis temporibus inuentam eſſe terebinthinã, id eſt, ad nos allatã, quæ prius non afferebatur. BRA. Ex Aphrica etiam, & Cycladibus inſulis Venetias comportatur: uerùm ex multis alijs locis, et multis arboribus reſina fit. SEN. Maſticem quid eſſe arbitraris? BRA. Inter reſinas à Dioſcoride numeratur, & ita ſentiunt Theophraſtus & Plinius: quippe reſina lentici eſt. SEN. Legi medicos quosdam recentes, qui ſuo quodam libello Auicennam reprehendunt, qui ignorauerit lentiſcum eſſe arborem ferentem maſticem. BRA. Et ſi Auicenna de Romano Maſtice loqui uideatur, quem in rerum natura nõ eſſe recentes quidã ſcioli profitentur, nos ex oppoſito Romanũ maſticẽ, id eſt, Italum eſſe ſcimus. Vnde Plinius præter Chium, Italum etiã ſcribit, & Cicero ruſticæ plebi neceſſariũ eſſe pro uarijs temporibus cognoſcẽdis tradit. Circunferuntur de hac arbore Ciceronis uerſiculi:

Iam uero ſemper uiridis, ſemperq; grauata
Lentiſcus triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu:
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi.

Vt apud Romanos in honore fuiſſe lentiſcum deprehẽdatur. Recentes ergo immeritò Auicennam reprehendunt, qui de Romano maſtice loquatur. Imò & ſi non dicat arborem ferente maſticem lentiſcum eſſe, id tamen innuit, quũ inquit ex ea fieri dentifricia. In hoc autẽ erat apud antiquos laudatiſſima lẽtiſcus, & in hoc opére dentiſcalpio à Dioſcoride collaudatur. Imò Auicenna idem cum Dioſcoride dicit in lentiſco, quod arbor in uſu acatiæ, & hypociſthidis reſpondet: quamuis ille uocabulo barbaro utatur, heriſiſtides. Vnde de his recentibus apprime mirandum, qui ita temere ſine culpa Arabes reprehendant, & Mauritanos accuſent, qui è ſua lingua in Latinam peruerſe interpretati ſunt. Fortè ſi tot haberẽt Mauritani literarum ſectatores, quot Græci, mendis carere in pluribus perciperemus. SEN. Habet'ne duritiem illam maſtix, quum ab arbore ſumitur? BRA. Nõ, ſed reſinæ duritiem ſolum, poſtea magis ac magis exiccatur. SEN. Reſinarum ordinem ſecundum perfectionem & imperfectionem libenter addiſcerem. BRA. Id libenter agam, de his præſertim, de quibus antiqui meminere. Inter alios Galenus libro de ſimplicium medicamentorũ facultatibus octauo, per adſtrictionem reſinas ſcribens hunc ordinem obſeruat:

Prima Lentiſcina, id eſt, maſtix.
2 Terebinthina,
3 Strobilina,
4 Pinea,
5 Picea,
6 Abietina.

In digeren

In digerendo reſinarum ordo:

Prima Terebinthina,

2 Lentiſcina.

3 Aliæ quæ parum differunt, in maiori aut minori digerendi actione.

In abſtergendo reſinarum ordo:

Prima terebinthina.

2 Aliæ, quæ non differunt in abſtergendo, ſenſibili aliqua differentia.

3 Lentiſcina, quæ minus alijs abſtergit.

In attrahendo reſinarum ordo:

Prima Terebinthina.

2 Aliæ, quæ in attrahendo eadem ui inſigniuntur.

3 Lentiſcina, quæ cæteris minus attrahit.

In emolliendo reſinarum ordo:

Prima Terebinthina,

2 Lentiſcina,

3 Cypariſsina.

4 Aliæ, quæ æquo modo molliunt.

Poſſemus & ſecundum acrimoniam eas comparare, ſed Dioſcorides nos uocat, qui omnes reſinas alio ordine diſponit, abſolutam perfectionem reſinarum conſiderans, quæ in hunc ordinem diſponi poſſunt:

Prima Terebinthina,

2 Lentiſcina,

3 Picea,

4 Abiegna

5 Strobilina,

6 Pinea.

Venetijs pro officina tua ueram terebinthinam, & maſticē emere poteris: & præter hæc ex omni reſina fuliginem para, ut Dioſcorides primo libro ſcriptum reliquit, & ad medicos uſus ſerua. SEN. Sunt'ne aliæ reſinæ? nam tu in exarandis Galeni ordinibus cypariſſinæ meminiſti. BRA. Imò & acerna uel zigia reperitur. Eſt autem tertium genus aceris zigia, & multæ aliæ ex uarijs arboribus, ſed quæ in uſu potiſſimum ſunt, ex prædictis fluunt. SEN. Vnum ſolum aduerto, quum reſinā abſolute dicimus, illam pini intelligimus, quam Raſa nulla determinatione addita uocamus. BRA. Ita uſus fecit: nam & ſi apud antiquos reſinā inueniamus, terebinthinam ob excellentiam intelligere oportet, niſi alioqui appellare cōſueuiſſent ut in noſtro uſu eſt. Nunc reliqua proſequaris. SEN. Oro, ne aliarum gentium nomina prætereas. BRA. Id libenter agam: pix à Gallis pois, ab Hiſpanis pez, à Germanis bech nuncupatur: Maſticē uero Galli maſtic, Hiſpani ex Luſitania almezaga uocant, & Galli etiam ut nos ferè & Hiſpani ac Germani terebinthinam uocant: nam primi terebenthine, alij termentina, tertij terbentim proferunt. SEN. Gummi Arabicū ſequitur. BRA. Gummi genera tot eſſe, quot ſunt arbores, è quibus manant, autores teſtantur, ſed hoc genus, quod Arabicum nominamus, & ab aliquibus Babylonicum, ab alijs ſarracenicum dicitur, à nullo antiquo autore particulari nomine donatur: quum uero hoc nomen potius ſit ab Arabibus inuentū, quàm Græcis, gummi Arabicum, ideo ab Arabibus petēdum eſt, & ex ipſis quid ſit inueniēdum. Serapio gummi Arabicū ex arbore acatiæ

Reſina zigia.

Gummi Arabicum.

acatiæ manare dicit, & Dioſcorides lib. primo ex arbore acatiæ gummi colligi ſcribit, aptum ad ſpiſſandum, refrigerandumq́;, quod ex ſpina fieri monet. Vnde Plinius capite 11. 13. libri, optimum gummi docens, ex ſpina Aegyptia eſſe inquit. Acatia uero eſt Aegyptia ſpina, ut à Dioſcoride docemur: eſt autem uermiculatū, colore glauco, purum, ſine cortice (ſcilicet arboris, nō ipſius, ut multi quidem decepti ſunt gummi corticem habere arbitrantes) dentibus adhærens, ſed Græci nullum habent peculiare nomen, quo ipſum indicent, niſi Arabico utamur: tamen ex ſpina gummi, uel acatiæ gummi dicunt. SEN. Noſtrum gummi glaucum eſſe non uidetur. BRA. Imò quādoq; glauci coloris uidi, quandoq; albi, quandoque aurei. In cauſa eſt arborum diuerſitas, à quibus educitur: nam una arbore non ſumitur gummi noſtrū, ſed pluribus: propter id diuerſos colores, & diuerſas proprietates habet. Spina autem illa, quæ acatiam facit, etiam in Arabia naſcitur, hinc nomen ſortitum eſt, gummi Arabicum: Babylonicum uero quia circa Babyloniam Aegypti cōcreſcit. At Sarracenicum dicitur, quia uulgus noſtrum infideles, & præſertim Mauritanos, ſarracenos appellare ſolet, propterea quod ex Aphricæ parte, & Mauritania uenit, Sarracenicum uocant, ut hoc gummi, quod Sarracenicum dicitur, quia ex Aphrica etiam conuehatur, Latinè gummi acatiæ, aut gummi Aegyptiæ ſpinæ dici deberet. Verùm aliarum arborum gummi mixta ſunt, ideo uarij colores in ipſo cernuntur. SEN. Quarū arborum? BRA. Amygdalarum amararū, ceraſorū, prunorū, uitium, olearum, ulmi. SEN. Habent'ne diuerſas uires huius gūmi ge

nera? BRA. *Habent, & unum alio deterius eſt.* SEN. *Niſi ægretuleris, optarim ut quendam ordinem perfectionis & imperfectionis edoceres.* BRA. *Id libenter agam, à perfectiori exordiens, & mox alia ſecundum uires ſcribentur:*

Primo, gummi Arabicum ex Aegyptia ſpina.

2 *Ex amygdalis amaris.*

3 *Ex Ceraſo.*

4 *Ex pruno.*

5 *Ex fructibus.*

6 *Ex ulmo.*

Quum alia ſint gummi genera, penes ordinem prædictũ perfectionis & imperfectionis, eorũ firmã experientiã, & ſtatam nõdum habeo. Ideo ad aliud tẽpus pertractare differam, præſertim quia ad nõnulla priuatim ualent, ut eſt gummi ex uitibus quod priuatim infantiũ ulceribus aptiſsimum eſt, & olearum priuatim dentium doloribus ſuccurrit. Nuces quoque ſuum gummi habent, quod eodem modo ſicut alia ex trunco emanat. Apud Arabes electuarium fit, quod de cineribus uocant, apud Auicennam præſertim, in quod gummi nucis intrat. SENEX. *Non'ne & Dragagantum inter gummi ſpecies numera tur?* BRA. *Naturam gummi habere Dioſcorides prodidit: proprie autem gummi non eſt, quãuis recẽtes gum mi Dragaganti appellent. Eſt autẽ Tragacantha (ut re cte loquar) radix lata, & ſurculoſa, ſupra terram eminens, è qua rami humiles, firmi, latè diffuſi, folio numeroſo, tenui, puſillo, intercurrentibus ſpinis fronde ſua conte ctis, & cãdidis, ualidis, ſubrectis, de qua tertio libro Dioſcorides*

Dragagantum.

Tragacantha.

ſcorides agit. Ex hac radice inciſa ſuccus emanat, qui in lachrymam coaleſcit: hic etiam ſuccus Tragacantha nũcupatur. Recentes uocabulum corrupere, & dragantum uel dragagantum dicunt. Conglutinat, ut gummi. Antiqui in Creta ſolũ naſci arbitrati ſunt, & re uera in Creta abundat, & è Creta Venetias aſſertur, imò nomẽ Tragio Cretam ſignificare certum eſt, quia ſpina ſit Cretica. Tamen alijs locis naſcitur, in Arabia, in Achaia, in Media Aſiæ, in Peloponneſſo. Quicquid ſit, naturã gummi habet: ſecundum Dioſcoridem per radicis inciſionem fit. At Theophraſtus ſponte emanare cenſet. Ad gummi igitur redeuntes, Paulus Aegineta quum de Commi, id eſt, gummi pertractat, ea tantũ animaduertit, quæ à Galeno breuiſſime expoſita ſunt. SEN. Notas ſcire optarem, quibus probatiſſimam tragacantham noſcere poſſim. BRA. Ex Dioſcoride lubentiſſime aperiam, ſit trãſlucida, leuis, gracilis, pura, ſubdulcis. SEN. Iam noui. Ad reliqua gummiũ genera accedas. BRA. Enumera tu quibus in officinis utimini. SEN. Gummi habemus, quod elemi nuncupamus. BRA. Cuius arboris eſt? SENEX. Abs te peto. BRA. Quid ſentiam lubens edocebo: an uero nodum explicabo, iudex eris. Dioſcorides libro primo de gummi oleæ Aethiopicæ pertractat: hoc gummi, Arabicum gummi eſſe putat Hermolaus, nos è contra gummi ſpinæ Aegyptiæ acatiam ferentis eſſe gummi Arabicum arbitramur, imò ita eſſe debere certi ſumus: quamuis & aliarum arborum gummi mixta ſint: nam à Plinio id gummi cæteris perſectius dicitur: nos autem perfectius gummi non habemus Arabico dicto.

Gummi elemi.

Quam ob rem,& ex his,& ex colore, non poſſum cum Hermolao aſſerere gummi oleæ Aethiopicæ eſſe gummi Arabicum, ſed quandoque inclinauimus, ut gummi oleæ Aethiopicæ eſſet gummi elemi dicti (ut inquit Hermolaus) quaſi Enhæmi. In id autem nunc potius inclinor, corruptum eſſe uocabulum oleæ in eleæ, poſtea in elemi. Reperitur autem hoc gummi & in Italia:ſed uos pharmacopolæ re quadam utimini mihi ualde odorata pro gummi elemi,quam reſinam potius quàm gummi exiſtimo. Quid uero ſit nondum comperi: ſatis tibi nunc ſit,ex olea Aethiopica,& etiam Italica gummi oleæ haberi, uel ut uos dicitis, gummi elemi, quod Plinius dentibus ualere oſtendit. Quin & ex oleaſtro habetur, quod his notis deprehenditur: ſimile eſt ſcammonio,ſed ruffiuſculum,& exiguis ſtillicidijs cõcretum, guſtu mordaci,nec gummi aſpectum habens.Id enim damnatur quod gummi aſpectum præ ſe fert. Quam uero uos pro elemi,id eſt, oleæ lachryma accipitis, cum ſcammonio ſimilitudinem non habet, nec ruffa eſt, nec concreta exiguis ſtillicidijs, nec guſtu mordaci:imò potius quandoq; dubitaui,quod gummi hederæ nũcupatis, gummi elemi eſſe,ſi mordacem illum guſtum habuiſſet. SEN. Neſcis igitur quid ea res ſit, quam gummi elemi appellamus? BRA. Ad hoc uſque tempus quid ſit quo utimini,ignoro,ſed breui ſpero rem hanc aſſequuturum:ſatis nunc ſit gummi elemi uerum, eſſe gummi oleæ:non dico Aethiopicæ,ſed cuiuſcunque loci, modo olea lachrymam habeat. HER. Oblitus es aliarum gentium in prædictis gummi nomina edocere: his tamen maxime oblecto.

ſto. BRA. Ne Herbarium noſtrum ſuo deſiderio fruſtrari uidear, à gallis gummi Arabicum, gomme Arabic, & Hiſpanos gomma Arabica nuncupare ſcias. Dragagantum uero, Galli gome dragant, Hiſpani gomma dragante, Germani driant uocant. SEN. Gũmi hederæ proſequaris. BRASAVO. Ex hedera libro tertio fieri lachrymam Dioſcorides cenſet: uos pharmacopolæ gummi quoddam circunfertis hoc nomine appellatum gummi hederæ quod non eſſe gũmi hederæ id teſtimoniũ eſt, Dioſcoridem lachrymam hederæ pſilothron eſſe dicentem: ſed gummi illud ueſtrum, non ſolum pſilothron non eſt, imò nec mordicantem guſtum habet, aut qui calorem oſtendat. Vnde & Galenus libro 7. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, de ciſſo, id eſt, hedera tractans, inquit, lachrymam eius pilis nudare, & eſſe uſqueadeò poteſtatis calidæ, ut obſcurè adurat. Quam ob rem non eſt gummi hederæ, uel lachryma hederæ, quam uos pro ea circunfertis. SEN. Quid ergo eſt? BRA. Gummi alterius arboris, quam ignoramus: nam & experientia hedera conſiderata, uerum gummi, id eſt, lachryma hederæ cognoſci poteſt. Ego quandoque hanc lachrymam ſupra hederæ truncum concretam uidi, ab ea quam habetis longe diuerſam. A Gallis gomme de lierre nuncupatur. SENEX. Putaś ne ſandaracham inter gummi numerandam? nam gummi uidetur, ſi proprietates eius contemplor, & guſtum, & corticem arboris quandoque coniunctum. BRA. Apud probos autores duo nomine ſandarachæ intelliguntur. Vnum eſt quod cherantemum dicitur, uel Rhitaces, de quo in apomeli Dioſco-

Gummi hederæ.

Sandaracha.

rides quarto libro, & Hermolaus in Corollario, capite 543. in lilio: ſed hæc ueſtra ſandaracha, quam à uerno rore uernicem dicunt, nihil ad rem medicam. Eſt alia ſandaracha, de qua Dioſcorides quinto libro, quæ cum auro & argento inuenitur, & argenti fodinis, flammeo colore ad ſatietatem ruffeſcit, fragilis, puraq́;, & habẽs quodammodo cinnabaris colorem, & reddens uirus ſulphuris. Hæc eſt uera ſandaracha, quam in officinis haberi oportet: de qua Galenus, Paulus, & Dioſcorides medicas uires tradunt, cuius uicæ auripigmento uti poſſumus, quoniam eaſdem uires habet. Inter auripigmenti maſſas ſandaracha inuenitur, & nunc ego domi habeo uerã ſandaracham auripigmento nexam: eadem enim fodina colliguntur. Fit etiã adulterina ſandaracha ex ceruſſa decocta, ut Vitruuius 7. Architecturæ libro docet. Illud autem caſu inuentum eſt, facto incendio, ubi erat ceruſſa: hæc ſandaracha pictoribus magis apta eſt, naturalis uero medicis. SEN. Sandaracham libenter cognoſcerem, qua omnes ferè medici utuntur, & paucißimi, imò nulli cognoſcere uidentur. BRASA. Tibi in tua officina ſandaracham oſtendam. SEN. In mea officina? Fortè illam portabis. BRA. Imò in tuis pyxidibus inueniam. Conſidera auripigmentum tuum, uidebis aliqua parte rubeſcere, ut ferè in minij colorem uergat. SEN. Id frequentißime uideo, imò auripigmentum ita rubrum ſuperioribus menſibus à luteo diſcreui. BRASA. Illud rubrum ſandaracha eſt: eadem enim fodina, & ſandaracha, & auripigmentum effodiuntur, imò ſimul mixta ſunt: ſed quod maius eſt, audias, auripigmen

pigmen

pigmentum & ſandaracha idem re ſunt, differunt tamen per maiorem & minorem decoctionem naturæ: nam & idem ab arte fieri percepi, & tu ipſe experiri poteris: ſume auripigmentum, & uitreato uaſe impone, ſuppoſito igne ut liqueſcat, & accēdatur: accēditur ferè ut ſulphur, ſi per aliquod ſpatiū combuſſeris, inde frigeſcat. Videbis oculata fide per hanc decoctionem auripigmentum ſandaracham euaſiſſe. Si etiā auripigmento pinxeris, & ſandaracha, eundem ferè colorem faciunt, niſi quod in ſandaracha intenſior eſt, quàm luteus. In auripigmento magis floridus: nam ſandarachæ color in eum qui uulgò ranzo appellatur, inclinat, in quem etiam is dependet, qui ab auripigmento uſto fit, ut auripigmētum uſtum in ſandarachæ naturam tranſiuiſſe deprehendi poßit. Nec mouearis, quòd ſandaracha rubra dicatur, quoniam rubra quidem eſt uiſu, ſed quum teritur, & aqua miſcetur, hoc eſt aptatur ad picturæ opus, hunc colorem luteū intenſum facit, non rubrum: unde minio ſimilis eſt uiſu ſandaracha, non autem opere, quum ea picturæ fiunt: ut manifeſte cognoſcas ſandaracham ueram eſſe auripigmentū à natura magis coctum: quod ſi arte coxeris, eundem colorem inſigniri uidebis. Tu ipſe experiaris, quemadmodū & ego pro noſcēdis exquiſitißime ſæpius expertus ſum, imò & quod Riſagalum uos nuncupatis ex auripigmenti genere eſt. Qui uero inquiunt Venetijs auripigmentum liquefieri, & arte in leuigatas aſſulas parari, quas riſagalum poſtea nuncupant, decipiuntur: nam in fodinis auripigmenti Arſinagal reperitur, & eiuſdē generis eſt, ſed uilius, ideo & uiliori pretio uēditur. In quo reperitur

Riſagalum.

Arſinagal.

etiam ſandaracha: color enim ſandarachæ magis igni-
tus eſt, & aliqua parte cinnabarim refert, redoletq; ſul-
phuris odorem. Recentes Chymiſtæ arſenici nomine tria
intelligunt, auripigmentum, riſagalum, & quod parti-
culari nomine arſenicum uulgò dicimus. Chymiſtarum
nomina hæc ſunt: arſenicum croceum, quod eſt auripi-
gmentum: arſenicum rubrum, quod eſt ſandaracha: arſe-
nicum album, quod ita ſimplici nomine à nobis uulgò di-
citur. Sed in uno decipiuntur, quia arſenicum album non
eſſe minerale arbitrantur, ſed inquiunt Venetijs eſſe qui
ui ignis ita parent, & arte ex auripigmento faciunt:
quod falſiſsimum eſſe, & inexpertes agyrtæ noſcũt: nam
ex minera defoditur noſtrum arſenicum. Sed Chymiſtæ
ſuam hanc diſtinctionem ab Auicenna accepere ita in-
nuente. Serapio autem ſub capite Narneth, quod eſt 381.
id eſt, auripigmenti, ſandaracham etiam intelligit, &
arſenicum album: quod uero ſub auripigmento ſandara-
cham accipiat, ex eo deprehenditur, quoniam ex ſenten-
tia Dioſcoridis inquit in eiſdem fodinis auripigmentum
citrinum inueniri, in quibus inuenitur auripigmentum
rubrum: hoc autem à Dioſcoride dicitur ſandaracha,
& in calce uerborum Dioſcoridis à Serapione adducto-
rum, caput de ſandaracha Dioſcoridis ponitur, & ſuas
proprietates aſsignat ſub nomine auripigmenti rubri,
ut certum ſit apud Serapionem ſandaracham eſſe auri-
pigmentum rubrum: unde frequentiſsime in auripigmẽ-
to ſandaracha inuenitur, & in dicto riſagalo, quod
& ipſum in auripigmenti genere cenſendum eſt. Riſa-
galum uero & nonnulli arſenicum uocant: ſandaracha à
Sera

Serapione auripigmentum rubrum appellatur. SEN. *Gaudeo ſemper plurima diſcere. Sandaracham habeo, habere autem ignorabã. Verùm quum uenenum ſit præſentiſsimum, quomodo à Dioſcoride in uſu medico ualere iudicatur?* BRA. *Non mirum, quoniam multa uenenata alijs mixta mitiora fiunt, & apta medellæ. Nam Dioſcorides ſexto libro ſandaracham inter uenena numerauit, & quibus remedijs eius noxa aboleatur. Miror de Rodulpho Agricola, qui in ſuo Bermano, ſandaracham non olere uirus ſulphuris ſcripſerit. Si ipſe tractaſſet, & manibus fricuiſſet, ſulphuris odorẽ euitare non potuiſſet. Imò ſi (ut nos fecimus) accendiſſet, oculis fumum ſulphuris uidiſſet, & nidorem naribus perſenſiſſet. Adde eundẽ autorem admirari Dioſcoridem, qui cinnabaris colorem habere dixerit: tamen à Dioſcoride nunquam hoc dicitur, ſed quod aliquem colorem cinnabaris habet, id eſt, aliquo modo inclinat: in rubrum enim uergit. At mixta aqua, & optime trita luteum colorem facit parum intenſiorem colore ſimplicis auripigmenti, ſed eiusdem apparentiæ cum colore auripigmenti uſti. Quum ergo in antiquorum deſcriptionibus ſandaracham ſcriptam inueneris, partem rubram auripigmenti accipito, aut rubrã partem riſagali dicti. Si uero deſit pars rubra, eam partem arſenici aut auripigmenti ſumas, quæ in rubrum magis inclinat.* SEN. *Id autem, quo pro ſandaracha utimur, & gummi uidetur, quid eſt?* BRA. *Eſt gummi iuniperi: nam Arabes ſandaracham appellant gummi iuniperi, ex quo puluis fit, quem uernicem uulgò nuncupamus, ad delinendas chartas ne bibulæ ſint: & pictores eo utun=* Gũmi Iuniperi

tur in quadam compoſitione uernicem appellata, ex oleo nucum aut lini, Aloë (ut lucem coloribus tribuant) & hoc gummi. Miror cur in uſum medicum uenerit hoc gummi: quoniã Plinius libro decimotertio, capite undecimo, gummi Iuniperi ad nihil utile cenſuerit. SEN. *Qua re ducti recẽtes hoc gummi ſandaracham putarũt?* BRA. *Decepti ſunt in nomine, quia apud Serapionẽ ſandarax ſcriptũ inuenere, ipſi Sandaracham putarunt, tamen Arabes quos Serapio adducit eaſdem uires huic gummi attribuere uidentur, quales Dioſcorides, & autores ueræ ſandarachæ attribuunt.* SEN. *Cur uernix dicitur?* SEN. *Aliud coniectari non poſſum, quàm cum Hermolao dici quaſi uernus ros: gummi enim Vere potiſsimum fit, & æſtate perficitur, præſertim ex rorida ſubſtantia. Galli ut nos, uernix. Hiſpani uerniz, Germani uernis appellant.* SEN. *Aliud gummi ſequitur, quod charabe nuncupant.* BRA. *Neſcio an alia ſimplici re inconſtantiores ſint autores tam antiqui, quàm recentes, quàm in hoc uocato Charabe. Omnes electrum uel ſuccinum eſſe putant, tam qui nuper, quàm qui antiquitus ſcripſere. Tu Pliniũ lege capite ſecũdo, libri triceſimiſeptimi, ubi Græcorum poëtarum fatuitates aperit, qui putarunt lachrymas eſſe ſororum Phaëtontis in populos conuerſas circa Eridanũ, ut hinc etiã collectum ſit Charabe, aut electrũ gummi eſſe populi nigræ, quod Serapio & Auicenna ſentire uiſi ſunt. Ipſi enim caput faciũt de haur romu, id eſt, populo, & omnia ſcribũt quæ à Dioſcoride in populo nigra traduntur. Duo autem capita ab Auicenna fiunt, in quibus idem præciſe ſcribit. Vnum, quod eſt 344. in quo de lauro*

Gũmi charabe

de lauro Romano diſſerit. Aliud, quod eſt 510. ubi de nuce Romana percurrit. Sunt autem duo capita, ubi de eadem re & eodem modo ſcriptum eſt. Capite autẽ 374. de charabe loquitur, quod nucis Romanæ gummi eſſe dicit: appellat autem charabe lingua Perſica, quaſi paleam rapiens. Non eſt autem hic locus contrarietate pertractandi in horum capitum qualitatibus, quia noſtrum inſtitutum eſt rem tantum aperire. Quod autem Auicenna de gummi nigræ populi loquatur, tum ex proprietatibus apparet, tum ex nomine ipſo. Inquit enim, haur Romanum appellari achiroſa: Græci autem ut Dioſcorides & Galenus, populum nigram ἄιγειρος appellant: ut maniſeſte appareat, Auicennæ interpretem corrupiſſe uocabulum, & pro ἄιγειρος achiroſa ſcripſiſſe: uel fortè librarij fuere, qui ita per uices deſcribentes corruperunt. Ad rem igitur, uideo antiquos autores in hac re adeò diuerſos, ut quid dicendum ſit ambigam. Plinius capite ſecundo, & tertio ultimi libri de hac re incertè tractat. Dioſcorides electrum gummi eſſe nigræ populi in Eridanum defluens ſentit. Primo libro in nigræ populi capite, poſtea ſecundo libro lyncurium, id eſt, ex urina lyncis factum lapidem electrum eſſe iudicauit: hæc tamen incerte proponit, ut de re ipſa incertus eſſe uideatur. Galenus & Paulus de gummi albæ populi pertractant, tamen electrum uel ſuccinum eſſe non dicunt. Res adeò inconſtans eſt, ut ferè me explicare non ſciam: hoc tamen certe deprehendo Genuenſem, Pandectarium, & cæteros recentes aberrare, putantes rem illam, quam nos ambro appellamus, eſſe Arabum charabe: error autem eſt, quia

charabe Arabum eſt gummi populi nigræ, & etiã albæ, quam Græci ſimpliciter λεύκην appellant, nos populum albam Latinè: noſtra materna lingua Græcos imitamur, quia albaro quaſi album appellamus, ut Græci λεύκην. Ex his duobus populi generibus gummi fieri certum eſt, quod ab Arabibus charabe uocatur, à Græcis albæ populi reſina uel gummi, à Latinis eodem modo dici debet. Cauſa autem erroris fuit, quia Dioſcorides hoc gummi electrũ appellari monet, & Chryſophoron. Sed Dioſcoridis uerba pẽſitãda ſunt, qui ita eſſe ſimpliciter nõ dicit, ſed ab aliquibus ita appellari, tamen non eſt uerum electrum, id eſt, noſtrum uocatum Ambrum, quamuis ab aliquibus tali nomine ob ſimilitudinem appelletur: unde in hoc me reſoluo, charabe Arabum, & gummi populi albæ Græcorum idem ſunt, & non ſunt noſtrum electrum, uel ambrũ, ut recentes putant. SEN. Duo abs te ſcire percupio, quid ſit res ea, qua pro charabe utimur. Præterea quid apud antiquos ſit res ea quam ambro uocamus, quo indices fiunt, quibus mulieres numerant preces, quas Deo ſingulis diebus fundunt. BRA. Id quod in officinis pro charabe habetis, idem eſt penitus cum ambro, quo indices fiunt. Tu experimentum ſumere poteris, ut ego frequenter expertus ſum: accenditur charabe, & ambrum, & eodem odore redolent, eandem guttam faciunt, eandem flammam: ſume fruſtum eius rei, quam uocas charabe, & unum indicem ambri, & accenſæ candellæ admoueas, accenduntur eodem modo, & eiſdem omnibus notis præſcriptis, imò & uiſu, colore, ſplendore conueniunt, & ex eodem loco ad nos deferũtur: ex mare Dantiſci ad

tiſci ad nos fertur & ambrum, & charabe. Eſt autem Dantiſcum mare in Germanico Oceano: ea autem pars quæ nunc Dantiſcus dicitur, ab antiquis Coſmographis Prußia nuncupatur, unde ex Prußia habetur. Quid uero ſit, neſciunt ſe explicare qui illinc ueniunt. A Germanis ex Prußia in Pannoniam, mox (ut inquit Plinius) Prouinciam: (eſt autem Prouincia ea pars Galliæ, quæ nunc Prouenza uocatur,) inde Genuam affertur, & nonnulli mercatores Venetias contendunt. Quæ à Plinio dicuntur capite tertio libri trigeſimiſeptimi, certißima ſunt. Naſci in inſulis ſeptentrionalis Oceani, defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in ceraſis, reſina pineis: erumpit humoris abundantia, denſatur rigore, uel tepore autumnali: quum intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur, atque conſiſtere in uado: quod arboris ſuccum eſſe etiam priſci noſtri credidere, ob id ſuccinũ appellãtes. Pineæ autẽ arboris eſſe, indicio eſt pineus in attritu odor, & quod accenſum tedæ modo, ac nidore flagret. Qui in Prußia prope mare Dantiſcum habitant, colligunt circa maris littora ambrum, charabe, uel ſuccinũ, ſed ipſi unde ueniant neſciunt: quod uero deſtillet, hoc argumento notat Plinius, quia ſunt quædam intus translucentia, ut formicæ, aut culices, lacertæq́;, quas adhæſiſſe muſteo nõ eſt dubium, & incluſas indureſcenti: hoc nos frequentißime uidimus ambrum, apes, muſcas, formicas, feſtucas incluſas habentem: imò & domi habemus, in quo adeò mire formica, & integrè ineſt, ut nec minimum crus deſit. Noſtræ mulieres ſibi parant indices ad ſalutationes Angeli=

cas numerandas,& ad ornanda colla: ſed tempore Plinij erat agreſtium fœminarum Tranſpadanarum ornamentum, monilium uice ſuccina geſtantium, maxime decoris gratia. Etiam & noſtro hoc tempore ſolæ populares,& agreſtiores ſuccino pro ornamento utuntur. Succinum igitur & charabe idem ſunt,& gummi eſt pineæ. Nos in pinetis Rauennatibus gummi uidimus ſimile ſuccino, & accendimus eodem odore quo ſuccinum, ſed non ita durum: fortè quia alio cœlo, quàm Septentrionali ortum. Conſtat autem & ex India conuehi. Vnus tantum eſt ſuccini color, ſed differt per magis & minus: aliud enim eſt candidum, aliud colore ceræ nouæ. SEN. *Hic eſt color charabe quod habemus paßim in officinis.* BRA. *Aliud eſt fuluum, aliud tanquam mel coctum.* SEN. *Et etiam noſtrum charabe hunc colorem habet.* BRA. *Nunc mulieres noſtræ nonnullæ flagrantem probant, aliæ turbidum. Tempore Plinij erat maxima autoritas translucentibus, præterquam ſi nimio ardore flagrarent: imaginemq; igneam ineſſe, nō ignem placebat. A Germanis gel ber nid ſtean nuncupatur, ac ſi dicāt, crocei coloris lapis: quamuis Plinius referat ſuo tempore à Germanis gleſſum dici,& propterea inſulam Gleſſariā in mari Oceano dictam. Martialis & ipſe nouit in ſuccino formicas occultari, inquiens:*

Cum Phaëthontea formica uagatur in umbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.

Sed ipſe poſtea ueluti poëta ex ſororibus Phaëthontis plorantibus ſuccinum prodire arbitratur. Decipiuntur qui è terra ueluti bitumen concreſcere dicunt. Præter di

ctos colores nos nigrum ambrum habemus, ſed arte factum eſt: nam tingitur omni colore, præſertim Plinij tempore, ſeuo hœdino & radice anchuſæ tingebatur: quippe etiam conchylio inficiebantur: quum ſit ambrū tinctum, an uerum ambrum ſit, id eſt, ſuccinum, uel electrum, igne deprehendes, quoniam uerum ambrum flammeſcit, odorem pineæ ſpirans. Si uero ex re dicta ſmaltum ſit, non flammeſcit, nec odorem pineæ habet, quamuis ſuccinum alio colore infectum ægrius flammeſcat, quàm purum, tamen non poſſunt non habere etiam ſuccina tincta proprietatem eam, feſtucas, paleas, & ſicca folia ad ſe trahendi, quum attritu digitorum, aut ueſtis caleſcunt: hoc etiam unum indicium eſt cognoſcēdi uerum ambrum tinctum à non uero: & hæc proprietas fecit ut Arabes charabe nuncuparent, quod lingua Perſica ſignificat paleas ad ſe trahere. Vnde & Dioſcorides in lyncurio, ipſum pterygophoron, quia in ſe trahit floccos & ſtramenta, uocat. Tamen multa alia ſunt præter ambrum, quæ ita trahunt: quam ob rem ſuccinum, ueſtrum charabe, & electrum idem ſunt, & gummi pineæ induratum eſſe credendum, imò certe aſſerendum eſt, quamuis hoc uocabulum electrum ad multa alia ſignificanda ab antiquioribus accipiatur: nam uocabulum electrum, ſuccinum ſignificat, & lapidem ex urina lyncis factum, & naturale quoddam habens quintam partem argenti in auro, & arte factum ex tribus partibus auri & una argenti: hoc autem tertium electrum aurum & arg ntum mixtum habens, à Chymiſtis Phaëton nuncupatur. Quid uero ſit ambarum, dictum apud nullum antiquorum inuenire potui:

Electrum.

Ambarum, ſiue Ambraca.

quanquam arbitratus ſim antiquos aliquos ſub ſuccino hoc, ambarum noſtrum intellexiſſe, eo argumento quia nonnulli odoratiſsimum ipſum fecere, & ex terra ueluti bitumen prodire, tamen incertus ſum. Tria genera ambari apud recentes inueniuntur. Vnum, ruffum & pingue, quod cæteris præfertur, quod Selachiticũ à loco Indiæ ubi naſcitur, appellatur. Aliud, ſubalbidum, quod Sechra dicitur ex Arabia Felici aſportatum. Tertium, nigrum, quod cæteris ineptius eſt. Primũ uidimus Genuæ, ubi manicæ odoratiores fiunt, quàm in loco altero Italiæ. Secundũ & tertiũ, frequentiſsima ſunt Venetijs. Auicẽna & ipſe in capite de Ambra tria genera numerat: intelligit autem per Ambram, Ambarum: laudat & ipſe primum genus, quod (ſuis uocabulis) ipſe dicit eſſe griſei coloris: nigrum uilipendit, quod fuiſſe in uentre piſcis aſſerit. Idem Serapio de Ambra, id eſt, re illa odorata quam Ambarum nuncupamus. Nullus eſt antiquus (quem legerim) qui de hoc ambaro loquatur. Apud Aëtium reperiri Ambar, ſcribit Hermolaus, hoc intelligẽs (ut putat.) Nos autem non ambar, ſed ambram inuenimus, libro decimoſexto, capite 133. An uero de ambaro loquatur, uel de ſuccino, aut altera re, incerti ſumus. Suſpicamur tamen loqui de ambaro, tum quia illud nomen habet proprium, ſuccinum & electrum, de quibus ſecundo libro agit ſub illis nominibus: quamuis ſimul & ſemel lyncurium ſcribat, ut uiſus ſit ſuccinum uerum ignorare, tum quia ponit ambram in compoſitionem ſuffumigij muſcati, in quã potius ambarum, quàm ambrum, id eſt, ſuccinum, interſerendũ erat. Quanquam & ſuccinum nõ careat odore,

præſertim

præſertim quum aduritur, & ad ſuffumigia aptum eſt, quia ignem recipit. Hermolaus *tamen nomen inuenit noſtro ambaro, quippe iubet ſuccinum orientale appellari primus omnium.* Fabulantur *qui ſperma ceti eſſe contendunt, & qui fructum cuiusdam arboris ſub mari exiſtentis, & qui iecur piſcis, aut piſcis ſtercus eſſe putant.* Cõſtat *enim ſcaturire uarijs locis ſicut bitumen, & ſulphur, in* India *&* Arabia. SEN. Reperitur'ne *apud* Scrapionẽ *noſtrum ambrum, quo indices fiunt?* BRA. Fortè *eſt in capite 46. apud* Serapionem, *ubi de ſtyrace pertractat, inquit (de quadam re loquens) uocari ſtyracem heremitarum, qui eſt ambar, & lubne heremitarum: niſi hoc ſit noſtrum ambrum, uel ſimul confundat in charabe (ut uidetur) nunquam apud* Arabes *inuenire potui.* Tu *alia proſequaris, quoniam in charabe, id eſt, ſuccino immodicus uideor, licet non inneceſſarius.* SEN. Gummi *pini conſequitur.* BRA. Præter *reſinam in pini truncis, gummi albicans concreſcit, quod à nobis pini gummi, à* Gallis Gõme de pin *nuncupatur : ſed ob reſinam in raro uſu eſt.* Gummi pini.

SEN. Ergo *ad aſſam fœtidam ueniamus.* BRA. Quod *nos laſer,* Arabes *corrupto uocabulo aſſa dicunt,* σίλφιον *à* Græcis *nuncupatur.* Vnum *tantum genus apud* Dioſcoridem, *& probos autores inuenio: uos autem pharmacopolæ, & recentes duplex genus aſſæ facitis, fœtidum, & odoratum.* Opus *eſt apud antiquos experiri an hæc duo genera inueniantur.* SEN. Ego *frequenter aſſam odoriferam, & aſſam dulcem inueni, ſed nunquam uidere contigit.* BRA. Recẽtes *in aſſa dulci decepti ſunt: nihil enim apud probos autores etiam* Arabes *reperitur, quod dul-* Aſſa fœtida. Laſer.

cis aſſa nuncupetur.Ideo illi recẽtes aberrant, qui glycyrrhizæ ſuccum arbitrantur, & perperàm Rhaſim interpretantur in capite de diminutione coitus: ubi inquit Altit, ipſi interpretãtur aſſa dulcis, quũ potius gummi aſſæ interpretari debuiſſent: ſed hæc aliàs. Tu (ut inquis) fœtidam aſſam uidiſti, odoratam autem nunquã uidere contigit. SEN. *Equidem.* BRA. *Et ego odoratã aſſam apud antiquos inuenio, ſed ipſam oſtendere nõ poſſum: fœtidã uero apud eoſdẽ inuenire difficile eſt.* SEN. *Abs te quid hæc ſint, libenter addiſcam.* BRA. *Aliàs putabam, quod à Dioſcoride ſilphium, à Latinis laſerpitium appellatur, duo complecti, ueſtram dictam aſſam fœtidã, & belzoinum, itaq; à pueritia ferè imbiberam. Auicenna in cauſa fuerat, qui aſſam in fœtidam, & odoratã diſtinguit: ipſe Altit ſua lingua dicit. Interpres barbarus, non Latinus laſerpitium ſcribere uoluit, & aſſam dixit, hoc nomen corrumpens, ſicut cætera alia corrumpere aſſuetus erat: tamen Dioſcoridem, Plinium, Galenum, Paulumq; conſiderans, laſerpitium non eſſe noſtram aſſam fœtidam, multis teſtimonijs probari poteſt: ſi Plinium lib. 26. cap. 23. legeris, manifeſte deprehendes ſilphium aut laſerpitium in medicina & coquina ualere: noſtra autẽ aſſa fœtida in coquina nihil ualet, imò omnes dapes corrumperet: & quamuis plura genera diſtinguat, id eſt, per uarias prouincias, in quibus perfectius & imperfectius naſcitur. Idem facit libro 19. capite 3. ubi laſerpitium inter ea, quæ comeduntur, enumerat, & in utroque loco magnam exiſtimationem oſtendit, in qua laſerpitium fuit, & ingens ipſius pretium. At ueſtra aſſa fœtida in nulla*

exiſti

existimatione unquam fuit, & nunc non eſt, utpote cu=ius una libra decem Ferrarienſibus ſolidis ematur, qui ſunt uiginti Veneti. Dioſcorides quoque inquit radicem eius commendari ſapore ad intinctus & iuſculēta, & garum. Idem ſentit ad cibaria eſſe utile laſerpitium Theo=phraſtus lib. 6. de plantarum hiſtoria: ut hæc omnia oſtēdere uideantur ueſtram aſſam fœtidam, non poſſe laſerpitium, aut ſilphium antiquorum eſſe. Adde laſerpitiū co=lorem modicè ruffum habere, translucentem, & redolere myrrham, habereq́; intenſum odorem, ſed noſtra aſſa fœtida omnia in oppoſitum habet: quare aſſa fœtida laſer=pitium eſſe non poteſt. Belzuim uero ita à nobis uocatū, antiquorum laſerpitium eſſe uidetur: nam commendare=tur inter cibaria, & credēdum eſt arboris radicē ex qua colligitur, odoratas dapes reddere poſſe: unde animus in=clinat laſerpitiū lachrymā illam eſſe, à nobis belzuinū appellatū: hi enim qui triremes & Luſitanorū celoces aſcēderunt, arborem, ex qua belzuinum colligūt deſcribētes, laſerpitium Dioſcoridis aut ſilphiū exquiſitè deſcribūt, præter id quod ipſimet ab ipſa ueritate coacti belzuinū laſerpitium appellant. Serapio etiam inter Arabes laſerpitium ſub nomine Aniudem, id eſt, aſſæ tradens, ea tan=tum dicit quæ à Dioſcoride & Galeno de ipſo ſcripta relinquuntur. SEN. *Ergo de noſtra aſſa fœtida antiqui nuſquam loquuti ſunt?* BRA. *Dum tecū loquor, in ipſam incidere uideor, & quid ſit apud antiquos, præſentatur: unde quum laſerpitiū ex Syria, Armenia, Media, Aphri=ca, & India conuehatur, quod ex Aphrica, Armenia, & India affertur ſuauiſſimum odorem habet, præſertim*

Cyrenaicum: unde & opos Cyrenaicus, id eſt, ſuccus Cyrenaicus appellatur. Medicum uero, & Syriacum, id eſt, quod ex Media & Syria affertur (ut Dioſcorides inquit) uiroſum odorem habet, & putrilaginē reſipit, hoc eſt noſtra aſſa fœtida: quoniam ex Syria Alexādriam, & Alexandria Venetias fertur. Obſcurum uero colorem habet, quoniam adulteratur etiā addito ſagapeno antequā areſcat, & ſimul etiam terra: unde ſi recte odoraueris, ſagapeni odorem perſenties. Sapit enim (ut optime dicebat Meſue, & falsò à quodam uiro reprehenditur) allij quadamtenus odorem, & à Dioſcoride etiam dicitur ſagapenum medium odorē habere inter laſerpitiū & galbanum. Ideo opus erat laſerpitium Syriacum ſagapeno adulteratum, ſagapeni odorē habere, & ſuum uiroſum: propterea non mirum ſi adeo fœteat. Aſſa igitur ab Auicenna non ab re in fœtidam & odoratam diſtinguitur: unde & laſerpitium duo complectetur ſecundum uarias urbes, & ut diuerſis locis naſcitur: quod nos belzuinum uocamus ex Aphrica & Armenia fertur, ut Dioſcorides inquit. Adde tu & ex India: ueſtram autem aſſa fœtidā ex Media & Syria comportant: tamen utraque laſerpitium dicitur. Nam laſerpitium lachryma eſt ex inciſa radice, & caule Silphij: primum ad uſum menſarum eſt, ſecundum minime: quamuis credendum ſit oues radice, & herba ſecundi generis uti poſſe. Succus qui eſt è caule (ut Plinius inquit) caulias dicitur: qui autem à radice, rizias. Inſpiſſatur furfure & farina: propterea in belzuino frequenter quaſi grana furfuris uidentur. Cyrenaicum ſummè laudatur: ideo abſolute opos Cyrenaicus

dicitur,

dicitur, uel ſimpliciter, opos, aut ſimpliciter Cyrenaicus. In tua officina folia, radices, caulem, & lachrymam habere ſtudeas: primum uocant maſpeton, ſecundum magydarim, tertium ſilphium. Lachryma uero, laſerpitiū, & ſilphij ſuccus uel lachryma appellatur. SEN. Hæc'ne certe tenes? BRA. Inclinor nunc, aliàs hanc rem ad oculum tractaturus: nec admiratione afficiaris, rem fœtidā inter intinctus & cibaria ad ſaporem gratiorem accommodari: quoniam quandoquidem & nos allium, cepas, porrum inter cibaria delectamenti gratia miſcemus, quæ tamen re uera fœtent, nec omnia antiquorum quæ odorata dicuntur, grato odore redolent, aut omnia ſapida ab ipſis laudata. Quandoque Virgilianum Moretum parari iuſſi: impoſsibile erat etiam maxime rusticum comedere. Nonnunquam etiam aliqua Plinij unguēta paraui, quæ graui odore offendebant potius, quàm delectarent. Ideo non mirum ſi laſerpitium Syrium inter cibaria pro delectamento poneretur, præſertim radix, quæ aliū odorem habere debet, quàm illa lachryma fortè ſtercore adulterata: imò & à ſtercore nomen illi dedere Germani, denfels drick dicentes, id eſt, ſtercus diaboli, quo nomine nos uulgò ſolemus appellare petraleum. SEN. Galbanum ſequitur. BRA. Ab albedine nomen ſumpſit Galbanum: quod autem nos habemus, mixtum eſt, ut putarim adulteratum eſſe. Tanto uero purius eſt, quanto magis albicans. Similitudinem thuris habere debet, aut ammoniaci. In Dioſcoridis codicibus thuris ſolùm legitur: à Plinio additur, & ammoniaci. In Dioſcoridis codice, ammoniaci deeſſe arbitror, non ob hoc quia Pli= Galbanum.

nius illam particulam addiderit, ſed quia Serapio Dio-ſcoridis uerba in galbano adducens, ammoniaci addit, & res ipſa ita eſſe oſtendit: raro enim thuris ſimilitudinem habere uidi, frequentius ammoniaci: quanquam & ammoniacum thuris ſimilitudinẽ habeat, quia ita concretum ſit. Hæc igitur optimi galbani indicia ſunt non eius quo utimur, quod uel adulteratum, uel fex boni eſt, ſimilitudinem thuris habeat, uel ammoniaci, grumoſum ſit, purum, pingue, minime lignoſum, & in quo nonnihil ſeminis ferulæ admixtum ſit, odore graui, non multum liquidum, nec multum aridum. Quod autem nos habemus lignoſum eſt. Ex Syria Alexãdriam, poſtea Venetias portatur. Venetijs quandoq; pulcherrimum uidimus. Miror autem quum habeat grauem odorẽ, cur ab antiquis inter unguenta numeretur, ut Plinius primo capite libri 13. teſtatur: uerum id fortè fecere, ut grauia acutioribus miſcẽtes, tertium quoddam perfectum odoratumq; inuenirẽt. Nam, ut eo etiam loco manifeſtũ eſt, cõpoſitionem odoratam ex fœnugræco parabãt, quod grauẽ odorẽ habere nemo dubitat. Aut igitur (ut prædiximus) grauia acutis permiſcentes, medios quoſdam odores fingebant: aut quæ nobis graueolentia, antiquioribus bene odorata uidebantur. SEN. Bdellium ſequitur. BRA. Bdellium apud Græcos unum eſt, per regiones quibus innaſcitur, ſecundum perfectius & imperfectius diſtinctum. Apud Arabes duplex molechil, id eſt, bdellium reperitur, de quibus tanquam de diuerſis rebus Serapio capite 117. & cap. 294. pertractauit: quamuis Auicenna eodem capite utrunque confundat. Quum tamen bdellium primũ Serapionis genus fru

Bdellium.

nus fructus ſit, qui maturatur in Mecha, in Hiſpania minime, non eſt idem cum bdellio Dioſcoridis, ſed ſecũdum Serapionis bdellium cum Dioſcoridis bdellio idem ſunt: primum enim Serapionis bdellium, eſt genus palmæ. Auicenna bdellium antiquorum in Arabicum & Iudaicum diſtinguit. Dioſcorides tria genera facit per regiones, & colores diuerſa. Primum genus Sarracenicũ eſt, id eſt, ex Libya allatum: ea enim parte homines Sarraceni uocantur. At quia hoc uocabulum Sarracenicum, Hermolao, Dioſcoridis tempore extaſſe nõ uidetur, propterea Sembracenicum legit: quoniã Aphricani, qui uerſus Aethiopiam habitant, nondum Sarraceni dicebantur. Marcello placuit, ut Scythicum & Arabicum legeretur. Tamẽ nomen hoc Sarracenicum antiquiſsimum eſt, & antiquior Dioſcoride Sarracha urbs eſt: imò duæ ſunt hoc nomine inſignitæ urbes, ut apud Coſmographos patet: una in Media, altera in Felici Arabia. Adeſt & Sarracha poſt Nabathæos, unde Sarraceni. Quod uero fingit Hermolaus Aphros nondum dici Sarracenos, uolũtarium potius eſt, quàm certa ratione dictum. Tamen ego in Dioſcoride Bactrianum legendum putaui, quod à Plinio capite 9. duodecimi libri dicitur. Serapio Arabicum in Dioſcoride legit, hoc eſt perfectius: propterea non ab re legendum fortè eſt Sarracenicum, à Sarracha urbe Felicis Arabiæ, non à Libya, ut fingit Hermolaus. Probatur uero his indicijs uerum bdellium, quod amarum ſit, translucidum, glutini taurino ſimile, in profundo pingue, & quum tractatur lenteſcens, ſine ligno, ſine ſordibus, quum incenditur odoratum odore marini unguis. Hic locus

interpretes perturbauit, quia Hermolaus odore marini unguis in Dioſcoride interpretatur: Marcellus autem humano ungui colore ſimile exponit. Græcus codex, quem habeo, & plures alij, quos legere uolui dicunt, εὐώδης ἐν τῇ θυμιάσει, ἔοικος ὄνυχι, id eſt, bono odore quũ accenditur, ſimile ungui. Duo me mouent, ut potius Hermolao conſentiam, quàm Marcello. Vnum eſt, quia unguis colorem habere non debet bdellium, nec Dioſcorides de unguis colore quicquam dicit: alioqui idem cum myrrha uideretur. Nec Plinius hoc animaduertit de colore unguis, quod erat ſummopere obſeruandum. Aliud eſt, quia Serapio in pluribus Dioſcoridis interpres eius uerba referens, inquit: Accenſum blactæ Biſantiæ odorem habere, ſunt autem marini ungues. Nos hoc genere bdellij caremus, quia noſtrum amarum non eſt: unde frequenter inclinaui animum, ut gummi, pro quo myrrha utimur, hoc bdellij genus ſit, ex Aphrica Alexandriam & Venetias comportatum, quia amara eſt, & alias notas habet. Noui poſtea illud eſſe quod ex Arabia petræa, & quandoque India affertur: quod uero nos pro bdellio utimur, adulteratum eſt. Ita deprehẽditur, quia nõ eſt amarũ: & ſi accendatur, gummi odorem redolet. Contigit tamen mihi ſemel uerum bdellium & ueram myrrham uidere Venetijs in officina Campanæ, id eſt, hæc duo exquiſita. Quod ſi arguas, noſtrã myrrham bdellium eſſe nõ poſſe, quia odorata non ſit, dicemus Indicum, & ex Arabia petræa petitum grauem odorem habere, qualem habet noſtra myrrha. Sed hæc aliàs. Hiſpani bdelliũ uocãt. SEN.

Lacca. Lacha ſequitur. BRA. Duplici c, potius ſcribendum

cenſeo,

cenſeo, quamuis hoc ad rem cognoſcendam nihil faciat, ſi caput Serapionis de lacca perlegeris, idem eſſe cum Canchamo Dioſcoridis & antiquorum iudicabis. Inquit enim eſſe gummi arboris, quæ naſcitur in terris Arabũ, & eſt in ea ſimile myrrhæ & ſtyraci: habet uirtutem extenuandi, ſeu macrefaciendi pingues. Eadem de canchamo ferè à Dioſcoride dicũtur. Inquit enim: Canchamum eſt gummi Arabicæ arboris, myrrhæ quadãtenus proximum, & uiroſo in guſtu, odore ſentitur (hoc à Serapione prætermittitur.) Eam ad odorẽ incendunt, & uaporant ueſtes additis myrrha & ſtyrace, eiusdẽ fumo etiam uaporant. Serapio autem non ſcripſit uaporare ueſtes, ſed in ea eſſe ſimile myrrhæ & ſtyraci. Neſcio an fuerit Serapionis interpres aut librarius, uel ipſemet Serapio qui imperfecte Dioſcoridẽ adducat. Additq́; Dioſcorides, naturam eius narrans corpus obeſum leuandi onere, & ad maciem reducendi. In reliquis ita etiam conueniunt, ut nullus ſanæ mentis dubitare debeat canchamum Dioſcoridis, apud Serapionem laccam eſſe. Poſtea Serapio Galenum adducit de canchamo ſecundum interpretationem Athabarith. At ego nuſquam Galenum reperi de canchamo ita loquentem. Quum autem uerba quæ adducuntur, Pauli Aeginetæ præciſe ſint, ob id arbitror, quod aliàs cogitaram, & animaduerteram uerum eſſe ubi Serapio adducit Athabarith, Pauli Aeginetæ uerba eſſe, non autem Galeni. Sed ille Athabarith interpretatus eſt Paulum, ac ſi Galenus ſit, & ita à Serapione receptũ eſt. Tu ipſe Paulum de canchamo, & Serapionem de lacca ſcribentes ſi legeris, eadẽ præciſe uerba ab ipſis dici animaduer=

Canchamum.

tes. Verùm gummi illud, quod uos habetis, non eſſe laccã Serapionis, aut Dioſcoridis canchamũ, ex hoc deprehenditur, quia odore caret, & ſi ad ſuffitus utamur non redolet, imò ſtyrace & myrrha additis, ſi ueſtes ſuffumigentur, in odorem nihil addit, nec aliquam habet cum myrrha affinitatem. Si autem canchamum eſſet, uetus, inodorum, & fecem potius canchami, quàm canchamum dici oporteret. Scito autem tria hoc nomine lacca nuncupari. Vnum eſt, uerum Dioſcoridis canchamum. Alterum, grana quædam arte facta, quæ Venetijs uirgino parantur, aut cocco, & alijs nonnullis: hac potiores utuntur. Eſt & tertia lacca, ex qua ruber color fit, qui uulgò carmeſinus appellatur. Ex his Serapionis error detegitur, qui ſimul cum lacca, quæ gummi eſt, & cãchamum apud Dioſcoridem, laccam, quæ chermeſim uulgò dicitur, confundit, ex qua floridus ruber fit qui charmeſinus nuncupatur. Quippe Dioſcoridẽ & Galenum adducit de prima lacca loquentes: poſtea eodem capite, Rhaſim, Athabarith, Iſaacq; adducit, qui de altera lacca, quam è cœlo uenire inquiunt, & qua tingitur, loquuntur. SEN. Alij Arabes decepti'ne ſunt? BRA. Auicenna grauiori lapſu cadit: nam de lacca caput facit, quam gummi eſſe fatetur, & præciſe Paulum Aeginetam ad uerbũ ferè adducit. Poſtea aliud caput facit de Cheichen, ubi oculata fide deprehenditur canchamum deſcribere, & eius proprietates aſsignare, quãuis per alia uerba incedat, quàm ab autoribus canchamum deſcribatur, re autẽ uera idem ſunt. SEN. Gummi Cedri ſequitur. BRA. Ex cedro ingentiſsima arbore plurima habentur. Cedria (ut

Gummi Cedri.

inquit Plinius) eſt pix, uel reſina, uel lachryma cedri. Quod circa ſtipitem induruerit, gummi eſt: dum tenella eſt, reſina dicitur. Pix uocatur, quum è teda eius accenſa fluxerit. Multæ gentes, Cedria ui ignis è teda ſumpta pro pice utuntur: quando pix paratur, primus ſuccus qui fluit in canalem, & eſt ueluti aqua, Cedriũ dicitur. Alter Cedrium.
liquor, qui mox fit, pix appellatur. Pix. *Venetijs & gummi cedri, & cedriam emere poteris, & fructus cedri conditos, qui cedrides uocantur. Cedria etiam dicitur oleum ce*- Cedria.
drinum, quo antiquitus ad perpetuandas res inunctas utebantur. Vnde carmina, & ſapientum conſulta digna cedro. Oleum hoc in lucernis poſitum lucẽ magis ſplendentem & fulgidam cæteris præbet, ſed eius fumo capitis dolorem mouet: fructus eius in myrti magnitudinem creſcit. SEN. *Viſcum ſequitur.* BRA. *Apud recẽtes hæc* Viſcum.
nomina reperio, uiſcum quercinum, uiſcum aquæ aptum, uiſcum ſoli aptum, uiſcum Romanum, & uiſcum abſolute. Viſcum Romanum compoſitionem catapotiorum de Viſcũ Romanũ
colocynthide ingreditur: recentes quid ſit, interpretari conantur, dicentes eſſe gluten Romanum, id eſt, maſticem. Qui magnopere aberrant, quia nuſquam apud aliquem probatum autorem uiſcum Romanum inuenitur: & quod maſticem ſignificet, & in compoſitione Meſue iterũ errant: nam in alijs codicibus & antiquiſsimo Meſue legitur, abſinthium Romanum, non uiſcum Romanũ. Neſcio ego (niſi gratia librariorum fuerit) unde tam ſupinus error emanauerit: ſed ad uiſcorum genera accedamus. Viſcum aquæ aptum, arte paratum eſt, aucupes eo utuntur, melle aliqui parant, alij oleo nucum, alij oliuarũ,

ita nuncupatur, quoniam & ſi pluerit, non impeditur, quum aues irretiãtur, & quoniam ſub aqua eo utuntur, ut nõnulli ad capiendos piſces uſi ſint, fit hoc uiſcũ ex ſebeſtem in Syria, deinde aut recto curſu Venetias, aut prius Alexãdriam, poſtea Venetias fertur, ſed raro bonum inuenitur. Quæ autem nos ſebeſtem uocamus, illi myxa dicunt, & ita ab antiquis ſebeſtem myxa dicebatur. Tamen & ad uſum aquæ uiſcum commune parant, uel pro aquatilibus auibus. Nam uiſco Damaſceno dicto utuntur aucupes ad omnes aues, aquatilibus demptis: ſed facto ex ſebeſtem etiam ad aquatiles aues utuntur. Viſcum uero ſoli aptum à nobis ita uocatum, ab alijs Damaſcenum, ex acinis uiridibus fruticis cuiusdam fit, qui ſupra arbores naſcitur, à Græcis ἰξὸς dicitur: ſemper autem ſupra arbores naſcitur, ut à poëta in hunc modum decantatum ſit:

Quale ſolet ſyluis brumali frigore uiſcum
Fronde uirere noua, quod non ſua ſeminat arbos.

Semper etenim uiſcum buxi folio, ſupra alienas arbores uiret. Ingens copia in Italia eſt, in Gallia, & Germania: unde non poſſum non mirari pro uiſco Damaſcum petere, quum hic prope ſit. Acini uirides naſcuntur: hos aliqui ore ſumentes, quia dulces cortice nudant, mox excoquũt, & pinſunt, adeò ut id corpus reddatur, quod uiſcũ dicimus: hoc etiam aucupes ad aues omnes capiendas utuntur, aquatilibus demptis, & ideo uulgò uiſcum ſoli aptum dicitur, & ab aliquibus Damaſcenum. Plinius libro decimoſexto capite ultimo, uiſcum ſupra quinque arbores tantum naſci cenſet, quercum, robur, ilicem, prunum ſyl

num ſylueſtrem, terebinthum. Dioſcorides duos addit, malum, & piru᷑: nos uero addimus meſpilum, cotoneu᷑, & ſalicem: quod ſummo ſtudio obſeruaui, quum M. D. XX=VIII. *in Galliam cum illuſtriſsimo principe, ac patro=no meo* HERCVLE ESTENSE *proficiſcerer, ut illuſtriſsimam* RENATAM *coniugio ſibi iungeret. Supra omnes ferè arbores uiſcum obſeruaui, imò & ſu=pra uitem, ut inde coniectatus ſim ſupra omnem arbo=rem naſci poſſe. Qui autem uiſcum, ſtercus eſſe turdellæ ſubactum arbitrantur, quia apud autores reperitur tur=dellam ſibi uiſcum cacare, & ſibi pedicas ac mortem pa rare, longe decipiuntur: quippe uiſcum nunquam naſci=tur ſeminatum, aut plantatum, ſed hoc modo frequens fit. Turdellæ, uel turtures, uel turdi (eſt autem in genere turdi turdella) uiſci acinos comedunt, mox cacant: uiſcum ſupra eas arbores naſcitur, ſupra quas cacarit: unde na=ſci non poteſt, niſi digeſtionem quandam in huius auis uentriculo nactum ſit. Quum ſupra omnes arbores excer nere poſsint, etiam ſupra omnes uiſcum creſcere nihil im pediet. At ſupra quercum frequenter inuenitur, imò hoc ſupra quercum inuentum apud Gallos in honore erat. Quam ob rem ob excellentiam etiam abſolute Quernum uiſcum nuncupatum eſt: ſecundum arbores, ſupra quas naſcitur differentiam habet, è robore ama=rum eſt: dryos hyphear uocant, quod è quercu eſt. Ali=qui per duodecim dies grana aqua macerant, poſtea pin=ſunt. Decipiuntur qui putant homines grana uiſci come=dere, & eius ſtercus uiſcum effici. Naſcitur & ſupra ra=dices arborum, ut Dioſcorides tradit, & nos uidimus fre=*

Viſcu᷑ quernu᷑.

quenter, ſed detectæ ſunt, ut uice trunci fungantur. Fit tamen & uiſcum ex radicibus quibusdam maceratis ut ex hibiſco, nos uulgò maluaueſchium nuncupamus: propterea à Poëta dictum eſt, aues fallere hibiſco. Reperitur & apud Plinium, uiſcum radicem quandam eſſe uenenoſam, à Græcis ἰξίαν nuncupata, ut in uocabulo deceptus uideatur Plinius, nam Græci uiſcum ἰξὸν appellãt: ἰξία uero affine huic uoci ἰξὸν eſt. Ideo uel in nomine deceptus eſt ob ſimilitudinem, uel ſibi placuit, id etiam interpretari uiſcum: quia nomen Græcum ſimilitudinem habet cum uiſco. Leonicenus in epiſtola ad Monochiũ, Plinij errorem in hoc nomine oſtendit ἰξίας: aut non errauit Plinius, quoniam pro eo nomine ἰξίας uiſcum interpretari uoluit, quia omnino nomen eſt à uiſco, quod ἰξὸς dicunt, deductum: quo loco etiam oſtendit ixian diuerſam rem eſſe à Chamæleontis nigri radice. Vnde Plinius excuſari poteſt: imò & Auicenna, qui de uiſco quarto canone agens tanquam de ueneno, ea dicit, quæ de ixia à Dioſcoride ſcripta ſunt, & hoc in re ipſe & remedijs. Sed recentes turpi errore detinẽtur, putantes uiſcum quo aues fallimus, uenenum eſſe, & id eſſe quod à Plinio & Auicenna inter uenena tractatur: ſed hæc omittantur, utpote à Leoniceno præcitata epiſtola diffuſè ſcripta. A Gallis uiſcum, gluy de cheſne: à Germanis uogelleim, id eſt, auium gluten dicitur, & ita abſolute uiſcum uocant: habent autem alium nomen eichel miſpen, quo uiſcum quernum ſignificant. SEN. *Colla piſcis ſequitur, & gluten.* BRA. *Hæc duo nõ ab re ſimul copulaſti: quod enim Græci colla, nos glutinum appellamus: fit ex corio piſcis*

Colla piſcis & gluten.

piſcis colla: alij ex uĕtre fieri dicunt, & ichthyocolla uocatur, quaſi piſcis glutinũ, apud nos uulgò colla de peſce nuncupatur. Accidit enim plerunque in noſtro uulgato idiomate, Græcum nomen notius eſſe Latino ut in urina & lotio deprehendi poteſt: ſi uero ex corijs, & taurorum auribus fiat, Gluten taurinum dicitur: nos uulgò collam garauellam uocamus. Fiunt & glutinorum plura genera, ut ex pellibus anguillarũ, ex pellibus hœdorum, ex caſeo, ex piſcibus pluribus, per decoctionẽ talem quouſq; ferè liqueſcant & glutina ſunt: tamen excellentiſsimum eſt ex taurorum & boum pellibus ac auribus: quod Ariſtoteles libro de animalibus tertio, animaduertit, ubi inquit, in omnibus corijs eſſe muccoſum quendã lentorem, ſed in aliquibus minor eſt, in aliquibus maior, adeò ut in bubus ſit maior lentor, propter id colla fit. Sunt & alia genera apud nos, ex farina & aqua, ex farina, aqua, aceto & oleo, ex farina, caſeo & aqua, ex Tragacantho, & alijs pluribus, quæ omittere decreui, ne in immenſum creſcat opus. Tu in tua officina duo genera habere ſtudeas, quæ ad rem medicam proficiunt, gluten piſcium ichthyocolla à Græcis dictum, & gluten abſolutè, quod gluten taurinum ab autoribus, à nobis colla garauella nuncupatur, qua nihil tenacius. Tu hoc genus Taurinũ parare poteris Ferrariæ, & facile. At ichthyocollam Venetijs emes, ubi magna copia eſt. SEN. Audiui ex piſcium inteſtinis collam piſcis fieri. Id'ne putas? BRA. A quibuſdam recentibus aſſeueratur. Ego autem ex corio dorſi, & uentre fieri uidi, quanquam & ex inteſtinis etiam parari nihil impediat. SEN. Quo nomine piſcis ille appellatur? BRA. Ichthyocollam nominari ſupra

Gluten taurinũ

docuimus, cuius corium, uenter, & omnes ferè partes glutinoſa ſunt. Verum ex alijs pluribus piſcibus fieri poteſt, imò ex omnibus, ſed non ita tenax: quin & ex uitulorũ, taurorum, & maxime ſuum pedibus à noſtris quandoq; colla quædam ſatis tenax fit: ſed hæc aliàs dicentur. A Germanis gluten, leim, ab Hiſpanis grudes, à Gallis colle nuncupatur. Ichthyocollam uero Galli colle de poiſſon, Germani fiſchaleim, id eſt, piſcis collam uocãt. Alia proſequaris. SEN. De his gummi ſatis iam dictũ eſt, mihi ſummè placeret, priuſquam cœnæ hora incumbat, oſſa percurrere, quibus in mea officina indigeo. BRA. Et oſſa in officinis habetis? SEN. Equidem, & quæ uarias compoſitiones ingrediantur. BRA. Eia tua hæc oſſa exerant. SEN. Oſſa mea in me ſint, & diutius tecta carne perſeuerent. Alia ſolùm proſequar.

DE OSSIBVS, QVORVM in officina uſus eſt.

SENEX.

Os dactylorũ. OS DACTYLORVM primum locum ſibi uendicauit. BRA. Quid eſt os dactylorum? Ego nunquam in palmulis os inueniri didici. SEN. Anima dactylorũ. BRA. Adhuc grauius erras: ſemẽ potius dicito. Neſcio unde uenerit quod uulgus noſtrũ omnia ſemina animas uocat, fortè quia in medio fructus ſunt, ſicut animã in medio corporis eſſe arbitrantur

trantur

trantur, aut quia ſemine progenerantur arbores. Quãuis autem in alijs ſemen dici poßit, in palmis nucleum dicere conſueuerunt autores, de quo in fructibus plenè edocuimus. SEN. Deinceps non os, ſed dactylorum nucleum uocabo. BRA. Probè egeris, ſed meliora oſſa interim proſequaris. A Gallis os de dantes, ab Hiſpanis yueſſes de tamaras, à Germanis datelken eadem ſignificatione nũcupatur. SEN. Os de cornu cerui ſequitur. BRA. Et hoc æquè os eſt ſicut primũ, nam cornua ab oßibus distincta ſunt: quamuis ceruinum ita ſolidum ſit, ut ferè oßis naturam habere uideatur: ſed ne in hoc eſſe ſolicitus ſis, nam quum Illuſtriß. Princeps HERCVLES ESTENSIS uenatorum optimus ceruos figet, mihi cornua impartiri curabo, quæ tua erunt. Illa autem habere ne cupias, quæ nonnullis annis mutant: quoniam nuſquam & nunquã ab aliquo inuenta ſunt, ut in prouerbium ceſſerit pro his rebus, quæ nũquam inuenire liceat. A Gallis os de corne de cerf, ab Hiſpanis yueſſes de cuerno de cieruo appellatur. SEN. Illuſtrißimo principi, & tibi ſemper debebo. Os de corde cerui ſequitur, quod ſi ab Illuſtrißimo principe enanciſci potero, tibi & illi immortales gratias ſemper habebo. BRA. Nec iſtud os eſt, ſed oſſea quædã cartilago: priuſquã uero de hac ediſſeram, opus eſt cornu cerui uſtum in officina habeas: & Dioſcorides 2. lib. docet ſectum ſit in aſſulas, & in ollam operculatam poſitũ luto circũlitam, donec albeſcat uri debet, poſtea ut Cadmia lauandum. Multi hoc agentes pro ſpodio uendũt. Ad os de corde cerui redeuntes, Venetijs bubulum aut uaccinũ os quoddam uenditur, quod uerè os eſt, etiam ingẽti pretio,

Os de cornu cerui.

Os de corde cerui.

pro oſſe de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui: unũ, ſtatim eo mortuo, neruus quidã aut cartilago neruea apparuit, non multum dura in crucis modum, quæ nerui duritiem præ ſe ferebat: iterum aliud cor aperui per ſex dierum ſpatium interfecti, neruea illa cartilago durior ualde erat, & tẽſa, tali ferè figura, quali Venetijs os de corde cerui uenditur, id eſt, os illud bubulum uel uaccinum, quod pro illo uendunt. Illius nerui uis apud antiquos non reperitur, minusq; in confortando & roborãdo corde ualere arbitror. A Gallis os de cueur de cerf nuncupatur.

Blattæ bizãtiæ. SEN. Blattæ bizantiæ ſequuntur. BRA. Nomẽ hoc blattæ bizantiæ, nec Arabum, nec Græcum, aut Latinũ eſt: neſcio unde Serapionis interpres illud inuenerit. Quippe blatta cum uermiculum ſignificat, quæ à nobis tarma dicitur, pannos & res alias corrodens, & blatta pro purpura accipitur: unde blatteus color, medius inter album & purpureum. Fortè bizantiæ dictæ ſunt, quia apud Bizantium, id eſt, Conſtantinopolim colligantur, tamẽ quæ ibi naſcuntur probatæ non ſunt, ſed tantum quæ in India circa paludes ubi nardus oritur, & oſtreæ illæ nardo paſcũtur. Quæ etiam à rubro mari aduehuntur, præcipuam autoritatem habent: quin & Babylonia afferuntur. Apud Dioſcoridẽ unguis odoratus eſt, de quo 2. lib. agit, cap. x. ſunt conchyliorum cruſtæ, & conchæ, colore ſubcandido: quæ ad nos afferuntur, albeſcentes quidem aliquas habẽt, ſed & nigras. Ratio eſt, quia Babylone Alexãdriam, & Venetias portantur. Nigricãt Babylonici ungues, ut Dioſcorides cenſet. Quos noſtri pharmacopolæ Venetijs emunt ungues, ex foſſa Clodia inuẽta conchylia arbitror, quæ

quæ non ſolum non redolent accenſa, ſed plurimum fœtent. Græci ſimplici nomine ὄνυξ, id eſt, unguis uocant: Latini oſtracum, uel unguem odoratum. Laudarem ut non emeres, niſi odore probares, quia aliqui ungues Venetias afferuntur probati. Alia oſſa proſequaris, nam hoc ita os eſt, ſicuti caro os. SEN. *Nihil refert, ex duritie oſſa appellari. Iamq́; oſsium finis eſt.* BRA. *Tam paucis oſsibus utimini?* SEN. *Non pluribus.* BRASA. *Expediet in propinquum illud caſtrum proficiſci, ut tutè & quietè pernoctemus.* SEN. *Citò proficiſcamur, ut cras ſummo mane ſurgentes, ad fodinas properemus ad metalla ſumenda, ubi cuiuslibet generis portionem nobis neceſſariam ſumemus.*

DE METALLIS, QVOrum in officinis pro re medica uſus eſt.

HERBARIVS.

MEO *labore fruſtrari uideor, quoties herbas, radices, aut ſemina prætereo. Nunc geſtit animus, quoniã ut metalla effodiam, illius mõtis cacumen aſcenſurus ſum.* BRA. *Arbitraris forſan ita euelli Metalla ſicut herbæ?* HER. *Ignoro. Audiui tamẽ homines diu excauare, quoad ipſa inuenerint.* BRA. *Inueniunt quidẽ excauantes, ſed terræ mixta, mox igne probãtur, & à ſordibus diuellũtur. Senex noſter adhuc dormit.*

SEN. Imò nuper experrectus quid cum Herbario loquebaris, audiebam. Citius quàm fieri poſsit, illius mõtis cacumen ſuperemus, ne ſolaribus radijs perculſi uramur. HER. O quot inſtrumẽta, quot machinas, quot caminos, quot homines, qui labori incumbunt. BRA. Omnia pro metallis parata ſunt. Hic aurũ euellitur. SEN. Et hic purum & defæcatum redditur. BRA. Tibi purum aurũ hic emas: quoniam principum ignauia, & innata quadã hominum auaritia, nunc obrizum illud, id eſt, defæcatiſsimũ non habetur, ſed omnes monetas adulterant, ut nulla nũc ſit præter fraudem. Veneti etiam, quorũ moneta probatiſsima erat, ſcutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœperũt, & omnes Italiæ principes ſequuti ſunt. Tibi ergo obrizum, id eſt, defæcatiſsimum hic emas, ne ardentium aquarum ui & ignitarum ab alijs metallis ſegregare cogaris: quamuis rariſsimus ſit apud antiquos eius in re medica uſus. Solus Plinius inter antiquos ad puerorum uulnera ualere cenſet, ut minus noceat: quippe multa ſunt ad uulnera magis efficacia, ſed aurum minus mordicat, fiſtulas ſanat, & lychenas. Serapio & Auicenna ad melancholicas ægritudines exhibent, in puluerẽ redactum: quos recẽtes ferè omnes imitãtur. Arbitror ego ut melancholicis gaudium inferatur, pelui aurearum monetarum donandos eſſe, itaq; melancholico humore potius priuabuntur, quàm auri puluere deglutito. Nempe de quibuſdam medicis ſummopere miror, qui ut uires animales ægris augeant, & cor (ut dicunt) confortent, & exhilarent, aureas monetas inter capones decoqui iubẽt, ex quibus nihil aliud abſumitur, quàm multarum manuũ

Aurum obrizum.

ſudor,

ſudor, quæ ipſas tractarunt, inhærens. Arbitrarer potius aurum pernicioſam naturam habere, ut cætera metalla, quia nihil aliud eſt aurum, quàm argentum uiuum purũ condenſatum, puriſsimã ſulphuris partem actu recipiens. Quam ob rem aurum in honore habetur: quia gaudemus poſsidentes, adeò ſtolidi effecti, ut rubram terrã exiſtimemus, & albam: nam argẽtum & aurum nihil aliud ſunt, quàm terra rubra & alba. Argentum enim eſt uiuum argentum purum condenſatum, ſulphur potentia mixtum habens: quod ex hoc deprehenditur, quia ſi tractetur, ſulphuris odorem ſpirat: non eſt autem actu, alioqui auri colorem habuiſſet. Et hoc etiam purũ hic emes: quoniam maxima Italiæ principum diſcordia argenteas monetas adulterari fecit, & ære ad quandam normã miſcentur, quod etiam Veneti in ſuis perfectiſsimis monetis fecere. Hæc autem aliàs deploranda ſunt. Futurum autem ſperamus, ut monetæ in puram metallorum perfectionẽ reuertantur, ut ſub diuerſis Imperatoribus factũ eſſe Annales teſtantur. Aurum à Gallis or, ab Hiſpanis oro, à Germanis Gold nuncupatur.. Germani uero argentum ſilber, Galli argent, Hiſpani plata uocarunt. SEN. Calcecumenon ſequitur. BRA. Quid illud eſt, quod calcecu menon dicis? SEN. Aes uſtum. BRA. Vocabuli corruptio fecit, ut intelligere non poſſem: quippe dicendũ erat chalcos cecaumenos, id eſt, æs uſtũ, de quo Galenus prope finem noni libri de Simplicium medicamentorum facultatibus tractat, & Dioſcorides quinto libro. Aes notiſsima res eſt, & quomodo aduratur norunt omnes. Ex eo aduſtum ſerua, & quam uos æris batituram nuncupa=

Argentum.

Calcecumenon.

tis, Græcè λεπὶς χαλκȣ̃, Latinè ſquama æris dicitur. Squama ex malleorum percuſsionibus decutitur, quæ duplex eſt, lota, & non lota: lauãdi modum Dioſcorides 5. libro oſtendit. Pari modo & ferri ſquamam, & chalybis ſquamam, & æris, ferri, atq; chalybis ſcoriam, in officina habere oportet: eſt autem ſcoria Latine recrementum, uulgò cacaturam appellatis. Decipiuntur qui ſcoriam dictam putant quaſi corium, ut ſquamulæ ſint, quæ ex percuſsione eleuantur: quoniam illæ propriè ſquamæ dicuntur, & Græcè λεπίς. Nec plumbi ſcoriã deſpicito, imò & uſtum, & nõ uſtum plumbum ſeruato, & uſtũ ablutum partim, partim nõ ablutum ſit. Quomodo hæc fiãt, à Dioſcoride luce clarius edocemur. Inter ſquamas, partem ſquamæ æris ſubtiliorem, quæ in ſuperficie eſt, & craſsiorem ſerua. Craſsior pars proprie ſquama dicitur, ſubtilior ſtomoma nuncupatur: præter hæc æris florẽ habere curabis: Græcè χαλκȣ̃ ἄνθος dicitur. Decipiuntur qui æruginem æris, florem æris putãt, qui error plurimũ eſt pharmacopolarum, ſed nihil hoc referret, niſi & probatiſsimi uulgò medici cũ eiſdem ſentirent maximo ægrorum incommodo: eſt autem flos æris, ut Dioſcorides inquit, & Plinius lib. 34. cap. 11. id quod ſponte fuſo ære, & in alias fornaces comportato cum flatu crebriore, excutitur ueluti ſquama, ſed uidetur tanquam granula: differt uero à ſquama, quia ipſa fit dum æs percutitur, ſed ſponte proſilit flos: optimus eſt flos friabilis, & qui ruffeſcit in attritu, & exiguis granulis ueluti grana milij cõſtat. Ex ære præterea æruginẽ habere ſtudeas, quæ à recentibus uiride æris appellatur. Apud Dioſcoridẽ & Plinium

Scoria.

Aeris ærugo.

Plinium præcitatis locis, quomodo fiant uarijs etiam modis edocemur, & de naturali, & de ærugine raſili, & ſcolecia, & uſta & non uſta. Tu hos autores cõſidera, ni piguerit: nõ enim opus eſt quæ ab illis exquiſitè dicuntur, enarrare. Præter æris æruginem, quæ à Græcis dicitur, ἰὸν ξυσὸν, à noſtris uulgaribus uiride æris, etiam ferri æruginem habere ſtudeas, & chalybis: quãuis nihil aliud chalybs ſit, quàm depuratũ & defæcatum ferrũ: arte ſit, ſi natura perfectum nõ ſit. Eos etiã derideas, qui æruginem plumbi haberi uolunt, ut quidã amicus noſter in foro abſq; ratione cõtendens. Nam plumbũ (ut philoſophi docent) ærugine penitus caret. Reliqua proſequaris. SEN. *Ex his quæ meo ordine in hac ſchedula digeſta ſunt, plura inter loquendũ enumeraſti, quæ ab Herbario prætermiſſa non ſunt.* HER. *Nihil ego prætermiſi, ſed ipſe aliarum gentiũ nomina edocere deſijt.* BRA. *Mẽte exciderat, tot ſimul confuderamus: tamen ne laborẽ ſubterfugere uidear, Plumbũ uſtũ à Germanis bleigebraad, à Gallis plong bruslé nuncupatur: Germani uero kupfer ſchlag, batituram æris uocant. Flos æris à Gallis uert de gris, ab Hiſpanis cardenillo dicitur.* SEN. *Argentum uiuum ſequitur.* BRA. *Hydrargyron à Græcis, quaſi aqueum argentum dicitur, à Romanis ex motu uiuum argentum, nunc in maximo uſu eſt pro gallica ſcabie ſananda. De eo prius dicẽdum erat, quoniam fomes & materia omnium metallorum ſit. In Hermolai Barbari ſententiam inclino, quod argentum uiuum minerale, & naturale ſit, Hydrargyrum arte factum. Tamẽ apud autores tam Græcos, quàm Latinos nomina cõfundi inuenio.* Argentum uiuum.

An calidum, uel frigidum ſit, adhuc certant autores, & lis ſub iudice eſt. Nos rē probè ſuo loco aperiemus: quod etiam uenenum ſit contendunt recentes ex Dioſcoridis & Plinij ſententia, non animaduertentes dici uenenum eſſe ſuo pondere, non aliqua letali qualitate. Nos infantibus ui uermium ſemimortuis exhibuimus, & illico ſanati ſunt. Quatuor argenti uiui genera apud autores, & re ipſa, quam ſequor, inuenio. Vnum ſcaturiens ſicut ex fontibus aquæ, quod à Plinio capite ſexto libri 33. perpetua uomica dicitur, & hoc eſt in frequentiſsimo uſu. Aliud, quod inter metalla reperitur. Tertium, quod ex minio fit. Dioſcorides modum quo fiat quinto libro oſtēdit, & Plinius libro citato, capite 8. Quartum, quod ex marmore fit, ut Vitruuius lib. 7. ſuæ architecturæ demonſtrat. Ex minio facto, aliáue re non uterer, ſed naturali tantum, quod eſt perpetua uomica. Mira in ſcabie gallica uidentur: totus morbus ad os repercutitur, & qui deplorati ferè ſunt, ſanantur: modò is qui medetur parare ſciat, ut patientis cōſtitutioni, ætati morbi, & uiri intenſioni, anni tēporibus quadret. Sed improbi quidā tonſores nunc prodeunt qui ſimiles illi ſunt, qui omnes uno calceo calceare inſtituerat: ita hi uno medicamento omnes ſanare contendunt, magno ægrorum diſcrimine: nempe plures interficiunt, quàm ſanent, quum nullus ferè nō ſanetur. Sed ad rem noſtram redeuntes, purgat ab omnibus metallis aurum, & omnia præter aurum, illi innatant, aurum deſcendit utpote grauius, & ſtatim liqueſcit. Nihil mirabilius eo opere: quum aurifices pateras, lances, aut maluuia inaurant, argentum uiuum auro miſcent, corpus

Argēti uiui quatuor genera.

Argēti uiui uis maxima.

ueluti paſta redditur, ut facile ſupra pateram aut malu=uium extendatur, mox igne appoſito, argentum uiuum euaneſcit: aurum adeò inhærere inuenitur, ut nulla ra=tione ſeiungi poßit, niſi compoſitione altera, quam for=tem aquam uulgò appellant, uel aqua da partire. Ea enim nummularij & aurifices ad ſegregandum aurum ab argento, & alijs metallis utuntur. Ex Germania faci=le argentum uiuum ex perpetua uomica habere poteris, uel etiam inter metalla inuentum: quæ autem arte fiunt, omittas. In hoc autem uerum mihi ſponte aperias. Qui pluri uiuo argento utuntur, medici, an aurifices? SEN. Hos archimyſtæ ſuperant in immenſum. BRA. Dij bo ni adhuc ſuum Mercurium congelare quærunt? SEN. Et nunquam deerunt, adeò ingens auaritia, & dira ha=bendi cupido hominum mentes perturbat. BRA. Galli argent uif, Hiſpani azogne, Germani queckſilber, id eſt, uiuum argentũ, uocant. SEN. Ceruſſa ſequitur. BRA. Ceruſſa.
Et hanc inter uenena numerant, fictitia res eſt ceruſſa, à Dioſcoride libro quinto, & Plinio libro trigeſimoquar=to, capite decimooctauo, & Vitruuio ſeptimo ſuæ Ar=chitecturæ, modus conficiendi edocetur. Præ omnibus autem Serapio ad unguem conficiendi modum oſtendit, capite 378. Nos uulgò biãcam ab albedine uocamus. De=cipiuntur qui ceruſſam eruginem plumbi faciunt: quo=niam plumbum ærugine caret, tamen ex plumbo & ace to fit: propterea à Germanis pleivveis, id eſt, albugo plumbi, à Gallis Latinè ceruſe nuncupatur. Ex cocta & cruda unguentum paratur. Olim Rhodia probabatur, & Corinthiaca: nunc opus nõ eſt Germaniam tranſire.

Imò ſunt qui Venetijs parent, ita parandi modus apte ab autoribus oſtenditur. Mulieres Italæ plures, pro fuco ceruſſa utentes, halitus fœtorem incurrunt, & dentium putredines, & ante tempus facies uniuerſa rugis aratur.

Lithargyrum. SEN. Lithargyrum ſequitur. BRA. Apud recentes autores duplex lithargyrum inuenitur, auri ſcilicet, & argenti. Auri lithargyrum dicitur ex colore quem habet: à Latinis ſpuma argenti uocatur, ut Plinium legenti capite ſexto libri trigeſimitertij apparet, qui eadem ſub ſpuma argenti, quæ hic à Dioſcoride ſub lithargyro ſcribit. Tres lithargyri ſpecies apud autores inuenio: unam, ex molyblitæ arena, id eſt, plumbari: alteram, ex argēto: tertiam, ex plumbo. Modum faciendi Plinius præcitato loco, & Dioſcorides quinto libro docent. Nos flauā ſpeciem frequentem habemus, quæ à Dioſcoride chryſitis ex colore nuncupatur, & omnibus præſtat: habemus & albam ex Sicilia allatam, quæ ob colorem argyritis dicitur, non quia ex argento ſit: nam ea quæ ex argento eſt, calauritis appellatur, unde frequentiſſimas habemus has duas ſpecies, albam, & auream, ſed potiſſimū aurea abundamus, in qua multi decipiuntur ex auro fieri putantes: nam aurea dicitur, ob colorem quem habet auro fuſo, & in globum ducto, ſimilem: propterea à Dioſcoride chryſitis dicitur, nos uulgò lithargyrum auri, nomē ferè Græcum imitantes. Differunt tamen lithargyrum & argyrolithon, quamuis nomina idem ſignificare uideantur, quia unum lapidem argenteum, alterum argenteum lapidem important: tamen primum ſpuma argenti eſt, alterum lapis, qui & à Chymiſtis aphroſelenon nūcupatur.

Probatiſſi

Probatiſsimum eſt aureum lithargyrum, & cætera uiribus antecellit. Non mihi tempero, quin laudem illos Arabes, qui lithargyrum faciunt plumbum in argentarijs fodinis uſtum. Dicant quodcunque alij autores, quod uidimus, ita eſt, laminis plumbeis tegunt argentum in fornacibus, poſtea ignem frequentant, nonnihil ueluti ſpuma fit liquefactis plumbi laminis, quod ferreo quodam baculo in unum colligunt. Id lithargyrum eſt, quo utimur, & Chryſitim dictum: unde non ab re ſpuma plumbi à quibusdā Arabibus dicitur. Galli literge, Hiſpani albayalde, Germani glett uocant. SEN. Marchaſita ſequitur. Marchaſita.
BRA. Pyritem lapidem Plinius libro trigeſimoſexto, capite uigeſimonono, eā appellat, & quinto libro Dioſcorides. Duplex reperitur: una colore aureo, altera argēteo: Pyrites.
quæ argenteo colore eſt, à nobis frequentiſsime habetur: alteram quandoque etiam habemus, Lapis eſt, ex quo æs extruditur: probatur qui facile percuſſus ſcintillat, & æri maxime ſimilis. Modus cremandi apud Dioſcoridem & Plinium idem eſt: ad diſcutiendum & exiccandum maxime ualet, ut nonnunquam pannos aliquos ex ui morbi Gallici in inguinibus factos per totum corpus diſcutiat, imperitis medicis applicantibus, ut exiccent, quum potius materia Gallici morbi extrahēda ſit, ut exeat. Pyrites dicitur, non quia alij lapides non ſint ita uocati, & Igniarij, ſed ob excellentiam celeritatis ſcintillandi: imò & corallium pyritis dictus eſt, Plinio eodem loco teſte. Quandoque fruſta alijs denſiora & ponderoſiora inueniuntur, hoc maxime ignem emittit. Magnificus comes Galeazus Taſſonus in Appennini alpibus mōtem habet,

in quo huius lapidis ingens copia reperitur. Certus ſum ibi mineras aliquas ſubeſſe, ſi quis profunde deſodiat. Ad rem noſtram, pyrites quandoque argentum habet, quandoque æs, quandoque utrunque, quandoque nihil habet, & adeò ſterile eſt ut nullum metallum ex ſe admittat, ſcitoq; eum pyritem ex quo fit æs aureum appellari, album uero argentum, quia ex ipſo argentum fit. SEN. *Argentum ergo ex Marchaſita excuditur?* BRA. *Excuditur omnino.* SEN. *Nullus antiquorum hoc monuit.* BRA. *Nullus, quem nouerim, de qua re multum miror, ut id credere coactus ſim, aut antiquos ignoraſſe, aut de hac re ſcribere noluiſſe, utpote quæ ſenſu cōſtare uideatur: hoc autem in Germanicis ſodinis manifeſte deprehenditur, & Pannonicis, quod etiam in ſuo Bermano Agricola ſcriptū reliquit, imò addit pyritē inueniri aurei penitus coloris, è quo aurum detruditur. Nos huius fruſtum habemus. Inuenitur et ſimilis Galenæ pyritis, & cinerius, quæ tria genera multum ſolida non ſunt. In Sileſia uarijs partibus inueniuntur. Miror autem de Alberto, qui è marchaſita nullum metallum detrudi poſſe fateatur. Ipſe fortè in ſterili pyrite expertus eſt, propterea in omni ita eſſe arbitratus eſt: nam apud Arabes ex marchaſita, apud Græcos ex pyrite, quæ idem ſunt, æs detruditur. Vnum eſt, in quo Serapionis codicem corrigere oportet. Dioſcoridem adducit, hæc uerba proferentem, eligendam eſſe marchaſitam, quæ quādo ponitur in ignē ſaliunt ex eo ſcintillæ facile. Dioſcorides autem id non dicit, ſed ἐυχερῶς δὲ σπινθῆρας ἀφιέντα, id eſt, qui facile percuſſus ſcintillat: non autem puto deceptum eſſe*

Serapionem

Serapionem,ſed interpretem erraſſe,ibiq; legendum:& quando percutitur,ſaliunt ex eo ſcintillæ facile. Meſue hunc lapidem ſtellatum uocat, quoniam ut ſtellæ radiat, præſertim ſi ante ſolem ponatur, aut aliam lucem, & lapidis ſtellati duas ſpecies enumerat. Altera eſt marchaſita argenti:altera, lapis lazuli:adeò clare loquitur, ut de excellentiſsimo quodam uiro mirer, qui chaos eſſe dicat, præſertim quia in eadem minera quandoque lapis lazuli & marchaſita inueniuntur, & ex radiantia hoc nomen ſtellatum ſortiti ſunt:quoniam & lapis lazuli aureas maculas habet, apprime ſplendentes, ut uiderim Ferrarienſem ſculptorem celeberrimum Franciſcum Anechinum,qui in lapide lazuli cicindellam finxerat miro artificio, ut cauda accenſa in fine uideretur: nam in maculam aureã terminabatur, mirum artificis ingenium. At quia hoc nomen aſter Græcè ſtellam ſignificat, & Samiæ terræ ſpeciem comprehendit,propterea Meſuemaſtigi placuit,Meſuem de aſtro loqui,qui eſt Samia terra,ac ſi nihil aliud,quàm Samia terra aſter appelletur:quum tamẽ Plinius capite decimoquarto libri trigeſimiſeptimi, de gemma ſtellata pertractet,quæ ponticarum gemmarum unum genus eſt,& quæ nunc ſanguineis, nunc atris guttis aſpergitur, & inter ſacras habetur: quum uero Meſue lapidem ſtellatum dicit,uel ut in Hebræo Meſue legimus, lapidem ſplendentem, fortè ſuo idiomate illos duos intelligit,maculas habentes,quæ ſplendorem faciant:propterea non erat adeò temere culpandus Meſue, quia conſtat lapidem lazuli, & marchaſitam diuerſa eſſe, quoniam in eo ſplendore idem ſunt. Minus credẽdum eſt re=

Lapis ſtellatus

centibus, ut Pandectario, qui marchaſitam, marmor eſſe contendit. Quum in Meſue legitur eſſe de genere marmorum, legendum eſt, de genere lapidum, & non de genere metallorum, propter marchaſitam quæ inter lapides numerari debet, quum metallum eſſe uideatur. Ideo non contentus, quod ipſam ſplendentem lapidem, aut ſtellatum uocauerit, ad pleniorem efficaciam addit eſſe de genere marmorum, id eſt, lapidum. SEN. *Lapis lazuli inuenitur'ne apud antiquos?* BRA. *In re tam certa tamq; explorata dubitas? Quis neſcit adeò pulcherrimum lapidem antiquioribus notiſsimum fuiſſe? A Dioſcoride quinto libro & Galeno nono de ſimplicium pharmacorum uiribus cyaneus appellatur, à Latinis autem cœruleus. Sed quidam Leonardus qui de lapidibus agit, ita hunc lapidem nouit, ſicut omnes alios, neſcio an aliquis ineptius de aliqua materia ſcripſerit: hic bonus uir cyaneum & cœruleum duos lapides eſſe arbitratur, tamen eiſdem uerbis in utriſque enarrandis utitur. Plinius capite ultimo libri trigeſimitertij, cœruleum arenã eſſe ſcribit, tamen & lapis eſt, Dioſcoride teſte. Theophraſtus animaduertit quum teritur, in quatuor colores immutari, quod & Plinius refert, candidiorem, nigriorem, craſſiorem, tenuiorem. Denique Arabum lapis lazuli, eſt cyaneus Græcorum, & Latinorum cœruleus. Recentes in marem & fœminam diſtinguunt: antiqui in perfectius, & in imperfectius. Serapio perfectiſsimum colorem cyaneum habẽtem probat, & guttas aureas admixtas, quiq; alterum lapidem mixtum non habet, nec facile frangitur. Vos pharmacopolæ hunc lapidem imperfectiſsimum habetis*

Lapis lazuli.

betis, quippe cui eius color deſit. Dioſcorides enim probat ſaturatum colore ſui nominis: additq; in Cypro ex ærarijs metallis fodi, & eſſe perfectius quod ex arena littorali. Tu an in his fodinis habere poteris, experiaris, ex ipſo color ille exquiſitiſsimus ſit cyaneus, quem uulgò azurrum ultramarinum nuncupamus, id eſt (ut arbitror) magis intenſum, quàm color marinæ aquæ, tamen & ille color ex terra etiam ita appellata fit, ſed qui ex hoc lapide, cæteris magis floridus eſt. Miror & hic de excellent. quodam uiro, qui Meſuem legens dicentem hunc lapidem melancholiam educere, eò reprehendat, quia hoc à Græcis non dicitur, ac ſi neceſſarium ſit nihil noui inuenire, niſi à Græcis prius dictum ſit. Verùm quum lapis lazuli eaſdem uires habeat cum armeno, in armeno autem fortiores ſint: propterea Serapio de lapide lazuli tractans, lazuli uires, id eſt, cœrulei Galeni, & armeni unà commiſcuit, ut utriſque eaſdem uires ineſſe oſtenderet, quum & colores in idem inclinare uideantur. SEN. Quum de hoc lapide ſermo inciderit, non erit ab re ipſum quærere. BRA. Ne conteras tempus, quia in Armenia ſolum inuenitur. Mihi frequentiſsime uirides lapides pro Armeno pharmacopolæ oſtenderunt, qui armeni nõ erant, quẽ tamen potius habere optarim, quàm cyaneum. Nullus eſt Ferrariæ, aut Venetijs, qui uerum habeat: leuis eſſe debet cœruleus, quàm planiſsimus, friabilis, ſine arena. Plinius uiridem in cyaneum inclinãtem eſſe monet. Nonnulla lapidis lazuli fruſta armenum eſſe arbitrarer, ſi friabilia inuenirentur. Inter floridos colores numeratur, quos dominus fingenti præſtat. Plinij tempore terra inuenta

erat in Hiſpania, & nunc quoque habetur, quæ eundem colorem repreſentat,& uili pretio uenditur. Optarim ut haberetur: tamen eius loco chryſocolla(ut Dioſcorides inquit)uti poſſumus. Marchaſitam & Galli marchaſites nuncupant,lapidem uero lazuli pierre daſur. At Germani pyritem ut marchaſitam kiſz uocant, ſed ſuis nominibus poſtea diſtinguunt argenteã & auream. SEN. Argentum ſublimatum ſequitur. BRA. Nuſquã apud antiquos ſublimatum repperi(quod nunc ſciuerim.) Albucaſis inter recentes, quem tu optime noſti,ex calchanto, argento uiuo & aceto fieri docet:nunc ut uehementius fiat,ſalem armoniacum addunt. Venetijs paratur,ibi emere poteris:quanquam & tu ipſe pro tua officina Ferrariæ parare nihil impediet: ſed à fumo cauendum eſt, quo multi incauti interempti ſunt,alij mutilati, alij attonito morbo,quẽ apoplexiã uocant,correpti. Vtinam hoc uenenum in lucem nunquã prodijſſet:plura facit incõmoda,quàm cõmoda: nihil eſt æquè inter ſimplicia uenenoſum, quod ſemihora,& minori ſpatio exedendo interficit:nam omnia intrinſeca, & præſertim præcordia uelut ignis urit. Linguæ apice quandoque ſublimatum tangens, ut eius guſtum ſentirem,intumuit protinus lingua,ut extremè refrigerãtibus uti opus fuerit. Caſu inuentum eſt: eo mulieres Italæ nonnullæ ſe fucant,colorem album reddentes,ſed maximo diſpendio,utpote quibus breui dentes marceſcant,halitus male oleat,oculi caligent,rugoſæ efficiantur, morbo attonito corripiantur, & in repentinam mortem feſtinent. Olim ad morbi Gallici medellam in magno erat uſu, nunc deſijt,& uiuum argẽtum eius loco

Argentũ ſublimatum.

receptum

receptum eſt. Eius decoctum in modica etiã quantitate, ſcabiem præter noxã tertia die ſanat. Alphõſinus Trottus Eques magnificus eius rei teſtimonium exhibere poteſt, qui ut uir eſt ingenij ſagax, ita multa experiri in dies tentat. Smegma etiam odoratum, id eſt, ſaponem parare ſoleo, quo præter ſuſpicionem aliquam, qui eo deliniuntur à ſcabie tertia die ad ſummũ liberantur. Hoc experti ſunt non ſemel, magnifici Nobiles Alphonſus Ziliolus, & Andreas Archius Comes facũdiſſimus. Ab Hiſpanis ſolimam nuncupatur, ſicut & à noſtris mulieribus ſulima, à Gallis argent ſulime. SEN. Minium ſequitur. Minium.
BRA. Res pluribus ignota etiam celeberrimis uiris, qui de ipſo ſcribunt, quum nihil uiderint, aut experientia didicerint. Plures minium & cinnabarim confundunt, quũ à Dioſcoride plurimum differre oſtendatur. Minium duplex eſt, natiuum florido colore inſignitum, & factitiũ, in uiui argenti uenis gleba ἄνθραξ nuncupata: effoditur ſubruffo colore, quæ circa ſe rubrum puluerem habet, hic puluis uerum minium eſt, & fortè apud antiquos in magno honore, quo Iouem miniabant diebus feſtis, & triũphantes. Solus Vitruuius 7. lib. ſuæ Architecturæ huius meminiſſe uidetur, quum Dioſcorides & Plinius minium fieri tradant, ex lapide argentariæ arenæ mixto: quamuis Plinius natiuum quodammodo adumbrare uideatur, rubinos (quos carbunculos uocat) eodem loco fieri dicens: ſed hæc aliud tempus expetunt. Tu hæc pro ueris, ratisq; habeto, minium natiuum & factitium inueniri, natiuum in uſu non uidetur: fortè quia paucum, & in magno pretio: factitium id eſt quod in officinis habetis. SEN. Na=

tiuum arbitrabar, quod uendimus. BRA. *Factitium eſt, ex accenſa arena coccinea argẽtariæ arenæ mixta: im primis autem pluribus loturis lauant, & alijs rubris adulterant. Probatiſsimum minium, quod igne fit, guttas argẽti uiui mixtas habet, antequam colorem per uim ignis acquirat: hæc ex uiſu dicta ſunt nobis, & non auditu, uidimusq; Venetijs adulterari rubrica quadam ſimul mixta. Optimum minium ita deprehenditur, ſi ſupra candẽs ferrum poſitum igneſcat quidem, ſed non uratur (niſi pro minima parte) nec colorem amittat. Ferrariæ ex uarijs generibus periculum fecimus. Nonnulla minij genera nõ urebantur, & ſuum colorem ſeruabant: alia nigra efficiebantur, quibus erat admixta rubrica.* SEN. *Audiui cinnabarim apud antiquos idem eſſe cum minio.* BRA. *Surda aure audire debebas, quoniam diuerſa ſunt, ut Dioſcorides cenſet.* SEN. *Quod nos uulgò cinaprium appellamus, non'ne eſt antiquorum cinnabaris?* BRA. *Nequaquã. Cinaprium etenim noſtrũ ex ſulphure & argen*

Cinnabaris. *to uiuo arte fit Venetijs: antiquorum uero cinnabaris apud Plinium capite 7. libri 33. eſt ſanguis draconis ab elephante eliſi, cuius Dioſcorides in metallis meminit: nõ aſſerit autem, ſed ita ferri dicit: Pliniusq; eundem ſanguinem ab illa gente appellari cinnabarim tradit. Nec admiratione afficior, quamuis cinnabarim idem cum minio eſſe cenſueris, quoniam & Plinij tempore medici decipiebantur, minium, cinnabarim eſſe arbitrantes, quia eo nomine tunc appellabatur. At cinnabaris in multo medico uſu erat, quum minium uenenum ſit.* SEN. *Ex his nondum accepi cinnabarim.* BRA. *Quid ſentiam uno*

uerbo

uerbo expediã, & ſi ab autoribus cinnabaris inter metalla numeretur, tamen de ipſo tanquam de re ignota loquuntur: ideo non poſſum aliud agere, quin ſuſpicer cinnabarim eſſe ſanguinem draconis à nobis nunc appellatum, id eſt guttam illam, uel lachrymam, quam in officinis habetis, & ſanguis draconis dicitur, nõ id quod in rotulas conficiunt, quod me in hanc ſuſpicionem duxit, eſt eius color, qui in noſtro hoc ſanguine draconis profundus eſt, ut de colore cinnabaris Dioſcorides ſcribit, & eo pictores utuntur ad fingendum ſanguinem, nec in uili pretio eſt. Non diu eſt quòd Venetias portatur: nec dico eſſe draconis eliſi ſanguinem, ſed lachrymam arboris. Plinius incertè illum tractat, nos hoc nouimus, & experimentis comprobauimus. Adde id non eſſe quod ab Arabibus deſcribitur, ſuccum ſcilicet quartæ ſpeciei ſideritis, quæ à noſtris ruſticis millefolium dicitur. Apud medicos, & pictores, & hæc & factitia cinnabaris in magno uſu ſunt, & præſertim ſanguis draconis uocatus, qui lachryma eſt, nec multa copia Venetias affertur. SEN. Gaudeo priuſquã moriar plurima diſcere. BRA. Minium ab Hiſpanis & Gallis noſtro nomine, à Germanis menig uocantur: cinnabarim uero Galli uermylon, Germani cinober appellant. SEN. De his quibus in officinis utimur ad mineras ſpectãtibus ſatis dictum eſt. Lapides ſequuntur in meo ordine, quorum uſus eſt in uarijs compoſitionibus apud medicos. Venetijs mihi emam cinnabarim, minium hic utrunq; colligam & factitium, & natiuum, quamuis exiguum uideatur. BRA. Nõ erit ab re lapides recenſere, priuſquam prandij hora incumbat,

quorum partem in mineris, partem in his montibus inuenies. SEN. *Et tempeſtiua hora adhuc eſt, nec Herbarius laßitudine premitur.* HER. *Per duas horas adhuc uobis inſeruiam, poſtea prandendum erit: quippe os uentriculi iam fame titillari cœpit.*

DE LAPIDIBVS, QVOrum apud Ferrarienſes Pharmacopolas uſus eſt.

SENEX.

NVNC *lapides enumerare incipiam.* HER. *Quid moraris?* SEN. *Nondum locum inueni, ubi ordine digeſti ſunt.* HER. *Pone cõſpicilla.* SEN. *Heri neſcio quo loco amiſi.* HER. *Et uiſum ſimul amiſiſti? En ſiniſtra pagina lapides ſunt.* SEN. *Nõ poſſum abſq; uitreis oculis legere: tu hunc libellũ Herbarie ſume, & meo munere fungaris.* HER. *Et tu bipalliũ, ſacculum, atq; peram humeris apponito.* SEN. *Id aſello condonetur.* HERB. *En tuos emißitios oculos in herba reperi, atq; ſeruaui.* SEN. *Nihil mihi gratius, nunc lapides optime intueor.* HER. *Quomodo prius ambulabas, ſi lapides uidere non licebat? Miror cur frequenter non ceſpitaueris.* SEN. *Iocaris? Ego ſcriptos lapides intelligo.* HER. *Pinguntur potius quàm ſcribantur lapides.* SEN. *Cauillari deſinas: primus lapis, qui occurrit,*

perlæ

perlæ ſunt. HERB. De lapidibus tractaturus à re, quæ lapis non eſt, incœpiſti. BRA. Fortè non ab re, quum ab Arabibus inter lapides numerentur. SEN. Non multum refert, quo genere diſponantur, modo quid ſint adiſcamus. BRA. Græci in re medica rarò margaritis utuntur, ita enim appellant, nõ perlæ, & à Latinis uniones dicũtur, non ut aliqui opinantur, quia una in una cõcha tantum ſit, ſed ut inquit Plinius lib. 9. capite 35. quia nulli duo reperiũtur indiſcreti, quippe Albertus Magnus plures una concha inueniſſe fatetur. Et qui Indicam nauigationem fecere Luſitani, centum triginta uniones una concha capi teſtantur. Nos Venetijs una concha ſeptem incluſos uidimus, conchæ carne modicum exiccata. Margaritæ ſuam maturitatem habent, & ſenio creſcunt: antequam maturæ ſint, ſi à conchis eximantur, breui corrumpuntur. Maturæ facile defluunt: quinque notis probantur, cãdore, magnitudine, orbe, leuore, pondere, ut nihil æquè ſit indignius homine, ſi margarita nuncupetur: nempe unaquæq; illarum proprietatũ, ab homine quicquam demit, & in ipſo imperfectionem ſignificat noſtro uulgato idiomate: tamẽ mulieres noſtræ alijs blãdiri ſolẽt hoc nomine Margarita, aliquem aut aliquam perlam uocantes. Ex Indico mari ad nos afferũtur probatiſſimæ, & etiam ex Britannico, quod nũc uulgò Anglicum & Flandricum uocatur. Diuerſitas colorum & turbulentiæ in ipſis ros eſt, ut Plinius refert, quem capiunt, quãdo in Venerem accenduntur ſuo anni tempore: hoc genus conchæ ex quo margaritæ ſumuntur, ab incolis berberion & berberi appellatur: inter epulas gratiſſima eſt illarũ caro.

Perla. Vniones. Berberion.

Arabes cor à margaritis confortari, & roborari prodidere: quippe Arabes medicinarum ex unionibus inuẽtores ſunt, quamuis & Plinius nõnihil meminerit. Venetijs pro tua officina integras margaritas emes: nam in puluerem redactæ, & uires amittũt, & facile adulterari poſſunt. SEN. *Quũ in receptis (ut inquiunt) perforatæ & non perforatæ margaritæ ſcribuntur, quid intelligendum eſt?* BRA. *Aliquæ margaritæ ſunt, quæ natura perforatæ inueniuntur, aliæ arte: quando perforatæ deſpiciũtur, eæ ſunt quæ natura foramen habent: nam aliquo malo affectu acquiſiuere. Tamen nõ perforatæ ſimpliciter probatiores ſunt, quãuis quæ arte perforatæ ſunt, deſpicere non oporteat. Hanc diſtinctionẽ nullus Græcus aut Arabum poſuit (quem legerim) ſed recentes in cauſa fuere, qui in ordinandis apud pharmacopolas rebus ad ſuos ægros ſpectantibus, ut apud uulgus in admirationem ducantur, in hunc modum altiori uoce intonant, recipe margaritarum non perforatarum, quum ſatis fuiſſet probo pharmacopolæ margaritarum ſimpliciter protuliſſe. Omnibus ferè gentibus hoc nomen perla commune uidetur, ab eo enim parũ diſſentiunt: nam Galli parles, Hiſpani perlas, Germani perlen nũcupant.* SEN. *Corallia ſequuntur.* BRA. *Gratiſſimum eſt Corallium, & meritò inter gemmas numerari deberet: geſtantium animos lætificat. An lapis coralliũ, de quo Plinius lib. 36. cap. 19. loquitur, altera res ſit à noſtro Corallio, ambigimus. Antiqui autores duorum generum tãtum meminere, rubri, & nigri. Nigrum appellari antipathes, Dioſcorides tradit. Plinius in rubro mari nigrius naſci, capite 2. lib. 32. cẽſet:*

Corallium.

non ta

non tamen purè nigrum, ſed nigrius naſci dicit: quicquid ab autoribus ſcriptũ ſit. Nos Genuæ totius Liguriæ emporio tria corallorum genera uidimus, quæ ramos amplos habebant, nigrum, rubrũ, & album, imò adde ſubrubrum, & modicè uiride, quod & Genuẽſes pro nigro habebant. Nos ſubrubrum, uulgò incarnatũ uocamus, tamẽ idem cum rubro eſt, ſed imperfectè rubrum: eſt enim medium inter album, & perfectè rubrum. Ideo Auicenna alijs exquiſitius, in album, nigrum, & rubrũ diſtinguit. Alba imperfecta eſſe & immatura arbitror, ideo magis adſtringunt: ſubrubra, id eſt, incarnata, magis matura albis, & rubris minus: rubra colore florido in maturitatis ſymmetria ſunt, uiridia magis matura, quàm opus ſit, nigra adhuc magis. Ad hoc moueor, quoniam in una plãta omnes has differentias uidimus, imò in uno met ramo. Et Ferrariæ Reuerẽdiſſimæ ſacri Cœnobij diui Antonij initiatæ, Lucretia Malaſpina egregia & probatiſſima mulier, & Bonifacia Biuilaqua probitatis ſpeculũ, Crucem ex corallo habent ſuo lapidi innixam, & natura ita factam, cui ars modica addidit, & duas latronum cruces, à látere ita à natura factas, quæ ſuo lapidi tanquam radici inhærent, in quibus nonnullæ corallorum differentiæ uideri poſſunt. Quum autem de Corallio apud autores ſimpliciter ſermo fit, rubrum intelligere oportet, quo puerorum colla & manus ornamus, effaſcinationes, & atram bilem, quam brutam uocamus, & epilepſiam, atq; apoplexiam euitare arbitrantes: nunc in magno pretio ſunt, ut ferè haberi non poſſint: ſed probandus eſſet in pueris uſus, niſi & mulieres pro ornamento uterentur:

uidetur enim comes eſſe albedinis, & eam floridã magis reddere. Dioſcorides ſuum nigrũ corrallium à rubro ſpecie diſtinguit. Nos quæ uidimus perhibemus, in una met planta album & nigrũ eſſe, imò unus met ramus, parte una ruber floridus, altera niger uidebatur. Rubrũ probatur, quàmmaxime rubens colore florido, frangibile, odorẽ terræ, muſci, & algæ habens ramoſiſſimum. Damnandũ lapideum, ſcabioſum, ſcabrũ, & inane. Vos pharmacopolæ cõtinuò peſſimum genus habetis, quod ſcabioſum eſt, petroſum, & totum inane: albũ probatur: quod maxime album, & nigrum ſimiliter, ac lucidum, quũ nigrũ ad eadem ualeat ad quæ rubrum, ſed ægrius: ideo pro nigro rubrum habere ſatis erit. Albũ uero ſeorſum emito, ſed Genuam mittes, non Venetias, aut in Siciliam: nam Syracuſis apud Pachinum promontorium copioſiſſimè naſcitur, & apud Drepanum eiusdem Siciliæ urbem, quã nũc Trapani uocant, quin & in Gallico ſinu circa Orchadas, & in Lyguſtico mari, & ante Corniculum, & Neapolim oritur: omitto nunc rubrum mare, & Perſicum ſinum. Quando ſub aqua eſt, uiride apparet, & tenellum eſt: quum euellitur, ex circunſtante aëre dureſcit, & color ruber fit, ſi adeò maturuerit. SEN. *Eſt ne arbor?* BRA. *Folia non habet, propterea ſubſtantiam quandam terream eſſe arbitror, quæ potiſſimum circa montuoſa loca ſit, ob caliditatẽ & ſiccitatem loci & maris adeò exiccatam, ut in lapidem uerſa ſit, quæ prius ob eius lentorẽ extendi poterat, & in uarios ramos diduci, ut arbor uideatur. Vnde & Græci dendritin quaſi arboreum uocãt: & Dioſcorides lithodendron, id eſt, arboreũ*

lapidem

lapidem nuncupauit. Ab Hiſpanis coralos, à Gallis coral, à Germanis coraln dicitur. SEN. Lapis armenus occurrit. BRA. In pyrite lapide, armenum edocuimus, quem uiridem in cyaneum uergentem eſſe oſtendimus, quo pictores pro cyaneo, id eſt, lapide lazuli quandoque uſi ſint: armeniacus etiam uocatur. Optarim ut armenum potius haberemus, quàm cyaneum: tamen nec cyaneus, uel cœruleus omittendus; quoniã & ipſe atræ bili mirè aduerſatur. SEN. Lapis hæmatites ſequitur. BRA. Notiſsimus eſt hic lapis, adeò ut ſimplici nomine per excellentiam, lapis, dicatur: hæma Græce ſanguinem ſignificat: hic lapis uel ita appellatur, quia ſanguinis colorem imitatur, aut quia fluentem ſiſtit. In metallis inuenitur, quem ſi uras minij colorem habet. Plinius capite uigeſimo libri trigeſimiſexti, quinque genera diſtinguit. Sed tibi ſatis eſt, hoc genus uulgare habere, quód friabile ſit, rubrum uel nigrum, durum atque planum, ſine ſordibus, nec lineas, quibus uarietur, habeat: ineptior enim eſt qui lineas habet. SEN. Aut Venetijs emam, aut ruſticos quosdam expectabo qui ſingulis annis in forum portant & uendunt. A Gallis ematiſtes, à Germanis pluet ſtein, id eſt, lapis ſanguinis nuncupatur. SEN. Lapis Iudaicus ſequitur. BRA. A Iudæa in qua naſciur nomen ſortitus eſt hic lapis, nam ex Palæſtina Syriæ Alexandriam, & pòſt Venetias affertur. Marmoreis fruſtulis adulteratur, adulteriũ deprehenditur: qui arte facti in omnibus æquales ſunt, & lineas ſemper æquales habent, ſed naturales in uno látere quandoq; euariant: nec putandum eſt lineas illas naturales, lineas eſſe, ſed ueluti puncta ſunt per quen

Lapis armenus

Lapis hæmatites.

Lapis Iudaicus

dam ordinem diſtincta, quæ ſimul ordinata linea quadã ſciungi uidentur. Antiqui medici eo ad ueſicæ lapidem utebantur: ideo illi nomen impoſuere, tecolithos, id eſt, calculos aſſumens lapis, quod nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus Galeno diſplicere uidetur. Quicquid tamen ſit, ego in lapide renum frequenter uſus ſum, & optime profecit. Venetijs emere poteris, ſed ab adulteratis caueto. Hoc ſolo reuerendiſsimum Thomam Muſtum canonicum Ferrarienſem, à ſæua renum ægritudine liberaui. SEN. *Lapis lyncis ſequitur.* BRA. *Ab antiquis lyncurium uocatur: ex urina lyncis eſſe fabulantur.*

Lyncurium.

Vnde ſit apud autores nõ cõſtat: tamẽ multi de eo loquũtur, arbitrantes, quum lynx oculatiſsimũ animal, & obliuioſiſsimũ mingit, ex terra & urina lapidem generari, qui lyncurium uel lapis lyncis dicitur. Ego hoc obſeruaui in lyncibus duobus, quos magnificus & generoſus Comes Nicolaus Taſſonus nutriri faciebat: in terram mingebant, frequentiſsime obſeruaui, terramq́; permictam, & ſiccam ſeruaui, mirè fœtebat, ſed nihil unquam concreuit: fabulamenta ſunt quæ de hoc lapide circunferuntur. Conſtat tamen lyncurium eſſe ipſam lyncis urinam, quam in officina habere poteris: lapidem uero cum Plinio capite tertio libri trigeſimiſeptimi, non inueniri cenſeo, ubi Theophraſti & Dioſcoridis uerbis non credit. Oſtẽdunt uero noſtri pharmacopolæ, & Veneti lapidẽm quendam ſpongioſum, ſubnigrum, aliqua parte cineritiũ, quem pro lyncurio uendunt: adeò omnia in præceps iere. Conſulo ut hic lapis à tua officina abſit. Vrinam uero lyncis, ſi habere poteris, ſeruato. SEN. *Vnde hanc*

urinam

urinam emam? BRA. Lyncem potius emas, ac nutrias, ſed magna iactura hoc facies, propterea omittenda potius hæc urina paucißimis reb us utilis, quàm tam magno diſpendio comparanda. SEN. Ita agere decreui. Cryſtallus ſequitur. BRA. Notißima eſt cryſtallus: gelu eſt uehementius concretum, ideo nunquā niſi in frigidißimis, & niuoſis locis inuenitur. hæc uera cryſtallus eſt: ſunt enim multæ aliæ imperfectiores ſpecies, ut ea qua uos utimini, in Italiæ alpibus inuenta: uenenum eſſe cryſtallum piſtam, in famam uenit, quum tamen non ſit, ſed potius ueneno aduerſetur: nullus eſt qui poſſet non minutißime piſtā bibere, ita uero nō ſentitur: ſi autē in maiores micas redderetur, ſortè uentriculi parietibus inhærerent. Iſtud uero non fit, quia natura omnia ad inteſtina dirigit per hunc modum infeſta. Quam ob rem neſcio unde emanarit hoc, quod uulgò ita fixe receptum in hominum animis, ut nullus non credat pernicioſißimum uenenum eſſe cryſtallum, quum ſit ueneni antidotū, de quo Plinius libro trigeſimoſeptimo capite tertio, diffuſe pertractat. Nomen commune habent Galli, Hiſpani, & Germani, Criſtal, ut nec una litera differant. SEN. Magnes ſequitur. BRA. Lapis hic ob effectum quē facit in trahendo ferrum, notißimus eſt, imò ut inquit Dioſcorides, eo perfectior eſt, quo magis trahit, ab inuentore eo nomine inſignitus: probatq; Dioſcorides magnetem, qui in cœruleum colorem magis inclinet: tamen quem nos habemus, optime ferrum trahit, cœruleus uero non eſt, ſed potius ferrugineus. Sed ea parte qua in cœruleum inclinat, uehementius trahit, ut Dioſcoridem uerè loqui ma=

Cryſtallus.

Magnes.

niſeſtum ſit. Fabulantur ex Magnete integrum montem eſſe, quum in mineris inueniatur. In Hiſpania atq; Germania potiſſimum in uenis ferri colligitur, ſub principatu illuſtriſſimi Saxoniæ ducis Suacembergi & Eibenſtoci: quamuis Plinius libro trigeſimoſexto, capite decimoſexto, uaria loca aſſignet ubi inueniatur, & quinq; ipſius ſpecies enumerat: tu ſi lubeat domi omnes ſpecies legas: ſed ſatis eſt, hanc ſpeciẽ habere, quæ ex Germania affertur, & Hiſpania, quamuis ex Aegypto Venetias etiam comportent. Albertus Magnus in amatorijs deliramenta de hoc lapide fabulatur. Inuentus eſt, ob naues maria ſulcantes circa horum lapidum mineras (ut ferunt) unde tractis clauis omnes periere: uel, ut inquit Plinius, ex clauis crepidarum, & cuſpide baculi ferrata hærentibus, quum armenta paſceret quiſpiam. Qui nauigationem Indicam in Calechut fecere, naues clauiculis ligneis compaginatas, ob magnetem ſe uidiſſe teſtantur, ne ferreis clauis à magnete tractis ſubmergantur. Alijs pluribus nominibus inſignitur, lapis Heraclius, lapis Herculeus, ſideritis. Diogenianus autor eſt, uerum magnetem adeò argento ſimilem ut decipiat. Hunc autem lapidem, quem magnetem appellamus heracleotem nuncupandum, quicquid Diogenianus dixerit: nos alioqui apud autores, & re ipſa comperimus. Venetijs emes, aut Genuæ, uel in Germaniã mittas. Sunt qui pro ueneficis & incantationibus album magnetem quærant. Si aduratur, rubrum colorem enanciſcitur, ut pro hæmatite uti poſſimus. A Germanis man neth, ab Hiſpanis aymante magnes appellatur. SEN. Lapis aquilæ ſequitur. BRA. O quot ſuperſtitiones & infinitæ

Lapis aquilæ.

nitæ uanitates, & prope puerorum deliramenta in hoc lapide fiunt: hoc uolunt furta detegi, hoc non poſſunt etiam optima cibaria edi, hoc futura prædicere tentant, hoc deprehenduntur uxorum furta, ſed hæc ab inſtituto noſtro aliena. Plinius libro trigeſimoſexto capite uigeſimoprimo, quatuor Aetitis genera deſcribit, quippe idem ſunt lapis ætites, & lapis aquilæ. In aquilarum nidis duos inueniri arbitrantur, nec aquilam oua párere, niſi hos lapides in nidum cõportauerit. Apud nos duo genera ſunt: album unum, marmoris colorem & effigiem habens: nigrum, ſubnigrum, uel cineritium alterum. Etiam prægnãtes lapides uocant, quaſi intus alterũ lapidem album habeant, qui ſonet ſi quatiatur. Colorẽ non diſtinguit Dioſcorides, ſed cuicunque ſit modo prægnans læuo brachio ſuſpenſus fœtum continere: coxæ, párere facit. Plinius, & recentes id fieri arbitrantur, quoties in aquilarum nidis inuenti ſunt, quod nunquam accidere iudicamus, nec Dioſcorides hoc ſentit. In Apulia frequens inuenitur in monte Gargano, & in Apennino monte uarijs locis. Qui albus eſt, in fluminibus inuenitur. Si per hos mõtes quæras, ubi ſcaturiunt riuuli, & magnorum fluminum initia ſunt, fortaßis inuenies: ex Apulia ferri iubeas, aut Venetijs emas: quia ex Armenia Alexandriam, pòſt Venetias fertur. Si officina tua hoc lapide careat, non multum curæ ſit. A Gallis pierre de laigle, à Germanis adlerſtein nuncupatur. Aetites.

SEN. *Antimonium ſequitur.* BRA. *Ex lapidibus ad mineralia iterum tranſire uideris, ſed hoc nihil impedit, quoniam & lapides mineralium naturam ſapere uidẽtur. Plinius libro trigeſimotertio, capite ſexto,* Antimonium.

antimonium à recẽtibus dictum quatuor nominibus appellat, ſtimmi, ſtibium, alabaſtrum, larbaſon: ſed hoc nomen ſtibium potißimum ſeruat, & ſtimmi: mox nomen à Dioſcoride poſitum addit, Platyophthalmon, quia oculum dilatat, & in oculorum medicinis plurimum ualet, ut Galenus nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus teſtatur. Gynæceum præterea appellatur, quia eo mulieres fucãtur eliquata aqua nunc in aliqua Italiæ parte. Dioſcoridis autem & Plinij tempore aptabant ſibi oculorum ſupercilia antimonio, præſertim mulieres Hiſpanæ, quibus nullæ in luxum magis pronæ. In metallis argenti inuenitur: eſt ſpumæ candidæ lapis, nitet, & non translucet: ſi comburatur, odorẽ ſulphuris habet. In hoc à plumbo differt, quia teritur & non funditur, plumbum funditur & non teritur. In marem & fœminam diſtinguunt, mas horridior, ſcabrior & minus ponderoſius, ac minus radians, & arenoſior fœmina. Ex Germania ad nos affertur, licet adulterinum quoddam Venetijs fiat. SEN. Ergo quod nos antimoniũ uocamus, ſtibiũ eſt apud antiquos autores, & ſtimmi, de quo chymiſtæ magna ſibi promittunt ex lapide argentum exprimere. BRA. Illud eſt. Galli Latino nomine utuntur: Germani ſpieſglas appellant. Alia proſequaris. SEN. De lapidibus nihil amplius habeo, quorum in mea officina uſus ſit. De lapide lazuli exequi ſupereſſet, niſi in marchaſita illum tractauiſſes. HER. Non poſſum deinceps effodere, niſi prandeamus. SEN. Prandebimus, ſi ad hanc offam coquendam te accinxeris. HER. Ignem ex hoc ſilice excutiam, & in fungum illum ſiccum excipiam. SEN. Age

citiſsime

citiſsime. BRA. Interim dum prandium paratur, alia nonnulla proſequi conueniet, ne tempus ſpectãtes offam, conteratur, quum melioribus intenti eſſe poſsimus. SEN. Pretioſa fragmẽta ſequuntur, quæ quum pauciſsima ſint, interim breui expediri incipiemus. BRA. In montibus inueniuntur, non tamen iſtis: ſed quur inter lapides non enumeraſti? SEN. Quoniam ita conſuetum eſt nobis fragmenta appellare, & à lapidibus diſtinguere. BRA. Eſto. Tua hæc pretioſa fragmenta recenſeas, id eſt, ſi Latinè loqui uelimus, tuas gemmas, aut gemmarum partes.

DE GEMMARVM FRAGMENTIS, *quorum in Pharmacopolarum officinis uſus eſt.*

SENEX.

Sapphirus.

PRIMVM *fragmẽtum Zapphirus eſt.* BRA. *Sapphirus dicunt autores. Ita ſapphiri ſunt, quos pro ſapphiris uenditis, ut tu ipſe ſapphirus es. Qui gemmas aptant, atque tractant, gemmarij Latinè dicti. Inter Iaſpidum genera ſapphiros numerant. Cœruleum colorem habent, id eſt, ſimilẽ cœleſti in perfecta ſerenitate, quem noſtra uulgari lingua azurro chiaro perfecto nuncupare poſſumus: nomen autem hoc azurro corruptum eſt à Lazulo: ſapphiri tamen pellucidi non ſunt, nec poſſunt ſcalpturam admittere, ob centra cryſtallina aduenientia. Si ſole percutiãtur, fulgo-*

rem ferè ardentẽ emittunt. Ex India optimi cõuehuntur, ex alijs partibus non probati. Suaderem ut omnes ſapphiros paruos nigros, quos in officina habes proijceres: quoniam ſapphiri nõ ſunt, & Venetijs præſagmina eorũ qui aptãtur à gẽmarijs emas. Imò id in cauſa eſt, cur fragmẽta appelletis, quia fruſtula ſunt in aptandis fracta, quæ pro ornandis digitis, aut mulierum collis inepta ſunt. Deinde compoſitiones tuas pro expenſæ portione uenderes. SEN. Emptores pretio deterrerentur, & à mea officina abigerentur. BRA. Ergo eligis decipere potius, & in tam magno hominũ diſpendio, uita ſcilicet fallere, quàm unum uel alterum emptorem amittere? Suadeas emptori ſapphiros, hyacinthos, ſmaragdos, & alios pretioſos lapides fictitia uitra eſſe, quæ ueneni naturam ſapiunt, poſtea quæ lubent agat ille. Aut uerorum ſapphirorum fragmenta habeas, & emptoribus pretium indicato, quod ingens non erit, ſi fragmenta illa emeris, quæ aptantes abradunt. SEN. Deinceps ita agam, ne quis à me defraudetur. BRA. Ab Hiſpanis zaphira, à Gallis ſaphis nuncupatur. SEN. Smaragdi ſequuntur. BRA. Et hi quoque quos habetis in aliqua officina uitra ſunt, in alia uiridis marmoris fruſta. Venetijs apud gemmarios uera fragmenta, & minutiſsimas micas ad ornatum ineptas emas. De ſmaragdo Plinius libro trigeſimoſeptimo, capite quinto, diffuſiſsime ſcribit. Pulchriorem uiriditatem habet, quàm haberi poſsit, omnes etiam herbas uiriditate uincit. Soli gemmarum (ut Plinius inquit) contuitu oculos implent, nec ſatiant. Duodecim genera enumerat, qui ex Scythia afferũtur, cæteris præſtant. Genuæ

Smaragdus.

uas am

uas amplum habetur ex ſmaragdo, pulcherrimum quidem, & pretio carens, ſi ex ſmaragdo ſit. Cõtigit me ſemel uidere, cũ Illuſtriſsimo HERCVLE ESTENSE: *nunquam uiriditatem pulchriorẽ, aut floridam magis uidere licuit, ſed an ſmaragdus ſit ignoro, non ex eo quia magnum uas ſit, nam multo ampliorum ſmaragdorũ Plinius præcitato loco meminit. Fabulantur ipſi paropſidẽ eſſe, in qua dominus noſter* IESVS CHRISTVS *cũ Iuda intingebat manum: quod an uerum ſit, alijs iudicãdum relinquo. Satis eſt Plinium prædicto loco magnos ſmaragdos, & aptos ad uas parandum enumerare. In aliquibus officinis Iaſpidem uiridẽ pro ſmaragdo uidimus, idq́; minori ægrorum iactura, quoniã uiridis Iaſpis in re medica plurimum ualet, præſertim qui ex India affertur, & æquas ferè uires ſmaragdo habet, ut Galenus 9. de Simplicium medicamentorum facultatibus, & Dioſcorides 5. lib. referunt. A Gallis emeraudes, ab Hiſpanis ſmeralda, à Germanis ſmerald nuncupatur.* SEN. *Hyacinthus ſequitur.* BRA. *Mira in diuerſis pharmacopolarũ officinis uidere contigit: ſunt enim qui pro rubino, id eſt, carbunculo, lapidem quendam ſumant, & qui eodem met lapide pro hyacintho utantur. Veros hyacinthos habẽt aliqui ueſtrûm, alij uitra illius coloris tranſparentia, ex quibus feneſtræ in templis fiunt. Facillimum eſt hyacinthos habere, & Venetijs fruſtula à gemmarijs uili pretio emere. Gemma eſt hyacinthus, in qua fulgor uiolaceus dilutus eſt, Plinio teſte. Tria genera inueniuntur, ut etiã Serapio 398. capite fatetur, & Albertus libro de lapidibus, & re uera ita eſt. Aliqui ſunt citrini inquiũt, id eſt,*

Hyacinthus.

colore citri, alij coloris antimonij, id eſt, in cœruleum, & cœli colorem inclinant: unde apud poëtas cœlum hyacinthino colore aſperſum reperitur, & nonnulli ex hyacintho factum arbitrantur: alij rubri ſunt, id eſt, fulgore rubro ſplendentes, cæteris ad rem medicam aptiores. Tu potius omittas, quàm uitra ſumere, ut multi faciunt. Apud nos ruborẽ habentes frequẽtiores ſunt. A Gallis iacintes, ab Hiſpanis iacinta uocantur. SEN. *Rubini ſequuntur.* BRA. *Eundem lapidem (ut diximus) aut idem uitrũ pro rubino, id eſt, carbunculo & hyacintho plures accipiũt, imò omnes pharmacopolæ tam Ferrarienſes, quàm Veneti. Huius etiam carbũculi Venetijs micas à gemmarijs nõ magno pretio emes. Plinium lege capite 7. libri 73. ſi de carbunculo plura uidere animo ſit. Anthrax altero nomine dicitur, nosq́; non ſine ratione rubinũ à rubore appellamus: nihil patitur ab igne. Autores duodecim ſpecies enumerant. Multi ſunt qui rubino à nobis de rocha uocato utantur, qui minus ægrè agunt, quum in carbunculorum genere ſit rubinus de rocha à nobis dictus. Hiſpani, Galli, & Germani una tantum litera differunt in hoc nomine: nam primi rubi, alij rubis: Germani rubin, ut nos ferè, appellant.* SEN. *Granatæ ſequuntur.* BRA. *In hac re pharmacopolas pudere deberet, qui pro granatis uitra ſeruent, & uendant, quum copiosè, & uili pretio granatæ habeantur, & de eo magis mirandum, cur pro carbunculis granatas non ſumant, quæ in eodem genere continentur. Tres ſpecies habent granatæ, aut tribus diſtinguuntur. Vna ſpecies eſt, quæ ruborem in modum floris mali granati habet, propterea granata nuncupatur, &*

Rubinus. Anthrax. Granata.

inde

inde nomen à noſtris uulgaribus accepit. Antiquum nomen non eſt, quia antiqui carbunculũ uocant. Altera ſpecies eſt, quæ ruborem habet, ſed in hyacinthi colorem inclinatum. Tertia ſpecies rubra eſt, in uiolæ colorem tendens: hanc cæteris perfectiorem arbitrantur, & rubinum de rocha uocant: apud nos in uiliſsimo pretio ſunt. Ideo ueris granatis carere non debes: & ſi rubini deſint, pro ipſis, granatis utaris. Grenas à Gallis, ab Hiſpanis granada nuncupatur. SEN. Sardinus ſequitur. BRA. Quẽ colorem habet? SEN. Album, nigro, rubro, aut nubilo commixtum. BRA. Ergo ſardonix proferre oportebat, à loco in quo potiſsimum naſcitur appellatus: de quo Plinius lib. 37. capite 6. agit. Antiquitus in ſummo honore erat, ueluti unguis eſt, ſub quo rubor, aut nigredo uideatur, ut duo lapides appareant: propterea Albertus Onychem & Sardum ſimul eſſe putauit, quod ante ipſum diu Plinius animaduerterat, inquiens habere candorẽ in Sarda. In hoc etiam lapide idem quod in alijs uſu uenit, uitro quodam utimini rubro colore ſuppoſito. Idem in hoc agerem quod in alijs, uel hos lapides à mea officina abigerem, tum quia rarus eſt eorum uſus, tum quia proprietates, quas illis uniuerſim tribuunt autores, uanas eſſe arbitror, in aliquibus ſaltem: de qua re ſuo loco diſſeremus. Tu interim alias gemmas enumera. SEN. Nullas alias habemus, quibus utamur. HERB. Offa cocta eſt, & omnia in promptu ſunt, inſtat prandendi hora. BRA. Et nos pretioſa fragmenta (ut dicunt) exegimus. SEN. De manibus lymphas. HER. Ex hoc riuulo ſiniſtrorſum ſcaturiente laua. BRA. Imò ex hoc fonte

Sardonix.

potius,qui ruſticorum opera per lignũ deſcendit,quo uice gutturnij fungemur. SEN. Vrit adhuc offa. HER. Inſpira uehementer, ut frigeſcat, & minutim incide. BRA. Prandium hoc omnes regum dapes exuperat,quoniam ingenti fame comedimus. HERB. Diui Bernardi intinctum (ut aiunt) ore gero. SEN. Quid eſt diui Bernardi intinctus? HER. Fames. BRA. Intinctu profectò non egent ad irritandã famem,qui fameſcunt. SEN. Iam hora eſt ad alia animum uertere, ut omnibus peractis in patriam regredi liceat. BRA. Quid impedit ſchedam ſumere,& quæ ſequuntur proſequi? HER. Sine parũ,ut cibus uentriculo aptetur. SEN. Satis accomodatus eſt. Varia terræ genera conſequuntur,quibus in officina utimur. BRA. A prima terra initium ſume.

TERRARVM GENERA SEcundum recentes, quorum apud pharmacopolas uſus eſt.

SENEX.

Sulphur.

SVLPHVR primas partes in noſtro inordinato ordine ſeruat. BRA. De hoc,ut Dioſcorides & Galenus,agendũ erat, ubi de mineralibus ſermo factus eſt: à Græcis θεῖον dicitur. In duas ſpecies Dioſcorides ſeparat: in uiuũ, & in eũ, qui expertus ſit ignem. Plinius cap.15.libri 35. in quatuor ſpecies diſſecat, ſed quæ ſub duabus Dioſcoridis cõtineantur. Viuum,

apyron

apyron dicitur, id eſt, ignis non expertum, ut Cornelius Celſus capite 18. quinti libri docet, & Plinius præcitato loco, quem (ſi lubet) legas, per diſtincta nomina has ſpecies appellantem, & per loca in quibus naſcantur, aßignat. Notißima res eſt. Illud tantum addam, in medicinæ uſu potißimum eſſe uiuum, id eſt, quod ex uena ſua ſine aliqua coctura ſumitur: tamen uos pharmacopolæ hoc non ſumitis, ſed id quod ignem expertum ſit. De Hermolao miror, qui dixerit, tam firmam confuſionem partium habere, ut eius oleum arte nulla ſeparari poßit in rebus cæteris, quum tamen conſtet apud nos fieri. Cura igitur ut uiuum ſulphur habeas: in omni minera inueniri poteſt. Philoſophi compoſitionem metallorum ingredi ueluti formam quandam putant, argentum uiuum ueluti materia, in auri & æris compoſitionem actu ingreditur in argenti & ſtanni, ac plumbi potentia. De eius caliditate diſputandum eſſet, quo gradu intelligatur. Galenus calidum quidem dicit, ſed gradum prætermiſit. Auicēna, & Arabes, quos recentes imitantur, in 4. gradu calidū, & ſiccum faciunt, re uera aberrantes, quum uenena ſint, quæ quarto gradu calida exiſtimantur. Nos tamen Sulphur quotidie propinandum exhibemus. Dioſcorides in ouo ſuſpirioſis tribuit, quantitate cochlearis, quæ duos homines interficeret, ſi in quarto gradu calidum eſſet, in ouo etiam ſorbili fellis ſuffuſiones habenti exhibet: & Plinius per os ſulphur deglutiendum tradit: noſq; in ouo ſorbili quotidie ſcabioſis damus, & ſanantur, quam ob rem in tertio gradu calidum tantum iudicamus. Nec refert quod ardeat, quoniam alia tertio, imò ſecundo gra-

du calida facillime ignem admittunt. Viuum probatur, ſplendens, lucidum, nec calculoſum. Quod uero non eſt uiuum, uiride, & pinguiſſimum eſſe debet. Hæc de re tam nota ſufficiunt. Venetijs emere poteris, aut eos expectato, qui in Teloneum portant Ferrariam, ut uendant. A Gallis ſoufre, à Germanis ſchwebel, à Luſitanis enxufre nuncupatur. SEN. Aſphaltum ſequitur. ERA. De

Aſphaltus. Aſphalto, id eſt, bitumine tractaturus neſcio an alijs conſentaneus ero, uera tamen referam. Græci aſphalton dicunt, Latini bitumen generali uocabulo, omnem materiã craſſam, lentam, quæ ſponte, uel ex montibus, & lapidibus, uel ex terra ſcaturit, uel in lacum, uel terram ipſam deſcendat. In denſum, & molle diuiditur: in uarijs mundi partibus naſcitur. Et ut inquit Plinius capite 15. libri 35. alibi limus eſt, alibi terra. Nos uero ita ſeparemus, aſphaltus aliquo loco liquidus eſt, aliquo ut limus, aliquo ut terra, aliquo ut cera. Vt terra naſcitur in Cœle Syria, id eſt, caua Syria, circa Syndonem oppidũ maritimum, ut Plinius inquit. Limus à lacu Iudææ emergit: & ideo Galenus primo eius meminit, quod in Apollonia Epiri urbe fit, ſub quo etiam Iudaicum intelligit. Poſtea id quod eſt in caua Syria tractat: hoc autẽ in mari mortuo naſci inquit: Mare autem mortuum nuncupatur lacus ille. Mare ob ſalſedinem, mortuum ob minimum motum. Qui nuper terram ſanctã deſcripſere, Iudææ lacum & Cœle Syriæ idem faciunt. Strabo libro 16. ſuæ Geographiæ, Sirbonis lacum uocat, ambitu mille ſtadiorum, longitudine ducentorum ſtadiorũ. Hoc loco noſtri Theologi Sodomam & cæteras urbes ob nefandum illud So-

domiæ uitium ſubmerſas eſſe tradunt, & eum lacum in earum urbium locis ſitum eſſe. Nonnulli deinde fabulantur bitumen illud è lacu uirorum ſemen eſſe, propterea adeò glutinoſum eſt, ut non poßit abſque mulieris menſtruo ſeiungi, cuius oppoſitum experientia oſtendit: ſed hoc prius animaduertit Solinus capite 3. ſui libri de Mirabilibus Mundi. Idem Strabo 16. libro, ubi tredecim urbes eo loco ſitas olim oſtendit, quarum Metropolis Sodoma nuncuparetur: additq; omnes in eum lacum eſſe cõſumptas præter Sodomam, & ſpatium ſexaginta ſtadiorum. Ipſe uero ut Philoſophus, cauſam non in Deum qui de probris illorum ulciſci uoluerit, ſed inquit ex terræ motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & bituminoſis ac ſulphureis lacum erupiſſe. Eratoſthenes uero ſentit, quum ea regio ſtagnis abundet, ex excreſcentia urbes illas exundaſſe. Volunt autem bitumen eſſe terræ glebam liquefactam, poſtea ui aquæ induratam. Poſidonius, qui in hoc fabuloſus autor eſt, illius regionis homines Magos eſſe cenſet, qui incantationes faciunt, lotiũ & fœtida inſpergentes, ex quibus bitumen fit: quod autem uanè ſentiat, ex hoc liquet, quia perpetuò non duraret, niſi ſponte ſcaturiret, uel ex montibus deſcenderet. In Iudæa Aſphaltites lacus uocatur, in quem Iordanis influit: eſt autem liquidum bitumen in Sicilia, & in agro Mutinenſi, in Italia, & in Regno Neapolitano quodam loco qui dicitur Il tocho. Tui pharmacopolæ pro aſphalto, id eſt, bitumine Iudaico, quod cæteras præcellit Dioſcoride teſte, quandoque pice ſicca utuntur. Alij uocatum ab ipſis petroleum denſatum aut ui ignis, aut ſponte

habent: quum tamen & hoc in genere bituminis cēſendum ſit, tamen non eſt aſphaltum Iudaicū. SEN. *Quid eſt ergo Iudaicum aſphaltum?* BRA. *Tibi uno uerbo quid ſentiam enarrare decreui. Quod uos Mumiam nuncupatis, aſphaltum Iudaicum eſſe certus ſum.* SE. *Quomodo hoc probas, quia exiccati Mauritani noſtra mumia ſunt.* BRA. *Dicas potius Syriaci, quàm Mauritani: ſed hoc nihil ad rem, mumia non eſt Maurus exiccatus, uel Syriacus, ſed compoſitio quædam, ex myrrha, aloë, croco, balſamo, & alijs huius generis pluribus uel paucioribus cum humana pinguedine. Ita ſentiunt Arabes, & ita uerè eſt: nam Syriaci (Hebræorum adhuc morem ſeruantes) ſuos mortuos uelant, & re aliqua conſeruante implent, ut pretioſiora, & uiliora emere poßint. Ditißimi, aloë, myrrha, croco, & balſamo implentur. Minus diuites balſamum relinquunt: quāuis noſtro cōmuni ſermone eam compoſitionē balſamū adpellemus: & ita agere, imbalſamare uulgò dicimus. Pauperes autē aſphalto implentur, quod non ſolū mores earum partiū ſcribentes aduertunt, ſed & qui illuc ſingulis annis nauigāt Veneti. Imò & Strabo 16. lib. ubi de bitumine & Sodoma tractat, inquit, bitumine illo ad mortuorum condituras Aegyptij utūtur: quū autem ad nos affertur mumia, integri homines bitumine pleni afferuntur, & præſertim Iudaico, & Babylonico.* SEN. *Ergo noſtra mumia eſt bitumen Iudaicū, uel aſphaltū?* BRA. *Mumia nomē Arabū eſt, quod omnem mortuorū condituram cū ſua pinguedine ſignificat. Diuites Syriæ, & mediocres propria habēt ſepulchra: quare pauperes ſolum habentur, qui ex more*

Mumia.

regio

regionis bitumine pleni ſunt. Decipiuntur qui aloë plenos exiſtimarunt: nam ſi guſtetur, nulla amaritudo ſentitur, quam ſeruat aloë, & etiam myrrha, quæ compoſitiones illas ingreditur. Adde piſcis odorem habere, quem odorem bitumen Iudaicum ſeruat, ut Auicenna inquit, & ueritas ita eſt. Si enim mumiam noſtram maſticaueris, picis odorem ſenties, quod in aſphalto perſentiri Auicenna tradit. Quum igitur aſphalto uti contingat, mumiam ſume, id eſt, liquorem in corporibus mortuorum inuentum: nam aſphalto, id eſt, bitumine pleni ſunt apud Syros defuncti. SEN. Quando mumia uti uolucro, hoc'ne utar? BRA. Si ex mortuis aloë, myrrha, croco, & balſamo plenis habere poſſes, proatiſſimum eſſet: quũ uero hi haberi nequeãt, hoc bitumine pro mumia utaris. Tellas autem illas & oſſium fruſta & carnem exiccatã abijcito, et eũ liquorẽ tantũ habeto, qui in aliquã cauitatẽ collectus ſit. SEN. Eſt'ne hoc, quod Arabes mumiã uocãt? BRA. Eſt. SEN. Reperitur'ne apud Græcos mumia? BRA. Reperitur. Nam etſi Serapio mumiam dixerit myrrhã & aloën eſſe, & quod admiſcetur illi ex corporibus mortuorum, etiam compoſitio ipſa mumia uocatur: imò non una ſola compoſitio mumia eſt, ſed plures: intelligo autem compoſitionem antequam corpus ingreſſa ſit, quod ex hoc colligitur, quia Serapio ubi de mumia ſcribit capite 293. Dioſcoridem adducit, ac ſi ipſe de mumia, id eſt, cõpoſitione loquatur: locus uero citatus primo libro eſt ubi de piſſaſphalto, id eſt, picibitumine tractat. Eſt autem Piſſaſphaltum duplex, arte factum, ut ſi quis picem & bitumen ſimul iungat: aliud naturale. Piſſaſphaltum.

Quod uerò Serapio Dioſcoridem in piſſaſphalto adducat, eius uerba oſtendunt. Inquit enim ex Dioſcoridis ſententia, Eſt in terris quæ dicũtur Acoloniæ: ubi codex errore interpretis corruptus eſt. Legi enim debet, Eſt in terra que dicitur Apollonia. ſubſequitur: deſcẽdit ex montibus qui dicũtur fulmina. Ingens error interpretis oſtenditur, nam illi montes, à quibus in Epiro deſcendit, Ceraunij appellantur: κεραυνὸς uero Græcè fulmen dicitur: ideo interpres qui nomen montium ignorabat, fulmina dixit quum legendum eſſet, Ceraunij montes: unde Dioſcorides fluminum impetu ex ceraunijs montibus deſcendere teſtatur. Mox ſequitur in Serapione: & eijcit eã aqua fluminis in ripis. Ita Dioſcorides: fluminum impetu delatum in littora eructatur. Deinde in Serapione ſequitur, Et eſt coagulata, & fit ſicut cera. Dioſcorides loco ceræ dicit βωλοειδῶς, id eſt, glebarum modo: ſed & bitumina aliqua ceræ formam habent: in Pannonia bitumen eſt, quo funalia parant, & mirum in modum ardet. Sequitur, & habet odorẽ picis mixtæ cum aſphalto: quod Dioſcorides inquit odore picis bitumini mixtæ. Denique Serapio addit quæ à Dioſcoride nõ dicuntur, fortè in ſuo erant: Cum aliquo fœtore, & uirtus eius eſt ſicut uirtus picis & aſphalti mixtorum. Vt hinc colligere poßis mumiam non ſolum eſſe compoſitionem illam, cum aliqua mortuorum parte, ſed compoſitionem per ſe ſolam, quæ naturalis eſt in Apollonia Epiri. Artificio autem fit, pice & aſphalto mixtis, aut alijs etiam: nam aliqui in mortuorum condituris ſolo aſphalto non utuntur, ſed picem addunt: alij myrrham, aloën, crocum. Alij uſq; ad opobal

ſamum ueniũt. Tu igitur pro aſphalto mumiã ſume, quæ ex Aegypto affertur nunc, & quam tu habes, & cæteri pharmacopolæ Venetijs: ſed eam ſume, quæ in aliqua cauitate collecta ſit. Idem igitur erit mumia Serapionis (eam intelligo, quæ mortuorum cadauera nondum ingreſſa, & hoc in una ſpecie & generaliori mumiæ) & piſſaſphaltum Dioſcoridis: quod etiam ex Auicenna colligi poteſt, dicente mumiã eſſe in uirtute picis, & aſphalti commixtorum, & naturis utrorumq;. Ideo non ſunt adeò temere reprehendendi Arabes, ſed ab ijs quandoq; diſcendũ, quãdo opus ſit. Nullus enim ex Græcis aſphalti odorẽ tradidit: quippe Dioſcorides εὔτονος τῇ ὀσμῇ dicit, Marcellus interpretatur firmo odore, Hermolaus odoris contenti: ſed Auicenna odorem picis habere quum maſticatur, inquit: quod uerum eſſe, quiſque qui experiatur, ſtatim primo guſtu noſcet. SEN. Quid eſt id de quo Dioſcorides inquit, ubi de piſſaſphalto tractat, gigni in Sicilia agro Agrigentinorum liquidum bitumen fontibus ſupernatans, quo incolæ ad lucernarum lumina uice olei utuntur, Siculum oleum falsò appellantes, ſiquidem liquidi bituminis genus? BRA. Quid ſit hoc petis? Si aliquid perſoluis edocebo. SEN. Quicquid lubet ſoluturus ſum. BRA. Et ego gratis elargiri uolo: quod uos petroleum uocatis, fœtens adeò ut promeruerit ſtercus diaboli nuncupari, & ab Hiſpanis azeite de minera uocatur, partim ex Sicilia agro illo Agrigentino, partim ex Liguria, partim ex loco in Neapolitano agro, ubi uulgò dicitur Il tocho, & potiſſimum ex hoc loco ad nos affertur: hoc eſt quod Dioſcorides in fine piſſaſphalti

Petroleum.

edocuit. Quod ex Sicilia portatur, non adeò nigrum eſt, & minus fœtet. SEN. Hoc frequenter obſeruaui, aliquod petroleum minus alio fœtere. BRA. Hoc ex Sicilia affertur. SEN. Petroleum dicitur quoniam ex petra ortum ducit, ſed iſtud fontibus innatat, de quo Dioſcorides: quomodo igitur Petroleum, id eſt, ex petra oleum erit? BRA. Ne dubites, quoniam ex petris & montibus in fontes eliquatur, & per aquæ impetum trahitur. In aliquibus locis ex ſaxo ipſo eruitur. SEN. Quæ res ea eſt, qua nos pro aſphalto utimur? BRA. Petroleum eſt, id eſt, bitumen liquidum, igne, aut ſenio induratum: ſed errorem alterum priore maiorem detegam, petroleũ induratum, aſphaltum, id eſt, bitumen eſt, non tamen Iudaicum. Aliqui autem pharmacopolæ eo pro pice dura utuntur, id eſt, rem naturalem accipiunt pro re arte facta. SEN. Hoc equidem eſt, de quo frequentiſſime admiratus ſum aſphaltum noſtrum, quo ſcilicet utimur, pro uero Iudaico, petrolei odorem habere. Admiratio nunc ceſſat, quia eius odorem habet, cuius eſt. Dic autẽ, non'ne multis locis petroleum naſcitur? BRA. Omne ueluti oleum è petris fluens petroleum, quaſi petræ oleum dicitur: unde id oleum, quod apud nos Oleum montis zilij, aut oleum ſaxi, quod in Mutinenſi agro ſcaturit, petroleum dici poteſt & debet. A Dioſcoride naphtha & bitumen, uel aſphaltum liquidum nuncupatur: ad ſe ignes mirè trahit. Autores fabulantur pauca aqua non extingui, propterea bitumen liquidum & naphtha erit oleum montis zilij dictum, & petroleum, de quo Plinius libro ſecundo, capite 108. nec mirum quod in fontes Siculum petroleum

Oleum montis zilii.

troleum

troleum colligatur, quoniam prima origo è ſaxis eſt, quemadmodum omne bitumen è ſaxis oritur: nam à ſubterraneis partibus, aut ex mõtibus defluit. SEN. Quid eſt quod ab Auicenna ſcribitur nigrum petroleum eſſe picis Babylonicæ colamentum? BRA. Codex peruerſus eſt, quippe legi debet, nigrum petroleum eſſe colamentum non picis, ſed bituminis Babylonici. Interpres fuit, qui loco bituminis picem uertit: nam bitumen circa Babylonem induratur: apud Auicennam quod eliquatur petroleũ erit. SEN. Ab his diſſentire non poſſum. BRA. Hæc uarijs locis emenda, Siciliæ, aut Venetijs bitumen liquidum, quod petroleum uocatur. Lyguſticum Genuæ. Aſphaltum ex Iudæa portari feceris, aut ex cadauerum cauis ſume, ſi purum habere non contingat: de quo tamen miror, quum ſingulis annis Veneti in Iudæam nauigent. Idemq; ſit tibi mumia, cuius non eſt uſus niſi apud Arabes, eius præſertim quæ cadauerum pinguedinem ſimul habet: uel ſi opus ſit mumia à Dioſcoride ſecundum Serapionẽ deſcripta uti, quæ eſt piſſaſphaltum ipſius, ex pice & bitumine præpara. Germani aliqui petroleum denfels dreck, id eſt, diaboli merdam uocant. Alij hoc nomen aſſæ fœtidæ attribuunt, alij aſphalto. SEN. Alumen ſequitur. BRA. Quod alumen? nam multa aluminis genera exiſtunt. SEN. Omne genus quo utimur intelligo. BRA. Ea numera, quibus utimini. SEN. Alumen rochæ, alumen zucharinum, alumen plumæ, alumen ſcaiolæ. BRA. Mihi uiſus es quatuor genera enumeraſſe. SEN. Ita eſt. BRA. Forſan in his montibus aliquod genus inuenies. SEN. Experiar, modo tu edo- Alumen.

cere tentes. BRA. *Nihil aliud eſt alumen,ut Plinius libro trigeſimoſexto, capite decimoquinto cenſet, quàm ſalſugo terræ,eſt enim ueluti terræ exudãtis natura,hyeme corriuatum, æſtiuis ſolibus maturatur, ex aqua & lino fit. Pluribus locis naſcitur, ut præcitato Plinij libro habetur,& à Dioſcoride quinto libro. Nos ex Germanis fodinis accipimus: quippe ubi fodinæ ſunt,ibi alumen,aut prope reperitur. Verùm apud antiquos aluminum genera inuenire oportet,quæ uos diuerſis nominibus appellatis. Marcellus putauit Dioſcoridem tria tantum aluminis genera nouiſſe, quoniam inquit ab alijs Græcis plura alia genera edoceri quàm à Dioſcoride ſcripta ſunt: Galenus enim tria genera edocuit. Sed non animaduertit uir ille,multa genera eſſe Dioſcoridem fateri,ſed tãtum tria in uſum medicum uenire. Hæc autem aliàs. Tu ſpecies tuas ſingulatim enumera, ut eas particulatim edocere*

Alumen catinę *poßim.* SEN. *Alumen catinæ.* BRA. *Fictitiũ eſt hoc alumen,& non ſponte naſcens,quo uitrum purgatur,& purius efficitur, ex catino in quo fit, quod eſt genus uaſis,catinæ alumen dicitur: uel cathinum dicitur quaſi catharon, quia purum reddat uitrum.* SEN. *Quomodo fiat enarra.* BRA. *Herba eſt, quã Arabes cali uocant, in littoribus maris ſponte naſcẽs,& ab aliquibus gẽtibus ſeminatur, ut in Gallia fit: ad nos enim ex Nurſia, & Gallia alumen catinum defertur: herbam cali exiccatam accipiunt, & comburunt, poſtea ex illo cinere lixiuium fit: quod ſi aut ui ignis aut ſolis indurauerit,quum ſubtiliores partes exhalarint,id Sal Alcali appellatur: cinis uero*

Sal Alcali. *ille induratus,alumen catinum dicitur: fortè catinum dictum quaſi*

ctum quaſi ex cali factum, quandoque & ſal & cinis mixta ſunt. SEN. *Quæ herba eſt apud Græcos ea, quam Cali Arabes uocant?* BRA. *Apud Serapionem capite 257. uſnem ſpecies dicitur: nam & uſnem & cali ſimiles ſunt. Quippe Cali formam uſnæ habet, ſed folia in cali longiora ſunt, aizoi minoris, id eſt, à nobis uocati digitelli, ſimilia. Leonicenus in libro de morbo Gallico, cali apud antiquos telephion eſſe pùtauit. Triplex autem telephion apud Dioſcoridem inuenitur. Vnum, ſecundo libro, ſub nomine andrachnis ſylueſtris. Aliud, in fine ſecundi libri, ſub nomine telephij. Tertium, quarto libro, ſub nomine aizoi leptophyllon: quanquam hoc tertium cum primo idem ſit. Si uero hæc tria telephij genera conſiderentur, nullam ſimilitudinem cum uſne uel cali habere deprehendes: nam in omni telephio Dioſcorides portulacæ folia habere tradit. Cōſtat autem cali uel uſne longe diuerſa habere, q̃ portulaca folia. Nos quandoq; ſuſpicati ſumus genus anthyllis eſſe, quod Ibiget uocatur: nã folia ferè ſimilia ibigæ, id eſt, à nobis uocatæ iuæ, habet, ſed adhuc incerti ſumus.* SEN. *Serapio uſneæ muſcum eſſe cenſere uidetur: imò Dioſcoridem ubi de muſco tractat adducit.* BRA. *Neſcis uocabula recte diſtinguere, quæ & ſi barbara ſint, tamen nota aliqua inuicem ſeparantur, quia uſneæ eſt bryon, id eſt, muſcus, ſed uſnem eſt herba cali: quicquid ergo ſit, alumen catinum factitiũ eſt, ex herba cali, quæ uſnem ſpecies eſt, quam nos frequẽtiſsime Comacli uidimus circa ſalſarum aquarum riuos. Miror q; noſtros uitrearios alumẽ catinum aliunde quærere, quum prope fieri poſsit, & eadem ratione ſal alcali.* Cali.

quo & frequẽter Chymiſtæ utuntur, ſalem & impenſam perdentes. Optimum ſmegma, quod ſapo nuncupatur, fieri poteſt, ad pannos nitidos reddendos optimum. Imò ut Serapio inquit, herba eſt, qua panni lauantur: eſt enim multum abſtergens, utpote qua mulieres ad fucandas facies utantur. SEN. Alumen zucharinũ ſequitur. BRA. Vos hoc alumen facitis, & ipſi nomina impoſuiſtis, ſed factitium eſt, ex alumine liquido, aqua roſacea, & albumine oui. Maſſas quaſdam turbinatas in modum globorum ſacchari fingitis, ex cuius forma zucharinum alumẽ nuncupatur: tamen nec ſaccharo ineſt illa forma, quam habet à natura, ſed ab arte datur: habet etiam miram albedinem, ut exquiſitum ſaccharum, quod uulgò finum uocamus, uideatur. Mulieres, ad dealbandas & abſtergendas facies eo utuntur. SEN. Alumen plumæ ſequitur. BRA. Prædicta duo aluminis genera, ab antiquis nõ tractantur, nec à longe oſtenduntur: hoc autem quod nuper enumeraſti à Plinio & Dioſcoride alumen ſciſsile uocatur, à Græcis ſchiſton, & trichitin, quoniam in capillamenta diuiditur. Hoc genus ab omnibus, præſertim Dioſcoride, cæteris præfertur: ex lapide etiam fit, propterea dicitur chalcitis: unde (ut Plinius inquit) eſt ſudor quidã eius lapidis in ſpumam coagulati, quanto minus commixtos lapides habet, tãto exquiſitius putatur. Pruritũ maxime cauſat, ſi inter humeros alicuius imponatur. Nonnullæ mulieres eo ſibi fricant genas ut rubeſcant, qui rubor ad tertiũ uſq; diẽ perdurat, adeò intenſus, ut ignem in genis habere uideantur, imò ipſi pulchrum nomen inuenere mulieres ex natura rei, fortè magis aptum quàm

Alumen zucharinum.

Alumẽ plumę.

Alumẽ ſciſſile.

Latinum & Græcum, florem lapidis appellantes: nam proprie quidã canus flos ex lapide exiens uidetur. Adde nos perfectionem rei, florem appellare. Nec nomen quo utimini uos, ineptum eſt, alumen plumæ, quia ſi frangatur, capillamenta illa ueluti pluma eſſe uidentur: propterea ab antiquis alumen ſchiſton dicitur, ſciſsile, trichitis, chalcitis: ſed duo potiſsimum nomina in uſu ſunt, ſchiſton, & ſciſsile. Sũt qui alumen ſciſsile pro lapide amiantho ſumant, quum non ſit, tamen & hoc alumen inflammatur quidem, & non uritur, ſed paulatim conſumitur, quod non facit amianthus lapis. In maioribus fruſtulis lapidis amianthi uenæ quædam ſunt in modũ ligni, ut multi lignum eſſe putarint: imò adeò res incaluit, ut plures pro ligno Crucis, ſupra quam Saluator noſter infixus fuit, accipiant, ducti hoc experimento, quia non uritur, ac ſi neceſſarium ſit, lignum ex quo Crux facta eſt, nõ uri. Nobis fruſtulum à quibusdam Religioſis magna ueneratione datum eſt, pro ligno crucis, ſed eos admonentes lapidem eſſe oſtendimus, non lignum, cuius natura ſit inflammari quidem, ſed non uri. Eos quoq; Chriſtiana charitate exorauimus, ne deinceps quenquam fallerent, ſuadentes lignum crucis non eſſe, quum ſit lapis. Illi uero ut probi rem agnoſcentes paruere. A Gallis Alun de plume nuncupatur. Arabes alumen iamenum appellare uidentur. Pandectarius ſciptereum uocat, in nomine deceptus, nam ſtypteria dicendum erat, quia ita Græci appellant συπτηρία *ex ſtipticitate ſua. Errat præterea, quia id uocabulum eſt uocabulum generis, ipſe autẽ pro una ſpecie tantum utitur.* SENEX. *Alumen rochæ ſequitur.* Alumen rochę.

G

BRA. Hoc & liparinum nũcupatur, ex Lipara, qua cõuehitur, ſed recẽti nomine potius quàm antiquo: nam & ſi ex Lipara Dioſcorides & Plinius haberi cenſeant, tamen laparinum dici non aduertunt. Apud ipſos alumen liquidum eſt. SEN. Igitur alumen rochæ, liquidum alumen appellare oportet? BRA. Equidem: nam quum defoditur, liquidum eſt, poſtea dureſcit: huius rei experimentum ſumere poteris, ſi igni admoueas, ſtatim liqueſcit. Si fruſtum aluminis rochæ tuæ lucernæ admoueris, ſtatim ebullire & diſſolui uidebis: quare alumen rochæ à loco, in quo naſcitur, ita uocatum, ab antiquis alumen liquidum dicitur, quamuis & integrũ reperiatur. A Gallis alun de roche nuncupatur. Germani nomen commune omnibus aluminibus habent Alaun. SEN. Alumẽ ſcaiolæ ſequitur. BRA. Hæc tria, alumen ſchiſtum, de pluma, & ſcaiolæ, à Pandectario idem eſſe exiſtimantur, quod res ipſa falſum oſtendit: nam quod ſcaiolæ alumen dicimus, lucens ſicuti uitrum, in capillamenta non diſſoluitur, ſed ex gypſi minera defoditur, imò in gypſi maßis, quæ Ferrariam portantur alumen hoc pellucet, eſt enim gypſi exquiſitißima pars: unde & ab antiquis flos gypſi appellari uidetur. Fortè genus illud gypſi eſt, quod à Galeno 9. de Simplicium medicamentorum facultatibus libro, Plinthitis uocatur, hoc eſt laterculariũm, ex ſimilitudine quam habet, quæ niſi ſatisfecerint, perfectiorem partem crudi gypſi eſſe iudicato. SEN. In gypſo inueniri certum eſt, & ego frequenter ex gypſo, alumen ſcaiolæ collegi: tamen unum aliud genus apud Dioſcoridem & Plinium inuenio, quod ipſi alumen rotundum uocant, quid

[Margin: Alumen ſcaiolæ.]

[Margin: Alumen quid.]

quid autem ſit ignoro. BRA. Pandectarius alumen zucharinum eſſe arbitratur magno errore, quia zucharinum artificiale eſt. At ipſi nominibus utantur, ut lubet, & hoc rotundum zucharinum uocent, hoc nihil ad nos, modò id noſcamus alumen rotundum non eſſe apud nos frequens, formam rotundam habent, qualem multi calculi qui in montibus reperiuntur. Nonnunquam alumen rotundum inter figulorum lapides uidimus, quibus uſtis, & plumbo mixtis uitrum paterarum & lancium parãt. Hoc etiam genus rotundum, aſtragaliotem à Galeno uocatum, id eſt, talare comprehendit. Hæc de Aluminum generibus dicta ſuperſint. SEN. Arſenicum ſequitur. BRA. Græci auripigmẽtum arſenicum uocant, ut in metallis dictum eſt: ſed uos arſenicum appellatis, album, quod per uim ignis factum, & in laminas Venetijs arte concretum, ab aliquibus falsò exiſtimatur, qui arſenicum etiam in laminas redactum, ſed breui coctura & arte, riſagalo à nobis dictum, ab Arabibus arſinagal putarũt magno errore, quũ hæc ex minera effodiantur, & ſponte naſcantur, ſed de his plura dicta ſunt à nobis. SEN. Vitriolum ſequitur. BRA. Duplex uitriolum apud pharmacopolas inuenitur, Romanum & abſolutè uitriolum appellatum: ita nuncupatum arbitror, quia uitro aſsimilatur. Apud recentes magnæ ſunt nominum ambages, & plura confundunt: uitriolum à nobis dictum corrupto uocabulo colchotar uocant, quum potius dicendum eſſet chalcanthum: hoc uſu uenit in omnibus ferè rebus, ut nomina corrumpant, poſtea errores multi ſequantur, ex nominum inſcitia. Conſtat apud Dioſcoridem, Pli-

Arſenicum.

Vitriolum.

nium libro 34.cap.12.& Galenum 9.de Simplicium medicamentorum facultatibus libro, chalcanthum appellari,& corrupto uocabulo à recentibus colcothar,non tamen ab Arabibus:ex eo oleum fit adeò urens,ut pro igne potentiali utamur:eſt enim cauſticæ naturæ,& cum pauco dolore incidit membra,ſi ex olea cultro inuncto tangantur. Dum oleum paratur,fumũ cauere oportet,quoniam non ſolum hominem interficit,ſed & uicinas arbores exiccare cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de Monte,fractorum oßium,& dislocatorum reparator egregius, cui omnes arbores uiridarij præ uitrioli fumo periere, dum eius oleum pararet. Nunc ad autores redeuntes,Pandectarius, id quod à Serapione Zeg dicitur, uitriolum eſſe putauit, & Serapionis interpres Zeg, id eſt,uitriolum expoſuit,quos recentes omnes ferè ſequuntur. Tamen re uera ita non eſſe conſtabit:nam quod nos uitriolum,ab antiquis autoribus chalcanthum, & à Latinis atramentum ſutorium appellatur, quia ad pelles denigrandas & aptandas uitriolo utuntur,quibus poſtea

Zeg. ſutores operantur:quod autem à Serapione zeg dicitur, non eſt chalcanthum,ſed antiquorum miſy, hoc luce clarius deprehendes,ſi antiquos Serapioni conferamus:nam Serapio Galenum adducit in hunc modum de zeg loquẽtem: Vidimus in mineris uenas tres extenſas,unam ſupra aliam per longum ſpatium,& una inferior erat zeg rubrum,& ſecunda,quæ erat ſuper eam colchotar,& tertia ſuperior erat zeg uiride:& hoc eſt quod zeg rubrum conuertitur, & fit colchotar, & colchotar fit zeg uiride:ſi modò Galenum 9. de Simplicium medicamento

mento

mentorum facultatibus legamus, manifeſte deprehendes miſy, de quo tractat, id eſſe quod à Serapione zeg nuncupatur. Inquit enim (quum ingreſſus eſſet minerarum loca) quaſdam conſpexi in longiſsimum porrectas ueluti zonas alias ſuper alias, numero tres: infima erat ipſius ſoreos, ſupra quam erat altera chalciteos, ſuprema miſyos. Mox Galenus hiſtoriam quandam interponit, & omnia ſcribit, quæ à Serapione referuntur, de craßitie, ſubtilitate, & eius uiribus: ut hinc colligas zeg rubrum Serapionis, antiquorum Sorij, Colchotar Serapionis, antiquorum Chalcitin, & zeg uiride Serapionis, antiquorum Miſy eſſe. Viride autem intelligere oportet, ut uulgò dicimus uiride clarum: Latinè flauum, aut aureum dicendum: quia Serapionis interpres Latinam linguã ignorabat. Ideo uiride pro flauo aut aureo interpretatus eſt. SEN. *Habemus'ne hoc miſy, quod ſexcenties audiui, nũquam noſcere datum eſt?* BRA. *Imò maxime habetis: quod enim uos uitriolum Romanum appellatis, antiquorum miſy eſt: nam auri ſpeciem habet, & durum eſt, & quum friatur, aureas ſcintillas mittit, & ſtellarum modo ſplendet: en Romanum ueſtrum uitriolum omnes has notas habet.* SEN. *Frequenter expertus ſum.* BRA. *Cõſtat igitur recentes aberrare, ut Herculanus in capite de Sebel, & Nicolaus, colchotar uitriolum eſſe contendentes. Nam ut ex Serapione oſtenſum eſt, colchotar eſt Galeni chalcitis, Dioſcoridis, & Plinij, quæ in album colorem, at uitriolum Romanum in aureum uergit. Vnde uides ſummè aberrare recentes, ipſarum rerum ignaros, & per aliorum ſcripta perperàm intellecta loquẽtes. Quã*

ob rem antiquorum miſy, eſt uitriolum Romanum, uel flauum. Ad rem igitur primam redeuntes, quod zeg Serapionis miſy antiquorum ſit, eum lege, qui Dioſcoridem adducit dicentem: Zeg aliud Babylonicum, aliud Cyprenſe: ubi certa fide cognoſcitur eum adducere in capite miſy, ita in Cyprium & Aegyptium diſtinguentem. Pro Serapionis recto intellectu, ſcito Dioſcoridis codicem, quem habebat Serapio, hæc uerba adiuncta habere, quibus in Babylonicum & Cyprium diſtinguit: tamen in fine capitis, Dioſcorides Babylonici meminit, ſed ſub nomine Aegypti. Mos autem eſt Serapionis, quum Dioſcorides aliquod Aegyptium nominat, in ſuam linguam Babylonicum uertere. In reliquis optime quadrant, ut in eo quod colorem aureum habet, quod lucet ueluti ſtella, quod eandem uim cum colchotar habet: ſed addit Serapio in aliquibus codicibus legi calcadis, cuius loco ſcribẽdum eſt chalcitis. Idem uero ſunt colchotar & chalcitis apud Serapionem: ſed apud uarias interpretationes diuerſum erat nomen, res eadem. Nec mirum ſi ubi Dioſcorides Aegyptium, Serapio Babylonicum dicat: quia Babylonia eſt primaria Aegypti urbs, omnia alia uiribus excedit Aegyptium, tamen in medicinis oculorum à Cyprio ſuperatur. Ex his etiam conſtat multos recẽtes aberrare, qui chalcanthum colchotar uocant, & ferè omnes pharmacopolæ pro colchotar chalcãthum intelligunt, quum potius chalcitim intelligere debuiſſent. Nam colchotar, à chalciti, & non chalcantho perperàm deflectitur. SEN. *Dic obſecro, non'ne & chalcanthum, chalcitis appellatur?* BRA. *Non, imò duo diuerſa ſunt, & ita recentes de*

tes decipiuntur, inter quos Pandectarius, qui chalcitim, & chalcãthum confundit, & alia plura præter rationẽ. Tamen ut Galenus admonuit, chalcanthum poſt longum tempus chalcitis efficitur. SEN. *Nos quotidie hoc deprehendimus, partem exteriorem chalcanthi, id eſt, uitrioli ex Germania allati dealbeſcere, & albedinem ad aliquam uſque craßitudinem tranſire.* BRA. *Id eſt, chalcitis ex chalcantho facta.* SEN. *Quid intelligit Serapio per ea uerba, quod defertur ex Babylonia non eſt bonum ad faciendum abſoricum?* BRA. *Corruptus eſt codex, legi debet, ut Dioſcorides ſcriptum reliquit: Aegyptium quidem crematur, ſed pſoricum ex eo non conficitur: eſt enim pſoricum medicamentum quoddam à Dioſcoride libro quinto contra ſcabrities, & cutis aſperitates deſcriptum: ſcabiem quoque mirifice ſanat. Fit autem ex duabus chalcitis partibus, & una cadmiæ ex aceto temperatis, quæ in fictile poſita ſoli ardentißimo per quadraginta dies fimo obruta permittuntur. Tu (ſi lubet) alios cõficiendi modos ex Dioſcoride quinto libro, & Plinio lib. 34. cap. 12. diſcas. Vocabulum corruptum in Serapione manifeſtum eſt, ut pſoricon, non abſoricon legi oporteat.* SEN. *Serapio loquitur ne de noſtro uocato uitriolo? aut aliquis alter Arabs?* BRA. *Et Serapio & Auicenna de noſtro uitriolo loquuntur, quæ ſigillatim à Dioſcoride, & Galeno propoſita ſunt, & uno capite hæc complectuntur. Ne autẽ quicquam inexplicatũ tranſigamus, Zeg apud Arabes idẽ ſignificat quod apud recentes atramentum: nam apud antiquos ab atro colore dicitur: apud recentes uero præter nigrum, adeſt album,*

Pſoricum.

Zeg.

rubrum, & flauum atramentum. Ideo Auicēnæ interpres pro zeg, abſolute atramentum. Serapionis autē interpres pro zeg uitriolum interpretatus eſt: propterea neceſſarium erit his duobus uocabulis uitriolum & atramentū, quæ uno nomine Arabico zeg dicuntur, hæc omnia ſignificari. Miſy, ſory, chalcitim, chalcanthum, melanteriam, ut hæc duo nomina apud recentes in ſignificato conuertantur uitriolum & atramentum, poſtea in ſpecies diſſecantur: ideo idem ſunt caput Serapionis de uitriolo in quo hæc omnia complectitur, licet in fine non uideatur chalcanthum ſub zeg ponere, & caput atramenti Auicennæ, in quo ex defectu interpretis multi errores ſcatent, ut patet alteram interpretationem legenti: ea uero atramenta nuncupantur, quæ in aqua diſſolui poſſunt: nam quæ lapidibus iuncta ſunt aqua diſſolui nequeunt. Sed ut normam habeas, qua Latina nomina Arabibus conferre poßis, in hunc ordinem tibi diſponam:

Vitriolum, zeg, atramentum. Cōmunia nomina ſunt.

Sory, zeg rubeum.

Chalcitis, colchotar. Errant recentes, qui colchotar appellant uitriolum uſtum, quum potius Chalcitin appellare debuiſſent.

Miſy, zeg uiride, uitriolū Romanū: ſed etiam ex Germania magis durum, & colore magis flauo affertur.

Melanteria, bities, atramentum metallicum.

Chalcanthum, atramentum ſutorium, uitriolum.

Nomina ita ſibi reſpondent, ut hoc modo errare nō poſſis. Si uitriolum uras, albū efficitur, ut chalcitis eſſe uideatur: tamen ſi aqua diſſoluas, in uitriolum reuertitur: imò ſi ex

ſi ex ætate chalcanthum, id eſt, uitriolum in chalcitim tranſeat, diſſoluta chalcitis uitriolum efficitur: quod non animaduertit Galenus, quum ex chalcantho per tempus chalcitim fieri monuit: tamen animaduerſione dignum erat, quia ex hoc facile excipitur chalcitis ex chalcantho facta, chalcitidis perfectionē non habere, alioqui per ſolam aquæ ablutionem non reuerteretur in chalcanthū: unde arbitror potius chalcanthum ob ſenium glaucedinem ſuam amittere, & album uideri, quàm proprias uires perdere, & chalcanthi proprietates deſerere: remittuntur potius, quia omnia tempore corrumpuntur: quam ob rem eo pro chalcitide non uterer, ſalua ſemper Galeni reuerentia, niſi aliquo loco eſſem, ubi deficeret chalcitis: nam in eaſdem uires ferè inclinant. Venetijs uitriolum emas & id quod Romanum appellatur, non quia Roma ad nos conuehatur, ſed ex Cypro, eſt autem antiquorum Miſy: quod autem ex Germania affertur, minime curarem. SEN. Sicut atramētum ſutorium chalcanthum dicitur, non'ne adeſt & ſcriptoriū? BRA. Adeſt quidem, & ab antiquis in uſu erat, ex fuligine tedarum factum: temperaturq; in libram gummi, quadrante addito fuliginis: fit & de fuligine reſinarum, & pictoria, huius pondo, gummi pondo ſemis, taurini glutinis denarius ſemis, atramenti ſutorij tantundem. Hæc Dioſcorides in ultimo quinti libri capite. Apud nos uaria ſunt atramētorum ſcriptoriorum genera, id eſt, à diuerſis pharmacopolis diuerſa fiunt atramenta. Vnum eſt ualde commune, ex gallis, uitriolo, gummi, & uino. Quam compoſitionē neſcio quis duobus carminibus perpulchre complexus

Atramentum ſcriptorium.

eſt,quæ ſi noſcere uolueris,hæc ſunt:

Vitrioli quarta,media ſit uncia gummi.

Integra ſit gallæ,ſuperaddas octo phalerni.

Atramentum chalcographorum.

SEN. *Non diſplicent hæc carmina.* BRA. *Fit & atramentum chalcographorum, ex picis fuligine, & oleo, cuius* Dioſcorides *meminit: appellatq́; pictorium atramentum, quamuis adhuc non ſit octuageſimus annus, quod modus imprimendi literarum characteres inuentus eſt.* SEN. *Quomodo oſtendere poteris atramentum ſcriptorum aliud eſſe à melanteria, uel atramento ſutorio apud antiquos?* BRA. *Id facile demonſtrari poteſt: quoniã* Galenus *nono de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus, &* Dioſcorides, *de atramẽto ſutorio ſeorſum, & de melanteria, ab atramento ſcriptorio. Adde atramentum ſcriptorium compoſitionem quandam eſſe, non terram mineralem nigram, qua atramentum ad ſcribendum fiat.* Hiſpani *uitriolum coparoſa:* Galli *couperoſze:* Germani *kupfer* vvaſſer, *id eſt, aqua cupri uocant, & re uera condenſatur: quod abſoluto uocabulo uitriolum nos dicimus, & ab autoribus chalcanthum.* SEN. *Terra ſigillata ſequitur.* BRA. *In Lemno inſula rubrica naſcitur ſeorſum, & ſigillata terra, quæ duo diuerſa eſſe* Leonicenus *aduerſus* Plinium *oſtendit, qui capite ſexto libri trigeſimiquinti, terram ſigillatam, & rubricam lemniam idem eſſe cenſuit, ubi & ipſam inter natiuos colores annumerat, ſed excuſandus erat* Plinius, *quoniam* Galenus *& ipſe eã rubricã prius appellat.* Q*uicquid tamen ſit (quoniam hæc ad noſtrum inſtitutum nihil faciunt) conſtat non fieri eodem modo apud* Galenum, *ut* Dio-

Terra ſigillata.

ſcorides

ſcorides incolas loci facere arbitratus eſt: inquit enim per miſcellam hircini ſanguinis fieri, & ſigno capræ inſigniri: ſed Galenus qui illuc nauigauit data opera uiſendi gratia, ſcribit, nec ſanguine fieri, nec ſigno capræ, ſed Dianæ inſigniri: imò incolas loci deriſiſſe Galenum, qui de ſanguine interrogabat. Sunt autē tria terræ genera in Lemno inſula. Vna ſacra quæ in colle naſcitur, qui totus colore fuluus eſt, in quo nec arbor, nec ſaxum eſt, adeò ut collis aduſtus uideatur: hinc poëtæ Vulcanū è cœlo in eū locum cecidiſſe fabulantur: hæc terra eſt, & Terra nuncupari debet, non rubrica: hanc lauant, & craſſam partem abijciunt, & aquam ſupernatantem: mediam uero in paſtillos diuidunt, & ſigillo Dianæ imprimunt: unde Terra Sphragis propter ſigillum nuncupatur. Nunc ad nos affertur, ſigillo Turchico munita, ex Turchicis literis confecto. Turcharum imperator arce facta eo loco, principes hac terra donat. Primus qui noſtris temporibus in Italiā ferri curauit, fuit pharmacopola Campanæ Venetus, qui ſuis expenſis in Lemnum miſit. Adeſt & rubrica in Lemno, qua fabri utuntur. Adeſt & terra quæ extergit: hac utuntur qui lintea & ueſtes lauant uice ſaponis, ut hi retulerunt, qui per aliquot menſes in Lemno habitarunt: terram habebant, experti ſumus optime lintea abſtergere: ſuperioribus autem annis, imò & multi nunc, rubrica quadam fictitia pro terra ſigillata utuntur, quæ huius naturæ nihil habet. Veram emas Venetijs, ſed ne decipiaris recte perpendas, quoniā & hanc (quæſtus gratia) adulterare cœperūt, ſimul & terram ipſam ſigillatam, & bolum armenum miſcentes. Hi uero deci-

piuntur, qui in Lemno, ueluti tumulum eſſe putant è quo ſemper emanet, uel tanquam bitumen creſcat, ſed terra eſt quæ lauatur, in lutumq́; ducitur, exiccatur deinde: ſuperior pars aquea, & inferior terrea abijciuntur: media pars quæ lutoſa eſt, in paſtillos unius drachmæ plus, minus'ue diſtribuitur, & Turchico ſigillo munitur. SEN. Bolus armenus ſequitur. BRA. Hactenus in publicis officinis rotundos quoſdam globos in medio preſſos pro armeno luto uendebāt, & adhuc multi uendunt, factitios & illos: nunc terram armenicam uel armenicum lutum habemus. Bolus ex forma dicebatur, ut Galenus nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus ſuo tempore fieri monet, ubi de terræ Samiæ lotione ſermonem cœperat. Decepti uero ſunt & noſtro æuo, qui terram armenam uel bolum armenum, lapidem armenū eſſe putarūt: nam lapis armenus uerè lapis eſt inter colores floridos numeratus: uiridis autem eſt in cœruleum inclinans, de quo ſuprà egimus: & Plinius libro trigeſimoquinto, capite ſexto, in fine, & Dioſcorides quinto libro pertractat: quin & Galenus præcitato loco dicit à quodam fuiſſe donatum terra armena, & ille qui donauit, uocauit eam, lapidem. Vnde non mirum ſit, quamuis noſtro hoc tempore, nonnulli lapidem, alij terram appellent, quoniā & Galeni tēpeſtate à nonnullis lapis uocabatur. Terra adſtringens eſt, & pro qua aliàs pharmacopolæ terra quadam utebantur, quam ex Germania portabant. SEN. Nunc ueram armenam terram, lutum, uel bolum mauis appellare, habemus, quæ ex Armenia affertur. Nā maſticata ueluti butyrum liqueſcere uidetur, & ſi apice

Bolus armenus

linguæ

linguæ tetigeris, adſtrictionem manifeſte ſenties. BRA. *A quo didiciſti hanc terram liqueſcere debere ueluti butyrum ſi maſticetur?* SEN. *Hoc à pueritia imbibi, non à certo autore, ſed à præceptore meo pharmacopola uiro egregio, cui mendacia credidiſſem.* BRA. *Ni pigeat, notas illas edoceas, quibus præceptor ille tuus bolum armenum cognoſcebat.* SEN. *Hæ ſunt, rubrum eſſe debet in citrinum inclinans, fragile, unctuoſum, & quod ſi maſticetur, in modum butyri liqueſcere uideatur.* BRA. *Quod de colore ſentiebat, ex Serapione & Auicenna colligere potuit: quod fragile, ex Galeno: de aßimilatione autem butyro, ſi maſticetur, & de unctuoſitate quæ animaduertenda erant, nihil ab aliquo autore ſcriptum reperitur.* SEN. *Igitur in ea terra quam nunc habemus an armena ſit dubitas?* BRA. *Imò in hoc inclinor, ut ea terra, quam nunc bolum armenum uocatis, nuper comportata (non illa quæ ex Germanicis mineris olim portabatur) terra lemnia ſit.* SEN. *Quomodo terra lemnia? ſtupeo nunc.* BRA. *Ne ſtupeſcas, quoniam tibi certe oſtendam, terram, quam uos armenam uocatis, armenam non eſſe, imò nec prope Armeniam ſumptam.* SEN. *Rem miram oſtendes.* BRA. *Niſi audire grauaberis, optime demonſtrabo.* SEN. *Imò nihil uehemētius opto. En totus in aures habeo.* BRA. *Eam terram non eſſe armenam, quam uos armenam dicitis, hoc argumentum eſt, quia Galenus nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus dicit terram armenam pallidam eſſe, hæc autem pallida non eſt, & ne fugias dicens Galeni codicem ibi eſſe mendoſum, ita etiam ſuo idiomate habetur*

τὴν χρόαν ὤχρα, id eſt, colore pallido: quod ſi fugias quia id uocabulum ὤχρα croceum ſignificet, unde & ochra quæ in mineris inuenitur, flaua eſt, & quũ uritur, rubra, ſaltem hoc habeo, luteum interpretari debere: ſed manifeſtum eſt, hunc noſtrum bolum armenum colorem luteum non habere. Vnde Hermolaus Barbarus quinto ſui Corollarij, ubi de terra in cõmuni tractat, hæc uerba Galeni interpretatur τὴν χρόαν ὤχρα, luteo colore aut pallido: uolens duo ſignificata huius uocabuli ὤχρα ponere, quæ in unum uergunt. Optimi autem & probatiſsimi interpretes ὤχρα pro pallido ſemper interpretari uidentur: Arabes tamen colorem croceum interpretati ſunt. Nam Serapio Galeni uerba adducens, croceo colore ad rubedinem uergente interpretari uidetur, & Auicenna rubro colore inquit ad cineritium uergente: tamen uocabulum ὤχρα non interpretantur ad unguem, ſed opus eſt pro ipſo uel pallidũ aut luteum exponere. Conſtat autem nec pallidam, nec luteam eſſe quã uocatis nunc ueram terram armenam. Præterea addidit eo loco Galenus facile teri armenum bolum ſicut calx, uel lapis coctus, propterea quum in puluerem piſtillo redigitur, ueluti calx eſt. At in noſtro nunc inuento bolo, hoc reperiri non poteſt: nam etſi in puluerem teri poſsit, non tamen apte ſicuti calx, ob unctuoſitatem illam quã habet: comparatáq; ipſam in leuore Samioaſtro, qui albus eſt uel pallidus, imò calcem in colore bolus armenus imitatur. Vidi ego, & nunc domi habeo terram quandam ex Armenia allatam à religioſo diui Franciſci qui eam dono dedit illuſtriſsimæ Lucretiæ Bogoiæ illuſtriſsimi pa-

troni

troni mei Herculis Carnutum ducis genitrici. Eſt autem pallida, & ueluti ſicca calx, quæ ſi teratur, in puluerem, ut calx redigi poteſt: hanc armenum bolum à Galeno deſcriptum ſuſpicor. Denique uiliori pretio bolus hic armenus uenditur, quàm terra ſigillata. At in duplo magis Armenia Venetijs diſtat, quàm Venetiæ Lemno: unde uiliori pretio terra ſigillata uendi deberet, quàm bolus armenus: nec opus eſt fugere, in maiori copia bolum armenum haberi, quàm terra Lemnia, quoniam mons eſt in Lemno, ut Galenus docet, non locus particularis, & paruus qui deficere poßit. Illudq́; ſuperaddere non grauabor, eadem nauigatione mercatores terram ſigillatam, & bolum armenũ Venetias ferre: quod indicium eſſe poteſt ab eodem loco, uel propinquis haberi: nec opus eſt tergiuerſari, hanc ex nauigatione Alexandriæ ferri. At prius ex Armenia Alexandriam delata ſit, quia breuior eſt, & commodior uia per mare Euxinum. Adde qui hũc bolum armenum portant, non tranſire Aegeum mare, in quo eſt Lemnus inſula, ut in nona Europæ tabula Ptolemæus deſcribit. At ſi in Armeniam irent, opus eſſet fauces illas maris tranſire, quæ uulgò ſtrictus Garipoli nuncupatur, ubi Calliopolis urbs ſita eſt, Latine Helleſpõtus dicitur: poſtea Boſphorũ Thraciæ, & Propontidẽ pertranſire: denique totum Euxinum mare, quouſque in Armeniam Cappadociæ conterminam peruentũ ſit, ubi terra armena colligitur: ſed nõ eſt ſatis naui huc appellere, quum & terreſtri itinere egeant, ſi in ſtatutum boli locum peruenire uoluerint. Tamen qui bolum armenum quærunt, & Venetias portant, breui reuertuntur, nec

mare Aegeum tranſeunt. SEN. *Quid ergo eſt hæc terra, quam bolum armenum certè arbitrabar?* BRA. *Terram ſigillatam: maſtica, nuper ex Lemno allatam.* SEN. *Maſtico.* BRA. *Maſtica & bolum armenum nuper inuentum.* SEN. *Maſticaui.* BRA. *Quo differunt hæc?* SEN. *Nullo altero, quàm quod in ſigillata terra quædam granula tanquam ſabulum perſentio, quæ in bolo non ſunt: imò bolus penitus liqueſcit, & nihil pallato occurrit, aut in ore moratur. Terra ſigillata & ipſa liqueſcit, uerum granula quædam ueluti terræ micæ relinquũtur, quæ ſolui non poſſunt.* BRA. *Hoc ideo eſt, quia idem ſunt bolus nunc uocatus armenus, & terra ſigillata, etiã ſi guſtes eadem adſtrictione inſigniuntur.* SEN. *Optime noui.* BRA. *Addam & aliud. Terra illa quæ ſigillũ Turchicum habet, adulterata eſt, & ueluti album ſabulum illi addidere, ut commodius ſigillum recipiat: ideo minus rubra efficitur, & in pallorem uergit. Quod autem hic color, quem habet bolus iſte armenus, ſit terræ Lemniæ color, facillime probari poteſt, ex hoc in primis teſtimonio, quoniam poëtæ fingunt è cœlo Vulcanũ cecidiſſe, & ſuo cruore terram eo loco conſperſiſſe: ideo ſanguinis colorem habere dicitur, qui in dicto bolo armeno uidetur. Plinius etiam de rubricis tractans, id eſt, rubris terris, inquit lemniæ rubricæ palmam dari, quia ſit minio proxima, libro trigeſimoquinto, capite ſeptimo. Terra autem ſigillata rubricæ colorẽ habet, quem præciſe in hoc bolo uidemus: nam nulla terra eſt magis proxima uero minio hoc bolo armeno: nõ intelligo hic per minium, noſtrum fictitium, quo nunc utimur, ſed antiquum,*

quo

quo ſanguinem pictores fingebant: imò quendam hoc armeno bolo dicto pingere iußimus, omnino color ruber floridus uiſebatur, ut quiſque poterit per ſeipſum experimento comprobare. Adde hac minium ſublinere, & adulterare, quod facile hoc bolo armeno fieri poteſt. Veteres etiam ea utebantur ad ſplendorem, ſed mirũ ſplendorem hic bolus armenus picturis facit. Non poſſum abſtinere quin & tu experimẽto probes. SEN. Imò ſummopere cupio, ſed de rubrica lemnia, nõ de terra ſigillata fieri ſcripſere. BRA. Idem terra ſigillata feciſſent, ſed ob minorem copiã rubrica utebantur: imò adde Cornelium Celſum eam appellare minij glebam: nam 15. capite quarti libri, inquit minij glebam ad cancrum inteſtinorum ualere. Dioſcorides & Galenus ad dyſenteriam proficere cenſent: & Hermolaus Barbarus eo loco, 5. libro, Celſum exponit, minij glebam, id eſt, lemniam terrã: nulla autem eſt magis propinqua minij glebæ iſto bolo armeno, quamuis aliquid proprie de minij gleba poſſet Celſum exponere: unde arbitror bolum armenum à uobis dictum eſſe terrã lemniam, quia ex Lemno affertur, non ex Armenia: & Galenus, ubi de Samiæ terræ lotione ſcribit, terram lemniam eſſe tenacem, & paululum uiſcoſam docuit, qualem eſſe bolum hunc armenum conſtat. Deniq; ſume tu hanc terram armenam, & in aqua macera, ut docet Galenus 9. de Simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de differentijs nominatarum paßim terræ ſcribit, uidebis ablata aqua quum exiccatur, in mollitiem ceræ deuenire: tu mox eam tuo ſigillo imprime, & deprehendes pro terra ſigillata uendi poſſe, præſer- Minii gleba.

tim ſi illi ſabulum miſcueris album. Vnum *ſolum obſtat,* Galenum *dixiſſe colorem fuluum habere, quãuis & hic boli armeni dicti, fuluus nuncupari poßit, quo modo fuluum leonem uocamus, qui ſimilem colorem habet.* Hoc *ſaltem habeas, ſi non ſit ſigillata terra, eſſe rubricam lemniam, quoniam ex* Lemno *affertur: & id argumentum eſſe poteſt rubram eſſe, quia* Dioſcorides *ſanguine hœdino uel caprino conformari credidit, quod ſibi perſuaſerat etiam* Galenus, *antequam uidiſſet: ideo ruborem talem habere debet, qualem faceret ſanguis terræ mixtus, præſertim etiam ipſa ruborem habente, alioqui hi ſummi uiri non putaſſent ſanguine hœdino parari: hic autẽ noſter bolus armenus eiuſmòdi colorem habet: imò* Galenus *eo loco addit colorem habere combuſto ſimilem, qualem habet hic noſter bolus nuper inuentus.* Ex *his certus ſum, bolum armenum nunc uocatũ, non illum qui ex* Germania *habetur, eſſe terram lemniam, uel rubricam lemniam, & illam fortè ex qua terra ſigillata dicta ſit, per diſſolutionem & abiectionem ſupremæ & infimæ partis.* SEN. *Hæc me in admirationem, & cupidinem trahunt, uiſendi illa loca, niſi ſenio confectus eſſem, & niſi à barbaris & infidelibus nationibus poßiderentur illæ partes: nam facillimum eſt ſenio confectum nauali itinere peregrinari.* Si *nunc uigenti ætate eſſem, & iter tutum præſtaretur, illuc omnino & ad alia plura loca proficiſcerer.* BRA. *Si principes liberalitate præditi eſſent, multi reperirentur, qui orbem perluſtrarent, ut* Galenus *fecit, noua ſemper experiendo, & diſcendo, uel ſi diuites literis operam nauarent: ſed uſu uenit, ut nullus ſim*

lus ſimplicium medicamentorum facultates, & res ipſas conſideret, niſi medicus ſit. Medici uero noſtro æuo ut plurimum pauperes ſunt, quia diuites nō dignantur medicam artem addiſcere, adeò inepti ſunt ad propria bona noſcenda: putant enim idem eſſe medicam artem ſcire, & ea uti. Medici uero paupertate ducti lucris incumbunt, & accumulandis opibus intenti ſunt, quid hoc, uel illud ſit, diſcere ſpernentes. SEN. *Imò ignorant an pharmacopolæ eiuſmodi ſimplicia habeant, quibus in dies utuntur.* BRA. *Oportebat equidem Ariſtotelem ſummum philoſophum imitari, & eius præceptis parêre, qui prius ditari utile eſſe cenſet, quàm philoſophari: ſed quum diuites effecti ſunt, tunc philoſophandum erat, nam alibi edocuerat. Philoſophi acquiſitis neceſſarijs, cœperunt philoſophari, non ſophiſtico modo, & apparenti, ut multi nunc faciunt, ſed rerum cauſas inquirentes, & abdita naturæ arcana detegētes. At ex noſtris plurimi, quanto magis diuites efficiuntur, tanto minus philoſophiæ præceptis incumbunt, & indagandarū rerū ſcientiæ: hæc autem aliàs deploranda ſunt, nunc ad inſtitutum noſtrū reuertamur. Ego id intra me decreui, natos meos bonis literis primum inſtituere, deinde per diuerſas mūdi partes relegare, ut per uaria regna & prouincias euagati ſapientiores reuertantur.* SE. *Boracis ſequitur.* BRA. Borax. *Lapidem boracem Albertus in capite buffonis inuentum arbitratur, quem omnes ferè recentes ſequuntur: hic tamen non eſt quem uos in officinis habetis. Ego ex buffonis capite eum lapidē uel potius os eduxi, in nigrū colorē inclinat, ſed nunc de iſto ſermo fieri non debet, ſed de illo*

quo artifices utuntur: imò aurum conglutinare non poſſent ſi deeſſet borax. SEN. *Reperitur'ne apud antiquos?* BRA. *Equidem à* Dioſcoride, *Plinio, Galeno, chryſocolla nuncupatur, quaſi auri colla, & gluten dicatur: propterea ab Auicenna capiſtrum auri nuncupatur.* SEN. *Ergo & Arabes de illo pertractant.* BRA. *Omnino, & tincar uocant ſuo idiomate: Serapioq́; inter ſpecies ſalis numerat, de quo mirandum eſt, qui nihil meminerit* Galeni *aut* Dioſcoridis, *quos tamen in omnibus refert, earum rerum quæ ab ipſis tractantur. Vno autẽ remoror, ut arbitrer Serapionem nõ intellexiſſe quid eſſet borax apud antiquos, quia ſcribit Meſuem dicere, radicẽ boracis artificialis urinam infantis eſſe. Si autẽ antiquorum boracem nouiſſet, non fuiſſet ſibi mirum hoc, nec ueluti magnum quid adduxiſſet, quia omnes artificialẽ hũc lapidem ex urina conſtare monent. Naſcitur autem naturalis in fodinis auri, argenti, æris, & plumbi. Ad nos defertur chryſocolla uarios colores habens, alba, flaua, uiridis, ſubnigra. Conqueruntur aurifices, quia à pharmacopolis ementes, non aſſequuntur plerunq; ſuum finem, quia falſa eſt chryſocolla, uel alter lapis pro ipſa. Plinius colorẽ chryſocollæ eſſe herbæ ſegetis lætæ uirentis ſcribit. Nero arenam chryſocolla ſterni fecit, quum & ipſe, & ſui eodem colore induerentur. Vt deprehendatur, antiquos eas fatuitates in colorum diſtinctionibus ſeruaſſe, quas noſtrum uulgus impreſſas, & leureas uocat. Dioſcorides dicit* τῆ χρόᾳ κατακόρως πρασίζουσα, *Marcellus interpretatur, colore uſq; ad ſatietatem uirente.* Hermolaus Barbarus *Dioſcoridem per Plinij uerba interpretatur, inquiens,*

Chryſocolla.

inquiens, quæ colorem herbæ ſegetis lætæ uirentis reddat. Interpretari poſſemus, colore omni parte uirente. Quam pharmacopolæ nunc habent, uirenti colore infecta eſt, ſed non omni parte, nec lætæ ſegetis, nec uſque ad ſatietatem uirente: ideo imperfecta eſt. Venetijs nõnunquam uirentem uidimus blando colore. Noſtri aurifices eam probant quæ maxime colore auro aßimilatur: nam etſi exquiſite uiridis eſſe debeat, in noſtra tam alba, flaua, & ſubnigra reperitur. Flaua ad aurum ferruminandum apta potißimum eſt. Quanquam & chryſocollam faciant puerorum urina, in æreo mortario, & æreo piſtillo. Conficiendi modum Dioſcorides lib. 5. Plinius libro 33. cap. 5. & Galenus 9. de Simplicium medicamentorum facultatibus libro deſignant. Hac etiam artifices, ad aurum glutinandum & ferruminandũ utuntur, quippe diuerſa metalla uarijs rebus iungunt artifices, chryſocolla aurum (ut Plinius docet) argilla ferro, cadmia æris maßis, alumen laminis, reſina plumbo & marmore, plumbum nigrum iungitur albo, & ipſum album ſibi oleo, ſtãnum æramentis, ſtanno argentum. Sed hæc ad noſtrum propoſitum nihil, quia nos alios plures modos hæc ferruminandi ſcimus, quàm hi qui à Plinio traduntur, arte inuentis ſemper addente. Ex Germania chryſocolla affertur, inepta tamen: noſtri etiam eam habent quæ ex puerorum urina fit, odora. SEN. Odoraui, urinam perſentio. BRA. A Gallis bourax nuncupatur. SEN. Talchũ ſequitur. BRA. Sunt qui Arabice talk nuncupari uolunt, alij ſtellam terræ, ex luce quam habet, & ſplendentes radios nuncupant, quamuis & nonnulli ſtellam ter- Talchum.

ræ, herbam uocent, quæ uulgò lunaria dicitur, folliculum rotundum habentem, in quo ſemina conduntur, qui folliculus nocturno tempore aperitur, & adeò radios lunæ recipit, ut lucens ſtella uideatur. Loci incolæ ubi uident, diabolum eſſe putantes aufugiunt: hac ueneficia parant, hac dæmones irritant, hac Chymiſtæ ſuũ Mercurium fixum, ſtabilemq; reddũt. Tamen hoc nomen ſtella terræ, in maiori uſu eſt, ut talchum ſignificet, quàm aliquod alterum: nec immeritò, quoniam ab antiquis aſter, id eſt, ſtella uocatur. SEN. Reperitur ergo apud antiquos? BRA. Suſpicor aſtrum Samium à Plinio dictum lib. 35. cap. 16. & Dioſcoride quinto libro, & Galeno nono de Simplicium pharmacorum facultatibus libro, hãc rem eſſe, quã nos talchum, in publicis officinis nuncupatis. Quippe duas terras ſamias ponunt autores, ambas albas. Prima à Dioſcoride collyrion dicitur, à Plinio ſyropicon. Altera aſter ſamius, quam Dioſcorides cruſtæ ſimilem dicit, & denſam, ut coticula, & quam Galenus non indigere lotione teſtatur: hanc puto talchum eſſe, uim adſtrictoriã habet, & nomine ſtellæ ab antiquis dicitur. Lapidem ſamium eſſe aliàs arbitratus ſum, nunc in aſtrum ſamium inclinor. Ad nos ex Germania affertur, ſupra mõtes, præſertim poſt pluuias inuenitur: à longe ſplendeſcere uidetur ut ſtella. Ideo ſtella terræ à nobis, & aſter ab antiquis appellatur. In Samo perfectiſsimum naſcitur talchum, propterea ſamius aſter dictũ eſt. Adſtringit adeò, ut mihi guſtare uolenti, os corrugauerit. Sunt qui talchũ cæruleum, qui uiridem, atq; croceum quærant, præſertim Chymiſtæ, ut id quærentes quod inueniri non poteſt, tem

pus ui

pus uitæ ſuæ in falſis nugis conterant. Vſus in medicina crematio & lotura etiam nunc eſt, ut Dioſcorides de ſamia terra dicit, ſed præſertim crematio quia pauca lotura indiget, propterea Galenus non lauari, id eſt, quàm breui lotura tradit. Hoc Venetijs emere poteris, uel ex Germania petere. Naſcitur & prope nos in Apenninis alpibus inter Regium & Mutinam è regione Herberiæ arcis Illuſtriſsimi Ducis noſtri munitiſsimæ: locus autem in quo inuenitur uulgò nuncupatur Il zeſſo, à Magnifico Iulio Scandiano poſſeſſus, potiſsimum ubi gypſum eſt, reperitur. Gypſum uero alumen ſcaiolæ eſt, quando nondũ coctum ſit: quum uero decoquitur hoc alumen, in gypſum uertitur. Galli gypſum plaſtre uocant, Hiſpani yeſſo, Germani gips. Ad alia te uertas. SEN. Nullæ ſuperſunt terræ, quibus utamur. BRA. Multo plures à Dioſcoride, Plinio, Galeno deſcribuntur, quàm eæ ſint, quas ſupra enumeraſti. At quum de his ſolum quarum uſus eſt nobis, tractare inſtituimus, prædicta ſuperſint: quoniam & hora in aliquod diuerſorium proficiſcendi imminet. SEN. Imminet profectò, id caſtrum uerſus proficiſcamur: nam Ferrariam eundum eſt, quum omnia ferè collegerimus, quæ ad noſtram officinam reparandam his locis haberi potuere. Inter eundum uero, ut cœna ſapidior ſit, de Salibus loquamur. BRAS. Imò hoc ſermone, uia breuior reddetur.

Gypſum

DE SALIBVS, QVORVM *in officinis uſus eſt.*

SENEX.

Sal. SAL COMMVNIS *alijs ſalibus initium facit.* BRA. *In diuerſis mundi partibus uarij ſunt ſalis uſus: in Italia marino utimur, qui partim arte factis areis, ut aqua ſolis feruore exiccari poſsit, partim ſpōte innaſcitur. Fertiliſsimæ ſunt illuſtriſsimi Ducis noſtri ſalinæ, quæ in conuallibus Comaclienſibus patent, ut ferè tota Hetruria, Inſubria, & Flaminia eo ueſcatur. Spiſſum eſſe oportet, candidum & planum. In Germaniæ aliquibus partibus, Pannoniæq́; foſsili ſale, atque metallico ueſcuntur. Montes uſque ad duo milliaria in profundum excauant, ſurſum ingentes ſalis maſſas funibus trahentes. Saxeus dicitur hic ſal, & marmoreus, ferreis piſtillis teritur, & optime ſalit: probatur in hoc genere, qui candidus, pellucidus, & denſus. At qui candidiſsimus in hoc genere, ualde lucidus & dēſus inuenitur,*

Sal gemmæ. *ſalem gemmæ uocari, quoniam ueluti gemma nitet. In Germania ubi ſalem effodiunt, & Pannonia, quandoque inter globos ſalis ingentes, aliqua ſalis gemmæ portio ſex, octo, & quindecim librarum plus minus inuenitur: hic uero eſt perfectiſsimus ſal foſsilis, & ueluti flos eius, qui rarus & paucus in tam magnis & frequentibus maſsis inuenitur, propterea gēma dicitur. Ex Germania Venetias comportatur. Nihil tamen inpediet, ut Ferrariam deſe*

riam deſe

riam deſeratur, curare. De marino ſale nihil in præſenti dicemus, quia notior eſt, quàm ut de illo tractemus. SEN. Armeniacus ſal defoditur'ne & ipſe? BRA. Dicendum eſt ammoniacus quaſi arenarius. SEN. A Pandectario armeniacum dici legeram, quoniam ex Armenia portetur. BRA. Nunc altero labore indiges, dediſcere ſcilicet, & eius nominis obliuiſci: ammoniacus appellatur, quia ſub arena inuenitur in Aphrica apud Ammonis oraculũ, ubi loca ſitiẽtiſſima ſunt, & in Cyrenaica regione. Ibi arena defoſſa fruſta ſalis oblonga, extra nigra uel eruginoſa, intus alba, & ad ſimilitudinem aluminis ſciſſilis, non multũ lucet, & adeò ſalſus eſt ut ingrato ſapore guſtetur, tamẽ medicinæ utilis pro balanis fingendis in difficilioribus morbis, quibus opus eſt ad oppoſita deriuare. Venetijs emes, quamuis ex Germania ſimile genus ſalis portetur, qui ſapore ingrato adeò ſalit, ut eo pro ammoniaco utamur: adeò ſalſus eſt hic ſal, ut mihi faſtidium pepererit inter loquendum, niſi de ſapidiore ſale tractemus. Commune nomen ſalibus Germani habent, ſalcz, Hiſpani ſal, Galli ſel. SEN. Si hic ſal ob ſalſedinem faſtidio fuerit, dulcem ſalem inueniamus. BRA. Quomodo ſal, dulcis eſt? SEN. Nihil impediet, idem æquè ſalſum & dulce eſſe. BRA. Equidẽ. SEN. Sal, de quo loquor, Indus ſal dicitur. BRA. De hoc in ſaccharo expeditum eſt, in India naſcitur in cannarum extremitates: nam calore ſolis exudat, & extra cannas duratur, & noſtro ſaccharo cando ſimilis uidetur, uocatur etiam Mel ſupra cannas inuentum, ad nos non defertur, & eius uice ſaccharo dicto cando utimur, arte parato:

Sal Ammoniacus.

Sal Indus.

quamuis noſtri pharmacopolæ neſcio quid, extra nigro, pro hoc ſale utãtur: quid uero ſit, incompertum habeo.

Sal nitrum. SEN. Sal nitrum ſequitur. BRA Nitrum & litrum à Græcis dicitur: uos nitro caretis, & antiqui ueſtrum non habebant. Nitrum nunc terra, & ſcrobibus circa parietes inuentis paratur. Antiquum nitrum ſponte in aqua fit, & illac tranſeuntes aquæ nitroſæ efficiuntur. Antiquorum nitrum colore roſæ, aut candido erat: noſtrum uero aut candidum eſt, ſi perfectum ſit, aut ſubnigrum, ſi perfectionem non ſumpſerit, & nondum exquiſitè ebullierit. Antiquum nitrum à Germanis ſalcz peter nuncupatur. Antiqui pro ſanãdis hominibus, & in uita ſeruandis utebantur: nos pro necandis, pro eruendis urbibus, depopulandis gentibus noſtrum nitrum paramus. Ex tenuitate & eſſe ſpongioſo ac fiſtuloſo antiqui ſuum nitrum probabant: nos quod parum crepitet. In machinis bellicis Bombardas uocatis, bombum facit nitrum: nec uehemens eſſet ictus, niſi nitrum adderetur. Iamq; puluis inuentus eſt, qui glandem ſine bombo proijcit, nõ tamen uehementer, ut uel pullum interficere poſſet. Illuſtriſsimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux inclytus, in omnibus rebus diligentiſsimus, hunc puluerem inuenit, qui ſine bombo glandem emitteret: præter nitrum quod fluminibus innatabat, etiam nitri ſpumam habebant, à Græcis aphronitrum, ab Arabibus baurach appellatur: quamuis baurach & nitrum confundant Arabum ſectatores, & ipſi Arabes, ut Meſue facit: tamen re uera apud Arabes baurach eſt nitri ſpuma. In ſalibus etiam opus erat te halosachnem, id eſt, ſalis ſpumam habere, & florem ſalis, quem

quem haloſanthos uocant: eſt autem fauilla ſalis. De his omnibus Plinius capitibus ſeptimo, octauo, nono, & decimo libri decimitertij agit: & Dioſcorides quinto libro, Galenusq; undecimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, prope finem. SEN. Sal naphthicus ſequitur. BRA. Quis meminit huius ſalis? SEN. Meſue: tamen ſcire optarim, an apud antiquiores inueniretur. BRA. Inuenitur quidem, ſed uos eum non habetis. Plinius libro ſuprà citato ſalem in Babylonia fieri ex aqua bitumine ablato docet: & Galenus undecimo de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, in mari mortuo ſalem fieri monet, quem Sodominum uocent: ibi enim Sodoma eſt, ubi aſphaltum colligitur. Vos hoc ſale caretis: nec opus eſt expendere ut habeatur, quoniam facillimum eſt ſine hoc ſale uiuere, & ab omni ægritudine liberari. Naphthicus appellari debet, non nafricus: peius proferunt, qui nauticus legunt. SEN. Sal Alcali ſequitur. BRA. De hoc in aluminibus loquuti ſumus: arte fit ex herba cali combuſta, quæ dictæ uſnæ aſsimilatur. Tamen ex pluribus alijs herbis & carbonibus ac lignis, uaria ſalis genera fieri poſsunt pro diuerſarum gentium moribus. SEN. Id ſcio, uerùm prædictis tantum in officinis utimur. BRA. Naphthicũ habere nõ poteris: Ammoniacum præterea uerum ammoniacum non eſt, ſed aliqui fictitium parant. Aliqui ex Germania comportatum habent. Salem nitrum habere non cures, quoniã in illo non ſibi conſtant Arabes: nam Auicenna eius proprium colorem nigrum eſſe cenſet ſecundo libro, ſed quarto libro inquit eſſe in colore ſalis, & in dulcedine mellis. Quo

Sal naphthicus.

Sal ſodominus.

Sal alcali.

autem pro illo uos utimini, ex Germania deſertur. Alios ſales proſequaris. SEN. Nullus eſt alter ſal, quo utamur. Iam ad hoſpitium peruenimus: Herbarie cœnam para. Interim de nonnullis loquemur, quæ ad nullam ſeriem dedeccre noui. BRA. Age quàm breuius fieri poterit, quoniam fame ſitiq; ingentibus corripior.

NONNVLLA QVAE AD caput neſciunt Pharmacopolæ deducere.

SENEX.

Tutia. EX HIS unũ eſt Tutia, & Spodium, non quidem illud Auicennæ ex cannis. BR. Hæc ad metalla, aut terræ ſpecies adducẽda erant, de ipſiſq; in radicibus egimus. Nã tutia à Dioſcoride, Plinio, & Galeno pompholyx dicitur, ſpodium uero pars craſſior exiſtit. Vnde in fodinis ærarijs quum cadmia, uel climia in camino perficiuntur, fumus ſubtilior camino inhærens pompholyx & Tutia eſt: craßior uero & quãdoq; carbonibus mixtus, ſpodium. Vnde Galenus quum pompholygem habebat, nunquam ſpodio utebatur: quum uero ſpodium, nunquam antiſpodio: quod ex cannis Auicenna facit, antiſpodium eſt. Tu quum pompholygem, id eſt, tutiam facilime habere poßis, antiſpodium & ſpodium abijcias. SEN. Si quiſpiam medicus ſpodium ordinaret quid agendum? BRA. Pompholyge pro ſpodio

utaris

utaris,ut Galenus faciebat:nam pompholyx, id eſt,tutia eſt perfectiſsima pars ſpodij. Ideo à Germanis utrunque Nix appellatur: quamuis & nõnulli ſint qui nil, Latino uocabulo utãtur. SEN. Raſura eboris ſequitur. BRA. Ex elephantum oſsibus ebur fit,imò oſſa ipſa ebur ſunt: & quamuis Græci ebur, ebur elephantum appellent, omnia tamen eius oſſa ebur dici poſſunt:ex dentibus autẽ,uel dicas cornibus,pulchrius fit.Scobe eboris paronychia tolli Dioſcorides cenſet, & Plinius libro uigeſimooctauo: tamen Paulus Aegineta ex unguibus etiam fieri monuit:ſed & unicornis,uel monocerotis cornu habebis, non autem falſi: nam multi lapidem uice cornu monocerotis habent,imò omnes ferè.Subniger eſt color,aut ſubcinericius. Duo integra cornua Venetijs in ærario diui Marci reconduntur,omnium quorum uiderim pulcherrima & maxima.Si hoc cornu aliubi habere poteris cura: quippe ueneno aduerſatur, & puerorum uermes interficit. SEN. Nec cornua cerui omittenda. BRA. Vt habeas curabo, quũ illuſtriſsimus princeps & patronus meus HERCVLES ESTENSIS aliquẽ ceruum inſequutus defiget. A Gallis cerui cornua, corne de cerf, à Germanis hirtshorn,dicuntur: Monocerotis autem cornu à nobis alicornio, ab Hiſpanis cuorno de licornio,à Germanis eodem modo ſua lingua einhorn, id eſt, cornu unicornis dicitur. Germani uero ebur elphant dicunt, cuius raſuram Galli kacheſe diuoire uocant. SEN. Copulæ glandium ſequuntur. BRA. In Ferrarienſi agro copiosè proueniunt,in Mutinenſi copioſius:ego è montanis glandibus potius ſeruarem.Scutellæ illæ quibus integun-

Raſura eboris.

Copulæ glãdiũ

tur & ferè pileola adſtringunt, propterea Germani nomen inuenere eichel hueteil, id eſt, glandis pileolum, in his rebus natura prouidit in quibus non eſt opus, niſi occulta aliqua neceßitate factum ſit. SEN. *Tegname ſequitur.* BRA. *Hoc inter ligna numerare oportebat.* SEN. *Ad me nihil refert, modo apud antiquos agnoſcā.* BRA. *Nihil equidem refert, tamen congenera congeneribus prope eſſe oportet. Scito Tegname uocari quaſi thymiama à ſuffumigio, eo nempe domus ſuffumigantur ut redoleant. Id enim nomen thymiama multis odoratis rebus commune eſt, ſuffumigio aptis, modo ex floribus non ſint. Nos duplex genus corticis habemus, quæ pro Thymiamate pharmacopolæ uendunt. Vnum craſſum, nigrum, & combuſtæ rei faciem habens, cui nigra fruſtula connexa ſunt, ac ſi conglobatæ arboris ſuccus ſit. Alterum, ſubtile & rubrū: ſi hoc ſuffumigaueris, redolet magis quàm primum: imò pluribus primus ille cortex male olet, quem paßim uenditis.* SEN. *Quid eſt apud antiquos?* BRA. *Dioſcorides primo libro de naſcaphtho pertractat, quod ueſtrum tegname, aut thymiama eſſe incli nor: ex India defertur naſcaphthon, natura corticoſum eſt, & additur ad ſuffimenta, ſed ingrato odore. Recentes naſtatimon legunt, quum naſcaphthon legere oporteat.* SEN. *Loquunturne de ipſo Arabes?* BRA. *Loquuntur quidem: nam Serapio capite centeſimo octuage ſimoſexto ſub nomine laſabatem de naſcaphtho pertractat. Genuēſis decipitur, qui nabach Serapionis eſſe arbitratur, & errandi anſam Pandectario præſtitit, qui ex aliorum dictis, & non ex ipſo fonte colligit, quippe nabach fru*

bach fructus arboris eſt, ut de illo Auicenna quoque ſcri bit: ſed laſabatem, Dioſcoridis naſcaphthon uerè eſt. Interpres aut librarius aliquis deceptus eſt, qui in Serapione nabach poſuit, quum laſabatē ſcribere debuiſſet: hæc autem nihil ad rem, modo noſcas ueſtrum tegname uel thymiama, id eſt, corticem illum apud nos in ſuſpicionem ueniſſe, ut Dioſcoridis naſcaphthon, & Serapionis laſabatem dici oporteat. Comparato enim laſabatem Serapionis, naſcaphtho Dioſcoridis, idem eſſe pictura demonſtrat: imò à Serapione exquiſita Dioſcoridis uerba adducuntur. Sed unus eſt in Genuenſe & Pandectario adeò ſupinus error, ut diſsimulari non poſsit: ubi Dioſcorides corticoſum dicit, ipſi ſine cortice legunt, quum tamen cortex ſit: de eo Galenus & Paulus eodem ferè modo pertractant, ut Serapio Pauli uerba adducens, eadem ſcripſiſſe Paulum fateatur, quæ Galenus antea edocuerat. SEN. Certum eſt noſtri thymiamatis odorem multis diſplicere, aliorum fortè miſcella gratus efficitur. BRA. In cōpoſitionibus etiam ingratiſsimum odorem ſpirat, ut diebus proximis in uarijs miſcellis, quas illuſtriſsimus & excellentiſsimus Ferrariæ Dux ALPHONSVS ſuis manibus me præſente parabat, ut uir erat nouarum rerū ſitientiſsimus, expertus ſum, quem nuper mors impia, crudeles parcæ nobis abſtulere. O incertæ & inconſtantes mundi res, ô curas hominum, quātum eſt in rebus inane. Clemens pontifex ſeptimus, inteſtino odio ALPHONSVM Illuſtriſsimū principem proſequebatur, ſeptimo Calendas Octobris obijt pontifex, anno à CHRISTI ortu milleno quingēteno trigeſimoquarto. Quinto Calē

das Octobris, uigeſimaprima hora Illuſtriſsimo Duci relatum eſt Clemētem obijſſe, hora prima noctis Illuſtriſsimus Dux ægrotare cœpit: pridie Calendas Nouembris, hora ſexta noctis, ſextadecima horæ parte dempta, Immortali Deo animam reddidit, rebus ſuis Chriſtianiſsimo more diſpoſitis. O iniqua fata, ô Sirenes uſque in exitium dulces humanas res, quæ quum blādiri incipiunt, mox necant. Non potuit hic generoſiſsimus princeps res ſuas pacatas unquam uidere. Nam ab initio principatus uſq; in uitæ calcem omnia aduerſa, quæ principi cōtingere poſſunt, habuit, & egregie ſuperauit. Potentiſsimi hoſtes eū non modo pungere, ſed uorare & deglutire tentarunt. Ipſe dimicans, & ſapientia omnes expulit, uicit & triūphauit. Toties ei factæ ſunt inſidiæ, ut pigeat ac pudeat à quibus, & quoties, referre. His omnibus deniq; ſuperatis, quum tempus quietis inſtaret, morte præuētus, dum excogitabat ipſe reliquum uitæ in noſcendis rerum cauſis, in uarijs experiundis tranſigere. O quoties mecum loquens, dum ægrotabat, in hæc uerba prorupit: Mi Antoni, ſi à præſenti ægritudine euadam, ingens uiridariū tibi decreui, & nuncios quorſum iuſſeris mittam, ut herbæ, quæ apud nos non ſunt, afferantur: adeò ſimplicium medicamentorum notione delectabatur, ut integre Andromachi Theriaca fieri poſſet, ſpoponderat nūcios ad omnes mundi partes mittere, in quibus ſimplicia medicamēta efficaciora inueniuntur: quod infectum non relinquet Illuſtriſ. & excellentiſ. patronus HERCVLES ESTENSIS, eiuſdē Illuſtriſsimi ALPHONSI primogenitus, qui poſt dulciſsimi & ſapientiſsimi genitoris obitum,

obitum, magno omnium gaudio & plauſu in feſto omniũ Sanctorum Dux creatus eſt, quem uideo integerrima pace & quiete diu uicturum. Nempe omnia plauſere nouo Duci, nec cœlum potuit ingentibus pluuijs prius patris mortem deplorans, non oſtẽdere lætitiã. A ſummo Olympo riſit Apollo, & nubes fugauit, ut diem lætam nouo principi daret, & quietem perpetuam oſtenderet, cum quo Deus eſt, qui in bonorum animis inſidet. SEN. *Audiui de hoc principe talia, qualia à iuuenũ animis abeſſe ſoleant, ut diuinus potius, quàm humanus dici mereatur.* BRA. *Multa quidem de illo digna circũferuntur, ſed nõ talia ut eius benignitas expeteret, ut eius frugalitas & clementia expoſtulant. Pius eſt, mitis, iuſtus, dei præceptorum ſummus cuſtos, & quod nũc rarum in Principe eſt, liberalis. Cuius teſtis ſum ego, quem amplo prædio in Carpenſi agro donauit: ut deinceps mihi nec ſuccida, nec panis (ut Ciceronis parœmia utar) deeſſe poßit. Nõ eſt autem hic locus* HERCVLIS *Illuſtrißimi Ferrariæ Ducis encomium canere, ſed aliàs plenius (ut dignum eſt tanto principe) aggrediar. Interim alia proſequaris.* SEN. *Tartarum ſequitur.* BRA. *Ne aliunde quæras, quàm Ferrariæ, ad quam præpotentia uina confluunt, quamuis mediocria naſcantur: ſeparatim ex nigro & albo uino, ex præpotenti & debili tartara ſerua. Tartari drachma in iure bibita, ter aut quater, præter noxam ſoluit. Hiſpani Latinum nomen ſequuntur. Germani wein ſtein appellant, id eſt, lapis uini.* SEN. *Antale & Dentale ſequuntur.* BRA. *Tot ab antiquis autoribus teſtarũ genera in uſu medico recepta ſunt, ut difficile ſit ſpe-*

Tartarum.

Antale & dentale.

cies interſtinguere, & difficillimũ omnia demonſtrare: nunc tamen conabimur has duas ſpecies (ſi poßibile erit) apud antiquos inuenire. Nonnulli quod uos Dentale *appellatis, dentes eſſe illius optimi piſcis, quem uulgò* Dẽ*tale uocamus, putarunt, ſed falsò: nam dentale piſcis* Au*ratæ aßimilatur, ſed magnitudine eam excellit.* Conſtat *autem dentale ueſtrum, citrinum unguentum ingrediẽs, piſcis dentes non eſſe, ſed inter conchas numerandum, de quibus ab antiquis ſermo fit.* Dentale *&* antale *in purpurarum genere à* Plinio *libro nono, capite 36, &* Dio*ſcoride libro ſecundo, numerari uidentur, & à* Plinio *eodem loco dentale buccinum dicitur, à* Galeno *buccinum marinum, quia ſimilitudinem habet cum buccino, quo ſonus editur.* Antale *à* Plinio *purpura uocatur: tamen & in genere buccini quoque eſt.* Galenus *in emplaſtro albo ariabarzanio, inter alia buccinorum cinerem addit.* Ce*ryces à* Græcis *buccina uocantur: nam idem eſt ceryx quod præco apud* Græcos*: propterea buccinum dicimus, quod ipſi cerycem nuncupant.* Recentes *dentale appellant, quia cum dentibus ſimilitudinem habere uidetur.* Viuunt *hæc, ſed an ſenſum habeant immeritò multi dubitant, quum ſenſu uigere oculata fide conſtet: poſt marinos æſtus ſupra maris littora inueniuntur.* Sunt *qui hæc cocta, & qui cruda edunt, ſicut alia conchylia.* Antale *diuerſis inuolucris circũgyratur, tamen buccinum eſt.* Ac*cidit quandoque flante uento, per* Antaliſ *anfractus ſibilum emitti, ut tuba uideatur.* Hæc Venetijs *emes, aut circa mare quæras, quum in* Malaciam, *poſt ingentes æſtus uenit.* Optarem *ut buccina carnem habentia emeres:*

res:quo

reſ: quoniam (ut Paulus inquit) oleo decocta aurium doloribus proficiunt. Quam ob rem dentale buccinum eſt: Antale apud antiquos, purpura. Ideo Galenus 11. lib. de Simplicium medicamẽtorum facultatibus, eodem capite, de buccino & purpura tractat: & Dioſcorides primo de purpura, mox de buccino, tanquam de congeneri expedivit. Tamen murex plura amplectitur, quàm buccinum faciat. Qui uero tellinas, ex nominis uicinitate, dentale eſſe arbitrati ſunt, aberrarunt: quoniam Tellinæ albæ Tellinæ. *ſunt in genere concharum, lenes, & perpolitæ, nullo modo ſtriatæ: & ſunt tellinæ quas noſtrum uulgus peueraze, & peueracinas nuncupat. Ad alia te cõferas.* HER. *Cœna parata eſt, & iam frigeſcũt pultaria.* SEN. *Vmbilici marini ſuperſunt, qui nos paulùlum remorantur.* Vmbilicus marinus. BRA. *Pulchrum nomen eſt, à re ipſa ſumptum: quoniam hominis umbilico ſimiles ſpectantur: ab antiquis in genere cochlearum marinarum numerari ſolent. Vnum uero in genere admonendum, omnes has teſtas exiccare: propterea Galenus in buccino de omnibus unà pertractat, & in genere.* SEN. *Lauemus manus, & è regione huius oſtij ſedeamus, ubi ſuauis aura ſpirat.* HER. *Et ego in hunc angulum ſecedam, ne ſudans, laterali morbo capiar.* BRA. *Conſiderare oportet, nunquid alia ſint in his montibus quærenda, aut alibi eundum ut habeantur.* SEN. *Nihil amplius eſt quod hic deſiderem: Cras Ferrariam reuertemur, ea conditione, ut comes ſis, & alia nonnulla meæ officinæ commoda, neceſſariaq; tractemus.* BRASAVOLVS. *Non poſſum tibi non obtemperare, quamuis mihi aliò eundum erat.*

Nunc autem tempus quietem exigit potius, quàm uerba, & dulcis ſopor influit per membra. HERB. *Dormiamus igitur, ut ſummo m̃ane ſurgentes, magnam itineris partem perficiamus.* SEN. *Iam ſomno capiebar, niſi tuis uerbis interturbaſſes Herbarie.*

DE PINGVEDINIBVS, QVA-rum in officinis pharmacopolarum uſus eſt.

HERBARIVS.

SVRGITE *iam, diluculum inſtat. En Venus iterũ eradiare cœpit.* BRA. *Lucifer mane appellatur.* SEN. *Inter eũdum alia ſimplicia excogitare, & perſcribrare oportet, quibus in dies utimur.* BRA. *Quæ ſunt hæc?* SEN. *Primo pinguedines occurrunt.* BRA. *Quorum animalium?* SEN. *Gallinæ, Anatis, Anſeris.* BRA. *Ferrariæ eiuſcemodi pinguedines perquam commodè habentur: tamen glocientes gallinas euitare oportet, & antiquas: anſerum uero, atq; anatum ſyluestrium pinguedinem ſeorſum à domeſticis ſerua: nam ſylueſtriũ pinguedo calidior & ſubtilior exiſtit: debẽtq; circa ſalem inueterari, ut Dioſcorides 2. lib. & Galenus xj. de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus oſtẽdunt. Tu ſi ſeruare cupies, hos autores cõſideres, qui plures modos ſeruandi ſecundũ diuerſas etiã pinguedines docẽt. Ad nonnulla etiã recens ualet, ad quæ nõ inueterata, & è cõtrario. Nec te prætereat, marium pinguedinẽ calidiorem*

Pinguedines gallinæ, anatis, & anſeris.

& ſic

& ſicciorem fœminarum pinguedine eſſe. Ideo ſeorſum marium, & fœminarum pinguedines ſerua. Differūt pinguedo & adeps, quoniam adeps in ualde obeſis animalibus pinguedo eſt, pinguedo uero ſubtilior: propterea obeſa animalia etiam uulgò adipem habere dicimus. Animalia uero quæ macilenta non ſunt, & integra ſanitate fruuntur, pinguedinem habere, & pinguia eſſe fatemur, non tamen adipem habere. Ideo pinguedo intra carnem, adeps in fine carnis exiſtit. SEN. Seuū quid eſt? BRA. Seuum, uel ſepum, in ruminantibus adeps eſt in fine carnis. In ſue ſepum, ſed ineptum etiā ad candellas, & axūgia ſeruantur: in renibus ſumenda eſſe Dioſcorides 2. lib. animaduertit. Seuum & adeps gelantur, non gelatur pinguedo. Tamen inter loquendū quandoq; pinguedine, pro adipe, & adipe pro pinguedine utar, ut ferè recentes faciunt. At tu in officina pinguedinem ab adipe ſeparatam habeas, quoniā pinguedo calidior, & minus humida eſt. Vbi autem magis humectare opus ſit, adipem ſume: ubi minus, pinguedinem. Nunc in uſum uenit uitulinam pinguedinem ſeruare, ad circūlinienda catapotia, ne amaritudo ſentiatur. Pinguedo ab Hiſpanis bordura nuncupatur: Galli uero gallinam poule. Germani henn. Hiſpani ut nos uocāt: ſed anas à Gallis canart, ab Hiſpanis anade, à Germanis ent dicitur. Appellāt uero Hiſpani anſerem anſaron, Galli Oye, Germani hans: quod nomen apud Germanos antiquiſſimum eſt: nam Plinius cap. 22. lib. 11. banzam uocari apud Germanos anſerem ſcriptum reliquit, ac ſi Plinius Germanum nomen declinaret à gans, quod quum ipſi proferūt, adeò aſperè referūt. ut s, r, ſo=

nare uideatur. SEN. *Taxi, urſi, ceruiq; pinguedines ſequuntur*. BRA. *Non parum etiam refert an pinguedo ex iuniore, uel ſeniore animante ſit. In his montibus taſſorum, urſorumq; pinguedines à ruſticis emes, priuſquã diſcedamus. Vereor autem ne decipiaris, & aliã pinguedinem pro urſi pinguedine uendant, ruſtici hi montani, omnium ruſticorum perditiſsimi, qui continuis factionibus ſeſe mutuis necibus interficiunt: ſed en occaſio offertur, qualem uolebamus. Ab hoc ruſtico urſus interfectus eſt: pinguedinem emere quid prohibet? ut ex urſo ſumptã certi ſimus: deinde* Ferrariæ Dioſcoridis *more aptabimus, ſeruabimusq;. Nec taxum illum uiuum prætermittamus, quem mulier funiculo ligatum habet, cum* Ferrariæ *unà comedemus, & pinguedinem ſeruabis.* Dioſcorides, Galenus, & Paulus *huius animalis pinguedinem prætereunt. Conſtat autem plurimũ emollire. Cerui pinguedinem ut habeas curabo, quum Illuſtriſsimus patronus* HERCVLES ESTENSIS *nunc nouus* Ferrariæ Dux *creatus, cui fata ſequundent, ceruos uenatione defiget. Taxus animal eſt ferè in murium alpinorum genere, à quo* Ferrariæ *nobiliſsima* Taxonorum *familia nomen ſortita eſt, in quo ſunt duo ingentia uirtutis lumina* Galeaceus *patruus, &* Nicolaus *nepos, quorum minora non ſunt* Hercules, Camillus, & Alphonſus, *de quibus aliàs. Galli urſum* ours, *Hiſpani ut nos, Germani* beer *uocant. Ceruũ uero Germani* hirſch, *Galli* cerf, *Hiſpani* cieruo *nuncupare ſolent*. SEN. *Equi pinguedo ſequitur*. BRA. *Curabo, ut hanc pinguedinem à Magnifico* Petro Manfredo Mauro *cognominato habeas, qui ea frequen-*

Pinguedo urſi, & cerui.

Pinguedo equi.

ter ad equorum ægritudines utitur. Tamen ipſe pingue-dinem comarum equi appellat, quia ex collo potiſsimum eliquat è quo comæ prodeunt. Germani equũ pfert, Galli cheual, Hiſpani ut nos cauallo nuncupant. SEN. Hirci pinguedo ſequitur. BRA. Et hanc Ferrariæ habebis: eſt enim hircus caprarum maritus, quem uulgò becho nuncupamus, & per ſimilitudinẽ eos homines bechos appellare conſueuimus, qui ſponte eorum uxores ab alijs uitiari ſinunt. Quippe omnia animalia ægrè ferunt, ſi cõpares ſuæ alijs iungantur, & pro hoc actu dimicãt, præter hircum. Quam ob rem inter Ferrarienſes inſtitutiones ſancitum eſt, ſi quis patiatur ſciens & uolẽs uxorem eius ab alio uitiari, ſupra currum ligatus, caput hircinis cornibus redimitum habens, per totam urbem ducatur, ut hoc probro uileſcat. A Gallis hircus boucq, ab Hiſpanis cabron, à Germanis bock dicitur. SEN. Caſtrati pinguedo præter dictas habẽda. BRA. Hãc etiam ne aliunde quæras quàm Ferrariæ. Agnus eſt dum pureſcit: quum creuerit, aries efficitur, ouium maritus: ſi caſtretur, uervex dicitur: uos autem caſtratum nominatis. Dioſcorides modum ſeruandi lib. 2. docet, quamuis & alij ſint modi poſt Dioſcoridem inuenti. Galli caſtratum mouton, Hiſpani carnero, Germani ſemmel appellant. SEN. Hominis pinguedo ſequitur. BRA. De humana pinguedine exordiar, ſi in primis animaduertero caſtratorum pinguedinem à Galeno fœminæ aſsimilari, ut eandem ferè qualitatem habeãt pinguedo fœminæ, & caſtrati in ſuo genere: adeò ingẽtes uires nobis tribuunt teſticuli, qui in cauſa ſunt ut tauri nunquã aratro aſſueſcãt, niſi caſtrati.

Pinguedo hirci.

Pinguedo caſtrati.

Pinguedo hominis.

Pro humana autem pinguedine ſeruanda, quum ſuſpenſi alicuius ſectio, fiet, ut aſſequaris curabo. Quippe illi diſplicent, qui his detrahunt, qui ex homine medicinas parant, ut Alexander Benedictus, quoniam apud antiquos medicos cum Græcos, tum Arabes ex homine plures ad artem medicam ſpectãtes compoſitiones fieri colligitur. Adde hominem homini magis aſsimilari, quàm aliquod aliud animal: ſed hæc aliàs diſputanda ſunt, & diffuſis ac certis argumentis comprobanda. Nunc nunc etiã IOANNES SINAPIVS Germanus, uir omni bonarũ literarum genere refertiſsimus, & noſter in naturali philoſophia diſcipulus, libellum oſtendit ueluti Enchiridion Botanologicon inſcriptum, quem ueluti per tranſennam non quidem legi, ſed una nocte uoraui. In quo libelli autor eos taxare uidetur, qui ex hominũ partibus quicquã in re medica faciũt. Sed ipſius pace dixerim, quũ humanæ partes per notas qualitates alicui ægritudini ſuccurrunt, in his præſertim quæ exterius applicãtur, humanis partibus potius utor, quàm alterius animalis, & ita cuicũq; agendũ ſuadeo. Nomẽ autoris libelli Euricius cordus eſt, Simeſuſius, quem coràm ex facie noui quum Ferrariæ literis incumberet, in contubernio excellentiſsimi Vincentij Caprillis. Euricius uerè cordatus uir, longa experientia præditus: cuius libellum antequam ad hanc uſque noſtri laboris partem perueniſſem, legiſſe optarem: quippe maximo mihi adiumento fuiſſet, præſertim in Germanis nominibus agnoſcendis. Ad rem noſtram redeuntes, Germani hominem menſch, Hiſpani hombre, Galli homme nuncupant. SEN. Serpentis pinguedo ſequitur. BRA. In hac

Pinguedo ſerpentis.

In hac pinguedine errores innumeros faciunt, & pharmacopolæ, & qui ſine diſtinctione ordinãt medici. Nam uocabulũ ſerpẽs, omnia ſerpẽtia ſignificat indiſcrete, quæ innumera ſunt, ut etiam Quintus Serenus, & plures alij antiqui, puerorũ uermes, & terreſtres ſerpentes appellarint. SEN. Rari ſunt qui hac pinguedine utantur: imò nunquã probos medicos ea uti uidi, ſed agyrtas ſolum & ethologos. BRA. De pinguedine uiperæ apud autores ſermo fit: de aliorũ ſerpentũ adipe nihil ferè legi apud quenquã probatũ, niſi apud Albertũ Magnũ, quẽ tamen non auſim, nec uolo inter probos rei medicæ autores numerare. Quũ igitur ſerpẽtis pinguedo ſimpliciter quæritur, uiperinũ adipẽ intelligendũ cenſeo, qui per decoctionẽ colligitur. Bononiæ pharmacopolas uidi, qui ex quocũq; ſerpentis genere (puerorũ uermibus, & terreſtribus lũbricis dẽptis) indiſcriminatim acciperẽt. Serpentẽ Galli couleuure, Hiſpani culebra, Germani ſchlamg uocãt. SEN. Sunt & qui leoninam pinguedinẽ in ſuis cõpoſitionibus, quas receptas dicunt, accipiant: ſed an leonina ſit, quam Venetijs emimus, ignoramus. Ideo in mea officina hanc habere paruipendo. BRA. Nec immerito, quũ rem ipſam an talis ſit, ignores. A Germanis leuu, à Gallis & Hiſpanis ut nos lion, uel leon nuncupatur: primi lion, Hiſpani leon uocant. SEN. Nullis alijs pinguedinibus utimur, ſed medullæ ſequuntur. BRA. A Dioſcoride autẽ & Galeno plures aliæ enumerantur rei medicæ neceſſariæ. SEN. De illis nihil ad nos, quum ea planitie, quæ in decliui uidetur, potiti erimus, medullas quibus utimur, enumerare incipiam.

Pinguedo leonina.

DE MEDVLLIS, QVArum in officinis uſus eſt.

BRASAVOLVS.

Medulla e cruribus ſumenda.

EXPEDIT medullas, quibus uteris, enumerare. SEN. Id faciam, ſi in primis animaduertero medullas potiſsimum è cruribus accipi. BRA. Tamen Galenus undecimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, etiam ſpinalem medullam ex brutis colligi cenſet, & ſeorſum à medulla crurium ſeruari. Nempe medulla proprie crurum dicitur: eſt autem ſpinalis medulla durior, & ſiccior alijs: has ſeorſum collige, ut Galenus præcitato loco, & Dioſcorides ſecundo libro docent, diuerſo tamen ingenio. SEN. Prima medulla crurum oſsis, cerui eſt: ſecunda, uituli: tertia, bouis. BRA. Et merito per hunc ordinem numeraſti: quoniã Galenus & Dioſcorides medullæ ceruinæ primum locum tribuunt, ſecundum uitulinæ, tertium taurinæ, & hircinæ: ſub taurina bouilam comprehendimus. Germani medullam marck, Hiſpani tuetano uocant. Vitulus autẽ à Gallis ueau, ab Hiſpanis bezeron, à Germanis kalb dicitur: ſed Galli bouẽ beuf, Hiſpani buey, Germani rindt appellãt. SEN. Agni medulla ſequitur. BRA. Ferrariæ probatiſsimam habebis, ubi curabo ut ceruinã aſſequaris. Agnus ab Hiſpanis cordero, à Germanis lamb uocatur. SEN. Poſt medullas, pulmones ſequuntur, de quibus ſtatim agemus, ſi prius hoc flumẽ tranauerimus.

Medulla ſpinalis.

Medulla agni.

DE PVLMONIBVS ET TESTICVLIS.

SENEX.

VNO TANTVM *pulmone utimur nos pharmacopolæ.* BRA. *Ergo & uno corde.* SEN. *Imò nullo corde.* BRA. *Fortè nulla mente intelligis.* SEN. *Rem non accepiſti. Intelligebam, nullius animalis cor, noſtras officinas ingredi.* BRA. *Tui autem ſerui animalia ſunt: igitur nec tuorum ſeruorum corda in officinis habe.* SEN. *Vtinam mendacium eſſet, & ſalibus tantum iocaremur, ſed re uera meorum famulorum corda extra officinam ſunt, quia amaſijs & puerilibus deliramentis uacant. Ad rem uero proficiſcentes, pulmonem uulpis ſolum medici recipiunt, & noſtras compoſitiones ingreditur.* BRA. *Hunc pulmonem ſiccatum, potumq́; ſuſpirioſis mederi Dioſcorides cenſet. Compoſitionem habetis ex hoc pulmone probam, & quæ ſuſpirioſis magnopere proſit. Dioſcorides & Galenus de pluribus pulmonibus unà ſcribunt, quos omnes ad attritus calciamentorum ualere iudicant. A Gallis polmon de renart, à Germanis fuchs lumgen, id eſt, uulpis pulmo nuncupatur.* SEN. *Vnius etiam animalis Teſtibus utimur.* BRA. *Cuius?* SEN. *Caſtoris.* BRA. *Et caſtorium dicitur ipſe teſticulus, ad tot in re medica ualet, quod (ut Galenus undecimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus refert) Archigenes*

Pulmo uulpis.

Teſticuli caſtoris.

integrum librum de ipſo perſcripſerit: hoc animal Dioſcorides amphibiũ appellat, quoniam & in aqua & terra uiuat, ſed potiſsimum in aqua moratur, ob piſciculos & cancros, quos ſedulè expiſcatur, & quibus ueſcitur. Nos uulgò hoc animal biuaro nuncupamus. Galli Latinum nomen ſequuntur caſtor, Germani à pelle, quam ſupra dorſum in cauda habet, ut oropygium in auibus, biber geil nuncuparunt. Receptum eſt, & adeò animis hominum impreſſum, ut nunquam dimoueri poſsit, hoc animal ſibi teſtes amputare, quum uenatores eum ſequuntur, quum nouerit cauſam quur inſequantur, aut quia nobis inuidet, ne illam partem habeamus, propter quam illum inſequitur. Fingunt autem recẽtes, quum eò deuentum eſt ut fugere nequeant, ſibi eam partem amputare, quæ mali cauſa eſt: ut hoc anſam dederit pluribus amantibus, picturas ex hoc animali ſibi fingere. Idem Plinius capite trigeſimo octaui libri, quamuis tertio capite libri trigeſimiſecundi dicat medicorum uulgus id exiſtimare. At Sextius medicus diligentiſsimus falſum eſſe obſeruauit, imò adeò paruos & ſubſtrictos habere, & ſpinæ adhærentes, ut adimi non poſsint, niſi uita animalis ſimul adimatur. Dioſcorides idem ſentit non poſſe adimi, quoniam ſubſtricti & adhærentes ſunt, quales ſues habent, & nos hoc obſeruauimus ter aut quater in uiuis fibris & mortuis: non ſunt quales ab aliquibus Venetijs ueneduntur: lutræ ſimilitudinem habet, cauda ſolum differt, & habitu corporis: tamen & lutrarum teſtes ad eadem ferè ualent, ad quæ caſtoreum. In Ponto naſcuntur, & in fluminibus aliquot Hiſpaniæ frequentes ſunt, & apud

Amphibium.

apud nos ubi Padus *mari iungitur . Quum annis proximis eſſem cum* Illuſtriſsimo Principe ALPHONSO *duce* Ferrariæ *, circa loca eius maritima, ubi dicitur caput* Gauri*,uulgò* Codegoro*, in aquis caſtorem conſpicatus piloſum piſcem putabam , ſed nautæ uenatores eum ſequebantur.* Vnus erat in prora *contum ferratum habens , alij paulatim , nauem ducebant uerſus eā partē, in qua fibrum ſubmergi uiderant,quum fiber motu exterritus caput exereret , hic qui contum habebat, illum confixit , quem illuſtriſsimo duci præſentarunt .* Ego autem *illum membratim diſſecui , denique teſtes & paruos,& ferè dorſo inhærentes inuenimus.* Reperiuntur *& eo loco lutræ , quamuis in* Neapolitano *agro frequentiores ſint.* Intra pelliculam caſtorei liquor eſt*, qui ceroſus eſſe debet,odore graui,& redolente uirus,guſtu mordaci,& acri,friabilis.*Ex *uno principio, hi teſtes ſunt.* Vos autem pharmacopolæ *neſcio quid* Venetijs *pro caſtoreo ematis,quum facile apud nos haberi poßit fiber:nec in* Pontum*,aut* Hiſpaniam *mittēdum: eius morſum euitant inſequētes,quoniam nunquam deſerat,niſi perfracto membro .* Ad alia *pedem conferas.* SEN. *Olea ſequuntur , de quibus ſtatim agemus , quum alpes iſtas ſuperauerimus.* BRA.

Imò ut uia breuior uideatur, inter eundum enumera.

DE OLEIS QVAE EX MInera ſumuntur, & quæ per expreſsionem fiunt, & quæ igne parantur.

SENEX.

OLEA quæ mineris innaſcuntur, & ſubterraneis meatibus, in hoc ordine carceres habent. BRA. Eorum nomina edoce. SEN. Petroleum, oleum de monte Zibio, oleum de ſaxo. BRA. De his ubertim in aſphalto & naphta prædiximus, addidimusq́; petroleum ex regno Neapolitano adduci, è particulari loco, qui uulgò nuncupatur il Tocho. SEN. Ad olea igitur, quæ per expreſsionem fiunt, deſcendam, inter quæ in frequentiſsimo uſu ſunt, quæ ex amygdalis amaris, et ex dulcibus fiunt. BRA. De his in fructibus dictum eſt. Non pigebit tamen addere, quoad guſtum perfectius fieri, ſi pellicula circundans dematur. Nec temperare poſſum, quin pinguiuſculũ quorundam pharmacopolarum errorem detegam, qui ab ethologis oleum amygdalarum dulcium emunt, in ueſsicis portantibus, quum tamen oleum ſeminum lini ſit. SEN. Id mihi diebus antè actis accidit: propterea ſtatui deinceps nunquã emere, ſed in officina expreſsis amygdalis parare. BRA. Para & alia, ut oleum ſeminum lini, oleum ex uitellis ouorum, quod falsò nonnulli pharmacopolæ cicatrices delere contendunt, ut oua à fatuis detrahant. Nunc tamẽ

Oleum amygdalarum amararum.

mulie

mulierũ uſus eſt, ex hoc oleo facies decorare, aut ſimpliciter, aut alumine, ſaleq; gemmæ additis. SEN. Itaq; ex ſeminibus cucurbitæ oleum parabo, ex glandibus, atque nucibus. BRA. Oleum ex nucibus in uſu medico non uidetur. HER. Saltem ad accenſas lampades ſeruandas habendum. SEN. Tamen & multis ægritudinibus ſuccurrit: quomodo fieri oporteat, Dioſcorides ſecundo libro oſtendit. HER. Quur aliarum nationum uocabula prætermittis? BRA Vt tibi maiorem geram, exarabo. Galli oleũ huille, Hiſpani azeytes, Germani oel, uel ol, e ſupra o, ponentes, et ſono quodã inter o & e medio proferentes appellant: nuces ab Hiſpanis nuezes, à Gallis noys, à Germanis nuſz uocãtur: linum Germani & Galli lin, uel Germanicè lein: Hiſpani ut nos lino dicunt: ouum œuf Galli, Hiſpani hueuos, Germani ayer nuncupant: oleum cucurbitæ ab Hiſpanis azeites de pepitas de calabacas, à Gallis huille de courges nominatur: glandes, Hiſpani bellotas, Galli glans, Germani eichel uocant. SEN. Perſicorum oleum, & chryſomalorum ſequitur. BRA. Ex horum ſeminibus oleum fit, non ex fructibus: tamen perſicorum oleo rarò utimur, quoniam eius loco amygdalarum amararum oleum ſumitur: quamuis ex perſicis oleum exiccet magis, quàm ex amygdalis amaris. Per chryſomela autem quid intelligis? SEN. Fructus illos quos muniacas appellamus. BRA. A Germanis amarellem uocatur. Dioſcorides in cotoneorum genere chryſomela numerat: colorem aureum, & ſuauiſſimum odorem habent, & per coſtas diſtincta ſunt. Alij melimela eſſe, à melleo ſapore, quæ à Varrone muſtea appellãtur,

Oleum ex nucibus.

Oleum perſicorum & chryſomalorum.

propter

propter celeritatem miteſcendi: & re uera nullum po=mum celerius miteſcit noſtro dicto armeniaco. In perſicorum genere, aut prunorum potius numerāda ſunt quæ armeniaca nuncupamus: quoniam, ut inquit Plinius, ex Armenia delata ſunt. Nos uocabulū corrupimus, & muniace quaſi Armeniace uocauimus, quæ Palladius inter perſica numerat: oleum ſeminum horum fructuum hæmorrhoidûm doloribus ſuccurrit, & à uobis pharmacopolis in hoc uſu tantum fit. Hominum ingenium, quod nunquam deſinit noua rimari, per uarias inſectiones, medias quaſdam arborum ſpecies uel indiuidua inuenit, quæ nunquam excogitauit antiquitas: nos uulgò albercocco uocamus, fructus inter perſicum, & armeniacū medios, cuius ſapor nonnihil etiam perſici repreſentat. Appellāt Germani perſicum pfirſſenn. SEN. Glandis oleum ſequitur. BRA. Apud autores glans unguentaria reperitur, quam nos uulgò been Arabico nomine uocamus: balanus ab antiquis, & balanus myrepſica. De balanino oleo, Dioſcorides primo libro tractat, quod nos uulgò oleū de been nuncupamus. SEN. Nunc de hoc oleo nō loquor, ſed de oleo ex roborum glandibus facto. BRA. Eſto, Ferrariæ exprimes: nunc autem glandes in his montibus collige, ex robore tantum, non ex ilice, aut altera arbore, quamuis ſuas uires & hæ glandes habeant. SEN. Laurinum oleum ſequitur. BRA. De hoc in herbis ſcriptum reliquimus, ubi omnia, quæ ex hac arbore colligi oporteat monuimus. In his montibus baccas collige, quas ad oleum conficiendū Ferrariæ exprimes. Sunt enim hic efficaciores quàm Ferrariæ: tamen frequentiſsimæ lauri

Oleum glādis. Oleum balaninum. Oleum laurinū

Ferrariæ

Ferrariæ uirent,& aliquot locis adeò Ferrarienſe ſolum amat,ut ferè ſponte creſcat. Veſtalium uirginum pudiciſsimarum,probatiſsimarumq; cœtum noſtra patria habemus,inter quas nonnullas ſanctas numerare poſſem, Corporis CHRISTI *ſorores nuncupantur:clauſtrum habent,in quo adeò creſcunt,pullulant, & multiplicantur lauri,ut uix recidentes agere poßint quin ubiq; ſcaturiant,imò ipſis inuitis pullulant.* SEN. *Eſt'ne clauſtrũ illud,in quo Illuſtrißimi Ducis filia moratur?* BRA. *Illud eſt, in quo* ELLEONORA ESTENSIS *uirgo pudicißima,huius mundi illecebris ſponte derelictis, uitã ſanctißimã uiuit,& in continua Dei obſequia ducit,quæ ueluti morum ſpecimen ac ſpeculum,alijs optime,probatißimeq; uiuendi exemplar incõparabile tribuit. Ipſamet etiam patre prius inuito,qui filia unica ſpoliari nolebat, ſeſe diuinæ ſpeculationi, &* CHRISTI *obſequijs tradidit,& domina ac imperatrix aliorum imperio ſemet ſponte ſubiecit. Sed pro hoc oleo Dioſcoridem primo libro conſule.* SEN. *Certe (ut de ipſa audiui) ſemper in melius proficit. Oleum de ſpica ſequitur.* BRA. *Apud uos duplex oleum de ſpica reperitur:odoratum unum, alterum ſimpliciter de ſpica nuncupatũ:ſed apud antiquos odoratum ſolùm de ſpica reperitur,quod nardinum uocant:apud nos confectum ſuauiter non olet,quoniam ex herba uulgò dicta lauandula,& non ex nardo fiat. Sunt nonnulli qui lauãdulam nardum Gallicam credidere,imò Genuæ multi ex lauandula nardinum oleum magno errore parant,quum apud ipſos uera nardus ſit. Alij quum lauandula ab indigenis aliuca nuncupetur, ſaliuncã apud*

Oleum de ſpica.

Oleum nardinum ex lauandula.

antiquos eſſe exiſtimarunt. Alij libanotidis coronariæ ſpeciem cenſent. Oleum, quod apud nos fit, uiride eſt: ſi autem ex Gallia deferatur, aut ab aliquibus Genuenſium officinis, flaueſcit, & magis redolet. Diuerſis modis conficitur, per expreßionem ſeminum, ui ſolis, aut ignis: ſub terra ad ſtatutum tempus in uitreato uaſe conditur, ut Nicolaus in eius antidotario præcipit. SEN. Oleũ myrtinum ſequitur. BRA. De hoc à Dioſcoride primo libro, & myrteum uocat. SEN. Seſaminum oleum ſequitur. BRA. Seſamum in Græcia & Aegypto frequentiſſimum eſt, imò nullum alterum oleum in cibis & uſu habent Aegyptij. Græci & oliuarum oleo, & ſeſamino utuntur, ſed ad dulcorandum panem ſeſamum addunt. Plinius libro decimooctauo, capite ſeptimo, illud tractat, & eius effigiem pingit. Dioſcorides uires tantũ tractat, arundinem habet ut milium, ſed ampliorem, & radicem numeroſiorem, quàm milium: caulis eſt ferulaceus, propterea ſolum uehementer emacrat: foliaceum florem habet, & grana eius in ſiliquis diſtincta ſunt, ut lupini. Candida grana magis probantur, & dulciora ſunt: ex his granis expreßis Dioſcoridis more primo libro, oleum fit, in medico uſu & coquinario. Antiquitus in Italia ſerebatur, ut Columella ſcribit, & Plinius, ſed nunc non ſolum non ſeritur, imò nec noſcitur. Non deſunt autem qui putarint grana quædam quæ in Ferrarienſi agro nuper ſeminari cœpere, ad oleum parandum, ſeſamum eſſe: & re uera optimum oleum ex illis granis efficitur, quo Magnificus Albertus Bendedeus utitur: tamen nec caulem, nec florem ſeſamo ſimilem habet, ſed ſylueſtri raphano

Oleum myrtinum. [margin]

Oleum ſeſaminum. [margin]

phano potius. Promiſerat Illuſtriſsimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux, ex Græcia ſeſamum haberi, curare. At morte præuentus non potuit. Verùm Illuſtriſsimus HERCVLES Dux nuper electus patris promiſſa reintegrauit, ſpoponditq; in Bondonij campis latum agrum daturum, ut ſeratur: nam ſummè terram emacrat: ſed Bondonij campi luxuriant magis quàm oportet, & lætiſsimè ac fertiliſsimè cultoribus reſpondent, ut facile exhauriri non poſsint. hæc de ſeſamo ſatis: nunc ad alia te uertas. SEN. Olea, quæ per expreſsionem fiunt, expedita ſunt: ea ſequuntur, quæ igne paramus, & à Iuniperino ſcheda noſtra initium ſumit. BRASA. Ex iuniperi ligno hoc oleum dupliciter fit, aduerſus peſtilentem morbum apprime ualens. In duplici uaſe conficitur, quorum alterum perforatum in altero ſit, & igne circundetur, ut recentes docent: fit etiam ex iuniperi baccis, ſed per expreſsionem, ut alia quæ ex ſeminibus parari Dioſcorides monuit. A Gallis iuniperus geneſure, ab Hiſpanis genebro: à Germanis wachelderbeer, id eſt, baccæ Iuniperi: uel krommetbeer, id eſt, baccæ turdorum nuncupantur. SEN. Tartari, atque ſulphuris olea ſequuntur. BRASA. Et hæc ui ignis fiunt: in tua officina Ferrariæ aſſequeris. Sulphur Galli ſoufre, Hiſpani enxufre, Germani ſchueſtel uocant. SENEX. Vitrioli oleum accedit. BRASAVOLVS. In Chalcantho oleum fieri admonuimus, quod non ſolum homines, ſed & arbores interficit: ideo in ſeceſſu parandum, ubi nullus habitet. Albucaſis & alij recentes modum conficiendi oſtendunt. Sat eſt nobis ueluti per

Oleum iuniperinum.

Oleum tartari & ſulphuris.

Oleum uitrioli.

tranſennam res ipſas oſtendere, & quum occultæ ſunt, detegere. Conficiendi uero modum à recentibus diſcas, ne ab ipſis eorum labores ſumere uideamur. SEN. *Terebinthi oleum occurrit.* BRA. Nos alio Terebinthino oleo *utimur, quàm antiqui fecerint: quippe ex terebinthina, imò potius ex laricina, ui ignis oleum educimus multis ægritudinibus aptum.* Antiqui uero (ut Dioſcorides primo libro oſtendit) ex Terebinthi *ſeminibus parabant, eo modo quo myrti ſemina ad oleum exprimuntur.* Nos terebinthi *ſeminibus caremus. Ideo illud quod ui ignis fit, ex uera terebinthina, non ex laricina habere curabis.* SEN. *De oleis expeditum eſt.* BRA *Cur oleum ex maturis oliuis & immaturis prætermiſiſti? tamen per expreſſionem fit.* SEN. Quoniam Ferrariæ copioſè *habeo.* BRA. *Adde in fructibus pertractatum eſſe: miror autem cur tam pauca olea ſeruetis.* SEN. *Plura in uſu non ſunt.* BRA. *Ad cicatrices delendas, uel potius remittendas & emolliendas, terebinthinum oleum ſummè proficit, his demptis quas uarioli reliquere.* SEN. *Ego autem ſingulis annis ad uariolorum ſtigmata eius olei copiam uẽdo.* BRA. *Decipiuntur qui pro uariolis emũt, ut experiri licuit in* Magnificis *cõpatribus* Renata *Subiſia* Galla *uirgine pudiciſſima, &* Comite Bonifacio Biuilaqua *nobili egregio: hi enim ſimul cum* Magnifico Federico Quaino Lucretiam *natam ad undam baptiſmatis eleuarũt, Anno à* CHRISTI *ortu* M. D. XXXIIII. *decimoquarto Calendas* Octobris: *quæ in lucem prodierat quinto* Idus Septembris, *ſed hæc omittamus, quæ ad rem noſtram nihil faciunt. Interim alia proſequaris.*

Oleum Terebinthinum.

SEN.

SEN. Nihil aliud in mea ſcheda reperitur ad officinam noſtram neceſſarium. BRA. Vbi olea reliquiſti, quæ ex floribus & herbis fiunt? SEN. Hæc data opera omiſi, quoniam Ferrariæ in mea officina optime paro. BRA. Erant & illa numeranda, ne quicquam hic ſcriptum deſideretur. SEN. Nihil antiquius mihi eſſet, quàm hæc tecum dulci colloquio diſcutere, ut noſtris ſimplicibus medicamentis nihil deſit inconſultum. BRA. Iam urbis mœnia uideri incipiunt, & ſumma turris Rigibelli cacumina apparent. Pilea quatiamus, ut ab hoc ingenti puluere liberemur. SEN. Domi commodius fiet, quippe decet peregrinum hominẽ multo puluere aſperſum eſſe, eum præſertim qui ex horridis montibus deſcenderit. BRA. Cras ad te diluculo accedam, ut olea omnia ex herbis & floribus, quorum in officinis uſus eſt, recenſeas, ne quicquam noſtro ſermoni, de his quæ in quotidiano uſu tractatis, deeſſe uideatur. SEN. Vt compoſitiones recta trutina expenderes, optarim. BRA. Hoc acturus ſum, & iamdiu cœpi: tibiq; pro noſtra antiqua & recenti amicitia ſatisfacere decreui, compoſita omnia ad antiquorum compoſitiones comparare, & ubi recentes ſunt aliquæ compoſitiones, eas per componendi normas examinare. Nunc autem uale, & olea omnia, quæ in officinis habetis, ſimul collige. SEN. Id lubentiſſime faciam, nec graueris ad me tẽpeſtiuè accedere, quoniam ego, expeditis nonnullis ero tecum in prandio. BRAS. Interim igitur uale.

DE OLEIS QVAE EX *floribus & herbis fiunt.*

SENEX.

SALVVS *ſis mi Antoni Muſa: Superior nox annus uiſa eſt, quippe uehementer opto præcitata olea enumerare, & recta trutina ſpeculari. Olea in primis ſcripta ſunt, quæ ex herbis, aut floribus infuſis, poſtea expreßis fiunt, quorum primum Roſatum eſt.* BRA. *Non eſt opus ea enodare, quæ ab alijs autoribus ad libellam tradita ſunt. Dioſcorides primo libro modos conficiendi oleum roſatum uel unguentum (ut ipſe uocat) oſtendit, à quo Meſue omnia ferè ſumpſit. Tu hos autores inſequeris, & completum Meſue, & non completum præparabis: nec ex Omphacio parare deſpicias. Ad hæc autem agenda, olea ſumes graui odore minus affecta: nam illi profectò delirãt, qui ex amurca olea conficiunt. Tu ex perfectißimo oleo facies, quod floris, aut herbæ odorem uehementius ſeruabit. Idem oleum roſaceum, ex oleo ſeſamino fieri poſſet, & ita Aegyptij faciunt: uerùm ſeſamino oleo caremus, propterea ex oliuarum oleo paramus. Illos tamen non laudo qui ex amygdalino facere tentant.* SEN. *Oleum uiolatum ſequitur.* BRA. *Eadem ratione fit, niſi quia in oleo amygdalarum dulcium parari conuenit, & tunc eo potißimum in pectoris ægritudinibus utimur: ſed ex oleo oliuarum inflammationibus etiam ſuccurrit. At*

Oleum roſatũ.

Oleũ uiolatũ.

unum ambiguum eſt, in quo nonnunquam pharmacopolas diſceptantes audiui, quid ad conficiendum oleum ſumendum ſit, flores an herba. Nos ſimpliciter in oleo florem poni oportere certi ſumus. Nec te prætereat & ſi in his oleis per infuſionem factis flores & herbæ exprimantur, proijcianturq́;, nihil impediri etiam ſi in oleo continuè relinquantur. SEN. Oleum de abſinthio, & chamæmalinũ ſequũtur. BRA. De abſinthio ex herba, chamæmalinũ ex floribus perficitur. Illos autem inepte operari arbitror, qui ex parte lutea ſeparatim, et ex albis foliolis olea diuerſa parant: quũ potius ex herba & floribus ſeorſum parãda ſint. SE. Anethinũ, liliorũ alborũ, et rutaceũ ſequũtur. BRA. Anethinũ, & rũtaceũ ex herba fiunt, quæ perfecta ſit, & præſertim cacumina ſumenda: rutaceũ apud Meſuẽ fit, myrtini more. Tu Meſuẽ & recentes legas, qui uarijs modis cõficiũt, de quibus ſeorſum agemus: ſunt enim qui ſuccũ addãt, & qui minime, et qui igne bulliũt, et qui feruoris ſolis relinquãt, & qui utrũq; agant, ut per aliquot dies ſolis radijs calefiãt, poſtea igne perficiãt. Nos ſimul uno uolumine modos oẽs parãdi olea edocere cœpimus, plures alios à Chymiſtis inuẽtos addentes. At oleũ liliorũ alborũ multis modis fit: nam cõpoſitũ reperitur, quod recipit maſtichem, calamũ aromaticum, carpobalſamum ad quantitatem unius unciæ, pro quolibet, garyophylla, cinnamomum ad quantitatem ſemiunciæ, croci ad quantitatem trium drachmarum, folia liliorum alborum, id eſt, florum folia, ad quantitatem nouem unciarum. Deinde in uitreo uaſe condantur, & duas libras perfecti olei oliuarum ſuperinfunde, & è regione

Oleum abſinthium & chamæmalinum.

Oleum anethinum et rutaceũ

Oleum liliorũ alborum.

radiorum ſolis per quadraginta dies ſerua: denique expri me, & pro exquiſito uendes. Non deſunt qui hoc uocent oleum liliorum ex ſpeciebus: quum potius compoſitio ſit, quàm inter ſimplicia medicamenta numerandum. Simplex autem eo modo fit, quo & alia ſupradicta, ut recentiores oſtendunt, quippe qui plura antiquorum oleis, experientia ducti addidere. SEN. *Oleum de menta, & de maiorana ſequuntur.* BRA. *Ex menta, & mentaſtro ſeorſum fieri poteſt, & noſtræ etiam mulieres ad roborandum uentriculum ex Florentina menta conficiunt, quam nonnulli ſiſymbrium arbitrati ſunt. De amaracino oleo eadē ratio eſt, quamuis Dioſcorides duo unguenta parari iubeat: unum amaracinum, alterum ſampſucinum, appellans. Amaracus perfectiſsimam & probatiſsimam ſpeciem habet, quam ex Galeni ſententia in antidotis marum appellari cenſeo: eam autem eſſe iudico, quam nos gentilem, id eſt, nobilem maioranam uocamus, ſuauius ſpirantem alia. Ex hac igitur, & altera minus odorata olea ſeorſum parare ſtudebis.* SEN. *Oleum nenufarinum ſequitur.* BRA. *Ex ambabus nymphææ ſpeciebus, alba inquam & lutea, ſeorſum olea cōficere oportet: ex omphacio potius, quàm maturo oliuarum oleo, quoniam frigiditas in eo expetitur.* SEN. *Oleum de cheiri ſuccedit.* BRA. *Arabes, imò potius recentes uocabula peruertere: nam quod Græci leucoion, ipſi cheiri appellāt, eſt autē ad oēs uiolas cōmune nomē: tamen uſus fecit, ut ex luteis tantū & albis eodē modo paretur, quo de alijs docemur, & recentes oſtendunt.* SEN. *Oleū de ſambuco occurrit.* BRA. *In his nominibus recentiores longe*

Oleū de menta & de maiorana

Oleum amaracinum.

Oleum nenufarinum.

Oleū de cheiri

Oleum ſambucinum.

longe aberrarunt, ſambacinum, & ſambucinum: primum oleum ex iaſminis ſignificare uidetur, quoniam ſambac aut zambac apud Serapionē Ieſeminum ſit: aliud ex ſambuco, ſed de hac re in floribus exquiſitius tractauimus. Nunc ſambucino, id eſt, ex ſambuco facto, ſunt qui ex floribus parent, alij ex acinis, quos non deſpicio, ſed ex floribus potius factum eligerem. Eos autem non probo, qui ex interiori medulla cōficiunt. SEN. *Oleum de cochijs accedit.* BRA. *Pulcherrima herba eſt, & theca, qua ſemina cōduntur, pulcherrima. Echinus uidetur, præcipuis etiam uiribus inſignitur: tamen apud antiquos nunquam reperitur herba cochia: nam à ueſicariæ generibus longe abeſt, ſi quis omnes recte perpendat. Quod autem à recentioribus momordica appelletur, ad antiquam cognitionem nihil facit. Oleum uarijs modis paratur, & per infuſionem, ut prædicta, & ſub terra per multos annos defoſſum, & per cocturam, fitq; ex echino, folijs ſeorſum & ſeminibus.* SEN. *Quibus proficit hoc oleū?* BRA. *Quod ſub terra conditur, uenarum hemorrhoidalium doloribus ſuccurrit. In genere id oleū omnes dolores ſedat.* SEN. *Oleum de papauere ſequitur.* BRA *Et ſi multæ ſint papauerum ſpecies, una ſola potiſsimum utimur, albo inquam papauere. Ex hoc oleum conficitur, quamuis & ex nigro dormitioni aptū parari poßit. Quippe eo temporibus inunctis, naribus'ue ſublinitis, pro meconio uti poterimus: ex ſeminibus fit, quū & ex floribus fieri conueniat.* SEN. *Oleum irinum ſequitur.* BRA *Ex iride fit hoc oleum, ſed uario modo: nam aliqui ex radicibus, alij ex floribus parant. At in communi ferè uſu eſt, ex*

Oleum de cochiis.

Oleum de papauere.

Oleum irinum.

radicibus floribus additis in dupla portione, & aqua decoctionis radicum: deinde oleum ſeſaminum, aut maturarum oliuarum infundunt. Denique in uitreato uaſe bulliunt, itaq; uarijs uicibus permutando faciunt, ut in oleo roſaceo Dioſcorides, & poſt ipſum Meſue oſtenderunt. SEN. Oleum de hypericon ſequitur. BRA. Rutam ſylueſtrem ab antiquis, etiam aſcyron in herbis appellari monuimus. Recentes ex foraminibus, quæ in folijs uidentur, ſi è regione ſolis, aut lucis alterius conſpiciatur, perforatam uocant. Id oleum uarijs modis conficitur: ſunt qui in uitreatum uas flores ſimpliciter ponant, & per ſe ui ſolis oleũ educi ſinant: alij ſub terra condũt, alij infundendo parant. Sed hi duobus modis utuntur: uno, ex ſolis floribus, altero, pluribus mixtis rebus in hũc ferè modum ſumentes cacumina aſcyri, id eſt, à nobis uocati hypericonis ad quantitatem trium unciarum, & in uinum odoratum infundũtur, trium dierum & noctium curriculo: mox duplici uaſe optime obturato bulliat, deniq; exprimantur, & abijciantur cacumina, in eodemq; uino, eandem quantitatem cacuminum aſcyri infundito totidem diebus ac noctibus: poſtea adde terebinthinæ uncias tres, olei ueteris uncias ſex, croci ſcrupulum unũ. Miſceantur hæc, & in duplici uaſe (ut inquiunt) coquantur, quoad uinum euaneſcat, poſtea in uitreato uaſe, uitreo'ue ſeruato. Verùm nõ eſt opus hæc longius enarrare, quum à Meſue & recentibus luce clarius oſtendãtur. SEN. Equidem harum compoſitionum pleni codices ſunt. BRA. Imò & ad compoſita medicamenta potius ſpectant, de quibus poſt ſimplicia agere promiſi, nec

Oleum de hypericon.

promiſsis

promiſsis fruſtraberis: nihil enim gratius habeo, quàm bonis uiris inſeruire: imò & olea quæ ſimplicia ſunt, id eſt, ex oleo & flore uel herba inter compoſita medicamenta numerabuntur. SEN. Olea nunc ſequuntur, quæ per decoctionem & ui ignis fiunt. BRA. Omnia per decoctionem & ui ignis fieri poſſunt. SEN. Verum eſt. At in ſubſcribendis, uſus ignis potiſsimum requiritur. BRA. Subſcribas cito. SEN. Oleum de ſpica nardi. BRA. Quod ex Gallia affertur, emere ſuadeo: ex India raro comportatur: apud nos ineptum eſt, & non ex nardo, ſed potius ex dicta lauandula fit, quod nonnulli balſaminum uocant, & pro opobalſamo utuntur. SEN. Oleum de citonijs occurrit. BRA. Ex ipſo pomo, & floribus etiam fieri poteſt. SEN. Oleum de maſtice accedit. BRA. Hoc cum uino fit, & ſine uino, & ex oleo ſeſamino, & ex roſaceo. SEN. Oleum de ſcorpionibus ſequitur. BRA. Et hoc duplici modo fit: ex ſcorpionibus & oleo, in quo ſuffocati ſunt, & per triginta dies in ſole ſeruati. Alter modus ariſtolochiam, gentianam, cyperum, corticem radicis capparorum, & oleum amygdalarum amararum recipit: quod potius cõpoſitio eſt, quàm ſimplex oleũ, urinam mirifico proritans, ſi pecten ungatur. Galli ſcorpions, Hiſpani ſcorpiones hoc animal appellant. SEN. Oleum uulpinum accedit. BRA. Ex uiua & integra uulpe ab aliquibus paratur, quã in oleo animam reddere cogunt. Id non probo, utpote ſtercora & urinam recipiens. Alij interaneis ablatis ex oleo faciunt, quos probo. Galli uulpem regnart, Germani fuchs uocant. SEN. Oleum de piperibus accedit. BRA. Com

Oleum de ſpica nardi.

Oleum balſaminum.

Oleum de citoniis.

Oleum de maſtice.

Oleum de ſcorpionibus.

Oleũ uulpinũ.

Oleum de piperibus.

poſitio ampla eſt, non ſimplex medicamentum. SEN. Oleum myrtinum ſequitur. BRA. Myrtinum ſuprà Dioſcorides ex expreßione baccarum fieri admonuit, ſed alter modus eſt per decoctionem aut infuſionem. SEN. Oleum de capparibus accedit. BRA. Et hoc inter compoſita enumera, quoniam ex corticibus radicum capparum, iride, agno caſto, tamariſco, uino, & oleo fit. Nuper ex capparum floribus paratur, quoniam Ferrariæ plantari cœpere cappares, & prodeunt: lienis durities mirifice ſoluit. SEN. Oleum de caſtoreo occurrit. BRA. Per decoctionem fit. SEN. De euphorbio accedit. BRA. Dum fit, ſummopere cauere oportet, ne euphorbij puluis os ingrediatur, & in ebulliendo fumus euitandus. Fit ex hoc genere compoſitum & ſimplex, eadem ratione & de caſtoreo. SEN. De lumbricis terreſtribus oleum ſequitur. BRA. Et hoc præter lumbricos alia recipit: quamuis & ſimplicißime etiam paretur: quamobrem Meſuem & recentes in his parandis ſpeculeris. SEN. Oleum lacertarum poſtea occurrit. BRA. Ex lacertis ſimpliciter, eo modo quo ex ſcorpionibus parari nouiſti: quod duplex eſt. Vnum, ex communibus lacertis, quæ per domos noſtras & parietes uerſantur. Alterum, ex uiridibus lacertis, quæ Latinè ſtelliones, uulgò leguri dicuntur, & hoc ex uiuis lacertis ab aliquibus fit, ab alijs ex mortuis & exenteratis, ne ſtercora oleo inquinent. Lacertas Galli lezard, Hiſpani lagardixa, Germani eidex uocant. SEN. Coſtinum oleum ſequitur. BRA. Inter compoſita numerandum eſt, quoniam recipit coſtum, caßiam, ſampſuci cacumina, uinum, & oleum ſeſaminum

Oleũ myrtinũ.

Oleum de capparibus.

Oleum de caſtoreo.

Oleum de euphorbio.

Oleum de lumbricis terreſtribus.

Oleum lacertarum.

Oleũ coſtinũ.

minum:nunc uero in tua officina hoc oleum parare deſinas, quia coſto caremus:nam radix ea, quam pro coſto uendũt pharmacopolæ, à coſti notis diſtare, Dioſcorides & cæteri antiquiores ſuis deſcriptionibus oſtendunt:tamẽ facile eſt ex Arabia Venetias ferre coſtum,facilius ex India,facillimũ ex Syria: plurimũ odorẽ habere oportet & eximiũ,quali caret coſtũ ueſtrum:nec candidũ eſt,guſtu'ue mordicat,ut uerum coſtum facere oportet. His autem omiſsis ad alia te conferas. SEN. De oleis expeditum eſt, quæ in officinis habemus, niſi aliquod incuria omiſerimus. BRA. Plura tamen alia ab autoribus ſcribuntur. SEN. Hæc ſolum in uſum uenere: quamuis & à Meſue alia quædam ſcribantur: quicquid ſit,idem ferè modus eſt omnia componendi: & recentiores chymiſtæ nouos quoſdam modos inuenere,quos partim ore,partim in ſuis editis uoluminibus didici. Verùm quum hac nocte omnia quæ nobis accedere,perpẽderem,& collecta ſimplicia mentis acie contemplarer,nonnulla in mentem uenere,omiſſa quidem,ſed neceſſaria,ut Scylla. BRA. De hac in ſuccis diximus. SEN. Teſtudines. BRA. Quadrupedia ſunt nobis notiſsima,uel ex nemoribus,aut mari capiantur. Marinæ teſtudines pedes habent ad ambulandum ineptos, quippe alæ uidentur, quibus pro remis utũtur:quas nos marinas dicimus albo cortice tectas, & nigris quibusdam ſignis uermiculatas,ex mari non ſunt, ſed maritimis nemoribus,& ſabuloſis.Noſtra autem nemora,& fouearum aquæ nigras faciunt.Marinæ rariſsime à nobis uidentur,id eſt,quæ ex mari nõ maritimis nemoribus,quia has frequentiſsimas habemus.Annis ſupe=

Teſtudinum ſummaria conſideratio.

rioribus Magnifica Eleonora Fliſca *unam uerè mariti-mam habebat,& ingẽtem,quæ pedes in modum alarum ad natandum habebat,ad greſſum ineptã.* Gallanæ *à no-bis,ab alijs tartugellæ,à nõnullis biſcæ ſcutellariæ uocantur.* SEN. *Etiã leporinis pilis utimur.* BRA. *Quid opus eſt rem tam notam deſcribere, quam Galli lieure,Hiſpani liebre,*Germani *haſz uocãt,& haſz harſz,id eſt,leporis pilum?de his finiuiſſem,niſi in mentem ueniſſet, ſummos philoſophos ſcriptũ reliquiſſe lépores promiſcui generis eſſe,quod etiam cuniculis & paſſeribus adſcribũt.* Nos *autem manifeſtiſsime in his marem & fœminã deprehendimus,quippe inſtitutũ eſt nobis,omnia quæ poſſumus,experiri,nulli ſumptui,nec labori parcentes,in his præſertim quæ ſupra humanam rationem ab antiquioribus ſcribuntur.* SEN. *Caligine etiam utimur.* BRA. In *unguentis potiſsimũ,fuliginis (ita enim* Latinè *uocatur, non caligo) uſus eſt.*Fumi *pars eſt,quæ parieti inhæret: quippe fuliginem fumum craſsiorem condenſatum uocamus,*Germani *rueſt.* SEN.Ballæ *marinæ,& ſpõgiæ etiã in mentem uenere.* BRA. Idem *ferè eſt harũ rerum uſus.* Marinæ *ballæ,uel pilæ magis nuncupandæ,areficientem naturam habent:quid ſint,nuſquã apud antiquos reperi.* In *ſpongiarum genere eas repono,quãuis zoophyta non ſint,id eſt,inter plantas & animalia media, qualia ſpongiæ ſunt,ex maris ſpuma ad littora colliſa, & cuiusdam herbæ minutiſsimis feſtucis fit.*Nõnulli *ex fractis ſpõgijs & ſpuma,alij arte faciunt ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes.* Ita *fit maris impetus in maris æſtus:in minimas feſtucas herbã reddit, &*

In leporibus mas & fœmina reperti.

Fuligo quid.

Ballæ marinæ.

ad littora detrudit, quæ mixta ſpumæ conglobantur, & ob motum ſupra littus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formam. Ad ſpongias accedamus. Apud antiquos tria tantum ſpongiarum genera inuenies, quæ per marem & fœminam, per denſum & molle diſtinguuntur, & ſuis nominibus appellantur, tragos, manæ imauos, Achilleum. Tragos ſpongia eſt ſpiſſa, dura & aſpera in marium genere: manæ imauos: minus ſpiſſa & mollior eſt: achilleum, tenuis eſt ſpongia, denſa, ad penicillos apta. Mas fiſtulas habet minores, fœmina latiores, quoniam per illas fiſtulas nutrimentum ſumunt. Nos uarias ſpongiarum diſtinctiones habemus, quas antiqui aut non nouere, aut data opera reliquere, utpote quæ in ſuis cõtineantur. Nos enim coloribus, figura, & magnitudine diſtinguimus. Dioſcorides albam fieri arte docet libro quinto, imò candidam, ſi mollißimè inuerſæ, id eſt, parte cõcaua ſurſum ſpectante, lanuginoſa maris ſpuma aſpergantur, & inſolentur, etiã ſi nox calida ſit radijs lunæ ſupponitur, eadẽ maris ſpuma, quã ἁλὸς ἄχνην uocant, aut marina aqua cõſperſæ. Plinius de ſpongijs omnia ferè ſumit, quæ ab Ariſtotele quinto de animaliũ hiſtoria ſcripta relinquuntur: figura diſtinguimus, & magnitudine, quoniam aliquæ oblongæ, aliquæ minus, aliquæ latæ, aliæ rotundæ, aliquæ craſſæ, aliæ ſubtiles, aliquæ tuberoſæ, aliæ planæ. Subtilioribus, mollioribusq; ſpongijs ad fomenta utimur, ſicuti antiqui Rhodiacis ad eadem, quia molliores: & pro dilatandis uulneribus, his utimur ex terebinthina, ad alia uero craßioribus, & aſperioribus: maioribus ad ciſternas utimur, ut aqua purior

Spongiarum apud antiquos tria genera.

deſcendat. Nonnulli pharmacopolæ pro ſpongia re quadam utũtur intus lanoſa, quam aliqui maris ſpumam arbitrantur: quoniã apud Dioſcoridem, ἁλὸς ἄχνη, id eſt, maris ſpuma, ſpumoſa maris lanugo dicatur. At re uera non eſt maris ſpuma, quam pro illa ſumitis. Quandoque arbitratus ſum urticam marinam eſſe, quoniam ſi aperiatur, internæ partes manum urunt ueluti urtica herba: quod in antiquiori ægrius, in recenti uehementius fit, ut in urtica herba etiam contingit: facillimum eſt ſpumam maris habere circa ſcopulos colliſam. At re ad libellam

Spuma maris. perpenſa, quid eſſet id à uobis ſpumam maris appellatũ ſpongiæ figuram habens prædurę, aut pumicoſum, inueni. Nam Dioſcoridis, Galeni & antiquorum alcyonium eſſe certe conſtat. SEN. Quod igitur à nobis ſpuma maris dicitur, apud antiquiores alcyonium eſt? BRA. Equi-

Alcyonium. dem. SEN. Gaudeo plurimum apud me alcyonium latêre, quod diu uidere optaui. BRA. Sed aliqui ueſtrûm, primam ſpeciem habent ſpongiæ ſimilem, alij quintam ſpeciem, quæ pumicoſa eſt. At ſeorſum haberi debent, quoniam, ut Dioſcorides refert, uarijs rebus accommodantur. Plinius quatuor genera ſolum enumerat, & in aliquibus à Dioſcoride diſsidet. Illi errant (non tamen ſummè, quia hæc omnia exiccandi uim habent) qui alcyonium antiquorum, id eſt, ab ipſis uocatam ſpumam maris, pro uera ſpongia ſumunt. SEN. Neſcio unde ortum ſit, quod nos alcyoniũ ſpumam maris appellemus. BRA. Ego autem ſcio: uos pharmacopolæ barbaros potius imitamini, quàm probos autores. At Serapio capite 388. de Alcyonio tractat ſub hoc nomine ſpuma maris: quod uidere

dere licet, illum Dioſcoridi & Galeno conferentes. Nam eædem ſpecies & eædem uires à Serapione in ſpuma maris aßignantur, quæ à Dioſcoride & Galeno in alcyonio. Propterea eius interpres in illius capitis lēmate potius de alcyonio, quàm de ſpuma maris ſcribere debebat, quippe Serapionis nomen eſt zebethalbahar: fuit ergo in cauſa, Serapionis interpres, ut uerum alcyonium, ſpumam maris appellaretis. Tamen Dioſcorides ab indigenis etiam Bembici Inſulæ Propontidis, alcyonium ἁλὸς ἄχνην, id eſt, maris ſpumam nuncupari dicit: & re uera ex ſpumæ colliſu fit. SEN. Audiueram alcyonium cuiuſdam auis nidum eſſe. BRA. Ita nuncupatur, quoniam alcyones aues, maris tranquillitatem, & ſummam malaciam oſtendentes, earum nidos illis ferruminant: propterea & tu prius decipiebaris, & alij qui putant alcyonium nunquam uidiſſe, quod ſingulis diebus tractant. SEN. Idem igitur ſunt, ſalis ſpuma aut maris ſpuma, & alcyonium. BRA. Non idem, ſed diuerſa, imò ab autoribus diuerſis capitibus tractantur: tamen ab eodem principio naſci, & in uiribus quodammodo conuenire certū eſt. Quam uero maris ſpumam nunc appellatis, & pro illa publicè uenditis, alcyonium eſt, & non maris ſpuma. Ad ſpongiam redeuntes, Plinius ſui temporis medicos uellicat libro triceſimoprimo, cap. ulti. qui ad duo nomina ſpongias reddidere: ad Aphricanas, quarum firmius ſit robur, & Rhodiacas ad fouendum molliores. Nos uehementius conqueri oportet, quoniam noſtro æuo medici & pharmacopolæ ad unum, nomen reddidere, communiſsimum inquam: nam quum ſpongijs indigent, nihil

alìud inſtituunt, quàm ſpongia una aut duæ recipiantur. Nonnullos tamen demo, qui molle & aſperum addunt. Ex Græcia, Illyria, & orientalioribus partibus Venetias afferuntur: tamen & in noſtro mari ſpongiæ naſcũtur, ſed minores. Nos ſpongias prope Comaclium paruas quidem, ſed ualde molles collegimus ſaxis inhærentes. Non deſunt, qui lanuginem quandam ſupra oſtreorum conchas innatam pro ſpongijs ſeruent, & ea quum opus ſit, utantur: quum potius muſci marini genus ſit, quàm ſpongiæ, imò è contrario intra ſpongias oſtreæ, piſciculi, & lapides inueniuntur, oſtreis & piſciculis nutriuntur. In tua officina omnes ſpongiarum ſpecies habeas. A nobis plures ſpongiarum differentiæ uiſæ ſunt, quàm ab antiquis enumerentur. Studebimus interim ſpecies omnes oculata fide ſecernere, & quibus locis inueniantur: lapidem quoque, qui intra ſpongias natiuus reperitur, habere oportet, nempe ueſicæ calculos minuit. Ob id Plinius libro 36. capite 19. cyſteolithos uocari cenſet, quia ueſicæ medetur. Serapio tamen de hoc lapide agens capite 16. eos reprehendit, qui ad lapidem ueſicæ ualere prodiderunt: imò, inquit, renum lapidi tantum occurrit. Tamen in calce eiuſdem capitis palàm ſibi aduerſatur, inquiens, & lapis in ſpongia inuentus, contra lapidem ueſicæ cum uino ſumptus ualet. Deniq; illud addam, antiquos medicos affirmare, nuſquam diutius ſpiritum durare, quàm in ſpongijs: propterea qui peſtilenti morbo affectos curant, ſpongia aceto aſperſa circa nares & os ponunt, ne infectum aërem trahant: & ad alia plura antiqui ſpongia utebantur, ut ex ipſa ſpiritum traherent,

non

non ex libero aëre,ob aliquam infectionem. Quod genus remedij apoſpongiſmon uocabant, præſertim Archigenes,& re uera in peſtilenti morbo, & epidemico, nihil excellentius. Reliqua proſequaris. SEN. *Hactenus omnia ſimplicia ad unum uſque enumerauimus, quibus in officinis utimur: niſi unum aut alterum incuria mente exciderit,aut diligentiam noſtram effugerit. Ne tibi graue ſit,mihi opportunum uideretur Compoſita incipere.* BRAS. *Nunc moleſtus non ſis:quippe id lubentiſſime agam,quod ſpopondi,& quod iamdiu cœpi. Paucis quibuſdam negotijs expeditis, perficiam:quum enim operi manum dabimus,nunquam amouebuntur, priuſquam in calcem peruentum erit.* SEN. *Hactenus optimus deus te incolumem ſeruet:officinam meam uiſitabo,& collecta medicamenta ſimplicia ſuis loculis diſponam.* BRA. *Bonis auibus recedas.* HER. *Ergo perdicibus & faſianis recedet.* BRA. *Cur ita?* HER. *Quoniam bonæ aues ſunt.* BRA. *Eo intellectu, turdis & coturnicibus etiam recedendum erat.*
HERB. *Et illis.*
BRA. *Igitur deo comite recedatis.*

FINIS.

Ariſtotelis Pro

BLEMATA QVAE AD STIR= pium genus, & oleracea pertinent.

CVR aquam ſalſam apium recipit, porrum recuſat? An quòd alterius radix imbecilla, alterius ualida eſt. Impatibilius autem, quod ualidius.

Cur in prouerbio eſt, Mentam belli tempore, neq; edito, neq; ſerito? An quia menta refrigerare corpora poteſt, ut corruptione cõſtat ſeminis genitalis. id autem ipſum aduerſum omnino eſt ad fortitudinem, atq; animoſitatem, quamuis genere ſit idem.

Cur aliqua fructu uacent, cum florem habeant; ut cucumer, cucurbita, malus punica? An his fructus nõ deeſt: ſed ipſa pro fructibus habentur, quibus flos inſidet. Fructus enim id eſt, quod florem gerit. Cucumeri autem florem inhærere perſpicuum eſt.

Cur eorum, quæ terra gignit, alia cocta, alia cruda, ſunt cibo idonea? An quibus ſuccus eſculentus non protinus eſt, ijs decoctis dulcior redditur à calore. Quibus autem ſapor uel protinus gratus conſiſtit, hæc etiam cruda eſitantur.

Cur alia elixa, alia aſſa melius edi poßint? An quòd humidiora non eatenus humectari, ſicciora non amplius exiccari oportet. elixa autẽ humidiora, molliora'q; omnia

redduntur. quæ uero minus humida ſunt, hæc igne confe-
cta ſicciora prorſus euadunt.

Cur alia eſculēta, alia ineſculēta experiamur? An cauſæ ſuccus eſt. Quod enim & ignis expers ſuccum cōtinet immitem, & igne confectum nihilo minus redditur, hoc cibo ineptum penitus eſt. quod autem ſucco eſculēto quidem, ſed uehementiuſculo conſtat, hoc pro cōdimento recipimus. quod enim exiguo corpore uim magnā obtinet, id naturam condire poteſt ampliorum eſculentorum.

Quam ob cauſam ſtirpium aliæ ad ſemen uſq; uiuere tantummodo poßint, deinde cū ſemen tulerūt, exareſcāt, ut genus herbæ, & quæ olera nominamus: aliæ nō, ſed ſæpius fructificare ſolitæ ſint. Ipſarum etiā uiuentium ad ſemen uſq; ferendum, cū magna pars annua ſit, genus apij quod ab equo hippoſelinum appellatū eſt, quaſi equapiū dixeris, anno poſtero fructum affert: cumq; attulit, exareſcit. cur ita? An omnia eatenus uigent ætate, quatenus ſemine quoq; ualeant. nam & homines ad annum trigeſimum uſq; proficiunt, aut copia, aut craßitudine. Vbi autē ſemen ferre nō amplius poſſunt, modo ſtirpiū obareſcūt, atq; ſeneſcunt. quanquā alia ocyus, alia ſerius occidunt. idq; portione. ſed quam ob cauſam alijs longum uitæ ſpatium, alijs breue datum eſt, porrò alterius intereſt diſputationis declarare. ſed cum omnibus finis, ac terminus ſit perfectio ſeminis, quibus uita breui tempore continetur, hæc ſemel aut certè nō ſæpe. quæ autē eſſe longæua natura uoluit, hæc ſæpe fructificare neceſſe eſt. Quā ob rem quæ imbecillima ſunt, ferre non plus ualent, quàm ſemel: tum exareſcant neceſſe eſt. ac eorum ipſorum alia anno

primo ſimul & ſemen reddere, & uitam explere naturæ ratio ſancit: alia poſtero, ut equapium. Quæ uero prævalida ſurgunt, hæc annis pluſculis poſt fructificare incipiunt, diuq; uitam agere poſſunt, fructificareq́; ſæpius, ut arbores.

Cur ſi quis apium radice tenus circumfodiat, partiq; imæ panicum undiq; ingerat, deinde terram accumulet, itaq; irriget, radices mira magnitudine adoleſcent? An quòd natura panici fungoſa, & calida pabulū attrahit, conceptumq́; non ſurſum tranſmitti patitur: ſed inter radicem contentum calore ſibi indito concoquit, ut radicis ampliſsimum ſequi incrementum neceſſe ſit.

Cur ſi quis cucumeres, aut cucurbitas protinus parvulas cōdiderit in terrā, maiores multo efficiet? An quòd ſpiritus, & ſol exiccando incrementum impediunt, molemq́; tum minorem, tum criſpiorem reddunt: quemadmodum & arbores, quæ loca uento, ſoliq; expoſita tenēt, quæq; in cauis manēt, & riguis. alteræ enim magnæ, fungoſæq; fiunt: alteræ paruæ, & ſpiſſæ. Aſt uero inter terram occulta, quoniā contrà afficiantur, cōtrà euadāt, neceſſe eſt. Quin etiā quæ uaſis includimus, ut cucumeres in ferulis cauis, aut tegulis, & mala punica, aut quæuis mala in ollis, ampla redduntur, & fungoſa. contrà, quæ detecta ſunt, parua, ſolidaq́; augeſcunt, nullo ambiente operculo, quod alimoniam faciat largiorem. Id enim obiectum facit, ne pabulum aut euaneſcat, aut areſcat.

Cur plantarum acrium ſemina acriora ſunt, quàm radices, & folia? An quòd ſemine omnia oriuntur, inq; cæteras omnes partes ex eo ueluti fonte quodam, ut quidam aiunt,

aiunt, & ſapores, & odores deriuari neceſſe eſt. nam etiam odores omnium unà cum ſeminibus eſſe ſuaues incipiunt. Quòd ſi acritudo cæteris ex ſemine proficiſci ſolita eſt, ſemen ipſum maximè eſſe tale ratio exigit.

Cur tenues radiculæ acriores ſunt? An quòd ampliores illæ ſpatio temporis longiori plenius concoctæ miteſcũt.

Cur capparis locis prouenire cultis haud facile poteſt? multi nanque tentarunt & radice tranſlata, & ſemine ſparſo, cum apud nonnullos commodior capparis ſit, quàm roſa: ſed tamen efficere nihil potuerunt. quid ergo cauſæ ſit, ut cultis neſciat hoſpitari: inculta, & auia perſequatur, & maxime ſepulchris adhæreat? Igitur de hoc, cæteriſq; generis eiuſdem accepiſſe illud oportet, quòd non omnia eadem ex materia conſiſtere ſolent, aut augeri: ſed ſunt, quæ ex aliorum corruptione, & principio conſiſtant, & poſt augeantur. ut pedunculi, & pili corrupto alimento, aut qua labe alia corporis prodeunt. Ergo ut in corpore nonnulla excremento proueniunt alimenti, quod certè crudelitas eſt, & ubi naturæ uires ſuperare non queunt, abſcedunt quidem in ueſicam, & aluum, quæ in promptu maxime ſunt, aliqua uero animal producunt, itaq; in ſenectute, & morbis hæc augentur: ſic in terra alia concocto alimento & conſiſtunt, & augentur, alia excrementis, aduerſaq; concretione oriũtur. Culturæ autẽ officij eſt, ut cõcoquat, reddatq; efficax alimentũ, quo genus mite, urbanumq; fructuũ cõſiſtit. Quæ igitur mitigatione, informationeq; huiuſcemodi creantur, hæc urbani uocabulo ſignificamus, eo quòd ſolertia hominis educata quaſi eruditaq; meliora euadant. Quæ

autem cura adhibita miteſcere nequeũt,aut etiã aduerſo habitu loci ſui generis prodeũt,hæc ſylueſtria ſunt,& ruſtica,cultisq́; uiuere nolũt.cultus enim dũ ea melioribus inſtituere moribus cõtendit,deprauat,atq; peruertit, qppe cũ à ſua natura deſciſcere nequeãt quæ orta ſunt ex corruptione, quo in genere capparis quoq; profectò eſt.

ῥαφανίδων radicularum.

Cur ſi quis radicularum folia tempore hiberno, cum maxime uigent,abſciderit,& terram pedibus-complanarit,conculcaritq́; ut imbrem nullum admittere poßit,radiculæ ipſæ per æſtatem amplitudine mira increſcent? An propterea quia ne corrumpantur, cauſa conculcandi ſoliditas eſt,quæ humorem putrefacere prohibet. alimẽtum uero,quod aliter ad germen ſurſum trãſmitteretur, radix ſibi ipſa totum diſpenſat,itaq́; uel amplior fiat, neceſſe eſt:uel ſuo de látere radices alias mittat geminans modo céparum, has enim multiplices effici nouimus, ſi quis annuas non euellat, ſed tẽpori hiberno relinquat. At cum uim iſtam procreandi,ut lateri ceparum natura dedit,ſic radicularum negarit,neceſſe profectò eſt,ipſas illas craſſeſcere nimiam ob copiam alimenti.

Cur ſi quis cucurbitas, aut cucumeres apud puteum ſitos in ipſum dimiſerit puteum tempeſtiuos, beneq́; operuerit, uirides per annum totum ſeruabit? An quod uapor aquæ refrigerans efficit, ne aßiccentur, ſeruatq́; uirides, & uegetiores. & obturatio illa, & ſpiritus, ſatis alere poſſunt, quæ iam in plenum creuerunt. permanendi uero facultas propterea datur, quòd relictis radicibus ſuppetit alimentum. nam ſi quis cum fructificarunt, detractis ſarmentis, præciſaq́; planta terram

ram aggerarit, conculcaritq́; circum radices, cucumeres faciet præcoquos, utpote, cum radix ualeat conſeruari. Haud enim cucumer annuã ſortitur naturã: ſed uiuere ulterius poteſt. Ferent autẽ iſti fructũ maturius, quàm qui ſemine prodierũt. quoniã radix bona pars ſcilicet operis præcondita iam naturæ habetur. quod illis ſeminatis prius cõfici neceſſe eſt. Terræ autẽ aggregatio, & cõſtipatio teporẽ inducit, quo radix, & ſeruari, & germẽ mittere celerius queat. Vnde etiam fit, ut ſi quis per hiemẽ cucumeris ſemẽ in quallis ſitum aqua irriget tepida, & modo ſoli exponat, modo collocet apud ignẽ, præcoquos admodum cucumeres faciat, ſi tempore cõgruo ad ipſum cum quallis in terram demittet.

ἐμ ταλαρίσκοις, in quallis ſeu qualathulis.

Cur non meridie, ſed mane noctu'ue irrigare conſueuerunt? Vtrum ne ſolis feruor humorem abſumat. An quòd, ſi aqua calida ſit, necabit quæ irrigantur.

Cur omne odoratũ genus tam ſeminũ, quàm ſtirpiũ mouere urinam poteſt? An quia calidum eſt, concoctuq́; facile. Cuius ſanè generis ſunt, quæ urinam ciere ualent. Calor nanq; interior cito extenuat, nec aliqua corpulentia odor continetur. Nam & ea quæ minime odorata ſunt, ut allia, caloris ſui ratione uim mouendi urinã habent, uel potius colliquandi. ſeminũ autẽ genus omne odoratũ, calidũ eſſe proculdubio nouimus. Odoris enim natura calore aliquo ommino creatur. At uero, quæ male olẽt, haudquaq̃ apta cõcoctioni ſunt. Eſſe autẽ nõ calida ſolũ, ſed etiã cõcoctu facilia debẽt, quæ ſint prouocatura urinã. ut ſcilicet unà deſcendendo humores extenuent.

Cur ocyus olus excauleſcat, quod ſemine uetuſtiori,

ut trimo, aut bimo prodierit, q̃ quod nouo? An ꝗ, ſicut in animantium genere ſemen celerius affert quod uiget: ita etiã ſeminũ, quæ uetuſta admodum ſunt, uim ſuã omnem exhalarũt. quæ recẽtiſsima, imbecilliora propterea ſunt, quòd excrementũ adhuc procreatoni minime conueniens continent: quæ media tempore, hæc humore inutili omni exacto, ualidiſsima eſſe probantur. celerius igitur ſemen profundunt. Id autẽ ipſum non niſi excauleſcere eſt, quippe cum ſemen ex caule proueniat.

Quã ob cauſam ruta inſita in ficũ, pulcherrima plurimaq; proueniat? inſeritur uero inter corticẽ, limoq́; obducto fouetur. An ꝗ rutæ radix fomentũ, teporemq́; deſiderat. itaq; cinere quoq; circũdata iuuatur. ficus autẽ calida eſt. quod eius ſuccus omnium acerrimus docet, & fumus, quẽ multũ emittit. habet igitur calorẽ, atq; humorẽ talẽ, qualẽ etiã cinis. Quam ob rem ſi ille iuuare poſsit, ficus porrò copiam, ac uigorem eo magis præſtabit, quo humor cineris quidem non perpetuè affluit. fici uero irrequieto confluuio manat, utpote cum arboris ſuccus conſumi ex toto non poſsit.

Cur ſtirpium nonnullæ caulem ſemper ædant inanem? An illis, quarũ natura imbecillior eſt, has rarũ, manẽq́; emittere caulem neceſſe eſt.

Cur in terra Attica fructus cæteri dulciſsimi fiunt, thymum uero acerimum eſt, cum id etiã ipſum fructus quidã exiſtat? An quòd ager ille tenuis, ſiccuſq́; eſt. quã ob rem non multũ humoris continent, quæ in eo naſcuntur. Ergo quæ dulcia ſua conſtant natura, hæc ob humoris contenti mediocritatẽ, ubi ſol partẽ conſumpſit maxi-

mam

mam, facile reliqua cõcoquuntur. Etenim multum conco-qui negotium magnum eſt: mediocre expeditius confici poteſt. Vnde fit, ut fructus, qui lege ſuæ naturæ dulces creantur, dulciores euadant: qui ſicci è natura, minimeq́; dulces proueniunt, ſuam ob inopiam tantum humoris re-tinent, quantum ſuo conueniat generi, quod dulce nequa quam eſt. Sol autem quantum dulciſsimum ſit, & leuiſsi-mum, eximit. Itaque acerrimi relinquuntur, qui humore ſuperuacuo carent, quem fructus cæteri obtinent.

Cur pulegiũ, & liriũ, & cepe, ſuſpenſa florent ſolſti-tij tẽpore? An ineſt crudũ in his alimentũ, quod ut hieme concoqui ex frigore nequit: ſic ſolſtitio ex calore conco-quens auget. utrũ, quia influxu carent aſsiduo, breui mar ceſcunt. Etenim quæ nullũ alẽdi initiũ, nullũ influxũ aſsi duũ habent, intereũt, exiccãturq́;. Qua de cauſa accidit apud Scythas, ut frumentũ diu in terra maneat, propter copiam niuis, & ubi emerſerit celeriter creſcat.

Cur cepe unũ tam acriter mordere oculos poteſt? Vn de nomẽ quoq; à Græcis crõmyon impoſitũ putãt, perin de quaſi pupillã cõprimi cogeret. origanus uero nihil hu iuſcemodi facit nec aliud quippiã ex cæteris quanq̃ acre. Neq; enim naſturciũ, quod mordacius eſt, oblatũ oculis efficit æque ut lachrymæ profluant. at cepe & cũ oculis admouetur & comeditur, lachrymas mouet. An quod acriũ genus diſcrimine euariat numeroſo, quo ſua cuiq; uis con ſiſtit, rataq; habetur. Naſturciũ ergo, quia calidius eſt, reſiccare quod colliquauerit, amplius poteſt. Nã extru-dere lachrymã cũ editur, poteſt. admotũ tamẽ ad oculos, nihil propterea mouet, quia nullũ mittit uaporẽ. eſt enim

id & ſiccius, & calidius. Origanis *cæteraq́; id genus calida ſunt leniter, & ſicca. quod lachrymas autẽ moueat, mordax id eſſe debet, & humidũ & lentũ. Quas ob res oleum quoq; lachrymã excutit, quãuis leniter mordeat. ſubiens enim, irreptansq́; ſuã ob lentitiã, atq; tenuitatem dolorẽ mouet, ac proinde humorẽ tabificat. ac cepe uim eiuſmodi ſanè habet, ut quod & humore, & uapore ſit calido, tenui, & lẽto. Itaq; oculis admodũ, eo quòd uapor eiuſmodi eſt, humorq́; tenuis cõmeat, lachrymas mouet. cumq́; editur, itidẽ tranſmiſſa reſpiratione facere poteſt. Alliũ calidũ quidẽ eſt, & acre, & humoris aliquid continẽs: ſed lentũ nõ eſt, itaq; lachrymã mouere nõ poteſt.*

Quã ob cauſam myrta colliſa in manu dulciora ſentimus, q̃ integra? An quẽadmodũ racemorũ acini uindemiati dulciores ſunt, quàm nõ uindemiati. Etenim muſto, quod natura ſuaue eſt, excerpti acini quaſi condiuntur. quippe qui uel extrinſecus muſtũ reſudẽt. at qui in racemo cohærẽt, utiq; incõditiores cõſtãt. ergo myrta quoq; natura dulcia, intusq́; ſuã dulcedinẽ acinorũ in modũ uuæ cõtinentia, ubi manu cõpreſſa, cõflictataq́; ſunt, diffuſa inteſtina dulcedine, parte quoq; exteriore inopplentur. itaq; dulciora non immerito ſentiuntur.

Cur myrta enucleatiora ſunt, quæ minora, & palmulæ nucleo penè uacant, quæ minutæ adoleuerũt, & uuarũ acini, qui paßim conſtiterunt exigui, uinacea uel nulla cõtinent, uel pauciora minoraq́;? An quia minus perfecta ſunt, quæ minora. idcirco ſemen continent indiſcretũ, cui perinde ut fini, nucleus deputatus eſt. quã ob rẽ & minora ſunt, utpote ſurculi quidẽ agnati exteriores, partusq́;

imperfe

imperfecti: & minus dulcia, quàm quæ iuſtum continent nucleum. Sunt enim minus concocta. Concoctio autem non niſi perfectio eſt.

Quã ob cauſam fructuũ alij partẽ radici proximam habent amariorẽ, ut cucumeres: alij poſtremam ſuperiorem, ut glandes? An quòd alijs pars iſta radici proxima crudo ueſcitur alimento, quoniã eſſe confluuiũ per radicẽ frequentat: alijs quia ſicci è natura ſunt, poſtrema pars ſucco dulci cõcoctoq́; inde abſumpto, iam plenius ſiccatur, amareſcitq́; modo ſalis. Redditur enim unumquodq́; amarũ, cum amplius exiccatur, ut oliuæ, ut glandes inueteratæ efficiuntur amaræ.

Cur aliqua germinare non terra contenta, ſed abſciſa, aut euulſa, uel recondita poßint, ut caules liliorum, ut allia, ut cepæ? An quòd omnes alimentum intra ſe continent, nec certo, definitoq́; loco omnes oriuntur. Creſcere autem unumquodque poteſt non eo, quòd in ſe continet alimentum, ſed quòd decoctum iam & digeſtum illud pabulum eſt. continent igitur uel antehac alimentum: ſed augeri tum duntaxat incipiunt, cum tempus ad id adeſt, cuius opera res illa effici poteſt. uelut etiam oua crocodillorum tempus tute operiri ſibi commodum nouimus. incrementum tamen continuari non licet, quoniam aliud non ſuppetat alimentum.

Cur allia & cepæ quo ſicciora ſerantur, eo meliora poßint euadere. cætera autem deteriora? An quòd omnia iſtiuſmodi maxime plena humoris cõficiũtur. itaq; terræ cõmiſſa ſicciora tẽperamento commodo germinare incipient. Adde quòd minus putrent, cum ſicciora ſeruntur.

Cur allia & cepæ ſolæ ex plantis reconditæ germinare poßint? An quòd humore alimentoq; ſunt refertæ. Copia igitur alimēti eſt quæ germen efficere queat. Idq; conſtat argumento tum ſquillarum, tum etiam bulborum, qui idem facere poſſunt. Creſcere autem quodque ſolet cum tempus uenerit.

Quā ob cauſam quæ aqua frigida irrigamus, dulciora, quàm quæ tepida, euadant? An quòd ſic intercluſum calidum ſalſius eſt, ut calidius, quod ſalſius. dulce autem ita contrarium, ut frigidum eſt. & alimento oleribus humor eſt unde ſaporum genera oriuntur.

Cur allia, cum excauleſcunt, plenius, quàm recens ædita olent? An quòd recentia humoris multum adhuc extranei continent, quo fit, ut uim ſuam integram habere nequeant. Cum autem decocta iam ſunt, ſecreto humore illo inutili, tum ſuum odorem ſincerè adipiſcuntur, qui ſcilicet acer eſt. Quinetiam cæteri nuper æditi fructus dilutiores ſunt: & cepas recentiores ob eam cauſam minus acres ſentimus.

Cur fructus myrtorum non conditarum magis, quàm folia defluant: conditarum autem, reſeruatarumq; alga, ut fit, folia defluant, fructus adhæreant? An ita euenit non cōditis, quoniā natura ſancitū eſt, ut fructus peracta decoctione flacceſcant, ac decidant. quæ quidem decoctio repoſitis agi non poteſt: ſed ea tenus tantum efficitur, ut algæ uapor prohibeat, ne humor fructus immutetur. folia contrà, cum ſiccent, decidunt. Algæ autem, ut ſalſa exiccādi uim habēt. Ergo non idem folijs accidit arbori adhærentibus, & conditis, modo quo dictum eſt.

Quam

Quam ob cauſam cucumeres cognomento pepones, optimi paluſtribus planis, id eſt, humidis fieri ſoleant ut apud Orchomenũ, & in Aegypto? Aquarum etenim uberem terram eſſe Aegyptum putamus. Cur ergo cucumeres qui humidi ſunt, & ob id hortenſes, ac rigui minime laudati locis paluſtribus, quæ madida ſunt egregie fiant? Vtrum quòd ob terræ duritiam altius coguntur deſcendere. Solum nanque limoſum, ac planum maxime indureſcit. Qui autem altius innituntur, meliores euadunt. An quòd terram ſiccam eſſe oportet, quoniam cucumeres natura humidi ſunt. ita enim ſequetur, ut per retractum in medium ueniant. Paluſtris uero ſi plana, altaq; ſit, alimentum nec exiguum præbet propter ſoli altitudinem, locumq; ipſum, neque nimium, quoniam ſolum reſiccari neceſſe eſt.

Quam ob cauſam ruta & nonnulla pigmenta odora ſudorum faciant fœditatem? An quorum in odore grauitas eſt, atque acritudo, ea cum excrementitijs miſta humoribus deprauare odores poſſunt.

ἔνια τῶν μύρων nonnulla pigmenta ſiue unguẽta.

Qua de cauſa rutam, faſcinationis remedium eſſe aiunt? An propterea, quia tum effaſcinari ſe credunt, cum aut uoraciter edunt, aut incõmoditatum aliquarum tenentur ſuſpicione, aut cibum habent ſuſpectum, quem capiunt. itaque cum de menſa eadem quid priuate ſibi aſſumunt, participem intuẽtem quempiam faciunt, aſſanturq; cum impertiant, ne me faſcines. ergo cibum cum perturbatione ſument, nec quid bibent, aut edent ſine turbatione, & flatu, qui unà hauriatur, & ingeratur. Quam ob rem flatu ipſo, uel cum extrudendus effertur,

βασκανίας faſcinationis.

cibus quoque unà elatus eijcitur: uel cum interclusus per humorẽ tenetur, tormina mouẽtur, & cruciatus. Igitur ruta præeſitata, ui ſua & poteſtate calfactoria, uas quod recipit cibos, elaxat: & reliquum corpus itidem afficit. ex quo fit, ut flatus ille interclusus tranſmitti, atque ſecedere poßit.

Quænam cauſa ſit, ut origanus muſto iniecta uinum dulce efficiat? duas in amphoram inieciſſe heminas ſatis eſt. An quod tollit quantum in muſto eſt, aquabundum & fæculentum ſua ſiccitate in ſe ipſa recipiens, quibus ſcilicet ſaporem confici auſterum cenſemus. argumento, quòd uina ſi quid aquæ habeant ſibi illatum, minus mollia redduntur, atque & ſi diutius ſtare in fæce ſinantur, itidem fiet. & cum uinum dulce molimur, uuas multum temporis ſoli exponimus, ut ſol quantum ſit dilutum, auferat, & reliquum decoquat. hoc autem idem facere uel origanus poteſt, quippe quæ ſit & ſicca, & calida.

Cur nigræ myrti fronde ſunt frequentiore, quàm albæ? An quòd nigræ generis ſunt ſylueſtrioris. cuius indicium, quòd locis ruſticis iſtæ proueniunt, minimeq; ex cultu mutantur. humida autem omnia fronde crebriore conduntur. Quòd enim minus ſuos fructus decoquere poſſunt, idcirco ad frondem alimentum ſe uertit.

FINIS.

FRANCISCVS FRELLAEVS LECTORI S. D.

Boni Typographi officium eſt, Lector, in cudendis uoluminibus non tam lucri ſui rationem habere, quàm communi ſtudioſorum utilitati ſic proſpicere, ut ea potiſsimum ex ipſius officina prodeant, quæ ingenium & eruditionem reſipiant. In hanc nos rem hactenus quantum labore & induſtria conniti potuimus, ſtudioſè operam dedimus, dabimusq́; profectò quandiu hoc munere fungemur. Hinc eſt, quòd quoties eruditum aliquid affertur, uix, mihi crede, exprimere poſſum quantopere gaudeam, gratulerq́; noſtræ ætati, in quâ tam feliciter bonæ artes omnes renaſcuntur & uelut poſtliminio redeunt. Atqui hæc uoluptas ad te, Lector, ſtudioſosq́; omnes peculiariter pertinet. Etenim ſi non modò agricolas, ſed & omnes quoq; homines quos communis hæc uita continet, agrorum delectat fertilitas, quæ ad corpus hoc tuendum natura eſt comparata, quanto gaudio par eſt literarum cultores affici, quoties prodeunt huiuſmodi ingeniorum fœturæ, quæ naturæ arcanis aperiendis, ac ſalubribus philoſophiæ præceptis tra-

dendis, ſuauiſsimum animo pabulum ſuppeditare ſolent? Superioribus itaq; proximis diebus Roma huc ad nos allatus eſt ANTONII MVSAE de Simplicibus pharmacis liber, & is quidem eruditorũ iudicio admodum eruditus. Hunc nos uigilanter caſtigatum, additis etiam marginalibus annotationibus, in uulgus damus. Ex eo tu ubi fructum ceperis, ſcito te magna ex parte eum acceptum referre debere uiro docto et celebri BENEDICTO CVRTIO SYMPHORIANO, qui, quibus eſt humanitate & literis, in iuuandis ingenijs ac in re literaria amplianda multo eſt diligentiſsimus: is enim pro ſolita ſua liberalitate, libri huius mihi copiam fecit. Hic igitur ANTONIVS MVSA accuratè admodum, candide Lector, tibi legendus eſt, ne alijs utilitatem tuam ſtudioſè procurantibus, tu tibi defuiſſe, & quæ in rem tuam ſunt, neglexiſſe uideare. Vale.

Index copioſiſſi

MVS IN EXAMEN OMNIVM

Simplicium quæ in hoc libro continentur.

A

Abrotanum 102
Abſinthium 50
Acanthus 144
Acatia 346
Acetoſa 182
Acetum 332
Acorus 256
Adiantum 121
Aeris ærugo 420
Aetites 443
Agallochon 322
Agaricus 286
Agnus caſtus 192
Agrimonium 89, 122
Albucus 289
Alcyonium 526
Alkakengi 83
Aloë 353
Aloës lignum 322
Althæa 71
Alumen 459
Alumen catinæ 460
Alumen plumæ 462
Alumen rochæ 463
Alumen rotundum 464
Alumen ſciſſile 462
Alumen ſcaiolæ 454
Alumen zucharinum 462
Ambarum, ſiue Ambracam 397
Ambubeia 47
Ammi 167
Ammoniacum 372
Amomum 136, 156
Ampelopraſon 96
Amphibium 506
Amygdala 201
Anacardus 231
Anagyris 136
Androſace in quibus differat à cuſcuta 63
Anemone 38

Anemones ſpecies duæ 38
Anethum 198
Anguria 152
Aniſum 177
Antale & dentale 495
Anthera 23
Anthos flores 31
Anthrax 448
Antimonium 443
Antiſpodium 292
Apium 179
Argentum 419
Argentum ſublimatū 430
Argentum uiuum 421
Argenti uiui quatuor genera 422
Argenti uiui uis maxima ibidem
Ariſtolochia 245
Arnabo 271
Arnagloſſum 70
Aron 252
Arſenicum 465
Arſinagal 389
Artemiſia 111
Arthanita 54
Aſarum 96
Aſcyron 99
Aſparagus 181
Aſpalathus 325
Aſphaltus 452
Aſphodelus 288
Aſplenon 48.114
Aſprella 79
Aſſa fœtida 399
Aſtragalus 296
Atramentū ſcriptoriū 471
Atra.calcographorū 472
Atriplex 175
Auellana 200
Auis lingua 195
Aurum obrizum 418

B

Baccharis 96
Balauſtium 42
Ballæ marinæ 524
Ballote 94
Balſami cortex 204
Bardana 119
Bdellium 404
Been 300
Ben ibidem
Ben album 301
Ben rubrum ibid.
Berberion 435
Berberis 187
Beta 84
Betonica 85

Biſtorta

Biſtorta 295
Blattæ bizantiæ 426
Bolus Armenus 474
Borago 29
Borax 481
Branca urſina 144
Braſsica marina 101
Britanica 296
Bruſcus 241
Bucheidem 282
Bugloſſa 28
Burſa paſtoris 128

C

Cachille 101
Calamentum 52
Calamintha 51
Calamus odoratus 257
Calcecumenon 419
Cali 461
Calyx 22
Camphora 363
Canchamum 407
Canella 307
Canis lingua 29.299
Cannabis 163
Capillamenta 23
Capillus Veneris 120
Capparis 315
Capparis Arabicus 316
Capriſolium 114
Caput 23
Cardamomum 169
Cardamomi tria ſemĩa 170
Carduus 125
Carduus benedictus 126
Carica 210.& ſeq.
Carlina 297
Carpeſium 242
Carpobalſamum 201
Caruus 172
Caſsia fiſtula 224
Caſsia lignea ibid.
Caſsia ſyrinx ibid.
Caſtanea 313.& ſeq.
Catanance 295
Cataputia 194
Cauda equina 79
Caulis 82
Cedrium 409
Cedria ibidem
Cedrus 231
Centaurium maius 9
Centaurium minus 106
Centonicum 102
Centunculus ibid.
Cepa 176
Cera 351
Ceruina lingua 144

Ceruinæ linguæ duæ 145
Ceruſſa 423
Chamædrys 76
Chamæleon 298
Chamæmalon 14
Chamæmali ſpecies tres 15
Chamæpitys 81
Chelidonium 86
Chelidonium minus 87
Cheiri 43
Chryſanthemum 15
Chryſocolla 481
Cichoreum 46
Cicuta 164
Cima 77
Cinnabaris 362.432
Cinnamomi cortex 305
Cinnamomum moſylicum 307
Cirſion 29
Ciſthos 347
Citharac 49
Citrach 116
Citrum 231
Colla piſcis & gluten 412
Coloquintida 229
Conſolida 249
Copulæ glandium 491
Corallina 301
Corallium 304.436
Coriandrum 162
Cortex 22
Coſtus 238
Cotonea 216
Cotyledon 110
Crinon 35
Croci flores 39
Cryſtallus 441
Cubebe 226
Cucumis 152
Cucumis pepo ibid.
Cucumis citrinus ibid.
Cucumis anguinus 349
Cucurbita 152
Curcuma 262
Cuſcuta 62
Cyclaminus 54.243
Cymbalaria 110
Cyminum 177
Cynogloſſon 29
Cyperus 266

D

DActylus 214
Daphnitis 116
Daucus 173.189
Delphinium 67
Diacoralli trociſci 137
Dictamnus 280

Dinarella

Dinarella 110
Doronicum 299
Dracunculus 252
Dragagantum 384

E

Elaterium 349
Electrum 397
Elleborus 285
Empetron 66
Endiuia 46
Ephemerum 277
Epithymus 56
Equiſetum 79
Eranthemum 15
Eruca 165
Eruum 169
Eryngium 274
Eſula 263
Eupatorium 89.250
Euphorbium 369
Euphragia 134

F

Fel terræ 106
Fœniculus 82.181
Fœnugræcum 160
Flos 22
Folia 24
Folium Indum 146
Frumentum 161
Fuligo quid 524
Fumus terræ 64

G

Galanga 256
Galbanum 463
Galga 100
Garyophyllata 131
Garyophyllus 205
Garyophylli folia 147
Gattara 51
Genicularis 298
Geniſta 183.304
Gentiana 246
Gethis 133
Geum ibid.
Giarca 100
Githone 175
Glans unguentaria 300
Gluten taurinum 413
Glycyrrhiza 246
Granata 448
Gramen 73.& ſeq.
Guaiacum 326
Gummi Arabicum 382
Gummi cedri 408
Gummi charabe 392
Gummi elemi 385
Gummi hederæ 387
Gummi iuniperi 391

Gummi pini 399
Gypſum 485

H

HAlicacabus 83
Haſtula regia 289
Hedera arborea 143
Helxine 139
Hepatica 104
Herba ſaliuaris 270
Herba uenti 110
Hermodactylus 277
Hierabotane 88
Hyacinthus 447
Hydropiper 137
Hyoſcyami ſemen 150
Hypericon 98
Hypociſthis 347
Hyſſopus 92

I

IMperatoria 304
Intubus 47
Inula 253
Inuolucrum maius 113
Ion 17
Iouis glans 314
Iris 247
Iris Illyrica ibid.
Iua 81
Iuiuba 212
Iuncus odoratus 110
Iuncus rotundus ibidem
Iuniperus 104.210

L

LAbrum Veneris 125
Labruſcæ flores 40
Ladanum 348
Lagopum 132
Lana 23
Lapatium ſylueſtre 133.& ſequent.
Lapis aquilæ 442
Lapis Armenus 439
Lapis hæmatites ibid.
Lapis Iudaicus ibid.
Lapis lazuli 428
Lapis ſtellatus 427
Lappa 199
Laſer 399
Laureola 77
Laurus 75
Lens 166
Leucoion 17
Libanotis 32
Libanus 317
Lichen 105
Lignum ſanctum 327
Liguſticum 180
Lilium 35

Lingua paſſa 212
Linum 159
Lithargyrum 424
Lonchitis 359
Lupinum 163
Lupulus 125
Lupus ſalictarius 126
Lychnitis 37
Lycium 358
Lyncurium 440

M

Macer 319
Macis ibid.
Magnes 441
Maiorana 52
Malabathrum 147
Mala granata 218
Mali punici flores 42
Malua ſiue maluauiſcus 71
Mandragora 310
Manna 334
Mannæ tria genera 335
Mãna apud Hebræos quid ſignificet 341
Marchaſita 425
Marella 111
Materſylua 113
Matricaria 111
Marrubium 93
Marrubium nigrum ibid.
Marrubij ſpecies duæ 94
Meconium 352
Medulla agni 504
Medulla è cruribus ſumenda ibid.
Medulla ſpinalis ibid.
Mel 333
Mel apum 346
Mel roris ibid.
Mel cannæ ibid.
Melilotus 35
Memith 263
Menta 50
Mentaſtrum 51
Mercurialis 85
Meſpilum 165
Meum 240
Mezereon 116
Milium ſolis 184
Milleſolium 135
Minium 431
Minij gleba 479
Miraſole 186
Morion 311
Mumia 454
Muſcus 105
Muſcus marinus 301
Myoſotis 140

Myrobalanus 221
Myrrha 366
Myrſinite 267
Myrtidanum 78
Myrtillus 210
Myrtus 78

N

Nardus 123
Nardus mõtana ibi.
Naſturtium 101.158
Nenufar 27
Nepeta 51
Neueda ibid.
Nigella nigra 174
Nil 295
Nix ibib.
Nux cupreßi 219
Nux methel ibid.
Nux moſchata 223
Nux uomica 219
Nux Indica 231
Nymphæa 28

O

Oenanthe 41
Oleum abſinthium & chamæmalinũ 517
Oleum amaracinum 518
Oleum amygdalarum amarum 508
Oleum anethinum & rutaceum 517
Oleum balaninum 510
Oleum balſaminum 521
Oleum coſtinum 522
Oleũ de capparibus ibid.
Oleum de caſtoreo ibid.
Oleum de cheiri 518
Oleum de citonijs 521
Oleum de cochijs 518
Oleũ de euphorbio 522
Oleum de hypericon 520
Oleum de lumbricis terreſtribus 522
Oleum de maſtice 521
Oleum de menta & de maiorana 518
Oleum de papauere 519
Oleum de piperibus 521
Oleũ de ſcorpionibus ibid.
Oleum de ſpica 511
Oleũ de ſpica nardi 521
Oleum ex nucibus 509
Oleum glandis 510
Oleum irinum 519
Oleum iuniperinum 513
Oleum lacertarum 522
Oleum laurinum 516
Oleũ liliorum alborũ 517

Oleum montis zilij 458
Oleum myrtinum 512.522
Oleum nardinum ex lauandula 511
Oleum nenuſarinum 518
Oleum perſicorũ & chryſomalorum 509
Oleum roſatum 516
Oleum ſambucinum 518
Oleum ſeſaminum 512
Oleum tartari & ſulphuris 513
Oleum terebinthinum 514
Oleum uitrioli 513
Oleum uiolatum 516
Oleum uulpinum 521
Oliua 213
Olus atrum 178
Opium 352
Opoponax 371
Opobalſamum 202
Opobalſami boni notæ 203
Opobalſami boni liquor in quib. deprehẽdatur ibid.
Opobalſami ueri colores 204
Ordeum 161
Orchis 282
Origanus 33
Origanus heracleotica ibi.
Origanus ſylueſtris 34
Orobus 168
Os dactylorum 414
Os de cornu cerui 415
Os de corde cerui ibid.
Othonna 263
Oxyacantha 187
Ozimũ garyophyllatũ 117

P

Paeonia 192
Panis porcinus 54
Papauer rubrum 37
Papauer album 154
Papauer nigrum 155
Parietaria 139
Parthenium 141.112
Paſtoris uirga 124
Pentaphyllon 114
Peplion 67
Perdicium 142
Perforata 98
Perla 435
Perſicaria 137
Pes columbinus 135
Petroleum 457
Petroſelinum 177
Peucedanum 255
Phyllitis 49.& ſeq.

Pimpinella 108
Pinea 200
Pinguedines gallinæ, anatis & anſeris 498
Pinguedo caſtrati 501
Pinguedo equi 500
Pinguedo hirci 501
Pinguedo hominis ibid.
Pinguedo leonina 503
Pinguedo ſerpentis 502 & ſeq.
Pinguedo urſi & cerui 500
Piper 206
Piper Hiſpanum 138
Piper ex Calechut ibid.
Pira 217
Piſſaſphaltum 455
Piſtacea 230
Pix 375. 409
Pix Hiſpana 376
Plantago 70
Polemonium 99
Polium 124
Polygonatum 298
Polypodium 258
Poma 215
Pompholyx 294
Portulaca 73. 153
Portulaca ſylueſtris 72
Primula Veris 145
Propolis 351
Pruna 208
Pſoricum 469
Pſyllium 191
Pulegium 54
Pulmo uulpis 505
Pyrethron 270
Pyrites 425

R

Rapa 189
Raphanus 314
Raphanellus ſylueſtris ibi.
Rapum terræ 54
Raſura eboris 491
Reſina oleagina 377
Reſina terebinthina 378
Reſina regia 381
Rha 7
Rhabarbarum 8
Rhabarbari doſis 236
Rhamnus ſylueſtris 360
Raphanitis 248
Rhaponticum 4
Rhecoma 9
Rheon 7
Rhizotomos 249
Rhus obſoniorum 210. 347
Rhus ſutorium ibid.

Riſaga

Riſagalum 389
Roſæ 20
Roſarum tria genera 21
Roſæ damaſcenæ ibid.
Roſarum diſtinctio ibid.
Roſa Hieroſolymitana 156
Roſa Iunonis 35
Roſmarinus 32
Rubia tinctorum 254
Rubia ſatiua ibid.
Rubinus 448
Rumex 137
Ruſcus 241
Ruta capraria 99
Ruta hortenſis ibid.
Ruta ſylueſtris 98

S

Sabina 103
Saccharum 341
Saccharum candum ibid.
Sagapenum 370
Sal 486
Sal Ammoniacus 487
Sal alcali 460.489
Sal gemmæ 486
Sal Indus 342.487
Sal naphthicus 489
Sal nitrum 488
Sal ſodominus 489
Salix 75
Salix equinalis 79
Saluia 37
Sambucus 39
Sanamunda 133
Sandalus 325
Sandaracha 387
Sanguis draconis 360
Sanicula 116
Sarcocolla 373
Sapphirus 445
Sardonix 449
Satyrion 282
Saxifraga 290
Scabioſa 129
Scammonium 356
Scandix 315
Scariola 153
Sceuola 79
Sclarea 97
Scolopendra 48
Scordion 95
Scoria 420
Scorodon 95
Scorodopraſon ibid.
Scylla 333
Sebeſtem 228
Semen 23
Sementina 197
Semperuiuum 72
Semperuiuum maius ibid.

Semperuiuum minus ibid.
Sena 65
Sentis 78
Serpentaria 251
Serpyllum 69
Sertula campana 36
Sigillũ ſanctæ Mariæ 298
Siler montanum 183
Sinapis 157
Siſymbrium 143
Smaragdus 446
Solatrum 80
Solatri duo genera ibid.
Soldanella 100
Sorba 218
Sphacelus 37
Spica 123
Spina Aegyptia 346
Spina Syria ibid.
Spodium 292
Spongiarũ apud antiquos tria genera 525
Spuma maris 526
Squinantum 109. & ſeq.
Stacte 367
Staphiſagria 193
Stichas 31
Stœbe 130
Styrax 374
Styrax liquida 368
Sulphur 456
Sumachia 209
Symphytum petræũ 91. 250

T

Talchum 483
Tamar Indus 223
Tamariſcus 75
Tamarix 326
Taprobana 323
Tartarum 495
Taſſus barbaſſus 37
Tegname 492
Tellinæ 497
Teſticuli caſtoris 505
Teſtudinum ſummaria conſideratio 523
Teucrium 109
Thapſia 259
Thlaſpi 128
Thryallis 37. 108
Thus 317
Thuris manna 318
Thuris pollen ibid.
Thuris fuligo ibid.
Thymbra 127
Thymus 55
Thymi ſpecies duæ 56
Thymus niger à medicis improbatur 59
Tormentilla 115. 289

Tragacantha 384
Trixago paluſtris 95
Tricomanes 121
Tuber terræ 54
Turbit 267
Tuſsilago 120
Tutia 294.490

V

VAleriana 239
Veratrũ album 285
Veratrum nigrum 286
Verbenaca 87
Verbenacæ ſpecies duæ 88
Verzinum 326
Vincitoxicum 128
Vinum 332
Vinum omphacium ibid.
Violæ 17
Violarum nomina apud Græcos ibidem
Viſcum 409
Viſcum quernum 411
Viſcum Romanum 409
Vitis ſylueſtris 41
Vitis alba 283
Vitis nigra 284
Vitriolum 465
Vmbilicus terræ 54
Vmbilicus Veneris 110
Vmbilicus marinus 497
Vnguis 24
Vniones 435
Vrceolaris herba 141
Vrtica 73.159
Vſne 105
Vua taminia 193
Vuæ paſſæ 211

X

XAmin 174
Xiris 256
Xylobalſamũ quibus notis deprehendatur 204

Z

ZEdoaria 271
Zeg 466.469
Zeneſtræ flores 40
Zeneſtræ uirgæ ibidem
Zinziber 238
Zizipha ædeſina 213
Zurumbet 271

FINIS.

LVGDVNI,

Excudebat Ioannes Barbous, aliàs Le Normand,

ANNO M. D. XXXVII.

5-

X

→ map

4-